ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 փր. Հատը 0·30 Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 1 ՅՈՒՆԻՍ
MARDI 1er JUIN 1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 19320 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 41e ANNÉE — No 10.319

ԻՐ ԽՕՍՔԸ

ԵՐԿՈՒՆՔԷ ԵՐԿՈՒՆՔ

Կ'ըսե՛ն, «ոմանք ի նոցանէ »․— Կ'արժէ՞ այդքան պանծացնել Մայիս 28ը: Պարզապէս պատահմունք: Դէպքե՛րու զուգորդում ,որ իրեն հետ բերաւ յուսախաբութիւն, աւեր եւ արիւն : Եւ ի՞նչքան կրցաւ տեւել,— ոչ իսկ երեք տարի : Եթէ Ռուսն ալ օգնութեան հասած չըլլար ···

— Մի՛ փրփրիր եւ լսէ՛ , ցամաք հոգի : Սորվէ՛ լսել :

Եթէ առիթը ունեցած ես պատմութիւն թղթատելու, գոնէ ժամանակակից պատմութիւնը սերտելու, պիտի տեսնես բաղդատմամբ նման «պատահմունքներ» : Տասնեակները այսօրուան ազատ ու անկախ ազգերէն իրենց փրկութիւնը կը պարտին այդպիսի զուգորդումներու: Աշխարհ մը կը բանկի, ամբողջ ժողովուրդներ կրակը կ'իյնան : Ճակատներ կը փայլատակին ու կը խորտակուին, ուրիշներ կը բոցավառին ու կը յաղթանակեն : Դժուար է գիտական ճշգրտութեամբ նախատեսել ճակատամարտներու ելքը : Շատ բան կախում ունի աշխարհագրական , զինուորական , նիւթական ազդակներէն: Իսկ այդ բոլորէն վերեւ՝ բարոյական կորովն է որ կը որոշէ նպատակները, եւ աւելի կը հոսեցնէ երակներուն մէջ :

Արդ, մէկդի դնելով բոլոր յարակից դէպքերը, — Ռուսին փախուստը, Թուրքին զաւերը, հարեւաններուն խաղերը եւ ուրիշ բազմաթիւ պարագաներ, — 1918 Մայիսի վերջերը, ճակատագրական շրջանի մը մէջ, կռիւ եղա՞ւ թէ ոչ: Օրհասական ճակատամարտներ մղուեցա՞ն նախնական, անբաւական միջոցներով , բայց գերագոյն վճռականութեամբ , — Մահ կամ Ազատութիւն: Այս կամ այն դրօշին տակ եւ կամ առանց դրօշի : Ֆետայիններով եւ կանոնաւոր զինուորներով: Հինով ու Նորով : Ե՛ւ արեւելքի , Ե՛ւ արեւմուտքի քաջերով: Գոյամարտ՝ 10 - 12·000ով, ընդդէմ թշնամի բանակի մը որ կը հաշուէր 30-35·000 :

Եւ այս բոլորը յանգեցա՞ն ելքի մը , հող չէ թէ ուր - մուր : Ունեցա՞նք ափ մը հող մեր ոտքին տակ : Իսկ այդ ափ մը հողը չէ՞ր որ վառեց հոգիները, միեւնոյն ատեն սրելով զաւաղիր եւ թշնամի ախորժակները, հարաւէն թէ հիւսիսէն :

Եւ ի՞նչպէս կ'ունենայիք դուք այսօրուանը, Թող կոչուի խորհրդային, եթէ կորսուած ըլլար երէկուանը :

Ի՞նչպէս կը համբէիք այսքան միաւոր ժողովուրդ, մեր հայրենի ժառանգութեան մէկ մասին վրայ : Կ'ունենայի՞ք այսօրուան Երեւանը, առանց այն ոգեկոչական եւ հերոսական աշխատանքին որ թափուեցաւ անասելի թշուառութեանց եւ անհնարին դժուարութեանց մէջ, չեղածէն բան մը ստեղծելու աշխատութեամբ ...

Լսէ՛, սերտէ եւ պատասխանէ :

×

Կ'ըսեն ուրիշներ, միշտ « ի նոցանէ» .— Ընդունինք թէ արդար են այդ բոլորը: Բայց, դուք Դաշնակցականներդ, անկախութեան հռչակման օրը դարձուցեր էք ժենապարհ : Միեւնոյն ատեն՝ մարտակոչ, օրուան իշխանութեան դէմ :

Դուք ձեր փառասիրութիւնները յագեցնել կ'ուզէք :

— Ջա՛րկ, բայց մտիկ ըրէ , գլխիդ իմ ամենադէտ: Մինչեւ Պոլսոյ վերջին աղտալթը (1922) եւ անկէ վերջն ալ քանի մը տարի շարունակ միասին կը տօնէի՞ք այս տօնը : Ամէն տեղ շարք-շարք բանախօսներ բեմ կ'ելլէի՞ն ,— կղերական, Դաշնակցական, Ռամկավար, Հնչակեան: Բոլորն ալ կը պանծացնէի՞ն զայն, իբրեւ ազգային պարծանք : Նոյնիսկ հռչակաւոր Քաջազնունին, զոր միշտ օգնութեան կը կանչէք, շատ բնական եւ նուիրական պարտականութիւն մը չհրաչակե՞ց Մայիս 28ի տօնակատարութիւնը, ընդունելով հանդերձ Նոյեմբեր 29ը (Դեկտեմբեր 2):

Արդ, ինչո՞ւ կէս ճամբան մնացիք դուք :

Ինչո՞ւ այսօր խոտելի կը գտնէք երէկուան պաշտելին :

Ձեր երէկուան զի՞րքը կեղծիք էր թէ այսօրուանը: Ի՞նչ բան փոխուեցաւ էութեան մէջ :

Նոր բանե՞ր սորվեցաք. ուրախ ենք , աւելին սորվեցէք : Բայց , ի՞նչպէս կրնաք ուրանալ պատմական երկունքը, այնքան դժոխային պայմաններու մէջ:

Երկունքը երկունք ըլլալէ կը դադրի՞, երախայ մը գուրգուրանքի, հոգածութեան իրաւունքէն կը զրկուի՞, պարզապէս մսուրի մէջ ծնած, տաժանելի մանկութիւն մը անցուցած ըլլալուն համար:

Իսկ երբ դուք տէր չէք ըլլար ո՛չ օրհասական պայքարին , ո՛չ կատարուած գերմարդկային ճիգերուն, ո՛չ հերոսական խոյանքին, ո՛չ ալ թափած արիւնին, կամ տէր կ'ըլլաք ակռաները թափած կեսուրներու պէս, կէս բերան, — ինչո՞ւ մեղաւոր կ'ըլլայ Դաշնակցութիւնը :

Անո՞ր համար որ հասակակցեց կանգնած, իր ետեւէն քաշելով անհամար բաղմութիւններ, կը յայտարարէ ·

— Ես կը խոնարհիմ կատարուած մեծագործութեան առջեւ: Ես թոյլ չեմ տար որ ուզէ կամ քինախնդիր մարդիկ նսեմացնեն , մոռացութեան մատնեն երէկուան երկունքը : Իմ հոգիս կը խոյանայ ոգեկոչելով յիշատակը հազարաւոր քաջերու որոնք արիւարար մարտնչեցան, իրենց եղունգներով ճանկռտեցին ոսոխապաշտի հողերն ու ժայռերը, եւ ստեղծեցին խարիսխ մը,— ափ մը հող :

Ես , Դաշնակցութիւն , ամէն տարի տօնելով շահուած յաղթանակը , միեւնոյն ատեն աչքերս կ'ուղղեմ Երեւան եւ կը յիշեցնեմ , — Անցա՛ծը, լրացո՛ւր սահմանը, եւ կառավարէ այնպէս ինչպէս որ կը թելադրեն այս ժողովուրդին հիմնական շահերը: Նոյն երկուքն է որ կը շարունակուի, եւ վա՛յ անոր որ չըմբռներ պատմութեան վճիռը :

Շ.

30 Մայիս 1937

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

Ի՞ՆՉ ՊԻՏԻ ԸՆԵՆ ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆՆԵՐԸ

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ ՇԱՐԺՈՒՄԻՆ ՊԱՅՄԱՆԱԴՐԱԿԱՆ «ԱՅՈ»Ն

Կիրակի օր պարզուեցաւ վերջնականապէս թէ ինչ դիրք որոշած է բռնել Ժողովրդական Շարժումը Կաստոն Տէֆէռի առաջարկին հանդէպ : Առաջարկուած բանաձեւը միայն մէկ յօդուած ունի որ կը վերաբերի Տէֆէռի առաջարկին եւ բաւական խոհեմութեամբ շարադրուած է : Կ'ըսուի թէ Ժողովրդական Հանրապետական Շարժումը «հետաքրքրութեամբ ծանօթացած է Դաշնակցութեան մը ստեղծման ծրագրին »եւ պատրաստ է ուսումնասիրելու որեւէ առաջարկ որ համապատասխանէ իր բռնած դիրքերուն: Թեթժէն բարեփոխում մը կ'առաջարկէ եւ բանաձեւը աւելի յստակ կը դառնայ .— « Ժողովրդական Շարժումը կը նկատէ թէ Դաշնակցութեան ծրագրին սկզբունքը կը համապատասխանէ իր տեսակէտներուն եւ պատրաստ է ուսումնասիրելու անոր գործադրութիւնը »: Բայց բանաձեւը եւ մանաւանդ Լը Քանիւէի յայտարարութիւնները կարգ մը պայմաններ կը դնեն· — Ա) Նշանախօսութիւնը պէտք է առմուսնութեան առաջնորդէ : Դաշնակցութիւնը հանդրուան մըն է որ ձուլումի պէտք է տանի : Բ) որեւէ պարագայի , ընկերվարական կուսակցութիւնը պէտք չէ յոյս ունենայ թէ դաշնակցութեան անդամները կրնայ արբանեակի վերածել : Գ) Որեւէ համաձայնութիւն չի կրնար ըլլալ համայնավարներուն հետ , Դ) Ընկերվարութիւնը , բառ մը որ դեռ վախ կը պատճառէ, պէտք է հասկցուի ընկերային բարեփոխումի իմաստով: Ֆիմլէն կը մնայ իր դիրքին վրայ, այսինքն մէկ կողմէ, կեդրոնացում մը, որ կարենայ օր մը իր մէջ առնել նաեւ կոլիստները եւ միւս կողմէ ընկերվարականներու համախմբում մը: Ամէն պարագայի մէջ, ինչ կը վերաբերի նախագահական ընտրութեան, կուսակցութեան դիրքը յստակ ու վճռական է : Ո՛չ տը Կոլին.— «Նախագահութեան համար զօրավիգ կ'ըլլանք միայն այն թեկնածուին որ կարենայ դեմոկրատ, ընկերային եւ եւրոպական հոսանքին միասնականութիւնը ապահովել » :

Ընկերվարական համագումարէն առաջ, Երկուշաբթի օր համայնավար կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը՝ Վալտէք Ռոշէ բաց նամակ մը հրատարակած է Իւմանիթէի մէջ, ուղղուած Կի Մոլէի : Հոն կը յայտնէ կուսակցութեան դիրքը , Կաստոն Տէֆէռի Ձախի դաշնակցութեան մը ծրագրին հանդէպ : Կը շեշտէ թէ Ֆրանսական փորձառութիւնը կը վկայէ թէ ձախ մեծամասնութիւն չկայ առանց համայնավարներուն եւ երբ ձախին մէկ մասը աջ ուժերու — ինչպէս Ժողովրդական Շարժում եւ անկախ — զինակցութիւնը կը փնտռէ, անկարողութեան կը մատնէ ինքզինքը կամ բանուորական դասուն շահերուն դէմ կը գործէ : Ապա, Ռոշէ կը պարզէ իր կուսակցութեան դիրքը եւ կը վերջացնէ նամակը «համայնավար ողջոյներ » գրելով Կի Մոլէի :

ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՈՒՐՈՒԿՈՒԱՅ
4000 ՀԱՅԵՐ ՏՈՂԱՆՑԵՑԻՆ

Ուրբաթ 23 Ապրիլ, կէսօրէ ետք ժամը 5ին, տեղի ունեցաւ լուռ տողանցք , աւելի քան չորս հազար ցուցարարներով , որոնք մեծադիր պաստառներ պարզած քաղաքի ամենայայտնի Ազատութեան հրապարակի կեդրոնատեղիէն ճամբայ ելան 18 Յուլիս պողոտայի երկայնքով դէպի Անկախութեան հրապարակը :

Պաստառներուն վրայ գրուած էին հետեւեալ լոզունգները «Ցեղասպանութիւն, գործուած Թուրք կառավարութեան կողմէ», «Հայեր իրենց բռնագրաւեալ հողերը կը պահանջեն», 1·500·000 Հայեր զոհուած Թուրքերու կողմէ», եւն· :

Մասնաւոր քան հողին բաղկացեալ պատուիրակութիւն մը Արժանթինէն ժամանեց Մոնթէվիտէօ , իր մասնակցութիւնը բերելով Ուրուկուայի մեր եղբայրներու կազմակերպած ցոյցին: Արժանթինահայ պատուիրակութիւնը եւս յատուկ պաստառ պարզած հրապարակ ելաւ :

Ոստիկանութեան հսկողութեան տակ կանգ առաւ երթեւեկը: Խաղաղ ցուցարարներու բազմութիւնը, երեք փողոց երկարութեամբ դանդաղաքայլ յառաջացաւ դէպի երկրի Ազատարար զօրավար Խոսէ Խերուասիօ Արթիկասի արձանը : Ցուցարարները երբ հասան անկախութեան հրապարակը բոլորուեցան մեծ հերոսի արձանին շուրջ եւ դադրեցին անշարժ՝ զետեղեցին հսկայ ծաղկեպսակ մը իր շատ խորհրդանշական իմաստով :

Խօսեցան Ներսէս Ծ. Վ. Տօլապճեան, ապա կաթողիկէ համայնքի պետ Փաստըր Ծ. Վրդ. Թէքէեան: Երկրի Ազատարար հերոսին ընծայուած պատիւներէն ետք, բազմութիւնը ուղղուեցաւ դէպի պետական թատրոն «Սոլիս» , ուր տեղի ունեցաւ տպաւորիչ յուշատօն մը մասնակցութեամբ ութ երեսփոխաններու եւ երկու ծերակուտականներու :

Կառավարութեան մասնաւոր կարգադրութեամբ եւ ընտրութեամբ, ներկայ եղաւ, Ուրուկուայի ազգային ներկայացուցիչը որ խնամուած գրութեամբ ամփոփ պատմականը ըրաւ հայ ժողովուրդին ծագման , անոր հազարամեայ մշակոյթին ու քաղաքակրթութեան եւ մասնաւոր շեշտը դրաւ մէջբերելով Ս. Գիրքէն, Նոյեան տապանի Արարատի կատարը հանգչելուն, ու եզրակացուց ըսելով թէ մարդկութիւնը սկիզբ առաւ Արարատեան աշխարհի Նոյեան տապանի ուղեւորներէն :

Յուշատօնին ներկայ եղաւ նաեւ Յունաստանի հիւպատոսը, որ իր ականատեսի վկայութիւնները բերաւ հայ եւ յոյն ժողովուրդի ջարդի եւ հալածանքի օրերուն: Ան այնքան յուզուած էր որ յաճախ կը ստիպուէր ընդհատել իր խօսքերը, չկարողանալով զսպել յուզումը :

Ներկայ եղաւ նաեւ Խ. Միութեան դեսպանատան կցորդը եւ Լիբանանի հիւպատոս Պ. Սելիմ Նաֆա: Յուշատօնին յատուկ հեռագիր ուղարկած էր Ուրուկուայի նախագահ Պ. Ուաշինկթըն Պէյթրան , մասնաւոր նամակ ուղարկած էր Երեսփ. Ժողովի նախագահը, յայտնելով իր յարգանքը : Հեռագիրներ ուղարկած էին այլ Ծերակուտականներ :

Յուշատօնին ներկայ բոլոր երեսփոխանները եւ ծերակուտականները կարգաւ ելոյթ ունեցան , պարզելով մեր ժողովուրդի կրած տառապանքները անոր արդար դատին վերաբերեալ փաստացի տուեալներով :

Պատմական արժէք ներկայացնող խորհրդատու ելոյթ ունեցաւ ծերակուտական Պ. Էնրիքէ Էրրօ: Վերջին խօսողը եղաւ Պ. Մարթինէզ Մորէնօ, Ապրիլ 24ը առաջին անգամ խորհրդարան ներկայացնող մեծ հայասէր երեսփոխանը : Ան տպաւորիչ խօսքերով յուզեց ներկայ հասարակութիւնը, այնքան որքան պիտի չկարենար ընել հայորդի մը իր շատ հայասիրական պատմական խօսքերը աւարտեց Պ. Մորէնօ սա եզրակացութեամբ. «Մենք՝ բսաւ , փոքր անիրաւուած ժողովուրդի մը իրաւունքները պաշտպանեցինք բարձրագոյն ատեաններու առաջ, եւ այդ փոքր ժողովուրդը այսօր իր անկախութեան տիրացած է : Մենք աւելի պարտականութիւն կը նկատենք քրիստոնեայ, աշխատունակ ու քաղաքակիրթ Հայութեան հողային հարցը բարձրագոյն ատեաններու, ՄԱ.Կին, ու դիւանագիտական միջոցներով յաջողցնել զայն, եթէ մեզի վիճակուի անոր հետապնդումը: Վստահ ենք, որ ձեզի հետ միասին պիտի տօնենք յաղթանակի երջանիկ տօնախմբութիւնը »:

Հասարակութիւնը բուռն ծափերով ողջունեց Պ. Մորէնոյի խօսքերը, յայտնելով իր երախտագիտական եւ շնորհակալութեան անկեղծ զգացումները :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՖՐԱՆՍԱ որոշեց չմասնակցիլ Ատլանտեան Ուժերու Ֆալէքս ռազմափորձերուն, այն առարկութեամբ թէ անոնք համապատասխան չեն Ուխտին ռազմագիտական փարգապետութեան :

ՓԵՔԻՆ կը հերքէ թէ Մաօ Ցէ Թունկ ծանր հիւանդ ըլլայ, ինչպէս լուրը կը շրջի Մոսկուա :

ԱՆԳԼԻՈՅ մէջ այն տպաւորութիւնը կայ թէ Թագուհիին ճամբորդութիւնը Գերմանիա քաջալերուած է Գերմանացիք որ աւելի անկախ դիրք բռնեն Ֆրանսայի նկատմամբ :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՊՈՆՏՈՍ

ՕՐՏՈՒԻ ԲԱԺԻՆԷՆ ՀԱՏՈՒԱԾ ՄԸ

Հրատարակութեան յանձնուած է Հայկական Պոնտոսի պատմագիրքը, որու Օրտուի բաժինէն հատուած մը ։—

... Համաշխարհային պատերազմի շարունակութեան հետ համընթաց, օր քան զօր կը թանձրանայ եւ մթնոլորտը ։ Կեանքը սղած, առեւտուրը դադրած, ինչպէս նաեւ երթեւեկը եւ հաղորդակցութիւնը ։ Պատրիարքարանէ կամ Առաջնորդարանէ ոչ մէկ լուր, ոչ մէկ հայկական թերթ ։ Կան միայն զինուորական — պետական երթեւեկ, թրքական թերթեր եւ թռուցիկներ, որոնք կ'աւետէին գերմանական եւ թրքական յաղթանակներ ։

Հայերը չափազանց մտահոգ են, կը զգան թէ ազգային մեծ աղէտի մը առջեւ կը գտնուին ։ Շշուկներով կը խօսուի որպէս թէ Թուրք գաղտնի ոստիկանութիւնը, պատրաստած է սեւ ցանկ մը ութսունի չափ կասկածելիներու (կուսակցական) ... ։

Թուրքերու վերաբերմունքը Հայերու հանդէպ շատ պաղ է ։

Հայկական նահանգներու հայ բնակչութեան մասին շշուկներ, աքսորի եւ ջարդի խօսքեր կը լսուին ։ Այս բոլորը հայ հասարակութիւնը հասցուցած է չափազանց յուսահատութեան, թէեւ որոշ բան մը չեն գիտեր, իրողութիւնը թանձր եւ սեւ մշուշով մթագնած ըլլալով ։ Այսուհանդերձ վտանգը ակներեւ է եւ փրկութեան ոչ մէկ յոյս կայ, միայն հրաշքը կրնայ փրկել զիրենք այս կացութենէն ։

Տեղւոյն կուսակցութիւնները կ'ունենան գաղտնի խառն ժողով ։ Թէեւ տկար են կռուող ուժերով եւ զէնքով, այսուհանդերձ կարող են ջարդի մը պարագային դիմադրել ...։

×

Յունիս ամսուն սկիզբը Շաբաթ կէսօրէ մը ետք՝ երբ քաղաքապահ զինուորներ հինգ հարիւրի չափ, կուգան ու կը տեղաւորուին Հայոց ազգային դպրոցին մէջ, նոյն գիշերն իսկ կը պաշարեն Հայոց Թաղին վրայի մասերը, ահ ու սարսափ սփռելով հայ բնակչութեան մէջ ։

Հանող համազգային աննախընթաց աղէտին յաջորդ առաւօտուն, փոլիս եւ ոստիկաններ Հայոց մուխթարին ընկերակցութեամբ տունէ տուն շրջելով, բոլոր այրերը կը փոխադրեն զօրանոցին բանտը, յայտարարելով թէ պարզ արձանագրութեան ձեւակերպութենէ մը ետք՝ ազատ պիտի արձակուին ։ Այս գործողութիւնը կը տեւէ մինչեւ Ուրբաթ օր ։

Երբ բոլոր այրերը այլեւս բանտ էին, պաշտօնապէս կ'ըսեն թէ կառավարութիւնը Մուսուլի վիլայէթը յատկացուած է Հայերուն իբր բնակութեան վայր, եւ խօսքէն գործի անցնելով, քանի մը օր ետքը 80 – 100ի չափ Հայեր չորս առ չորս իրար կապած ճամբայ կը հանեն... դէպի Մուսուլ, փոքր ծրար մը միայն առած իրենց թեւերուն տակ ։ Ասոր կը յաջորդեն նոյնքան թիւով երկու խումբեր եւս նոյն պայմաններուն տակ ։

Շատ ուշ միայն կը տեղեկանան մնացող Հայերը թէ բոլոր գացողներն ալ կացինահար եղած եւ նահատակուած էին քաղաքին մօտակայ անտառապատ ձորերու մէջ ...։

×

Մնացող այրերն ալ կարաւաններով կը ճամբեն առանձին, որմէ ետք անոնց ընտանիքները, կին ու երախայ, կարաւան կազմելով կը ճամբեն ։ Կարգ մը ընտանիքներ 70ի չափ, այր ու կին, ձիերով վերջին կարաւանը կազմած, կը ճամբեն ։ Տան բանալիները կը մնան փոլիսին մօտ ։

Մեկնող բոլոր կարաւանները, այր թէ կին, Մեսուտիէէն (Համիտիէ) անցնելէ ետք, Սու – Շէհիրի (Անդրէաս) ճամբով կը ղրկեն եւ այս քաղաքին մօտ էլ – Պէ – տէր ըսուած շրջանին մէջ բոլորը կը կոտորեն ։ Կ'ազատին միայն Թուրք առնող կիներ եւ աղջիկներ ։ Իսկ անոնք, որ իրենց երախաները միասին առած էին՝ կը յանձնեն Թուրքերու, որպէսզի ապրին, ողջ մնան ...։

Վերջին կարաւաններէն խումբ մը կիներ ու աղջիկներ, իրենց երախաներով, հրաշքով մը կ'անցնին մահուան շղթայէն, քալելով կը հասնին Մուսուլ ։

×

Ծերեր ու անկար հիւանդներ, զորս հաւաքելով հիւանդանոց դրած էին, «ձեզ Սամսոն պիտի տանինք» ըսելով՝ կը փոխադրեն նաւակներու մէջ եւ ծովուն բացերը ծովամոյն կ'ընեն ։ Ասոնց դիակները ծովուն ալիքները բերած են ծովափ Կազ – Խանէի մօտերը ։

Դեռ քաղաք մնացած հայ տղաք, մի քանի հատ միայն, մին՝ Եղուարդ Պ. Անդրէասեան, 11 տարեկան այն ատեն, կը ճանչնայ մի քանիները,— Պետրոս Ճգնաւորեան, Յակոբ Սերճենեան, Գրիգոր Գապատայեանի մայրը, Առաքել Մ. Թագւորեանի մայրը են ։

Բ. ԶԻԼԵԱՆ

ՎԱՐԱԳՈՅՐԻՆ ԵՏԻՆ

Գ.

1915ի ամառը ցարը կը ստանձնէ ռուսական բանակի ընդհանուր հրամանատարութիւնը, Կովկասի փոխարքայ կ'անուանէ Նիքոլա Նիքոլայեւիչ, որ կը հրամայէ ցրուել հայ կամաւորական գունդերը ։

1915 Հոկտեմբեր 27ին Ֆրանսական կառավարութիւնը Պէյրութի հիւպատոս Ժորժ Փիքոյի պաշտօն տուաւ բանակցիլ Անգլիոյ եւ Ռուսիոյ հետ Փոքր Ասիոյ հարցերուն լուծումին շուրջ ։ Անգլիոյ կողմէ պաշտօն կը ստանար Մարք Սայքըս, որ արեւելեան նահանգները շրջած էր եւ ծանօթ բնակիչներուն ։

Ռուսիա նախապէս կ'ուզէր պահել միայն «Էրզրումն ու Տրապիզոնը, որոնք Կովկասի պաշտպանութեան համար ռազմական անհրաժեշտութիւն էին» ։ Յետոյ ախորժակը բացուեցաւ եւ ուզեց Քիւրտիստանը Մուսուլով եւ Պիթլիսով մէկտեղ, ինչպէս նաեւ Վանի շրջանը ։ Ֆրանսան ալ Մուսուլն ու Պիթլիսը կը պահանջէր ։ Անգլիան փափաքող էր որ Մուսուլն ու Քիւրտիստանը Ֆրանսայի մնան, անգլիական եւ ֆրանսական կալուածներուն միջեւ տեսակ մը ամբարտակ կազմելու համար ։ Անգլիա կ'ընդդիմանար Ռուսիոյ Մուսուլի շրջանը գրաւելուն ։

Փոքր Ասիոյ բաժանման բանակցութեանց ատեն Անգլիոյ լիազօր ներկայացուցիչ Մարք Սայքըս հետեւեալ տեղեկագիրը կը ղրկէր Փեթերպուրկի անգլիական դեսպանին․ « Հայկական կոտորածներու ծայրայեղ անգթութեան եւ խստութեան հետեւանքով կարելի չէ թրքական իշխանութեան ներքեւ ձգել բուն Հայաստանը ։ Նման ծրագիր մը նոյնիսկ եթէ բարենորոգումներ պարունակէ, պիտի վրդովէ Անգլիոյ եւ Միաց․ Նահանգներու հանրային կարծիքը եւ զէնք պիտի տայ հաշտութենէն դժգոհ մարդոց ձեռքը ։ Ուստի հայկական հարցի լուծումին համար նկատի ունենալու է ․

« 1․— Հայկական պետութիւն մը հիմնուի Թուրք իշխանութեան ներքեւ, բան մը որ կ'ենթադրէ կամ երկրորդ Պուլկարիա մը ստեղծել որ դառներ լարէ Կովկասի մէջ եւ կամ առաջ բերել ոչ կենսունակ ծրագիր մը, որովհետեւ Հայերը ընդունակ չէին Քիւրտերու հետ մրցելու ։

« 2․— Ստեղծել հայ կառավարութիւն մը միջազգային հակակշիռի ներքեւ չէզոք վարիչներով, որ լայն ասպարէզ պիտի բանայ մշտական սադրանքներու եւ « հարցերու », որոնցմէ կանուխ կամ ուշ կ'օգտուի Գերմանիան ։

« 3․— Հայաստանի լիակատար յանձնումը Ռուսիոյ կ'ունենայ այն հետեւանքը որ ռուս քաղաքական դրութեան մէջ կը մտնէ երկիր մը լեցուն յեղափոխական կազմակերպութիւններով, Պարսկաստանի եւ Կովկասի մէջ գոյութիւն ունեցող յեղափոխական կազմակերպութեանց հետ մշտական յարաբերութիւն ունեցող ։

« Ուստի ,

« Ա.— Ռուսիա կը ստանայ Էրզրումը, Պիթլիսը եւ Վանը՝ հայ բնակչութեան նուազագոյն թիւով, որովհետեւ Ա. շրջանը բացառապէս նեստորական եւ քրտական է, Բ. շրջանը զուտ քրտական է, Գ. շրջանի բնակիչները բացառապէս Լազեր են,

« Բ.— Ֆրանսա կը ստանայ Հայաստանը, Ֆրանսական շրջանը կը գտնուի հայ գաղութներու կեդրոն ։ Այս շրջանը օգտակար կ'ըլլայ Ռուսիոյ, որովհետեւ Փոքր Հայաստանի Հայերը կղերական եւ պահպանողական տրամադրութիւններ ունին, հակառակ արեւելահայերու, որոնք անիշխանական ընկերվարականներ են ։ Եթէ Հայերու ազգային գաղութներու վառարանը Էրզրում ըլլայ, անիշխանական ընկերվարականները իրենց ձեռքը կ'առնէին ամբողջ հայ քաղաքական մեքենականութիւնը եւ զայն կ'օգտագործէին, իսկ այս դրութեան տակ չափաւոր տարրերը իրենց կ'ենթարկէին Հայերու ազգային ձգտումները ֆրանսական հովանիին ներքեւ, որ կը բխի Փոքր Հայաստանէն ։ Հայկական չափաւոր շրջաններու նպատակը կ'ըլլայ սեփական սահմաններու մէջ պարփակել, Կովկասի եւ Ազրպէյճանի անիշխանական ընկերվարականներէն զատուիլ, որոնց հետ անոնք երբեք չեն ուզած միասին ընթանալ ։

« Ֆրանսական շրջանին մէջ կը մնան հայ պատմական Զէյթունը, Հաճընը, Տիարպէքիրը շրջականերով » ։

Սազոնով Ֆրանսական դեսպան Փալէոլոկի կը հաղորդէ Ռուսիոյ վերջնական պայմանները (1916 Ապրիլ 26) ։

1․— Ռուսիա պիտի միացնէ Էրզրումի, Վանի, Պիթլիսի շրջանները մինչեւ Տրապիզոնի արեւմուտքը ։

2․— Քիւրտիստանի այն շրջանը, որ կը գտնուի Վանի եւ Պիթլիսի հարաւը, Մուշի, Սղերդի շրջանը ։

3․— Ռուսիա կը ճանչնայ Ֆրանսայի իրաւունքները Կեսարիոյ, Արապկի, Զարայի, Ակնի, Խարբերդի միջեւ գտնուող հողամասին վրայ ։

Ֆրանսայի կը մնայ ընդարձակ հողամաս մը Սուրիոյ հիւսիսէն մինչեւ Սվազ, Կիլիկիայէն մինչեւ Իրան ։ Այսպէս Ֆրանսա կը ստանայ Կիլիկիոյ բամպակը, Արղընի պղինձը, Մուսուլի քարիւղը, հարուստ հողամաս մը, որուն աչք ունէին միւսները, Անգլիա, Իտալիա ։

Զօրացնելու համար Կիլիկիոյ մէջ իր դիրքը, Ֆրանսա կը մտածէ փոքրիկ պետութիւն մը, հայ օճախ մը կազմել մնացած Հայերով ։ Պօղոս Նուպար կը քաջալերուի, 1916ի ամառը կը համաձայնի Ժորժ Փիքոյի հետ, ներկայութեամբ Մարք Սայքըսի, կամաւորական գունդեր կազմելու Պաղեստինի ճակատին վրայ ։

Սազոնով Թուրք հողամասը Ռուսիոյ ապահովելէ ետք՝ Կովկասի փոխարքային կը գրէ ․

« Ռուսիոյ կողմը գրաւուած Հայաստանի մէջ Հայերը երբեք մեծամասնութիւն չեն կազմած, այժմ ալ աւելի նուազած են, հետեւաբար դժուար

ԵՍ ՏԷՐ-ԶՕՐԻ ԴԺՈԽՔԷՆ ՓԱԽԱԾ ԵՄ

ՅԱՌԱՋԱԲԱՆ

Ծանօթ իրողութիւն է թէ Թուրքերը, 1915 Ապրիլին՝ հայ մտաւորականներու աքսորէն եւ բնաջնջումէն ետք, մասնաւորաբար Տարտանէլի յարձակման ձախողութենէն քաջալերուած, լաւագոյն առիթը համարեցան գործադրել իրենց դիւային ծրագիրը, — բնաջնջել ամբողջ Թրքահայութիւնը ։ «Ազգային քաղաքականութիւն մը», որ տարիներ առաջ մտածուած, ծրագրուած ու պատրաստուած էր, — գործադրութեան ժամանակն էր միայն որ չէր որոշուած ։

Ճիշդ ժամանակն էր որ կը ներկայանար ընդհ․ պատերազմով ։

Աշխարհամարտէն ետք, այն Հայերը, որոնք ողջ մնացին, մասնաւորաբար աքսորէն վերադարձողներ, գրի առին իրենց յուշերը, պատմեցին իրենց կրած տառապանքը, հայկական Գողգոթան ։ Այսպէս թերթերու մէջ հրատարակուեցան նկարագրութիւններ դժոխային այդ կեանքէն, լոյս տեսան նաեւ գիրքեր ։

Ես ալ մէկն եմ այդ կեանքը ապրողներէն եւ ողջ մնացողներէն ։ Մասնաւորաբար Տէր – Զօրի ջարդերուն ականատեսներէն ։ Հետաքրքրուած այդ կարգի հրատարակութիւններով, կարդացի թերթերու եւ գիրքերու տուած նկարագրութիւնները ։ Բայց չգտայ ամէնէն ահաւոր սպանդին՝ Տէր–Զօրի ջարդերուն նկարագրութիւնը, թերեւս անոր համար որ շատ քիչեր միայն ազատած են այդ ջարդանոցէն ։

Ես մէկն եմ որ փախած եմ այդ սպանդանոցէն ։ Ականատես վկայ կատարուած վայրագութեանց, հրէշային նախճիրին, բարոյական պարտականութիւն համարեցայ գրի առնել տեսածներս, ու կուտամ իբրեւ սարսռալի յուշ ։

Այս առթիւ, դիտողութիւն մը ։ Բոլոր անոնք որ կը գրեն ու կը խօսին մեր թըւական կորուստին մասին, մեր զոհերուն թիւը կը հաշուեն մէկ միլիոն ։

Ես զինուորագրուած էի, բայց փախայ թրքական բանակէն ։ Պօզանթիէն մինչեւ Հալէպի մօտակայ Քաթմա վայրը՝ քալեցի եւ աքսորականներու կարաւաններուն խառնուեցայ ։ Ու քշուեցայ դէպի Տէր Զօր ։ Այս ճամբորդութիւնը տեւեց մէկ տարի ։ Ահա այս մէկ տարուան ընթացքին՝ միայն իմ տեսած զոհերուս թիւը կը հասնի առնուազն մէկ միլիոն ։ Ալ դուք հաշուեցէք եւ աւելցուցէք մեր կորուստը հայկական նահանգներուն մէջ, մանաւանդ Ռաս – Իւլ – Այն կոչուած միւս մեծ սպանդանոցին մէջ ։

1914ին, Թուրքիոյ մէջ ապրող Հայերուն թիւը կը հաշուէին երեքուկէս միլիոն ։ Երբ վերջ գտաւ առաջին աշխարհամարտը, քանի՞ հոգի վերադարձան, ո՞րքան կը հաշուէք վերապրողներուն թիւը ։ Չեմ կարծեր որ մէկ միլիոնը անցնի ։

Այսպէս կը սրբագրեմ մեր կորուստին հաշիւը ։ Մեր զոհերուն թիւն է նուազագոյն երկու միլիոն ։ Մենք կորսնցուցինք, իրականին մէջ, մեր հայրենիքին 70 առ հարիւրը ։

Մոռցուելի՞ք բան է այս զոհաբերութիւնը ։ Եւ յանուն որո՞ւ ։ Մեծ պետութիւններն ալ ունեցան ահաւոր կորուստներ, բայց անոնք ստացան արեան գինը ։

Մենք մեր նահատակներուն յիշատակը ոգեկոչելու իրաւո՞ւնքն ալ պիտի չունենանք ։ Եւ եթէ նահատակները պիտի ոգեկոչենք, նահատակներուն կտակէ՞ն ալ պիտի հրաժարինք ։

Եթէ մենք հրաժարինք, անպատճառ քարերը պիտի աղաղակեն ։ Պիտի պահանջեն արդարութիւն, մանաւանդ պատիժ՝ ոճրագործին ։ Ես կը հաւատամ, սակայն, որ պիտի հատուցուի արդարութիւնը, պիտի պատժուի ոճրագործը ։ Աւետարանի խօսք է ,— ինչ որ ցանես՝ այն կը հնձես, ինչ չափով որ չափես՝ այն չափով պիտի չափուիս ։

Դարերու օրէնք, պատմութեան օրէնքն է ։ Եւ Թուրքը չի կրնար խուսափիլ այդ օրէնքէն ։

Պէտք չէ մոռնալ թէ մինակ չէր Թուրքը ։ Այն օրերուն, Թուրքիան [...]տուած էր Գերմանիոյ եւ տէր ու տիրական էր Գերմանացին՝ Թուրքիոյ մէջ ։ Ամանց Քայզէրին բանակին հրամանատարներուն՝ տերեւ չէր շարժեր Թուրքիոյ մէջ ։

Բայց եւ այնպէս Թուրքն էր, որ վկայութիւն կուտար իր բարբարոս վարժութեան, Թուրքն էր որ կը գործադրէր իր հին ծրագիրը ։

Ես կը հաւատամ որ Աստուած ողջ պահեց զիս, հրաշքով ազատեց զիս Տէր-Զօրի դժոխքէն, որպէսզի տեսածներս պատմեմ (զանց կ'առնեմ այն մասերը, որոնք կրկնութիւն են եւ ամէն աքսորականի ծանօթ, ու կուտամ Տէր-Զօրի մասը միայն), այն նպատակով որ արդար հատուցման պահանջը մնայ յաւիտեան ։

Ս. Մ.

(1 Շար․)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»

ներկայիս կազմէն ընակչութեան մէկ չորրորդը: Այս պայմաններու տակ Հայերու ինքնավարութիւն տալ անարդարութիւն է, որովհետեւ մեծամասնութիւն կազմող տարրը փոքրամասնութեան կ'ենթարկուի»։ (1916 Յունիս 27)։

Փոխարքայ մեծ դուքս Նիքոլա Նիքոլայեւիչ կը պատասխանէ. «Ներկայիս ռուս կայսրութեան սահմաններուն մէջ հայկական հարց բոլորովին չկայ եւ թոյլատրելի չէ նոյնիսկ նման հարցի մը յիշատակումը, որովհետեւ փոխարքայութեան մէջ եղած ռուսահպատակ Հայերը հաւասարապէս ռուս հպատակներ են մահմետականներու, Վրացիներու եւ Ռուսերու նման»: (1916 Յունիս 3)։

Համաձայնականները բանակցութիւններ կատարեցին Փոքր Ասիոյ բաժանման շուրջ Իտալիայէն զատ, որուն խոստացած էին բաժին հանել Լոնտոնի դաշնագրով: Իտալիա կը վրդովէր տեսնելով ֆրանսական մասնակցութիւնը Պաղեստինի ճակատին վրայ, արեւելեան լեգէոնի մը կազմութիւնը, Ֆրանք եւ անգլիական միջամտութիւնը արաբական երկիրներու մէջ, կը փափաքէր մասնակցիլ պաղեստինեան ճակատի գործողութեանց, կը պահանջէր Ատալիան, Ատանան, Մերսինը: Իտալիա նոյնիսկ զատոնի բանակցութեան կը մտնէր Թուրքիոյ հետ։ (Փուէնքարէ, «L'Անկէ Թրուպլը», էջ 90)։

Լոնտոն եւ Փարիզ կը խոստանան Ատալիան եւ Իզմիրը, կը մերժեն Ատանան եւ Մերսինը։ (1917 Ապրիլ 11)։

Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի վարչապետներ, Լոյտ Ճորճ եւ Ռիպօ, Սէն Ժան Մորիէնի մէջ հանդիպում ունեցան Իտալիոյ վարչապետ Պոզելլիի, Արտաքին նախարար Սոնինոյի հետ: Ներկայ էին նաեւ Հռոմի Ֆրանս. դեսպան Պարեր, Փարիզի իտալական դեսպան Սալվակօ Րաճճի։ (1917 Ապրիլ 19)։

Անգլիոյ եւ Ֆրանսայի ներկայացուցիչները Իտալացիներուն կը ներկայացնեն 1915 եւ 1916ի Ֆրանքեւանգլիական–ռուս համաձայնութիւնները։ Իտալիոյ կը խոստանան Իզմիրն ու Ատալիան, Իտալիա յանձն կ'առնէ Իզմիրը ազատ նաւահանգիստ ընելու։ Ժողովը փոթորկալից կ'ըլլայ, Իտալիա կ'ուզէր ամէն բան տանիլ, առանց ճիգ մը կատարելու»։ Լորտ Սեսիլ քննադատեց խոստումները «Անգլիոյ ներկայացուցիչները խստիւ պիտի քննադատուէին եւ Յունաստան պիտի ընդդիմանայ Իզմիրը Իտալիոյ ձգելուն համար»։

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(3 Շար.)

ՍՏԱՑԱՆՔ

«ԱՊՐԻԼ 24», գրեց Արտակ Արք. Մանուկեան, տպարան Մոտէրն, Թեհրան 1965։

ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

ԿԸՐՆՈՊԼ.— Մեր գաղութն ալ ճիշդ իր ատենին տօնեց Ազգային Սուգի Տարեդարձը։

Ամիսներ առաջ, Ազգ. Միութեան վարչութիւնը ժողովի հրաւիրեց զանազան կազմակերպութեանց ներկայացուցիչները, որպէսզի իրարու հետ խորհրդակցութեամբ պատրաստեն հանդիսութեանց նախապատրաստական աշխատանքները։ Հրաւէրին պատասխանած էին հետեւեալ կազմակերպութիւնները, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդ, Կապոյտ Խաչ, Ժ. Ա. Ֆ., Մըշակութային Միութիւն, Մարտիկներու Միութիւն եւ Բարեգործականը։

Ժողովները կատարեալ համերաշխութեամբ տեղի ունեցան եւ կազմուեցան փրոփականտի, գեղարուեստական, ընդունելութեան, եւ տեղական պաշտօնական անձնաւորութեանց հետ յարաբերութեանց յանձնախումբերը։

Որոշուեցաւ բոլոր Հայերուն հաղորդել, որ Ապրիլ 24ին տեղի ունենալիք պատարագին եւ այլ հանդիսութեանց ներկայ ըլլան, գոցելով բոլոր աշխատանքները։

Այս կոչին պատասխանած էին կարեւոր թիւով հայրենակիցներ եւ իրենց ներկայութեամբ ցոյց տուին որ ազգային շահերու գիտակցութիւնը միշտ վառ կը մընայ իրենց մէջ։

Պատարագը տեղի ունեցաւ Ս. Լուի մեծ եկեղեցիին մէջ որուն համար նախօրօք արտօնութիւն առնուած էր գերապայծառ Ֆուժըրայէն։

Պատարագեց Թորգոմ քհնյ. Փօսթիքեան (Լիոնէն), օրուան իմաստը ֆրանսերէն բացատրեց Հ. Ժօզէֆ Սանճեան, իսկ պատարագին այլեւայլ արարողութիւնները ֆրանսերէն կը թարգմանէր Թէքղեան Աբբայ։

Այստեղ մասնաւոր յիշատակութեան արժանի կը գտնենք Օր. Տէր-Կոմսեանին մասնակցութիւնը երգեցողութեան։

Ցատկանշական էր թէ ինչպէս ներկայ բազմութիւնը խոր լռութեան մէջ բացառիկ կարգապահութեամբ եւ օրուան վեհութեան համապատասխան երկիւղածութեամբ կը հետեւէր մեր նահատակներուն նուիրուած այս պատարագին արարողութեանց։

Պատարագէն ետք ներկայ բազմութիւնը թափօրով ուղղուեցաւ դէպի Անծանօթ Զինուորին յուշարձանը, որու վրայ ծաղկեպսակ մը դրուեցաւ։

Նոյն օրը, երեկոյեան ժամը 9ին, Սըրահանդէս տեղի ունեցաւ։ Նախագահին Պ. Սթամպուլեանի բացման խօսքէն ետք եղան արտասանութիւններ Օր. Մարսէլ Օնպաշեանի, Օր. Մարաշլեանի եւ Պ. Իշխանի եւ ընկեր Խաչիկ Անտոնեանի կողմէ։

Ինչպէս պատարագի ընթացքին՝ Հ. Ժօզէֆ Սանճեան, սրահանդէսին առթիւ ալ օրուան բանախօս ընկեր Հրայր Թորոսեան նկարագրեցին թէ ինչպէս յիսուն տարի առաջ, ժողովուրդ մը ամբողջ մարտիրոսացած է աքսորի եւ տարագրութեանց ճամբաներուն վրայ թուրք բարբարոսներու կողմէ։ Հակառակ թշնամիին կամքին հերոսաբար դիմադրողներու եւ ջարդերէն ազատուողներու ազգ մը գոյութիւն ունի այսօր որ մեծ մասամբ իր հայրենիքէն դուրս կը գտնուի։

Ջարդարար Թուրքը անպատիժ մնալէ զատ, հայ ժողովուրդին հայրենական հողերուն մեծ մասը կը մնայ թրքական սահմաններէն ներս, ամուլ եւ ամայի։ Այս սգահանդէսը, որքան ոգեկոչում մը, նոյնքան յիշեցում մըն էր քաղաքակիրթ, եւ ազգերու արդարութեան եւ ազատութեան պաշտպան համարուած մեծ ազգերուն թէ տուրք մը ունին տալիք իրենց փոքր դաշնակիցին՝ Հայ Ազգին։

ՍԱՆՃԵԱՆ ՏԻԳՐԱՆ

×

ՏՐԱԿԻՆԵԱՆ, (Յառաջ).— Շատերու մէջ գուցէ առաջիններէն ըլլալով, Տրակինեանի Հայութիւնն ալ իր յօժարափոյթ մասնակցութիւնը բերաւ համազգային սգահանդէսին, նախ հայ արիւնով գրուած թուականին ճիշդ օրը, Շաբաթ, Ապրիլ 24, փակելով իր վաճառատուները, խանութներն ու կրպակները։

Ըստ ծրագիր-յայտագրին, Հինգշաբթի, Ապրիլ 29ի առաւօտուն, ոգեկոչումը սկսաւ հոգեհանգստեան պատարագով մը, ժամը 9.30ին, քաղաքիս Սաքրէ Քէօր եկեղեցիին մէջ։ Տէր Ատոմ քհնյ.ի ներկայութեամբ պատարագեց աւագերէց Ֆորնօ, որուն իր մեղեդիներով վերնատունէն կը պատասխանէր Նիսի դպրապետէն առաջնորդուող հայ փոքրիկ երգչախումբը։

Աւագերէց Ֆորնօ պատարագի միջոցին սրտագին աղօթքով եւ յուզիչ քարոզով մը ոգեկոչեց հայ նահատակներու սուրբ յիշատակը, եւ պարզ ու յստակ բառերով պատկերացուց «այս դարու առաջին ցեղասպանութիւնը»: «Քրիստոնէական հաւատքը ձեր ազգին խմորն է, յարեց ան, աւելի զօրաւոր ուրիշ ազգեր անհետացան, իսկ հայ ազգը կ'ապրի դեռ ...»: Դրուատեց նաեւ հայ մշակոյթն ու դրականութիւնը եւ յիշելով Ֆրանսայի մէջ Հայերու վայելած լայն ասպնջականութիւնն ու ազատութիւնը։

Իր կարգին, Տէր Ատոմ քհնյ. քարոզով մը ոգեկոչելով մեր անմահներուն սուրբ յիշատակը, պարզեց անոնց կատարած անհուն զոհողութիւնը, որով համազգային սուգին իր մասնակցութիւնը կ'ունենար գրեթէ ամէն հայ տուն, ընտանիք եւ գերդաստան։

Եկեղեցական այս տպաւորիչ արարողութենէն ետք, Հայերէ եւ Ֆրանսացիներէ կազմուած երկար թափօրը, առաջնորդութեամբ ծաղկեպսակներ բռնած 2 օրիորդներու, դրօշակիրներու, երկու քհնյ. հայրերու, կազմ. կոմիտէի եւ զինուորականներու հասաւ Ժ. Քլեմանսոյի կոթողին առջեւ, ուր նախագահ Վ. Լուէնեան «Երախտագիտութիւն Քլեմանսոյի» վերտառութեամբ գեղեցիկ ծաղկեպսակ մը դրաւ։ Նահանգապետ Մ. Արման Պէրթէի ներկայացուցիչը՝ Մ. Պրիւէ եւ քաղաքապետ-ծերակուտական Մ. Խուար Սօլտանի եւս մէկ մէկ ծաղկեպսակներ դրին, եւ դրօշակներու խոնարհումով ու մէկ վայրկեանի լռութեամբ յարգանքի ընդհ. արտայայտութենէ մը ետք, թափօրը նոյն կարգապահութեամբ ուղղուեցաւ 1914 – 18ի պատերազմի մահարձանը, ուր զետեղուեցան ծաղկեպսակներ։

Ներկաներուն մէջ կը տեսնուէին, վերոյիշեալներէն զատ՝ Զօր. Լոմպար, Հարիւրապետ Վալէ, նախկին Ռազմիկներու միութեան նախագահ Շամէ, զինուորական չքանշեալներու նախագահ Մարիանի, դիմադրական ճակատի նախկին ռազմիկներու ընկ. նախագահ Ա. Քլէռ, «Սավըյնիա տը լա Ռեզիսթանս»ի կոմիտէի նախագահ Տոքթ. Ժերման, Մարսէյլի, Նիսի եւ Տրակինեանի թերթերու թղթակիցներ եւ բազմաթիւ ուրիշներ։

Ընդհանուր եւ յարգալից խոր լռութեան մէջ, Տէր Ատոմ աղօթասացութեամբ մը օրհնեց յիշատակը մեր բոլոր նահատակներուն: Հնչեց նահատակներու յիշատակի փողը, խոնարհեցան բոլոր դրօշակները, եւ մէկ վայրկեանի ինքնամփոփ լռութենէ ետք, խօսք առաւ Պ. Գ. Սայապալեան, Վառի Ակադեմիայի անդամ, որ գրաւոր ընդարձակ բանախօսութեամբ մը Տրակինեանի հայ համայնքին կողմէ շնորհակալութիւն յայտնեց բոլոր կրօնական, քաղաքական եւ զինուորական իշխանութեանց ներկայացուցիչներուն, ապա ամփոփ կերպով ներկայացուց 1915ի ահաւոր ողբերգութիւնը: Հուսկ ուրեմն խօսեցաւ Հայերու ծագման եւ քրիստոնէութեան, գրականութեան, գեղարուեստի, ճարտարապետութեան եւ քաղաքակրթութեան զանազան մարզերու մէջ անոնց ցոյց տուած յառաջդիմութիւններու մասին, թէ անցեալ դարերու մէջ եւ թէ ներկայիս։

Աւարտելու համար իր բանախօսութիւնը, Գ. Սայապալեան պատուիրեց Հայերուն հաւատարիմ ըլլալ ինքզինքին եւ տէր կանգնիլ իր իրաւունքին։

Ի պատիւ սգահանդէսի կազմակերպիչ կոմիտէին, գոհունակութեամբ պէտք է դիտել տալ, թէ այս մեծ ու կարեւոր սգահանդէսը կատարուեցաւ մեր մէջ քիչ անգամ տեսնուած գնահատելի եւ գրեթէ զինուորական կարգապահութեան մէջ եւ անցաւ շատ յաջող, արդարացնելով իր նպատակը։

Ն. Հ. ՋԱՒԱՆ

×

ՓՕՆ Տ'ՕՊԼՆԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Ապրիլ 24ին, Եղեռնի Յիսնամեակը հոս եւս ոգեկոչուեցաւ, շրջանի բոլոր Հայերուն ներկայութեան, բողոքականներու սրահին մէջ։

Օրուան բանախօսն էր Վեր. Սամուէլ Պազալեան, Մարսէյլէն, որ երկար ճառով մը ոգեկոչեց մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներուն յիշատակը։

Յիսնամեակին օրը, տեղւոյս հայ խանութներն ու կրպակները փակ մնացին։

Ն. ԿԸԿԸՋԵԱՆ

×

ԲԻՒԺԷ ՍԻՒՐ ԱՐԺԱՆՍԻ ՄԷՋ

Հոգեհանգստով եւ Անծանօթ Զինուորի յուշարձանին տրուած այցելութիւնով մեր փոքրաթիւ գաղութը, իր կարգին, ոգեկոչեց Յիսնամեակը։

Հոգեհանգիստի պաշտօնը կատարեց տեղւոյս քահանան: Ներկայ էր գիւղապետին փոխանորդը, ինչպէս նաեւ երկու թերթերու թղթակիցներ։

Լ. ՆԻԿՈՂՈՍԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (240)

ԷԿԵՐԻ ** ** ԱՍՏՂԵՐԸ

Ձեզմէ զատ դեռ ուրիշ շատեր կան զինուորներուն մէջ որոնց արժանիքը ձերին քիչ տարբերութիւն ունի։ Ես ինքս ալ տեսայ թէ ոմանք յիսուն Թուրք ալ ջարդեցին: Ուրիշներ չյիշելու համար՝ ահա Ղուկաս Նաւի ու իր գունդը։ Ամէնքդ ալ գիտէք թէ ինչ ըրաւ։ Ուստի հասկցէք թէ միայն ամէնէն աչքի զարնողները ուզեցի գովել, որոնք իրենց կեանքը վտանգի դրին հայրենիքի սիրոյն համար։

Դրան կողմէն փողի ձայն մը լսուեցաւ, ու անմիջապէս անծանօթ գիւղացի մը մօտեցաւ հրապարակին վրայ դէպի Տոպօ։

Ձեռքին մէջ նամակ ունէր, գլխարկը առաջուց հանած էր արդէն։

— Հիմա ձեր գործերուն գացէք, — ըսաւ Տոպօ զինուորներուն։

Քանի մը խօսք եւս փոխանակեց Մեքչէյի հետ, ու երբ գիւղացին քովը հասաւ՝ արհամարհոտ ակնարկ մը նետելով անոր՝ ձի ցատկեց ու հեռացաւ։

Գիւղացին սպաները ընդունեցան։

Շատ բախտաւոր չեղաւ. նամակը ոչ իսկ բացին, երկուքի պատռելով կէսը կըրակ նետեցին, իսկ միւս կէսը գիւղացիին բերանը թխեցին։

— Բերանդ գոց կեր, շուն։

Յետոյ ան ալ բանտ տարուեցաւ, ուր ժամանակ ունէր մտածելու թէ ամենեւին օգտակար չէ Թուրքերուն ծառայել: Գիւղացիին անունը Անդրէաս Շարի էր, Թուրքերը զինքը Ֆեհերվարէն բերած էին։

Հեթմանոսներու բանակը ժամ մը սպասեց թէ արդեօք գիւղացին պիտի վերադառնա՞ր թէ ոչ: Սակայն տեսնելով թէ էկէրցիները նամակագրութիւն ընելու տրամադրութիւն չունէին, բոլոր թնդանօթները սկսան նորէն որոտալ պարիսպներուն շուրջ. ու բերդին տակ բացուած խրամները լեցուեցան ռազմիկներով։

Մինչեւ այն ատեն միայն Ալլահ գոչումը ու հեգնական բացատրութիւններ լըսուած էին թրքական բանակէն, իսկ հիմա ամէն կողմէն հունգարերէն կը լսուէր.

— Յանձնուեցէք. եթէ մտիկ չընէք՝ սոսկալի վախճան մը պիտի ունենաք։

Ուրիշ ձայն մը.

— Մի կարծէք թէ յարձակումին միշտ պիտի կարենաք դիմադրել: Ասիկա փորձ մըն էր միայն: Մանուկներուն ալ պիտի չխնայենք։

Դարձեալ ուրիշ մը.

— Թողուցէք Տոպօն, խենթեցեր է: Եթէ ինքը մեռնիլ կ'ուզէ՝ թող առանձին մեռնի: Դուրս ելլողներուն վնաս պիտի չընենք: Կրնայ հետը առնել դրամն ու գէնքերը։

— Ով որ դուրս կ'ուզէ ելլել, ճերմակ լաթ կապէ նիզակին ծայրը — գոռաց սըրածայր սաղաւարտով սփահի մը խրամէն։

— Հազար ոսկի վարձատրութիւն պիտի ունենայ մեզ ներս առնողը,— ռռնաց ջայլամի փետուր կրող ենիչէրի աղա մը:

Անոր վրայ երեք հոգի միասին կրակեցին, բայց ան ատենին ծածկուեցաւ։

— Տոպօն խենթեցեր է, — լսուեցաւ ուրիշ տեղէ մըն ալ։— Դուք ալ խենթ մի ըլլաք: Բերդէն առաջին դուրս ելլողին հարիւր ոսկի վարձատրութիւն պիտի տրուի, անկէ վերջ եկող քսան հոգիին՝ տասնական ոսկի, ու կրնան խաղաղութեամբ երթալ։

— Միւսները ցից պիտի հանենք.— աւելցուց ուրիշ մը։

Հունգարերէն գիտցողներն էին որ կը պոռային թշնամի բանակէն. կը պոռային նաեւ գերմաներէն, սպաներէն, իտալերէն ու լեհերէն ալ։

Բերդիններն սակայն չէին պատասխաներ ոչ հունգարերէն, ոչ գերմաներէն, ոչ սպաներէն եւ ոչ ալ լեհերէն։

Պոռչտուքը երթալով կը սաստկանար։ Խոստումները երթալով աւելի փառաւոր կը դառնային, իսկ սպառնալիքները աւելի զարհուրելի: Վերջապէս Գրիգոր վեր կանչեց թմբկահարն ու փողահարները ու հազիւ թէ վարէն պոռալ սկսէին Թուրքերը, թափը կուտար թմբուկը ու հեգնական կը հնչէին փողերը, խափանելով ամէն ձայն,

ԿԵԶԱ ԿԱՐՏՈՆԻ

(Շար.)

ՀԱՍՑԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Կը յիշեցնենք մեր բաժանորդներուն թէ հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է անպայման ղրկել հին հասցէն եւ՝ 3 ֆր., վերջնական փոփոխութեան պարագային եւ 5 ֆրանք առժամեայ կամ արձակուրդի փոփոխութեան պարագային :

Վերոյիշեալ պայմանները չկատարող դիմումները նկատի չեն առնուիր :

Շնորհակալութեամբ
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՑԱԻԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վասպուրականի Հայր. Մխիթեան կեդր. վարչութիւնը իր խո – րին ցաւակցութիւնը կը յայտնէ Տէր եւ Տիկին Ազասի Դարբինեանի եւ իր ընտա – նեկան պարագաներուն, իրենց մօր՝ ԱՆ– ՆՄԱՆ ԴԱՐԲԻՆԵԱՆԻ մահուան առթիւ :

ԿԱՊՈՑՏ ԽԱՉԻՆ

Տիկին Ա. Հախնազարեան հարիւր ֆր. կը նուիրէ կապ. Խաչի կայանին իր սի – րելեալ ամուսնոյն՝ Սմբատ Հախնազար– եանի յիշատակին, մահուան 9րդ տարելի– ցի առթիւ :

Տէր եւ Տիկին Հրայր Թորոսեան յիսուն ֆրանք կը նուիրեն Ֆ. Կ. Խաչի կայանին, Սաթօ Յակոբեանի կսկծալի մահուան քառասունքի առթիւ :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ. Խաչի Վիէնի մասնաճիւղը շնոր – հակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Ալֆոն Նաճարեանէ տասը ֆրանք, իրենց զաւկին Աւետիս Նաճարեանի ապաքին – ման առթիւ : Նոյնպէս Ալֆոն Նաճար – եանէ տասը ֆր. իր քրոջ Սիրնուշ Մալ – խասեանի ապաքինման առթիւ (Ամերի – կա) :

×

Դպրոցասէր Տիկնոջ վարժարանի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստա – ցած է հետեւեալ նուէրները.—

Պ. Օ. Պայրամեան իր մօրը մահուան տարելիցին առիթով, իբր մատաղավճիռ կը նուիրէ 500 ֆր. : Ողբ. Տիգրանուհի Կարապետեանի յիշատակին կը նուիրեն.— Տիկ. Եաիքարապետեան, Տիկ. Օհաննեան, Տօքթ. Տէր – Դաւթեան, Տէր եւ Տիկին Զրուանդեան 50ական ֆր. : Տէր եւ Տիկ. Ապըլեան երեսուն : Տիկին Ա. Գուլում – ճեան, Պ. Հ. Ռիչէ 20ական ֆր. :

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Հայ կարմիր Խաչի օրուան գեղարուես– տական ցերեկոյթին առիթով Օղափ. կա– յանին կը նուիրեն.— Զրբաչեան ընտա – նիք հարիւր ֆր., Տիկին Շ. Պետրոսեան յիսուն, Ալեանաքեան յիսուն, Փրկնկեան հաստատութիւն հարիւր :

Պ. Տէր Գէորգեան 40, Օր. Օ. Ձէվա – հիրճեան 25, Կ. Ոսկերիչեան 40, (Ա. – նուվիլ) :

Տիկ. Նորատունկեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Բամպուքճեան, Տէր եւ Տիկին Խո – ռիկեան, Մամիկոն Մալխասեանց, Տիկ. Գ. Խորասանճի, Տէր Նէրսէսեան (Ալ – ֆորվիլ), Քիւրազեան քառնական ֆրանք :

Պ. Գ. Վարժապետեան, Տիկին Մ. Ու – դունեան, Տիկ. Էրիցբօքեան, Տօքթ. Գօ– թան, Տէր եւ Տիկին Սարաֆեան, Տէր եւ Տիկին Գըլըճեան, Ա. Աբիկեան, Տէր եւ Տիկ. Ժան Թորոսեան, Գ. Ուչպլեան, Այրի Տիկին Կիւլեան, Ր. Շահմիրեան, Գ. Երէցեան, Աֆթալեան, Տէր եւ Տիկ. Մա – վիլեան, Ադամեանեան, Տէր եւ Տիկին Մելքոնեան, (Մօնրուժ), Տէր եւ Տիկին Աւետիսեան, Վ. Մանուկեան (Ալֆորվիլ), Անուշեան, Պարոնվարդեան, Տէր եւ Տի– կին Պիւրիւշեան, Մ. Շիշմանեան (Ա. – նուվիլ) տասնական ֆրանք :

Տէր եւ Տիկին Մելքոն Աւետիս կը նուի– րեն յիսուն ֆր. Օղափ. կայանին իրենց մօր՝ Մարիամ Կէչիկեանի (արաբկիրցի) մահուան տարելիցին առիթ. : Տէր եւ Տի– կին Ա. Ալիքսանեան եւ Տէր եւ Տիկին Է. Ունճեան քառնական Օղափ. Կայանի, Այրի Տիկին Ա. Դարբինեանի մահուան առթիւ :

×

Հայ կարմիր Խաչի Օրուան գեղարուես– տական ցերեկոյթին առիթով Օղափ. կա– յանին կը նուիրեն.— Պ. Վ. Ոսկանեան (Վիլմոմպլը), Տիկին Ա. Իւրիէ (Նուազ լը Սէք), Պ. Կիւմիւշեան (Փօ), Տիկին Սարկաւագեան (Լա Սէլ – Սէն – Քլու), Տիկ. Ա. Նուպար քառնական ֆրանք, Տիկին Ա. Սարգիսեան (Մոնմորանսի) եւ Պ. Մ. Շիշմանեան (Ա.նուվիլ) 10ական :

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԻ
ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ՅՈՒՅԱՏԱՐՈՒԹԻՒՆ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբին կողմէ, այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 21–ին, սինեմա Լը Տօֆէն, 65պիս, Րիւ Լա – ֆայէթ (մեթրօ Քատէ) :

Կը ներկայացուի երեւանի մէջ պատ – րաստուած՝

ՍԻՐՏԸ ԵՐԳՈՒՄ Է
եւ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՃԱՐՏԱՐԱՊԵՏՈՒԹԻՒՆ

Տոմսերու համար (դին 3 եւ 5 ֆր.) :

Դիմել Զ. Զաքմըշեանի, 22 Րիւ Ռիշէ, Օ. Պօյաճեան 83 Րիւ տ'Ապուքիւ, Մասիս նպարավաճառատուն, 21 Րիւ Սօլնիէ, Մարզարեան 32 Րիւ տը Թրէվիզ :

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ, ՎԱԼԱՆՍ

Հայ Առաք. Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Ե– կեղեցւոյ կրօն. Ընկերակցութիւնը Վա – լանսի եւ շրջակայից իր բոլոր անդամնե – րը կը հրաւիրէ ընդհ. ժողովի, Յունիս 3ին, Հինդշաբթի երեկոյեան ժամը 8·30– ին Ֆուայէ տը լա Սալ տէ Ֆէթ :

Օրակարգ.— Ա.) Բարոյական դեկու – զում, Բ) Նիւթական դեկուցում, Գ) Հո– պարարձուքեան ընտրութիւն :

Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը նկատուի :

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
ԵՒ ԱՌԱՋԻՆ ՌԱԼԻ
Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

Կազմակերպութեամբ Անիէռի եւ Սար– սէլ – Առնուվիլի խումբերուն :
կիրակի, Յունիս 20ին,

COYE

Ռալի.— մեկնում՝ փորթ տը լա Վիլէ – թէն, ժամը 8·30ին :

Ծախքերու մասնակցութիւն՝ 5 ֆրանք : Արձանագրուիլ Նոր Սերունդի խումբե – րուն մօտ :

Դաշտահանդէս.— Ռալիի ժամանումէն ետք : Խաղեր, պուլի եւ վոլէի մրցում – ներ, զանազան անակնկալներ, և անչուշտ փիճ – նիճ՝ աւանդական չամփուրով :

ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ

ԼՈՒՐՏ ԵՒ ՍՊԱՆԻԱ

Մեկնում՝ Օգոստոս 2ին
Վերադարձ՝ 29ին

Արձանագրութեան համար դիմել՝ հետեւեալ հասցէներուն՝

Պ. ԱՐՍԷՆ ՄԱՆՆԿԵԱՆ
40, Rue Dunkerque, PARIS (9e)

Յ. ՊԱՍՄԱՃԵԱՆ
128, Rue de Flandre, PARIS (19e)
chez M. Reval — (Métro Crimée)
(Մուտքին դիմացի դուռը)

Հ. ԱԹԱՆԱՍ ՎՐԴ. ՔԷՍԻՃԵԱՆ
69, Avenue Henri-Barbusse
ARNOUVILLE-LES-GONESSE (S. et O.)
Tél. : 15-56 Gonesse

ԿԱՐԵՒՈՐ՝

Ֆրանսահպատակները բաւ է ունե– նան իրենց նորոգուած անցագիրը իսկ պաղթականները (Նանսէնեան), նորոգուած անցագիր սպանական վիզայով :

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով կը խնդրուի այժմէն տեղեկանալ եւ ար– ձանագրուիլ :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
37, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին, Թաղապետարանի սրահին մէջ, 22 Րիւ Վոլթէր

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Սարգիս Մինասեան» ենթակոմիտէի եւ մասնակ– ցութեամբ տեղւոյն կապոյտ խաչի եւ Նոր Սերունդի մասնաճիւղերուն :

Կը խօսին Ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ (Հայերէն)

Ընկ ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱԽՈՐԵԱՆ (Ֆրանսերէն)

Խօսք կ'առնէ Ալֆորվիլի քաղաքապետ ԺՈԶԷՖ ՖՐԱՆՍԵՍՔԻ

Կ'արտասանէ Արա Գրիգորեան, երգ՝ Օր. Տիրատուրեան, պար՝ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Նայիրի» պարախումբին կողմէ :

Կ'երգէ Աւետիս Քիւրէղեան

Խ Ն Զ Ո Յ Ք *ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է*

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէին, մասնակցութեամբ Նոր Սե – րունդին : Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 20·30ին, Թէաթր Միւնիսիփալ :

Կը նախագահէ Ընկ. Ն. ԹԷՊՈՅԵԱՆ *Կը խօսի Ընկ. Ս. ՍԻՍԼԵԱՆ*

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, նուագ, ասմակնկալներ :

Հ. Յ. Դ.

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին : Կը հրաւիրուի Նոր Սերունդի վարչութիւնը :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողո– վի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկեր – ները այս Շաբաթ ժամը 20·30ին, Ահա – րոնեան ակումբին մէջ :

Սոյն ժողովին ներկայ պիտի գտնուին կ. կ.ի ներկայացուցիչները :

ՍԻՆԹ ԷԹԻԵՆ.— Հ. Յ. Դ. « Անուշ » ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Շա – բաթ, ժամը 20·30ին, սովորական հաւա– քատեղին : Բոլոր ընկերներուն ներկա – յութիւնը պարտաւորիչ է :

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ
ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Տեղի կ'ունենայ Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, Փարիզ, Յունիս 5, 6, 7, Շաբաթ, կիրակի եւ Երկուշաբթի օրերը :

Առաջին նիստը՝ Շաբաթ առաւօտ ժա– մը 9·30ին :

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ
ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԳՈՐԾ ԿԸ ՓՆՏՐԻ

Երիտասարդ ուսանող մը գործ կը փնտռէ ամառուան շրջանին համար (Յու– լիս մկկին սկսեալ) որեւէ հաստատու– թեան մէջ : Դիմել՝ Մամճեան Լեւոն, Հայ Ուսանողական Տուն, 57 Պուլ. Ժուրտան Փարիզ (14) :

ՈՒԽՏԱԳՆԱՅՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ
ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻԻ

ՕԴԱՅԻՆ ՁԱՄԲՈՎ ՓԱՐԻԶ – ՄՈՍԿՈՒԱ – ԵՐԵՒԱՆ

2 Օր Մոսկուա 15 օր Երեւան

Մեկնում 26 Օգոստոս, Վերադարձ 12 Սեպտեմբեր
Հայաստան այցելելու լաւագոյն ժամանակը :
Կազմակերպիչ՝ ՎԵՐ. Յ. ՀԵԼՎԱՃԵԱՆ

Այժմէն արձանագրուեցէք այս հաճելի եւ մատչելի ճամբորդութեան համար :

Գին 2080 ֆրանք մէկ անձի համար

Դիմել կազմակերպիչի հասցէին
PASTEUR ARTHUR HELVADJIAN
6, Place de la Rotonde — ST-JÉROME — MARSEILLE - 13e
Tél. : 62-85-10 C. C. P. 914-04 Marseille

ԼՈՑԸ ԳՈՑՆ Է···· ԳՈՑՆԸ ԼՈՑ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՑ ՏՈՒԷ՛Ք···· ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՑՆ ՏՈՒԷ՛Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնա – կարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրու– թիւն : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն : Գեանի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէում եւ փլասթիֆ — ծածկոցներ. —
TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE
Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր գեղջ ունենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻԻՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 | Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 | C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 ֆր. Հատը 0.30 Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 2 ՅՈՒՆԻՍ

MERCREDI 2 JUIN 1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 10321 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 41e ANNÉE — No 10.321

ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԱԹԷՆՔ

Ապրիլեան Եղեռնի Յիսնամեակի յուշատօնը տեղի ունեցաւ Մայիս 23ին, արտակարգ շուքով եւ երկիւղածութեան մթնոլորտի մը մէջ :

Զնախատեսուած բազմութիւն մը ողողեց Աթէնքի ամէնէն մեծ սրահը նկատուող «Օրփէուս»ը :

Առանց չափազանցութեան, կրնանք ըսել, թէ՝ 5500 - 6000 Հայութիւն հաշուող Աթենահայութեան չորս հազարը ներկայ էր Յուշատօնին :

Յուշատօնին բացումը տեղի ունեցաւ առաւօտեան ժամը 10ին, երբ սրահը ողողուած էր արդէն մէկ ծայրէն միւսը : Հարիւրաւորներ տեղի չգոյութեան պատճառով, սրահի մուտքին առջեւ յոտնկայս բարձրախօսներու միջոցաւ հետեւեցան յայտագրին :

Ժամը ճիշդ 10ին, սրահ մուտք գործեց Աթէնքի եւ համայն Յունաստանի Արք. Առն. Տ. Խրիսոսթոմոս Սրբազան շըրջապատուած՝ Սուրբ Սինոդի ներկայացուցիչ Տ. Տամասքինոս եպիսկոպոսէ, Յունահայոց Առաջնորդ Սահակ Այվազեանէ, Անթիլիասի դպրեվանքի տեսուչ Գարեգին Սրբազանէ, Յ. Թ. Ծ. Վ. Խանճեանէ. Վեր. Գ. Տեմիրճեանէ եւ քահանայ Հայրերու կողմէ :

Նոյն պահուն ժամանեցին նաեւ բարձրաստիճան հելլէն հիւրերը — նախարարներ, երեսփոխաններ, զինուորական եւ ոստիկանական պաշտօնատարներ, մտաւորականներ, գրագէտներ եւ մամուլի ներկայացուցիչներ :

Սրահի մուտքին, օտար հիւրերը պատուի առին Հ. Մ. Ը. Մ.ի Արիները :

Նախ քան յուշատօնի բացումը, ատենապետ Պ. Յարութիւն Գրլըճեան բեմ գալով՝ ներկաները հրաւիրեց մէկ վայրկեան յոտնկայս լռութեամբ յարգել Ապրիլեան Եղեռնի նահատակներու յիշատակը :

Երբ վարագոյրը բացուեցաւ, Համազգայինի երգչախումբը բեմին վրայ էր, եւ շրջապատուած էր սեւ շղարշներով : Բեմին ճակատը՝ հայերէն եւ յունարէն վերտառութիւններ՝ Ապրիլեան ցեղասպանութիւնը յիշեցնող նշանախօսքերով : Բեմին երկու կողմերը՝ երկու պատուանդաններու վրայ ջահեր :

Պ. Յ. Փափազեանի ղեկավարութեամբ երգչախումբը ներդաշնակօրէն երգեց հելլենական եւ հայկական փառերգեր :

Յուշատօնի ատենապետ Յարութիւն Գրլըճեան կարդաց յունարէն բացման խօսքը : Կարճ ակնարկ մը՝ Ապրիլեան ցեղասպանութեան վրայ : Ապա արդար պահանջ՝ մեր մէկուկէս միլիոնին արեան հատուցման եւ արդարութիւն՝ հայ ժողովուրդին : Ու նաեւ՝ երախտապարտութիւն ասպնջական Հելլադային, որ մեր դատին կորովի ախոյեաններէն մէկը եղած է եւ է այսօր ալ : Շնորհակալութիւն նաեւ՝ հելլէն բարեխնամ կառավարութեան, որ ամէն ազատութիւն տուած է հայ բեկորներուն, հելլենական հողին վրայ ապրելու, ուռճանալու եւ զարգանալու :

Բեմ հրաւիրուեցաւ Կրօնից եւ Կրթական փոխ - նախարար՝ Պ. Ե. Միլոնաս, որ սկսաւ իր խօսքը հետեւեալ բառերով. — «Սիրելի հայ եղբայրներ, հելլէն կառավարութիւնը ինծի տուաւ պատիւը զինք ներկայացնելու այսօրուան այս յուշատօնին մէջ : Եւ շատ լաւ բրաւ, այդ պարտականութիւնը տալով կրթական փոխ - նախարարին, որովհետեւ, հայ ազգը գերազանցօրէն մշակոյթի ազգ մը եւ բարձրորակ ժողովուրդ մըն է» :

Խորապէս ազդուած էր Պ. Միլոնաս ներկայ խուռն եւ երկիւղած բազմութենէն : Բառերը եւ նախադասութիւնները, հռետորական արտաքերումով եւ բանաստեղծական ներշնչումով կը բխէին իր սրտէն : Բաղդատականը բրաւ հելլէն եւ հայ ժողովուրդներու ճակատագիրներու : Եւ գտաւ նոյնութիւն : Նոյն խաչի ճամբան, նոյն տառապանքները եւ նոյն մարտնչումները՝ հասարակաց նոյն թշնամիին դէմ :

Փոխ - նախարարը իր խօսքը վերջացուց հետեւեալ նախադասութիւնով .— «Հայերը եւ Հելլէնները կը սիրեն խաղաղութիւնը եւ ազատութիւնը, բայց, եթէ պէտք ըլլայ նախընտրութիւն կատարել խաղաղութեան եւ ազատութեան միջեւ, անոնք առանց վարանելու պիտի նախընտրեն ԱԶԱՏՈՒԹԻՒՆԸ» :

(Մնացեալը՝ վաղը)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԻԷԹՆԱՄԸ ԿԸ ՊԱՐՏՈՒԻ

Ամերիկեան մեծ խարիսխէն (Տա Նանկ) հարիւր քիլոմեթր հարաւ, Վիէթքոնկը ծանր պարտութիւն մը մատնեց Վիէթնամի կառավարական ուժերը, որոնք 600 մեռեալ ունին : Ամերիկեան երկու զինուորական խորհրդատուներ սպաննուած են եւ երրորդ մը՝ վիրաւորուած : Այս է արդիւնքը երեք օրուան կռիւներու : Վիէթնամի կառավարութիւնը նոր ուժեր ղրկած է եւ հակայարձակումի կը սպասուի : Հիւսիսային Վիէթնամի երկու զօրագունդեր սահմանը անցած էին : Վիէթքոնկը նոյնիսկ բարձրախօսներ գործածած է կռիւներու ընթացքին վախցնելու համար կայանը պաշտպանողները :

Միւս կողմէ, ամերիկեան օդուժը երեք նոր յարձակումներ կատարած է հիւսիսային Վիէթնամի վրայ, Հանոյէն 72 քիլոմեթր դէպի հարաւ : Օդաչուները, Ապրիլ չորսէն ի վեր առաջին անգամ ըլլալով նկատած են Հիւսիսային Վիէթնամի օդուժին մէջ, 4 Միկ օդանաւեր :

× Թոքիոյէն կը հաղորդեն որ Ճափոն միջամտած է Ֆրանսական եւ խորհրդային կառավարութեանց մօտ, բանակցութիւններ հաստատելու համար հիւսիսային Վիէթնամի հետ :

Վարչապետ Սաթօ յայտարարած է այս առթիւ թէ պէտք է համոզել Միացեալ Նահանգները որ խաղաղ լուծում մը գտնուի վիէթնամական հարցին համար :

Թոքիոյի ֆրանսական դեսպանատունը յայտնած է սակայն թէ տեղեակ չէ նման դիմումէ մը :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱՍՐ ճառ մը արտասանած է Պաղեստինի ազատագրման կազմակերպութեան առջեւ եւ յայտարարած թէ ոչ Արաբական Լիկան ոչ ալ Արաբ Միացեալ Հանրապետութիւնը ի վիճակի են Պաղեստինը ազատագրելու : Նասր ամբաստանած է Պուրկիպան որ «ծախու հանած է արաբական հայրենիքը» աւելցնելով թէ քանի որ պօյքոթի ենթարկած են այն ընկերութիւնները որոնք կը գործեն Իսրայէլի հետ, պէտք է նաեւ պօյքոթի ենթարկել նաեւ Պուրկիպան :

ԱՖՂԱՆԻՍՏԱՆԻ Թագաւորն ու Թագուհին պաշտօնական հիւրերն են Ֆրանսայի : Ծնած 1914ին, Թագաւորը 1924ին եկած է Ֆրանսա եւ երկրորդական ուսումը կատարած նախ Ժանսոն Տը Սայի, ապա Փասթէօր լիսէներուն մէջ : Հայրը սպաննուած է 1933ին եւ ներկայ Թագաւորը գահ բարձրացած է 19 տարեկանին : Աֆղանիստան 650 քառակուսի քիլոմեթր տարածութիւն ունի եւ 12 միլիոն բնակչութիւն : Անկախ է 1919էն ի վեր եւ «սահմանադրական միապետութեան» մը Սահմանադրութիւն մը ունի 1964էն ի վեր :

Օ ր ը Օ ր ի ն

ՄԵՂՔՆԱԼԻ՞Ք ՆՈՒՊԱՐԸ

Անգլիացին կ'ըսէ .

— Բերանը արծաթ դգալով մը ծներ է .

Ֆրանսացին կ'ըսէ .

— Գլուխը գլխարկով ծներ է (*իլ է նէ քուաֆէ*) .

Երկուքն ալ կ'ակնարկեն այն բախտաւոր արարածին, որ աշխարհ եկած օրն իսկ հարուստ է եղեր :

Մեր ժողովո՞ւրդը ի՛նչ կ'ըսէ այս տեսակ արարածի մը համար, շիտակը, չեմ գիտեր : Բայց, կարեւոր ալ չէ որ գիտնամ, քանի որ պիտի խօսիմ մարդու մը մասին, որուն հայրը, մայրը, քոյրը, փեսան — աւելի, եօթը պորտը Հայ են — բայց ինք Հայ չէ, այլեւս : Այլ մէկն է, որ իր կեանքին եօթանասուներորդ տարին իր ծագումը ուրացաւ ու եղաւ Թուրք :

Երբ, ամիսներ առաջ, թերթերը լուր կուտային թէ Նուպար Կիւլպէնկեանը «թրքացեր է», շատ մը Հայեր հոս ու հոն, իրար անցան :

— Եղբա՛յր, չի վայլեր որ ասանկ բաներ գրեն Գալուստ պէյին տղուն համար ... Մարդը չէ թրքացեր, այլ միայն անցագիրը փոխել տուեր է ... Աս մեր լրագիրներն ալ չկա՛ն ... կը չափազանցեն ...

Լոնտոնի անհամութիւնը կ'ապացուցանէ որ մեր լրագիրները չէին չափազանցեր, ընդհակառակն, ճշմարտութիւնն էր որ կը պատմէին :

Երբ մէկը — Հայ մը — լրբութիւնը կ'ունենայ կարօտո՛վ վերյիշելու իր նախկին թրքահպատակութիւնը եւ ոտքը կ'իյնայ Կիւրսէլի մը թէ «ես ալ այդ հայրենիքին զաւակն եմ, ինծի ալ թրքական անցագիր մը տուէք», այդ տեսակ մարդու մը համար մենք կ'ըսենք — թրքացեր է :

Վասնզի, միայն թրքաբարոյ խառնուածք ունեցող մէկը պիտի կարօտնար Թուրքը, Թուրքիան եւ Թրքութիւնը : Եւ նոյնիսկ Թրքուհին :

Ուրեմն, այլեւս որեւէ տարակոյս չըկայ որ Սարգիս Կիւլպէնկեանի թոռը, Գալուստ եւ Նուարդ Կիւլպէնկեաններու զաւակը, Ռիթա Էսսայեանի եղբայրը եւ Գէորգ Էսսայեանի աներորդին թրքացեր է :

Որովհետեւ, միայն թրքացած Հայը պիտի կարենար անզգամութիւնն ու հայրեդաւութիւնը հասցնել այն աստիճանին, ուր պիտի չվարանէր պատուիրելու հայ եկեղեցականին .

— -Ապրիլ Քսանըչորսի առթիւ միայն աղօթք ... Ուրիշ բան չեմ ուզեր ... Չեմ ուզեր որ յիշես թէ ո՛ւր պատահեցաւ այդ տխուր միջադէպը ... Թուրքիոյ անունը չտաս ... Մերձաւոր Արեւելք, ըսէ՛ եւ վերջացուր ...

Եկեղեցականը այդքան կարճ չկապեց «միջադէպ»ը եւ իր աղօթքներուն զուգընթաց, պատմեց թէ ինչ զարհուրելի ոճիր մը գործուած էր մեր հայրենիքին մէջ, յիսուն տարի առաջ :

Նուպարը կատղեցաւ եւ առաւ այն քայլը, որուն ծանօթ է ընթերցողը :

×

Ժամանակին, Պոլսոյ Սուլթան Համիտի *քէպապճի*ին նաշարանին անկիւնը, փողոցը, ցած աթոռի մը վրայ, ամբողջ օրը, կը նստի եղեր, Հիտայէթ անունով նախկին վարդապետ մը, որ իր Հայութիւնը ուրացեր է, ընդուներ է Մարգարէին կրօնքը եւ սկսեր է Թալէաթի ոստիկանութեան համար Հայ որսալ՝ վասն քանի մը *մէճիտի*ի :

Փա՛ռք Ալլահին, մեր Նուպարը կարօտ չէ Անգարայի հնչուն *պախշիշ*ներուն, բայց ո՛վ գիտէ Կիւրսէլը ի՛նչ թրքավայել ձեւեր գտեր է զինքը սիրաշահելու : «*Մուհալլէպի*»ի տեսա՞կ կը պակսի Ստամպոլի թէ Անգարայի սալոններուն մէջ :

Կարծեմ, եթէ չվարդապետը, Պէշիք - թաշի մուխթարը եւ Հնչակեան հերոսը սատկած չըլլային այսօր, այսքան վար ինկած պիտի չըլլային :

Ապրիլեան Եղեռնին ոգեկոչումը արգիլել, ուրիշ բան չի նշանակեր եթէ ոչ մեղսակից ըլլալ գործուած ահաւոր ըսպանդին : Եւ նոյնիսկ պոռալ հայ ժողովուրդին երեսին .

— Օ՛խ եղեր է, աղէկ եղեր է ... Թող տեղերնիդ հանգիստ նստէիք ...

Պիտի մեղադրէի՞ք Թուրքը, եթէ ան, այս մասնակի դէպքը ընդհանրացնելով, արգահատանքով նայէր մեր վրայ ու ըսէր .

— *Իշթէ*, դուք ասանկ ինկած ժողովուրդ էք ... Մե՛նք անգամ կը ցաւինք եղածին, բայց, ահաւասիկ, ձեր մէջէն մէկը ելեր է խորհուրդ կուտայ ձեզի որ լռէք ...

×

Բարեբախտաբար Նուպար Կիւլպէնկեանը հայ ժողովուրդին ներկայացուցիչը չէ : Երբե՛ք չէր եղած, իսկ այսուհետեւ երբե՛ք պիտի չըլլայ :

Այո՛, ծնած օրն իսկ «բերանը կար արծաթ դգալ» : Իր օրօրոցի օրերէն մինչեւ այսօր, Նուպարը կը լողայ իր հօրը դիզած միլիոններու ծովուն մէջ՝ անսանձ ու անզուսպ վայելքներու եւ հեշտութեանց անձնատուր : Իր յուշերուն մէջ, ինքն անգամ չուրանար որ եւայական աշխարհով շատ հետաքրքրուած է :

Նուպարը եղաւ այն մեղքնալի՛ք զաւակը, որ պատերազմին սկիզբները, դատ բացաւ իր հօրը դէմ, Լոնտոնի մէջ, որովհետեւ իր «գրպանի դրամը»— տարին քանիհինգ հազար սթերլին — «չէր բաւեր» . — Յաւելում կ'ուզեմ ...

Նուպար Կիւլպէնկեան արտառոց ու այլանդակ քմահաճոյքներ կը զոհացնէ, որպէսզի Փարիզի թէ Լոնտոնի սալոններուն մէջ մարդիկ — եւ փափկասուններ — իր մասին խօսին : Իր *մոլլայական* մօրուքն անգամ այդ նպատակին կը ծառայէ :

Նուպար Կիւլպէնկեան երբեք չապրեցաւ հայ ժողովուրդին ցաւը ու երբեք չուզեց տեսնել անոր արցունքը, որովհետեւ աշխարհիկ վայելքները, շռայլօրէն իրեն վերապահուած՝ շնորհիւ իր հօրը վիթխարի հարստութեան — խելքը գլուխէն առին տարին : Շփացաւ : Կամ, թերեւս, մենք շփացուցինք զինքը :

Եւ հիմա ելեր քաղաքականութիւն կը խաղայ մե՛ր անունով, մե՛ր հաշւոյն կամ աւելի ճիշդը, ի վնաս մեզի : Ի վնաս մեր ազգային արժանապատուութեան :

Բայց, ուրկէ՞ ստացեր է մեզի դաս տալու, «ասանկ ըրէք, անանկ մի՛ ընէք», ըսելու այդ իրաւունքը :

Մեր ժողովուրդը, ընդհանրապէս կը դեգերի մեծահարուստներուն բոլորտիքը՝ անոնց ունեցածէն, ազգին համար քանի մը — քանի մը կում — կորզելու յոյսով : Այս անգամ, սակայն ա՛լ իր համբերութիւնը սպառած է : Եւ չի կրնար ներողամիտ աչքով նայիլ Նուպարի այս անվայել — եւ թշնամական — արարքին վրայ :

Ո՛չ թէ Նուպար Կիւլպէնկեան մը, այլ աշխարհի բոլոր կառավարութիւններն ալ արգիլէին մեր նահատակներու յիշատակին ոգեկոչումը, մենք պիտի նախընտրէինք ազգովին զնդակահարուիլ, քան գլուխ ծռել նման արգելքի մը :

Հայ ժողովուրդին համար, աշխարհի ամէնէն ստորին Հայը այն Հայն է, որ կը թրքանայ իր հոգիով, իր միտքով եւ իր սրտով : Որովհետեւ թրքութենէն աւելի վատ վարկնցութիւն չկայ :

Պէտք է խղճալ այս մարդուն, որ աշխարհ եկաւ «բերանը արծաթ դգալով», եւ իր ամբողջ կեանքին մէջ, *մուհալլէպի* կերաւ ոսկի դգալով :

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՉՄՈՌՑՈՒԱԾ ԱՆՈՒՆՆԵՐ

(Գ. ԶՕՀՐԱՊԻ
ԵՒ Տ. ՉԷՕՔԻՒՐԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ)

Ա.

Մեծ Եղեռնի յիսնամեայ տարելիցի առթիւ, սրտի մշտական հեկեկանքով, վերյիշում ենք մեր անթիւ, անհամար զոհերին, սպանուած ու կենդանի թաղուածներին, առեւանգուած քոյրերին, ձուլելու տարուած մանուկներին, յիշում ենք մեր մշակոյթի, մեր գրականութեան կարկառուն ներկայացուցիչներին, որոնք զոհերը դարձան փոկապաշտ եւ անխիղճ վայրենիների բարբարոսութեան մոլուցքի, արմատախիլ կըքերի նոյանների, խղճի գոլորշիացման փաստի :

Տարբեր սերունդի մարդիկ են Զօհրապն ու Չէօքիւրեանը, սակայն նրանց մէջ կան որոշ ընդհանրութիւններ : Երկուսն էլ նուրբ արուեստագէտներ են, մեծապէս գնահատող արուեստի դերն ու նշանակութիւնը, երկուսն էլ ուխտաւորներ նոյն գաղափարի, հայ ժողովրդի ազատագրութեան սրբազան ուխտի, երկուսն էլ զոհերը եղան աննախընթաց եղեռնի, մէկը կեանքի ու գործունէութեան մեծ վաստակը ուսերին, միւսը բոլորովին կանաչ տարիքում, երկուսն էլ տակաւին ունէին շատ բան տալու մեր գրականութեանը :

Գրիգոր Զօհրապին եւ Տիգրան Չէօքիւրեանին, շատ հաւանական է, որ միացնում է նաեւ վարպետի ու աշակերտի հանգամանքը : Մեր կարծիքով, երիտասարդ արձակագիրը մէկը եղաւ այն շատերից, որոնք, Մեսրոպ Ճանաչեանի բառերով ասենք, «անոր (Զօհրապին) նայեցան որպէս արուեստի մը՝ որ հոբերոնին վրայ մշտապայծառ իր փայլով՝ կը հրապուրէր ու կը գծէր կորուսելիք ճամբան ...», եւ սովորեցին նրանից, սովորեցին ամէնից առաջ հակիրճութիւն, քիչ բառերով շատ բան ասելու, բառի վրայ մեծ բեռ դնելու արուեստը, մի բան, որ մեր դարի արձակագրի յաջողութեան գլխաւոր պայմաններից մէկն է :

×

Գրիգոր Զօհրապը մեր գրականութեան փառքը կազմող մեծութիւններից է, չգերազանցուած իբրեւ նորավիպագիր, մէկը աշխարհի մեծագոյն նորավիպագիրներից, որին, իբրեւ հմայիչ ու կատարեալ արուեստագէտի, սիրել ու գնահատել են եւ մեր մեծագոյն գրողներն ու քննադատները, եւ մեր ժողովուրդը :

Բայց Զօհրապը գնահատուել ու սիրուել է ոչ միայն իբրեւ գրող. նա, վերածնունդի տիտանների նման, ինչպէս իրաւացի նշուած է, իր հանճարը դրսեւորել տարբեր բնագաւառներում, իբրեւ ընդհանուր ճանաչում գտած մեծ հռետոր, որի ճառերն ու ելոյթները ժամանակին գտնում էին լայն արձագանգ նաեւ մեր իրականութիւնից դուրս, իբրեւ համաշխարհային հռչակի տիրացած իրաւագէտ եւ իրաւաբան, իբրեւ հասարակական-քաղաքական ազդեցիկ գործիչ, հրապարակախօս եւ իրաւագիտութեան դասախօս, իբրեւ ազգային երեսփոխանական ժողովի եւ օսմանեան խորհրդարանի անդամ, որով, ինչպէս «Մշակ» թերթն է գրել, նա պատմութեան մէջ անմահութեան էջ բացել իրեն համար :

Այս բազմաբնոյթ գործունէութիւնը եւ ամէն մարզում դրսեւորած անսպառ կարողութիւնը, Զօհրապին դարձրին «ազգային ժամանակակից փառքերէն մին» (Ե. Օտեան), դարձրին իբրեւ գրող՝ «առաջին վարպետը (արեւմտահայ) իրապաշտ գրականութեան» (Թ. Զարդարեան), «հայ նորավէպի իշխան» (Ա. Զօպանեան) եւ համաշխարհային գրականութեան այդ սեռի մեծագոյն վարպետներից մէկը (Ա. Զօպանեան, Ա. Տէրտէրեան), իբրեւ իրաւաբան՝ «պատակառ արուեստի թագաւոր», իբրեւ հռետոր՝ «-քայլող միջնաբերդ», եւ իբրեւ հանրային-քաղաքական գործիչ՝ «Հայոց պաշտպան» (լիտըր), ինչպէս բնորոշել է նրան Պոլիս հրատարակուող պուլկարական «Տնեւնիկ» թերթը :

Այդ մեծ հայրենասէրի բազմահատուած գործունէութիւնը, ըստ էութեան, մաքառումների մի հոյակապ պատմութիւն է, պայմանաւորուած արեւմտահայ ժողովրդի ընկերային եւ մանաւանդ քաղաքական այն ողբերգական վիճակով, որ ստեղծուեց Պերլինի վեհաժողովից յետոյ, երբ, ի պատասխան հայ ժողովրդի ազատագրութեան բաղձանքների, սուլթանական կառավարութիւնը, մանաւանդ 1908ի յեղաշրջման հետեւանքով իշխանութեան եկած իթթիհատական ջոկերը, որոշեցին բնաջնջել Հայերին, ստեղծելով հայ ժողովրդի համար մի վիճակ, որ Զօհրապը համեմատում է «գլուխը դանակի տակ» գտնուող մարդու վիճակի հետ :

Ահա այս դրութեան մէջ գտնուող ժողովրդին օգնութեան փութալը դառնում է Զօհրապի գործունէութեան գլխաւոր նպատակը թէ՛ մամուլում, թէ՛ դատական ատեանում, թէ՛ Ազգային Ժողովում, թէ՛ օսմանեան խորհրդարանում, ուր նա ծաւալեց փայլուն գործունէութիւն, պաշտպանելով ոչ միայն Հայերի ոտնահարուած իրաւունքները մանաւանդ 1909ի Կիլիկիայի կոտորածի ժամանակ, այլեւ բոլոր հպատակ ազգերի իրաւունքները, պաշտպանեց դարաւոր յետամնացութիւնը թօթափելու, յառաջդիմութեան ու քաղաքակրթութեան ուղին բռնելու անհրաժեշտութեան գաղափարը, գաղափար, որի իրագործման խանգարում էր քարացած մոլեռանդութիւնը, արեան ծարաւի կիրքը, մեծապետական շովինիզմի անամօթ, չնական քաղաքականութիւնը : Յեղափոխութեան անունով իշխանութիւն նուաճած իթթիհատականները դրդուած էին ոչ թէ երկրի, ժողովրդի կարիքները բաւարարելու հոգերով, այլ հպատակ ժողովուրդներին երկրոյն ջարդով ոչնչացնելու ծրագրի իրագործմամբ, որի հետեւանքը եղաւ նաեւ արեւմտահայերի աննախընթաց կոտորածը եւ բռնագաղթը, վտարումը հայրենիքից, ուր նա ապրել էր հազարաւոր տարիներ, եւ ուր անհեցրել էր իր հողու անսպառ բերքերը :

ՄԻՆԱՍ ՀԻՒՍԵԱՆ

(1 Շար.)

ՎԱՐԱԳՈՅՐԻՆ ԵՏԻՆ

(Դ. եւ վերջին մաս)

Վարագոյրին ետին համաձայնութիւններ կը կնքէին, Փոքր Ասիան կը կտրատէին, հրապարակով բարձրագոչ կը յայտարարէին, թէ կը պաշտպանէին օտար տիրապետութեան ենթարկուած ժողովուրդները ազատագրելու համար : Ֆրանսայի արտաքին նախարար Փիշոն խորհրդարանին մէջ կը ճառէր. «Թուրքերուն ենթակայ բոլոր ժողովուրդները արժանի են մեր համակրանքին, անոնք պիտի ունենան իրենց ճակատագիրը ինքնին որոշելու կարելիութիւնը» : (1917, Դեկտեմբեր 27) :

Նախագահ Ուիլսընի 1916 Դեկտ. 9 թուակիր ծանուցագրին կը պատասխանէին « կը պաշտպանենք ժողովուրդներու անկախութեան իրաւունքին համար » : Համաձայնականներու նպատակն է ազատագրել Թուրքերու լուծէ երկար ատեն ճնշուած ժողովուրդները, հաստատել ազգային կառավարութիւններ եւ վարչութիւններ, որոնք իրենց իշխանութիւնը պիտի ստանան բնիկ ժողովուրդներու ազատ ընտրութեամբ» : Ժորժ Փիքօ, Ֆրանսայի լիազօր պատուիրակը կը տեղեկացնէ Փարիզ, թէ Լոնտոնի մէջ մեր համաձայնութիւնները նկատի չեն առնուիր : Լոյտ Ճորճ հացկերոյթի մը ընթացքին կը յայտարարէր. « Նոր պարագաներ փոփոխեցին այն պայմանները, որոնց տակ այդ համաձայնութիւնները կնքուեցան, պատրաստ ենք կրկին բանակցելու մեր դինակիցներուն հետ» : Անգլիա մերժեց Պաղեստինի միջազգայնացումը, հաստատեց սիոնական օճախ մը, աշխատեցաւ ջնջել Ֆրանսայի դարաւոր իրաւունքները Ս. Տեղերու մէջ՝ յուզում պատճառելով Ֆրանսացիներուն : Օգտուելով Թուրքիոյ պարտութենէն, ռուս քայքայումէն, Անգլիա ջանաց ամրանալ Նեղուցներու վրայ, Տաւրոսի կողքին, Մուսուլի մէջ, քաշելով անխորտակելի պատնէշ մը, փակելու համար Միջնաշխարհ Արեւելքի պատմական արշաւանքներու ուղիները ամէն պատահականութեան առջեւ :

Թուրքերը կը փափաքէին վաղուց զինադադար կնքել : Անգլիացիները մերժեցին անոնց դիմումը, մինչեւ որ գրաւեն Հալէպը : Պաղեստինի բանակը դանդաղօրէն շարժեցաւ, անգլիական հրամանատարութիւնը կանգ առնել տուաւ Ֆրանսական գունդին, առաջ մղեց աւստրալական գունդը, որպէսզի յաղթութիւնը արաբանգլիական գունդերուն վերապահուի :

Գերմանեւթուրք պարտութիւնները նոր յոյսեր ներշնչեցին Հայերուն, բայց անգլիացի ծովակալ Քալթհորփի և Թուրքիոյ միջեւ կնքուած զինադադարը Լեմնոս կղզիի Մուտրոս նաւահանգիստին մէջ, առանց Ֆրանսայի գիտութեան, հարուած մը տուաւ հայկական իրաւունքներուն (1918 Հոկտ. 30) :

Դաշնագրին 5րդ յօդուածին համաձայն Թուրքերը պարտաւոր էին անմիջապէս զօրացրուում կատարելու, անդորրութիւնը պահպանող գունդեր միայն պահելով : Թուրք զօրավարները զինուորները փախցին ստրկաններու եւ ստրկան-զինուորներու : Ամէն կողմ ապստամբներ պահեցին : Թուրք վարիչները յայտնապէս կ'աշխատէին բանակ պահել, զինադրական ուժեր պատրաստել ապահովելու համար Թուրքիոյ մնացած մասին պաշտպանութիւնը : Թուրքերը սկսան բողոքել Հայերու Կիլիկիա համախմբուելու դէմ, յայտարարելով թէ այդ հողամասը Թուրքիոյ ամբողջական եւ անհրաժեշտ մասն է :

Դաշնագրին համաձայն «պատերազմական գերիները, հայ բանտարկեալները Պոլիս բերելու եւ դաշնակիցներուն յանձնելու էն» (Յօդ. 4) :

« Եթէ հայկական նահանգներուն մէջ անդորրութիւնը խանգարուի, դաշնակիցները իրենց կը վերապահեն այդ նահանգներու մէկ մասին գրաւման իրաւունքը» : (Յօդ. 24) :

Հակամարտութիւններն սկսան զինակիցներու միջեւ, իւրաքանչիւրը առաւելագոյն բաժինը կը պահանջէր :

Յոյները յամաքահանում կատարեցին Իզմիր, Կամս Աֆըոյա, որ խառնակ քմիկէր էր Պոլիս, Մուսթաֆա Քեմալ թելադրեց Փոքր Ասիա անցնիլ : Քեմալական շարժումը արագօրէն ծաւալեցաւ : Առաջին համագումար էրզրումի մէջ 1919 Յուլիս 23ին, երկրորդ համագումար Սվազի մէջ 1919 Սեպտեմբերին, ուր հաստատուեց Ազգ. Ուխտը : Համագումար Ռուսերը ներկայացուցիչներ ունէին համագումարին մէջ : Ազրպէյճան եւ Քեմալականներ զինուորական դաշինք մը կնքեցին 1919 Հոկտեմբերին՝ փոխադարձ օգնութեան նպատակով : Հայաստան կը մնար «միջանկեալ» արգելքը Կովկասի, Թուրքիոյ, Պարսկաստանի համիսլամական շարժումին մէջ :

ԵՍ ՏԷՐ-ԶՕՐԻ ԴԺՈԽՔԷՆ ՓԱԽԱԾ ԵՄ

1916 Ապրիլին հասեր էինք Համամ, ուր կը մնայինք վրաններու տակ : Հազարաւոր վրաններ :

Ո՛չ դրամ մնացած էր գրպանս, ոչ ալ ծախելիք որեւէ առարկայ : Ծախելիք հագուստ ալ չունէի վրաս : Բեռնակիրի գործ եւս չկար :

Անօթի էի, սակայն : Ամէն օր անօթի :

Վարժուած էի անօթութեան՝ շաբաթուան երեք – չորս օրը ծոմ անցընելու, առանց բան մը դնելու ակռաներուս տակ : Բայց այլեւս անկարելի կը դառնար դիմանալ :

Յուսահատ, տխուր, նստեր էի վրաններէն հեռու : Կը խորհէի այս անտանելի վիճակիս վրայ : Է՛հ, ըսինք թէ այսօր ալ դիմացանք, — վե՞րջը : Ի՞նչ պիտի ըլլայ վերջս :

Ինձ նման ամուրի կամ մէկ – գլուխ հազարներ կային : Իրենց ընտանիքին անդամները կորսնցուցած, ճամբան ինկած, հիւանդ մեռած, բազմաթիւ մարդիկ, որոնք մնացած էին մինակ : Հաշտուած էինք մահուան հետ : Մահէն վախ չունէինք, բայց կը սպասէինք որ մահը ինք գար, ընտրէր մեզմէ մէկը, առնէր : Ու բախտաւոր կը համարէինք բնական մահով մեռնողները :

Այս մտածումներով, գետնին վրայ քովընտի պառկած, աչքերս մոլորած, տխրադին կը նայիմ հեռուն՝ մահուան սպասողի մը պէս յուսահատ :

Յանկարծ կոնակէս ձայն մը.

— Ախպա՛ր, ո՞ւր ես, ժամ մը կ'ըլլայ՝ քեզ կը փնտռեմ : Եկուր, քեզի գործ մը գտած եմ :

Մեր քաղաքացիներէն՝ Յովհաննէս Պէխուրեանն էր :

Տխուր մտածումներուս թելը կտրուեցաւ : Ելայ նստայ : Աչքերս լայն բացած՝ կը նայիմ իրեն :

Մեր քաղաքացիներէն՝ Կարապետ Օրանեան կառք մը ունէր երկու եզներով, օտար մարդ մըն ալ կառապան : Յովհաննէս բարեխօսեր է, ըսելով.

— Ամօթ չէ՞, որ մեր քաղաքացի Ստեփանը, պատուաւոր տղայ, մեռնի անօթի՝ մեր աչքերուն դէմ : Ինչո՞ւ կառքիդ գործը չես տար անոր : Մեղք է, բարեկամ, կեանք մը փրկած կ'ըլլաս :

Կարապետ կը խղճահարի եւ ընդուներ է Յովհաննէսին առաջարկը :

Տարաւ զիս Կարապետին մօտ : Ներկայացուց եւ կառապան եղայ :

Ժամանակ առ ժամանակ աքսորականները Համամէն կը քշէին դէպի Րաքքա : Այս գործողութիւնը կը կոչուէր սէվքը-յաթ : Շատեր ոտքով կը փոխադրուէին Համամէն Րաքքա : Ոմանք կրնային կառք մը վարձել : Կառքին տէրոջ հաշուոյն՝ այդ փոխադրութիւնը կը կատարէի այնուհետեւ : Րաքքայէն վերադարձիս եւս գործ կը գտնէի, հաց կը փոխադրէի Րաքքայէն Համամ : Վարձքս ալ փոր մը հաց :

Այսպէս, օր մը, Համամէն Րաքքա կը փոխադրէի աքսորականները, երբ հազիւ հասած՝ կոտրեցաւ կառքիս անիւը : Տեղւոյն սէվգըյաթի պաշտօնեայէն արտօնագիր մը առի, նաւակով Եփրատ գետէն անցայ դիմացը, Րաքքա քաղաքը, նորոգել տալու համար կառքիս անիւը :

Հարկ էր քանի մը ժամ սպասել՝ մինչեւ որ անիւս նորոգուէր : Այդ սպասման միջոցին՝ տեսայ քանի մը ծանօթ քաղաքացիներ, ինչպէս Ասատուր Իստեփանեանը, նաեւ հին բարեկամս Խորէն Մըխճեանը, որ ինծի թելադրեց մնալ Րաքքա, որովհետեւ ապահով էր Րաքքա, հոս հանգիստ կը ձգէին աքսորականները, սըվգըյաթ տեղի չէր ունենար այլեւս, իսկ ապրելը ձեւով մը կրնայինք յարմարցընել, չէ՞ որ կը գոհանայինք քիչով, անօթութեան վարժուած, օր մը կուշտ, օր մը սոված :

Թելադրանքը յարմար գտայ : Նստայ նամակ մը գրեցի եղբօրս : Այն ատեն մեր ընտանիքը կը գտնուէր Աֆիոն – Գարահիսարի մօտ Զայ կայարանը : Խնդրեցի եղբօրմէս, որ քիչ մը դրամ ղրկէ ինծի ապրուստի համար : Ու տուի ... Րաքքայի մէջ :

Մինչեւ դրամին հասնիլը, ես ալ ... ժամ գացած, կառքը տէրոջը յանձնած, վերստին Րաքքա վերադարձած կ'ըլլայ ... ըսի ընկերոջս եւ բաժնուեցայ : Ան ալ նորոգուած կառքս, գետին դիմացն անցաւ եւ վերադարձաւ Համամ :

Ընդհանրապէս սէվքըյաթի ենթակայ չէին կառք ունեցողները, այն միջոցին փոխադրութեան կը ծառայէին : Բայց քանի մը օր ետքը սէվքըյաթի խումբ մը ... բաժան մը հասաւ եւ կառք ունեցողներ ալ քշեցին Եփրատէն ի վար : Մենք ալ ... ճամբայ ելանք միւսներուն հետ, այս անգամ կառքին վրայ բեռցնելով վարպետին ընտանիքը :

Երբ հասանք Րաքքա, թոյլ չտուին որ կանգ առնենք եւ քշեցին դէպի վար : ... առաջացանք Սապքա, երբ հասանք՝ իրիկուն եղաւ : Մեզմէ առաջ հասած Հայերը արդէն լարած էին իրենց վրանները : Մեզ ալ խառնեցին անոնց : Վրան լարեցինք այնտեղ : Շաբաթ մը սպասում ...

ՍՏԵՓԱՆ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

(2 Շար.)

(«Թայմզ» 1920 Յունուար 7, 1920 Մարտ 20 եւ 24, 1920 Փետր. 3):

«Մոսկուայի կառավարութիւնը կը խոստանար ամէն օժանդակութիւն, պայմանով որ պատերազմը ծաւալէր Կիլիկիոյ, Միջագետքի, Սուրիոյ եւ Արաբիոյ մէջ: Անիշխանութիւնը չարունակուելու էր Արեւելքի մէջ, յեղափոխական շարժումը արագօրէն տարածուելու էր Ասիոյ մէջ եւ հասնելու էր մինչեւ Հնդկաստան» : (Օմեր Քեազիմ, «Լ'Անաթոլիր ֆեմալխա», Փարիզ, 1921 էջ 31):

Թուրք ազգայնական շարժումը կ'օգտուէր համայնավար Ռուսիոյ օժանդակութենէ, Իտալիոյ բարեկամութենէ, որուն փաստը կ'ըլլայ Անատոլիոյ պարպումը, Ֆրանսայի քաջալերութենէ : Անգլիա կը մնայ միայնակ :

Վարագոյրը կը վերյուծւի, դերակատարներ երեւան կուգան Թատերական ըղձանքներով, տարբեր դեր մը խաղալու : Կը յայտնուին իրականութիւնը կեղծիքի դիմակին տակ, իւրաքանչիւրը կը հետապնդէ պետական շահեր, որոնք կը բախին իրարու; բարեկամներ կը դառնան հակառակորդներ եւ կը ջանան ստանձնարել իրար : Անգլիա դաշնակից համաձայնութիւններ ունի Արաբներու պետերուն հետ, կ'ուզէ միացնել Օսմ. կայսրութեան հարաւի հողամասը բաժնելով Թագաւորութեանց, հիմնել արդուանդ մահիկը, միացնելով Իրաքն ու Սուրիան : Քլեմանսոյն կը խլէ Մուսուլը, Իտալիոյ հետ կ'աշխատի Կիլիկիայէն հեռացնել Ֆրանսան :

Մոսկուա տապալած է ցարական ռեժիմը, բայց փոխուած չէ աշխարհագրական դիրքը, պէտք ունի Պաքուի նաւթահորերուն, հարկ է որ սահմանակից ըլլայ Թուրքիոյ եւ օտար վտանգին դէմ պաշտպան կանգնի խարխլած երկրին՝ վերադառնալով ցարական քաղաքականութեան՝ յիշելով Նիւնքեար Իսկէլէսիի պաշտպանողական դաշնագիրը :

Սեւրի դաշնագիրը կը ստորագրուի ակամայ, յաջորդ օրը քուրջի կտոր մըն է արդէն, մխիթարանք մըն է Հայերուն համար Միացեալ Հայաստանը, վտանգ են թէ Խորհրդ. Միութիւն պիտի Թոյլատրէ ամերիկեան հոգատարութիւնը զօրաւոր պետութեան մը հաստատուիլը Կովկասի կողքին, Ֆրանսա Կիլիկիան պիտի յանձնէ, քեմալական շարժումը տեղի պիտի տայ : Ամերիկա ետ կը քաշուի Մուսուլէն իր բաժինը ապահովելէ ետք :

Ամերիկա պէտք չունի հոգատարութիւն մը ստանձնելու՝ երբ կրնայ Թուրքիոյ հետ համաձայնիլ տնտեսական առաւելութիւններ ապահովելու համար : 1922 Հոկտեմբեր 30ին կը ստորագրուի Թուրք– եւ ամերիկեան «բարեկամական եւ առեւտրական» դաշնագիրը :

Հայկական շահերու պաշտպան ամերիկեան կոմիտէն կը ներկայացնէ դիտողութիւններ :

Քափիթիւլասիոններու ջնջումին դէմ :

Ամերիկեան միսիոնարական հաստատութեանց փակումին դէմ :

Հաստատումներու ջնջումին դէմ :

Նեղուցներու հարցին շուրջ վերապահութեան համար :

Մէկ հարուածով կը ջնջուին 1840էն ի վեր փոխ առնուած դամարները, որոնք կը յանգին 700 միլիոն տոլարի :

Կոմիտէն յիշելով պետական անձերու խոստումները՝ կ'աւելցնէ. «Մենք նիւթական եւ բարոյական պատասխանատուութիւն ստանձնեցինք Հայերու հանդէպ» :

Դիտողութիւն եւ բողոք կը մնան ձայն բարբառոյ յանապատի : (Դաշնագրին պատճէնը «Քըրրընթ Իսթըրի» Հոկտեմբեր 1923.— Կոմիտէին դիտողութիւնները Պիւթեա, «Մեծ խաբկանքը» Ն. Ե. 1924, էջ 330 – 340):

1923 Օգոստոս 6ին կը վերանորոգուի դաշնագիրը, կը պարունակէ եօթը կէտեր, վերջին յօդուածը «Քրիստոնեայ փոքրամասնութեանց պաշտպանում» մխիթարութիւն մըն է: (Նոյն գործ, էջ 173):

Վարագոյրը կը փակուի կրկին :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՆԱՀԱՏԱԿԱՑ ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ ԵՒ ՍԳԱՊԱՏԱԿ ՊՕՄՈՆԻ ՑՈՒՑԱՐՁԱՆԻՆ ՎՐԱՅ

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Յառաջ).— Պօմոնի համեստ մատուռին մէջ կատարուեցաւ հանգուցեալ նահատակներու հոգեհանգստեան պաշտօնը մատուցմամբ՝ «Ապրիլեան Եղեռնի Օր»ուան առթիւ: Պատարագիչ Արժանապատիւ Եղիկ., անհամար հաւատացեալներու ներկայութեան, տուաւ իր ամէնէն չինիչ ու ներշնչող քարոզներէն մին: Կարդաց Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսին կոնդակը, որ ունկնդրուեցաւ խոր յուզումով :

Յետ պատարագի, Պօմոնի եւ շրջակայքի, ինչպէս նաեւ Մարսէյլէն հոծ բազմութիւն մը, գլխաւորութեամբ Առաջնորդ սրբազանին, ուղղուեցաւ դէպի Պօմոնի փառաւոր յիշատակարանին վրայ դնելու համար պատրաստուած ծաղկեպսակը :

Ցանուն երիտասարդական Միութեաններու, ճառեր կարդացին Ա. Արգումանեան (Նոր Սերունդէն) եւ Ֆ. Շալճեան՝ (Հայրենիք. Ուսմանց կեդրոնէն), հրաւիրելով հայ երիտասարդութիւնը, որ տէր կանգնի մեր ազգային իրաւունքներուն եւ բարձր բռնէ՝ նուիրական ջահը :

Ցիշատակի այս ցոյցին հանդիսատես եղաւ նաեւ Ֆրանսացիներու ընտիր բազմութիւն մը :

×

Մայիս 9ին եւս, նախաձեռնութեամբ Վասպուրականի Հայր. Միութեան, 16 ճակատամարտիներու զոհերու անմահ յիշատակին համար, Պօմոնի Ս. Գր. Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ, հոգեհանգստեան պաշտօն կատարուեցաւ, Առաջնորդ Սրբազանին կողմէ, որուն քարոզը կ'ամփոփեմ՝ հետեւեալ քանի մը տողերուն մէջ.— Ցարութիւնը կեանքն իսկ է : «Կանաչ կիրակի»ն բնութեան կանաչ խորհուրդն է որ կարմիր կակաչով կը պճնազարդուի : Քրիստոնէութեան հիմնական պատուիրանքն է «Սիրէ ընկերդ՝ քու անձիդ պէս»: Գերագոյն վարդապետն աշխարհ եկաւ մարդը մահէն կեանքին առաջնորդելու անհուն անձնուիրութեամբ :

Վասպ. Հայր. Միութեան կոչով՝ եկանք մեր հաւատքին շունչը բերելու մեր անմահ նահատակներուն : Առաքինութեանց շնորհներով եւ մեծութեամբ օժտուած ժողովուրդ մըն ենք, որ չգրինք մեր ձեռքը ուրիշին ինչքին ու կեանքին վրայ, այլ ապրեցանք մեծութեամբ եւ քրիստոնէավայել կեանքով : Գոռոզացան սակայն վայրագ ու անհոգի զանգուածներ, որ ձեռք դրին մեր ինչքին ու բոլոր սրբութիւններուն վրայ ...:

Սրբազան պատարագ կը մատուցանենք անկորնչելի յիշատակին այն արանց զաւակներուն, որոնք իրենց զիրենք պատարագեցին, որպէսզի ազգն ապրի իբրեւ առանձին մարդ : Անոնք պայքարեցան՝ Զարին ու Բռնութեան դէմ եւ այդ վսեմ, տառապանքի գործով՝ յաւերժօրէն կ'ապրին ժողովուրդին սրտին մէջ ...:

Թող քաջք ու խնկարոյր ըլլայ իրենց նուիրական պատգամը, մեր մէջ անսասան մնան՝ հաւատքն ու հայրենասիրութեան ոգին »:

Վ. Կ. ՄԻՍԹԻԿ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Յունիս 1էն 9, Կալըրի Ժերար Մուլկի մէջ (29 Պուլվ. Ռասփայ) կը ցուցադրուին լիբանանցի նկարիչներու գործերը : Անոնց կարգին չորս հայ անուններ՝ Հրայր (Տիարպէքիրեան) եւ Փօլ Կիրակոսեան, Պղտիկեան եւ Ժերանեան :

Հրայր բազմաթիւ ցուցահանդէսներ տուած է Պէյրութի մէջ եւ արժանացած արդար գնահատանքի տեղական հայ, ֆրանսացի կամ արաբ մամուլին կողմէ :

Ծեմարան յաճախելէ ետք, իր երկրորդական ուսումը կատարած է Պէյրութի Լիսէին մէջ, ապա արձանագրուած Գեղարուեստից վարժարանը : Իր առաջին ցուցահանդէսը կազմակերպած է 1962ին եւ արժանացած գնահատանքի եւ քաջալերութեան : 1963ին, կը շահի, Թրիփոլիի տօնավաճառի աֆիշներու Ա. մրցանակը :

Իր ներշնչման գլխաւոր աղբիւրն է բիւզանդական պատկերագրութիւնը, հմայուած է օրթոտոքս եկեղեցիով :

Յունիս ութին, տաղանդաւոր արուեստագէտը ցուցահանդէս մը կուտայ Լոնտոն (Քէթրրպլս Կալըրի), աւելի ուշ նաեւ Նիւ Եորք :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

—o—

ՄՈՌՑՈՒԱԾ ԳԻՐՔ ՄԸ

Նոր Ջուղայէն Երեւանի Մատենադարանը դրկուեցաւ մոռցուած, բայց շատ հետաքրքրական գիրքի մը լուսապատճէնը՝ «Տետրակ, որ կոչի Ծաղկաքաղ»: Գիրքը հրատարակուած է 1813ին, Կալկաթա, տպարանն Ալեք. Ջնթլումեանի տպարանը: Հեղինակը տպարանատիրոջ զաւակն է՝ Ջնթլում Ալեաեան, որ շատ զարգացած անձ մը եղած է : Այս իրողութիւնը կը հաստատեն գիրքին բովանդակութենէն : Աստղաբաշխութիւն, ուսուցչութիւն, աշխարհագրութիւն, պատմութիւն, զանազան տեղեկութիւններ Կալկաթայի Հայերու վերաբերեալ :

Գիրքը լուրջ հետաքրքրութիւն կը ներկայացնէ հայ բնագիտութեան եւ աստղաբաշխութեան միտքի պատմութեան տեսակէտէն, մանաւանդ որ մինչեւ այսօր անծանօթ մնացած է գիրքին բովանդակութիւնը : Գիրքը կ'ընդգրկէ աշխարհի զանազան երկիրներու վերաբերեալ աշխարհագրական տեղեկութիւններ : Ընթերցողը ոչ միայն կրնայ լրիւ եւ մանրամասն տեղեկութիւններ ստանալ զանազան պետութիւններու աշխարհագրական մեծութեան, բարձրաքանդակներու, կլիմայի, այլ նաեւ բնակչութեան թիւին եւ տուեալ երկրին մեծ քաղաքներուն եւ անոնց բնակչութեան թիւին մասին: Աւելի ուշագրաւ են աստղաբաշխական զանազան հաշիւները, երկրագունդին զանազան մոլորակներու հեռաւորութիւններուն մասին տուեալները: Բաւական լայն տեղ յատկացուած է Սիմէոն Երեւանցիի կազմած ծանօթ օրացոյցին: Գիրքը հետաքրքրական է նաեւ հայ տպագրութեան պատմութեան տեսակէտէն : Ծանօթ իրողութիւն է, որ Հնդկաստան եղած է հայ հին տպագրութեան օճախներէն մէկը: Կալկաթայի մէջ գոյութիւն ունեցած են հայկ. քանի մը տպարաններ, որոնցմէ Ալեք Ջնթլումեանի տպարանը հիմնուած է ԺԹ. դարու սկիզբները եւ գոյութիւն ունեցած է հաւանաբար տասը տարիէն քիչ մը աւելի : Այս տպարանին մէջ լոյս տեսած են տասնէ աւելի հայերէն գիրքեր, որոնցմէ քանի մը հատը կը գտնուին Երեւանի մատենադարանին եւ գրադարանին մէջ :

Այս գիրքը ամէնէն հազուագիւտն է :

×

Նիւ Եորքէն Յար. Հազարեան Երեւանի Մատենադարանին նուիրեց եթովպական ինը մագաղաթեայ եւ մէկ յունարէն թղթեայ ձեռագիրներ :

Այս ձեռագիրները դեռ չեն ուսումնասիրուած, բայց մասնագէտներու կարծիքով՝ շատ հին են :

×

Ջեխ գրագէտ Վեսելովսքիի այրին խոստացած է Հայաստան դրկել իր ամուսինին դիւանին մէջ գտնուող հայ անուանի գրագէտներու նամակները :

ՅՈԲԵԼԵԱՆ

Կազմուած է յոբելենական յանձնախումբ մը՝ Ակադ. Մ. Ներսիսեանի նախագահութեամբ, որ պիտի ոգեկոչէ Մանուկ Աբեղեանի ծննդեան հարիւրամեակը :

ՆՈՐ ԹԵՐԹԵՐ

Մայիս մէկին նոր թերթեր լոյս տեսան զանազան քաղաքներու կամ աւաններու մէջ : Կը ներկայացնենք ցանկը : «Լուսարձակ» (Սպիտակ), «Գուգարք» (Գուգարք), «Արաքս» (Մեղրի), «Ծաղկունք» (Ապարան), «Հրազդան» (Հրազդան), «Աշխատանք» (Ամասիա), «Արարատ» (Վեդի), «Արշալոյս» (Արովեան), «Լեռնագործ» (Արթիկ), «Լենինեան դրօշակ» (Կամօ), «Դիլիջան» (Դիլիջան) :

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (241)

ԷԿԵՐԻ ** ** ԱՍՏՂԵՐԸ

Բերդինները տասը վրայ զուարթացան. միւս կողմերն ալ եկան Թմրկահարներն ու փողահարները ու բերդին 3 սրնգահարներն ալ գործ գտան: Իսկ երկաթէ վահան ունեցող զինուորները անով աղմուկ կը հանէին : Ու դժոխային աղմուկ մը խեղդեց յաղթողական պոռալները :

Ցոր Փաքշի, ձիաւոր ապլեար, հրաման խնդրեց Տոպոյէն պոռացողներու վրայ յարձակում մը ընել :

Աղուոր ձայնով սպայ մըն էր, Քոմարոմի բերդակալին փոքր եղբայրը, Հերակլէսի պէս ուժով, գեղեցիկ կարիճ մըն էր. առաւօտները երբ պեխերը ոլորէր՝ մինչեւ ականջները կը հասնէին : Կռուի ժամանակ երկայրի սուր կը գործածէր. մէկ հարուածով Թուրքի մը գլուխ նեղած էր :

Հարիւր մարդ միայն կ'ուզէր :

— Մի արամաբաներ, Ցոր ալբարիկս, — ըսաւ չարժելով Տոպօ, — կրնաս փորձանքի հանդիպիլ :

Սակայն Փաքշի հանգիստ չէր կրնար կենալ, կարծես նախաճաշին՝ պնակ մը հրաշէկ ածուխ կլլած ըլլար, ու կը սակարկէր, ինչպէս Աբրահամ՝ Սողոմի ճամբուն վրայ :

— Ցիսուն հոգի միայն. միայն քսան հոգի :

Վերջապէս միայն տասը հոգի ուզեց, անգամ մը դառնալու համար :

Տոպօ հրաման պիտի չտար, սակայն այն ատեն արդէն Փաքշիին ընկերացան զինուորներու բազմութիւն մը, որոնց ափերը կը քերուէին, ու կարմրած դէմքով կը պոռային.

— Մեծապատիւ հրամանատար ...

Տոպօ վախցաւ որ եթէ չարունակէ հակառակ կենալ՝ ոչ թէ իր իմաստուն խոհեմութեան պիտի վերագրէին, այլ պիտի կարծէին թէ ինքը քիչ կը գնէր բերդին ուժը : Ուստի ձեռքով նշան մը ըրաւ .

— Եթէ մեռնիլ կ'ուզէք, գացէք :

— Քանի՞ հոգի.— հարցուց Փաքշի ուրախութենէն ինքնիրմէ ելած :

— Երկու հարիւր մարդ,— պատասխանեց Տոպօ :

Դէպի առուակ բացուող դուռը տակաւին ողջ էր: Փաքշի ընտրեց իր երկու հարիւր մարդիկը ու դուրս խոյացաւ :

Դէպքը կէսօրուան մօտ պատահեցաւ :

Առուակին մօտ ձիեր ու ուղտեր խմցնող մարդիկ կ'երթեւեկէին. դրան քով մեծ մասով աֆիճնիճներ կային:

Երկու հարիւր զինուորները մրրկի մը պէս վրանին փրթան, աֆիճնիճները հունձքի պէս կ'իյնային, Փաքշի, որ առաջեւէն կ'արշաւէր, ճամբայ կը բանար անոնց մէջէն, գրահն ու ձին աջակողմը բոլորովին կարմիր էին արիւնէն :

Միւսներն ալ անոր օրինակին հետեւեցան, եւ աֆիճնիճներու խումբը զարհուրած աղաղակներով ու զիրար հրմշտկելով կռնակնին դարձուցին, մինչ երկու կողմէն հազարաւոր եճիչէրիներ խուժեցին անոնց վրայ :

Տոպօ ետ դառնալու նշան հնչեցնել տուաւ :

Սակայն անոնք չլսեցին, կռուէն տաքցած կատաղաբար կը ջարդէին եճիչէրիները :

Փաքշիի ձին ուղտէ մը խրտչելով յանկարծ կողմնակի ցատկեց : Փաքշի ճիշդ նոյն րոպէին ահաւոր հարուած մը կշռելու հետ էր թեւագրահ հագած սփահիի մը վրայ, բայց կողմնակի ցատկող ձիէն գլորեցաւ, ձին տէգով խոցեցին ու տապալեցաւ, Փաքշին տակը մնաց :

ԿԵԶԱ ԿԱՐԴՈՆԻ

(Շար.)

Պ. Հեթեթիա Գմպըլեան, Պ. Գրիգոր Գմպըլեան, Օր. Սրբուհի Գմպըլեան, Տէր եւ Տիկին Անդրէ Տըլէնոլ, Տէր եւ Տիկին Կզաւիէ Փինէլլի եւ աղջիկը, Տիկին Արփինէ Գմպըլեան եւ զաւակները, Պ. Վահրամ Տէրտէրեան, Տէր եւ Տիկին Յեսու Գմպըլեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Արամ Գմպըլեան եւ զաւակները, Էքմէքճեան, Խաչիկեան, Իսրայէլեան, Թորոսեան, Զաքարեան, Էրտէմեան ընտանիքները խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, զոքանչին, մեծ մօր, մօրաքրոջ եւ ազգականին՝

ԲԵՐԿՐՈՒՀԻ ԳՄՊԸԼԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ Ապրիլ 17ին, 68 տարեկան հասակին :

Յուղարկաւորութիւնը կատարուեցաւ Երկուշաբթի (19 Ապրիլ), կէսօրէ ետք ժամը 16ին, Հայ Աւետ. Եկեղեցին, Ավ. տը լա Ֆիկոն եւ մարմինը ամփոփուեցաւ Սէն-Ժիւլիէնի գերեզմանատունը :

Հասցէ .— 19 Ավընիւ տը լ'Աժան-կալի, Մարսէյլ (12) :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Թոքատի Հայր. Միութեան նախաձեռնութեամբ Փարիզի, Լիոնի, Մարսէյլի, Պօմոնի եկեղեցիներու մէջ այս Կիրակի առաւօտ հոգեհանգստեան պաշտօն մը-տի կատարուի արտասահմանի մէջ մեռած բոլոր Թոքատցիներու յիշատակին, ինչպէս եւ նահատակներուն, կը հրաւիրուի իրենց յիշատակը յարգող հայրենակիցները :

ՆՈՒԷՐ

ՎԱԼԱՆՍ .— Տէր եւ Տիկին Մկրտիչ Վերոնիքա Դաւիթեան, ողբացեալ Մարտիրոս Պօյաճեանի անմոռաց յիշատակին փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրեն .— Կապոյտ Խաչին, Կարմիր Խաչին, Շ. Միսաքեան սրահին, Ս. Թէհլիրեան սրահին, Մշակոյթի Տան, «Յառաջ»ի բարգաւաճման քսանական ֆրանք : (Ստանալ «Յառաջ»էն) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ .— Ֆ. Կ. Խաչի Լիոնի մասնաճիւղը, շնորհակալութեամբ ստացած է Պ. Ոսկեան Նալպանտեանէ քսան ֆրանք իր տիկնոջ Խաթուն Նալպանտեանի եւ Տիկին Թագուհի Ճերահեանի մահուան Բ. տարելիցին առթիւ :

Տէր եւ Տիկին Զաւէն Պասմաճեանէ 10 ֆրանք :

La Revue M.I.S.S.I.

(MAGAZINE D'INFORMATION SPIRITUELLE ET DE SOLIDARITÉ INTERNATIONALE)

vous présente son numéro d'Avril 65 entièrement consacré à l'Arménie sous le titre

« ARMENIE ET ARMENIENS A TRAVERS LE MONDE »

Au sommaire :

Un délicieux petit dictionnaire de curiosités Arméniennes, avec une merveilleuse illustration de monuments antiques Arméniens et de personnalités Arméniennes.

Cette revue est en vente :

DANS TOUTES LES PAROISSES

REVUE MISSI
6, Rue d'Auvergne
LYON (2e) - (Rhône)

REVUE MISSI
38, Bd. Raspail
PARIS (7e)
(BAB. 02-59)
de 14 h. 30 à 18h.30

Librairie Orientale H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince PARIS-6e
et chez le Journal HARATCH

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
33, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

11ՐԴ ՑԱՆԿ

Համազգ. Նահատակներու հոգեհանգստեան առթիւ, Պօմոնի Թաղ. Խորհուրդը շնորհակալութեամբ ստացած է՝ հետեւեալ նուէրները .—

Տէր եւ Տիկին Վ. Ա. Պապուխեանէ, ընտանիքներու նահատակ եւ ննջեցեալ անդամներու քաղցր յիշատակին, եկեղեցւոյ՝ տասը ֆրանք, Կ. Խաչին տասը, Դպրաց դասուն հինգ, Աղքատախնամին՝ հինգ, Տ. Գ. Նաճարեան եւ որդի, Պաղտասար, ծնողաց եւ գերդաստանի նահատակաց հոգւոց՝ հարիւր : Տ. Յ. եւ Ն. Տօլպաշեան, Հ. Սերէնկիւլեանի մահուան Բ. տարելիցին առթիւ, Առաջնորդարանին յիսուն, Սողոմոն Թէհլիրեանի յուշարձանին՝ յիսուն : Տ. Անխարկեան, եկեղեցւոյ տասը եւ Ս. Թէհլիրեանի յուշարձանին՝ տասը : Տ. Յ. Շահինեան եկեղեցւոյ՝ տասը : Տ. Մ. Գասպարեան, խղագին՝ տասը, Աղքատաց տասը : Տիկ. Շ. Արծրնեան խղագին՝ հինգ, եկեղեցւոյ քսան եւ Աղքատաց տասը : Տ. Ա. Հրաչեան, Աղքատաց հինգ, եկեղեցւոյ տասը : Տէր եւ Տիկին Մելիտոսեան եկեղեցւոյ հինգ, Աղքատախնամին հինգ : Տէր եւ Տիկին Յ. Խօքուզեան, եկեղեցւոյ՝ 25 եւ Աղքատաց 25 : Այրի Տիկին Ա. Գասպարեան եկեղեցւոյ տասը : Տ. Գ. Թիւթիւճեան, Ծովքի նահատակաց, Առաջնորդարանին քսան : Տ. Գ. Գուլոյեան եկեղեցւոյ հինգ : Վեր. Յ. Հէլվաճեան եկեղեցւոյ տասը ֆրանք :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷՅԼ .— «Մայիս 28»ի տօնակատարութիւնը կը կատարուի Յունիս 12ին, Ալամպրա սրահի մէջ, բացառիկ յայտագրով :

Մանրամասնութիւնները յետագային :

×

Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղին թատերական ներկայացումը, Յունիս 15ին :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներու կայանի արձանագրութիւնները սկսած են : Ընդունելի են աղջիկները 6էն 15 տարեկան, մանչերը՝ 6էն 14 տարեկան : Հեռաձայնով ոչ մէկ կարգադրութիւն : Ծնողքները պէտք է ներկայանան անձամբ Միութեան գրասենեակը 17, Րիւ Պլէօ, (9րդ Թաղամաս, մեթրօ Քատէ) Հայ Մշակոյթի Տուն Գ. յարկ, Հինգշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 16էն 20, Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 17 : Հետերնին պէտք է բերեն հարկ եղած վաւերաթուղթեր (Լիվրէ տը Ֆամիյ, սեքիւրիթէ սոսիալ, ալլօքասիոն, եւն.), վճարումները պէտք է կատարուին արձանագրութեան պահուն լրիւ կերպով՝ ամսավճար 400 ֆրանք, գրպանի պտոյտի ծախք՝ 30 ֆրանք, երկաթուղային երթուղարձ (վերապահութեամբ՝ անցեալ տարուան գիներ), մեծերը 65 ֆրանք, փոքրերը 38 ֆրանք : Արձանագրութիւնները կը փակուին՝ Յուլիսի համար՝ Յունիս 5ին, Օգոստոսի համար՝ Յունիս 15ին : Այս թուականներէ առաջ եթէ ցանկերը լրանան կը յայտարարուի թերթով : Հակառակ փափաքին օրէնքով սահմանուած թիւէն աւելի կարելի չէ արձանագրել : Դիմումները շատ են, կը խնդրուի անյապաղ արձանագրուիլ :

ԼՈՅՍ ՏԵՍԱՒ

ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ

1965

Կազմեց

ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

680 պատկերազարդ էջեր : Ճոխ բովանդակութիւն :

ՋԱՆԱԶԱՆ ԲԱԺԻՆՆԵՐՈՎ

Հայաստան, Սփիւռք, Դրսկան աշխարհ, Արուեստի աշխարհ, Նշխարներ, Մեր գաղութները — Երգիծանք : Կարեւոր մաս մը նուիրուած Ապրիլեան Եղեռնի Յիսնամեակին :

Դիմել

Հրանտ — Սամուէլ գրատուն :

Գին .— Թղթակազմ 17.5 · լաթակազմ՝ 21 ֆր. առաքման ծախքով՝ 20 եւ 23 ֆրանք, եւ Անձամբ «ՅԱՌԱՋ»ին :

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին, Թաղապետարանի սրահին մէջ, 22 Րիւ Վոլթէռ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Սարգիս Մինասեան» ենթակոմիտէի եւ մասնակցութեամբ տեղւոյն Կապոյտ Խաչի եւ Նոր Սերունդի մասնաճիւղերուն :

Կը խօսին Ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ (Հայերէն)

Ընկ ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱԽՈՐԵԱՆ (Ֆրանսերէն)

Խօսք կ'առնէ Ալֆորվիլի քաղաքապետ ԺՈԶԷՖ ՖՐԱՆՍԵՍՔԻ

Կ'արտասանէ Արա Գրիգորեան, երգ՝ Օր. Տիրատուրեան, պար՝ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Նայիրի» պարախումբին կողմէ :
Կ'երգէ Աւետիս Քիւփէլեան

ԽՆՋՈՅՔ — ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէին, մասնակցութեամբ Նոր Սերունդին : Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 20.30ին, Թէաթր Միւնիսիփալ :

Կը նախագահէ Ընկ. Ն. ԹԷՊՈՅԵԱՆ — Կը խօսի Ընկ. Ս. ՍԻՍԼԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, նուագ, անակնկալներ :

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԻ ՇԱՐԺԱՆԿԱՐԻ ՑՈՒՑԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Կազմակերպուած Հ. Յ. Դ. «Փոթորիկ» խումբին կողմէ, այս Չորեքշաբթի, Մշակոյթի Տան մէջ : (Ցուցադրութիւնը կը կատարէ Գեղամ Պօյաճեան) : Ֆրանսերէն կը խօսի Ընկ. ՀՐԱՅՐ ԹՈՐՈՍԵԱՆ :

Կը հրաւիրուին բոլոր ընկերները, համակիրներն ու Նոր Սերնդականները :

ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎ, ՎԱԼԱՆՍ

Հայ Առաք. Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ Կրօն. Ընկերակցութիւնը Վալանսի եւ շրջակայից իր բոլոր անդամները կը հրաւիրէ ընդհ. ժողովի, Յունիս 3ին, Հինգշաբթի երեկոյեան ժամը 8.30ին Ֆուայէ տը լա Սալ տէ Ֆէթ :

Օրակարգ .— Ա) Բարոյական զեկուցում, Բ) Նիւթական զեկուցում, Գ) Հոգաբարձութեան ընտրութիւն :

Ներկաներու թիւը մեծամասնութիւն կը նկատուի :

ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Կիրակի, Տօն Հոգեգալստեան, Հանգիստաւոր Ս. պատարագ կը մատուցանէ Տարօն վարդապետ : Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը :

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ՝
ԺԱՄԸ 10,45ԻՆ

Այս Կիրակի կը խօսի՝
ՊԱՏ. ՍԻՍԼԵԱՆ

8 BIS. RUE DES TERNES
PARIS (17e)
Métros : Porte Maillot ou Champerret

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ՄԿՐՏՉԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակնօրեայ Պաշտամունք
Սէն Ժերոմ, ժամը 9.30ին
MARSEILLE, 20 Rue Jemmapes
ժամը 10,45ին

Կը քարոզէ՝
ՎԵՐ. ՅԱՐԹ. ՀԵԼՎԱՃԵԱՆ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ

Տեղի կ'ունենայ Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, Փարիզ, Յունիս 5, 6, 7, Շաբաթ, Կիրակի եւ Երկուշաբթի օրերը :

Առաջին նիստը՝ Շաբաթ առաւօտ ժամը 9.30ին :

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ
ԿԵԴՐ. ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Կը յիշեցնենք մեր բաժանորդներուն թէ հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է անպայման ղրկել հին հասցէն եւ՝ 3 ֆր., վերջնական փոփոխութեան պարագային եւ 5 ֆրանք առժամեայ կամ արձակուրդի փոփոխութեան պարագային :

Վերոյիշեալ պայմանները չլրացնող դիմումները նկատի չեն առնուիր :

Շնորհակալութեամբ
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

Հ. Յ. Դ.

ՎԱԼԱՆՍ .— Հ. Յ. Դ. Շրջ. Կոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Չորեքշաբթի ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին : Կը հրաւիրուի Նոր Սերունդի վարչութիւնը :

ՄԱՐՍԷՅԼ .— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները այս Շաբաթ ժամը 20.30ին, Աճարեան ակումբին մէջ :

Նոյն ժողովին ներկայ պիտի գտնուին Կ. Կ.ի ներկայացուցիչները :

ՍԷՆԹ ԷԹԻԷՆ .— Հ. Յ. Դ. «Անդրանիկ» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20.30ին, սովորական հաւաքատեղին : Բոլոր ընկերներուն ներկայութիւնը պարտաւորիչ է :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են : Ամէն անոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները ղնել վարժարան այժմէն իսկ պէտք է դիմում ընեն հաստատութեան տնօրէնութեան, 1 Պուլվ. տիւ Նօռ, Լը Րէնսի, (Սէն է Ուազ), հեռ. 927-01-72 :

ԵՒՐՈՊԱՅԻ

ՄԵԾԱԳՈՅՆ ՀԷԼՎԱ ԼՈԳՈՒՄ Սուսամ — ՀԷԼՎԱ

ԱՐՏԱԴՐԻՉԸ ԹԱՀԻՆ ՇԱՐՈՑ (ՌՈՃԻԿ) ՎԱՐԴԷ-ԱՆՈՅՇ

LE BOSPHORE MARQUE DEPOSÉE

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ...

CHOC-ALVA · CHOCO-LOC

Sté le BOSPHORE
SIÈGE SOCIAL
2, Rue Louis Astouin Marseille (2ème)

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 փր. Հատը 0·30 Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 3 ՅՈՒՆԻՍ

JEUDI 3 JUIN 1965

Le Numéro : 0,30 Fr.

41րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 10322

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

41e ANNÉE — N° 10.322

ԻՐ ԽՕՍՔԸ

ՏԷՐ ԵՂԷՔ ՁԵՐ ԿՈՉՈՒՄԻՆ

Չկայ հայերէն թերթ մը որ չխօսուրանէ Երիտասարդութիւնը իբրեւ վաղուան յոյսը, լոյսը եւ ուրիշ ամէն բան :

Երիտասարդութիւնը ինքն ալ խրախուսուած է կարգ մը բառեր ու նշանախօսքեր, եւ կ'արտասանէ „հանդիսաւոր առիթներու մէջ :

Եւ ամէնքն ալ կը մխիթարուին, փայլուն հեռանկարներ նախատեսելով : Մանաւանդ եթէ նորահասներէն մէկն ու մէկը բացման ճառ մըն ալ խօսի, հայերէն :

Շատ քիչեր կ'անդրադառնան թէ այս շարժումն ալ թուլացման, լճացման ախտանշաններ ցոյց կուտայ գաղութին մէջ :

Ձեր բերուած արդիւնքը չի համապատասխաներ կատարուած աշխատանքին :

Ամէն տեղ ալ կը պարզուի հետեւեալ պատկերը — քիչ - շատ հասունցած երիտասարդութիւնը տակաւին ի վիճակի չէ վարելու նորեկները, զարկ տալու շարժումին :

Անշուշտ մէկ պատճառն ալ այն է որ շատերը կը հարկադրուին ընդհատել աշխատանքը, իրենց զինուորական պարտականութիւնը կատարելու համար :

Ինչպէս ամէն հանրօգուտ շարժում, այս ճակատն ալ զանազան թեւերու բաժնուած է :

Մեր Նոր Սերունդը, որ հիմնուեցաւ 1945ին, լայնամիտ ծրագրով մը, կոչեցներ ունի ամէն հայաշատ քաղաքի ու թաղի մէջ :

Երիտասարդութիւնը շարժում է : Եւ տխուր բան պիտի ըլլար, եթէ եղածով գոհանայինք, առանց քայլ մը յառաջ նետուելու, մէկ տարիէն միւսը :

Նոր Սերունդին ծրագիր - կանոնագիրը յարմարցուած է միջավայրին պահանջներուն, եւ ամէն դիւրութիւն կ'ընծայէ թէ պատանիներուն եւ թէ մանաւանդ երիտասարդներուն :

Միութիւնը կը վայելէ լայն ինքնավարութիւն, օգտուելով Հ. Յ. Դաշնակցութեան բարոյական աջակցութենէն :

Անդամները կրնան զարգանալ, գործել եւ բազմանալ ազատօրէն, իրենց իսկ ինքնապաշտպանութեան համար :

Զբօսանքի համար ալ նախատեսուած են նպատակայարմար միջոցներ :

Բացարձակ պայման է հայերէն սորվիլ, ժողովները եւ թղթակցութիւնները վարել մայրենի լեզուով : Այս ուրեմն ուշադրութեամբ հետեւիլ պատմութեան, աշխարհագրութեան եւ գրականութեան դասերուն, ինչպէս եւ զանազան դասախօսութեանց :

Ի՞նչ կ'արժէ երիտասարդութիւն մը կամ նոյնիսկ Միութիւն, որ կը խուսափի այս տարրական պարտականութենէն :

Նոր երիտասարդութիւնը ոչ թէ վաղուան յոյս կամ լոյս, այլ դաշտի բոյս անգամ չի կրնար դառնալ, առանց սերտօրէն կապուելու իր ժողովուրդի մշակոյթին հետ :

Տարագիր բազմութիւնները պէտք չունին ոչ սալոնական, ոչ ալ աշխարհաքաղաքացի երիտասարդութեան մը :

Օրուան պահանջն է սերունդ մը որ միջավայրէն ստացած ուսման վրայ բարդէ, անոր հետ ներդաշնակէ իր հայրենի պատմութիւնն ու մշակոյթը, որպէսզի կարենայ պահել եւ զարգացնել ժառանգութիւնը :

Առանց այս հիմնական պայմանին, երիտասարդութիւնը կը դառնայ անգոյն բազմութիւն մը, իսկ հայրենի մշակոյթն ալ՝ անշարժ կալուած կամ հին [illegible] պատմութիւն :

Երիտասարդութեան կոչումն է ջահը վառել, եւ ոչ թէ կերոն բռնել :

8 Յունուար 1957

Շ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՏԼԱՆՏԵԱՆ ՏԱՐԱԿԱՐԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

ՄՔ. ՆԱՄԱՐԱՅԻ ԾՐԱԳԻՐԸ

Ատլանտեան Ուխտի Պաշտպանութեան նախարարները վերջացուցին իրենց ժողովը, որ տեղի կ'ունենար Փարթ - Տօֆին : Այս առթիւ հրատարակուած ցեկոյցը կ'ըսէ թէ նախարարները նկատի առած են կատարուած յառաջդիմութիւնները 1964 Դեկտեմբերի իրենց ժողովէն ի վեր եւ պատուիրած մնայուն Խորհուրդին որ շարունակէն եղած աշխատանքները որոնց դերը մասնաւորաբար օգտակար է ծրագիրներու պատրաստութեան համար, որոնք պիտի ապահովեն տրամադրելի ուժերու լաւագոյն օգտագործումը : Նախարարները մասնաւոր ուշադրութեան առած են Յունաստանի եւ Թուրքիոյ պաշտպանութեան հարցերը : Վերահաստատած են իրենց վճռական որոշումը զինակցութեան պաշտպանութեան կարողութիւնը պահպանելու : Համաձայնած են քննելու համար առաջարկ մը որ կը ձգտի բարելաւելու խորհրդակցութեանց միջոցները եւ տարածելու անդամ երկիրներու մասնակցութիւնը ինչ կը վերաբերի հիւլէական ուժերու ծրագիրներու պատրաստութեան :

Ատլանտեան Ուխտի ընդհ. քարտուղարը՝ Պրոզիօ յայտարարած է ժողովը դրական եղած է, հակառակ կարգ մը տարակարծութեանց, որեւէ բախում տեղի չէ ունեցած ռազմագիտական հարցերու շուրջ : Պրոզիօ ճշդած է նաեւ թէ Մք. Նամարայի առաջարկը, չորս կամ հինգ նախարարներով կոմիտէ մը կազմելու, որ հիւլէական հարցերով զբաղի, նպատակ չունի Բազմակողմանի Հիւլէական Ուժին հին ծրագրին տեղը գրաւելու :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄԱԿ-ի մէջ, Միացեալ Նահանգները առաջարկած են որ Ժընեւի նոր ժողով մը գումարուի հիւլէական փորձերու ամբողջական արգելքին համար :

ՓՕԼ ՌԵՆՕ, Ամերիկայէն վերադարձին յայտարարեց թէ Ֆրանքեւամերիկեան դարաւոր բարեկամութիւնը վտանգի ենթարկուած է : Նախկին վարչապետը շեշտած է նաեւ թէ շատ գոհ է ամերիկեան միջամտութենէն Ս. Տոմէնկի եւ Վիէթնամի մէջ, ինչպէս ըսած է նաեւ նախագահ Ճոնսընի :

ԼԵՀԱՍՏԱՆԻ ընտրութեանց մասնակցած են քուէարկողներու 96·62 առ հարիւրը : Ազգ. միասնականութեան ճակատի մէկ ցանկ կար որ կը ներկայանար եւ ստացած է ձայներու 98·81 առ հարիւր : Կուսակցութեան բոլոր պարագլուխները վերընտրուած են : Լեհական Տիէթը 460 երեսփոխան ունի :

Ս. ՏՈՄԷՆԿԻ մէջ, բանակցութիւններ տեղի կ'ունենան վերջ տալու կռուի վերջին կէտին որ մնացած է : Քամանեօ կոչ ըրաւ Ապահովութեան Խորհուրդին դանդուածային գնդակահարութեանց առթիւ զորս կը կատարէ Պառերասի զինուորական խմբակը :

ՃՈՆՍԸՆ 89 միլիոն տոլարի յաւելեալ վարկ մը ուզեց ասիական հարաւ - արեւելքին համար :

ԻՏԱԼԻՈՅ արտաքին նախարարը՝ Ամինթոռէ Ֆանֆանի Փարիզ հասաւ, պաշտօնական այցելութեան :

ԳԱՀԻՐԷԻ Ալ Ահրամը կը գրէ թէ Թուրքիա եւ Արաբ. Մ. Հանրապետութիւնը դիւանագիտական յարաբերութիւններ պիտի վերահաստատեն, դեսպաններ փոխանակելով : Յարաբերութիւնները խզուած էին 1961ին, վերսկսած 963ին գործակալներու աստիճանով :

ՓԷՔԻՆԻ կարծիքն այն է որ 17րդ զուգահեռականը դադրած է սահման մը ըլլալէ :

ԼԱՈՍԻ բանակի ընդհ. հրամանատարը կը յայտարարէ թէ չինական զօրք մտած է Լաոս :

ԱՄԵՐԻԿԱ որոշած է եւս քաշել 2000 մառինններ Ս. Տոմէնկէն : Վիէթնամի կացութիւնը միշտ մտահոգիչ է :

ՓԷԺՕ հաստատութեան մէջ, գործադուլը կը շարունակուի, 58 օրէ ի վեր :

ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԱԹԷՆՔ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Յանուն Յունահայութեան, խնամուած դրութիւն մը կարդաց Ազգ. Կեդր. վարչութեան ատենապետ Պ. Ն. Յակոբեան, անդրադառնալով Ապրիլեան Եղեռնին եւ թրքական բարբարոսութեանց : Յայտնեց հայ ժողովուրդի երախտագիտական անկեղծ զգացումները, անմահական Հելլադային եւ անոր բարեխնամ կառավարութեան, որ պաշտօնապէս կը մասնակցէր մեր համազգային սուգին : Պահանջեց հատուցում մեր նահատակներու ծով արեան եւ արդարութիւն՝ մեր ազգային երազներու իրականացման ի խնդիր :

Այս միջոցին էր, որ հանդիսութեան սրահին հասցէով կը հասնէին Վարչապետ Պ. Գէորգիոս Փափանտրէուի, Ներքին գործոց նախարար Պ. Իլիաս Ցիրիմոքոսի, Աթէնքի քաղաքապետ Պ. Փլիթասի, բազմաթիւ նախարարներու, երեսփոխաններու եւ բարձրաստիճան հելլէն պաշտօնատարներու հեռագիրները, որոնցմով իրենց համակրանքը կը յայտնէին հայ մարտիրոս ժողովուրդին, կը բաժնէին մեր սուգը եւ ցաւ կը յայտնէին, որ հարկեցուցիչ պատճառներով պիտի չկրնան անձնապէս ներկայ գտնուիլ Յուշատօնին :

Բեմ բարձրացաւ Կեդրոնի Միութեան կուսակցութեան (կառավարական) Գավալայի հայասէր երեսփոխան Ս. Նիքոլայիտիս : Ինքը՝ Տրապիզոնի շրջանէն, ականատես վկայ մը եղած էր Ապրիլեան սպանդին եւ թրքական անպատմելի վայրագութեանց : Հայու մը չափ լաւ գիտէր Հայութեան դէմ ծրագրուած Մեծ Դաւը : Բոլոր մանրամասնութիւնները : Խօսեցաւ մօտաւորապէս քսան վայրկեան : Տուաւ սահմռկեցուցիչ պատկերը Տրապիզոնի շրջանի Հայերու ենթարկուած ահաւոր ողբերգութեան :

Յիշեց Ճեմալ Ազմի կոչուած հրէշին սադայելական դերը՝ Հայերու բնաջնջման գործին մէջ : Յիշեց Տրապիզոնի մէջ Հայերու եւ Հելլէններու եղբայրական կապերը եւ իրերօգնութեան ճիգերը, ինչպէս նաեւ այդ շրջանի մետրոպոլիտ Խրիսանթոս Սրբազանի եւ հելլէն հայասէր բժիշկ Անտրէաս Մեթաքսասի նախաձեռնական դերը՝ Հայու կեանք մը փրկելու համար : Պ. Ս. Նիքոլայիտիս խստօրէն դատապարտեց մեծ դաշնակիցները, որոնք լուռ հանդիսատեսները եղան հայ եւ հելլէն ժողովուրդներու մարտիրոսութեանց եւ երեսի վրայ ձգեցին իրենց փոքր զինակիցները :

Բեմ հրաւիրուեցաւ Ազգային Արմատական Միութեան (ԷՌԷ) կուսակցութեան (ընդդիմադիր) երեսփոխան Պ. Մանիատաքիս, որ յայտարարեց, թէ իր կուսակցութեան պետը՝ Պ. Պանայոթիս Քանելլոբուլոս իրեն պարտականութիւն տուած է կուսակցութեան անունով խօսելու եւ բաժնելու մեր սուգը :

Պ. Մանիատաքիս եւս բուռն կերպով դատապարտեց թրքական բարբարոսութիւնները, որոնք կը շարունակուին մինչեւ այսօր ալ՝ Թուրքիոյ Հայերուն եւ Հելլէններուն դէմ : Շեշտեց հայեւհելլէն եղբայրակցութիւնը եւ երկու ժողովուրդներու համարակից շահերու նոյնութիւնը : Յարգելի երեսփոխանը յայտնեց իր հաւատքը՝ թէ օր մը, Հայերը եւ Հելլէնները իրականացած պիտի տեսնեն իրենց ազգային երազները :

Ապա բեմ հրաւիրուեցաւ Կիպրոսի Ազգապետական Խորհուրդի անդամ եւ Աթէնքի երեսփոխան Միխանթիս, որ խօսեցաւ կարճ այլ կուռ ճառ մը :

Պ. Միխանթիս շեշտեց՝ թէ կը խօսի Կիպրոսի կառավարութեան կողմէ ու կը բերէ Կիպրոսի ժողովուրդի ողջոյնները հայ ժողովուրդին : Ըսաւ թէ երկու ժողովուրդներն ալ նոյն ճակատագիրը ունեցած են դարերու ընթացքին եւ իրարու հետ կապուած են եղբայրական կապերով :

Կարելի է ըսել, թէ իր ամէնէն հոյակապ ճառերէն մէկը խօսեցաւ, Անթիլիասի Դպրեվանքի Տեսուչ Գարեգին Սրբազան : Դժբախտաբար, կարելի չէ հապճեպ գրուած այս տողերով տալ ամբողջութիւնը Սրբազանի սքանչելի ճառին : Քանի մը հատուածներ միայն բաւական են. բնորոշելու համար Սրբազանի խօսքին խորութիւնն ու իմաստը : « Արցունք չկայ այլեւս մեր աչքերուն մէջ : Երէկը կը յիշենք, յարգելու համար յիշատակը մեր թանկագին նահատակներուն : Երէկուան փորձառութիւնով զինուած եւ ներկային մէջէն մեր աչքերը յառած ենք դէպի ապագան, դէպի վաղը : Թուրքը 1915ին ըսաւ՝ թէ յիսուն տարի ետք, Հայութիւն պիտի չմնայ աշխարհի վրայ : Բայց, այսօր, ահա, Սփիւռքի եւ Հայաստանի մէջ հայ ժողովուրդը կը գոչէ.— Մենք կանք ու պիտի մնանք : Յիսուն տարի առաջ, Հայը եւ Թուրքը ապրիմ - մեռնիմի ծաղիկներուն թերթիկները փետտեցին : Թուրքին վիճակուեցաւ մեռնիմ, իսկ վերջին թերթիկը՝ Հայուն՝ ապրիմ :

Թուրքը դարեր շարունակ ապրեցաւ մեզ կողոպտելով, մեր արդար վաստակը խլացնելով եւ այսօր, եթէ կարեւորութիւն կը տրուի իրեն՝ այսպէս կոչուած քաղաքակիրթ աշխարհի կողմէ, դարձեալ մեր պապենական հողերուն անոր կողմէ բռնագրաւուած ըլլալուն համար է : Այդ հողերը երբ օր մը իրենց բուն իրաւատիրոջ վերադարձուին. Թուրքը պիտի դադրի քաղաքակիրթ ազգ մը նկատուելէ : Այս է անխուսափելի ճակատագիրը Թուրքին, որ զուրկ է հոգեկան եւ մշակութային արժանիքներէ : Սակայն, պիտի ապրինք մենք, որ այսօր հինգ միլիոնի մօտ համրանքով ու մեր մտաւոր, հոգեկան ու մշակութային արժանիքներով կեցած ենք բարձրօրակ ազգերու կարգին :

Թեմակալ Առաջնորդ Սահակ Այվազեան շնորհակալութիւն յայտնեց Աթէնքի եւ համայն Յունաստանի Արքեպիսկոպոս Ամեն. Տ. Խրիսոսթոմոս Սրբազանին, հելլէն բարեխնամ կառավարութեան, ներկայ նախարարներուն, երեսփոխաններուն, զինուորականներուն, գրագէտներուն, լրագրողներուն, Աթէնքի քաղաքապետական խորհուրդի ներկայացուցիչին եւ հանդիսականներուն ու Պահպանիչով փակեց մեր մէկուկէս միլիոն նահատակներու յիշատակին արժանի այս յուշատօնը :

Պաշտօնական հիւրերու սրահէն մեկնումէն ետք, հոգեւոր երեք Պետերու, Գարեգին Սրբազանի եւ քահանայ Հայրերու առաջնորդութեամբ կազմուեցաւ մօտաւորապէս մէկ քիլոմեթր երկարութեամբ հսկայ թափոր մը, որ ուղղուեցաւ դէպի Անծանօթ Զինուորի Գերեզմանը, Յունահայութեան կողմէ դափնեպսակ զետեղելու համար :

« ԱԶԱՏ ՕՐ »

ՁՄՌՑՈՒԱԾ ԱՆՈՒՆՆԵՐ

(Գ. ԶՕՀՐԱՊԻ ԵՒ Տ. ՉԷՕՔԻՒՐԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ)

Բ.

Ի պատասխան Թուրքիայի զարգացման համար Զօհրապի գործադրած անկեղծ ջանքերի, իթթիհատականները քարով ջախջախեցին նրա գլուխը, իբրեւ երախտագիտութեան թրքական ձեւ, իբրեւ ապացոյց այն բանի, որ վայրենութիւնն ու բարբարոսութիւնը թօթափելը այնքան էլ դիւրին գործ չէ :

Իբրեւ գրող, Զօհրապը նախ փորձեց իր ուժը բանաստեղծութեան մէջ, ապա գրեց արեւմտահայ իրապաշտական առաջին վէպը, սակայն շուտով համոզուեց, որ իր ստեղծագործական անհատականութեանը համապատասխանում է փոքր պատումը, իրականութեան խտացուած եւ ոչ ծաւալուն արտացոլումը :

1880ական թուականների կէսերին նա յարեց ձեւաւորուել սկսող իրապաշտական գրական շարժմանը, որ գլխաւորում էր Արփիար Արփիարեանը եւ շուտով դարձաւ այդ շարժման տեսաբաններից մէկը եւ ամենամեծ արուեստագէտը : Իր գեղագիտական հայեացքներում դաւանելով այն սկզբունքը, որ «գրականութիւնը ժողովրդեան կեանքէն պիտի քաղուի, ժողովրդեան կեանքին ծառայելու համար», որ գրականութիւնը պէտք է դառնայ իրականութեան «անխարդախ հայելի», որ նա պէտք է ոչ միայն ժխտի, այլեւ հաստատի, նա կանգնեց ստեղծագործական ճիշդ ուղղու վրայ :

Գեղագիտական այս ելակէտային սկզբունքները, որոնք ժամանակի ամէնէն առաջաւոր սկզբունքներն էին, մեծապէս նպաստեցին նրա ստեղծագործական վերելքին, նպաստեցին այն բանին, որ Զօհրապը գրի մեծ բովանդակութիւն խտացնող, գաղափարապէս յագեցուած իրապաշտական նորավէպեր, որոնցմով նա դարձաւ այդ սեռի սկզբնաւորողը մեր գրականութեան մէջ եւ ունեցաւ բազմաթիւ հետեւորդներ :

Քանակով շատ չեն, ինչպէս եւ ծաւալով մեծ՝ Զօհրապի նորավէպերը, բայց դրանց մէջ, արուեստի ներգործուն ուժով, արտացոլուել է մի ամբողջ ժամանակահատուածի իրականութեան պատկերը, ընկերային վիճակը՝ դրամի իշխանութեան տակ, հասարակութեան շերտաւորումը « իր պառակտումներով ու չալիացող վէրքերով» (Զօհրապ) :

Իր նորավէպերը հեղինակն ամփոփել է երեք ժողովածուների մէջ՝ «Խղճմտանքի ձայներ», «Կեանքը ինչպէս որ է» եւ « Լուռ ցաւեր » : Այս իմաստալից խորագրերով կարծէք նա արտայայտել է, հիմնական գծերով, իր նորավէպերի բովանդակութիւնը : Իրօք, նրանց մէջ կեանքը պատկերուած է ինչպէս որ է, կեանքը իր արատներով ու խոցերով, իր ողբերգութիւններով ու գեղեցկութիւններով, իր խորամերժ հակասութիւններով ու լուռ, արտաքնապէս յաճախ աննկատ ցաւերով, որոնք պատկերել է գրայուն, մարդասէր հեղինակը իր խղճմտանքի ձայների մասնակցութեամբ : Այդպիսի նորավէպեր են « Փոստալ»ը, «Թեֆարիկ»ը, «Ճիտին պարտք»ը, «Այինկան», « Անդրշիրմի սէր»ը, «Լուսահոգին» եւն., որոնք համաշխարհային գրականութեան այդ սեռի գեղեցկագոյն էջերից են :

Զօհրապի գրական ժառանգութեան մէջ կարեւոր տեղ ունին նաեւ «Ծանօթ դէմքեր» ընդհանուր խորագրի տակ զետեղուած գրական դիմանկարները, որոնք, իբրեւ նոր սեռ մեր գրականութեան մէջ, շատ բարձր են գնահատուել, համարուել են «ոսկէշարք» («Շիրակ»), հեղինակին անուանել «Ծանօթ դէմքեր» ու հանճարեղ նկարիչ » («Մասիս») :

Մեր գրականութեան մէջ այդ սեռը բաւական լայն տարածում գտաւ : Այս կամ այն յաջողութեամբ գրական դիմանկարներ կամ դիմաստուերներ գրեցին Սիպիլը, Օննիկ Չէֆթէ – Սարաֆը, Արտաշէս Յարութիւնեանը, Արամ Անտոնեանը, Թէոդիկը եւ շատ ուրիշներ : Դժբախտաբար այդ սեռը մոռացութեան է տրուած այսօր մեր գրականութեան մէջ :

Գրեթէ նորավէպերի չափ, Զօհրապը գրել է տարբեր բնոյթի ակնարկներ՝ ճամբորդական, յուշագրական, երգիծական, խոհական եւ հրապարակախօսական, որոնց մէջ նա անդրադառնում է ժամանակի իրականութեան բազմապիսի յուզող հարցերի, պայքարում է սուլթանական բռնապետութեան եւ աշխարհակալութեան դէմ, մերկացնում է դրամի տիրապետութիւնը, ճիզուիտական մտայնութեան տարածումը եւրոպական որոշ երկրներում եւ այդ վարակի տարածումը հայ իրականութեան մէջ, որը պատճառ է դառնում է օտարամոլութեան ախտին, սեփական ժողովրդից հեռանալուն, ժողովրդի պառակտմանը: Իր ակնարկների մէջ է, որ հեղինակը, հասնելով հանճարեղ ընդհանրացման, «մեղրամոմէ» մակդիրով է բնորոշում Հայութեանը, նկատի ունենալով, անշուշտ, յատկապէս գաղութահայութեանը, այն իմաստով, որ ազգային գիտակցութեան պակասի կամ բացակայութեան պատճառով, գաղութահայութիւնը շուտ է ենթարկւում ամէն ազդեցութեան, որոնք յաճախ յանգեցնում են սեփական դէմքի կորուստին եւ առաջնորդում ձերմակ ջարդի ամենակուլ, 20րդ դարի երկրորդ կէսի մեր ժողովրդի ամենամեծ թշնամու երախը :

Զօհրապի ակնարկներից առաւել արժէքաւոր է «Էջեր ուղեւորի մը օրագրէն» ակնարկաշարը, որի մէջ, Եւրոպային լաւ ծանօթ հեղինակը խօսում է Բելժիայի, Ֆրանսայի եւ Գերմանիայի մասին, անդրադառնալով հասարակական, քաղաքական, մշակութային եւ գրական բնոյթի բազմապիսի հարցերի: Իր իրատես հայեացքով, նա նկատում է առաջին աշխարհամարտի նախապատրաստումը, յատկապէս գերմանական աշխարհակալութեան տենդոտ ջանքերը, խիստ դատապարտում է աշխարհակալութեան էութիւնը, « Իրաւունքը հզօրագոյնին» հակամարդկային մերժումը, եւ իր քաղաքական յստակատեսութեամբ գուշակում է, որ ի զուր են գերմանական աշխարհակալութեան՝ աշխարհը նուաճելու ջանքերը, որովհետեւ, ինչպէս ինքն է ասում, «Ազգերը գերի վարելու, աշխարհակալութիւն ընելու դարը ի սպառ վերջացած է »:

Զօհրապը գրել է նաեւ չափածոյ եւ արձակ բանաստեղծութիւններ, յատկապէս իր կեանքի վերջանում : Զօհրապի չափածոյ քերթուածները առաւելապէս անձնական ապրումների ու յոյզերի արձագանգներ են, իսկ արձակ քերթուածների մէջ, որոնք հայ արձակ բանաստեղծութեան մարգարիտներից են, հեղինակը անդրադառնում է հասարակական յուզող հարցերի, նկարագրում տառապող մարդու բազմապիսի վէրքերը («Ապրիմ – մեռնիմ»), խօսում է վշտի եւ երջանկութեան մասին («Խուլվայա»), ցաւով է պատկերում, դիմելով այլաբանութեան, իր սերնդի՝ հայ ժողովրդի ազատագրութեան արշալոյսը տեսնելու յոյսերի խորտակումը եւ բռնապետութեան հոյաշալած քաղաքականութեան եւ յետաշրջման ուժեղացումը ընդհանրապէս («Թիթեռնիկներ») :

Երկար տարիներ զբաղուել է հրապարակախօսութեամբ, կենդանի հետաքրքրութիւն ցոյց տալով դէպի օրուայ յուզող հարցերը : Նրա հրապարակագրութեան կենդրոնական հարցերը վերաբերում են հայ ժողովրդի գոյամարտին, տնտեսական վիճակին, հայ մշակոյթի, մասնաւորապէս դպրոցի զարգացմանը : Հայ դպրոցի շահերը պաշտպանում է Զօհրապը յատկապէս 1895 – 1896ի ջարդերից յետոյ, երբ ճիզուիտ կղերը, օգտուելով ժողովրդի դժբախտ վիճակից, որս տեսած անգղների պէս յարձակուած են մատաղ սերնդի վրայ, բաց է անում բազմաթիւ ճիզուիտական դպրոցներ, հարուածը ուղղելով հայ ժողովրդի սըրտին, փորձելով խլել նրանից ձերմակ ջարդի դէմ պայքարելու հիմնական միջոցը՝ ազգային դպրոցը :

Հայրենասիրութիւնն ու մարդասիրութիւնը Զօհրապի մէջ միացել էին ներդաշնակօրէն, եւ դրանց մղումով է գործել իր ամբողջ կեանքում :

ՄԻՆԱՍ ՀԻՒՍԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

«ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ»

Ահաւասիկ «Ամէնուն Տարեգիրք»ին 12րդ հատորը : Յապաղումով մը, որ ըմբռնելի է, երբ նկատի կ'ունենանք աշխատանքին ծանրութիւնը, մտքի պրկում պահանջող յոգնութիւնը : Երբ, մանաւանդ, գիտենք թէ փոր չինած այս մեծածաւալ հատորն ալ, իր նախորդներուն պէս, արդասիքն է բացառաբար գոյն խմբագրողին՝ հրապարակագիր Կարօ Գէորգեանի տարուան մը երկունքին :

« Ամէնուն տարեգիրք»ը, որ տասնըերկու տարիներու իր սովոր պաշարով այլեւս ոչ միայն մնայուն եւ կարեւորագոյն ձեռնարկ մը դարձած է մեր իրականութեան մէջ, այլեւ՝ փնտռուած եւ գնահատուած գործ մը՝ հայ գիրը սիրող եւ հայ կեանքով հետաքրքրուող ամէն անձի համար, ունի ինքզինք արտայայտող նկարագիր մը: Դիմագիծ մը, որ տարուէ տարի ա՛լ աւելի ցայտուն կը դառնայ՝ իրար գերազանցող հատորներով :

Ծաւալով ընդարձակուած այս տարուան հատորն ալ ունի ճոխ եւ բազմազան բովանդակութիւն, օգտակար հաճելիին խառնուած էջեր, գրական բաժին, նշխարներու պատկառելի գլուխ, Մեծ Եղեռնի յիսնամեակին առթիւ ներկայացուած պատմական, վերլուծական, փաստական հարուստ բաժին: Եւ, ինչպէս գրեթէ տասնամեակէ մը ի վեր, նաեւ «Հայ կեանքը երէկ եւ այսօր», «Մեր գաղութները»՝ նուիրուած Իտալիոյ եւ Անգլիոյ, եւ այլ գլուխներ :

Ուրիշ խօսքով՝ այլազան բովանդակութիւն՝ ճոխ պարունակով եւ, հրամցուած, ընտիր ճաշակով :

«Գրական աշխարհը» արձակ եւ չափածոյ գրութիւններու գեղեցիկ փունջ մըն է, հաւաքոյ մը, ուր Հայաստանի եւ արտասահմանի մեր երէց եւ կրտսեր գրիչներէն շատերը մտքի եւ հոգիի պարգեւներ կը բանան : Այս բաժինի ընթերցումը բաւական է հաստատելու, թէ Կարօ Գէորգեան հաւաքող մը ըլլալէ աւելի, գրաւիչ եւ տպաւորիչ համադրող մըն է :

Ճաշակի տէր գրիչ մըն է :

Ապահովաբար ամէնէն հոգեթով բաժիններէն է «Նշխարներ»ու գլուխը : Տարեգրքի հեղինակը յամառ պրպտումներու շնորհիւ կը յաջողի ամէն տարի ընթերցող հասարակութեան ներկայացնել գրուցի մը, պահարանի մը կամ թղթածրարի մը մէկ անկիւնը մոռցուած նկար մը, հին նամակ կամ գրութիւն մը, գեղնած

ԵՍ ՏԷՐ-ԶՕՐԻ ԴԺՈԽՔԷՆ ՓԱԽԱԾ ԵՄ

Յանկարծ հրաման մը, մանրամասն մարդահամար,— ո՞ր տեղացի ենք, քանի՞ հոգի ենք : Երկու պաշտօնեաներ էին մարդահամար կատարողները : Մեզ ալ արձանագրեցին : Եւ մեզի ըսին թէ ետ պիտի դրկուինք, կառավարութիւնը բաւական կը համարի մեր աքսորը :

Այս բարի լուրը մեծ ուրախութիւն պատճառեց մեզի : Բոլորս լաւատես դարձանք, երջանկօրէն մեր վրաններուն տակ մտանք : Երեկոն առաւօտ եղաւ, առաւօտը երեկոյ, շաբաթ մը անցաւ :

Հրաման չեկաւ ետ վերադառնալու :

Խղճահարեցայ եւ վարպետիս ըսի .

— Ինչո՞ւ հացդ ուտեմ առանց աշխատելու : Ինչո՞ւ պարապ նստիմ : Երթամ Րաքքա եւ Համամ – Րաքքա ճամբուն վըրայ բեռներու փոխադրութեամբ աշխատիմ : Միւս կողմէ եղներն ալ առանց աշխատանքի մնալով՝ իրենց ուտելիքին համար մեծ ծախք կ'ըլլան :

— Շատ աղէկ, ըսաւ վարպետս :

Կառքը պատրաստեցի : Մեկնումի պահուն, աքսորական մը խնդրեց որ ինծի ընկերանայ: Խորհելով որ ինծի ճամբու ընկեր կ'ըլլայ, համաձայնեցայ: Այս աքսորականը Պարտիզակցի էր, երկարահասակ, սեւ պեխերով երիտասարդ մը, անունը Աղասի Աղասեան: Շատոնց Ամերիկա հաստատուած, պտոյտի համար կը վերադառնայ իր գիւղը՝ Պարտիզակ : Ու գիւղէն կ'աքսորուի մինչեւ այս տեղերը:

Հասանք Րաքքա :

Այս քաղաքը կը գտնուի Եփրատի ձախ ափերուն վրայ : Կամուրջ չկայ : Սապքայէն կամ Համամէն հասնողը կանգ կ'առնէ Տէր – Զօրի ճամբուն վրայ՝ ճիշդ Րաքքայի դիմացը, եւ նաւակով միայն կ'անցնի դիմացը : Բայց այս դիմացն ալ, Եփրատի աջ ափը, կը կոչուի Րաքքա : Այստեղ պաշտօնեայ մը կայ, որ հայ աքսորականներուն կ'արգիլէ նաւակ նստիլ եւ բուն Րաքքա քաղաքը երթալ : Այդ պաշտօնեան կը կոչուի սէվքըյաթճի պաշի, որու գործն է հասնող աքսորականները տեղաւորել Տէր – Զօրի ճամբուն վրայ եւ մաս առ մաս քշել դէպի վար :

Մենք Րաքքայէն հաց փոխադրելու գործ մը գտանք եւ ճամբայ ելանք դէպի Համամ, պարկերու մէջ դրած քսանական հաց, փոխադրութեան իբրեւ վարձք երեսուն արծաթ դրուշ գանձած եւ երկու հաց առած, (հացի փոխադրութեան համար վարձքին մաս կը կազմէր երկու հացը) : Հացերուն տէրը պարկերուն վրայ, իսկ մենք երկուքս առջեւի անիւներուն կողմը նստած էինք : Երբ ճամբայ ելանք, հաց մը իմ ձեռքս, հաց մը ընկերոջս ձեռքը, սկսանք ուտել մեծ ախորժակով : Ընկերս քանի մը օրէ ի վեր ոչինչ կերած էր: Ուտելը դիտելով կ'ուրախանայի: Քանի կ'ուտէր մէկ օխանոց կակուղ հացը, ինքնիրենս կ'ըսէի թէ մեծ բարիք մըն էր որ կ'ընէի՝ ընկեր առնելով : Շարունակ շնորհակալութիւն կը յայտնէր, մաղթանքներ կ'ընէր, «Աստուած սրտիդ կէօրէ տայ քեզի » կ'ըսէր :

— Բախտի ի՛նչ խաղ է , կ'ըսէի ես ինծի, որ օրերով անօթի մէկը կը կշտացնէ, ես որ քանի մը շաբաթ առաջ նոյն վիճակին մէջ կը գտնուէի :

Հասանք Համամ: Բեռները պարպեցինք: Մարդը սկսաւ հացերը ծախել կրկնապատիկ գիներով : Ես ալ եզներս կշտացնելէ ետք, սկսայ գործ փնտռել կառքիս համար : Քանի մը օր մնացի Համամ, ոչ գործ կայ , ոչ ալ դրամ մնաց քովս :

Որոշեցի ետ վերադառնալ, երթալ Սապքա, կառքը յանձնել իր տիրոջ : Յետոյ դարձեալ ետ մինչեւ Րաքքա, անցնիլ Եփրատ գետը եւ աշխատիլ հաստատուիլ Րաքքա քաղաքին մէջ : Եթէ չարտօնուէի, լողալով կրնայի անցնիլ :

Արդէն անօթի եմ, դարձեալ անօթի :

Բայց այս անգամ եզներն ալ անօթի են, խե՛ղճ կենդանիները :

Կային որ կ'ըսէին .

— Տօ, խե՞նթ ես, կառքը եւ եզները ծախէ, հոս մնացիր, ամէն մարդ ալ ատանկ պիտի ընէր :

— Ո՛չ, կ'ըսէի, կառքը տէրոջը պիտի յանձնեմ , յետոյ կը վերադառնամ կու գամ :

Երբ ճամբայ կ'ելլէի դէպի Սապքա, ուզեց նախկին ընկերս Աղասին դարձեալ ինծի ընկերանալ, «ի՞նչ ընեմ, հոս գործ չկայ, ամէն օր անօթի եմ» ըսաւ :

Համաձայնեցայ :

Հիմա ամէնքս ալ անօթի ենք ,— ընկերս, եզները: Մեծ նեղութեամբ հասանք Րաքքա :

Հո՛ս ալ, վերջին պահուն : Մարդ մը տասը պարկ հաց ունի, կ'ուզէ փոխադրել ճամբուն Զիարէթ, որ կը գտնուի մեր ճամբուն վրայ դէպի Սապքա : Սակարկեցինք տասնըհինգ դրուշ եւ երկու հաց: Պարկերը բեռցուցինք , դրամը գանձեցինք , երկու հացերը առինք , նախ եզները կշտացուցինք: Յետոյ մենք մեզ կշտացուցինք խնճոյտելով երկու հացերը , իրական խնճոյք մը ըլլար կարծես : Ու կուշտ ու կուռ, ուրախ եւ զուարթ ճամբայ ելանք, հասանք Զիարէթ, պարպեցինք հացերը, ու շարունակեցինք մեր ճամբան դէպի Սապքա :

ՍՏԵՓԱՆ ՄԻՍՔՃԵԱՆ

(3 Շար.)

էջ մը՝ մտաւորականի կամ յեղափոխականի, հոգեւորականի կամ հանրային գործիչի մը կեանքին պատկանող :

« Նշխարներ»ու այս տարուան բաժինը կը բացուի նահատակ գրագէտի մը՝ Արտաշէս Յարութիւնեանի երկու անտիպ նամակներով: Գրական շնորհներով օժտուած երիտասարդ գրագէտին նամակներէն առաջինը սեղմ այլ յայտուն գիծերով գրագիտական էջ մըն է, իսկ միւսը՝ ինքնակենսագրութիւն մը, դժբախտաբար՝ շատ սեղմ եւ կիսատ: Այս բաժինը ունի նաեւ չորս մը անտիպ նկարներ Բժ. Ռուբէն Սեւակի ուսանողութեան օրերէն, Տիկին Ջիլինկիրեանի մէկ նամակը՝ ուղղուած իր եղերաբախտ ամուսնոյն, Հ. Ղեւոնդ Ալիշանի նամակը՝ Օրմանեան սրբազանի ուղղեալ՝ ձեռագիր պատճէնով, կոնդակ մը եւ նամակ մը նոյնպէս ձեռագիր պատճէնով՝ Խրիմեան Հայրիկէն, վերջապէս, Գրիգոր Զոհրապին ինքնակենսագրականը (մինչեւ 1900) եւ բանաստեղծութիւն մը, երկուքն ալ նորավէպի իշխանին ձեռքով գրուած :

Բաժինը ունի նաեւ այլ շահեկան մասունքներ՝ նկար եւ գրութիւն :

Այս տարուան հատորին առանցքը, անշուշտ, կը կազմէ Մեծ Եղեռնի նուիրուած գլուխը : Բարախուն եւ սրտառուչ, կենդանի եւ յուզաթաթախ գրիչով մը Կարօ Գէորգեան աշխատած է համապատասխան ձեւով ներկայացնել եղեռնին դրդապատճառները, Տէր – Զօրի սեւ օրերը, գաղթականներու, որբերու սրտաճմլիկ տօրեան՝ եաթաղանի մշտական սարսափներուն տակ : Եւ, վերջապէս, փաստաթուղթեր, վաւերական թիւեր, հայ դատին նուիրուած հայասէրներու եւ մարդասէրներու աշխատանքներ, պատմական հերոսամարտներու դրուագը, մեծ ոճրագործներու ահաբեկումները՝ մեր անմահ ահաբեկիչներու շեշտակի հարուածներով: Եւ դեռ էջեր, նուիրուած հայանուն մանուկներու իրերայաջորդ ահաբեկումներուն, եղերաբախտ մտաւորականներու, յեղափոխական եւ հանրային գործիչներու, հոգեւորականներու, կրթական մշակներու կենսագրական ցուցակը եւայլն :

Ճոխ եւ այլազան է նոյնպէս « Հայ կեանքը երէկ եւ այսօր» բաժինը :

Քրիստափոր Միքայէլեանի եղերական մահուան վաթսունամեակին նուիրուած էջերուն կը յաջորդեն ուրիշ մեծ յեղափոխականի մը՝ Գարեգին Նժդեհի նամակն ու քանի մը նկարները, Գր. Ամիրեանի եւ Կ. Թանտրճեանի յիշատակին նուիրուած տողեր, Արմաշի դպրեվանքեանական վարժարանին պատկանը ներկայացնող ընդարձակ յուշագրութիւն մը եւայլն :

Մօտաւորապէս 150 էջերու մէջ պատկերացուած են Անգլիոյ եւ Իտալիոյ մեր գոյգ գաղութները: Հոս, այս բաժնին մէջ եւս յայտուն կերպով երեւան կուգայ Կարօ Գէորգեանի պրպտող, ստուգող, միայն վաւերականը թուղթին յանձնող հանրային մարդու իր բծախնդրութիւնը : Լրջախոհութիւնը :

Տուած է մեր այս գոյգ գաղութներուն անցեալի պատկերը՝ կարելի մանրամասնութիւններով, տուած է ներկան՝ լայն գիծերով, ներկայացուցած է կազմակերպութիւններն ու միութիւնները, եկեղեցիներն ու կրթական հաստատութիւնները, մամուլն ու ակումբները, գաղութին հանրածանօթ դէմքերը, կարգ մը կարեւոր իրագործութիւններ եւ, վերջապէս, թիւեր, նկարներ, որոնցմէ մեծապէս պիտի օգտուին մեծ ապագայ պատմագիրները, երբ ձեռնամուխ ըլլան պատրաստելու Արտահայաստանի պատմագիրքը :

Չէ մոռցուած նաեւ Հայրենի աշխարհը, իր ճիգերով եւ հնհնուքներով : Արդարեւ, համադրական ձեւով եւ գովելի բծախնդրութեամբ հեղինակը աշխատած է ներկայացնել Հայաստանի անցեալ տարուան նուաճումներէն ոմանք, ծրագրերու իրագործումներէն շատերը : [illegible], փափաքելի է, որ այս բաժինը, իր կարգին, ընթերցողներուն ներկայանայ աւելի հարուստ, ճոխ եւ բազմազան գոյներով :

Մանաւանդ խօսի գրական եւ մտաւոր այն ճիգերուն եւ աշխատանքներուն մասին, որոնք, անտարակոյս, սահմանուած են հարստացնելու մեր մշակութային անդաստանը :

Ընթերցողները, ապահովաբար, հաճոյքով պիտի թղթատեն նոյնպէս «Ամէնուն Տարեգիրք»ին միւս բաժինները : « Անցքերը անցեալ տարեշրջանին», «Մահագրութիւն», «Երգիծանք եւ ծիծաղ», « Արուեստի աշխարհ » բոլորն ալ ունին ընտիր ճաշակով հանրութեան հրամցուած բազմազան եւ հետաքրքրական նիւթեր : Օգտակար հաճելիին հետ շաղախուած շահեկան տեղեկութիւններ, մտքի ժամանցի էջեր :

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ԹԱՒՐԻԶ.— Այրիկեան սրահանդէսը տեղի ունեցաւ Թաւրիզի Կաթողիկէ «Վիերժ Պախանի» եկեղեցում, Ապրիլ 25–ին, հայածէս սուրբ պատարագով, ի ներկայութեան Առաջնորդ Հայր Սուրբ Վարդան վ. Դեմիրճեանի, փրանս. հիւպատոս՝ Պ. Ազանի, այլեւ հայ եւ օտար մի աննախընթաց բազմութեան : Երգեհոնահարութեամբ սոյն հիւպատոսարանի դիւանապետ Պ. Վաղարշակ Սահակեանի եւ ղեկավարութեամբ դպրապետ Պ. Աճէմեանի Հայկական երկչախումբը իր բարեհաճ մասնակցութեամբ երկիւղած բազմութեանը հիացումի պահեր պարգեւեց: Պատարագիչ վարդապետը, Հ. Պօղոս վրդ. Տէր – Պօղոսեան, Աւետարանից յետոյ, նախ փրանսերէն լեզուով, օտարներին բացատրեց Եղեռնի բուն պատճառը.— « Զարը չի հանդուրժում, չի կարող տանել արդարին... բայց արդարութիւնը պահանջում է հատուցում, դէմ հնարաւոր սահմաններում, ոճերի ժառանգներին»: Ապա հայերէնով հետեւեալ խօսքը ուղղեց սգակիր բայց ոչ ընկճուած, աւելի շուտ անհամար նահատակների ժառանգորդ լինելու հանգամանքով հպարտ՝ բազմութեանը :

— Ոգեկոչում ենք այսօր, այս ամբողջ, այլեւ ներկայ տարին բոլոր, մի պատմական իրողութիւն՝ մկրտուած Մեծ Եղեռն անունով :

Վշտակից հայրենակիցներ, չեմ գտնում հաւաստիապէս մի արտայայտութիւն նշելու այս ահաւոր ցեղասպանութիւնը, եւ միանգամ ընդ միշտ ձեզ հաղորդակից դարձնել այն մտալլկումին որ 1915ը վերակենդանացնում է հոգու մէջ:

Մեծ Եղեռն, խրատմամբ՝ իր տեւողութեամբ. իր խորութեամբ. իր տարողութեամբ :

Անցեալում եղել էին ջարդ ու կոտորածներ, սակայն ժամանակաւոր տեւողութեամբ, երեք օր, կամ նոյնիսկ երեք ժամ, որոնց ընթացքում պահուողներ վեր էին կենում, սկսում աւերուած տունն ու տեղը շինել, աշխատել :

1915ին սկսած կոտորածը տեւեց բոլոնդակ մեր հայրենի տարածութեան վրայ ամբողջ Ա. Համաշխարհային պատերազմի ընթացքում եւ աւելի : Իսկական արեւմտեան մեծագոյն ռազմաբեմերում հակառակորդ զինուորները Նոյեմբերին (1918) հաշտութեան ժպիտներ էին փոխանակում · սակայն արեւելեան ճակատում դեռ հայ արիւն էր հոսում, ուր որ գայլատամն էր երեւում պարբերաբար :

Մեծ Եղեռն, եղբայրներ, իր խորութեամբ, ընդհանրութեամբ, բացառութիւն չի ճանաչող, չընդունող: Ջեռքիս տակն ունեմ նկարահանուած պատճէնը այն բնագիր հեռագրի որով մեր բնաջնջման հրամայող ներքին նախարարը ստիպում է, պարտադրում վերջ տալ հայ ցեղի գոյութեան, նախօրօք յայտարարելով անընդունելի որեւէ խղճահարութիւն ... ծածկագրի հեղինակը իր վրայ վերցնելով ամբողջ պատասխանատուութիւնը կոչ է անում ոչնչացնել օրօրոցի ծծկերներին, երեխաներին, չափահասներին, տրուած է հրահանգների համաձայն, առանց նկատի ունենալու սեռը, հասարակական դիրքը, այնպէս որ ապագայում մէկը չմնայ ոճրագործութիւնը յիշեցնող, աշխարհին ծանուցանող:

Մեծ Եղեռն դարձաւ, հրէշային ծրագրի մանրակրկիտ նկարագրութեամբ եւ գործադրութեամբ եւ ինչո՞ւ: Ինչո՞ւ նախընթաց չունեցող այս աներեւակայելի ոճիրը : Աշխարհի միակ պատասխանը, սուրբ գրական լեզուով. «Զարերն ու անզգամները իրար հրահրում են, արդարին դէմ, քաջալերում. եկէք, հալածենք արդարին, հարուածենք մեռցնենք, մէջտեղից վերցնենք նրան, որովհետեւ իր ներկայութիւնը անտանելի է մեզ. որովհետեւ իր գոյութիւնը մեր անիրաւութիւնների դատապարտումն է. վերցնենք նրան մէջտեղից եւ մեզ դատապարտող չի լինի »:

Վշտակից հայրենակիցները, չարերն ու անզգամները յիսուն տարի առաջ ունեցան այս խորհրդածութիւնները մեր բնաշխարհում, այս մտքերը արտաբերեցին իրենց ժողովատեղիներում կատարեալ գաղտնապահութեամբ, սակայն նշեցին ոչ թէ մի անհատ արդար, այլ մի ամբողջ ազգ, հազարամեայ անցեալ ունեցող, բարձր մշակոյթ կերտող մի խաղաղ ժողովուրդ : Հայ ժողովուրդը, իր եկեղեցական ամէն աստիճանի պաշտօնեաներով, նախանձախնդիր նմանուելու համաշխարհային եղբայրասիրութիւն քարոզող Աստուածային վարդապետին : Իր օրէնսդէտ փաստաբաններով, ուսուցչապետներով, հրապարակագիրներով, գրագէտներով, անտեսագէտներով, վաճառականներով, ջլապինդ հողագործ բանուոր գիւղացիներով, որոնց միակ յանցանքը կայանում էր արդար քրտինք թափել, վարել, ցանել, հաց տալ մարդկութեան · երիտասարդներով, թէեւ ենթարկուած պաշտօնական զօրակոչի, սակայն զինաթափ եւ սատանայական հնարամտութեամբ քշուած այս ու այն խուլ անդունդներում՝ խողխողուած տմարդաբար · անպաշտպան մնացած ծերերով՝ որոնք իրաւունք ունէին բնական մահուամբ փակելու աչքերը շրջապատուած բարեկամների եւ զաւակների սիրելի դէմքերով, խնկարոյր մրմունջների, աղօթքների մէջ, պատանիներով որոնց չյաջողուեց կեանքի գարունն անգամ վայելել. չէ՞ որ սրանք էլ պիտի չարունակէին մի ամբողջ ազգը արդար եւ խաղաղ, ազնուական եւ դարաւոր կեանքը պայծառկան · ծծկերներով՝ որոնց միակ մեղքը իրենց հայ արիւն կրելն ու մկրտուած լինելն էր. յիշե՞մ մնացեալ կէսն էլ մեր նահատակների՞, մայրեր, կոյսեր, գեղատի աղջիկներ, նորահարսներ, որոնց միակ զարդը իրենց անխախտ հաւատարմութեան մէջ էր կայանում եւ որոնք մի մրցութիւն էին ի գործ դնում՝ մնալ, դառնալ հայ օճախների անկաշառ, այնիւ, հաւատարմագոյն այլեւ բեղուն մայրը Վարդանակներ, Դրօներ մեծացնող, սնուցանող անձնուրաց մեծութիւններ :

Սակայն տեղին է յիշել, ինչպէս որ Աստուածորդու գերեզմանի վրայ ծանր քարը գլորելուց, այն կնքելուց յետոյ զինուորներ կանգնեցնելով՝ Յիսուսին խաչողները կարծեցին թէ փակեցին ընդմիշտ լոյսը, գերեզմանեցին Արդար վարդապետին, եւ թէ իրենք կարող են չարունակել իրենց խաւարային ոճիրները, բայց Աւագ Ուրբաթին յաջորդեց հրաշափայլ Յարութիւնը, այո, մեր Մեծ Եղեռնին էլ պիտի յաջորդի վաղ թէ ուշ, բայց անպայման պիտի յաջորդի, յաղթական յարութեան առաւօտը: Արդէն տեսանելի է ներկան: Այսօր մենք տխուր չենք մենակ: Վարդանանց յաջորդող տարիներին Հայր մխկտաց, սգաց, արցունք թափեց: Ապա կոտտացող վէրքերը սպիացան եւ Հայը երգեց Նորահրաշը, Մարտիրոսաց յաղթանակը: Այսօր ես պատարագ եմ մատուցանում մեր անթիւ նահատակների դիտաւորութեանը, բայց միաժամանակ աղօթում եմ իրենց որպէս սուրբերի, որպէսզի մնացորդացը մնայ հաւատարիմ իրենց, միշտ ազնիւ, արդար, քրիստոնեայ անխառն հաւատով, տէր՝ իրենց անթաղ շիրիմներին, պատրաստ՝ վերականգնելու կամ վերանորոգելու քանդուած սրբավայրերը, արուեստի կոթողները հնագարեան, հացատուր օճախները՝ գոհունակութեամբ յիշուած Քսենեփոնից, 2500 տարի առաջ :

Այսօր թէեւ փոքրաթիւ, բայց որակով ոչ աննշան, ներկայացուցիչներ ունենք գիտութեան եւ արուեստի ամէն ճիւղերում, մտքի եւ բազկի բնագաւառներում, որոնք յարգանք են պարտադրում մարդկութեան իրենց ստեղծագործութիւններով, որոնց իբր քաղաքացի ունենալ պատիւ է համարում որեւէ պետութիւն: Ի՞նչ է ներկայացնում մեր ոսոխը, մեր ունեցածը իւրացնելուց յիսուն տարի ետք. մեր դրախտանման երկիրը աւերածութեան ենթարկելուց վերջ ի՞նչ է աւելացրել. մնում է տէր ու տիրական անապատների, մի ձեռք երկարած երբեմն այս պետութեան, երբեմն այն, բայց երբեք կուշտ, որովհետեւ չաշխատողը, ծոյլը, մակաբոյծը, շինիչ յատկութիւններ ձեռք բերելով միայն կարող է մարդավայել եւ կուշտ կեանք ստեղծել, սակայն յիսուն տարիներ ցոյց են տալիս որ մեր արիւնը թափողը անատակ է արդար քրտինք թափելու, հալալ հաց իր սեղանին պարգեւելու :

Մենք մնում ենք սակայն ժառանգորդներ՝ ըստ բնական օրէնքի՝ մեր արեան իրաւունքների, տէր՝ մեր անթաղ սրբազան մասունքների, ցրուած սար ու ձոր եւ իւրաքանչիւր կտոր հայրենի հողի վրայ, պահանջատէր՝ տեղերում, շէնացնելու աշխատող ձեռք ուզող մեր աւերակները, վար ու ցանքի կարօտ խոպան հողերը ոռոգել մեր ճակատի քրտինքով եւ ապրել ու ապրեցնել մեզ հետ՝ ուրիշներին.. Չէ՞ որ սա է մեր առօրեան, օրինակ այս օրհնեալ հնամենի երկրում : Որչափ մեծ եւ խոր գոհունակութեամբ շնորհակալ եմ Աստծուն այս օրը ապրելու համար: Չէ՞ որ վերջին ապրողներից մէկըն եմ, գուցէ եւ վերջինը, կրակի տրուած հայրենի տան բոցերից ազատուած, որպէսզի յայտարարեմ աշխարհին սահմռկեցուցիչ եղելութիւնը : Յիսուն տարի առաջ, Վարդավառի կիրակին, մօտակայ սրբավայրում ուխտագնացութիւն կար. դէհ, գիտէք, աղօթք ու պար յաջորդում են միմեանց մեր հայկական ուխտագնացութիւնների ընթացքում. մնացած մի քանի ձիերով նոյնիսկ ձիարշաւ տեղի ունեցաւ. ապա ամէն ինչ հանդարտուեց նախ քան արեւամուտ, քանի որ դրսում գտնուողին հրացանազարկ էին անում շրջան «պահակադնդերը» կազմուած քրէական յանցաւորներից, աւազակ մարդասպաններից, մեկուսացնելու համար հայ գիւղերը իրարից, հայ շրջանները անտեղեակ պահելու կանխատես մտահոգութեամբ : Եւ ինչ ենք տեսնում, — Մշոյ կողմի գիւղերում հրդեհներ : Վարդավառ եւ տէրնա՞ս: Լաւ, թող մնայ առաւօտեան լուսոյն ... Եւ առաւօտ եկաւ, արիւն աւերով, թալան, կոտորում, ջարդ, կոտորած, հրդեհ որից՝ գիշերային մթութիւնից օգտուելով՝ ընդամէնը եօթը թէ ութ անձ կարողացանք դուրս գալ, փախչել ճամբերի եղեգնուտներում եւ ի վերջոյ ազատուել ...

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

« ՄԱԹԵՄԱՏԻԿԱԿԱՆ ՏԵՐՄԻՆՆԵՐԻ ԲԱՌԱՐԱՆ »

Հայաստանի Գիտութիւններու ակադեմիան լոյս ընծայեց Ա. Տօնեանի եւ Վ. Տօնեանի « Մաթեմատիկական Տերմինների (տարազներու) բառարան»ը անգլերէն, հայերէն, գերմաներէն եւ ռուսերէն լեզուներով :

Այս բառարանը առաջին փորձն է ուսողական տարազներու հայերէն բառարան մը ստեղծելու ուղղութեամբ: Թարգմանական նպատակներով օգտագործելու համար ներկայացուած են նաեւ հայերէն տարազներուն համապատասխան բառերը՝ ռուսերէն, փրանսերէն եւ գերմաներէն լեզուներով :

Արդի ուսողութիւնը 250 – 300 տարուան պատմութիւն ունի, ըստ որում որքան կը մօտենանք մեր օրերուն, այնքան աւելի մեծ ծաւալ կը ստանան գիտական հետազօտութիւնները այս բնագաւառին մէջ, որոնք անհրաժեշտ կը դարձնեն նոր բառերու եւ նոր տարազներու ստեղծումը :

Հայերէն մաթեմատիկական տարազներուն մեծ մասը կազմած, ճշդած եւ մշակած է Երեւանի համալսարանի դասախօս, հանգուցեալ Փրոֆ. Արշակ Տօնեան, իսկ մնացեալ մասը լրացուցած է Վ. Տօնեան :

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

Պ. Հեթեթիա Գմպլեան, Պ. Գրիգոր Գմպլեան, Օր. Սրբուհի Գմպլեան, Տէր եւ Տիկին Անարէ Տըլէնօէ, Տէր եւ Տիկին Կղաւիէ Փինեզլի եւ աղջիկը, Տիկին Ար – փինէ Գմպլեան եւ զաւակները, Պ. Վահրամ Տէրտէրեան, Տէր եւ Տիկին Յեսու Գմպլեան եւ զաւակները, Այրի Տիկին Արամ Գմպլեան եւ զաւակները, Էքմէք – ճեան, Խաչիկեան, Իսրայէլեան, Թորոս – եան, Զաքարեան, Էրամմեան ընտանիք – ները խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ, մօր, զոքանչին, մեծ մօր, մօրա – քրոջ եւ ազգականին՝

ԲԵՐԿՐՈՒՀԻ ԳՄՊԼԵԱՆԻ

մահը, որ տեղի ունեցաւ Ապրիլ 17ին, 68 տարեկան հասակին։

Յուղարկաւորութիւնը կատարուելու Երկուշաբթի (19 Ապրիլ), կէսօրէ հաք ժամը 16ին, Հայ Աւետ. Եկեղեցին, Աւ. տը լա Ֆիկոն եւ մարմինը ամփոփուելու Սէն – Ժիւլիէնի գերեզմանատունը։

Հասցէ.— 19 Ավընիւ տը լ'Ազան – կա – լի, Մարսէյլ (12)։

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Թոքատի Հայր. Միութեան նախաձեռ – նութեամբ Փարիզի, Լիոնի, Մարսէյլի, Պօմոնի եկեղեցիներու մէջ այս Կիրակի առաւօտ Հոգեհանգստեան պաշտօն պի – տի կատարուի արտասահմանի մէջ մե – ռած բոլոր Թոքատցիներու յիշատակին, ինչպէս եւ նահատակներուն, կը հրաւիր – ուի իրենց յիշատակը յարգող Հայրենա – կիցները։

×

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պ. Մարթիրոս Կարա – պետեան եւ ընտանիքը կը ծանուցանեն թէ Հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կա – տարուի այս Կիրակի առաւօտ Փրատոյի Մայր – եկեղեցւոյ մէջ

ՀՌԻՓՍԻՄԷ ԿԱՐԱՊԵՏԵԱՆԻ
(Ծնեալ Սրապեան)

յիշատակին։

Կը հրաւիրուին սղրացեալին յիշատակը յարգողները։

ՆՈՒԷՐ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Պ. Պօղոս Թորոսեան 10 Ֆրանք կը նուիրէ Ս. Թէվիլիեան սրա – հին։ (Ստանալ «Ցառաջ»էն) եւ հինգ Ֆրանք «Ցառաջ»ին։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ. Բ. Ը. Միութեան Փարիզի Տիկնանց յանձնախումբին կազմակերպած Թատե – րական մրցումին տեւողութեան պայմա – նաժամը որոշուած է մինչեւ 1965 Սեպ – տեմբեր 30։

Այս Թուականէն հաք ղրկուած դրքերը չեն ընդունուիր։

ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Կիրակի, Տօն Հոգեգալստեան, հանդիսաւոր Ս. պատարագ կը մատու – ցանէ Տարօն վարդապետ։ Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
3?, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԾՆՈՒՆԴ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Տէր եւ Տիկին Պօղոս Ծէ – րիկեանց ուրախութեամբ կը ծանուցանեն իրենց աւագրանիկ զաւկին՝

ՄԱՌՒ – ԼԻՆ – ՊԵՐՃՈՒՀԻԻ

ծնունդը, Մարսէյլ, Մայիս 20, 1965։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Այս կիրակի առաւօտ ժամը 9·30ին, Թէրթ Սթեֆանեանցու կը ներկայացնէ հայկական յայտագիր մը.— Ուրարտու եւ քրիստոնեայ առաջին թագաւորութիւ – նը։ Զրոյցներ Գիւտ Ծ. վարդապետի, Ֆրէմբրիք Ֆէյտիի եւ Մօրիս Վիէոմայի հետ։

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողո – վի կը հրաւիրէ իր չքլանի բոլոր ընկերը – ները այս Շաբաթ ժամը 20·30ին, Ահա – րոնեան ակումբին մէջ։

Սոյն ժողովին ներկայ պիտի գտնուին Կ. Կ.ի ներկայացուցիչները։

ՍԷՆԹ ԷթԻԷՆ.— Հ. Յ. Դ. «Անտօք» ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը այս Շա – բաթ, ժամը 20·30ին, սովորական հաւա – քատեղին։ Բոլոր ընկերներուն ներկա – յութիւնը պարտաւորիչ է։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի ար – ձանագրութիւնները սկսած են։ Ամէն ա – նոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկ – ները դնել վարժարան այժմէն իսկ պէտք է դիմում ընեն հաստատութեան տնօրէ – նութեան, 1 Պուլ. տիւ Նօռ, լը Բէնսի, (Սէն է Ուազ), հեռ. 927–01–72։

ՓԱՐԻԶԻ
ՀԱՅ ԱԻԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ՝
ԺԱՄԸ 10,45ԻՆ

Այս կիրակի կը խօսի՝
ՊԱՏ. ՍԻՍԼԵԱՆ
8 BIS, RUE DES TERNES
PARIS (17e)
Métros : Porte Maillot ou Champerret

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ԱԻԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ՄԿՐՏԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

կիրակնօրեայ Պաշտամունք
Սէն Թերոմ, ժամը 9·30ին
MARSEILLE, 20 Rue Jemmapes
ժամը 10,45ին

Կը քարոզէ՝
Վեր. ՅԱՐԹ. ՀԵԼՎԱՃԵԱՆ

Peintre-Décorateur

(Artisan)

ՊԱՄԻՄ ԿԱՐՊԻՍ

53, Rue Notre-Dame de Nazareth
PARIS (3ème)

ՀԵՌԱՁԱՅՆ.— 254 · 95 – 98

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին, Թաղապետարանի սրահին մէջ, 22 Րիւ Վալթէր

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. «Սարդիս Մինասեան» ենթակոմիտէի եւ մասնակ – ցութեամբ տեղւոյն Կապոյտ Խաչի եւ Նոր Սերունդի մասնաճիւղերուն։

Կը խօսին Ընկ. ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ (Հայերէն)

Ընկ ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱԻՈՐԵԱՆ (Ֆրանսերէն)

Ասոնք կ'առնէ Ալֆորվիլի քաղաքապետ ԺՈԶԷՖ ՖՐԱՆՍԵՍԿԻ

Կ'արտասանէ Արա Գրիգորեան, երգ՝ Օր. Տիրատուրեան, պար՝ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Նայիրի» պարախումբին կողմէ։

Կ'երգէ Աւետիս Փիւփէլեան

ԽՆԶՈՑՔ *ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ է*

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէին, մասնակցութեամբ Նոր Սե – րունդին։ Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 20·30ին, Թէաթր Միւնիսիփալ։

Կը նախագահէ Ընկ. Ն. ԹԼՊՈՅԵԱՆ *Կը խօսի Ընկ. Ս. ՍԻՍԼԵԱՆ*

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, նուագ, աւետկնկալներ։

ԱՂՔԱՏԱԽՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Յունիս 20, ժամը 15էն 22
Մոնմօրանսիի Հանդստեան Տան դահլիճին մէջ
36 Ավընիւ Շառլ տը Կոլ, Մոնմորանսի

Գեղարուեստական բաժին, խաղեր եւ եւրոպական պարեր։
Խնամուած ճոխ պիւֆէ, տեղւոյն վրայ առատ ուտեստեղէն, ըմպելիներ եւ պաղպաղակ, մատչելի գիներով։

ԹՕՄՊՕԼԱ, արժէքաւոր առարկաներով

Երեկոյեան աւանդական շամփուրով խորոված

ՄՈՒՏՔ՝ 2·50 ՖՐԱՆՔ

ՇԱՆՕԹ.— Շոգեկառք առնել կարելի է Տիւ Նորէն միջեւ Անկէն լէ Պէն, անցնիլ կամրջակը եւ թիւ 6 օթօպուսով իջնել Կրօլէի կայանը։ Շոգեկառք՝ 10·15, 10·45, 11·59, 12·05, 12·17, 13·26, 13·54, 14, 14·30, 15, 16, 17, 17·14։
ԽՒՍՏ ԿԱՐԵԻՈՐ.— Տեղի պիտի ունենայ բացօթեայ ճաշ մը ժամը 13ին։

ՃաշագիՀ մուտքով միասին 15 ֆրանք

Այժմէն կարելի է արձանագրուիլ եւ ապահովել սեղանները դիմելով Աղքատա – խնամի Գրասենեակը։

32, Րիւ տը Թրէվիզ, (Հեռախօս, ՓՐՕվանս 77–73)

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻԻ

ՕԴԱՅԻՆ ՃԱՄԲՈՎ ՓԱՐԻԶ – ՄՈՍԿՈՒԱ – ԵՐԵՒԱՆ

2 Օր Մոսկուա 15 օր Երեւան

Մեկնում 26 Օգոստոս, Վերադարձ 12 Սեպտեմբեր

Հայաստան այցելելու լաւագոյն թուականը։

Կազմակերպիչ՝ ՎԵՐ. Յ. ՀԵԼՎԱՃԵԱՆ

Այժմէն արձանագրուեցէք այս հաճելի եւ մատչելի ճամբորդութեան համար։

Գին 2080 ֆրանք մէկ անձի համար

Դիմել կազմակերպիչի հասցէին
PASTEUR ARTHUR HELVADJIAN
6, Place de la Rotonde — ST-JÉRÔME — MARSEILLE - 13e
Tél. : 62-85-10 C. C. P. 914-04 Marseille

ԼՈՑՍԸ ԳՈՑՆ Է···· ԳՈՑՆԸ ԼՈՑՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՑՍ ՏՈՒԷ՛Ք···· ԹՕՄԼԱՔԻ ԳՈՑՆ ՏՈՒԷ՛Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
Եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ
ԹՕՄԼԱՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ
PEINTURES THOMLAC
16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնա – կարգ ներկեր։ Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրու – թիւն։ Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու մեծ ընտրութիւն։ Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէում եւ փլասթիֆ — ծածկոցներ։ —
TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE
Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը։

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ։

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ
52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ԵՐԵՔ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՈՐՈՆՑՄԷ ԵՐԿՈՒՐԸ

15 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Ա.— Յուլիս 19ին, Փարիզ – Մոսկուա – Փարիզ, երք ու դարձ *վահոն–լի* (ա – ռանց կառք փոխելու)—
Մոսկուա–Երեւան–Մոսկուա օդանաւով Գինն՝ ՓԱՐԻԶԷՆ ՓԱՐԻԶ 2100 ֆրանք
Բ.— Յուլիս 27, Մարսէյլէն շոգենաւով Սոչի — Երեւան–Մոսկուա օդանաւով։ Մոսկուա – Փարիզ վագոն · լի շոգեկառքով։

«Թուրիսթ» Ա. կարգի ապահովութիւն նաւուն վրայ.— Գինն՝ 2450 ֆրանք։
ԵՒ ԵՐՐՈՐԴ ՄԸ՝ — Օգոստոս 21ին, երք ու դարձ օդանաւով։

4 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ 21 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Այս բացառիկ ճամբորդութեան գինն է 2450 ֆրանք։

TRANSTOURS, 22 Rue du 4 Septembre *ամէն Բչ. եւ Շբ. օրերը, ժամը* 16·30–18
Tél. : RIC. 77-40
Մարսէյլի մէջ գիմել՝ Ե. Մխիթարեանի, 23 Րիւ Պերնար տիւ Պուա։

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 | Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 | C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·

Արտասահման՝ Տար· 80 փր· Հատը 0·30 Ֆ·

ՈՒՐԲԱԹ 4 ՅՈՒՆԻՍ

VENDREDI 4 JUIN 1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 10323

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

41e ANNÉE — N° 10.323

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

——o——

ԾԵՐԱԿՈՒՏԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

——o——

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ՀԱՄԱԳՈՒՄԱՐԸ

——o——

Ֆրանսայի Նախարարաց Խորհուրդը Սեպտեմբեր 26ը նշանակեց ծերակուտական ընտրութեանց իբրեւ թուական: Քուէարկութիւնը երկու աստիճանով կատարուելուն, Թաղապետական պատուիրակները պիտի նշանակուին Սեպտեմբեր 5ին: Ծերակոյտը մէկ երրորդը միայն պիտի վերանորոգուի եւ կը վերաբերի Էնտր – է – Լուառէն Արեւել – եան Փիրենեաններու շրջանը :

Խորհուրդին նիստին ընթացքին, Արտաքին նախարար՝ Մորիս Քուվ Տը Միւր – վիլ, զեկուցում մը տուած է Վիէթնամի եւ Դոմինիկեան Հանրապետութեան կա – ցութեան մասին: Կառավարութեան բանբերը այս առթիւ յայտարարեց մամուլին. — «Նոր բան չկայ: Պէտք է ըսեմ որ կացութիւնը իր ցաւալի ընթացքը կը շա – րունակէ» :

Աշխատանքի նախարարը իր կարգին պարզած է կացութիւնը: Գործազուրկ չըլլալով գործ ուզողներու թիւը 152.996էն (Ապրիլ 1) իջած է 141.820ի Մայիս 1ին, ինչ որ զգալի նուազում մը ցոյց կու տայ: Նոյն ժամանակաշրջանին գործաւոր ուզողներու թիւը աւելցած է.— Ապրիլ 1ին 29.532էն անցնելով 31051ի:

Շինարարութեան նախարարը տուած է ձեռք առնուած վերջին միջոցներուն պատկերը եւ այս առթիւ վարչապետը յայտարարած է.— «Կենսական հարց է: Աշխատաւորներու պատսպարութեան հարցը դրեթէ անհետացած է : Պէտք է որ վարձքերը բաւարար սահմանի մը հասնին »:

Նախագահ տը Կոլ ալ շեշտեց շինարա – րութեան հարցին կարեւորութիւնը : Իր կարծիքով պէտք չէ շատ չափազանցել բաղդատական վիճակագրութիւնները, մանաւանդ բաղդատել Ֆրանսայի կացութիւնը Դաշնակցային Գերմանիոյ հետ, որու բնակարանային դրամագլուխը շատ աւելի կործանած էր եւ շատ գաղթական ունէր: Գերման բնակչութեան թիւն ալ աւելի մեծ է ուրեմն անոնց կարիքները շատ աւելի մեծ էին քան Ֆրանսայի կա – րիքները :

×

Քլիշիի մէջ, Հինգշաբթի օր բացուեցաւ ընկերվարական կուսակցութեան 55րդ Ազգ. համագումարը, որ ճակատագրա – կան բնոյթ ունի կուսակցութեան հա – մար :

Տէֆէրի առաջարկը մեծ հետաքրքրու – թիւն առեղծած է նաեւ արտասահման : Լոնտոնի «Թայմզ»ը մանաւանդ լաւագոյն առիթը կը տեսնէ Մարսէյլի երեսփոխա – նին ծրագրին մէջ, ապահովելու Ֆրանսա – կան քաղաքականութեան կայունութիւ – նը :

Փէ – էՍ – Իէ–ի (ընկերվարական կու – սակցութեան բաժնուած թեւը) իր համա – գումարը կը կատարէ այս ամսոյ 5էն 7: Կը գանէ թէ ուէ թեկնածու նշանակել առաջ նախագահութեան աթոռին, ձախ կուսակցութիւնները պէտք է համաձայնագիր մը մշակեն :

Օրէ Օրին

«ԽՕՍՔՍ ԲԵՐՆԷՍ ԱՌԻՐ»...

——o——

Ամսուն 1ի Կիրակին «շքեղ» հանդէս ու հացկերոյթ կար: Եւ *քէօֆթէ* :

Ամսուն 8ին, «անճանաչելի» հաւա – քոյթ ու ճաշ կար: Եւ *խորմա* :

Ամսուն 15ին, «բացառիկ» կերուխում կար: Եւ *շիշ քէպապ* :

Ամսուն 22ին «փառաւոր ձեռնարկ» եւ « ճաշկերոյթ » կար: Եւ *րոսթ պիֆ* :

Ամսուն 29ին ալ ասանկ չգտնուա՛ծ բան մը կար: Եւ հնդկահաւ ու *փիլաֆ* :

Ո՛չ մէկը փախցուցի՝ այդ տարին : Երկուքին գացի իբրեւ յանձնորդ, երեքին՝ ի պաշտօնէ :

Ամերիկահայերը հրաշալի՛ սովորու – թիւն մը ունին :

Առօք փառօք կը հրաւիրեն քեզ որ ճա – ռես :

« Ժրաջան »ներէն մէկը հեռաձայնը կը բանայ·

— Պիտի ուզէի՞ք մեր յաջորդ կիրակի օրուան հանդէսին խօսիլ ···

Բնականաբար, հրաւէրը այսքան «զը – րաբար » չէ, բայց ի՛նչ կարեւորութիւն ունի: Կ'ընդունիս: Ա՛լ իրենց հիւրն ես : Թերթին մէջ անունդ կայ :

×

Կիրակի առտու եկեղեցի կ'երթաս :

Պատարագէն ետք, երբ բարեպաշտնե – րը դուրս կը թափին, յանկարծ, քովդ կուգայ ընկերութեան անդամուհիներէն մէկը, որուն պաշտօնն է կրցածին չափ տոմսակ ծախել :

— Ձեզի տոմսակ մը կրնա՞յի ծախել ···

— Ինչո՞ւ չէ, տուէք հատ մը ···

Հարցը հետեւեալն է — այս ազգասէր անդամուհին քեզ կը ճանչնա՞յ, Անպայ – ման կը ճանչնայ :

Լա՛ւ, եթէ կը ճանչնայ, իմացած չէ՞ որ դուն ես օրուան ատենախօսը: Ուրեմն, օրուան հիւրը : Երբեմն, չի գիտեր, երբեմն ալ գիտէ՛, բայց չգիտնալու կը զարնէ : Իր պաշտօնն է տոմսակ ծախել : Մնացածը կարեւոր չէ :

×

Յետոյ, կը մտնես սրահ : Քեզ կը տա – նին պատուոյ սեղանը: Այսինքն, ցուցա – փեղկը, ինչպէս Կալըրի Լաֆայէթի պա – տուհանը հանուած նոր գլխարկ մը կամ վերարկու մը :

Քովդ կը նստեցնեն, անպայման, թա – ղին քահանան : Երբեմն ալ, վարդապետ մը կամ եպիսկոպոս մը: Շատ մը ատենա – խօսներու համար աւելի մեծ պատիւ չի կրնար ըլլալ :

— Կնի՛կ, գիտցի՞ր քովս ով կար — ե – պիսկոպոսը ···

Քանի մտքս է ըսեմ ը Ամերիկահայաս – տանի մէջ, առանց Տէրտէրի ու առանց « Հայր Մեր »ի ո՛չ հանդէս, հացկերոյթ ու ժողով կը բացուի, ո՛չ ալ առանց «Պահպանիչ»ի հանդէս, հացկերոյթ ու ժողով կը գոցուի :

Ու եթէ հերոսաբա՛ր դիտողութիւն մը ընես, երեսդ ի վեր կը պոռան ·

— Մեր ազգը իր Եկեղեցիով կանգուն մնացած է ···

Ինչ որ է, անցնինք :

Ճաշը սեղան կը բերեն, սովորաբար, թուղթէ պնակներու մէջ: Կէս ճամբան, ընկերուհի մը, սեղանէ սեղան կը պտրտի եւ տոմսերը կը հաւաքէ : Միութեան եկ – մըտական նախարարուհին է :

— Կը հանի՞ս, տոմսակդ ···

Կը հանես տոմսակդ կուտաս ու յան – կարծ·

— Մեղա՛յ Աստուծոյ, քրզի էլ տոմսակ են ծախէ··· Ամօթ, ասի վո՞վ ըրաւ ···

— Ո՛վ ալ ըրեր է, շատ լաւ ըրեր է, Տիկին··· Ազգին համար է, վերջապէս ··

Իրա՛ւ ալ, ի՛նչ կարեւորութիւն ունի թէ դուն ալ, հիւր ըլլալով հանդերձ, տոմսա – կիդ համար վճարեր ես : Սպասէ՛, քանի մը վայրկեանէն ինչե՛ր պիտի առնեն ձեռքէդ՝ ազգին համար :

Ճառդ կը խօսիս, «գեղարուեստական » յայտագիրը կը վերջանայ եւ ահա կը սկսի հանդէսին «անարուեստ» արարողու – թիւնը — տոլարահաւաքում :

Այս արարողութեան մէջ ալ դեր մը կուտան քեզի :

Սեղան բերուած է աւանդական *քէյք*՝ վրան հանդէսը սարքող ընկերութեան տարիքին համրանքով մոմ: Ներկաները՝ կամ մոմ մը պիտի վառեն, կամ մոմ մը պիտի մարեն՝ տոլար ցնծալով :

— Աստեղս Ամերիկա է, ձրի գործ չըլ – լիր ···

Ու կարգադիրէն մէկը կը խնդրէ քեզ – մէ·

— Դուն անունները գրի ··· կու խընդ – րիմ ···

— Ո՞ւր գրեմ, թուղթ, գրիչ ունի՞ք ··

— Ըհը, աս ճերմակ թուղթին վրայ գրի ··· Աս «ճերմակ թուղթը» սեղանին սփռոցն է: Ու կը սկսի արշաւը ···

— Հինգ տոլար, տասը տոլար, երկու տոլար, երեք տոլար ···

Ատենախօս էիր ու պատուոյ հիւր : Հի – մա եղած ես ատենադպիր :Դուն անուննե – րը գրէ՛, թող կարգադիրը իրարու վրայ դիզէ տոլարները :

Ներողութի՛ւն, միջանկեալ մը մոռցայ — քեզմէ ալ տասը, քսան տոլար մը կը փրցնեն, երբեմն, ամէնէն առաջ :

Հիմա, սեղանին սփռոցին վրայ, հինգ, վեց ձեռքի տարածութեամբ տեղ մը, գը – րած ես անունները :

Կէս ժամ ետք, հաշիւը պիտի տաս :

— Մոմավառութեան արդիւնքը եղած է 893 տոլար ··· Եւրոպական նախարարը համբեր է, շիտակ է :

Ծափահարութիւն :

Յետոյ, պար՝ ի ձայն փողոյ եւ թմբկի: Մանաւանդ թմբկի, որ ձայնամփոփին մէ – ջէն ականջներդ կը խլացնէ :

Ազգին զաւակները, քանէն մինչեւ եօ – թանասուն, շուրջպար կը դառնան : Եղա – նակը եկած է Թուրքիայէն, բայց նուա – գախումբին քանոնցները ուրկէ՛ ուր պի – տի գիտնան այդ մանրամասնութիւնը : Ազգին առաջնորդութեան ալ հո՛գն էր հատեր որ իրենց ականջէն քաշէր ···

Եւ տոլա՛րն է որ կը թափի սրահին կեդրոնը : Երախաները գործի վրայ են— ասդին անդին կը վազեն ու տոլար կը ժողվեն ու կը բերեն կը լեցնեն գլխարկի մը մէջ :

Մուզիքան կը դադրի: Գլխարկը կը պարպեն :

— Շուրջպարէն գոյացած է 48 տոլար:

Ծափահարութիւն :

Երկու, երեք շուրջպար ետք — եկա – մուտ 152 տոլար — *սօլօ* պիտի պարէ օր – ուան աստղը — շնորհալի աղջիկ մը :

Նորէն տոլար է որ կը հոսի : Բայց այս անգամ, տոլարները, կը դնեն աղջկան պտլիկ ձեռքերը: Կամ, կ'անցընեն պլու – զին թեւին կամ վիզին : Ի՛նչ չարաճճիներ կան ··· Մեծապարին վերադառնալու – թեան, աղջիկը վրայէն ու թաթիկներէն վար կը թափէ տոլարները: Նորէն թուա – քանութիւն:

— Օրիորդ Ապարանջանի պարէն գոյա – ցաւ 41 տոլար :

Ծափահարութիւն :

×

Ու այսպէս տարին տասներկու ամիս, գրեթէ ամէն Կիրակի: Եւ ամէն ճակատի վրայ — կուսակցական, եկեղեցական, բարեսիրական, հայրենակցական :

Տոլար է որ դուրս կուգայ ազգին զա – ւակներուն գրպանէն, ազգին զանձանա – կը մտնելու համար :

Բայց, այս պատմութիւնը լսող Եւրո – պահայը պիտի հարցնէ ·

— Աղէ՛կ, շատ աղէ՛կ··· Ապրի՛ք, զօ – րանա՛ք, Աստուծմէ մէկ ուզէք, երկուք տայ ··· Բայց աս դրամները ի՞նչ կ'ընէք ··· Իմացածովս, Մանկապարտէզ մը ան – գամ չունիք ··· Աս դրամները ո՞ւր կ'եր – թան կոր, կ'ուզեմ գիտնալ ···

Պատասխան ·

— Աս դրամներուն մեծ մասը կ'երթայ կոր մեր նուազ բախտաւոր զաղութներ՝ ազգային Մարմիններու ձեռքով ··· Մի – այն մէկ չնչին մասը կը մնայ Ամերիկա – հայուն ձեռքը ··· Ատով ալ եկեղեցի կը շինեն ···

— Նուա՞զ բախտաւոր, ըսիր··· Բարե – կամ ատանկ զաղութ չէ մնացեր, հիմա, Արեւելքի մէջ ··· եղէքներնիդ տուն կան – չեցէք եւ քիչ մըն ալ ձեր փորը կշտա – ցուցէք ···

×

Հարազատ Ամերիկահայը ինչպէս չը – սէ·

— Հայրենակից, խօսքս բերնէս առիր··

ԵՐՈՒԱՆԴ ՅԻՐՈՊԱՑԻ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼ երկար խօսակցու – թիւն մը ունեցած է առջի օր, արեւմտ – եան Պերլինի քաղաքապետ Վիլլի Պրան – տի հետ : Ուրբաթ օր ալ Էլիզէ կ'ընդուն – ուի Իտալիոյ Արտաքին նախարարը՝ Ա – մինթոռէ Ֆանֆանի : Պերլինի քաղաքա – պետը Էլիզէէն դուրս ելած ատեն յայտա – րարած է թէ շատ շահեկան եղած է իրեն համար ծանօթանալ տը Կոլի տեսակէտնե – րուն :

ԻՏԱԼԻԱ կը տօնէ իր Հանրապետու – թեան հիմնադրութեան 19րդ տարեդար – ձը :

ՊԷՅՐՈՒԹԷՆ կը հաղորդեն որ Պաղես – տինեան Ազգ. Կազմակերպութեան քաղա – քական յանձնախումբը մերժած է Ազա – տագրական կազմակերպութեան նախա – գահ Շուքէյրի հրաժարականը, որ ար – դիւնք էր Արաբական Լիկայի գիրքին Պուրկիպայի նկատմամբ: Արդարեւ Լիկան մերժած է արտաքսել Թունուզի, հակա – սակ նախագահին յայտարարութիւննե – րուն :

ԼԵՒՈՆ ԳԵՒՈՆԵԱՆ

Ցաւով կ'իմանանք թէ Չորեքշաբթի օր, Յունիս 2ին, իր մահկանացուն կնքած է Ընկ. Լեւոն Գեւոնեան :

Բնիկ Սեբաստացի մեր ողբացեալ վե – թերան ընկերը, շուրջ 85 տարեկան, Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերը մտած է դեռ պատանի եւ եղած կորովի եւ եռան – դուն կուսակցական, Պոլսոյ մէջ, ուր Չինադաղարի շրջանին անդամ էր Կ. Կո – միտէին :

1925էն 1940, Փարիզի մէջ վարած է « Յառաջ »ի վարչութիւնը :

Առիթը կ'ունենանք դեռ խօսելու իր մա – սին :

Մեր ցաւակցութիւնները այրիին եւ զաւակներուն :

×

Հ. Յ. Դ. Արեւմտեան Եւրոպայի Կեդ – րոնական Կոմիտէն կ'ողբայ իր վեթերան ընկերոջ՝

ԼԵՒՈՆ ԳԵՒՈՆԵԱՆԻ

մահը որ պատահեցաւ Յունիս 2ին :

ՀԱՄԱԳԵՐՄԱՆ ԵՒ ՀԱՄԱԹՈՒՐՔ

Ա.

Հունգարներ վերջին տարուն վերջերը սկսան լեզուաբանութեամբ զբաղիլ, լեզուներու հիմնական տարրերու ճշգումով ցեղային միութիւնը փաստել: Հունգարներ եւ Թուրքեր, նոյն արմատէն սերած ժողովուրդներ, համաթրքութիւն մը պիտի կազմէին հասարակաց ճակատ կազմելու համար համասլաւութեան դէմ :

Հունգար արեւելագէտ Վամպերի Պոլիս կուգար, կը խօսակցէր Համիտի հետ, կը թելադրէր մայրաքաղաքը փոխադրել Գոնիա : Թուրքերը այդ շրջանին համիսլամութեան գաղափարով կ'օրօրուէին : Իրիմցի Թուրք մը, Իսմայիլ Գասբրինսքի, 1878ին, կը հրաւիրէր «լեզուական, մտածումի, գործի միութեան» Թուրք լեզուն խօսող ժողովուրդները, որոնք կը բնակին Ռուսիոյ եւ Օսմանեան կայսրութեան մէջ : Շարժումը մշակութային էր, հետզհետէ կը ծաւալի եւ դառնալով քաղաքական, կը զինակցի համագերմանութեան, երկուքն ալ հակասլաւ :

Ռուս Թուրքեր Աքչուրար Ագայեւ քարոզեցին համաթրքութիւնը, Երիտ. Թուրքերը, որոնք կեղծ իսլամներ էին, հրաժարեցան համիսլամութենէն եւ որդեգրեցին ցեղային միութեան վարդապետութիւնը :

1911ին Եուսուֆ Աքչուրա Պոլսոյ մէջ կը հիմնէր «Թուրք Եուրտու» թերթը, ուր Թուրք գրողներ, Զիա Կէօքալպ, Խալիտէ Էտիպ, հեղինակ «Ենի Թուրան» (1912) գործին, կը պանծացնէին Թուրք ցեղին անցեալը, կը նախատեսէին փայլուն ապագան : Զիայի համար «Թուրքերուն հայրենիքը Թուրքիան չէ, այլ հեռաւոր Լանտ Թուրանն է» : Այս ցեղակրօնները կը յուսային թէ պիտի ծնին Աստիղասի եւ Ճենկիզ Խանի նման հերոսներ եւ պիտի հիմնեն ընդարձակածաւալ կայսրութիւն մը : Կը վերադառնային հին պաշտամունքին՝ խորհրդանշան առնելով գորշ գայլը, որ ցեղին մայրն էր, թոթիմը, պաշտամունքի առարկայ իսլամութիւնը ընդունելէ առաջ :

Երիտ. Թուրքերը, յուսալով Ռուսիոյ դէմ ըմբոստացնել ռուսահպատակ Թաթարները հռչակեցին համաթրքութիւնը, միանգամայն հրաւիրեցին իսլամները սրբազան պատերազմ մղելու քրիստոնեաներու դէմ : Էնվէր եւ Թալէաթ կ'երազէին Ռուսիոյ աւերակներուն վրայ վերահաստատել մոնկոլեան կայսրութիւնը, վերականգնել երբեմնի Օսմ. կայսրութիւնը՝ միացնելով Եգիպտոսը, Իրիմը, Ատրպէյճանը, Նախիջեւանը եւ երկարել մինչեւ Թիւրքիստան :

Պալքանեան փոքրիկ պետութիւններէ ջախջախիչ պարտութիւն մը կրող, երեւակայական մտապէս անանկ պետութիւնը սեփական ուժերէն վեր ընդարձակ երկիր մը գրաւելու երազանքն ունէր : Կ'երթադրէր մեծ պետութեանց պարտութիւնը, Ռուսիոյ քայքայումը : Օսմ. բանակը ոչ նախկին ձեռնհաս հրամանատարութիւնն ունէր, ոչ ալ երկարատեւ պատերազմի մը պատրաստութիւնը : Արկածախնդիր Էնվէր հայերէն մէջ կեսար մը կը տեսնէր : Անգլիական ծովակալութիւնը լիովին իրազեկ էր յաւակնութիւններուն ծրագրին, ինչպէս կը տեսնուի հրատարակած գրքոյկէն (Լոնտոն 1920) :

Համաթրքութիւն եւ համագերմանութիւն միացած պիտի տապալէին համասլաւութիւնը Պալքաններու մէջ համագերմաններն ալ պիտի օժանդակէին Թուրքերու յաջողութեան Կովկասի մէջ : Զորչէլի համաձայն համաթուրք ծրագրին իրականացման արգելք էր հայ պետութեան մը կազմութիւնը : «Տարակոյս չկայ որ այս ոճիրը պատրաստուեցաւ եւ գործադրուեցաւ քաղաքական պատճառներով : Պատեհութիւն մը կը ներկայանար երկրէն անհետացնելու քրիստոնեայ ցեղ մը, որ ընդդիմացած էր Թուրք փառասիրութեանց, որ նոյնիսկ ձգտումներ կը պահէր, որոնք կրնային գոհացում գտնել միայն ի վնաս Թուրքիոյ եւ որ աշխարհագրականօրէն զետեղուած էր Թուրքերու եւ Կովկասի մահմետականներու միջեւ : Համաթուրքերը մտածեցին որ եթէ Պոլիսը գրաւուի եւ Թուրքիա կորսնցնէ պատերազմը՝ Հայերու ջնջումը մնայուն առաւելութիւն մը կը ներկայացնէ Թուրք ցեղի ապագային համար» («Աշխարհի Տագնապը», հատոր Ե., Լոնտոն, 1929, էջ 405) :

«Հայաստան կը խանգարէր համիսլամութեան եւ Թրքական միութիւնը Կովկասի, Իրանի եւ Կեդր. Ասիոյ ցեղակիցներուն հետ» : (Հ. Փուատրպար, «Ճամբու Նօթեր», Փարիզ 1923, էջ 229) :

Երկրորդ Համաշխարհային Պատերազմին համասլաւութեան երեւումով, Թուրքիոյ մէջ կրկին երեւան եկաւ համաթրքութիւնը : Գերմանիոյ, Թուրքիոյ մէջ երազատեսներ սկսան քարոզել, ռուս յաղթանակը յուսախաբ ըրաւ զիրենք : («Միջին Արեւելքի Գործեր», 1952, Յունուար) :

Կոտորելու գաղափարն ունեցած է Սուլթան Սելիմ 1519ին, խորհրդականները տարհամոզեցին Փատիշահը, առարկելով թէ երկրին եկամուտը կը նուազի, որովհետեւ տուրք վճարողները քրիստոնեաներն են :

Ճեվտէթ փաշա պատմական գործին մէջ ցաւ կը յայտնէ որ սուլթանները պահեցին քրիստոնեայ տարրերը, առանձնաշնորհներ տուին, պետութիւններ կազմեցին պետութեան մէջ : Երբ կայսրութիւնը հզօր էր, ոչ մէկը պիտի համարձակէր բողոքելու : Գերման փրոֆէսօր մը նոյն գաղափարը կը յայտնէր բանախօսութեան մը առեն. «Թուրքիա իր պատմութեան ամբողջ ընթացքին մեծ սխալ մը գործած է, գթառատ եղած է ոչ-մահմետականներու հանդէպ, մինչդեռ կայսրութեան բարգաւաճումը ապահովելու միակ միջոցը ենթակայ բոլոր ցեղերու եւ ազգերու հետ վարուելու էր առանց խնայելու» : Քրիստոնեայ գերմանը բարոյական այլասերում ցոյց կուտայ, իսլամացման եւ կոտորածներու ջատագով կը հանդիսանայ Թուրք կայսրութեան պահպանումը նկատի ունենալով :

Կոտորելու գաղափարը կար առաջին կոտորածէն առաջ : Լորտ Պրայս կը յիշէր. «Համիտ օր մը բանաձեւեց սա առածը. «Հայ հարցէն ազատուելու համար Հայերէն ազատուելու է» : Հայ հարցը պատրուակ մըն էր կայսրութեան գործերուն միջամտելու ըլլալու համար եւ վերցնելով հայ հարցը լուծած չէր ըլլար կայսրութեան բաժանման հարցը :

Ուրիշներ ալ նոյնը յիշեցին : Կիպլինկ կը գրէ. «Աչքի զարնող Երիտ. Թուրքեր կ'ըսէին. «Հայկական Հարցէն ազատուելու համար միակ միջոցն է Հայերէն ազատուիլ» : (Լէ Տերնիէ Մասաքրը, 1916, էջ 38) :

ԽՈՐԷՆ ԴԱԲԻԿԵԱՆ

(1 Շար.)

ՁՄՌՈՒՑՈՒԱԾ ԱՆՈՒՆՆԵՐ

(Գ. ԶՕՀՐԱՊԻ ԵՒ Տ. ՉԷՕԿԻՒՐԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ)

(Դ. եւ վերջին մաս)

Կարճատեւ եղաւ Տիգրան Չէօկիւրեանի կեանքը, բայց շատ բովանդակալից : Ծնողներին կորցրած որբ պատանեակը, շնորհիւ ազգային որբանոցների եւ դպրոցների տուած կրթութեան, շնորհիւ իր մեծ օժտուածութեան, դարձաւ ուսուցիչ, խմբագիր, թարգմանիչ ու գրող, ապրելով «սորվելու եւ սորվեցնելու» ու «հանրանուէր գործունէութեան» «տենդէն բռնուած», մինչեւ որ երեսունմէկի մէջ նոր թեւակոխած, տարան նրան՝ միացնելու մեր զոհերի մեծ բանակին :

Մեծ չէ Չէօկիւրեանի գրական ժառանգութիւնը. դպրոցական տարիներին գրած «Յուսեաս երգեր» խորագրով արձակ քերթուածները, որոնք գրեթէ մնացին անտիպ, մի քանի նորավէպեր, որոնք ինքը ամփոփեց «Հայրենի ձայներ» հաւաքածուի մէջ, գրականագիտական ու արուեստագիտական յօդուածներ ու մի շարք գրախօսականներ, որոնք լոյս տեսան իր եւ Միքայէլ Շամտանճեանի հրատարակած «Ոստան» եռամսեայ պարբերագրքերում, «Հերոսը» վիպակը եւ վերջին երկը՝ «Վանքը» վէպը :

Համեմատած իր նախորդ երկերի հետ, «Վանքը» ստեղծագործական մի այլ ալ վսեմ խիզախում է, այնպիսի ալիւ առ վերելք, որ տարակոյս չի թողնում Չէօկիւրեանի մեծ կարելիութիւնների վ բարեբեալ, որոնցից զրկուեց մեր գրականութիւնը :

«Վանքը» ծաւալով այս ոչ մեծ վէպը մեր գրականութեան, շատերին տակաւին անծանօթ, գոհարներից մէկն է, որ կարդացւում է չթուլացող հետաքրքրութեամբ, հոգեկան մեծ բաւականութեամբ : Հիացմունք է առաջացնում վէպի անթերի կառուցուածքը, տիպարների յստակ կերտումը, քնարականութեան խառն, հակիրճ, խորութիւններ քանդակող ոճի տարողութիւնը, բիւրեղեայ յստակ եւ նկարուն լեզուն, խոհական թեուիչքը, հոգեբանական դիմանկար կերտելու ապշեցուցիչ կարողութիւնը : Ա գրքի գեղարուեստական ամէն մի մանրամասը կրում է արուեստով արտայայտուած՝ մտքի ու յոյզի կնիքը :

«Վանքը» վէպը ունի իւրայատուկ կառուցուածք, որ հնարաւորութիւն է տալիս զարմանալի ներդաշնակութեամբ միացնելու անհատական եւ ազգային կեանքի պատկերները, անհատական եւ ազգային դժբախտութիւնները համատեղ պատկերմամբ : Ապրելով որբանոցներում, 90-ական թուականների կոտորածներից փրկուած որբերի հետ միասին, Չէօկիւրեանը իր վշտի մէջ զգացել է հայրենազուրկների վիշտը, յօշոտուող ազգի վիշտը : Առհասարակ վէպի գրեթէ բոլոր հերոսները, այդ թւում եւ դեռատի որբերը, իրենց հոգու խորքում զգում են ընդհանուր ցաւը : Ե՞րբ պիտի վերջ դնի «Հայոց տառապանքը», սա է վէպի գլխաւոր հարցադրումը, վէպի հերոսների մեծ մասի մտահոգութեան առարկան :

«Վանքը» յուշագրական վէպ է, գրուած, ինչպէս ցոյց է տալիս նրա ենթավերնագիրը, իբրեւ օրագիր, որի մէջ հեղինակն օգտագործել է իր՝ Գալաթիա վանքի որբանոցում եղած օրերի յուշերը : Վէպի յուշագրական բնոյթը հնարաւորութիւն է տուել շատ մտերմիկ ձեւով բացայայտելու կենդրոնական հերոսի ներաշխարհը, նրա հոգեբանական դիմանկարը եւ դրա միջոցով մարդկային խոր ուած հոգու վէրքերը, ինչպէս եւ ազգային մեծ ու անդարմանելի վշտից առաջացած կոտանքները, որով գունաւորուած է ամբողջ վէպը :

Վէպի կենդրոնական հերոսը Արտաշ վարդապետն է, մի վերին աստիճանի գայուն, յուզական հարուստ ներաշխարհ ունեցող, հայրենասէր երիտասարդ, վանք է գալիս «նուիրական գործի» մար, իբրեւ տեսուչ վանքում բացուած որբանոցի, «իբր հայր բիւրաւոր որբերէն մէկ-երկու տասնեակին՝ անագորոյն ջարդերու զոհ, պիտի այս հովանաւոր յարկին տակ պատսպարուիլ» :

Վէպի տիպարները շատ չեն, Արտաշ

ԵՍ ՏԷՐ-ԶՕՐԻ ԴԺՈԽՔԷՆ ՓԱԽԱԾ ԵՄ

Կէս ժամ մնացած էր Սալքա հասնելու երբ թումբի մը ետեւէն երկու հոգի ցատկեցին ճամբուն վրայ՝ մեր առջեւ, սուրով զինուած : Մէկը սուրով կը բռնէր մեզի, միւսը կառքէն քակեց եզան մէկը : Տեղը ամայի, մարդ-մարդասանք չկայ ճամբուն մէջ :

Եզը առին տարին : Շուարած կը նայինք անոնց ետեւէն : Հեռուն, տեսանք որ եզը կապեցին եւ կը վերադառնան մեր կողմը : Խորհելով որ միւս եզն ալ առնելու կուգան, ընկերս նստեցուցի կառքին մէջ, մշտոցն ալ ձեռք տուի, ես ալ գոցուած եզան տեղը անցայ եւ արագօրէն քշեցի կառքը : Քաղաքը հեռու չէր, երբ բոլորովին մօտեցանք Սալքայի, յուսահատած՝ ետ դարձան :

Մենք գացինք վարպետիս մօտ, պատմեցինք եղելութիւնը : Վարպետս իր կարգին գնաց պատմելու միւտիր պէյին, որ կը խոստանայ ժանտարմա մը տրամադրել, որպէսզի երթանք հետապնդել եզան գողերը :

— Վաղը առտու եկէք, ժանտարմա կու տամ, կ'ըսէ :

Յաջորդ օրը գացինք : Առարկելով թէ Րաքքա կը մեկնի աճապարանօք՝ օր մը եւս յետաձգեց : Վաղայաջորդ օրը ներկայացանք, «այսօր ժանտարմաները գործ ունին, վաղը եկէք» ըսաւ :

Ես պարտականութիւնս կատարած եմ, խիղճս ալ հանգիստ է այլեւս, ըսի մըտքէս եւ որոշեցի մեկնիլ Րաքքա : Յետոյ սակայն ըսի թէ եզան գողերը ես միայն կը ճանչնամ, եւ յետաձգեցի մեկնումս, — քանի մը օր թող ուշ մնամ, երբ ալ ըլլայ կ'երթամ, կարեւորը իմ ձեռքովս կարգադրեմ գողցուած եզան գործը :

Եւ ահա յաջորդ առաւօտ տեսանք որ պաշարուած են բոլոր վրանները՝ զինուած գիւղացիներու կողմէ : Հրաման եկած էր քանդել վրանները եւ ամբողջ աքսորականները քշել դէպի առաջ :

Երկու ժամ միջոց տրուած էր :

Ափսո՜ս, ալ պիտի չկարենամ ետ երթալ, ընկերս ի զուր պիտի սպասէ ինծի՝ Րաքքայի մէջ, եղբօրս զրկելիք դրամն ալ եթէ հասնի՝ ես պիտի զրկուիմ, եւ մեր ընտանիքն ալ խոր մտահոգութեան պիտի մատնուի, խորհելով թէ ի՛նչ պատահեցաւ որ դրամը եւ նամակը ետ կը վերադառնայ :

Վարպետս աճապարեց, երկրորդ եզ մը գնեց, լծեցինք կառքին :

Կարաւանը պատրաստ էր :

Այս կարաւանին մէջ կային մեր քաղաքացիներէն՝ Կիւմիւշեան Անդրանիկ իր կնոջ եւ երկու աղջիկներուն հետ, փեսան՝ Կարպիս Ահարոնեանը, ուսուցիչ Թումբան Յարութիւն Աթանասեան, իր կինը եւ եղբօր կինը, Մխճեան՝ իր կնոջ եւ քենիին հետ, Մելքոն Լորէնցեան (բնիկ Պոլսեցի) իր կնոջ եւ փուկին հետ, Լանփաչայենց Զարուհի հանըմը իր զաւակներով, Հաճի Պետրոս Տէմիճեան իր կնոջ եւ քենիին հետ, Վարդանուշ Ֆէնէրճեան, Պօտուրեան՝ իր կնոջ եւ աղջկան հետ, ու Պետրոս Ղալֆան, կինը եւ աղջիկը :

Երկու ժամ ետքը՝ հրաման ճամբայ ելլելու : Ու կարաւանը շարժեցաւ դէպի Տէր-Զօր : Անոնք որ ի վիճակի էին կառքեր վարձած էին, ուրիշներ իրենց բեռներուն համար էշեր ճարած էին : Մնացած բազմութիւնը հետիոտն, բեռները իրենց շալակին առած : Ծանր հիւանդ էր Պետրոս Ղալֆան, ոչ դրամ ունէր էշ մը վարձելու, ոչ ալ կարողութիւն քալելու : Թողուցինք պառկած տեղը, գետինը : Ամանով ջուր դրինք քովը, կինը եւ աղջիկը համբուրեցին, եւ իր ճակատագիրին թողլով միացան կարաւանին :

Մեր պահակները շատ լաւ կը վարուէին մեզի հետ : Այս ժանտարմաները մեզի կ'ընկերանային պաշտպանելու համար գողերէն : Չորս օրէն հասանք Տէր-Զօր :

Երբ հեռուէն երեւաց մեր նոր աքսորավայրը, տեսանք թէ ճերմակ չէնքերով քաղաք մըն էր, բաւական ընդարձակ : Տէր-

Քաղաքին մօտեցած էինք, երբ Զօրէն հասաւ ժանտարմաներու խումբ մը՝ դիմաւորելու եւ առաջնորդելու համար մեզ : Ու տարին ուղղակի Եփրատի ձախ ափը, անցընելով կամուրջէն : Մեր առջեւ կը պարզուէր ահաւոր տեսարան մը, վրաններու ծով մը, 50 – 60 հազար կը հաշուէին այս աքսորականները : Մեզի ալ տեղ մը յատկացուցին, վրան լարելու համար անոնց կողքին :

Մեր կառքին անիւը կոտրած էր : Ա տոնագիր մը առնելով՝ տարի Տէր-Զօր քաղաքը, նորոգել տալու համար : Մինչեւ նորոգութիւնը, յարմար առիթ էր քաղաքը ուսումնասիրելու, ու պտտելայ :

Առաջին տեսածս այն եղաւ որ խուզարկութիւն կը կատարուէր կողմ : Տուները կը մտնէին՝ հայ աղջիկներ եւ հայ կիներ փնտռելու համար : հաւաքէին ու կը տանէին Եփրատի մացի կողմը, վրանաքաղաք :

Անիւս նորոգուած էր : Առի եւ գլորելով, կամաց կամաց, մօտեցայ կամուրջին : Անիւը դրի ճամբուն եզերքը, տայ վրան հանգչելու եւ շուրջս դիտելու համար պահ մը :

ՍՏԵՓԱՆ ՄԻՍՔՃԵԱՆ

(4 Շար.)

վարդապետից բացի, ծերունի վանահայ–րըն է, վանական մէկուսի կեանքից դը–րեթէ քարացած մի մարդ, հայ մանրա–նկարչութեան եւ գրչութեան արուեստին սիրահարուած մի տարեց ուսուցիչ, վանքում աշխատող կանայք, դրանցից մէկի դուստրը՝ Շուշանը եւ որբերը: Վէ–պում ներկայ է նաեւ ժողովուրդը, որը արտառոց ուշադրութիւն եւ հարազատի վերաբերմունք է ցոյց տալիս դէպի որ–բերը, չնայած կոտորածից եւ թալանից առաջացած ծանր վիճակին, նոյնիսկ նիւ–թական օգնութիւն է հասցնում որբերին:

Վէպի յօրինուածքի կենդրոնում Ար–տակի սէրն է դէպի գեղանի Շուշանը: Այդ սէրը պատկերուած է քնարականու–թեան բոլոր թովիչ նրբութիւններով, Արտակի յուզաշխարհի վարպետ դրսեւո–րումներով, Շուշանի գեղեցկութիւնն ու կանացիութիւնը բացայայտող խօսուն ուրուագծերով: Հեղինակը ցանկանում է, որ վանքերը դառնան օրինակելի ա–գարակներ, եւ հայ գիւղացիները վան–քապատկան հողերում, եւրոպական մե–քենաներով, զարգացնեն գիւղատնտեսու–թիւնը:

«Վանքը» վէպի ամենաուշագրաւ ար–ժանիքներից մէկը ջերմ, յուզաթաթաւ հայրենասիրութիւնն է, որ արտայայ–տւում է բազմապիսի ձեւերով եւ վէպի մի քանի կերպարների միջոցով: Վէպի մի քանի կերպարները ունեն խորունկ ի–մաստ, վերածուելով երբեմն խորհրդա–նշանների: Այսպէս, օրինակ, որբերը, որոնք նոյնպէս հեղինակի ուշադրութեան կենտրոնումն են, հայ ժողովրդի անլուր տառապանքների կենդանի վկայութիւն–ներ են, հայ գրչարուեստի եւ մանրանը–կարչութեան յաճախակի յիշատակումը վերածնւում է մեր ժողովրդի ստեղծա–րար կարողութեան խորհրդանշանի:

Աւելի մեծ խորհուրդ ունի ժողովրդի ներկայութիւնը վէպում, որով հեղինա–կը ուզում է ցոյց տալ, որ չնայած Հա–յութիւնը բնաջնջելու Թուրք վարիչների ծրագրուած քաղաքականութեան, չնա–յած աշխարհակալ պետութիւնների եւ նրանց գործակալութեան նենգ վարքա–գծի, աշխարհի քար անտարբերութեան դէպի հայ ժողովրդի անտանելի վիճակը, հայ ժողովուրդը կայ, գոյութիւն ունի իբրեւ անհերքելի փաստ: Վէպի վերջա–բի մէջ յատուկ միտումով, հեղինակը նկարագրում է, թէ ինչպէս վանքի ուխ–տի օրը, խումբ–խումբ գալիս են ուխ–տաւորները, լցնում թաղերը, վրաններ բարձրացնում, կամ արբում բացօթեայ, երեւում են «ժպտող դէմքեր», «կար–միր գլխաշորերով հարսներ», «ժպտուն, փոշեթաթախ ու պուճուր մանուկներ», լսւում են «երգի ծածանող չեշտերը»: Այս սուգը թօթափած, խուներամ ժողո–վուրդը իր առօրեայ կեանքով, իր երգով ու զուարթութեամբ, մեր ազգի գոյու–թեան, նրա յաւատենութեան, հակա–ռակ բոլոր աննպաստ պայմանների, իր կեանքը շարունակելու կամքի անհերքելի ապացոյցն է, իմաստալից խորհրդանը–շանը:

×

Վերյիշելով մեր անյուշարձան, անգե–րեզման այս երկու գրողների ողբերգու–թիւնը, չենք կարող չյիշել մեծ եղեռնին զոհ գնացած մեր բոլոր գրողների ողբեր–գութիւնը, որ, ըստ էութեան, հայ ժողո–վրդի ողբերգութիւնն էր:

Խոնարհուելով մեր գրականութեան այդ մեծ ու փոքր երախտաւորների սե–ւով երիզուած յիշատակի առջեւ, կրկին ու կրկին ասենք·

Փառք նրանց յիշատակին:

Փա՛ռք մեր ազգին, նոյնիսկ Սփիւռքի պայմաններում ապրելու հաւատը վառ պահող եւ դրանով գոյատեւող ժողովր–դին:

ՄԻՆԱՍ ՀԻՍԵԱՆ

«Էջմիածին»

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Յառաջ). — Վասպուրա–կանի յաղթական հերոսամարտի յիսնամ–եակը պատշաճ շուքով ոգեկոչուեցաւ Շաբաթ, Մայիս 15ին «Ալհամպրա»յի սը–րահներուն մէջ:

Հանդիսութեան փայլը կ'աւելցնէր իր ներկայութեամբ Հայ. Ֆրանսայի Առաջ–նորդ Արտ. Եպիսկ. Թրթռեան: Բացումը կատարեց օրուան նախագահ Պ. Միս–տիկեան, որ գրաւոր խնամուած ճառով մը պատմականը բրաւ Վանի հերոսական ինքնապաշտպանութեանը, ընդգծելով թէ՝ հայ ազատագրական պատմութեան այս գեղեցիկ էջը Վանեցիներու հերոսա–կան մէկ ճիգին արդիւնքը ըլլալով միա–տեղ կը պատկանի ամբողջ հայ ժողո–վուրդին:

Երիտասարդ ուժերու մասնակցու–թեամբ գեղարուեստական ճոխ յայտա–գիր մը հրամցուեցաւ ներկաներուն:

Ձեռնադաշնակի վրայ Պ. Փանոսեան նուագեց տոհմիկ ու յեղափոխական եղա–նակներ խանդավառելով ներկաները, եր–գեցին Օրիորդներ Փանոսեան ու Վերգի–նէ Նազարեան ու գաղութիս ծանօթ ու սիրուած երգիչ Պ. Սահակ Տէրոյեան: Արտասանեցին Պ. Պ. Վահրամ Ճառայ–եան, Վանիկ Նազարեան եւ Օր. Միրէյ Տէր–Յովհաննէսեան (այս վերջինը հա–յերէն ու ֆրանսերէն իր հեղինակութիւ–նը), դաշնակի վրայ նուագեց Օր. Մար–կոսեան:

Օրուան բանախօսն էր Պ. Քէօսէեան որ շուրջ կէս ժամ տեւող իր խօսքին առա–ջին մասին ներկայացուց Վասպուրականի աշխարհի քաղաքական, անտեսական եւ կրթական կացութիւնը ու Հայոց Հայրի–կին ունեցած դերը գաղափարներու զար–գացումին մէջ, որ մասնաւորաբար իր «Վանդոյժ»ով դարձաւ յեղափոխութեան առաքեալներէն մէկը: Բանախօսը փաս–տացի տուեալներով յիշեց շրջանի ղեկա–վարութեան թափած ճիգերը իրարա–հասկցողութեան ու խաղաղութեան մթնոլորտ մը ստեղծելու համար, բայց նշմարելով տիրող իշխանութեան նենգ ու չարին նպատակները, ու կանխելու հա–մար 1896ի աղէտը, որոշեց ծառանալ բռնաւորին դէմ ու արժեցնել իր հպար–տութիւնը: Յուզիչ պատկերներով ոգե–կոչեց հայ պատանիին ու իգական սեռին արի ու պատուաբեր կեցուածքը, որու արդիւնքը եղաւ մեր նորագոյն պատմու–թեան շքեղ էջերէն մէկուն կերտումը:

Ոգեկոչումի այս հանդէսին վերջին բա–ժինը ճոխացողները եղան հայ արենոյշ–ները իրենց հայկական պարերով:

Վանեցիք նախաձեռնած էին ոգեկոչու–մի այս երեկոն, ու ժողովուրդի լայն զանգուածը ու մեծ թիւով երիտասարդ–ներ իրենց ներկայութեամբ ուզած էին բերել իրենց յարգանքը սուրբ նպատակի մը համար զոհուածներուն:

Գ. Պ.

ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

ՍԷՆ–ՄՕՌԻՍԻ ՄԷՋ

Կիրակի առաւօտ (Մայիս 23) Սէն–Մօրիսի ֆրանսական եկեղեցին լեցուած էր խուռներամ բազմութեամբ: Տեղւոյս Ֆրանսացիները՝ գլխաւորութեամբ երես–փոխան Տիւպիւի եւ քաղաքապետարանի անդամներուն ներկայ էին մեր անմոռա–նալի զոհերու յիշատակին մատուցուած պատարագին:

Պատարագեց Լիոնի հայ կաթողիկէ Ծ. վարդապետ Մոմճեան, նախագահու–թեամբ տեղւոյս հայասէր վարդա–պետ Փասոյի: Երգեցողութիւնը, որ շատ յաջող էր կը ղեկավարէր Պ. Աբ–րահամեան: Պատարագի ընթացքին Հայր Մոմճեան քանի մը խօսքով ներկայացուց օրուան իմաստը, իսկ Հայր Փասօ պատ–մագէտ վարդապետը ցաւով բացատրեց հայ ժողովուրդին կրած տառապանքը ու կորուստը՝ զոհուած կրօնքի եւ ազատու–թեան համար: Մաղթեց, որ այս ժողո–վուրդը ապրի, չմոռնայ իր նահատակ–ները:

Պատարագէն ետք տեղի ունեցաւ հոգե–ճաշ մը, ներկայ էին երեսփոխան Տիւ–պիւի, Հայր Փասօ, տեղւոյս եւ շրջանի ֆրանսական քրիստոնէական ընկերակ–ցութեանց ներկայացուցիչները, քաղա–քապետական կազմը եւ ուրիշ հիւրեր: Հայր Մոմճեան նախ շնորհակալութիւն յայտնեց ներկաներուն ի մասնաւորի Պ. երեսփոխանին, որ իրենց ներկայու–թեամբ յարգեցին մեր բիւրաւոր նահա–տակներու յիշատակը: Շեշտեց, թէ Հա–յերը շատ հինէն կապուած են Ֆրանսայի եւ թէ մեր վերջին թագաւորին մարմինը կը հանգչի Ֆրանսայի հողին մէջ, Փա–րիզ:

Պ. Երեսփոխանը իր գոհունակութիւնը յայտնեց, որ կը գտնուի Հայերով շըր–ջապատուած հաւաքոյթի մը մէջ· «Ձեզի հետ եմ ձեր սուգի եւ ուրախութեան պա–հերուն» եւ բաժակը պարպեց յանուն հայ ժողովուրդի եւ Ֆրանսայի եղբայ–րակցութեան: Խօսք առաւ նաեւ քրիս–տոնէական ընկերակցութեան նախագա–հը՝ Պ. Ֆուլոյ, որ մօտէն ճանչնալով Հայերը գովասանքով արտայայտուեցաւ մեր բազմաչարչար ժողովուրդի մասին: Բոլոր օտար հիւրերը մաղթեցին, որ տա–րին անգամ մը գոնէ առիթ ունենան լսե–լու հայկական պատարագը տեղւոյն եկե–ղեցիին մէջ:

Կէսօրէ ետք, հայասէր վարդապետը, որ Իւնեսքոյի կարգադրութեամբ անցեալ տարի այցելած էր Խորհ. Միութիւն եւ Հայաստան, մոգական լապտերով ցուցա–դրեց նկարներ Երեւանէն եւ դրացի եր–կիրներէն, հարկ եղած բացատրութիւն–ներով: Այս առթիւ խօսեցաւ հայ մշա–կոյթի եւ կրօնքի մասին:

Տեղական թերթերը լայն տեղ յատկա–ցուցին այս ձեռնարկներուն:

×

Առաջին անգամ ըլլալով Հայ մը՝ Ժի–րայր Վարդանեան–Սիմոնեան անգամ ընտրուեցաւ քաղաքապետական խորհուր–դի: Ծնած է Սէն–Մօրիս: Երեսուն տարեկան է: Մարզական թղթակիցն է Լիոնի «Փրոկրէ» թերթին: Յօդուածնե–րն ու թղթակցութիւնները լոյս կը տես–նեն իր մականունով: Աշխատած է տեղւոյս հայերէնի դասընթացքներուն: Առաջին թղթակցութիւնը՝ հայերէն լոյս տեսած է «Յառաջ»ի մէջ:

ՀՌԻՓՍԻՄԷ ՀԱՅՈՒՆԻ

ՀԱՄԲԱՐՁՈՒՄԸ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Հինգշաբթի օր, ինչպէս ամէն տարի, Փարիզի Ս. Յովհաննէս–Մկրտիչ եկե–ղեցւոյ մէջ Համբարձման առթիւ, քառա–ձայն պատարագ մատուցուեցաւ եւ հայ մանուկներու հաղորդութիւն: Ներկայ էր խուռն բազմութիւն մը եւ մանաւանդ ե–րախաներ:

Պատարագէն ետք, փոքրիկները եւ դպրոցներու աշակերտութիւնը հիւրա–սիրուեցաւ, եկեղեցւոյ սրահը Հ. Բ. Ը. Մ. օժանդակ Տիկնանց սպասաւորու–թեամբ:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (242)

ԷԿԵՐԻ ** ** ԱՍՏՂԵՐԸ

Միւսները՝ տեսնելով ասիկա Փաքչիի շուրջ հաւաքուեցան ու կը կռուէին ժա–մանակ տալու համար գնդապետին որ ոտքի ելլէ:

Սակայն Փաքչի ոտքի չելաւ, կ'երեւի ոտքը խախտեր կամ կոտրեր էր, նստած տեղէն կատաղաբար կը շարժէր սուրը· սաղաւարտը գլխէն ինկաւ ու ենիչէրի մը անոր անպաշտպան մնացած գլխուն իջե–ցուց հարուած մը:

Պարիսպին վրայէն ուժգին կը հնչէր փողը «եա, եա»: Զինուորները դարձան կրելով Թուրք գունդերը· միայն տասը հոգի մնացին Փաքչիի շուրջ, նիզակներու անտառէ մը պաշտպանուելով:

— Յանձնուեցէք, — կը պոռային Թուրքերը:

Տասը մարդիկը մէկը միւսին ետեւէն խոնարհեցուցին սուրերնին:

— Վատեր, — կը պոռային բերդէն կատաղաբար:

Հազիւ կրցան արգիլել Մեքչէին որ դուրս խոյանար:

×

Ժամ մը չանցած՝ բարձր ու տափակ շինուածք մը բարձրացաւ Արքայնիստի բլրան վրայ:

Թուրք դահիճը, հոն բլրան վրայ, բեր–դի մարդոց աչքերուն առջեւ այդ շին–ուածքին վրայ՝ երկաթէ անիւով կը ջախ–ջախէր էկէրի վիրաւոր զինուորներու ոս–կորները, բացի Փաքչիէն:

Դ.

Էկէրցիները մինչեւ այն օրը կ'ատէին Թուրքերը, այն օրէն սկսեալ այլեւս կը զզուէին անոնցմէ: Կիները կուլային· զինուորները առանց հրամանի դուրս կ'ուզէին խուժել· սակայն Տոպօ դռները փակել տուաւ:

Ալի փաշա այդ վայրագ արարքէն վերջ՝ պոռալ տուաւ բերդին մէջ:

— Գիտէք որ ձեզի օգնութեան եկող թագաւորական գունդը ցրուեցինք· այլ–եւս չենք ողորմիր: Եթէ չյանձնուիք՝ ա–մէնքդ ալ ասոնց նման պիտի վերջացը–նենք:

Ժողովուրդը գունատած մտիկ կ'ընէր այդ ձայնին: Թուրքերու անգթութենէն այնքան ազդուած էին թմբկահարներն անգամ՝ որ մոռցան զարնել թմբուկները այդ ձայնը արգիլելու համար:

— Կը ստեն, անօրէնները, — ըսաւ Գր–իգոր արհամարհական ձայնով, շուրջը կեցող զինուորներուն·— կը ստեն, մեզի ալ կը պոռան ամէն գիշեր թէ մեր կինե–րը, նշանածները, զաւակները իրենց քով գերի բռնուած են: Թագաւորին գունդը կրնայ ամէն ժամ հասնիլ:

— Իսկ եթէ չստե՞ն·— պաղ ձայն մը լսաւ իր ետեւէն:

Գրիգոր արդէն գունատ էր, այդ խօս–քին վրայ սակայն այնքան ճերմկեցաւ՝ որ մօրուքին ու պեխերուն թելերը կարելի էր հաշուել:

Հեկետիւշ գնդապետն էր խօսողը: Գրիգոր անոր նայեցաւ, — դրեթէ կը կլլէր զայն իր աչքերով: Սուրին երա–խակալը սեղմելով պատասխանեց·

— Էյ· տիար գնդապետ, այնքան ճանչնալու էք զինուորական սովորու–թիւնը ու գիտնալու էք որ յաղթուած բանակին դրօշները թշնամին կը գրաւէ: Եթէ իրապէս յաղթած են, կը կարծէք թէ ցոյց պիտի չտայի՞ն դրօշները:

Ու վերէն վար չափեց զայն:

Այս տեսարանը եկեղեցւոյ աշտարակին վրայ պատահեցաւ· քիչ մը անդին կե–ցած էր նաեւ Տոպօ, քովն ալ Զեձէի գա–ւազանի մը կռթնած: Հոն էին նաեւ Զօլ–թայի, Ֆիւկետի ու Մարտինոս Վարդա–պետն ալ սպիտակ քօթանիկ հագած (ճիշդ նոր վերջացուցած էր ծանր վիրա–ւորեալի մը վերջին խորհուրդներու մա–տակարարումը):

Տոպօ Գրիգորի խօսքին վրայ միայն անդրադարձաւ ու ապշած նայեցաւ Հե–կետիւշին:

Զեձէին ալ դարձաւ:

— Յիմար խօսքեր, — ճչաց դէպի Հե–կետիւշ դառնալով·— արդեօք վա՞խ կ'ուզես ձգել մեր մարդոց մէջ:

Հեկետիւշ կատղած նայեցաւ Գրիգո–րին·

— Քեզմէ տարեց եմ, լակոտ, ի՞նչպէս կը յանդգնիս ինծի դաս տալ· ի՞նչպէս կը յանդգնիս այդպէս չափել զիս վերէն վար:

Ու սուրը մերկացուց պատեանէն: Գրի–գոր ալ սուր քաշեց:

Տոպօ մէջերնին մտաւ·

— Պատերազմէն վերջ ձեր գործը կըր–նաք կարգադրել· քանի բերդը պաշար–ման վիճակի մէջ է՝ չէք կրնար մենա–մարտիլ:

Երկու խռոված գնդապետները սուրեր–նին պատեանը դրին: Տոպօ անմիջապէս հրահանգ տուաւ որ Հեկետիւշ Հին դրան քով ծառայութիւն ընէ Մեքչէի գունդին մէջ, իսկ Գրիգորն ալ առանց կարեւոր պատճառի արտաքին բերդը չթողու:

ԿԵԶԱ ԿԱՐՏՈՆԻ

(Շար.)

Այրի Տիկին Արմենուհի Գեւոնեան , Տէր եւ Տիկին Լեւոն եւ Անահիտ Տէր – Մինասեան եւ զաւակները՝ Ռուբէն , Ա– րամ եւ Թալին, Տէր եւ Տիկին Գեղամ եւ Համեռուհի Գեւոնեան , Պ. Վահան Հարիկեան, Տէր եւ Տիկին Անուշ Հէ – քիմեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գարապաչեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Աղապապ Թօփալեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Քոչեան եւ զաւակները յաւոյ կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր , մեծ հօր , մօրեղբօր եւ ազգականին՝

ԼԵՒՈՆ ԳԵՒՈՆԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Յունիս 2ին, իր բնակարանը :

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ այս Շաբաթ առաւօտ, ժամը 10·30ին, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին :

Ոչ ծաղիկ , ոչ ծաղկեպսակ :

Փոխան ծաղկեպսակի նուէրներ կարելի է ընել Հ. Յ. Դ. Վէթերաններու Ֆոնտին :

Որեւէ մահազդ դրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայիս իրրեւ այդ նկատել :

Կը խնդրուի ցաւակցական այցելութիւն չտալ բնակարանը :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Սրմաքէշեան ընտանիքը կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի առաւօտ, Ալֆորվիլի Ս. Պօղոս Պետրոս եկեղեցւոյ մէջ, Հոգե – հանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի իրենց ողբացեալ մօր՝

ՍԱՓԵՆԻԿ ՍՐՄԱՔԷՇԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ :

Ի դիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

×

Հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կա – տարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին

ՎԱՐՍԵՆԻԿ, ՀՄԱՅԵԱԿ
ԵՒ ԹՈՒՆԻԿ ԹԻՐԶԵԱՆԻ

յիշատակին, համաճայն իրենց զաւակնե– րուն, քոյրերուն եւ եղբօր փափաքին :

Ի դիտութիւն ողբացեալներուն յիշա – տակը յարգողներուն :

×

Այրի Տիկին Մ. Մովսէս Գըրքպէչեան եւ զաւակները իրենց սիրելի ամուսնոյն եւ Թանկագին հօր՝

ՄՈՎՍԷՍ ԳՐԸՔՊԷՉԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ հոգեհան– գստեան պաշտօն կատարել կուտան , այս Կիրակի առաւօտ, Առնուվիլի Վարպայ Ս. Խաչ եկեղեցւոյ մէջ : Ի դիտութիւն ազգականներուն եւ բարեկամներուն :

×

Թոքատի Հայր. Մխիթեան նախաձեռ– նութեամբ Փարիզի, Լիոնի, Մարսէյլի , Պօմոնի եկեղեցիներու մէջ այս Կիրակի առաւօտ հոգեհանգստեան պաշտօն պի – տի կատարուի արտասահմանի մէջ մե – ռած բոլոր Թոքատցիներու յիշատակին , ինչպէս եւ նահատակներուն, կը հրաւիր– ուի իրենց յիշատակը յարգող հայրենա – կիցները :

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Տէր եւ Տիկին Գ. Աճէմեան իրենց քե – նիին՝ Յակոբ Թայեանի մահուան առթիւ կը նուիրեն 20 ֆրանք «Յառաջ»ին, 20 «Հայաստան»ին, 20 «Հայ – Բոյժ»ին, 20 Մշակ· Տան եւ 20 Կապ· Խաչի կայանին :
(Առանձ «Յառաջ»էն) :

×

Տէր եւ Տիկին Ժօրժ Թայեան իրենց հօր մահուան առթիւ Ֆ. Կ. Խաչի կայա– նին 20 եւ 10 «Հայաստանի» :

Գեղամ Կանանեան իր քեռիին մահ – ուան առթիւ «Հայաստան»ին 30, «Յա – ռաջ»ին 10 :
(Առանձ «Յառաջ»էն) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապ· Խաչի Ալֆորվիլի վարչութիւնը չնորհակալութեամբ առացած է Տէր եւ Տիկին Սիրանույշ Անդրէասեանէ յիսուն Ֆր· իրենց հօր կարապետ Եսիքարատաչ – եանի մահուան քառասունքին առթիւ :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
3?, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ
ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9·30ին, Ժերար Սթեֆանեանցու կը ներկայացնէ հայկական յայտագիրը մը — Ուրբաթու եւ քրիստոնեայ առաջին թղթակցութիւ – նը : Զրույցները Գիւտ Ծ· վարդապետի , Ֆրէտէրիք Ֆէյտիի եւ Մօրիս Վիլոայի հետ :

ՀԱՅԱՑՔԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Կը յիշեցնենք մեր բաժանորդներուն թէ հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է անպայման ղրկել հին հասցէն եւ՝ 3 Ֆր·, վերջնական փոփոխութեան պարագային եւ 5 Ֆրանք առժամեայ կամ արձակուրդի փոփոխութեան պարագային :

Վերոյիշեալ պայմանները չկատարող դիմումները նկատի չեն առնուիր :

Շնորհակալութեամբ
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՆՈՒԷՐՆԵՐ
12ՐԴ ՅԱՆԿ

Պօմոնի Թաղ· Խորհուրդը չնորհակա – լութեամբ ստացած է հետեւեալ նուէրնե– րը, ընդհ· նահատակաց հոգեհանդստեան առթիւ — Տիկին Պ. Փափազեան եկե – ղեցւոյս տասը, Այրի Տիկին Հ. Թէրզի – պաշեան եկեղեցւոյ քսան եւ Առաջնորդա– րանին երեսուն : Պ. Ժ. Թէրզիպաշեան և– կեղեցւոյս յիսուն, առաջնորդարանին յի– սուն, Պ. Գ. Պալտասարեան եկեղեցւոյս յիսուն, Պ. Ս. Ասատուրեան, եկեղեց – ւոյս տասը, Մայիս 2ին — Տէր եւ Տիկ· Գ. Քիւրտօղլեան, պատարագիչ հօր՝ 5 , Դպրաց Դասուն՝ հինգ, Աղքատաց հինգ եւ Կ. Խաչին հինգ, Համապ· ճակատա – մարտի գոհերու հոգեհանդստեան առ – թիւ — Կամաւորներու եւ Ռազմիկ· բա– րեկամական Միութիւնը, Կ. Խաչին երե– սուն եւ Առաջնորդարանին տասը, Պ. Րաֆֆի Նազարեան եկեղեցւոյս քսան, եւ Վասպուրականի Հայր· Միութեան 20 , Այրի Տիկ· Եղիսաբէթ Տօլպաչեան, ա – մուսնոյն հոգւոյն եկեղեցւոյս տասը եւ Կ. Խաչին հինգ, Այրի Տիկին Ա· Մրբիկ – եան եւ որդիք, ողբ· ամուսնոյն եւ հօր՝ Կ. Խաչին յիսուն, Տէր եւ Տիկին Մ· Գանճանակեան Կ. Խաչին քսան, Պ. Վ· Պանտիկեան յանուն Վասպ· Հ· Միու – թեան եկեղեցւոյս վաթսուն, Դպրաց Դա– սուն քառասուն :

ՎԱՐՉՈՒ ՍԵՆԵԱԿ

Փարիզի կեդրոնը վարձու է կահաւոր – ուած մանտարտէ սենեակ մը :
Հեռաձայնել 073 – 37 – 62

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Լիոնի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի դաշ – տահանդէս, Կիրակի Յունիս 27ին :

ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ

ԼՈՒՐՏ եւ ՍՊԱՆԻԱ

Մեկնում՝ Օգոստոս 2ին
Վերադարձ՝ 29ին

Արձանագրութեան համար դիմել՝ հետեւեալ հասցէներուն՝

Պ· ԱՐՍԷՆ ՄԱՆԿԵԱՆ
40, Rue Dunkerque, PARIS (9e)

Յ· ՊԱՍՄԱՃԵԱՆ
128, Rue de Flandre, PARIS (19e)
chez M. Reval — (Métro Crimée)
(Մուտքին դիմացի դուռը)

Հ· ԱԹԱՆԱՍ ՎՐԴ· ՔԻՍԷՃԵԱՆ
69, Avenue Henri-Barbusse
ARNOUVILLE-LES-GONESSE (S. et O.)
Tél. : 15-56 Gonesse

ԿԱՐԵՒՈՐ՝

Ֆրանսահպատակները բաւ է ունե– նան իրենց նորոգուած անցագիրը իսկ գաղթականները (Նանսէնեան), նորոգուած անցագիր սպանական վիզայով :

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով կը խնդրուի այժմէն տեղեկանալ եւ ար– ձանագրուիլ :

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին, Թաղապետարանի սրահին մէջ, 22 Րիւ Վոլթէռ

Նախաձեռնութեամբ Հ· Յ· Դ· «Սարգիս Մինասեան »ճեմարանի եւ մասնակ– ցութեամբ տեղւոյն կապոյտ խաչի եւ Նոր Սերունդի մասնաճիւղերուն :

Կը խօսին Ընկ· ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ (Հայերէն)

Ընկ ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱԻՈՐԵԱՆ (Ֆրանսերէն)

Խօսք կ'առնէ Ալֆորվիլի քաղաքապետ ԺՈԶԻՖ ՖՐԱՆՍԵՍՔԻ

Կ'արտասանէ Արա Գրիգորեան, երգ՝ Օր· Տիրատուրեան, պար՝ Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդի «Նայիրի» պարախումբին կողմէ :
Կ'երգէ Աւետիս Քիւփէլեան

ԽՆՋՈՅՔ *ՄՈՒՏՔԸ ԱԶԱՏ Է*

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ· Յ· Դ· Շրջ· Կոմիտէին, մասնակցութեամբ Նոր Սե – րունդին : Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 20·30ին , Թէաթր Միւնիսիփալ :
Կը նախագահէ Ընկ· Ն· ԹԻՊՈՑԵԱՆ *Կը խօսի Ընկ· Ս· ՍԻՍԼԵԱՆ*
Գեղարուեստական ճոխ բաժին , նուագ, աւակնկալներ :

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ
ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կապ· Խաչի մաս – նաճիւղին, Երեքշաբթի , Յունիս 15ին, ժամը 20·45ին Սինեմա Ալհամպրայի մէջ, 6, Ավրընիւ ժան ժօռէս (Մեթրօ Մեռի տ'Իսի) :

Կը ներկայացուի փոլ Կավոյի ծիծաղա– շարժ մէկ գործադրութիւնը :—

ԱՆՈՒՇ ՓՈՐՋԱՆՔ
(4 արար)

Կը մասնակցին :— Զարուհի Անտոնեան, Նուրիան Մարգարեան, Միհրան Անտոնեան, Նազարէթ Պըշտիկեան, Լիւսի Թօ – փալեան, Յակոբ Սթամպոլեան, *ինչպէս նաեւ՝* կարօ Թօփուզեան, Վիճի Մոստիչ– եան, Սարգիս Մոստիչեան եւ Նատիա Թօփուզեան :

Բեմադրութիւն Մ. ԱՆՏՈՆԵԱՆ
Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :
Մուտք 4 եւ 6 ֆրանք

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի ար – ձանագրութիւնները սկսած են : Ամէն ա– նոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկ – ները դնել վարժարան այժմէն իսկ պէտք է դիմում ընեն հաստատութեան տնօրէ – նութեան, 1 Պուլվ· տիւ Նօռ, լը Բէնսի , (Սէն է Ուազ), հեռ· 927–01–72 :

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ — Հ·Յ· Դ· Մարսէյլի Շրջ· կոմիտէն ընկերական ընդհ· ժողո– վի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկեր – ները այս Շաբաթ ժամը 20·30ին, Ահա – րոնեան ակումբին մէջ :

Այդ ժողովին ներկայ պիտի գտնուին Կ. Կ·ի ներկայացուցիչները :

ՍԻՆԹ ԷԹԻԷՆ — Հ· Յ· Դ· «Ասող» ճեմարկոմիտէի ընդհ· ժողովը այս Շա – բաթ, ժամը 20·30ին, սովորական հաւա– քատեղին : Բոլոր ընկերներուն ներկա – յութիւնը պարտաւորիչ է :

ՊԱՏԱՐԱԳ
ՇԱԻԻԼ

Այս Կիրակի, Տօն Հոգեգալստեան, հանդիսաւոր Ս· պատարագ կը մատու– ցանէ Տարօն վարդապետ : Կը հրաւիրուի հաւատացեալ ժողովուրդը :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ· Բ· Ը· Միութեան Փարիզի Տիկնանց յանձնախումբին կազմակերպած թատ – րական մրցումին տեւողութեան պատա – հաժամը որոշուած է մինչեւ 1965 Սեպ – տեմբեր 30 :

Այս թուականէն առաջ ղրկուած գրքերը չեն ընդունուիր :

21 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԵՒ ՄՈՍԿՈՒԱ
— ԱՅՑԵԼԵՑԻՔ —

4 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ

AEROFLOT SUR TU 114 A REACTEUR
ՓԱՐԻԶ – ՄՈՍԿՈՒԱ – ԵՐԵՒԱՆ ՎԵՑ ԺԱՄԷՆ ԵՒ ՎԵՐԱԴԱՐՁ
Մասնաւոր վարձուած օդանաւով
Ճամբորդութիւնը կազմակերպուած է Ֆ·Մ· Ը· Մ·ի , Պր· ԼԵՒՈՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆԻ եւ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԼՈՑՏ ԸՆԿ· կողմէ աջակցութեամբ Աէռոֆլոթի թիւ 114 օդանաւին
Մեկնում Յուլիս 30ին Վերադարձ Օգոստոս 23ին

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ
ՄԻԱԿ ՄԵՐ ԽՈՒՄԲՆ Է ՈՐ ՁԵԶ ԿՐ ՎՍՏԱՀԵՑՆԷ
21 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ

Արձանագրուեցէք այժմէն : Նուազագոյն ծախքով եւ ընկերական հաճելի ու հան– գըստաւէտ հայրենիք այցելութեան միակ ապահով եւ վստահելի միջոցը :

Օդային ճամբորդութիւն, պանդոկ , ճաշ, պտոյտ եւ այցելութիւն

ՄԷԿ ԳԻՆ 2650 ՖՐ. ՄԱՐԴ ԳԼՈՒԽ

Ամէն տեղեկութեանց համար անցագիր, սօփ–ֆոնտիւի, վիզա եւայլն, դիմել կազմակերպիչներուն

Mr. ANDONIAN LEON. 17, Ave. des Acacias, CLAMART (Seine) — Tél. 642-58-39

Մարսէյլի շրջանին համար դիմել
Mr. ALEXANIAN, 18 Rue d'Aix, MARSEILLE 1er — Téléphone : 20-63-43

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731 — Tél. : PROvence 86-60 — C.C.P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 ֆր. Հատը 0.30 Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 5 ՅՈՒՆԻՍ — SAMEDI 5 JUIN 1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10324

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

41e ANNÉE — No 10.324

ԼԵՌՆ ՈՒ ՋՈՐԸ ՁԵԶ ԱՊԱՒԷՆ

Սիրելի ԱԶԴԱԿ, շատ ուշ մնացի, բարեւագիր մը ուղղելու համար, 25ամեակիդ առթիւ :

« Տուն »էն եմ, եւ կը հասկնաս պատճառները: Ե՞րբ կրցեր ենք ազէն ըլլալ մեր ժամանակին եւ տրամադրութեան ...

Ահա քանի–հինգ տարի եմ կ՚երթամ, գտնելու համար երկունքի թուականը : Եւ միայն կ՚ըլլայ թեւաբեկ «Փիւնիկ»ը որ, պարտքերու մէջ խրած, կ՚ես ճամբան կը մնար :

Դաշնակցականը կը նահանջէ՞ : Եթէ մէկն ըլլայ չնչասպառ, հերթափոխը պատրաստ է :

— « ... Եւ քաշուողներուն տեղը կու գան նորերը, մէկ նստողին տեղը ոտքի կ՚ելլեն ուրիշները » (Լ. Շանթ) :

Եւ դուն դարձար խոկական փիւնիկ մը: Երբեմն խիզախ, երբեմն խարխափուն, բայց երբեք նկուն :

Ուզեցիր Դաշնակցութեան խօսքն ու ոգին տարածել, ամէն ուր որ կը հասնէր ձայնդ :

Փորձեցիր զատել արթնութեան եւ յառաջան գործունէութեան կանչ մը՝ հատուածական անտարբերութեան եւ թշուառութեան մէջ :

Երէցներուն, վաստակաւորներուն հետ, նորածիլ ուժեր ալ հաւաքուեցան բոլորտիքդ :

Առնն մը — երկրորդ Աշխարհամարտէն տարիներ առաջ — դարձար տեսակ մը ժամպրակայր՝ երիտասարդական խանդերու :

Փոխն ի փոխ խմբագրական աշխատանքը լրացուցին հեղինակաւոր ձայներ, Դաշնակցութեան լերան Քարոզը տարածելու համար :

Մինչ ուրիշներ կը ձայնակցէին յարակից սիւնակներուն մէջ, ազգային, գրական, քաղաքական, տնտեսական եւ ընկերային տեսութիւններով :

Տեւական աշխատակիցներու հետ, այլազան հասուն ուժեր ալ վերլուծումներ եւ ուսումնասիրութիւններ կը կատարէին : Մասնր պաշար կը ձգէին զանազան ճակատներու վրայ :

Տակաւին չեմ խօսիր բազմաթիւ թիւերուդ վրայ, որոնք ստուար գանձարան մը կը կազմեն արդէն : Եւ իբրեւ քաղաքական դիտելիք եւ իբրեւ մշակոյթի նիւթ :

Արժանիքներէդ մէկն ալ եղաւ, ազգային – քաղաքական դաստիարակութեան հետ, զարկ տալ գրական – գեղարուեստական ստեղծագործութեանց :

Այդ բոլորը կրնան մոռցնել շատ մը դառնութիւններ եւ յուսախաբութիւններ, որոնք հայ իրականութեան հետ կապուած են անխուսափելիօրէն ինչպէս մարթը՝ ոսկորին :

×

... Եւ հիմա որ խնջոյք մը սարքած ես Յոբելեանիդ առթիւ, խորհրդանիշ–պատկեր մը կ՚ուրուագծուի աչքիս առջեւ : Սիրելի ԱԶԴԱԿ, արեւը ծագեցաւ եղբայրական Լիբանանի կենսախայտ ափերուն վրայ :

Աշխարհագրական դիրքդ անգամ խորհուրդ մըն է, քեզի եւ մեզի համար : Առջեւդ ծով, կռնակդ լեռներ : Ջուրի ճամբով դէպի Արեւմուտք, լեռան ճամբով դէպի Արեւելք :

Ծովափէն, քաղաքէն, հիւղաւաններէն անդին՝ կիլիկեան սարերն ու ձորերը, որոնք երբեմն լուռ կ՚աղօթեն, երբեմն կարօտ արձագանգներ կ՚արձակեն :

Աւելի անդին Տաւրոսն է, որ թեւ կու տայ երեւակայութեան, վարգակաւ յառաջանալ ներշնչելով, ի խնդիր ազատ եւ ամբողջական հայրենիքի :

Ահա քեզի բարձունքներ եւ հորիզոն՝ կարող ներշնչելու համար, եթէ կ՚ուզես սաւառնիլ : Կամ եթէ սեւ – մութ ամպեր դիզուին գլխուդ վերեւ :

Ո՞ր ուժը կրցաւ չափուիլ մեր ամեհի լեռներու եւ յորդահոսան գետերուն հետ, անհամար դարերու ընթացքին :

Երբ ակնարկդ կ՚ուղես դէպի Արեւելք–դէպի լեռները — անշուշտ ուրիշ ոգեկոչումներ ալ կ՚ունենաս :

Աչքիդ առջեւ կը փռուին արիւնազանգ ճամբաները գիշախանձ անապատներուն, հարեւան Սուրիայէն մինչեւ Միջագետք :

Լեռները քեզ ապաւէն, իսկ այդ ճամբաներն ալ իբրեւ մղձաւանջ, եթէ թուլութեան կամ նահանջի խորշակներ փչեն բոլորտիքդ :

Եւ քեզ ապաւէն՝ ծովը — Արեւմուտք եւ քաղաքակրթութիւն : Անսահման հորիզոն մը՝ լոյսի եւ աշխատանքի :

Ե՞րբ այսքան կարօտ ենք եղած «երկրային անուններ»ու, Արեւմուտքի ճամբով :

Մեր գործը պէտք ըլլայ ոչ թէ կապկօրէն ընդօրինակել կամ խառնիխուռն թրթել, այլ տիրաբար իւրացնել եւ խորացնել : Հայացնել :

Բնականը, հարազատ՝ Արեւելքէն, պատուաստ՝ Արեւմուտքէն :

Ոգին եւ Խորհուրդը՝ լեռներէն, մշակումը եւ զարգացումը՝ ծովերէն :

Անհուն դաշտ մը բացուած է քեզի – եւ բոլորին համար : Մանաւանդ հիմա որ գաղթականուած ենք մեր երաժները քամելու օտար մրգաստաններու մէջ :

Եթէ ճակատագրուած է որ քանի–հինգ տարի եւս քամենք օտարութեան յեզին, լեռն ու ծովը մեզ ապաւէն՝ բոլոր ճակատներուն վրայ :

Այս աւաժանելի հեռանկարն իսկ թող դառնայ մղիչ ուժ, մեզի եւ մեր յաջորդներուն համար, որպէսզի մնանք հարազատ յառաջապահներ եւ ազդակներ հայրենիքի փրկութեան եւ մշակոյթի զարգացման ճամբուն վրայ :

Ու թող Դաշնակցութիւնը ի բարին առաջնորդէ մեզ :

ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՔ ԱԼ ՅԱՋՈՂԵՑԱՆ

ՈՒԱՅԹ ՔՍԱՆ ՎԱՅՐԿԵԱՆ ՔԱԼԵՑ ԱՆՋՐՊԵՏԻՆ ՄԷՋ

Ամերիկեան Տիտան հրթիռը, երկու տիեզերագնացներով՝ Մք Տիւիթ եւ Ուայթ, դէպի անջրպետ արձակուեցաւ Հինգշաբթի օր ժամը 16.16ին, կարգ մը թեքնիք դժուարութիւններէ ետք, որոնք որոշ յապաղում մը առեղծեցին : Ժամը 16.22ին Ճեմինի խցիկը կը բաժնուի երկրորդ յարկէն եւ Ճեմինի Դ. ծիրի վրայ կը գետեղուի : Ժամը 17ին խցիկին եւ հրթիռին երկրորդ յարկին հեռաւորութիւնը 150 մեթր է, մինչ անջրպետային ժամադրութեան համար նախատեսուած էր 7 մեթր 50: Ժամը 17.47ին կը վերջանայ առաջին շրջանը : Ժամը 18.20ին, թռիչքին ղեկավարը երկրէն կ՚որոշէ հրաժարիլ տիեզերագնացներուն որ չփորձեն նախատեսուած հանդիպումը, տրուած ըլլալով որ վառելանիւթի արձանագրուած սպառումը կրնար ձախողեցնել փորձը : Տրուած որոշումը կը հաղորդուի հրամանատար Տիւիթի, որ կը յայտնէ թէ տիեզերանաւը իր վառելանիւթին կէսը սպառած էր արդէն փորձելով մօտենալ հրթիռին: Անհրաժեշտ է այլեւս խնայել վառելանիւթը յետագայ գործողութեանց համար : Ժամը 20.35ին է միայն որ Ուայթ կը պատրաստուի դուրս ելլել : 20.30ին Ուսթընի (Թեքսաս) կայանը կը հրամայէ — «Ուայթ կրնայ դուրս ելլել» : 20.45ին կ՚ելլէ, կարգ մը նկարներ քաշելէ ետք, ժամը 21.10ին Ուայթ կը վերադառնայ խցիկին մէջ, այդ պահուն Ֆլորիտայի վերեւն են :

Ամերիկեան այս փորձը չյաջողեցաւ եթէ նկատի առնենք թէ ի՞նչ կ՚ուզէին ընել եւ ի՞նչ կրցան ընել, բայց յաջողութիւն մըն է երբ նկատի առնենք թէ ռուս տիեզերագնացը միայն 10 վայրկեան մնացած էր անջրպետին մէջ, մինչ Ամերիկացին՝ քսան վայրկեան «պարտեցաւ» :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ համագումարը բացուեցաւ առջի օր: Կասթոն Տէֆէռ մէկուկէս ժամ տեւող ճառ մը արտասանեց : Ցայտաբարեց թէ իր հակառակորդներուն առաջարկած նեղ դաշնակցութիւնը, այն ճաբեկն է զոր այլեւս Ֆրանսացիք չեն ուզեր :

ՎԱՐՉԱՊԵՏ Փոմփիտու կարգով ընդունեցաւ Իտալիոյ արտաքին նախարարը եւ արեւմտեան Պերլինի քաղաքապետը :

«ԱԶԴԱԿ»Ի ԿԱՐԵՒՈՐ ԴԵՐԸ

Կիլիկիոյ անփառունակ պարպումը 1921ին՝ Հայաստանի անկախութեան քանդումէն տարի մը վերջ՝ խորտակումն էր Միջերկրականի ափերուն վրայ հայկական «ազգային օջախ» մը ունենալու մեր երազին :

Մեծ եղեռնէն վերապրող մնացորդացի բեկորները հազիւ տուն – տեղ էին եղած այն հողերուն վրայ, ուր ամբողջ երեք հարիւր տարի, 1080էն մինչեւ 1375 ծածանած էր հայկական դրօշը, երբ ամեհի փոթորիկը անգամ մը եւս գաղթական դարձուց զանոնք :

Լիբանանի եւ Սուրիոյ հիւրընկալ հողերուն վրայ նոր բոյն շինող մեր հայրենակիցները առաջնորդի, ուղղութիւն եւ ճամբայ ցոյց տուողի պէտք ունէին :

Անհրաժեշտութիւն էր թերթ մը, որ ո՛չ միայն ուղեցոյց, այլեւ միութեան կապ մը դառնար ցիրուցան Հայութեան միջեւ : Որ համադրէր ազգապահպանման ճամբուն վրայ զանազան քաղաքական, մշակութային, բարեսիրական, երիտասարդական, մարզական ու հայրենակցական միութեանց փորձած ճիգերն ու կատարած աշխատանքները :

Երկար կեանք չունեցան Հ. Յ. Դ. Կեդրոնական Կոմիտէի Փիւնիկ եւ Նոր Փիւնիկ եռօրեայ եւ երկօրեայ թերթերը (1924 Մարտէն 1927 Փետրուար) :

1927ի Մարտին է, որ հաւատաւոր ընկեր մը— Հայկ Պալեան — հիմը դրաւ « Ազդակ »ին, խիստ դժուարին պայմաններու տակ չվարանելով ստանձնել թերթին նիւթական ու բարոյական ամբողջ պատասխանատուութիւնը :

Մեծ յանդգնութիւն էր ձեռնարկը, որ կը կարօտէր անհուն զոհողութեանց : Հայկ Պալեան ունեցաւ այդ քաջութիւնը, որովհետեւ Դաշնակցութիւնը Սուրիա – Լիբանանի մեր հայաշատ գաղութներուն մէջ ունենայ իր պաշտպանները :

« Ազդակ» իր հիմնադրութեան թուականէն մինչեւ այսօր անշեղ քալեց Հ. Յ. Դաշնակցութեան գծած հայրենասիրական ուղին, հաւատարիմ անոր գաղափարականին, բարձր բռնած ազատ ու անկախ հայրենիքի դրօշը :

Լրագրական ասպարէզը ընդրկելէ առաջ Հայկ Պալեան նուիրուած էր արհեստին հանրային գործունէութեան : Տարիներով իբրեւ ուսուցիչ պաշտօնավարած էր Մերձաւոր Արեւելքի Ամերիկեան Նպաստամատոյցի Ճիպէյլի որբանոցին մէջ, Դաշնակցութեան գաղափարականը պատուաստելով անոնց մատաղ հոգիներուն մէջ : Պատրաստած էր հայրենասէր պատանիներու սերունդ մը :

Ֆրանսայի շրջանին մէջ մեծ թիւ մը կը կազմեն անապատներէն հրաշքով ազատած որբեր, որոնք մինչեւ այսօր երախտագիտութեամբ կը յիշեն անունը իրենց հոգեւոր հօր՝ Հայկ Պալեանի, որ Դաշնակցութեան սուրբ աւազանին մէջ մկրտած է զիրենք :

Անոնք միշտ հաւատարիմ կը մնան իրենց ուխտին, պահելով հին օրերու խանդավառութիւնը :

Մեծ դեր վիճակուած է Լիբանանի մայրաքաղաքին՝ իբրեւ կեդրոն սփիւռքի Հայութեան :

Էր երբեմն հայկան Փարիզը իր զոյգ Պատուիրակութիւններով (Հայաստանի Հանրապետութեան ու Ազգային), իր մամուլական ընտրանիով, քաղաքական դէմքերով, իր գրական ու մշակութային ձեռնարկներով գրեթէ փոխարինած էր Պոլիսը կամ Թիֆլիսը :

Այժմ մինչ լոյս – քաղաքի աստղը սկսած է նուաղիլ, Պէյրութինը ատրհանաբար կը փայլի :

Զոյգ կաթողիկոսարանները, ճեմարանը, երկրորդական վարժարանները, բազմաթիւ դպրոցներն ու եկեղեցիները խակական հայկական ոստան մըն են դարձուցած զայն :

« Ազդակ » օրը օրին արձագանգ դարձաւ ազգային բոլոր հիմնարկութեանց հայապահպանման ճիգերուն :

Հայկ Պալեան շնորհիւ իր վարչական կարողութեանց, մանաւանդ շնորհիւ իր գաղափարական անխորտակելի հաւատքին, աշխատելու եւ յարատեւելու անդրկուն կամքին եւ զոհաբերութեան ոգին յաջողեցաւ «Ազդակ»ը դարձնել Պէյրութի անմրցելի օրաթերթը :

Օրաթերթի առօրեայ բազմակողմանի եւ ծանր հոգերէն դուրս Պալեան ժամանակ գտաւ ընդարձակելու իր գործունէութիւնը մշակութային — մատուրական մարզին մէջ : Շնորհիւ իր նախաձեռնութեան ոգին, զարկ տուաւ հրատարակչական ճիւղին եւ իրարու ետեւէ լոյս ընծայեց տասնեակներով օգտակար ու արժէքաւոր գրքեր :

Մասնաւոր յիշատակութեան արժանի են « Ազդակ »ի բացառիկ թիւերը, հրատարակած զանազան տօնական առիթներով, աշխատակցութեամբ յայտնի գրողներու :

Մօտէն ծանօթ ըլլալով հայերէն օրաթերթի հրատարակութեան հետ կապուած ամէն կարգի դժուարութեանց, անվերապահ գնահատանքի արժանի կը գտնեմ ամբողջ չորս տասնեակ տարիներ Պալեանի մատուցած թանկագին ծառայութիւնները կուսակցութեան եւ ազգային Հայութեան :

ՀՐԱՆՏ–ՍԱՄՈՒԷԼ

« ԱԶԴԱԿ »Ի ՆՈՐ ՀԱՆԴՐՈՒԱՆԸ

Պէյրութի մեր պաշտօնակիցը՝ Ազդակ, իր Յունիս 1ի թիւին մէջ հրատարակած է Հ. Յ. Դ. Լիբանանի Կեդր. Կոմիտէի մէկ յայտարարութիւնը, որով Կ. Կոմիտէն կը յայտնէ թէ այդ թուականէն Ազդակ կը դառնայ պաշտօնական օրկանը Հ. Յ. Դ. Լիբանանի կեդրոնական կոմիտէութեան :

38 տարի է, «Ազդակ» կը կատարէր իր կիսապաշտօնական օրկանի դերը եւ եղած էր միշտ Հ. Յ. Դ. գաղափարականին արտայայտիչը : Այս առթիւ Ազդակ բացառիկ թիւ մը հրատարակած է, 100 էջնոց, ուր կը ներկայացնէ իր 38 տարիներու վաստակը: Այդ թիւէն, այսօր կը հրատարակենք երկու գրութիւններ՝ մէկը գրուած Ազդակի 25ամեակին առթիւ մեր խմբագրապետին կողմէ, միւսը՝ 38 տարիներուն նուիրուած, Ընկ. Հրանտ – Սամուէլի կողմէ :

ՀԵՐՈՍՆԵՐԸ ՉԵՆ ՄԵՌՆԻՐ

(Շ. ԳԱՐԱՀԻՍԱՐԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻՆ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ)

Շապին – Գարահիսարի հերոսամարտը փառաւոր գլուխ մը կը բանայ մեր ազգային պատմութեան մէջ: Ինչ խօսք որ շատ քիչ է գրուած այս հերոսամարտին մասին:

Գարահիսարցին, խրոխտ եւ առնական, ինչպէս իր բերդը, ըմբոստ՝ նոյնիսկ բընութեան դէմ ընդվզելու աստիճան, թրծուեցաւ բերդին ժայռերուն մէջ, իր տանը պէս ծանօթանալով խոռոչներուն, գաղտնի անցքերուն եւ ռազմագիտական գիրքերուն:

Բերդը դարձած էր իր ներշնչման աղբիւրը, հրաւէր կոչի, արհամարհանք մահուան: Այդ բերդին վրայ էր որ սորվեցաւ երդել.

Մեռնինք յուսալով՝ մերն է ապագան:

95ի դէպքերը տուին նախաճաշակը մահը արհամարհելու այդ դիւցազնական նըկարագրին:

Յետագային, չգինովցաւ Սահմանադրութեան խաբէական ազատութեամբ, ոչ ալ թմրեցաւ պատրանքներու մէջ, զորս կը խոստանար թրքական «եղբայրակցութիւնը» կամ կեղծիքը:

1915ի դէպքերը հաստատեցին թէ չէր խաբուած: Յունիս 2 – 26, հերոսամարտը ապացոյցն եղաւ իր արթնութեան, իրապաշտութեան, Թուրքը լաւ ճանչցողի իր կարողութեան:

Այդ հերոսամարտը ոգեկոչելու ժամանակ՝ չենք կրնար մոռնալ փաղանգը այն անմահներուն, որոնք Ջուրի ճամբայ դարձուցած էին արծուեբոյնը: Անոնք ուխտագնացութեան կուգային, կարծես, բայց նոր աւիշ կը սրսկէին: Մակ կօշիկներով, կարկտուած տաբատներով այդ ուխտեալները ազատութեան սերմնացաններն էին, որ կը կոչուէին Արամ Աչըքպաշեան, Տոքթ. Կարապետ Փաշայեան, Յարութիւն Շահրիկեան, Սեբաստացի Մուրատ, Բիձա, Հայկ Տէրտէրեան, Տաճատ Տէտէլեան, Սիսակ Նալպանտեան: Առաջին աշխարհամարտի նախօրեակին, Շապին – Գարահիսար հաղորդակցութեան կարեւոր հանգոյց մըն էր ներքին գաւառներու համար: Համեբաշխ, լաւ կազմակերպուած, ջերմ ազգասիրութեամբ տոգորուած կայք մը, որ օրինակելի դարձաւ իր նուիրումով եւ աշխատանքով, — փախստական հայ զինուորներու տեղաւորումը, աննեցուկ ընտանիքներու պարենաւորումը, թաքստոցներու ընդլայնումը, այս ամէնը կը կատարուէր ներդաշնակօրէն, ծրագրեալ ձեւով, բայց մանաւանդ առանց գրաւելու Թուրք իշխանութեան ուշադրութիւնը: Գաղտնի աշխատանքի այս եղանակը իր բարերար անդրադարձումը ունեցաւ մահու կենաց պայքարին մէջ՝ երբ հնչեց ժամը: Խուճապ չառեղծուեցաւ, գալիքին մտահոգութիւնը նուազեցաւ, յուսալքում տեղի չունեցաւ, ոչ երկընտրանք, ոչ վարանում: Շապին – Գարահիսարցին մէկ մարդու պէս ծառացաւ: Բերդն էր կարծես որ կը ցցուէր թշնամիին դէմ:

Ճակատը կազմուեցաւ մէկ օրէն միւսը: « ... Որ միայն զէնքով կայ Հայոց փրկութիւն»: Գարահիսարցին ուրիշ բան չմտածեց, ուրիշ ելք չփնտռեց, գիտէր թէ Իթթիհատի ձիւաղները խորութին պիտի չգնէին միջոցներու, Հայութեան մուխը մարելու համար՝ պիտի դիմէին կեղծիքի, չողոքորթութեան, խոստումներու, ի վերջոյ սպառնալիքի: Արդէն յառաջ տարուած էր իրենց ծրագիրը յամբօրէն: 1915 Մարտ ամսուն՝ կտրած էին հաղորդակցութիւնները, ամէն թղթակցութիւն գադրեցուցած, գիւղերու հետ որեւէ յարաբերութիւն խզած: Կարգը եկած էր կուսակցական ղեկավարներու եւ ազգային գործիչներու թրքավարի «որսորդութեան»: Անորոշ եւ անստոյգ մթնոլորտ մը ստեղծուած էր: Եւ այդ մթնոլորտը թելադրեց որ ի յայտ գայ ինքնապաշտպանութեան ոգին, գալիքը քաջաբար դիմաւորելու կամքը:

Ապրիլին, ձիւնհալքի օրերուն էր: Փախստական հայ զինուորներ աղէտին գոյժը հասցուցին արծուեբոյն, չմեղցուցիչ մանրամասնութիւններով: Վիճակը ծրգուած էր:

Զէնքն էր որ պիտի վճռէր ելքը:

Այլեւս անկարելի էր սուրհանդակ հանել, ճշգրիտ տեղեկութիւն ստանալ շրջաններէն: Պաշարուած էր Գարահիսար, ոչ պաշտօնապէս: Անուհանդերձ չդթան սկսած էր սեղմել Հայութեան այս անվեհեր միջնաբերդը:

Ծիւաղը ամէն մանրամասնութեամբ պատրաստած էր իր ծրագիրը: Շրջակայ հայ գիւղերուն մէջ ձերբակալած ով որ կասկածելի էր համարած: Խօսանդում սպանութիւն: Այժմ հարկ կը տեսնէր գիտնաթափ ընել կեդրոնը: Շողոքորթ, կեղծաւոր խօսքեր: Տեղի ունեցած դէպքերը անհաակացողութեան վերագրել: Զանազան պատրուակներով անակնկալ խուզարկութիւններ:

Այս անշնչելի մթնոլորտին մէջ, միջկուսակցական վերին մարմնին խիստ պատուէրը, — համբերութեամբ սպասել պոռթկումի ժամուն, հսկել արթուն եւ զգոյշ, քիչ վնասով ազատելու համար՝ ժամանակ շահիլ եւ հետապնդել ժամանակին ընձեռած հնարաւորութիւնները:

Մայիս 20ին յորդած էր այլեւս համբերութեան բաժակը: Ծանօթ անձնաւորութիւններ, բանտարկուած, կը խոշտանգուէին՝ գաղտնի կազմակերպութեան բանալիները կորզելու նպատակով: Կառավարչատան բանտին մութ խուցերէն կը լսուէին ցաւի եւ կսկծանքի ձայներ, մանաւանդ գիշերուան մէջ, որոնք կը հասնէին մինչեւ հայկական թաղերու դըրպատուհանները, ճմլելով հարազատներուն զողահար սիրտերը: Քանի մը օր առաջ տարած էին Առաջնորդ Վաղինակ Ծ. Վարդապետը, երբ թէ Սեբաստիա պիտի երթայ պատրուակով: Գոյժը շատ հասաւ, քաղաքէն քանի մը մղոն հազիւ հեռացած՝ կոտակէն գնդակահարուած էին իր հետեւորդներով միասին: Բանակէն ազատ արձակուած տեղացի Թուրք ռմբարդորներ սկսեր էին «զործել» քաղաքին մէջ, — պատերազմի տուրք հաւաքելու պատրուակով՝ կը թալանէին խանութները, որեւէ դժգոհութեան խօսքի կը պատասխանէին ապտակով: Սպանութիւն օր ցերեկով: Տղամարդիկ չէին կրնար դուրս ելլել տուներէն:

Թաքստոցներու մէջ՝ յեղափոխականները, քուն չտեսած ու կարմրած աչքերու կսկիծին հակառակ, անհամբեր կը սպասէին վրէժխնդրութեան ժամուն:

Գիշերուան խաղաղութիւնը խանգարուած էր ողբուկոծով, ձերբակալութեանց աղմուկով: Նորանոր զոհեր որ կը տարուէին Սիփոնին սրճարանին վերնայարկը խոշտանգումի:

Յունիս 3ի առաւօտուն կը հնչէ ազդանշանը.

— Մեռնինք առաջ, տղա՛ք, խփեցէք հերոսաբար:

Շուն մը պակաս՝ յաղթութեան ճամբուն վրայ: Եւ համազարկը կ'արձագանգէ, հրացանները կը ճարճատեն: Անակնկալ այս դիմադրութենէն գլուխը կորսնցուցած՝ Թուրքերը կը փախչին, ծակ ու ծուկ կը փնտռեն:

Հմայեակ Գարակէօզեան լոյսին կը հանէ մանխայի ներկի տակառներուն տակ պահուած ռազմամթերքը, կը բաշխէ աջ ու ձախ: Բերդին պաշտպանութեան համար խումբ մը ռազմիկներ կը ղրկէ դիրք գրաւելու: Ամբողջ ամսուան մը սուգը եւ ողբը մոռցած, գալիք աղէտին դէմ անտարբեր, ժողովուրդը խանդավառութեան մէջ է, եռուզե՛ռ, հարսնիք է կարծես: Հայկական բոլոր թաղերուն ու փողոցներուն մէջ կը բարձրանան պատնէշները: Թուրքին հետքը չէ մնացած այլեւս ինքնապաշտպանութեան այս գօտիին մէջ:

Շապուհ Օզանեանի ղեկավարութեամբ՝ խումբ մը հայորդիներ ամէն միջոցի կը դիմեն՝ ազատելու համար բանտարկեալները: Ափսո՛ս, ամէնքն ալ զոհ գացած էին վատ թշնամիին վայրագութեան:

Յունիս 4ին, առաւօտուն, բոցերու ծով մը կազմած էր Գարահիսարը, կրակ տըրուած էր տուներուն, խանութներուն: Ծուխ ու մուխ, երկինք – երկիր խառնըւած:

Բուն հերոսամարտը նոր կը սկսէր:

Վահան Հիւսիսեանի ղեկավարութեան տակ գործի լծուած էին բուռ մը անձնուրացներ, որոնք դէպի բերդ կը փոխադրէին ժողովուրդին պարէնը եւ Գաղլին թաղի ռազմամթերքը: Հակառակ անօրինակ տանջանքներու եւ յոգնութեան, որոնց ենթակայ էին բերդին կողերուն տակ, հրամանը կը կատարուէր կատարելապէս: Բերդին կողերուն տակ էր նաեւ Հաճի Գասպար Պուլասեան, որ ընդհանուր պարենաւորման գործը ստանձնած՝ կը հսկէր պարէնը բերդ բարձրացնելու գործողութեան վրայ, — կը պատուիրէր, կը հրամայէր, կը քաջալերէր: Մէկ կարգախօս ունէր — Երեք ամսուան պարէն ամբարել բերդին գագաթը: Անդին Ղուկաս աղբար դիրքէ դիրք կը թռչէր, կը սրտապնդէր ռազմիկները: Շապուհ Օզանեան, տեսնելէ ետք բանտին մէջ կատարուած նախճիրը, ջիղերը թուլցած, վրէժխնդրութեամբ գոռահար, կը գոչէր. — Ղուրպան ձեզի, տղաք, մէկ հատիկ գնդակ իսկ պարապին չկրակէք, մէկ գնդակ՝ մէկ Թուրք: Ու կը քաջալերէր կռուողները, յորդորելով որ ոչ ոք լքէ իր դիրքը մինչեւ որ ժողովուրդը ամբողջութեամբ բերդ բարձրանայ:

Ու ժողովուրդը, մեծ ու պզտիկ, հիւանդ կամ վիրաւոր, աղջիկ ու պատանի, ամէն մէկը ծրար մը շալկած, ճանկռտելով բերդին կողերը, կը բարձրանային վեր, միշտ դէպի վեր, հեւալով, խաւարին եւ հրդեհի մուխին մէջ իրար հրմշտկելով, տեղ տեղ գլորող քարերու հարուածէն վիրաւորուելով կը մագլցէին վեր, դէպի բերդին պարիսպները:

Եւ հիմա բերդին գագաթը: Երկինքը հովանի, պարիսպները ապաւէն:

Խուժանը, Թուրք զինուորները բերդին ոտքերուն տակ: Հայը՝ վերը, Աստուծոյ մօտ:

Հերքիւլեան կռիւ մարդկային որեւէ նկարագրէ գուրկ փոհմակի մը դէմ:

Ամբողջ 24 օր կռիւ, հերոսական կռիւ: Բուռ մը քաջեր 24 օր դողացուցին բերդին տակ սպասող անարի խուժանը: Թագմաճակատէն բերուած թնդանօթներն ալ ազդեցութիւն չըրին: Մենք, պատանիներ, կը համբերէինք կրակ փոխող ռումբերը գերեւարձանալու համար: Մենք, կարճ հասակաւորներ, ձեռք ձեռքի տուած, երբեմն կկուզ բռած, կ'երկարէինք մինչեւ փտանդաւոր անցքերը եւ պատ կը բարձրացնէինք մեր հասակէն մեծ: Եւ գեր այլ պաշտօններ ունէինք, դիրքէ դիրք հասցնել հրամանները, տեղեկացնել օրուան անցուդարձը, զինուորական մարմնին կարճ նամակները փոխադրել ... անկ է:

Այսպէ՛ս կռուեցաւ Գարահիսարցին 24 օր: Արծիւը կը սաւառնէր բերդին վերեւ: Մեծն Տիգրանի ոգին կը շրջէր ռազմիկներուն գլխուն վերեւ: Անդրանիկի ... չատակը կ'ոգեւորէր երիտասարդութիւնը:

Նախ ջուրի պակասն էր, որ հալածեց մեզ: Հերոսամարտին 18րդ օրն էր ... ծարա՛ւ, ամէնքս ծարաւ: Աստուածա...

ԵՍ ՏԷՐ-ԶՕՐԻ ԴԺՈԽՔԷՆ ՓԱԽԱԾ ԵՄ

Կոնակէս, մացառներուն մէջէն լսեցի շխրտոց մը: Ետեւ դարձուցի գլուխս, ուշադրութեամբ նայեցայ՝ հասկնալու համար թէ ինչ կը շարժի թուփերուն մէջ: Ի վերջոյ տեսայ թէ մարդ մըն է:

Աւելորդ էր կասկածիլ, — Հայ մըն էր, աքսորական մը, փախստական մը, որ անշուշտ ինք եւս զուշակած էր թէ Հայ էի:

Առանց մացառէն դուրս ելլելու, սկսաւ խօսիլ հայերէն: Հարցուց անունս եւ ո՞ր տեղացի ըլլալս:

— Անունս Ստեփան, բնիկ Ատափազարցի:

Այս պատասխանէս ետքը, տեսայ որ հեռացաւ, միշտ սողալով մացառին մէջէն: Անմիջապէս մտածեցի թէ ընկերներ ունէր աւելի հեռուն, ու գնաց լուր տալու ընկերներուն: Արդարեւ, քանի մը վայրկեան ետք ուրիշ մը եկաւ գրաւեց անծանօթ Հայուն տեղը՝ մացառին մէջ:

Եւ առանց իրարու երես տեսնելու, սկըսանք խօսակցութիւն մը: Նախ ըսաւ.

— Քաղաքացի ենք եղեր, ո՞վ ես, ո՞րոնցմէ՞ ես, անունդ ի՞նչ է:

— Ես Ստեփան Միսքճեան, մեր քաղաքին մէջ շրջուն վաճառորդ էի, Սահմանադրութենէն ետք յանձնակատար էի (ամանէթճի), Ատափազարէն Պոլիս ու Պոլսէն Ատափազար:

— Օ՛, ամանէթճի Ստեփանը չճանչցող կա՞յ, կը ճանչնամ քեզ, փողոցները շըրջած միջոցիդ ալ տեսած եմ քեզ:

— Իսկ ո՞ւր էր ձեր փողոցը:

— Նեմսելէր:

— Մենք Սապքա կը մնայինք, քշեցին մեզ ու բերին Տէր – Զօր: Կամուրջին գիմացը, աքսորականներու մեծ խումբի մը մէջ նետեցին մեզ, ու չենք գիտեր թէ դեռ ո՞ւր պիտի տանին:

Յետոյ աւելցուցի.

— Ամիս մը առաջ, երբ Սապքա կը գտնուէինք, մարդահամար մը կատարեցին, ո՞ր տեղացի ենք, քանի՞ հոգի ենք՝ արձանագրեցին: Պաշտօնեան ըսաւ թէ այս արձանագրութիւնը կը կատարեն, որովհետեւ որոշուած է մեզ վերադարձնել մեր բնակավայրը, բաւ համարելով աքսորը: Հիմա կառավարութիւն կ'ը-նեմ ուրիշին հաշւոյն, կառքին անիւր կոտրեցաւ, արտօնագիր առի, քաղաք մտայ նորոգել տալ ու կը վերադառնամ վրանները: Նստեր եմ հոս՝ քիչ մը հանգչելու համար:

— Հայրենակից, մի՛ հաւատար, բոլոր ըսուածները պարապ խոստումներ են: Շուները պիտի ջարդեն մեզ, հետք պիտի չձգեն Հայութենէն: Այստեղ ալ մարդահամար կատարեցին եւ երբ թէ արձանագրութիւնները ղրկեցին Պոլիս: Բայց շատ ժամանակ չանցաւ, լուր առինք թէ հրաման եկած է Տէր-Զօրի միւթէսարրըֆին որ իր իշխանութեան տակ գտնուած բոլոր Հայերը մաքրէ, առանց խնայելու, առանց բացառութեան: Աւջի միւթէսարրըֆը բարի մարդ մըն էր, «ես այդ կարգի գործ չեմ կրնար, պաշտօնս իսկ կորսնցնելու պատրաստ եմ» պատասխաներ է: Այնքան բարի մարդ մըն էր, որ լայն ազատութիւն շնորհած էր բոլոր Հայերուն, եւ աքսորականները քաղաքին մէջ բնակելով սեփական գործ բացած, ոմանք խանութպան դարձած, ուրիշներ իրենց արհեստով զբաղած՝ դէշ աղէկ կ'ապրէին: Աղքատներն ալ ճամբայ չինելու ղրկած էր, որպէսզի անօթի չմընան: Բնաւ նեղութիւն չունէինք եւ հանգիստ էինք:

Նոր միւթէսարրըֆը եկաւ, առաջին գործը եղաւ հաւաքել քաղաքին մէջ գըտնուած Հայերը: Ամէնէ թաղուրի Հայերն ալ, քանի մը հազար հոգի, գիշերանց ճամբայ հանեց, դէպի ո՞ւր եւ ի՞նչ նպատակով, չենք գիտեր: Գիշերուան մութին օգտուելով՝ խումբ մը ընկերներ փախուստ տուինք եւ այն օրէն ի վեր այսպէս կ'ապրինք մացառներու մէջ ... Դժուարութիւնը սկսաւ, երբ ... մէջ Հայ չմնաց: Գիշերանց ... առաջին կարաւանը ջարդուած է ... ջովին: Միւթէսարրըֆը շարունակ ... փնտռէ, կը հաւաքէ քաղաքին մէջ մն... ցած Հայերը եւ ամէն անգամ կար... մը կազմած կը ղրկէ անծանօթ ուղղ... թեամբ՝ ջարդելու համար:

Վաղը կամ միւս օր կարգը կամ... անդին հաւաքուած բազմութեանն է: ...

Նոր Միւթէսարրըֆ Էփէրէկլի ... գայմագամն է, Զէքի պէյ կոչուած ... էր: Կեդրոնէն (Պոլիս) դինքը նախ ... ղրկեն Տետատտէէի կողմը: Հարճէն ... ժողովի կը հրաւիրէ գիւղին մեծերը, ... րոնց կը յայտնէ կառավարութեան ... մանը: Ժողովի հրաւիրած մարդիկը ... ւատարիմ համարելով՝ գործը կը յանձն... անոնց: Այսպէս երկու հարիւր հոգի... խումբ մը, ամէնքը ձիաւոր, կը զինէ ... ռավարական զէնքերով, լաւ ... մըն ալ խոստանալով կ'առնէ կը ... Սուվար, դանոնք կը հաստատէ այնտեղ ... «գործելու» իր հրամանին ... յանձնարարութիւնն ընելով՝ ինք կը ... նի Տէր – Զօր, իր պաշտօնին գլուխը:

ՍՏԵՓԱՆ ՄԻՍՔՃ...

(5 Շար.)

...օրհնութեամբ՝ այդ օրը զայրացաւ եր–կինք, դէմքը պատեց, որոտաց եւ սկը–սաւ կարկուտ տեղալ, կաղինի՛ մեծու–թեամբ կարկուտ : Աստուած ջուր կը ղրկէ մեզի, ըսին պատուաւորները : Հրամա՛ն․ — Գաղերով կարկուտ հաւաքել : Ամէն մարդ կարկուտ հաւաքելու ելաւ, ու կար–կուտով լեցուցինք խոշոր խալկինները : Հետեւեալ օրը կարկուտին ջուրով շաղ–ուեցին ալիւրն ու շաքարը, փոքրիկ դըն–դիկներ պատրաստեցին ու դրին արեւին տակ որ չորնայ իբրեւ պաՀեստի անուշ : Որովհետեւ փայտ չկար, կրակ վառելու եւ կերակուր պատրաստելու Համար : Ու ժողովուրդը Հարկադրուեցաւ ամէն ինչ Հում ուտել :

Եւ այսպէս շարունակուեցաւ կռիւը : Մեր նազելի Հարսներն ու աղջիկները զարդած էին տաւջնակարդ Հիւանդա–պահուհիներ, խնամելու Համար վիրա–ւորները, Հիւանդները, ծերերը : Մենք, պատանիներ, կը Հաւաքէինք կապար՝ իրենց նպատակին չհասած գնդակներ ժողվելով :

Եւ շարունակուեցաւ կռիւը, անողոք, անողորմ : Թշնամին չկրցաւ յաղթել :

Եւ սակայն չէր կրնար տեւել աւելի : Ոչ ծով կար մեր առջեւ՝ փրկութեան նաւերով : Ոչ կամաւորական բանակ՝ մեր կռնակը, օգնելու Համար աւելի : Հասաւ վերջին ժամը : Ռազմիկներու խումբ մը, ճիշդ ինչպէս պիտի գործէին ճամփոնացի «մաՀուան ջոկատները» յետագային, նետուեցան Թրքական դիրքերուն վրայ, աՀեղ կրակի մը ենթարկելով զանոնք, ու ճեղքեցին Հեռացան գիւղերուն մէջ : Մնացողներուն բաշխուած էր փոքրիկ սրուակներով Թոյն, որպէսզի Հայուն պատիւը զոհ չդառնայ Թուրքին խենէշութեան :

Մարդկային պատմութիւնը տեսա՞ծ է երբեւիցէ այսպիսի մաՀերգութիւն : Ոչ Աթէնք կը յիշէ նման մաՀերգութիւն, ոչ Հռոմ : Ապագայ Հայ մեծ գրագէտ մը պիտի առնէ անշուշտ այս նիւթը՝ զայն ընծայելու Համար Համաշխարհային գրականութեան : Հաստատելու Համար թէ Հերոսներ չեն մեռնիր :

ԱՆՇԷՆ ՆԱՐՕՏՈՒՆԻ

ՄԱՅԻՍ 28-Ը
ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Շաբաթ, Մայիս 29ին, Փարիզի 6րդ Թաղապետարանի սրաՀներուն մէջ տօնուեցաւ Հայաստանի անկախութեան 47րդ տարեդարձը :

Հանդէսին բացումը եղաւ «Մեր Հայրենիք»ով, զոր կատարեցին Օր. Ալիս Փափազեան եւ Թորոս Օսմանեան :

Բացման խօսքը արտասանեց օրուան նախագաՀը՝ ընկ. Աշոտ Խաչակեան, որ յայտարարեց նաեւ, թէ Հայ ժողովուրդը բնազդօրէն պատմութիւնը սիրող Հաւաքականութիւն մը եղաւ Հին դարերէն ի վեր եւ միշտ պայքարեցաւ այդ պատմութեան Համար, կը նկարագրէ 1914 – 1918ի իրադարձութիւնները, ուր, նախ, Հայ ժողովուրդը ճաշակեց իր պատմութեան ամէնէն եղերական տառապանքներն ու դառնութիւնները, յետագային, սակայն, ամուր եւ վճռական խոյանքով մը Թուրքին եւ բոլորին պարտադրեց իր ապրելու կամքը՝ Հիմնելով իր անկախ ու ազատ պետականութիւնը : «Բաղդներ եղան, զիտել տուաւ, ի մէջ այլոց, օրուան նախագաՀը, թէ Թուրքն է տուած մեզի մեր անկախութիւնը, զուելի մտայնութիւն, ուրանալ Հայ ժողովուրդին Հերոսութիւնը եւ անկախութիւնը վերագրել Թուրքին բարեՀաճութեան արդիւնք, կը նշանակէ Թուրք ըլլալ : Անօթի, բոպիկ մենք դիմացրած ու վեց – եօթը ամիս անընդՀատ ճակատած ենք գերակշիռ Թուրք ուժերուն դէմ : Յաղթեցինք, որովհետեւ վճռակամ էինք : Մայիս 28ը երկինքէն պարգեւ չեկաւ, այլ արդիւնքն էր երկար եւ յամառ պայքարներու, անպատմելի զոՀաբերութիւններու :

Յարգանք այս ժողովուրդին, որ կ'ապրի երկրին մէջ, յարգանք արտասաՀմանի Հայութեան, որ զուրգուրանքով իր Հոգիին մէջ կը պաՀէ Մասիսն ու Արագածը» :

Ընկ. Ա. Խաչակեան վերջացուց իր խօսքը յայտարարելով. «Այսօր, Հոգեփոխութիւն մը նշմարելի է Հայրենի Հայ ժողովուրդին մօտ, որ, այլեւս, կ'ուզէ անյապաղ իրականացած տեսնել իր եւ մեր, այլ խօսքով Համազգային մեր երազը» :

Օրուան բանախօսը՝ ընկ. Խաչիկ Մկրտիչեան նախ յայտարարեց, թէ «կետերով արիւն թափած մեր ժողովուրդին դատը դեռ կը մնայ անլոյծ», Հակառակ այն իրողութեան, որ «աշխարհի բոլոր տառապող մարդոց եւ ազգերուն Համար դիւանագէտներ ու քաղաքագէտներ միջոցներ եւ դարմաններ կը խորՀին տասնամեակներէ ի վեր» :

Հայոց անկախութիւնը արդիւնքն էր Հայութեան անվՀատ կամքին եւ պայքարին : Հայ մարդուն Հերոսական խոյանքով սանձուեցաւ մեր անկախ Հայրենիքը : Արդարեւ, «Մեր զինուորներուն թիւը շատ քիչ էր, Հազիւ կը բաւէր Ռուսերուն ձգած պաՀեստները պաՀպանելու, սակայն գերմարդկային ուժով մը Հայ ժողովուրդը իր մեծով ու պզտիկով, փէտայիով եւ մաուզերականով ոտքի կեցաւ եւ աչքերը յառած թէ՛ Մասիսին եւ թէ՛ Արամին, խոյացաւ թշնամիին վրայ եւ կերտեց Սարդարապատը» :

Յիշելէ ետք Թրքական քաղաքականութեան Հէնքը՝ Համաթուրանականութիւն, Ընկեր Խ. Մկրտիչեան աւելցուց. «Հայ մարդուն վճռական կեցուածքով յօդս ցնդեցան Թրքական երազները» :

Թուրք – Համայնավար գործակցութեամբ քանդուեցաւ մեր անկախ պետականութիւնը : Բարեբախտաբար, ներկայիս, փոխուած է կացութիւնը եւ մենք ուրախ ու Հպարտ ենք, որ մեր առաջադրութիւնները, մեր մտայնութիւնը ընդունուած է բոլորին կողմէ անխտիր : Հայուն Հերոսութիւնը, ներկայիս, ի պատուի է :

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդր. վարչութեան անունով՝ Ընկեր Օննիկ Ալթունեան նախ բնորոշեց 47 տարիներու մեր պայքարին էութիւնը եւ մանաւանդ՝ ձեռք ձգուած արդիւնքը — Այսօր, Համայն Հայութիւնը կը ջատագովէ միացեալ եւ անկախ Հայաստանի գաղափարը, ուստի, մեր պարտականութիւնն է շարունակել աշխատիլ այդ գաղափարին տարածման, մանաւանդ երիտասարդութեան մէջ : «Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը կ'աշխատի, որ այդ գաղափարը, որ Համազգային ձգտում մըն է, միշտ վառ ու կենդանի մնայ նոր սերունդին Հոգիին մէջ» :

Երիտասարդ ընկերը ներկաներուն փոխանցեց իր սերունդին Հաստատակամ Հաւատքը — Հայ ժողովուրդը, շնորՀիւ իր բնատուր ձիրքերուն եւ ապրելու ու յարատեւելու վճռակամութեան պիտի արձանագրէ նորանոր նուաճումներ եւ պիտի իրականացնէ իր ազգային անբեկանելի երազը՝ Միացեալ եւ Անկախ Հայրենիքը :

Այլազան էր գեղարուեստական բաժինը :

Օր. Ժուլին Տիրատուրեան մեներգեց յաջորդաբար «Կիլիկիա»ն «Պերճ աղջիկ»ը, «Հրաժեշտի երգը», «Ես իմ անուշ Հայաստան»ը :

Ընկեր Արտաշէս Փուշուճեան արտասանեց Գէորգ Էմինի «Երգ՝ Կռունկի մասին» քերթուածը :

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Նայիրի» պարախումբը, ղեկավարութեամբ Տիկին Հ. Թորոսեանի ներկայացուց Հայկական ժողովրդական պարերու փունջ մը :

Պէնոր Տէտէճեան եւ իր նուագախումբը նուագեցին քանի մը կտորներ :

Օր. Փուշուճեան արտասանեց քերթուած մը Յովհ. Շիրազէն :

Ջենադաշնակի վրայ նուագեց ընկեր Թորոս Օսմանեան, իսկ կիթառի վրայ՝ Գէորգ Բարթող :

Հանդէսէն ետք տեղի ունեցաւ ընկերական խրախճանք եւ պար :

ՇՐՋ. ԹՂԹԱԿԻՑ

ԽՆՋՈՅՔ ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Սեբաստիոյ Դաւրայի Հայրենակցական Միութեան տարեկան խնջոյքը տեղի ունեցաւ Կիրակի Մայիս 9ին, Խրիմեան սրաՀին մէջ :

Ներկայ էին մեծ թիւով Հայրենակիցներ :

Բացումը կատարուեցաւ «Տէր Ողորմեա»ով, զոր երգեց Տիկին Շաքէ Գալաճեան :

Օրուան նախագաՀը՝ Յար. Ծիրվանեան ամփոփ գիծերով ներկայացուց Հայրենակցական միութեան քառասուն տարուան աշխատանքները եւ, այս առթիւ, վերյիշեց Հայրենի գիւղին կեանքը, Հերոսներն ու Հերոսութիւնները :

Պ. Նշան Հայթայեան, իր կարգին, իբրեւ միութեան ատենապետ, գրաւոր տեղեկատուութիւն մը կարդաց եւ ներկայացուց օգտաշատ այն աշխատանքները, որոնք կատարուած են տասնամեակներու ընթացքին, միութեան կողմէ :

Գեղարուեստական բաժնին նուագով իրենց մասնակցութիւնը բերին Միրիճան Ծիրվանեան եւ Շմաւոն Պալեան :

Խնջոյքը, որու ընթացքին տեղի ունեցաւ վիճակաՀանութիւն մը, շարունակուեցաւ մինչեւ ուշ գիշեր :

×

Մայիս 23ին, Խրիմեան սրաՀին մէջ տեղի ունեցաւ Մուրատ Ռսումնասիրաց Միութեան անդամական ընդՀանուր ժողովը :

Օրակարգի Հարցերն էին Միութեան անցեալի գործունէութիւնը, ապագայ աշխատանքներ եւ ծրագիրներ եւ, վերջապէս, նոր վարչութեան ընտրութիւն :

Մ. Շ.

ԵՐԳԻԾԱՆՔԸ
ԵՐԿԱԹԷ ՎԱՐԱԳՈՅՐԻ ԵՏԻՆ

Ռուս գիտնականներ՝ Անջրպետի մէջ փորձ – ճամբորդութիւններու Համար կամաւորներ կ'ուզեն : Խորհ. թերթերու մէջ յայտարարութիւններ կը Հրատարակեն : Երկու օրուան մէջ Հինգ Հազար կամաւորներէ դիմումներ կը ստանան :

— Անջրպետի մէջ ճամբորդել փափաքող այսքան կամաւորնե՞ր կան, իրարու Հարց կուտան անոնք զարմացած :

Կրկին յայտարարութիւններ կը Հրատարակեն ու բոլոր կամաւորները մեծ թատրոնի մը սրաՀին մէջ կը Հրաւիրեն :

Գիտնականներէն մէկը անոնց խօսելով կ'ըսէ.

— Գիտէ՞ք թէ ձեր կատարելիք ճամբորդութիւնը վտանգաւոր ճամբորդութիւն է :

— Գիտենք, գիտենք, կը պատասխանեն Հինգ Հազար ձայներ :

— Անշուշտ մեր մեքենաները անթերի են, բայց, անՀաւանական չէ որ խանգարում մը ունենան :

— Գիտենք, գիտենք, միաբերան կը պատասխանեն բոլորն ալ :

— Ու չեմ ուզեր ձեզմէ ծածկել, թէ Անջրպետին մէջ ճամբորդողները, Հաւանաբար այլեւս երբեք չվերադառնան Ռուսաստան ...

— Մեր ուզածն ալ ատիկա է արդէն, կը պատասխանեն բոլորը միաձայն :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ . (243)

ԷԿԵՐԻ ** ** ԱՍՏՂԵՐԸ

— Պաշարումէն վերջ... ըսաւ Հեկետիւշ նորէն սպառնական ակնարկ մը տալով :

— Պիտի չպաՀուըտիմ, — պատասխանեց Գրիգոր արՀամարՀանքով :

Այս բանակռիւը տխրեցուց Տոպօն :

Երբ երկու գնդապետները երկու ուղղութեամբ Հեռացան, Ջեձէյին դարձաւ.

— Ի՞նչ պիտի ընենք, — ըսաւ, — եթէ սպաները իրարու մէջ ալ թշնամիներ տեսնեն : Ի՞նչպէս պիտի պատերազմին իրարու Հետ. պէտք է զիրենք Հաշտեցնել :

— Սատանան տանի այդ քաշացիները, — բարկացաւ Ջեձէ, — իմ տղաս չիտակ խօսեցաւ :

Ու Հետերոտն ընկերացաւ Տոպոյին Հրապարակին վրայ : Գինետունէն երգի ձայներ կը լսուէին, ու ճիշդ իրենց Հոն Հասնելուն՝ երեք զինուորներ ելան անկէ տատանելով, իրարու վզին պլլուած, ու լայոկոնեան շարժումներով ուղղուեցան դէպի զինուորանոց :

Մէջտեղինը Պաքոչայինն էր, երգը լմըննալուն՝ ուժով մը բացագանչեց.

— Երբեք պիտի չմեռնինք :

Այդ զուարթացածները երբ Տոպօն տեսան՝ զիրար Թողուցին ու կեցան Փիզայի աշտարակին նման, ու աչքերնին թարթելով լռեցին :

Տոպօ անցաւ անոնց առջեւէն անխօս ու գինետան դրան առջեւ կեցաւ :

Ներսէն ալ երգի ձայներ կը լսուէին, Լատխիսուելու Թէօրէօք իր վէրքի լաթը ձեռքը բռնած կը ծածանեցնէր : Քոմլօշի սեղանը կը Հարուածէր թիթեղեայ բաժակով. իսկ Ստանիսլաւ Շոնցի սրինգաՀարները կը կանչէր մեծաձայն : Քովերնին դեռ ուրիշ երեք զինուորներ ալ կ'օգնէին քաջագործութեան Համար ստացած վարձատրութիւնը խմելու գործածելով :

Տոպօ գինակիրին դարձաւ.

— Երկու գինեպանները առջեւս կանչէ :

Վայրկեան մը չանցած երկու մարդիկը առջեւը կեցած էին. Գէորգ Տեպրէօի սոթթուած շապիկով ու Լատխիսուելու Նաաի խոշոր գոգնոցով մը : Երկու մարդիկը շուարած կեցան Հրամանատարի սրամըտած աչքերուն առջեւ :

— Գինեպաններ, — որոտաց անոնց Տոպօ, — եթէ անգամ մըն ալ գինով զինուոր տեսնեմ բերդին մէջ, այն գինեպանը որուն քով զինուորը գինովցած է՝ կախել պիտի տամ :

Ու դարձաւ եւ ճամբան շարունակեց :

×

Գիշերը դարձեալ կը նորոգէին ու կը լեցնէին օրուան ընթացքին թնդանօթներէն փճացած պարիսպները : Տոպօ մէկ երկու ժամ միայն կը քնանար : Գիշեր ցերեկ կարելի էր տեսնել Հոս կամ Հոն՝ ու կարելի էր լսել իր անխռով պողպատեայ ձայնը մինչ կարգադրութիւններ կ'ընէր :

Յարձակումէն վերջ երրորդ գիշերը արեւելեան բլրէն նորէն ուժեղ պոռալու ձայն մը լսուեցաւ.

— Լսէ, Ստեփան Տոպօ : Քու Հին ախոյեանդ Արսլան Բէկ կը բարեւէ քեզ : Պատիւս մաքուր է սուրիս պէս, անունիս մասին պէտք բան չես լսած երբեք :

Համառօտ լռութենէ մը վերջ շարունակեց.

— Իբր օրինակ մի բերէք քաջ Ստեփան Լոշոնցիի մաՀը : Պատճառը ինքը եղաւ : Իսկ եթէ չէք ուզեր ինծի Հաւատալ, ես ինքս իբր պատանդ կուգամ. պիտի չվախնամ մինակս ձեր քով գալու եթէ սպիտակ դրօշը բարձրացնէք : Ձեր քով պաՀեցէք զիս մինչեւ որ ամէնքդ քաշուիք բերդէն, ու անմիջապէս սպանեցէք զիս եթէ ձեզմէ ոեւէ մէկուն մէկ մազն անգամ վնասուի : Քեզի խօսողը ես եմ, Արսլան Բէկ, Հռչակաւոր Եայեափաշաօղլու ՄոՀամէտի որդին :

Ապա լռութիւն յաջորդեց, կարծես պոռացողը պատասխանի կը սպասէր :

Սակայն Տոպօ առաջին բառերուն իսկ ձի Հեծաւ եւ ուրիշ ամրոց մը գնաց : Այսպէս կ'ուզէր ցոյց տալ թէ ինքը որքան խուլ կը մնար Թուրքերուն Հանդէպ :

Միայն զինուորները լսեցին անոր շարունակութիւնը :

— ՎստաՀ եմ որ իմ անձս քեզի բաւարար գրաւական մը պիտի ըլլայ : Սակայն եթէ քու ժողովուրդիդ այսքան ալ չի բաւեր, մեր բանակները երեք մղոն ետ կը քաշենք : Թուրքերը քայլ մըն ալ առաջ պիտի չգան, մինչեւ որ դուք ալ երեք մղոն Հեռու չըլլաք մեզմէ Հակառակ ուղղութեամբ : Պատասխան մը տուր ինծի, քաջդ Ստեփան Տոպօ :

Բերդը սակայն լուռ կը մնար :

ԿԷԶԱ ԿԱՐՏՈՆԻ

(Շար.)

Այրի Տիկին Արմենուհի Գեւոնեան , Տէր եւ Տիկին Լեւոն եւ Անահիտ Տէր – Մինասեան եւ զաւակները՝ Ռուբէն , Ա– րամ եւ Թալին, Տէր եւ Տիկին Գեղամ եւ Համեսուհի Գեւոնեան , Պ. Վահան Հարիկեան, Տէր եւ Տիկին Անտոն Հէ – քիմեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գարագաշեան եւ զաւակը, Տէր եւ Տիկին Ազապապ Թօփալեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Քոչեան եւ զաւակները ցաւով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն , հօր , մեծ հօր , մօրեղբօր եւ ապրպականին՝

ԼԵՒՈՆ ԳԵՒՈՆԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Յունիս 2ին, իր բնակարանը :

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ այս Շաբաթ առաւօտ, ժամը 10·45ին , Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցին :

Ուրկէ մարմինը կը փոխադրուի Պան – եէօ – Փարիզիէնի գերեզմանատունը :

Ոչ ծաղիկ , ոչ ծաղկեպսակ :

Փոխան ծաղկեպսակի նուէրներ կարելի է ընել Հ· Յ· Դ· Վեթերաններու Ֆոնտին :

Կը խնդրուի ցաւակցական այցելութիւն չտալ բնակարանը :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այրի Տիկին Մարիամ Ղուկասեան եւ զաւակները՝ Սիրմարդ Տէրտէրեան եւ Վարդենի Յանդիմուրեան կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կա – տարուի այս Կիրակի առաւօտ Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՄԱՆՈՒԿ – ՀԱՃՈՑ ՂՈՒԿԱՍԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ :

×

Այրի Տիկին Մ· Մովսէս Գըրքպէչեան եւ զաւակները իրենց սիրելի ամուսնոյն եւ Թանկագին հօր՝

ՄՈՎՍԷՍ ԳՐՐՔՊԷՉԵԱՆԻ

մահուան քառասունքին առթիւ հոգեհան– գստեան պաշտօն կատարել կուտան , այս Կիրակի առաւօտ, Առնուվիլի Վարդայ Ս· Խաչ եկեղեցւոյ մէջ : Ի պիտութիւն ազգականներուն եւ բարեկամներուն :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Շաւիլի դպրոցի վարչութիւնը չնորհա– կալութեամբ առացած է պ· Մինաս Ազու Մարաղեանէ (Տրանսի) 10 ֆրանք :

×

Լիոնի Հայ Ազգ· Մխիթարեան, չնորհա – կալութեամբ առացած է հետեւեալ նը – ւէրները :— եկեղեցւոյ պայծառութեան համար՝ Տիկ· Ե· Ուզունեան հարիւր ֆր, Տէր եւ Տիկին Գ· Թոմմասեան յիսուն , Տիկ· Ալաջայեան յիսուն, Տիկ· Լուսիկ Գամչեան յիսուն, Տիկ· Զաքարեան 10 , Տիկին Մարիամ Թաշճեան հինգ :

Փոթրիկն Սօֆի Օհաննէսեանի մկրտու – թեան առթիւ եկեղեցիին կը նուիրեն · Աբգար Ուզունեան հարիւր , Յարութիւն Օհաննէսեան հարիւր , եղիսաբէթ Օհան – նէսեան քսան ֆրանք :

Հանգուցեալ Տիկին Պալեանի մահուան քառասունքին առթիւ Տիկին Բերուզ Ղա– պարսեան եկեղեցւոյ 50 ֆրանք :

Հանգուցեալ Ֆ· Ինճըճեանի մահուան առթիւ, Տէր եւ Տիկին Պէրպէրեան փո – խան Ծաղիկպատի եկեղեցւոյ քսան :

Փոքրիկն Խաչիկ Հէյճեանի մկրտութեան առթիւ, Տիկին Խաչիկեան տասը եկե – ղեցիին եւ տասը Կրթականին :

Փոքրիկն Քրիստինէ Քէյճեանի մկրտ – ութեան առթիւ, Օր· Անահիտ Ապապալ– եան քսան ֆր· եկեղեցիին :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի ար – ձանագրութիւնները սկսած են: Ամէն ա– նոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկ – ները դնել վարժարան այժմէն իսկ պէտք է դիմում ընեն հաստատութեան տնօրէ – նութեան, 1 Պուլվ· տիւ Նօռ, լը Բէնսի , (Սէն է Ուազ), հեռ· 927–01–72:

ՊԱՏԱՐԱԳ

ՇԱԻԻԼ

Այս Կիրակի, Տօն Հոգեգալստեան, Հանդիսաւոր Ս· պատարագ կը մատու – ցանէ Տաքօն վարդապետ : Կը հրաւիրուի Հաւատացեալ ժողովուրդը :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԷՆ

Այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9·30ին, Ժերար Մթէֆեանեանքու կը ներկայացնէ Հայկական յայտագիր մը .— Ուրբաթ առ եւ քրիստոնեայ առաջին թագաւորութիւ – նը : Զրույցներ Գիւտ Ծ· վարդապետի , Ֆրէմէրիք Ֆէյտիի եւ Մօրիս Վիլոտայի հետ :

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Կոպ· Խաչի մաս – նաճիւղին, երեքշաբթի , Յունիս 15ին, ժամը 20·45ին Սինեմա Ալհամպրայի մէջ, 6, Ավրնիւ ժան ժօռէս (Մեթրօ Մեռի տ'Իսի) :

Կը ներկայացուի Փօլ Կաւոյի ծիծաղա– շարժ մէկ գործակերպութիւնը .—

ԱՆՈՒՇ ՓՈՐՋԱՆՔ

(4 արար)

Կը մասնակցին .— Զարուհի Աւետեան, Նուրհան Մարգարեան, Միհրան Աւետի– եան, Նազարէթ Պըշտիկեան, Լիւսի Թօ – փալեան, Յակոբ Սթամպոլեան, ինչպէս նաեւ՝ Կարօ Թօփուզեան, Վիճի Մոստիչ– եան, Սարգիս Մոստիչեան եւ Նատիա Թօփուզեան :

Բեմադրութիւն Մ· Անտոնեանի

Կը խնդրուի ճչդապահ ըլլալ :

Մուտք 4 եւ 6 ֆրանք

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՄԱՐՍԷյԼ .— «Մայիս 28»ի տօնակա – տարութիւնը կը կատարուի Յունիս 12ին, Ալամպրա սրահի մէջ, բացառիկ յայ – տագրով :

Մանրամասնութիւնները յետագային :

×

Կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղին թա– տերական ներկայացումը, Յունիս 15ին :

×

Լիոնի Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդի դաշ – տահանդէս, Կիրակի Յունիս 27ին :

Peintre-Décorateur

(Artisan)

ՊԱՍԻՄ ԿԱՐՊԻՍ

53, Rue Notre-Dame de Nazareth

PARIS (3ème)

ՀԵՌԱՁԱՅՆ .— 254 · 95 – 98

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է բոլոր ճամբորդութիւններու համար

ՕԴԱՆԱՒ–ՇՈՓԵՆԱՒ–ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Դիմել

Agence de Voyage

PARENTY & DESROUSSEAUX

7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)

Métro :

4 Septembre ou Opéra

Téléph. : RIC. 79-86

RIC. 79-39

Բաց է ամէն օր ,

ժամը 9–12 եւ 14–18

բացի շաբաթէն ,

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
38, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԱՅԻՍ 28Ը ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին, Թադապետարանի սրահին մէջ, 22 Րիւ Վոլթէր

Նախաձեռնութեամբ Հ· Յ· Դ· «Սարդիս Մինասեան »ենթակոմիտէի եւ մասնակ– ցութեամբ տեղւոյն կապոյտ Խաչի եւ Նոր Սերունդի մասնաճիւղերուն :

Կը խօսին Ընկ· ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ (Հայերէն)

Ընկ ԺԻՐԱՅՐ ԴԱՏԱԻՈՐԵԱՆ (Ֆրանսերէն)

Խօսք կ'առնէ Ալֆորվիլի քաղաքապետ ԺՈԶԻՖ ՖՐԱՆՍԵՍԿԻ

Կ'արտասանէ Արա Գրիգորեան, երգ՝ Օր· Տիրատուրեան, պար՝ Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդի «Նայիրի» պարախումբին կողմէ :

Կ'երգէ Աւետիս Քիւրքճեան

Ի Ն Զ Ո Յ Ք *ՄՈՒՏՔԸ Ա.ՉԱՏ Է*

ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ· Յ· Դ· Շրջ· Կոմիտէին, մասնակցութեամբ Նոր Սե– րունդին : Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 20·30ին , Թէաթր Միւնիսիփալ :

Կը նախագահէ Ընկ· Ն· ԹԷՊՈՅԵԱՆ *Կը խօսի Ընկ· Ս· ՍԻՍԼԵԱՆ*

Գեղարուեստական նոյն բաժին , նուագ , աւետիսներ :

Հ. Յ. Դ.

Սկենթ էթիէն .— Հ· Յ· Դ· « Առաջ » ենթակոմիտէի ընդհ· ժողովը այս Շա – բաթ, ժամը 20·30ին, սովորական հաւա– քատեղին : Բոլոր ընկերներուն ներկա – յութիւնը պարտաւորիչ է :

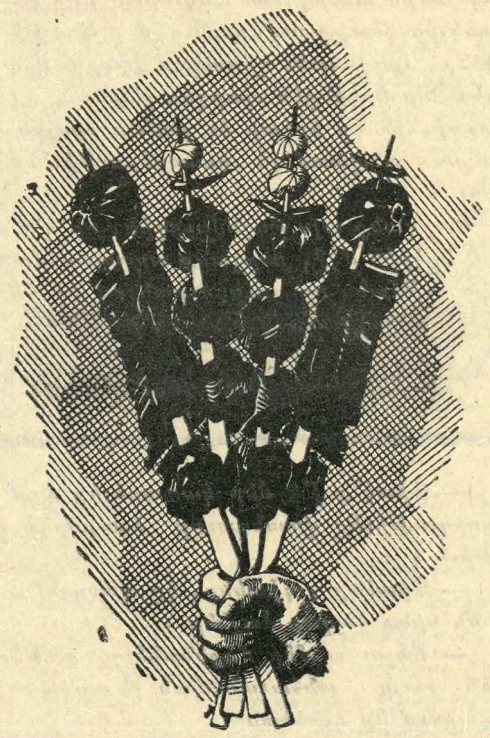

ՃԱՇԱՐԱՆ

ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

Եւրոպական , հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր :

Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ :

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES

4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e

Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84

Métro : F. D. Roosevelt

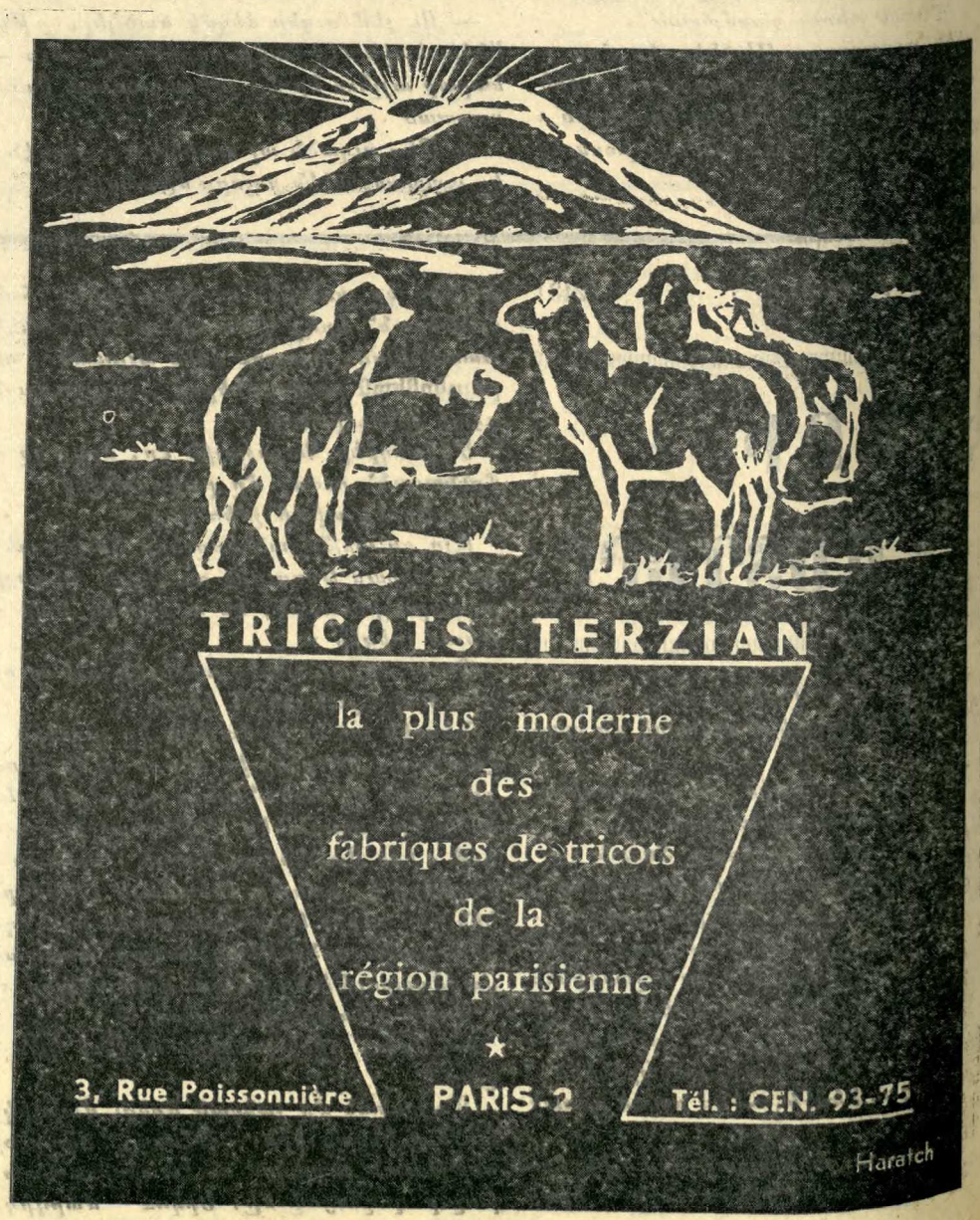

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԿԻՐԱԿԻ 6 ՅՈՒՆԻՍ
DIMANCHE 6 JUIN
1965

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 ֆր. — Հատը 0.30 Ֆ.

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 10325 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 41e ANNÉE — N° 10.325

ԻՐ ԽՕՍՔԸ

ՆՈՐ ՕՐ, ՆՈՐ ՈՒԺ

Այսօր կը բացուի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Պատմ. Ժողովը, Փարիզի մէջ։

Հիմնուած՝ երկրորդ աշխարհամարտէն անմիջապէս ետք, Միութիւնը տարիներ կը նետուէր չափազանց աննպաստ պայմաններու մէջ։

Նոր ալեկոծութեան մը մատնուած էր երիտասարդութիւնը, ամէն տեղ։

Փոթորիկը աւերներ գործած էր ամէն ուղղութեամբ։ Յաղթական թէ պարտեալ, մեծ ու փոքր ազգերու երիտասարդութիւնը ճամբայ կը փնտռէր ահաւնագործ(?) փլուզումներու մէջ։

Մեր պարագան ալ, որոնք խոր ցնցումներ կրած էին ծաղմաղաչոմին(?) վրայ, կը վերապրէին թարթափուն տրամադրութիւններով։

Խաղաղութեան տաեն ալ, անոնք լուրջ հոգածութեան, առաջնորդութեան կը կարօտէին։

Հարկ էր համախմբել, կազմակերպել զանոնք, ուղեցոյց մը տալ եւ միջավայր ստեղծել, որպէսզի կարենան գիտնալ ստացման խորշակին։

Այդ մտահոգութեամբ էր որ հիմնուեցաւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը, իբրեւ յառաջ ծրագիր – կանոնագրով մը։

Դաշնակցութիւնը ստանձնելով այս Միութեան հովանաւորութիւնը, կը թելադրէր դուները լայն բանալ ամէնուն առջեւ։

Հիմնականը այն էր որ կարելի եղածին չափ շատ երիտասարդներ եւ երիտասարդուհիներ համախմբուէին, կազմակերպուէին կատարելու ինքնակրթութեամբ։

Կանոնագիր ծրագիրն ալ մշակուած է այս ուղղութեամբ։

Լայնօրէն նկատի առնուած են միջավայրին պահանջները։

Միութեան անդամները եւ անդամուհիները ամէն դիւրութիւն կը վայելեն ոչ միայն զարգանալու, այլեւ իրենց տարրքին համապատասխան կեանք վարելու։

Կազմակերպութիւնը ոչ փակ է, ոչ ալ պատնէշ։ Այլ կենդանի վառարան մը՝ բոլոր ընդունակութեանց ներդաշնակ զարգացման համար։

Անդամակցելով Նոր Սերունդին, ամէն երիտասարդ եւ երիտասարդուհի նախ ինքզինքը ապահովագրած կ'ըլլայ միջավայրին փորձութեանց, օտարացման եւ ապականման դէմ։

Կը սորվի սիրել իր մայրենիքը, հայրենիքը եւ դպրոցը մշակոյթը։

Կը դառնայ խորունկ եւ ինքնավստահ, թոթափելով ստորադասութեան զգացումէն։

Կը վարժուի պատասխանատուութիւններ ստանձնելու, ինքնահաստատելու ալ պատասխանատուութիւններ ստանձնելու, զարգացնելով ձեռներէցութեան ոգին։

Երբ Միութիւնը հիմնուեցաւ, կազմակերպիչները կ'մտնէին թէ ինչ դժուարութեանց պիտի հանդիպին։ Մանաւանդ որ, պակաս չէին անցորդներ եւ մեղադրողներ, ջուրերը պղտորելու համար։

Եւ սակայն, Նոր Սերունդը առաջին օրէն իսկ դարձաւ խանդավառութեան եւ ինքնագործունէութեան աղբիւր մը, տարածուելով ամէն հայաշատ կեդրոնի մէջ։

Անշուշտ ամէն բան կատարեալ չէ։ Մէկ տարիէն միւսը, պէտք կը կրկնապատկուի աշխատանքը, շարքերը խտացնելու եւ նուաճումներ կատարելու համար։

Նոր օրեր նոր ուժեր կը պահանջեն։

Պատմ. Ժողովին կ'իյնայ գծել յառաջիկայ գործունէութեան ուղեգիծը։

Ողջո՜յն սրտագին։

Շ.

1954

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԷՖԷՌԻ ԴԷՄ ՁԱՅՆԸ ԿԸ ԲԱՐՁՐԱՆԱՅ

ԼՕՐԱՆԻ ԲՈՒՌՆ ՃԱՌԸ

Մինչ Կիրակի օր վերջնապէս պիտի որոշուէր ընկերվարական կուսակցութեան գլխը Տէֆէռի առաջարկին նկատմամբ, բուռն ճառեր արտասանուեցան Ուրբաթ օրուան նիստին։

Տէֆէռի ամէնէն խիստ ընդդիմադիրն է Օկիւսթէն Լօրան, որ զօրաւոր պետն է կուսակցութեան հիւսիսի դաշնակցութեան։ Նախքան Լօրանի խօսիլը, ուրիշ պատգամաւոր մը՝ Մէթէյէ չէ ծածկած իր յուսախաբութիւնը.— «Ընկերվարական կուսակցութիւնը արեան քաղցկեղ (լէօսէմի) կը տառապի։ Անշուշտ մեծ նահանգներու ներկայացուցիչները կրնան ժպտիլ։ Բայց թող խորհին մեր կուսակցութեան վիճակին մասին երբ դուրս կ'ելլենք մեր հին եւ աւանդական դաշնակցութեանց սահմաններէն»։

Տէֆէռ կ'ուզէ բացատրել պատկերալից ձեւով.— «Ժամացոյցը ժամուն ընելը չի նշանակեր ժամացոյց նետել»։ Մէկը կ'ուզէ ցոյց տալ թէ ինչ ծիծաղելի կացութեան կը մատնուի համագումարը եթէ զօրավիգ չկենայ Տէֆէռի։ Բայց Լօրան չպզլուիր բոլոր պատճառաբանութիւններէն։ Չի սիրեր Տէֆէռի բանաձեւին հրապարակ նետուելուն ձեւն իսկ այդքան աղմուկով։ Կը բացատրէ թէ ինք ի՛նչ կը հասկնայ «դաշնակցութիւն» բառով եւ կը պոռայ.— «Կ'ընդունիմ թէ եթէ համագումարը քեզի (իմա՛ Տէֆէռ) հետեւի, քու գծած ճամբուդ մէջ, կասկած չկայ թէ շատ լայն դաշնակցութիւն մը կրնաս ստեղծել։ Շատ լաւ կը տեսնեմ Արմատական կուսակցութիւնը, Իի-Տէ – Է Մ– ԷՌը, ամբողջ Ժողովրդական Շարժումը, Գլխէնն ալ մէջը, եւ ինչո՞ւ չէ անկախները։ Պարզ հարցում մը կ'ընեմ.— Նկատի առնելով այն վարկածը որ նախագահական ընտրութիւնը ձախողի ինչպէս նաեւ երեսփոխանական ընտրութիւնը։ Դուք ձեզի հարց տուէք թէ ի՞նչ պիտի ըլլայ այս դաշնակցութիւնը։ Ի՞նչ կ'ըլլան այդ դաշնակցութեան բոլոր անդամները։ Պառակտում, ցրւում, շուարում եւ նոր յուսախաբութիւն մը անոնց համար որոնք հաւատացին այդ ձեռնարկին։ Մենք այդ ձեռնարկին համաձայն չենք, որովհետեւ չենք սիրեր թափառիլ երազներու մէջ»։

Կը մնայ Լօրանի ուրիշ առաջարկներ ընել եւ կը պարզէ իր երազած դաշնակցութեան պատկերը։ Պէտք է իր մէջ համախմբէ բովանդակ ընկերվարական ընտանիքը, միայն այն «մէջն ըլլալով համայնավարութիւնը»։ «Այն տաեն աշխարհ կը հասկնայ որ Ֆրանսայի ընկերվարական ժողովրդապետութեան խաղական արդար բանուորական միասնականութեան ճամբէն կ'անցնի։ Եթէ նկատի չառնէինք այդ հեռանկարները, այն տաեն քաղաքական ամէնէն սարսափելի շփոթութեան մէջ կը մտնենք եւ ինչ որ աւելի ծանրակշիռ է, վարդապետական վերաքննութեան ճամբան կը բռնենք»։

Ժողովին մեծ մասը կը ծափահարէ մանաւանդ երբ ճառախօսը Փօլ Պոնքուռի շնորհաւորութիւնները կը ստանայ։

ՓՈՒԼԿԱՐԻՈՅ վարչապետը տեսակցութեան մը մենաշնորհը տալով Ֆիկառոյի, յայտարարած է թէ «գրասենեակի մուկերուն» դաւը շատ չնչին միջադէպ մըն էր։

ԴՐՈՒԱԳ ՄԸ ԱՆՑԵԱԼԷՆ

ԽՄԲ.— Այս սրտայոյզ տողերուն հեղինակը արաբ մըն է, որ կը պատկանի անուանի գերդաստանի մը։ Ճապրիի գերդաստանը տուած է Սուրիոյ քաղաքական եւ մտաւորական շարք մը դէմքեր։

Գրութիւնը գրուած է հայերէն եւ ղրկուած «Բագին»ի, Պէյրութ։

Տարիներ առաջ, գրախտանման Պրուսայի գեղատեսիլ պալատներէն կը ժայթքէր լոյսը ամէն կողմ, շողարձակ եւ շլացուցիչ։ Այդ պալատներուն ետին կ'արձագանգէր կանչը ուրախութեան։ Անոնցմէ մէկէն մանաւանդ, երջանկութիւնն էր, որ կը հոսէր։ Անոր շրջակայ պարտէզներուն մէջ ծաղիկները բարձր բռնած էին իրենց գլուխները եւ թռչունները իրենց անուշ երգերը կը գեղգեղէին առտուընէ մինչեւ իրիկուն։ Բնութեան այդ արտակարգ գեղեցկութիւնը վեհութիւն մը կու տար պալատին, եւ պալատը, իր կարգին, բնութեան կու տար տեսարան եւ զգեստ։

Աստուած այդ գրախտը հոն տեղաւորած էր, որպէսզի մարդիկ վխտան բարիք ընել իրարու։ Սակայն, բնութեան մեծ ուժը, որ ամէն կողմ կը տիրապետէր, մերժեց ամէն ինչ։ Ու այդ շքեղ ապարանքին վրայէն անցաւ բախտին խորտակիչ անիւը եւ տեղի ունեցաւ մեծ փլուզում։

Կարմրորակ, մեղրահոս այտով ու շրթներով այսօր հարսներն ու թուխ գեղուհիները մնացին խուճապահար։ Անոնց դէմքերուն վրայ դիւրին էր կարդալ անձկութիւնը անծանօթ գալիքին։

Հարսանեկան պալատն այդ դարձաւ տուն մեռելական, տուն ողբի եւ արիւններու։

Սիրուն ու վախկոտ, փոքրիկ աղջիկ մը միայն յաջողեցաւ ճողոպրիլ դամբարանի նմանող այդ կործանած պալատէն։

×

Հալէպ։

Հայուհի մըն էր ան։ Իրմէ էր եւ իրմով՝ ամբողջ հպարտութիւնս։ Իրմէ՝ վանդի ակնարկներն էր ան խղճիս եւ ըղձացումներուս։

Իր գերդաստանին միակ կանդուն սիւնը ան էր հիմա։ Իր անցեալն ու իր ցեղը հպարտութիւն կուտային իրեն, եւ ան դարձաւ փարոսը բոլոր ուղեկորոյսներուն։ Իր երակներէն կը հոսէր բարիքի եւ օրհնութեան արիւնը ու աչքերէն՝ լոյսը ամէնուն վրայ։ Անոր սիրտը հասցէն էր գթութեան, բալասանը՝ սրբին ու տկարին։ Սրտին հետ բաց էր նաեւ ձեռքը, ինչպէս եղած էր իր տոհմին ու ցեղին ձեռքը։ Մեծ եղաւ ազդեցութիւնը գաւակներուն վրայ եւ հպարտացաւ անով։ Եղաւ սրբութեան եւ վեհութեան խորհրդանիշ մը անոնց աչքին։ Դարձաւ պահապանը հին աւանդութեանց եւ սովորութիւններուն։

Այսպէս էր ան։

Եւ ես իրմէ եմ եւ ունիմ հպարտութիւնը անոր։ Արդեօք խնձորի ծառէն, խնձորէն զատ կարելի՞ է սպասել ուրիշ պտուղի։ Ես իրմէ եմ եւ ունիմ հպարտութիւնը անոր։

Դեռ փոքր, ան կը պատմէր անցեալի իր տառապանքներն ու ցաւերէն, երբ անկողնոյս մէջ, կիսարաց աչքերով կ'աշխատէի քնանալ։ Կիսարթուն վիճակով կ'անիծէի այդ սեւ անցեալը։ Անոր ժամանակը կատարեց իր կեղտոտ գործը։ Աշխարհը պաշտպան դարձաւ անիրաւութեանց, մինչ ես անգիտակ մըն էի աշխարհի անցուդարձերուն։

Սակայն, հողէն եկած ամէն ինչ պիտի վերադառնայ հողին։ Այս ճշմարտութիւնը մխիթարեց զիս։ Բայց ծանրացաւ նաեւ ցաւալի ժամանակը ուսերուս վրայ, եւ ես մնացի առանձինն ու կքած։ Ըրի յաւացոյնս մոռնալու համար զայն։

Հիմա, ամէն անգամ երբ կը տեսնեմ այն գաւաթը, որմէ խմած էր մայրս, կ'ունենամ զգացումը ցաւին։ Երբ կը կենամ իր հայելիին առջեւ, կը տեսնեմ ահա քաղցրօրօր իր ստուերը, կուլամ եւ արցունքները կուգան այնպէս, ինչպէս մանուկ օրերուս։

Կը պատմէ հայելին ու կ'ըսէ, թէ ինք գեղեցիկ է այնքան, որքան մայրս էր, երբ կը կենային դէմ դիմաց։

«Ես մեծ եմ անոր մեծութեամբ, գեղեցիկ՝ անոր գեղեցկութեամբը։ Գիտե՞ս, թէ անոր աչքերուն գոյնը երկինքի կապոյտէն էր, անոր սլացիկ հասակը բարտիէն, այտերուն կարմիրը՝ խնձորէն։

«Կարմիրը շրջանակիս անոր մարտիրոս նախահայրերուն արիւնէն է։ Մենք երկուքս երկուորեակներ էինք կարծես։ Ժամանակը զարկաւ ինծի եւ զիս վերածեց ապակիի անարժէք կտորի մը։ Կը լսես անուշահոտութեանց սրուակներուն սա փսփսուքը։ Կը հասկնա՞ս անոնց լեզուն, կ'ուզե՞ս որ թարգմանեմ բլլամ անոնց։ Կ'ըսեն անոնք.— Մայրդ, ինք անուշ բուրմունք մըն էր կեանքին մէջ։ Նոյնիսկ պարտէզի ծաղիկները օր մը դանդատեցան բնութեան դատաւորին այդ բուրմունքին համար։ Այսպէս միշտ դիւթիչ էր ան։ Ոչինչ տարօրինակ է հոս, վասնզի ան կուգար խելացի ցեղէ մը, եւ օծուն էր սրբազան խունկով։

×

Եւ արդ, անցորդ բարեկամ, որ կը քալես այդ բարձունքէն, մեղմացուր քայլերդ, չէ՞ որ ոտքերուդ տակ կան թաղուած քաղցր հոգիներ։ Եթէ կ'ուզես պահել այդ ողորմած նախահայրերուն յիշատակը, նախընտրելի է, որ ոտքերդ գետնին չդպչին, երբ կը քալես։

Եւ յանկարծ լսեցի մօրս մեղմ ձայնը, որ կ'արթնցնէր զիս մրափէս.

«Ի՞նչ ունիս, զաւակս, երազիդ մէջ գեղուհիներու հե՞տ կը խօսէիր, դիւթի՞չ էին անոնք։ Ամէն ինչ գնաց եւ ես ծերացայ հիմա. պիտի չուզէի յիշել եւ յիշեցնել գեղեցկութիւնս։ Պիտի յիշեմ միայն, որ Հայուհի մըն եմ ես, ժամանակի թշնամին...»

ՆԱՃԻՄ ՃԱՊՐԻ

×

Տունը հայրենի՝ աւերակ իրկէզ,
Ծնողքը՝ մորթուած, քոյրը՝
առեւանգուած,
Մենք, գայլահալած գառնուկներ որպէս,
Մանուկներ էինք զրկուած ու զարկուած։

Այդ մեր սերունդն էր, հրաշուի մանկիկ,
Շնչող կմախքներ՝ կէզ անապատում...
Սակայն մենք էինք խորհուրդը կեանքի,
Եւ ո՛չ թէ ոճիրն ու չարն անապատում։

Անլուր օրերին այդ ահեւ, ոգեսպան,
Մե՛նք էինք այնտեղ աւազի վրայ
Փայտիկով գրում բառը «Հայաստան»,
Իբրեւ հայ ոգու անխորտակ զրահ։

Սիրասուն զաւա՛կ, ուր էլ որ լինես,
Յիշիր այդ բառը, աւազն ու տարին.
Այդ աւելի վեհ, ոգեշունչ է, վէս,
Բան պատգամ՝ գրուած ժեռ որձաքարին։

ՎԱՂԱՐՇԱԿ ՆՈՐԵՆՑ

ՀՈԳԵԳԱԼՈՒՍՏԻ տօնին առթիւ. Յառաջի յաջորդ թիւը լոյս կը տեսնէ Չորեքշաբթի Յունիս 9ին։ Խմբագրատունը փակ է Երկուշաբթի։

ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑԻՆ ԵՒ ԻՐ ԴԻՄԱԳԻԾԸ

Է.

Տիեզերական ժողովներու շարքին մէջ՝ գերազանցօրէն նշանաւոր է, հետաքրքրական եւ յոյժ աղմկալից, այն որ երեք քաղաք փոխած է իր նիստերուն համար:

Կը բացուի Բասիլէայի մէջ (այժմ Պալ կամ Պազէլ), կը շարունակուի Ֆերրարայի մէջ, կը վերջանայ Ֆլորենտիոյ մէջ:

Ըստ Թուականի, բացումը կը կատարուի 1431 Մարտ ամսուն՝ Բասիլէայի մէջ, 1438 Յունուարին՝ Ֆերրարայի մէջ, 1439 Փետրուարին՝ Փլորենտիոյ մէջ:

Տեղափոխութեանց պատճառները — Վէճ կը ծագի պապին (Եւգինէոս Դ.) եւ ժողովականներուն միջեւ: Հերձուած բառեղծուած էր Պոհեմիոյ մէջ եւ Բասիլէայի ժողովը գումարուած էր՝ վերահաստատելու համար արեւմտեան Եկեղեցին միութիւնը: Միւս կողմէ, սակայն, Յոյները փափաք կը յայտնէին վերահաստատելու արեւել. եւ արեւմտեան եկեղեցիներու Միութիւնը, պայմանաւորելով իրենց ժողովականի մասնակցութիւնը իտալական քաղաքի մը ընտրութեամբ՝ իբրեւ ժողովի վայր ու խոստանալով ապահովել հայ եկեղեցիին եւս մասնակցութիւնը: Ուստի, Պապը կը հրահանգէ փակել Բասիլէայի ժողովը՝ ընթացք տալու համար Յոյներու առաջարկին, բայց ժողովականները կը մերժեն եւ պապին ընդդիմութենէն գրգռուած՝ կը յայտարարեն տիեզերական ժողովներու գերիշխանութիւնը պապին վըրայ: Պապը լուծեալ կը հռչակէ Բասիլէայի ժողովը եւ նոր ժողովի մը կը հրաւիրէ Ֆերրարայի մէջ: Իսկ Բասիլէացիք դահընկէց կը հռչակեն պապը եւ կ'ընտրեն նոր պապ մը, Սավուայի դուքսը, Ամեդէոս, որ էր այր կանամբի եւ ոչ երբեք յարմար կրօնական կեանքի:

Հակառակ այս պառակտումին՝ կը բացուի Ֆերրարայի ժողովը, կը հասնին յոյն եպիսկոպոսները, նաեւ Բիւզանդիոնի կայսրը, պատրիարքը, իշխաններ, նոյնպէս Տրապիզոնի կայսրը, Կիեւի պատրիարքը, ամէնքը շքախումբով: Փառաշուք ընդունելութիւն: Բայց ժանտախտ կը ծագի Ֆերրարայի մէջ ու կը մեռնի ժողովական եպիսկոպոս մը: Այս անգամ ժողովը կը փոխադրուի Փլորենտիա:

Կարեւորութիւն եւ հետաքրքրութիւն ներկայացնող նիւթերը գումարուած են Ֆերրարայի մէջ, ուր բուռն վիճաբանութիւն մը կը սկսի Յոյներու եւ Լատիններու միջեւ: Փուշը՝ Հաւատոյ Հանգանակին վերաքնութիւնը, միութիւն ստեղծելու համար քրիստոսաբանական տեսութեանց միջեւ: Յոյները կ'ըսեն Լատիններուն. — Դուք փոփոխութեան ենթարկեր էք Հանգանակը:

Այս վիճաբանութեանց մէջ, յանուն Արեւելքի վարդապետներուն՝ դատախազ կը կանգնի Մարկոս Եփեսացի եւ ճիշդ ինչպէս Պօղոս Տարսոնցին՝ կը նզովէ «որք կամիցին շրջել աւետարանն Քրիստոսի» (Գաղ. Ա. 7): Ըստ այս անհաշտ վարդապետին, ոչ ոքի տրուած է իրաւունք՝ փոփոխութեան ենթարկելու համար Հանգանակը, յաւելում կամ կրճատում կատարելով: Հրեշտա՛կ ալ ըլլայ երկինքէն, չի կրնար փոփոխել, կ'ըսէ, ինչ որ սահմանուած է յառաջագոյն: Կարծես Պօղոս Տարսոնցին է, դարձեալ, որ կը յայտարարէ. «Այլ թէ մեք կամ հրեշտակ յերկնից աւետարանեսցէ ձեզ աւելի քան զոր աւետարանեցաքն ձեզ, նզովեալ լիցի» (Անդ, 8):

Նոյնքան ծանր վիճաբանութիւն մը կը ծագի այն մասին թէ Սուրբ Հոգին «բըխած է» Աստուծմէ՞ միայն թէ «ի Հօրէ եւ յՈրդւոյ» միաժամանակ: Ու մանաւանդ ի՞նչ բառ ճիշդ է գործածել այս գործողութեան համար, — փրոսեսիոն բառին մասին, զոր մենք կը թարգմանենք բխում, ելում, երբեմն հեղում, դէմ առ դէմ կը ճակատին Մարկոս Եփեսացի եւ Յովհան Մոնթենեկրացի, վկայութեան կոչելով Եպիփանն ու Բարսեղ Կեսարացին: Այս առթիւ է, որ լատինական ճակատին վրայ կը լուսի Առաքելոց Հանգանակ տարազը:

— Ի՞նչ, կը պոռայ Մարկոս Եփեսացի:

Յոյժ զարմացած այս նորութեան վըրայ, Լատինացիք գայթակղեցնելու աստիճան յանդգնութեամբ՝ Մարկոս Եփեսացի կը յայտարարէ թէ Արեւելքի մէջ ոչ տեսած են նման Հանգանակ(*), ոչ ալ լսած անունը:

Այս միակ պարագան Թանկագին ապացոյց մըն է թէ Եկեղեցիները, իրարմէ անկախ, Հանգանակներ խմբագրած էին եւ սրբագրութիւններ կատարած, — եկեղեցւոյ իշխանները ազատ կը զգային իրենքզիրենք ճոխացնելու, ընդարձակելու, յապաւելու, ծայրատելու, մեկնաբանական ծաւալ տալու, վարդապետական փայլ կամ աստուածաբանական կշիռ, միշտ ըստ կամս: Յետոյ կուելու համար իրարու դէմ՝ հերձուածող յայտարարելով ով որ տկար էր անշուշտ:

Սկզբնական շրջանին՝ շատ պարզունակ էր այդ Հանգանակը, — «Հաւատամ» մը եռանդամ. «Մկրտեցէք յանուն Հօր եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյն Սրբոյ» (Մատթ. ԻԸ. 19): Նոյնիսկ Փիլիպպոս, երբ կը մկրտէ Եթովպէացի ներքինին, կը դըրծածէ աւելի եւս ծայրատեալ տարազ մը. «Հաւատամ եթէ Յիսուս Քրիստոս է Որդի Աստուծոյ» (Գործք, Ը. 37): Այստեղ կը պակսի Երրորդութեան երրորդ անդամը, — Հոգին Սուրբ: Պօղոս Տարսոնցի արդէն շատ բարեկամ չէ Թուիր երրորդ անդամին, — իր դամելիք դամը երկրորդն է:

Ահաւասիկ ինծի Թանկագին վկայութիւն մը, հաստատելու համար տեսակէտըս. — Քրիստոնէութեան առաջին ջատագովներուն (ափոլոժիսթ), ինչպէս աշակերտներուն եւ առաքեալներուն գլխաւոր առաքելութիւնն էր աստուածութեան բարձրացնել Յիսուսը, եւ այդ նպատակով առեղծուած էր Հանգանակը, որ, յաւելեալ եւ ճոխացեալ, ուրիշ բան չէ՝ բայց եթէ տարազարան մը Երրորդութեան վարդապետութեան:

Այսպէս, «Հաւատամ եթէ Յիսուս Քըրիստոս է Որդի Աստուծոյ» տարազը, կարճ պարզ խօսք մը, Յիսուսի աստուածացման պայքարին համար գործածուած իբրեւ նշանաբան, ի վերջոյ դարձաւ կենդանի կորիզ, որ պիտի ծլէր, պիտի բողբոջէր, պիտի ծաղկէր, փունջ պիտի կազմէր, յետոյ պիտի դառնար պարտէզ, յետոյ անտառ, իր շրջագիծին մէջ առնելով ամբողջ Միջերկրականեան մշակոյթը ու պիտի կոչուէր այլեւս քրիստոնէութիւն՝ պարփակելով հանդերձ քըրիստոնէութեան խորթ տարրեր ամալգամային ձեւով, ինչպէս եգիպտական գաղտնագիտութիւնը (էզոթերիզմ), մովսիսական տեիֆիսմը, հելլենական փիլիսոփայութեան վիւլկարիզասիոնը, հեթանոսական ծիսարանը:

Այս փոխառութեանց վկայութիւնը կու տան Աւետարաններն ալ:

Փառաւոր օրինակ մը. —

Քրիստոնէական ի՞նչ կը գտնէք սա խօսքին մէջ, որ կը վերագրուի Յիսուսի. «Առէք, կերայք, այս է մարմին իմ» (Մատթ. ԻԶ. 27): Բայց այս խօսքը բըքանչելի յիշատակ մըն է, մնացորդ մըն է աստուածկերութեան (թէոֆաժիսմ) նախադարեան աւանդութիւններէ:

Մարկոս չունի երկրորդ բայը, զոր բըտորայծած եմ (ԺԴ. 23): Իսկ Ղուկաս, որ շատախօս է, ջնջելով երկու բայերն ալ՝ կ'աշխատի տալ մեկնութիւն մը, որ օտար է խօսքին, որովհետեւ յետասմուտ, — այդ մեկնութիւնը կրկնուած է նաեւ Պօղոսի մօտ(**), որ իր վարդապետն է (Ա. Կոր. ԺԱ. 24): Յովհաննէս չունի այս խօսքը:

Գիտէ՞ք թէ ուրկէ՛ կուգայ այս աւանդութիւնը, մինչեւ մեր օրերը եւս ծանօթ՝ «հոգեճաշ» անունով:

Քաղաքակրթութեան աստիճանին չըբարձրացած ժողովուրդներու մօտ, էթնոլոկները նկատած են որ նախնական պարտականութիւն կը համարուէր գոհաբերել մահուան դուռը հասած ծերերը եւ «ուտել» անոնց մարմինը, ինչ որ այն ծիսական նշանակութիւնն ունէր թէ, այդ եղանակով, նախահայրերուն ուժն ու առաքինութիւնը կը շարունակուէին սերունդէ սերունդ: Ֆրէյզըր բազմաթիւ վկայութիւններ ունի ոչ միայն մահամերձ ծերեր, այլեւ մանաւանդ «աստուած ուտելու» ծիսական աւանդութիւններէ (Ոսկեղէն Ոստ, ֆրանս. Թարգմ. տպ. Կէօթնէր, էջ 452, նաեւ Յորեններու եւ անտառներու ոգիները, հատոր Բ. էջ 43):

Աստուածկերութեան աւանդութեանց մնացորդ է այն հաւատքը թէ ոգիներ եւ աստուածներ կը բնակին ցորենին կամ խաղողին մէջ եւ ծիսական եղանակով՝ առաջին ցորենէն պատրաստուած կարկանդակ մը ուտել կամ խաղողի երախայրիքէն քամուած գինին խմել կը նըշանակէր իրապէս ուտել պաշտուած աստուածին մարմինը կամ խմել արիւնը, բըտանալու համար նոյն աստուածին շնորհքը: Կիկերոնի օրով տակաւին տարածուած էին այս ծէսերը, այնքան որ «Աստուածներու բնութեան» հեղինակը խենթ կը համարի ով որ կը կարծէ թէ ծիսական եղանակով այդ կերածը Աստուծոյ մարմինն է կամ խմածը Աստուծոյ արիւնն է: Բայց Ֆրէյզըր դիտել կուտայ թէ հաւք անծանօթ չէին այդ «խենթ» ծէսերը (Մարդը, Աստուած եւ անմահութիւնը, տպ. Կէօթնէր, էջ 304): Լէնհարտ, իր կարգին, կը պատմէ թէ Ֆիճիյի կղզին մէջ ծիսական արժէք ունէր ապաննել ծերացածները, որոնց զաւակները «կ'ուտէին» մարմինը, որպէսզի սերունդին փոխանցուի նախահայրերուն ուժը: Անոնք կը հաւատային թէ արմաւէն պատրաստուած կարկանդակ մը, զոր սակու կ'անուանէին, նման է իրենց մեռած ծնողքին, եւ այդ կարկանդակը ուտելով՝ կը հաւատային թէ իրենց ծնողքին մարմինը կ'ուտէին (Կրօնքներու պատմութիւնը, հատոր Ա. էջ 101, տպ. Պլոն է Կէ): Կարգ մը ցեղեր, իրենց մեռած ծնողքին մահուան առթիւ, մարդկային կերպարանքով խմորեղէններ կը պատրաստէին ու կ'ուտէին՝ իրենց մեռելին ոգեկոչումով, — տեսակ մը «հոգեճաշ», ինչպէս Յիսուս «յառաջնում երեկոյի Բաղարջակերացն տօնի, յորժամ անձամբ կատարելով զայն խորհուրդ, պատուիրաց եւ աշակերտացն զնոյն առնել առյապա ի յիշատակ մահուն՝ որով մեռանելոց էր»:

Անոնք որ Ծիսական զոհաբերութեանց պատմութիւն կարդացած են, գիտեն թէ զոհը մարդ էր սկզբնաբար, յետոյ մարդը փոխարինուեցաւ կենդանիով, յետոյ կենդանին՝ որեւէ ուտեստեղէնով, (այս սիպրութթիւսիոնը իր պատմութիւնն ունի եւ իր օրէնքները), — Յիսուս, զոհելով ինքզինք եւ մարմինն ընծայելով աշակերտներուն, իրեն վերագրուած ծանօթ խօսքով կը յիշեցնէ աստուածկերութեան ծէսը:

Աւելս օրինակ մըն է քրիստոնէութեան մարմինը կազմող ամալգամէն:

Բայց վերադառնանք Հանգանակին վէճերուն:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) Քսան տարի ետք, 1457ին՝ Լորան Վալլա կը հաստատէ թէ որեւէ «առաքելականութիւն» չի ներկայացներ Առաքելոց Հանգանակը:

(**) Մատթէոսի եւ Պօղոսի մօտ՝ վկայութիւնները, հայերէն թարգմանութեան մէջ, լեզուական սխանչելի դասերու նիւթ կ'ըլլան: Այսքանը ըսեմ միայն, առ այժմ, թէ սխալ է «առէք կերայք» բայերուն մէջ ստորակէտ դնել, — Մատթէոսի վկայութեան մէջ ստորակէտ դրուած է, ընդօրինակողի մեղք է:

ԵՍ ՏԷՐ-ՋՕՐԻ ԴԺՈԽՔԷՆ ՓԱԽԱԾ ԵՄ

Պաշտօնանկ միւթէսարըֆը կը մեկնի, իսկ Զէքի պէյ իր կարգին պաշտօնանկ կ'ընէ իր սահմանին մէջ գտնուած բոլոր միւտիւրները եւ պաշտօնի կոչելով յարմար գտած մարդիկը:

Այսպէս է, որ կը սկսի պաշտօնական ջարդը, Զէքի պէյի կազմակերպած ձեւով:

Այս խօսակցութիւնը դեռ կրնար շարունակուիլ Թերեւս, երբ դիմացէն երեւցան երկու ժանտարմաներ, ձիաւոր, իրենց առջեւը ձգած խումբ մը հայ կիներ եւ աղջիկներ: Անոնք չմօտեցած, ըսի մացառին մէջէն խօսող հայրենակիցիս.

— Ալ մի խօսիր, դիմացէն ժանտարմաներ կուգան: Լաւ պահուըտեցէք: Աստուած ձեր հետ: Ի սրտէ կը մաղթեմ որ ողջ մնաք եւ ձեր տեսածն ու գիտցածը պատմէք ողջ մնացողներուն: Երթաք բարով:

Ու կռնակս դարձուցի մացառին:

Քիչ ետքը խումբը մօտեցաւ: Ժանտարմաներէն մէկը կանգ առաւ առջեւս եւ ըսաւ.

— Ի՞նչ կ'ընես հոս:

— Կառքիս անիւը կոտրած էր, նորոգելու տարի քաղաք եւ հիմա կը վերադառնամ տեղս, հանգչելու համար նստած եմ պահ մը:

Եւ ցոյց տուի արտօնագիրս:

— Լա՛ւ, ճամբայ ելիր:

Անիւս գլորելով՝ խառնուեցայ կիներուն խումբին եւ յառաջացանք կամուրջին միւս գլուխը: Մեր աքսորավայրը:

Հարկ կը համարեմ արձանագրել թէ Պողանթիէն մինչեւ Տէր – Զօր՝ մեր կարաւաններուն ընկերացողները ժանտարմաներ էին: Տէր – Զօրի մէջ, առաջին անգամ ըլլալով, տեսանք բանակային Թուրք զինուորներ, որոնք մեր վրաններէն քիչ մը հեռու դիրք գրաւած ու պաշարած էին աքսորական Հայութիւնը: Ո՞վ գիտէ, ի՞նչ կը խորհէին: Մօտակայքը արաբական գիւղեր կային, գետն ալ մօտ էր, իսկ անապատը դեռ հեռու:

Կամուրջէն անդին, ընդարձակ դաշտին վրայ, մօտաւորապէս 60 – 70 հազար Հայութիւն, վրաններու տակ ծուարած, կ'ապրէինք բացօթեայ բանտի մէջ: Բայց ամէն օր կ'աւելնար մեր համրանքը, թէ քաղաքէն եւ թէ շրջականերէն կը հաւաքէին, մինչեւ իսկ Ապուքեմալէն ու Միատինէն կը բերէին կը լեցնէին մեր «բանտը»:

Միշտ կը խորհիմ մացառին մէջէն խօսող հայրենակիցիս խօսքերուն վրայ: Աքսորականները կարաւան առ կարաւան կը բերեն մինչեւ հոս, եւ երբ բազմութիւնը կը լեցնէ ամբողջ դաշտը, կը սկըսին «պարպել», զանոնք տանելով ջարդելու, անապատին մէջ:

Մենք չենք կրնար հեռանալ զինուորական շղթայէն: Ամէն օր, սակայն, քաղաքէն կուգան վաճառականներ, կը շըրջին վրաններուն մէջ եւ ոչինչ գիներով կը գնեն ոսկեղէն, ադամանդ, մատանի, օղ, վերջապէս ինչ զարդեղէն որ արժէք կը ներկայացնէ:

Այսպէս սպասեցինք ութ – տասը օր: Հրաման չկայ յառաջ երթալու: Կառքի գործ չկայ: Յուսահատ, ըսի վարպետիս.

— Ես ալ գործ չունիմ հոս, ինչո՞ւ նըստիմ պարապ տեղը եւ հացդ ուտեմ: Չեմ սիրեր այս ձեւը: Թող որ գլխուս ճարը նայիմ:

Ոչ դրամ ունէի, ոչ ալ ծախու բան: Կը շրջէի վրաններուն բոլորտիքը եւ կըտոր մը հացի փոխարէն՝ կը կատարէի ինչ աշխատանք որ առաջարկէին: Երբեմն մեր քաղաքացիները, անոնք որ քիչ – շատ ունէին, ուտելիք բան մը կուտային: Վերջապէս, օր մը կուշտ, երկու օր անօթի, ժամանակ կ'անցընէի: Վարժուած էի Թշուառութեան յետին աստիճանին: Անծանօթ վրաններու կողմը, կ'օգտուէի նետուած ուտելիքներէն, — չոր կտորուանք, կէսը փտած պտուղներ:

Անցան շաբաթներ, ամիսը լրացաւ: Դեռ կը մնանք Տէր – Զօրի առջեւ, կամուրջէն անդին:

Յանկարծ հրաման, — քակել վրանները եւ քշել յառաջ:

Եւ ահաւոր այս բազմութիւնը ճամբայ ելաւ: Մարդկային հեղեղ որ կը հոսէր Եփրատի եզերքն ի վար: Բոպիկ, բեռներու տակ կքած:

Աչքս չորս բացած, կը նայիմ աջ ու ձախ: Ով որ ծանր բեռ մը ունի՝ կը մօտենամ ու կ'օգնեմ, առանց բան մը պահելու: Բայց տեսնելով վիճակս, խեղճ ու Թշուառ կերպարանքս, բան մը կուտային ուտելու համար: Ժամ մը յառաջանալէ ետք՝ հասանք վայր մը, որու կուտային Մարատ անունը:

Հրամայեցին որ կանգ առնենք այդտեղ: Ամէն մարդ սկսաւ վրան բանալ, պէտք վրան չունէր: Ով որ օգնութեան հրաւէր ունենար, կը վազէի, առանց հրաւէրի ալ ու կ'օգնէի: Ով որ ունէր, բան մը կը տար ուտելու:

Այս վայրը քանի մը հատ քարայր չէնքեր կային:

ՍՏԵՓԱՆ ՄԻՍՔՃԵԱՆ

(6 Շար.)

ՀԻՒԼԷԱԿԱՆ ՈՒԺԻ ՕԳՏԱԳՈՐԾՈՒՄԸ

Հիւլէական ուժը հետզհետէ աւելի մեծ տեղ կը նուաճէ ընկերութեան հիմնական խնդիրներու լուծման։ Հիւլէն թափանցած է տնտեսական եւ առեւտրական ծրագիրներուն մէջ։ Հիւլէական ելեկտրակայանները դարձած են իրականութիւն Մ. Նահանգներու, Խորհ. Միութեան, Անգլիոյ, Քանատայի, Ֆրանսայի, Շուէտի եւ այլ երկիրներու մէջ : Ըստ որոշ հաշուարկումներու, 1980ին աշխարհի վրայ գտնուող հիւլէական ելեկտրակայանները պիտի ունենան մօտաւորապէս 100 միլիոն քիլովաթ ուժ եւ պիտի արտադրեն ամբողջ աշխարհի ելեկտրական ուժին մօտաւորապէս 10 առ հարիւրը :

Հիւլէական ելեկտրակայանները աւելի արագօրէն պիտի զարգանան այն տեղ, որոնք կը գործեն դասական վառելանիւթերու հիման վրայ :

Ներկայիս գիտնականներ կ'աշխատին ուղղակի ելեկտրական ուժի վերածելու ռէաքթորներու ջերմային ուժը : Երբ այս խնդրութիւնը անցնի արդիւնաբերական գետնի վրայ, զգալի կերպով պիտի նուազին ծախքերը :

Այս ուղղութեամբ ամերիկացի եւ խորհրդային գիտնականները ձեռք ձգած են որոշ արդիւնքներ :

Միւս կողմէ ծովի ջուրերուն աղազերծման համար օգտագործուելիք հիւլէական սարքաւորումներուն կիրարկումը ամբողջովին պիտի փոխէ ընդարձակ տարածութիւններու կերպարանքը :

Ինչպէս լրատուներուն համաձայն, ներկայիս, ցածորակ, ճահճային ու ծովի ջուրերու աղազերծման հարցով կը զբաղին 15 երկիրներ եւ ութսուն ազգային միջազգային կազմակերպութիւններ : Այս բնագաւառին մէջ իբրեւ գործնական կիրարկման օրինակ կարելի է տալ Կասպից Ծովի ջուրերուն աղազերծման ծրագիրը, որ կը նախատեսէ Մանղըշլակ կղզիին վրայ գործարանի մը շինութիւնը, օրական աւելի քան հարիւր հազար մեթր խորանարդ մեթր անուշ ջուրի արտադրութեամբ :

Բազմազան են հիւլէական ուժի կիրարկումները, իսկ բնագաւառները հետզհետէ աւելի այլազան : Կը շինուին հիւլէական մղիչ ուժով առեւտրական շոգենաւեր : Հիւլէի օգնութեամբ կը հետազօտուի երկրին կեղեւը մինչեւ անհասանելի խորութիւններ, առանց խօսելու անջրպետին մէջ կատարուող հետազօտութիւններուն մասին :

Արդիւնաբերութեան, երկրագործութեան, բժշկութեան, կենսաբանութեան եւ այլ ճիւղերու մէջ գործնականօրէն գոյութիւն չունի բնագաւառ մը, ուր հետազօտութիւններու և ուսումնասիրութիւններու ընթացքին ներկայ չըլլայ հիւլէն :

Ռատիօիզօթօփներու արդիւնաբերական ու գիտական զանազան կիրարկումներուն ցանկը կը բովանդակէ մօտաւորապէս հազար կարելիութիւններ, իսկ արտադրութեան քառասուն ճիւղերը արդէն իսկ կ'օգտուին հիւլէական ուժի առաւելութիւններէն :

Կարելի է ըսել, թէ հիւլէական ուժերը սկսած են սանձազերծուիլ մարդոց կողմէ եւ յօգուտ մարդուն : Դժուարին բակրզընուորութենէ մը ետք, ներկայիս արագ թափով ձեւի կը բերուին դրական արդիւնքներ :

Տ. ԼԵՒՈՆԵԱՆ

ՄՕՐՍ

Երբ զիս թաղեն, գիտեմ որ դուն
արթնցալով
Շիրիմին մէջ, եւ դիտելով շուրջդ շուար՝
Պիտի գտնէ հոգիդ հոգիս զմայլահար,
Եւ հեծկլտուն ուրախութեան աղաղակով :

Առանձնութիւնդ այլեւս ինձմով պիտի
ձուլուի
Այն ձեւին մէջ՝ զոր անհուն սէրն էր
սահմանած,
Եւ ես քեզմով գոգցես կրկին ստեղծուած՝
Պիտի շնչեմ բուրվառիդ խունկը սխրալի :

Զի առանց քեզ ես անկատար, առանց
մահուան՝
Ես ծարաւի դաշնութեանն քու ձեռքերուդ
Ցրտասարսուռ՝ երբ որ մազերդ
վիժանուտ :

Զիս չեն ծածկեր, աստեղահիւս զերդ
պատմուճան,
Ես կորուսեալ, դուն զիս սիրով
մայրագորով
Վերագտած յաւերժութեանըդ կարօտով :

ԱՐՍԷՆ ԵՐԿԱԹ

ՁԵԿՈՅՑ

«Համազգային»ի Անահիտ Մրցանակի

Յանձնախումբի

Յանձնախումբս իր 1965 Մայիս 26ի ժողովին որոշեց 1964ին լոյս տեսած լաւագոյն գրական երկի մրցանակը տալ Զարեհ Խրախունիին (Պոլիս) իր «Քար կաթիլներ» եւ «Ես եւ ուրիշներ» անունը կրող բանաստեղծութեան հատորներուն համար :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՁԱՅՆ – ՊԱՏԿԵՐԱՍՓԻՒՌԸ

Ձայնասփիւռի առաջին կայանը շինուեցաւ 1926ին : Հաղորդումներու ծիրը Երեւանեան դաշտավայրէն անդին չէր անցներ : Իսկ ներկայիս գոյութիւն ունին քանի մը զօրաւոր կայաններ, որոնք կ'աշխատին երկար, միջին, կարճ եւ գերկարճ ալիքներով :

Պատկերասփիւռի եւ միջքաղաքային հեռախօսային կապը զարգացնելու համար հաստատուեցաւ Երեւան – Թիֆլիզ զօրաւոր գիծ մը, որուն շնորհիւ Երեւանցիները հնարաւորութիւն պիտի ունենան դիտելու հեռաւոր քաղաքներու (Մոսկուա, Քիեւ, Մինսք, Լենինկրատ, եւայլն) պատկերասփիւռի հաղորդումները : Յառաջիկային այս ձեւի գիծեր պիտի հաստատուին Երեւանէն Լենինական եւ Զանգեզուր :

Ներկայիս Հայաստանի 1·032 բնակավայրերէն 832ը կը մտնեն ռատիոֆիքացիոնի ցանցին մէջ : Մինչեւ 1970 պիտի ամբողջանայ այս ցանցը :

Հայաստանի մէջ ներկայիս կան մօտ երեք հարիւր հազար ձայնասփիւռի եւ 117·000 պատկերասփիւռի գործիքներ :

Միջքաղաքային հեռախօսային կապին մէջ արմատացած է կիսաինքնաշխատ, իսկ Երեւանի մէջ, միջքաղաքային հեռախօսային նոր կայանին կառուցումէն ետք, ամբողջովին ինքնաշխատ կը դառնայ միջքաղաքային հեռախօսային կապը Լենինականի, Կիրովականի, Դիլիջանի հետ :

ՆՈՐ ՑՈՒՑԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

Երեւանի պատմութեան թանգարանը վերջերս ցուցադրութեան հանեց արտասահմանէն ստացած իր արժէքաւոր իրերն ու նիւթերը :

Երկու տարիէ ի վեր արդէն ցուցադրութեան դրուած են Ռուբինեան իշխաններու դրօշը, Զէյթունի քարտէսը, Սիամանթոյի մօր գլխար, հայկական հին դրամներու հաւաքածոներ : Նուէրներու ցուցահանդէսին մէջ առանձին տեղ կը գրաւեն Զօր. Անդրանիկին անձնական իրերը, աղամանդազարդ սուրը, անոր գործունէութեան հետ կապուած փաստաթուղթերն ու վաւերագիրները :

Ներկայիս յատուկ բաժին մը յատկացուած է 19րդ դարու վերջաւորութեան եւ 20րդ դարու սկզբնաւորութեան հայ ժողովուրդի պատմութեան : Առաջին մասը կը պատկերացնէ անցեալ դարու 90ական թուականները : Զանազան նկարներ ցոյց կուտան արեւմտահայութեան դժնդակ վիճակը, Սուլթան Համիտի վայրագութիւնները եւայլն : Ապա յաջորդաբար ներկայացուած են 1909ի Ատանայի ջարդը, 1915ի մեծ եղեռնի հետ կապ ունեցող փաստաթուղթեր (եռեակ մեծ հրէշներուն ծածկագիր հեռագիրներուն պատճէնները), ինքնապաշտպանողական կռիւներ, քարտէզ մը, ուր ցուցակագրուած են արտասահմանի բոլոր հայ գաղութները՝ քաղաքներ, գիւղեր եւայլն :

ՊԱՀԱԾՈՆԵՐՈՒ ԱՐՏԱԴՐՈՒԹԻՒՆԸ

Այս տարուան պահածոներու արտադրութիւնը պիտի հասնի 133 միլիոն 600 հազար տուփի : Անցեալ տարուանը եղած է 11 միլիոն տուփ նուազ : Աշխատանքներ կը կատարուին արտադրութեան քանակը եւ տեսակը բարձրացնելու համար : Երկու նոր գործարաններ, մէկը Մասիսի կայարանին քով, իսկ միւսը Արտաշատի մէջ զգալի կերպով պիտի բարձրացնեն Հայաստանի պահածոներու արտադրութեան քանակը :

ՇԱՀԵԿԱՆ ԳԻՐՔ ՄԸ

Լոյս տեսաւ Գ. Սարգսեանի «Մովսէս Խորենացու Հայոց Պատմութեան ժամանակագրական համակարգը» ուսումնասիրութիւնը :

Հեղինակը պատրաստած է Մովսէս Խորենացիի ծանօթ գործին ժամանակագրական աղիւսակը :

ԻՏԱԼԻՈՅ ԴԵՍՊԱՆԻՆ ԱՅՑԸ

Երեւան այցելած է Մոսկուայի Իտալիոյ դեսպանը՝ Ֆ. Սենսի :

Տեսակցեցաւ Ա. Քոչինեանի հետ :

ՆՈՐ ԱՐՁԱՆՆԵՐ

Տարիներէ ի վեր կը գրուէր եւ կը խօսուէր, թէ Մատենադարանի շէնքին մուտքին առջեւ երկու շքեղ արձաններ պիտի կանգնեցուին՝ մէկը Մովսէս Խորենացին, իսկ միւսը Անանիա Շիրակացին ներկայացնող :

Երեմ Վարդանեանի եւ Գրիգոր Բաթալեանի այս զոյգ կոթողները վերջերս զետեղուեցան Մատենադարանի շէնքին աջ ու ձախ կողմերը : Յետագային, յաջորդաբար պիտի զետեղուին արձանները Մեսրոպ Մաշտոցի, Սահակ Պարթեւի, Եղիշէի եւ Կորիւնի :

Մ. ԶԱՐԻՖԵԱՆԻ ՀԱՒԱՔԱԾՈՆ

«Հայաստան» հրատարակչութիւնը լոյս ընծայեց Մատթէոս Զարիֆեանի գործերուն հաւաքածոն : Առաջին անգամն է, որ Հայաստանի մէջ հրապարակ կ'ելլէ վաղամեռիկ բանաստեղծին քերթուածներուն հաւաքածոն :

Գիրքը կը պարունակէ «Տրտմութեան եւ խաղաղութեան երգեր» (1921), «Կեանքի եւ մահուան երգեր» (1922), այլ քերթուածներ եւ արձակ էջեր :

ԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ԵՐԿՐԱՇԱՐԺՆԵՐ

Որպէսզի կարելի ըլլայ նախատեսել երկրաշարժներու հետեւանքով բազմայարկ շէնքերուն կրելիք հաւանական վնասները, հայ ճարտարագէտները փոքրիկ մոտէլներու վրայ կը փորձեն արուեստական ցնցումներ, մինչեւ 7–8 բալանոց : Արդիւնքը մեծապէս գոհացուցիչ է հետազօտութեան տեսակէտէն :

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (244)

ԷԿԵՐԻ ** ** ԱՍՏՂԵՐԸ

Ե.

Կէս գիշերին, վառօդի շտեմարանի դըրան առջեւ Տոպօ զինուորի մը հանդիպեցաւ որ մեծ ամաններու խումբ մը գըլխուն վրայ դրած կը տանէր. տասնի չափ գեղջկական ամաններ :

— Ի՞նչ են ասոնք :

— Տէր Գրիգոր գնդապետը հրամայեց ինծի որ խոհանոցէն ամաններ տանիմ :

— Ո՞ւր է տէր գնդապետը :

— Պոլէքի ամրոցին վրայ :

Տոպօ հոն քշեց ձին, հոն հասնելով իջաւ ու կանթեղներու նսեմ լոյսին տակ վեր փութաց : Հոն էր Գրիգոր, կանթեղի մը քով խոշոր ջուրի ամանի մը վրայ հակած անշարժ, տժգոյն ու մելամաղձոտ դէմքով :

— Գրիգոր :

Գրիգոր ոտքի ելաւ :

— Չէի գիտեր որ դեռ արթուն էք, Տէր հրամանատար : Բայց Մեքշէկին իմաց տուած եմ թէ ականներով հսկել կուտամ :

— Ակա՞ն կը բանան :

— Կը կարծեմ միայն : Քանի որ յարձակումը ետ մղեցինք, ապահով է թէ ական պիտի բանան :

— Լաւ, — պատասխանեց Տոպօ. — թմբկահարներն ալ թող իրենց թմբուկները գետին դնեն ու վրան ոլոռ ցանեն :

— Ու մանր գնդակներ :

Տոպօ ձայն տուաւ Քրիստափոր զինակիրին.

— Գնա, շրջէ պահակներուն քով եւ ըսէ անոնց որ ուշադրութիւն դարձնեն ջուրերուն ու թմբուկներուն. ու հազիւ թէ տեսնեն թէ ջուրը կը շարժի, կամ թէ թմբուկներուն վրայ ոլոռը կամ գնդակները դողդողան անմիջապէս իմացնեն մեզի :

Ու Գրիգորին թեւը մտնելով հետը քալեց :

— Սիրելի Գրիգորս, — ըսաւ անոր հայրական ձայնով, որով միայն իր զինակիրներուն հետ խօսելու սովորութիւն ունէր. — շաբաթէ մը ի վեր կը դիտեմ քեզ : Ի՞նչ ունիս : Այսպէս չէիր դուն :

— Տէր իմ, — պատասխանեց Գրիգոր ու ձայնը կը դողար — չէի ուզեր ձեզի ձանձրոյթ տալ. բայց քանի որ կը հարցնէք կը պատասխանեմ : Բերդի պաշարումէն ի վեր գրեթէ ամէն գիշեր կը պոռան ինծի թէ զաւակս իրենց քովն է :

— Սուտ բաներ :

— Ես ալ այնպէս կը մտածէի, սկիզբը կարեւորութիւն ալ չտուի : Սակայն ճիշդ շաբաթ մը կ'ըլլէ որ փոքրիկ սուր մը նետեցին ներս. այդ սուրը իմ զաւակինս էր :

Եւ այս ըսելով թաւիշէ պատեան ունեցող փոքրիկ սուր մը հանեց վերարկուին տակէն :

— Անհաւանելի, տէր հրամանատար : Ապահով դուք չէք յիշեր, թէեւ դուք տուած էք ինծի երբ առաջին անգամ հանդիպեցանք իրարու : Ու ես զաւակիս թողուցի երբ իրարմէ բաժնուեցանք : Ինչպէս Թուրքերու ձեռքը ինկեր է սակայն :

Գրիգոր շարունակեց.

— Կինս ու զաւակս Շորրոն թողուցած եմ : Այդ կողմերը ոչ մէկ Թուրք ոտք չէ կոխած, եթէ կոխէ՝ կը սատկեցնեն : Իսկ կինս անկէ չի հեռանար, որովհետեւ մարդ չունի որ երթայ :

Տոպօ գլուխը շարժեց :

— Չեմ հասկնար, արդեօք զոյգե՞ր են սուրը. կամ արդեօք հնավաճառի մը կամ զինուորի մը ձե՞ռքը ինկեր է :

— Բայց այն ատեն ի՞նչպէս գիտեն թէ իմ զաւակինս է : Ու կապ մը ունի ինծի հետ ; այն է որ օձի մը պէս կը կրծէ սիրտս : Այդ Եումուրճաքը, կամ Տերվիշբէկը հմայեակ մը ունէր. իմ լուսահոգի դաստիարակս, Գաբրիէլ վարդապետը, ձեռքէն առեր ու ինծի տուեր էր : Անկից ի վեր այդ յիմար Թուրքը շարունակ կը փնտռէ : Ի՞նչպէս կրցեր է իմանալ որ քովս է, չեմ հասկնար : Այսպէս կամ այնպէս, այնքան որոշ է որ իմացեր է, որովհետեւ ինծմէ կ'ուզէ :

— Ու դուն կը կարծես թէ զաւակդ իրապէս իր քո՞վն է : Գրողը տանի այդ մատանին, դուրս նետէ իրեն :

— Սակայն ճիշդ այդ է տարօրինակը, — պատասխանեց Գրիգոր սաղաւարտը վար առնելով, — մատանին քովս չէ, տուն թողուցած եմ :

Տոպօ մրթմրթաց.

— Խելքս չի հասնիր. եթէ մտածեմ թէ Թուրքերէն ոմանք մինչեւ Շորրոն հասած են... հըմ ... : Բէկը մատանին պիտի առնէր եւ ոչ տղան :

— Ես ալ անոր համար գլուխս կը ճաթեցնեմ, — պատասխանեց Գրիգոր :

— Ու կը կարծես թէ զաւակդ իրապէս հո՞ս է :

— Ինչպէս որ սուրը Շորրուէն մինչեւ հոս հասեր է, պէտք է ենթադրեմ թէ տղաս ալ հոս է :

ԿԵԶԱ ԿԱՐՏՕՆԻ

(Շար.)

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ կազ· Խաչի մաս – նաճիւղին, երեքշաբթի, Յունիս 15ին, ժամը 20·45ին Սինեմա Ալհամպրայի մէջ, 6, Ավրնիւ ժան ժօռէս (Մեթրօ Մեռի տ'Իսի) :

Կը ներկայացուի Փօլ Կաւոյի ծիծաղաշարժ մէկ գառաներգութիւնը ·—

ԱՆՈՒՇ ՓՈՐՋԱՆՔ
(4 արար)

Կը մասնակցին ·— Զարուհի Անտոնեան, Նուրհան Մարգարեան, Միհրան Անտոնեան, Նազարէթ Պըշտիկեան, Լիւսի Թօ – փալեան, Յակոբ Սթամպուլեան, *ինչպէս նաեւ՝* Կարօ Թօփուզեան, Վիհի Մոստիչեան, Սարգիս Մոստիչեան *եւ* Նատիա Թօփուզեան :

Բեմադրութիւն Մ· ԱՆՏՈՆԵԱՆ
Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

Մուտք 4 եւ 6 ֆրանք

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի ար – ձանագրութիւնները սկսած են : Ամէն ա – նոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկ – ները դնել վարժարան այժմէն իսկ պէտք է դիմում ընեն հաստատութեան տնօրէ – նութեան, 1 Պուլվ· տիւ Նօռ., լը Բէնսի, (Սէն է Ուազ), հեռ· 927–01–72 :

ԿՈՉ

Փոն ար Շէրլիի եւ չրջանի Հայութիւնը ձեռնարկած է Ազգ· Տան մը չինութեան, դպրոց եւ սրահ մը ունենալու համար, որ միեւնոյն ատեն ծառայէ մեզի որպէս եկեղեցի, արդէն պատերը լրացած են :

Տեղւոյս Ազգ· Մխիթեան վարչութիւ – նը կոչ կ'ընէ Ֆրանսահայ մեր պատուար – ժան հայրենակիցներուն եւ միութիւննե – րուն, որ իրենց նիւթական եւ բարոյա – կան օժանդակութիւնը բերեն այս սրբա – զան գործին :

Այն հայրենակիցները, որոնք կարեւոր դժուարներով կ'ուզեն մասնակցիլ, իրենց անունները պիտի արձանագրուին չէնքին ճակատը եւ «Բարեբար» պիտի կոչուին :
(ԿՆԻՔ)

Յ· Գ·— Դրամական առաքումները կա – տարել եւ ընդհ· տեղեկութիւններ առա – նալ, վարչութեան նախագահէն, որու հասցէն հետեւեալն է·— ԱՇՈՏ ԱՐԵԿ – ԵԱՆ, Բիւ ար լա Շէն, Նարվիէօ (Իվէտ) :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԿԱՊՍՑՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներու կայանի արձանագրութիւնները սկսած են : Ըն – դունելի են աղջիկները 6էն 15 տարեկան, մանչերը՝ 6էն 14 տարեկան : Հետաձգումով ոչ մէկ կարգադրութիւն : Մնոզքները պէտք է ներկայանան անձամբ Մխիթեան դրասենեակը 17, Բիւ Պլէօ, (9րդ թաղա – մաս, մեթրօ Քաստէ) Հայ Մշակոյթի Տան Գ· յարկ, Հինգշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 16էն 20, Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 17 : Հետերնին պէտք է բերեն հարկ եղած վաւերաթուղթեր (Լիվրէ տը Ֆամիյ, սեֆիւրիթէ սոսիալ, այլօֆասիոն, եւն·), վճարումները պէտք է կատարուին արձա – նագրութեան պահուն լրիւ կերպով՝ ամ – սամքար 400 ֆրանք, դրպանի պատյտի ծախք՝ 30 ֆրանք, երկաթուղային եր – թուղթ (վերապահութեամբ՝ անցեալ տարուան դիները), մեծերը 65 ֆրանք, փոքրերը 38 ֆրանք : Արձանագրութիւն – ները կը փակուին՝ Յուլիսի համար՝ Յու – նիս 5ին, Օգոստոսի համար՝ Յունիս 15 – ին : Այս թուականներէ առաջ եթէ ցան – կերը լրանան կը յայտարարուի թերթով : Հակառակ փափաքին օրէնքով առնման – ուած թիւէն աւելի կարելի չէ արձանա – գրել : Դիմումները չատ են, կը խնդրուի անյապաղ արձանագրուիլ :

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ
Modèle Deposé
Թանկագին ու Մնայուն
Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝ 200 Ֆ· Շրջանակով 300 Ֆ·
Գնելու համար դիմել՝
EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63
Expédition contre-remboursement

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ԱՌԱՋԻՆ ՌԱԼԻ

Հ· Յ· Դ· ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

կազմակերպութեամբ Անիէռի եւ Սար – սէլ – Առնուվիլի խումբերուն :
կիրակի, Յունիս 20ին,

COYE

Ռալի ·— մեկնում՝ փորթ տը լա Վիլէթէն, ժամը 8·30ին :

Ծախքերու մասնակցութիւն՝ 5 ֆրանք : Արձանագրուիլ Նոր Սերունդի խումբերուն մօտ :

Դաշտահանդէս ·— Ռալիի ժամանումէն ետք : Խաղեր, պուլի եւ վօլէյի մրցում – ներ, զանազան անակնկալներ, և անշուշտ փիք – նիք՝ աւանդական համեղութով :

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՊԱՆԵԼՕ – ՔԱՇԱՆ ·— Հ· Յ· Դ· «Ռազ – միկ» ենթակոմիտէի ընդհ· ժողովը տեղի կ'ունենայ երեքշաբթի, ժամը 20·30ին, Ռանօ տաքատեղին :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Լիոնի Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդի պաշ – տօնեայ ժողովը տեղի պիտի ունենայ Կիրակի Յունիս 27ին :

21 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԵՒ ՄՈՍԿՈՒԱ
— ԱՅՑԵԼԵՑԻՔ —

4 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ

AEROFLOT SUR TU 114 A REACTEUR
ՓԱՐԻԶ – ՄՈՍԿՈՒԱ – ԵՐԵՒԱՆ ՎԵՑ ԺԱՄԷՆ ԵՒ ՎԵՐԱԴԱՐՁ
Մասնաւոր վարձուած օդանաւով
Ճամբորդութիւնը կազմակերպուած է Հ·Մ·Ը·Մ·Խ, Պր· ԼԵՒՈՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆԻ եւ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԼՈՑՏ ԸՆԿ· կողմէ աջակցութեամբ Աէռոֆլոթի *Թիւ 114 օդանաւին*
Մեկնում Յուլիս 30ին վերադարձ Օգոստոս 23ին

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ
ՄԻԱԿ ՄԵՐ ԽՈՒՄԲՆ Է ՈՐ ՁԵԶ ԿԸ ՎԱՏԱՀԵՑՆԷ

21 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ

Արձանագրուեցէք այժմէն : Նաւագոյն ծախքով եւ ընկերական հաճելի ու հան – գըստաւէտ հայրենիք այցելութեան միակ ապահով եւ վստահելի միջոց :
Օդային ճամբորդութիւն, պանդոկ, ճաշ, պտոյտ եւ այցելութիւն
ՄԷԿ ԳԻՆ 2650 Ֆ. ՄԱՐԴ ԳԼՈՒԽ
Ամէն տեղեկութեանց համար անպատիր, սօֆ–ֆոնտիւի, վիզա եւայլն, դիմել կազմակերպիչներուն
Mr. ANDONIAN LEON, 17, Ave. des Acacias, CLAMART (Seine) — Tél. 642-58-39
Մարսէյլի շրջանին համար դիմել
Mr. ALEXANIAN, 18 Rue d'Aix, MARSEILLE 1er — Téléphone : 20-63-43

OUVERT TOUS LES JOURS

SIRDAR-GRILL

50, Champs-Elysées — Paris (8e)
Sous-sol : SNACK - TEA ROOM
Rez-de-chaussée : CAFETERIA

Entresol: RESTAURANT-GRILL
NOS SPÉCIALITÉS RUSSES, ORIENTALES ET FRANÇAISES
— VUE PANORAMIQUE SUR LES CHAMPS-ELYSÉES —
SERVICE AIMABLE ET RAPIDE

Notre excellent menu à 29 F. (boisson comprise)

Après 20 h. DINERS-SOUPERS
aux chandelles et en musique
Avec les « ARMENOFF »
dirigés par NOEL DJARBIKIAN (d'Erévan)
leurs répertoires folkloriques
arménien, oriental, russe, tzigane et israélite
Réservations : 225 - 39 -69 ou 225 - 38 - 60
OUVERT JUSQU'A 2 H. DU MATIN

ԼՈՑՍԸ ԳՈՑՆ Է···· ԳՈՑՆԸ ԼՈՑՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՑՍ ՏՈՒԷ՛Ք···· ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՑՆ ՏՈՒԷ՛Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ
PEINTURES THOMLAC
16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47
11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06
ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ
Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնա – կարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրու – թիւն : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն : Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէում եւ փլասթիք — ծածկոցներ· —
TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE
Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :
Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր գեղչ ունենալ :
ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ
52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆր. Հատը 0.30 Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 9 ՅՈՒՆԻՍ
MERCREDI 9 JUIN 1965

Le Numéro : 0,30 Fr.

41րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 10326 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 41e ANNÉE — Nº 10.326

ՕՐՈՒԱՆ ՄԻՋԱԶԳԱՅԻՆ ԼՈՒՐԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ

ՏԷՖԷՌ ԿԷՏԵՐ Կ'ԱՐՁԱՆԱԳՐԷ

ՎԵՐՋՆԱԿԱՆ ՈՐՈՇՈՒՄԸ ՅՈՒԼԻՍ 19ԻՆ

Զոյգ տպաւորիչ օրեր ետք, ընկերվարական համագումարը վերջացաւ առջի գիշեր, իր հաւանութիւնը տալով Տէֆէռի «ընկերվարական դեմոկրատ դաշնակցութեան» մը ստեղծման, վերջնական որոշումը թողելով սակայն, Ազգային Խորհուրդին, որ պիտի գումարուի Յուլիս 18 եւ 19ին, Համագումարի խրատուութիւններով:

Նախքան բանաձեւի քուէարկութիւնը, Տէֆէռ, կի Մոլէ երկար խօսած էին: Մարսէյլի երեսփոխան – քաղաքապետը պատասխանած էր Օկիւսթէն Լորանի, իր գլխաւոր ընդդիմադիրը որու խօսքերը վիրաւորական ալ նկատած էր: «Մարդ մը կայ, Օկիւսթէն Լորանն է, որ առանձին տեղ մը կը գրաւէ կուսակցութեան մէջ: Տեսակ մը բարոյական գերակայութիւն ունի, թէ իբրեւ հին չարքային եւ թէ իր ներկայացուցած՝ հիւսիսի դաշնակցութեան ուժին պատճառաւ: Եւ, երէկ, Օկիւսթէն Լորան, հրաժարելով իր հաշտեցնողի սովորական դերէն, կիրքի, բանավէճի, անձնական յարձակումներու չափ մը առաւ»: Հոս Լորան կը միջամտէ.— «Յարձակեցայ համագումարներու վրայ, ո՛չ մարդոց» բայց Տէֆէռ համաձայն չէ.— «Լորան ըսաւ որ թերեւս, երկրորդ անգամ ըլլալով յաղթեմ կուսակցութեան դէմ»: «Այդ պէս բան չըսի» կը պատասխանէ Լորան եւ ձայները կը բարձրանան: Տէֆէռ կը պնդէ ու Լորան կը յիշեցնէ բառը.— «Ըսի որ, արտաքին ձախողութեան համար եւ մանաւանդ մամուլին կարծեմ Տէֆէռ կրնայ այն տպաւորութիւնը թողուլ որ երկրորդ անգամ մը յաջողի կուսակցութեան դէմ»: Վէճի ուրիշ նիւթ մըն է աշխարհականութեան հարցը, դպրոցական գետնի վրայ, բայց Տէֆէռ կը յիշեցնէ թէ պատկանած է կի Մոլէի կառավարութեան եւ երբեք հարց չէ եղած ջնջել «Պերանժէ օրէնքը»: (Այդ օրէնքը կը վերաբերի կառավարական նպաստի Ազատ դպրոցներու): Եւ Տէֆէռ կ'առաջարկէ որ քուէարկուելիք բանաձեւին հիման վրայ, կուսակցութիւնը «ընկերներ» նշանակէ որոնք չփման մէջ մտնեն դրացի կուսակցութեանց հետ:

Վերջապէս խօսք կ'առնէ կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը՝ կի Մոլէ: Կը խօսի երկու երկար ժամեր: Տէֆէռի կողմէն է իբրեւ թեկնածու Հանրապետութեան նախագահութեան «վասնզի այդ թեկնածութեան անհետացումը խեղճական պէտք մը կ'ըլլայ կուսակցութեան համար»: Ճառին առաջին մասին մէջ, Մոլէ կը ծանրանայ կուսակցութեան վարդապետութեան վրայ: Կ'ուզէ ապացուցանել թէ Տէֆէռ մեղանչած է եթէ ոչ գործունէութեամբ առնուազն սկզբունքներու դէմ թերացած ըլլալուն համար: Կը պնդէ որ «կուսակցութեան հայրենասիրութենէն» չէ տարուած: «Պատրաստ եմ, կը շեշտէ կի Մոլէ, ընկղմելու ընկերվարական կուսակցութիւնը, բայց միայն այն օրը երբ բախտն ըլլայ նոր մեքենայ մը ստեղծելու ընկերվարութեան ծառայութեան համար: Կուսակցութեան պահպանողականը չեմ, այլ՝ ընկերվարութեան»:

Կը մեղադրէ Տէֆէռը որ կ'ուզէ «չեմ ըսեր ինչ արդիական ընկերվարութիւն մը ստեղծել»: Կը յիշեցնէ թէ ընկերվարականները վերանորոգող յեղափոխականներ են: Եւ Մոլէ կը շարունակէ.— «Տը Կոլ յաջողեցաւ Մօրասիզմը ներմուծել վարչակարգին մէջ: Ցանցառք գործեց: Պիտի չյաջողի իր եւրին մէջ: Զոյգ քաղաքական մեծ ընտանիքներ իրենց մէջ կը բաժնուին քուէարկողները.— Համայնավար կուսակցութիւնը, ծայրայեղ աջը, ազատական դեմոկրատները կազմուած քաղաքական ժողովրդապետութեան բայց յեղափոխական եւ ընկերվարական դեմոկրատները որոնք նպաստաւոր են հետզհետէ ընկերվարական տնտեսութեան մը: Բայց եթէ ինծի հարցնեն թէ ի՞նչ կը մտածեմ քրիստոնեայ դեմոկրատներու մասին, ստիպուած եմ պատասխանելու որ քաղաքական ընտանիք մը չէ այլ՝ կրօնական ընտանիք մը: Այն մարդիկը որոնք նոյն Աստուածուն կը հաւատան նոյն եկեղեցիին մէջ կը հաւաքուին, բայց ոչ նոյն կուսակցութեան: Անոնք որոնք կը հաւատան թէ դեմոկրատներէ, ընկերվարականներէ և ազատականներէ կազմուած ամբողջութիւնը կրնայ վայլուն մեծամասնութիւնը կազմել, լաւատեսներ են: Վասնզի մեծամասնութիւնը, նախ եւ առաջ պայքարին է կղերին եւ համայնավարութեան դէմ»:

Այս, գտնելով Կասթոն Տէֆէռի, կի Մոլէ կ'ըսէ.— «Ի՞նչ պիտի ըլլայ կազմուած դաշնակցութիւնը եթէ վերջին պահուն մէջտեղ ելլէ դեմոկրատ ազատական թեկնածու մը, որու անունը չեմ ուզեր ըսել (ԽՄԲ.— Կ'ակնարկուի Փինէի որու թեկնածութեան կողմնակից է կի Մոլէ): Այն պահուն երբ մեծ խռովութիւն մը կ'երեւայ համայնավար կուսակցութեան մէջ, չէ՞ք վախնար որ ձեր որոշումը այնպիսի բնոյթ մը առնէ բանուորական քուէարկողներուն առջեւ, որ վերահաստատէ համայնավար կուսակցութեան միասնականութիւնը»: Եւ կի Մոլէ կ'եզրակացնէ նշանակալից նախադասութեամբ մը.— «Անդամակցելով անցեալին, կ'անդամակցինք Պատմութեան»:

Ընկերվարական կուսակցութեան 55րդ համագումարին վերջին բանաձեւը կը քուէարկուի միաձայնութեամբ, պակաս երկու ձայն դէմ եւ մէկ ձեռնպահութիւն:

Գլխաւոր կէտերն են.— Ա) Կոլիզմը իբրեւ նպատակ ունի հանրային կեանքը իջեցնել գլուխ – գլխի տեսակցութեան մը անկազմակերպ դաշնուածի մը եւ անպատասխանատու եւ ամենակարող տիրոջ մը միջեւ: Բ) Ուժեղ եւ եռանդուն ամբողջականութեան մը կազմութիւնը կրնայ օժանդակել համայնավար կուսակցութեան յեղաշրջման: Կուսակցութիւնը կը շեշտէ համայնավար ղեկավարներու պատասխանատուութիւնները, որոնք արտաքին քաղաքականութեան դրդապատճառներով, շատ լաւ կը յարմարին կոլիստ վարչակարգին: Գ) Կոլիստ մատակարարութիւնը, ընկերային ինչպէս նաեւ միջազգային մարզին մէջ, վտանգաւոր ժառանգութիւն մը պիտի ձգէ: Տկարացնելով մեր տնտեսութիւնը, զայն կը յանձնէ օտար թրըսթներու առանց հակակշիռի: Իր յաջորդներուն բացառիկ բնոյթով ծանր պատասխանատուութիւններ պիտի ձգէ: Ուստի պէտք է գործի անցնիլ անյապաղ, թոյլ չտալու համար որ այդ քաղաքականութիւնը շարունակուի: Դ) Ֆրանսական քաղաքական կեանքը վերանորոգելու համար, ընկերվարական կուսակցութիւնը կ'առաջարկէ ստեղծել դեմոկրատ – ընկերվարական դաշնակցութիւն մը հետեւեալ հիմերու վրայ.— 1) Այդ դաշնակցութեան իբրեւ սահմանադրող ուխտ, ընկերվարական կուսակցութիւնը կը թելադրէ.— Հաստատել քաղաքական ժողովրդավարութիւն մը որ հաշտեցնէ կառավարական գործունէութեան շարունակութիւնը եւ Խորհրդարանին համակշիռը գործադիրին վրայ: Երկրատարութեան համար կանոնագիր մը պատրաստութիւնը: Նախապատուութիւն Ազգ. կրթութեան: Ծննդաբերութեան զարգացումը: Գործի դրամատուներու ազգայնացումը: Ազատ դպրոցներու նպաստին ջնջումը:

Ընկերվարական կուսակցութիւնը կ'ուզէ որ անյապաղ գումարուի բոլոր շահակից կազմակերպութեանց ներկայացուցիչներուն հետ ժողով մը: Մինչեւ 1972 պայմանագիր մը հաստատել ներկայացուցիչներու միջեւ: Կազմուած դաշնակցութիւնը կրնայ անհատական անդամակցութիւններ ալ ընդունիլ: Համագումարը կ'որոշէ որ Յուլիս 18ի եւ 19ի համար Ազգ. Խորհուրդ մը պիտի գումարուի վերջնական որոշումը տալու համար:

× Ընկերվարական բաժանեալ թեւը (ՓԷ – ԷՍ – ԻՒ) իր համագումարը ունէր Ժընվիլիէ: Ասոնց համար, Մարսէյլի երեսփոխանը բարոյական հեղինակութիւնը չունի այլեւս Ձախին թեկնածուն ըլլալու համար: Պատգամաւորները ողեկոչած են Մենտէս – Ֆրանսը որպէսզի իր հովանաւորութիւնը տայ ձախին միակ թեկնածութեան ընտրապայքարին համար:

× Վալտէք – Ռոշէ, յանուն համայնավար կուսակցութեան, յայտարարեց թէ ընկերվարական համագումարը ձգեց որ Տէֆէռ շարունակէ իր համախմբման աշխատանքը ժողովրդական Շարժումին (ԷՄ – ԷՌ – ՓԷ) եւ յետադիմական աջին հետ: Դժբախտաբար, Տէֆէռ թեկնածութիւնը, իր աջ հակումով, խոչընդոտ մըն է բանուորական եւ ժողովրդավար ուժերու միութեան: Եւ որովհետեւ համայնավարները ըստ Վալտէք – Ռոշէի յայտարարութեան, ոչ կոլիստ իշխանութիւն կ'ուզեն, ոչ ալ վերադարձ մը անցեալի հին համախմբումներուն, կը մնայ մէկ կարելիութիւն՝ թեկնածու մը ներկայացնել Նախագահութեան, որ վճռած ըլլայ նպաստել յառաջդիմական բոլոր ուժերու միութեան, իսկական ժողովրդապետութեան մը կառուցման համար:

× Օտար մամուլը զանազան խորհրդածութեանց տեղ տուած է ընկերվարական համագումարին առթիւ:

Նիւ Եորք Թայմզը կը գրէ թէ համագումարին քուէարկութիւնը յաղթանակ մըն է Մարսէյլի քաղաքապետին համար: Իր ժողովրդականութիւնը ցոյց տուած էր արդէն Թաղապետական ընտրութեանց ատեն, երբ քաղաքապետ վերընտրուած էր առանց համայնավար ձայներուն:

Խորհրդային մամուլի Թաս գործակալութիւնը կը յայտարարէ թէ ընկերվարական եւ մանաւանդ ընդհանուր քաղաքականութեան բանաձեւը կը վկայեն թէ կուսակցութիւնը դէպի աջ կը սահի:

ՄԱՐՈՔ

ԹԱԳԱՒՈՐԸ ԻՇԽԱՆՈՒԹԻՒՆԸ ՁԵՌՔ Կ'ԱՌՆԷ

Մարոքի Հասան Բ. թագաւորը արտակարգ վիճակ հռչակեց երկրին մէջ եւ ձեռք առաւ կառավարութեան ղեկը: Զայն – հեռատեսիլ ճառով մը, Հասան Բ. յայտնեց ժողովուրդին թէ անձնապէս կը ստանձնէ իշխանութիւնը եւ բարձր–թող կ'ընէ խորհրդարանական հիմնարկութիւնները պահպանելու համար կառավարական կայունութիւնը: «Համախմբման կառավարութիւն մը կազմելու անկարելիութեան առջեւ, բնական էր որ հանրային փրկութեան ծրագիր մը գործադրեմ»:

Այս որոշումը տալով, Մարոքի թագաւորը վերջակէտ կը դնէ այն խորհրդակցութեանց զորս սկսած էր անցեալ Ապրիլ 24ին քաղաքական կուսակցութեան հետ կառավարական հասարակաց ծրագիր մը մէջտեղ դնելու համար: Ապրիլ 13ին, ներում շնորհելով բոլոր քաղաքական դատապարտեալներուն, Քազապլանքայի ծանր դէպքերու վաղորդայնին իսկ, թագաւորը դէպի ձախ դուռ մը բացած էր եւ թոյլ տուած որ զրոյց առեղծուի ժողովրդական ուժերու ազգ. Միութեան հետ: Այս իւրաքանչիւր կուսակցութեան կամ ընկերակցութեան յանձնած է յուշագիր մը, որպէսզի պատասխանեն իր գործունէութեան գլխաւոր գիծերուն շուրջ: Արտասանած ճառը ցոյց կուտայ որ բանակցութիւնները ձախողած են:

ԸՆԿ. ԼԵՒՈՆ ԳԵՒՈՆԵԱՆԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Շաբաթ առաւօտ Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին լեցուած էր երկիւղած բազմութեամբ մը, որ եկած էր իր վերջին յարգանքը մատուցանելու վեթերան ընկեր՝ Լեւոն Գեւոնեանի:

Եկեղեցական արարողութենէն ետք, Ընկ. Խաչիկ Մկրտիչեան, Եռագոյնով ծածկուած դագաղին առջեւ, ողեկոչեց ընկ. Գեւոնեանի յիշատակը, շեշտելով թէ ան կը պատկանէր դաշնակցութեան այն սերունդին, որ ամբողջ կեանքը, մինչեւ վերջին շունչը աշխատած է կուսակցութեան համար, իբրեւ գերագոյն իտէալ ունենալով ծառայել հայ ժողովուրդին եւ Հայրենիքին:

×

ՏԽՐՈՒԹԻՒՆ.— ՓԵՐՈՒԶ ԲԱՄՊԱԿԵԱՆ

Ցաւով կ'իմանանք թէ Կիրակի օր Միլանոյի մէջ մեռած է Այրի Տիկին Փերուզ Բամպակեան: Յուղարկաւորութիւնը կատարուած է Միլանոյի Ս. Քառասուն Մանկանց եկեղեցին Երեքշաբթի կէսօրէ ետք:

Մեր ցաւակցութիւնները Հրանտ եւ Վազգէն Բամպակեան եղբայրներու եւ Օր. Երանուհի Բամպակեանի:

ԱՄԵՐԻԿԱ

ՎԵՐԱԴԱՐՁԱՆ ՈՂՋ – ԱՌՈՂՋ

Ամերիկացի երկու տիեզերագնացներու ճամբորդութիւնը տեւեց 97 ժամ եւ 56 վայրկեան: Վերադարձան Պաշտամասի բացը ողջ – առողջ:

Նախագահ Ճոնսըն, հեռաձայնով շնորհաւորած է տիեզերագնացները: Ընդհանուր ոգեւորութիւն կը տիրէ բովանդակ Ամերիկայի մէջ, հակառակ անոր որ բուն նպատակը չէ իրագործուած, այսուհանդերձ յաջողութիւնը կը փաստէ որ Ամերիկա մասամբ հասած է Խորհրդային Միութեան, անջրպետային նուաճումներու մարզին մէջ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԱԹԷՆՔԻ երկու թերթեր Թօ Վիմա եւ Էլէֆթերիա յայտարարած են թէ յունական կառավարութիւնը, Թուրքերու հետ բանակցութեանց ընթացքին, մերժած է թրքական առաջարկ մը որու համաձայն Կիպրոսի հողամասին հարիւրէն 18ը (1080 քառակուսի քիլոմեթր) պէտք է Անգարայի յանձնուի, կղզիին մնացեալ մասին Էնոսիսին փոխարէն: Այս առաջարկը եղած է Ըշըքի կողմէ, 18ը առ հարիւրը կը համապատասխանէ կղզիին Թուրք բնակչութեան համեմատութեան: Այս մասին, Կիպրոսի Արտաքին նախարարը՝ Կիպրիանու ոչ մէկ մանրամասնութիւն տուած է եւ մերժած հաստատել կամ հերքել լուրը:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ մէջ ինը սպաներ ձերբակալուած են: Փախանորդէու յայտարարեց այս առթիւ թէ իսկական մաքրագործում մըն է որ կատարուած է բանակին մէջ, վասնզի «անոնք որ կը հետեւին զինուորական իրենց գուն պարտականութենէն գործ չունին յունական բանակին մէջ: Բանակը պէտք է միայն ազգին ծառայէ»:

ԼԵՌ, ՈՐ ԱՊՐՈՒՄ Է ԺՈՂՈՎՐԴԻ ՍՐՏՈՒՄ

(ԱԿԱՆԱՏԵՍԻ ՅՈՒՇԵՐ)

Ա.

1933 թուականին լոյս տեսաւ գերմանացի Հրեայ գրող Ֆրանց Վերֆէլի Մուսա լերան քառասուն օրերը վիպագրով ստուարածաւալ վէպը, որ գեղարուեստական նկարագրութիւնն է 1915 թուականին ինքնապաշտպանութեան Համար Մուսա լեռ բարձրացող Սուետիացիների մղած Հերոսամարտի :

Շուտով այս գիրքը ունեցաւ ընթերցողների մի բանակ եւ օրըստօրէ նրա մասին ստեղծուած Հետաքրքրութիւնն այնքան չափացաւ, որ կարճ ժամանակամիջոցում վէպն ունեցաւ մօտ երեք տասնեակ տարբեր լեզուներով թարգմանութիւններ :

Ֆրանց Վերֆելից առաջ օտարազգի ոչ մի գրչի չէր յաջողուել տալ լիարժէք գեղարուեստականութեամբ եւ լայն ընդգրկումով վիպական մի ստեղծագործութիւն, որի մէջ ցոլար Հայ ժողովրդի Հերոսութիւնը, ազատատենչ ոգին եւ, մանաւանդ, նրա կամքը՝ արեւի տակ ապրելու որպէս ազգ, որպէս իր ինքնուրոյնութիւնը պաՀող ժողովուրդ :

Երբեմն արՀամարՀուած, երբեմն սակարկութեան ու վաճառքի առարկայ դարձած, երբեմն մոռացութեան ենթարկուած, իր նախկին բարեկամներից մերժուած ու լքուած Հայ ժողովուրդը, շնորՀիւ «Մուսա լերան քառասուն օրը» վէպի, ճանաչուեց որպէս ազատաբաղձ, կենսունակ եւ անվեՀեր ժողովուրդ, որի դիմաց «թշնամին ճանչցաւ Հայու սիրտն անյաղթ ...» (Վ. Թէքէեան) :

Արար աշխարՀ կարդաց Վերֆելի գիրքը, կարդաց Հիացումով եւ Համոզուեց, որ աստուածաշնչական Հայ ժողովուրդը ուզում է ապրել որպէս մարդ, ստեղծագործել մարդկութեան Համար այն, ինչ վեՀ է, գեղեցիկ ու ճշմարիտ : Նա միշտ ձգտել է ունենալ արեւի տակ իր պապերից ժառանգած չորս Հազար տարուայ նուիրական Հողը՝ «Հայաստան երկիր դրախտավայր»ը :

Անշուշտ Մուսա լերան փոքրիկ, խաղաղ Հայ գիւղերը չէին միայն, որ «երբ թշնամին սպառնաց՝ եղան յանկարծ բանակներ», որոնք ինքնապաշտպանութեան դիմեցին ազատագրական Հերոսամարտեր մղելով, միայն նրանք չէին, որ ընդվզեցին թուրքական բռնակալութեան դէմ : Մուսա լերան Հետ պէտք է յիշել նաեւ Վանի, Շապին – ԳարաՀիսարի, Եդեսիայի, Ֆրնտըճաքի եւ Հուսկ ուրեմն Հերոսական Հաճընի նախընթաց չունեցող Հերոսամարտերը :

Հայ ժողովուրդը միայն եւ միայն իր ֆիզիքական գոյութիւնը պաշտպանելու Համար է դիմել զէնքի :

Այդպիսին է եղել մեր պատմութիւնը, սկսած Աւարայրից մինչեւ Սարդարապատի Հերոսամարտը :

Բռնակալութեան լծի տակ երկար ժամանակ տանջաՀար եղած եւ պայքարի ելած ժողովուրդները երբեք պէտք չէ մոռանան յարգել ազատութեան ճանապարՀի վրայ Հերոսաբար զոՀուածների յիշատակը :

Դժբախտաբար մենք չունեցանք մեր նոր օրերի Հոմերոսին, որպէսզի քերթէր 1915ի Հայկական մեծ եղեռնի Ի՛լիականը, Ե՛ւ Ոդիսականը :

Եւ աՀա մի օտար գրչի վիճակուեց այդ դերը : Ծագումով Հրեայ տաղանդաւոր մի գրող լոկ խղճի, արդարութեան եւ մարդկային արժանաւորութեան նկատառումով յարգանքի զգացմունքներից թելադրուած, գրուատեց ու կենդանացրեց Հայ ժողովրդի Հերոսական այդ պայքարը ազնիւ կրքոտութեամբ, անշաՀախնդիր եւ արդարադատ նուիրումով :

Իւրաքանչիւր Հայ պէտք է Հրճուի, Հպարտանայ եւ իր երախտագէտ սրտում անպայման սրբութեամբ պաՀի այժմ արդէն վախճանուած այդ մարդասէր Հեղինակի յիշատակը :

Միայն ու միայն թուրք ազգայնամոլները կարող են տխրել ու զայրանալ, ինչպէս այդ արեցին 1938ին, Պոլսոյ Թաքսիմ Հրապարակում, երբ քաներորդ դարի «քաղաքակրթուած» թուրք ուսանողները արդէն զանազան լեզուներով թարգմանուած «Մուսա լերան քառասուն օրը» Հաւաքելով խարոյկ սարքեցին, նրա լափլիզող բոցերի մէջ խեղդել ցանկանալով իրենց թանձր ատելութիւնը :

Իսկ երբ Ալեքսանդրէթի Սանճաքը Թուրքիային յանձնելու տխուր դէպքից յետոյ Մուսա լերան Հայերը, պարտադրուած, լքեցին իրենց գիւղերը, Տամլաճըքի բարձունքի վրայ իրենց կառուցած յուշարձանը թողնելով անտէր – անտիրական, իրեն քաղաքակիրթ Համարող թուրքը, չՀանդուրժելով նոյնիսկ տեսնել այդ պատմական կոթողը Մուսա լերան բարձունքի վրայ, ջարդուփշուր արեց(*) :

×

1915, սեւ թուական Հայ ժողովրդի Համար ...

Սկսուեց մեծ եղեռնը : Որոշուած էր Հայ ժողովրդի բնաջնջումը ... Թուրք կառավարութիւնը Հայերին տեղաՀան էր անում Արեւմտեան Հայաստանից, Անատոլիայից, Թուրքիայի բոլոր անկիւններից եւ ուղարկում էր դէպի սպանդանոցը՝ Տէր – Զօր :

Հերթը Հասել էր Մուսա լերան : Եւ աՀա այս խաղաղ լեռնորդիները, արՀամարՀելով ամէն վտանգ, մերժում են թուրք կառավարութեան Հրամանը եւ վերջնագրին պատասխանում են՝ պարզելով ապստամբութեան դրօշը իրենց սրբազան լերան վրայ : Նրանք վճռում են զէն ի ձեռին պաշտպանուել, կռուել մինչեւ իրենց արեան վերջին կաթիլը, մեռնել պատուով, քան տանջամաՀ լինել Սուրիայի անապատներում :

Մուսալեռնցիները լաւ էին զգում իրենց նախաՀայր քերթող Եղիշէի «ՄաՀ ոչ իմացեալ մաՀ է, մաՀ իմացեալ՝ անմաՀութիւն» պատմական խօսքի ճշմարտութիւնը :

Ու Մուսալեռնցիները լեռ բարձրացան 1915 Օգոստոս մէկին, իրենց Հետ վերցնելով միայն այն, ինչ անՀրաժեշտ էր մարտնչելու, պաշտպանուելու Համար :

Մուսալեռնցիները իրենց Հայրենի սարերի վրայ կռուեցին քառասուն օր ու 40 գիշեր, կորցնելով ընդամէնը 18 մարտիկ եւ ունենալով միայն ութ վիրաւոր, մինչեւ որ եկան ֆրանսական զրաՀանաւերը եւ փրկեցին մաՀից այս խրոխտ, խիզախ եւ ըմբոստ լեռնորդիներին :

Թէ ի՞նչպէս եւ որտեղի՞ց էին տեղեկութիւն ստացել այս մարտանաւերը եւ փութացել փրկելու Մուսա լերան Հայորդիներին, աՀա այդ Հարցի լուսաբանմանն է յատկացուած Հիմնականում մեր սոյն յօդուածը :

ԱԼ. ՓԱՇԱՅԵԱՆ

(1 Շար.)

(*) 1942ին երկու թուրք պաշտօնեաներ գալիս են Անգարայից՝ Մուսա լեռ բարձրանալու եւ ստուգելու Համար, թէ իրօք այդպիսի բան պատաՀե՞լ է, եւ երբ տեսնում են, որ դեռ կանգնած մնում է Հերոսամարտի յուշարձանը, զազրած, իսկոյն պոկում են գմբէթի վրայ ամրացուած խաչը, դէն են շպրտում այն եւ կարգադրում մօտակայ թուրք գիւղացիներին՝ քանդել այդ պատմական կոթողը այն միամիտ Համոզմամբ, թէ այդպիսով ջնջած կը լինեն պատմական մեծ մի իրադարձութիւն :

Այս դէպքին ականատես է եղել [illegible] մուսալեռնցի (Բիթիասից) Յովհ. Գրդբանեանը, որն այն ժամանակ դեռ մնում էր Բիթիասում եւ եղել էր թուրք պաշտօնեաների առաջնորդը :

ՀԱՄԱԳԵՐՄԱՆ ԵՒ ՀԱՄԱԹՈՒՐՔ

Բ.

Պալաքեան վարդապետ կը Հաստատէ Երիտ. թուրք մտայնութիւնը. «Յուլիս 28, Հինգշաբթի օր սաՀմանադրութեան վաղորդայնին ընդՀանուր նաՀատակներու ՀոգեՀանգստեան վերջ, Պատրիարքարանի մէջ ընդունելութեան ատեն Իթթիհատական թուրք մտաւորական մը ընդունելէ ետք Հայերու զոՀողութիւնը տապալելու Համար Համիտեան ռեժիմը, կ'աւելցնէր. «Կը յուսանք թէ այսուՀետեւ պիտի փարիք Օսմ. պետութեան, որ ամէնուս է, բայց եթէ Հայ ազգը օսմանեան նոր ու ազատ ռեժիմին դէմ ալ գլուխ բարձրացնելով՝ անջատողական նպատակով, Համիտի օրերուն եղածին նման ուզէ կրկին դիմել դաւադրական գաղտնի գործունէութեան, մենք ԻթթիՀատականներս այնպիսի խստութեամբ պիտի պատժենք, որ պիտի փնտռէք Համիտի բռնակալութեան ամէնէն սեւ օրերը» : («Գողգոթան», էջ 398) :

Քանի մը տարի վերջ նոյն յանկերգը 1912 Մարտին ԻթթիՀատական Կոմիտէի անդամ Ապտիւլ Ռեշիտի կողմէ. «Եթէ Եւրոպայի Հետ պատերազմի բռնուինք, մենք ալ պիտի ստիպուինք ջարդել մեր Հպատակ քրիստոնեաները՝ նմանը չտեսնուած միջոցներով» : (Նոյն, էջ 399) :

1914 Օգոստոս 27ին Լոնտոնի «Տէյլի Թելեկրաֆ» թերթը իր Նիւ Եորքի թղթակցէն կը Հրատարակէր նամակ մը, ուր կը յայտնէր թէ Պոլսոյ ամերիկեան դեսպան Մորկենթաու Ուաշինկթընի կառավարութեան ղրկած է տեղեկագիր մը Հաղորդելով՝ «Օսմ. մայրաքաղաքի մաՀմետականները օգուտ քաղելով եւրոպական պատերազմէն պիտի կոտորեն բոլոր քրիստոնեաները» :

Պոլսոյ մէջ մեծ յուզում կը տիրէ այս Հրատարակութեան պատճառով, ամէնէն աւելի կը յուզուի Հայ տարրը, որովՀետեւ նշաններ կային թէ կառավարութիւնը բաներ մը կը պատրաստէր իրեն դէմ : Ամերիկեան դեսպանատունը պարտաւոր ունեցաւ Հերքելու թղթակցին տուած լուրը, բայց յուզումին տպաւորութիւնը կը մնար : Թուրք կառավարութիւնը արդէն Հարիւր Հազարէ աւելի Յոյներ կը Հեռացնէր ծովեզերքներէն :

1914 Փետրուարին գերմանաթուրք կոմիտէի առաջին նիստին, ուր ներկայ էին թուրք դեսպանատան բոլոր պաշտօնեաները, գերման ականաւոր դէմքեր, Զօր. Ֆոն Տէր Կոլց յայտարարած էր.

«Նկատելով որ ռուս կառավարութիւնը սա վերջին տարուան մէջ թուրք կայսրութեան մէջ ապրող քրիստոնեաները, Հպատակ ժողովուրդները, պաշտպանելով, միշտ միջամտած է Թուրքիոյ ներքին գործերուն մէջ, պատճառ եղած է Թուրքիոյ անդամաՀատութեան, այժմ ալ Հայերը ձեռք առած է եւ Պալքանեան պատերազմէն օգտուելով, բարեկարգութեան ծրագիր մը մէջտեղ նետած է, Թուրքիան նոր անդամաՀատութեան մը ենթարկելու թաքուն նպատակով, Թուրքիան նոր աղէտէ մը փրկելու Համար

ԵՍ ՏԷՐ-ԶՕՐԻ ԴԺՈԽՔԷՆ ՓԱԽԱԾ ԵՄ

Միշտ Եփրատ գետին եզերքն էինք : Երբ Հոս Հասանք, փոխուեցան մեր պաՀակները : Տեսանք որ նոր պաՀակները Չէրքէզներու պէս Հագուած էին, գլուխներուն վրայ խալֆախ, մեր քաղաքին Ապաղաները կը յիշեցնէին : Զինուած էին կառավարական զէնքերով, բոլորն ալ ձիաւոր : Ըսին թէ ասոնք կը կոչուին Չէչէն : Ժամանակին՝ Ռուսաստանէն գաղթած եւ այս կողմերը բնակութիւն Հաստատած :

Անմիջապէս միտքս եկան, դարձեալ, Հայրենակիցիս խօսքերը : Ասոնք են, ուրեմն, ջարդարարները : Մեզ կը սպասցընեն Մարատի մէջ, որպէսզի մեզմէ առաջ գացած բազմութիւնը «մաքրեն» :

ՄաՀն ալ կարգով է :

Առաջին իրենց գործն եղաւ ամէն քաղաքացիներէ մէկ – մէկ մուխթար նշանակել : Այդ մուխտարներուն պաշտօնն էր իրենց ժողովուրդին մարդաՀամարը կատարել եւ տանիլ քարուկիր շէնքերուն մէջ՝ յանձնել պաշտօնեաներուն, երբ թէ թային ստանալու Համար (պարէն) : Մուխտարներուն թիւն էր 40 :

Արդարեւ, կառքերով պիտի Հասնէր Տէր – Զօրէն : Յետոյ նկատեցինք որ ամէն օր, լանտօ կառք նստած, մեր աքսորավայրը կուգար նոր միւթէսարիֆը, կարճաՀասակ երիտասարդ մը, — Էվէրէկլի նախկին գայմագամը, Զէքի պէյը :

Ու Զէքի պէյ կարգադրութիւններ կ'ընէր, (ինչ կարգադրութիւն՝ ո՞վ գիտէր), յետոյ կը վերադառնար Տէր – Զօր :

Նոր Հրաման բոլոր մուխթարներուն : Սարքագրելու Համար՝ խոշոր թուղթեր բաժնեցին եւ ժողովուրդին Համրանքը դարձեալ գրել տուին, իսկ նպաստին քանակը վերջը պիտի որոշէն իրենք : Եւ աՀա սկսան ալիւր բաժնել, մէկ անձին մէկ թէյի գաւաթ :

Լսեցինք թէ այս նպաստը Ամերիկայէն ղրկուած է : Ութ օր տեւեց այս նպաստաբաշխութիւնը :

Յետոյ դարձեալ ստորագրութիւն : Մուխթարները ստացագիրները ստորագրեցին, միշտ տրուած նպաստին քանակը պաշտօնեաներուն վերապաՀելով գրել :

Յետոյ դրամի բաշխում կատարուեցաւ : Եօթը Հոգիի մէկ թրքական ոսկի թղթադրամ : Դրամը տրուած ժամանակ, վճարող պաշտօնեային քով նստած ուրիշ պաշտօնեայի մը կը յանձնէինք, — այդպէս Հրամայուած էր, — եւ երկրորդ պաշտօնեան մէկ թրքական ոսկիին փոխարէն մեզի կուտար 14 ղրուշ արծաթ դրամ : Այդ շրջանին, Արաբիոյ մէջ թղթադրամը յարգի չէր, առուտուրը արծաթ դրամով միայն կ'ըլլար : Հետեւաբար մենք եօթը Հոգիով բաժնեցինք տրուած 14 ղրուշ նպաստը, — ամէն մէկուս երկու ղրուշ կ'իյնար : Անմիջապէս Հաց գնելու կը վազէինք :

Շաբաթ մըն ալ այս վիճակը տեւեց :

Օր մը, մունետիկը յայտարարեց թէ շատերու անունով դրամ Հասած է նամակատունը : Դրամին տէրերը դէպի անապատ մեկնած ըլլալով, (չըսուեցաւ թէ մեռած են, այսինքն ջարդուած), ով որ մօտիկ ազգական է՝ կրնայ ստանալ Հասած գումարը :

ԸնդՀանուր ոգեւորութիւն :

Եւ աՀա պաշտօնեայ մը ներկայացաւ, ձեռքին մէջ բռնած խոշոր թուղթ մը, զոր սկսաւ կարդալ բարձրաձայն : Ասոնք անուններն էին անոնց որ «մեկնած» էին :

Ամբողջ ժողովուրդը մեծ ուշադրութեամբ, ականջը պաշտօնեային, մտիկ կ'ընէր : Ամէն անոնք որ մօտիկ ազգական կը ներկայանային, մէկ կողմ կը կեցնէին : Այդ միջոցին ես ալ լսեցի՝ Ատափազարցի Հաճի Կարապետ Թաւիկեան, տասը ոսկի ոսկեդրամ : Ես ալ անցայ մօտիկ ազգականներու կարգը, երբ ըսի թէ մօտիկ ազգական եմ :

Այսպէս, մեզ զատելէ ետքը՝ բոլորս տարին տարին մեծ շէնքը : Մէկ առ մէկ ներս կանչելով կը Հարցաքննէին : Երբ կարգս եկաւ, մտայ այն սենեակը, ուր սեղանի մը շուրջ նստած էին 4 – 5 Հոգի, մէջտեղը նախագաՀը, որ միւթէսարիֆն էր :

Հարցուցին թէ Հաճի Կարապետ Թաւիկեանը ի՞նչ ազգականութիւն ունի ինծի Հետ : Մօրաքրոջս ամուսինն է, ըսի, եւ կրնամ Հաստատել մեր քաղաքացիներուն եւ Մուխտարին վկայութեամբ : Իրարու երես նայեցան, մասնաւորապէս միւթէսարիֆին երեսը նայեցան : Չկրցայ աւելի ուշադրութիւն ընել ու չտեսայ թէ միւթէսարիֆը ինչ նշան ըրաւ : Յետոյ ինծի ըսին.

— Դուն շատ Հեռու ազգական ես, չըլլար :

Եւ դուրս Հանեցին զիս : Դուրսը եղբայրներս՝ իմացայ թէ միւս Հայերուն ալ նոյն պատասխանը տուեր են : Քիչեր միայն աննշան դրամ մը տուեր են :

Մեր խումբին մէջ Էվէրէկցի մը կար, ամէն քաղաքին Զէքի պէյին բարեկամ, վազեր էր կ'երթար կը տեսնուէր իր բարեկամին Հետ : Օր մը Զէքի պէյին կը խնդրէ արտօնագիր մը, որպէսզի երթայ տեսնէ եղբայրը, որ կը գտնուէր կողմերը (Դամասկոս) :

ՍՏԵՓԱՆ ՄԻՍՔՃԵԱՆ

(7 Շար.)

հարկ է որ Թրքական սահմաններու կից Վանի, Բաղէշի եւ Կարինի կուսակալութեանց մէջ ապրող կէս միլիոն Հայութիւնը հեռացուի ռուս — Թրքական սահմանէն եւ փոխադրուի հարաւ՝ Միջագետքի եւ Հալէպի կողմերը: Այդ կողմերէն ալ Արաբները փոխադրելու է ռուս — թուրք սահմանները »: («Գոզզոլթան», 1922, էջ 32-33):

Մորկընթաու կ'ընդունի որ տեղահանութեան գաղափարը Գերմաններէն առնուած է. «Գերման ծովակալ Ուզեդոմ յայտնած էր ինծի թէ Գերմանները թելադրած էին Թուրքերուն Յոյները տարագրութիւնը: Տարագրելու այս գաղափարը արդի ժամանակներու մէջ գերմանական է »:

Համալսարան Ֆրիտրիխ Նաումանն «Միջին Եւրոպան» գործին մէջ կը գրէր. «Եթէ նկատի առնենք հարիւր հազար Հայերու կոտորածը, պարզօրէն դատապարտելու ենք մարդասպանները, որովհետեւ զարհուրելի կոտորածներ գործադրած են, որովհետեւ Լեփսիուսի նկարագրած ահաւոր տեսարանները եւ սարսափները նմանը չունին : Ինչ դրդում մեզ կ'արգիլէ ուրեմն Թուրքին ըսելու. չխորուէ, Թշուառական»: Պատճառ մը մեզ կը բռնէ, որովհետեւ ան մեզի պիտի պատասխանէ. «Ես ալ միայն իմ գոյութեանս համար կը կռուիմ» եւ ինչպէս մենք կը հաւատանք տար: Հակառակ որ այդ արիւնոտ բարբարոսութիւնը մեր մէջ ընդվզում կ'արթնցնէ, համոզուած ենք որ Թուրքերը կը պաշտպանուէին օրինապէս եւ թէ կոտորածներ եւ հայկական հարց ներքին քաղաքականութեան գործմըն են միայն պարզ դրուագ մը մահամերձ կայսրութեան մը հոգեվարքին մէջ, որ կ'ուզէ դեռ փորձել փրկութիւնը մարդկային արիւն թափելով : Բացի Գերմանիայէն, բոլոր մեծ պետութիւնները օսմանեան պետութեան արդի կացութիւնը յեղաշրջող դիրք մը որդեգրեցին պահանջելով մարդուն կամ մարդկութեան իրաւունքները սարկացած ժողովուրդներու համար, այսինքն քաղաքակրթութեան կամ քաղաքացիական ազատութեան իրաւունքներ, այսպէս Թուրքերու հաւասար պիտի ընէին : Հռոմէական կայսրութիւնը չԹոյլատրեց Նազովրեցիին կրօնը, Արեւելքի հռոմէական կայսրութեան իսկական յաջորդ Թուրք կայսրութիւնն ալ չի կրնար հանդուրժել իր հպատակներուն մէջ Արեւմուտքի ազատ քրիստոնէութեան ներկայացուցիչներ : Օսմանցիներուն համար Հայ խնդիրը կենսական հարց մըն է, այս պատճառով դիմած են սախական եւ բարբարոս գործերու՝ Հայերը բնաջնջուեցան որպէսզի չկարենան երկար ատեն վերականգնել եւ կազմակերպչական ուժ մը ներկայացնել :

«Մեր ծրագիրը Արեւելքի մէջ երկար ատենէ ի վեր գծուած է, մենք կը պատկանինք Թուրքիան պաշտպանող խումբին եւ այդ ծրագրին վրայ կը հիմնենք մեր վարմունքը : Անգլիական խոշորկ խումբին պատկանող միջազգայնականը կրնայ պաշտպանել Հայերը, բայց ազգայնականը, որ չուզեր զոհել Գերմանիոյ ապագան Անգլիոյ, հետեւելու է Պիսմարքի գծած ուղիին արտաքին քաղաքականութեան մէջ: Ազգային քաղաքականութիւն, ահա խոր եւ բարոյական պատճառը, որուն համար պետական մարդիկ անտարբեր մնալու են Թուրքիոյ քրիստոնեայ ժողովուրդներու տառապանքներուն, որքան ալ ցաւագին ըլլան մեր մարդկային զգացումներուն համար: Կը պաշտպանենք Օսմ. կայսրութեան գոյութիւնը մեր սեփական շահուն համար, մեր մեծ ապագային համար »:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ՀԱՄԵՐԳ
ՍԱՄՈՒԷԼ-ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Մայիս 30ին, Մուրատեան վարժարանի Թատերասրահին մէջ, տղաքը եւ Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի աղջիկները միասնաբար, տուին երգի համերգ մը, ղեկավարութեամբ Գ. Եամպէկեանի :

Նոր էր երեւոյթը, նոր նաեւ տարուան ընթացքին իսկ յայտնաբերուած գործակցութեան ոգին երկու հաստատութիւններուն միջեւ, որու փաստը պսակումը եղաւ այս համերգը :

Մայիսի այս վերջին Կիրակին, «Մայրերու տօնն» ըլլալով, նախ Ս. Մուրատեան վարժարանի տեսուչը, Հ. Ն. Բեհեայեան, բեմ բարձրացաւ, ծաղկեփունջեր բռնած Դպրոցասէրի եւ Մուրատեան վարժարանի երկու փոքր աշակերտներ իր կողքին :

Յարգանքի ձօն մը մատոյց բոլոր մայրերուն, յատկապէս Հայ Մայրերուն, նաեւ անոնց՝ որոնք չկային այլեւս եւ որոնցմէ շատեր, ինկեր էին հերոսական զոհաբերութեամբ, տարագրութեան ճամբաներուն վրայ :

Յարգելի տեսուչը փակեց իր խօսքը, սրտառուչ աղաղակով մը՝ որ Թոյլ չտան որ իրենց գեղատեսիլ մանչերն ու աղջիկները, յափշտակեն օտարներ :

Ծաղկեփունջեր տրուեցան ի դիմաց բոլոր մայրերուն, երկու վարժարաններու ծնողքներու Միութեան երկու անդամներ :

Վարագոյրը բացուելուն երեւան եկաւ տպաւորիչ տեսարանը՝ կատարեալ կարգապահութեամբ շարուած հայ աղջիկներըն ու հայորդիները :

Ու երգեցին, երգեցին անոյշ, յուզիչ, ներդաշնակ ձայներով, խանդավառ երգերով, խլելով ծափեր, անչափ ծափեր :

Յայտագիրին առաջին մասը բաղկացած էր նախ Կոմիտասեան ժողովրդական երգերով, ապա Եղեանի յիշատակին նուիրուած տխրանոյշ մեղեդիներով :

Երկրորդ մասը՝ Ալթունեանի, Գ. Եամպէկեանի, Կանաչեանի ստեղծագործութիւններով: Փակումը եղաւ Սաթեանի « Ես իմ անոյշ Հայաստանի» փառերգով:

Մեներգի մասերը կատարեցին Գ. Եամպէկեան իր հզօր ձայնով, եւ աշակերտուհիներէն՝ Օր. Գասպարեան :

Բուռն ծափեր, կեցցէներ, պահանջեցին կրկնումներ շատ մը երգերու :

Ժամանակը Թոյլ չտուաւ ամէն անգամ գոհացում տալու, երբեք հարիւրէ աւելի հանդիսականներու փափաքներուն: Անշուշտ սրահը կրնար եւ պէտք էր աւելի ալ լեցուն ըլլալ ...:

Գ. Եամպէկեան, որու կը պարտինք յաջողութիւնը այս համերգին, ինչպէս կրցած էր երկսեռ աշակերտներուն սորվեցնել քանի աւելի երգեր, մաքուր հայերէն հնչումներով, գեղարուեստական նրբերանգներով եւ գնահատելի ներդաշնակութեամբ : Աշակերտ եւ աշակերտուհիներ, լիովին վայելեցին, իրենց գոհացումներուն եւ ջանքերուն արդար պսակումը, որ բուռն ծափերու մէջ, իրենց ժպտուն ու գոհունակ դէմքերը ծածկուեցան վարագոյրին ետեւ :

Աւաղ որ խմբերգին մէջ ցայտուն ձայներ շատ չկային, կատարելու համար բոլոր մեներգի մասերը, Թողլով ղեկավարին միակ հոգը, իր մոգական ճպոտով ոսկի արծաթ լարերը Թրթռացնելու եւ գիւթելու ներկաները :

ՅԻՊԷ

ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ
ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊՈՒԼԿԱՐԻԱ

Սոֆիա հրատարակուող «Երեւան» շաբաթաթերթի Մայիսի թիւերուն մէջ կան նկարագրութիւնները այն սգահանդէսներուն, որոնք տեղի ունեցած են Ռուսէի, Բուրգասի, Խասքովոյի, Քրճալիի, Պազարճըքի, Կոլարովգրադի, Այթոսի, Պլովդիվի, Թոլբուխինի (Վառնա), Սիլիստրայի, Զագորայի, Սլիվենի եւ այլ քաղաքներու մէջ :

Բանախօսները, ամէն տեղ, շեշտած են, Թէ յիսուն տարի անցաւ այն սեւ Թուականէն, երբ ոճրածին ուղեղներ յղացան ու գործադրեցին ահաւոր սպանդը, որ անձիտեց Հայութեան կէսը, որպէսզի վերջնապէս լուծուի Հայկական Հարցը : Ոճրագործները չհասան իրենց նպատակին, այս եղած է բանախօսներուն եզրակացութիւնը :

ՄԱՅՐԵՐՈՒ ՕՐԸ
ԱՏՏԻՍ ԱՊԱՊԱՅԻ ՄԷՋ

ԱՏՏԻՍ ԱՊԱՊԱ, (Յատուկ) — Հոծ բազմութեան մը ներկայութեան կատարուեցաւ «Մայրերու Տօնը» Ատտիս Ապապայի մէջ, Մայիս 12ին, Ուայ. Էմ. Սի. Էյի սրահին մէջ :

Կազմակերպողներն էին Եկեղեցասէր Տիկինները: Ինչպէս իր բոլոր միւս ձեռնարկներուն մէջ, նոյնպէս այս անգամ, կանացի այս մեծ կազմակերպութիւնը, կատարեալ յաջողութիւն մը արձանագրեց: Ամէն ինչ կարգադրուած էր բծախնդիր ճաշակով :

Հանդէսը դրուած էր Գաղութային Խորհրդի բարձր հովանաւորութեան տակ : Բոլոր անդամները ներկայ էին իրենց ընտանիքներով, ինչպէս եւ միւս կազմակերպութեանց ներկայացուցիչները :

Պատրաստուած էր ճոխ եւ օրուան տօնին պատշաճ գեղարուեստական յայտագիր :

Նախագահին՝ Տ. Կ. Վրդ. Մանուէլեանի բացման խօսքէն ետք, երաժիշտ Պ. Յ. Մանուկեանի երգչախումբը երգեց Շ. Պէրպէրեանի «Մայրիկ Ջան»:

Երգչախումբը յաջող կերպով պիտի երգէր նաեւ, երկրորդ բաժնին մէջ, երաժիշտին հեղինակութիւնը եղող երկու ուրիշ երգեր ալ «Քոյր իմ նազելի» եւ « Երգ Նաւասարդեան »:

Արտասանութիւնները շատ յաջող էին : Նախ պէտք է մատնանշել Օր. Հերմինէ Գալէմքէրեանի արտասանածը, Յով. Շիրազէն, « Գառյ» : Մեկնաբանելու խոր ըմբռնում կը միանայ յուզիչ ձայնի մը :

Արտասանուեցան, առանձին թէ խմբական ձեւով, Սիամանթոյի «Մօր մը երազը», Յով. Շիրազի «Կչիռքը», Աւետիք Իսահակեանի «Մայրը», Սարմէնի « Մօր մը գերեզմանը», բոլորն ալ ազգային Գէորգօֆ վարժարանի աշակերտութեան կողմէ եւ մեծ յաջողութեամբ:

Մեներգողներն էին Ատտիս Ապապայի երկու սոխակները՝ Տիկիններ Էլիզ Նալպանտեան եւ Ովաննա Քէօչկէրեան :

Երիտասարդ եւ տաղանդաւոր դաշնակահարուհի՝ Օր. Այտա Պասմաճեան, որ կը պատրաստուի Փարիզ մեկնիլ, կատարելագործելու համար իր արուեստը, նուագեց Բաբաջանեանէ եւ Շոփէնէ :

Առաջին բանախօսն էր Տիկին Անահիտ Գազանճեան, քարտուղարուհի Եկեղեցասէր Տիկնանց Միութեան: Իր գրաւոր ճառը, մտածումներու գեղեցկութեամբ եւ զգացումներու ջերմութեամբ հիացում պատճառեց ներկաներուն :

Երկրորդ բանախօսն էր Ազգ. Գէորգօֆ վարժարանի տնօրէն եւ գրագէտ՝ Պ. Կ. Փօլատեան, որ նոյնպէս խօսեցաւ Հայաշունչ եւ խանդավառ ճառ մը, մաղթացընելով յուզուած ունկնդիրները :

Հանդէսը փակուեցաւ Հայր Սուրբի շնորհակալութեան խօսքերով եւ Պահպանիչով :

ԹՂԹԱԿԻՑ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (245)

ԷԿԵՐԻ ** ** ԱՍՏՂԵՐԸ

Պալատին քով հասան. Տոպօ նստաւ պալատին առջեւ դրուած մարմարէ նստարանին վրայ պալատին կանթեղին տակ:

— Դուն ալ նստէ ,— ըսաւ :

Ու ծունկերուն վրայ կռթնցնելով արմուկը կը նայէր ինքնիր առջեւ :

Վերջապէս Տոպօ ծունկերուն զարկաւ ըսելով:

— Լաւ, դեռ այս գիշեր իսկ կ'իմանանք թէ Թուրքը շիտա՞կ կը խօսի թէ ոչ:

Ու պալատին առջեւ քալող պահակին ըսաւ .

— Միքէ. բանտ գնա ու հոս առաջնորդէ այդ քիւրտը զոր առուակին քով բռներ էին մեր մարդիկը :

Պատուհանէն տիկին Պալոկ գլուխը դուրս հանելով ըսաւ .

— Տէր բերդակալ, ձեր երկար հագուստը ...

Որովհետեւ Տոպօ կէս հագուստ մը միայն հագած էր, ու գիշերը բաւական ցուրտ կ'ընէր :

— Շնորհակալ եմ, պատասխանեց Տոպօ,— անմիջապէս անկողին կ'երթամ : Փեթէօ ի՞նչպէս է :

— Կը հեկեկայ ու կը գանգատի :

— Ո՞վ կը հսկէ քովը :

— Գասպար Քոչիշի կինը կանչեցի. սակայն մինչեւ որ չհանդարտի ես ինքս ալ պիտի հսկեմ :

— Հարկ չկայ ,— պատասխանեց Տոպօ, — վէրքը տեսայ. կ'առողջանայ: Դուք ալ հանգստանալու գացէք:

Պահակը հասաւ Քիւրտին հետ :

— Շղթաները քակէ ,— հրամայեց Տոպօ :

Քիւրտը ձեռքերը խաչաձեւ կուրծքին վրայ դրած խոր խոնարհութիւն մը ընելով կը սպասէր :

— Մտիկ ըրէ, հեթմանս ,— ըսաւ Տոպօ. (Գրիգոր կը Թարգմանէր անոր խօսքերը), — կը ճանչնա՞ս Տերվիշ բէկը :

— Կը ճանչնամ :

— Ի՞նչ դէմք ունի :

— Միականի է. տերվիշի հագուստ կը կրէ, բայց տակէն զրահ ունի :

— Անիկա է: Դուն ո՞ւրտեղացի ես :

— Պիթլիսցի, տէր իմ :

— Մայրդ ո՞ղջ է :

— Ողջ է, տէր իմ :

— Ընտանիք ունի՞ս :

— Երկու զաւակ ունիմ :

Ու աչքերը լեցուեցան :

Տոպօ չարունակեց .

— Քեզ ազատ կ'արձակեմ, սակայն պէտք է յանձն առնես բան մը կատարելու :

— Մինչեւ ցմահ ստրուկդ եմ :

— Կ'երթաս Տերվիշ բէկին: Անոր քով գերի բռնուած մանչուկ մը կայ :Կ'ըսես բէկին Թէ այդ տղեկը վաղը առաւօտ հոս բերէ առուակին վրայ բացուող դրան առջեւ, ուր որ քեզ գերի բռներ էին. ու փոխարէն կ'ընդունի ինչ որ կը փափաքի : Սպիտակ դրօշով եկէք :

— Հասկցայ տէր իմ :

— Մեզմէ մարդ մը պիտի երթայ տղան առնելու ու հետը պիտի տանի բէկին հմայեակը. իսկ դուն կ'առնես բէկէն տղան ու մեր մարդուն կը յանձնես : Թող ինքը հոգ տանի որ մեր մարդուն վնաս չհասնի :

— Կեանքս Թող գրաւական ըլլայ :

— Դեռ չի բաւեր. պէտք է երդում ընես մօրդ ու զաւակներուդ գլխուն ու երջանկութեանդ վրայ՝ Թէ մեր փափաքը պիտի կատարես :

— Կ'երդնում, տէր իմ, — պատասխանեց Քիւրտը :

Քրիստափոր արդէն իրենց քով դարձած էր. Տոպօ անոր դառնալով ըսաւ .

— Քրիստափոր, գնա ասպետներու սրահը. հոն անկիւնը դիզուած են զանազան Թրքական ապրանքներ, անոնց մէջ կայ նաեւ Թուրքերէն փոքրիկ գիրք մը, հոս բեր :

Ղուրան մըն էր, զոր կարդալ գիտցող Թուրք գինուորները հետերնին բերած էին. մագաղաթով կազմուած էր ու պղնձէ օղակ մը ունէր, այդ օղակէն երիզ անցընելով վզին վրայ կը կրէին կարդալ գիտցող Թուրքերը: Քիւրտը մատները Ղուրանին վրայ դնելով երդում ըրաւ, յետոյ գետին իյնալով Տոպօյի ոտքերուն առջեւ համբուրեց գետինը եւ ուրախութեամբ հեռացաւ :

— Բայց, տէր իմ ,— ըսաւ Գրիգոր դողդոջուն ձայնով,— եթէ Թուրքը տեսնէ Թէ զինքը կը խաբենք ...

Տոպօ անխռով պատասխանեց .

— Եթէ տղան քովը ըլլար արդէն շատոնց ցոյց տուած կ'ըլլար : Բոլոր Թուրքերը ստախօս են. ես քեզ հանդարտեցնել կ'ուզեմ միայն :

×

Գրիգոր սրտատրոփ դարձաւ ամրոց, որպէսզի մինչեւ արշալոյս քիչ մը կարենայ հանգչիլ :

ԿԵԶԱ ԿԱՐՏՈՆԻ

(Շար.)

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ – ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղին կողմէ, կիրակի 13 Յունիս, կէսօրէ ետք ժամը 16ին, Լիվրի–Կարկանի Սալ տէ Ֆէթիի մէջ, մինչեւ ժամը 24:

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր, մասնակցութեամբ Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդի «Նայիրի» պարախումբին, Նոր Սերունդի Առնուվիլի թատերախումբին, Օր· Ժաքլին Տիրատուրեանի եւ Օր· Մատլէն Փուշճեանի

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊԱՐԵՐ

դեկավարութեամբ «Ձիկան» Օրէօքրին:
Ընկերական ջերմ մթնոլորտ

Առատ կերուխում եւ հաճելի աւակնկալներ

Հաղորդակցութեան միջոց՝ — Մէթրօ Էկլիզ տը Փանթէեն *առնել* Օթոպիւս *թիւ* 247*ը* (Կաու տը Սեւրան) *եւ իջնել* Լիվրի–Կարկան – Մէռի:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի ար–ձանագրութիւնները սկսած են: Ամէն ա–նոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկ – ները դնել վարժարան այժմէն իսկ պէտք է դիմում ընեն հաստատութեան տնօրէն – նութեան, 1 Պուլվ· տիւ Նօռ, լը Բէնսի, (*Մէն է Ուազ*), *հեռ*· 927–01–72:

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱԻԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ՝
ԺԱՄԸ 10,45ԻՆ

Այս կիրակի կը խօսի՝
ՊԱՏ· ՍԻՍԼԵԱՆ
8 BIS, RUE DES TERNES
PARIS (17e)
Métros : Porte Maillot ou Champerret

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ԱԻԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ՄԿՐՏՉԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

կիրակնօրեայ Պաշտամունք
Սէն Ժերոմ, ժամը 9·30ին
MARSEILLE, 20 Rue Jemmapes
ժամը 10,45ին

Կը քարոզէ՝
ՎԵՐ· ՅԱՐՕ· ՀԵԼՎԱՃԵԱՆ

ՀԱՅՁԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻԻՆ

Կը յիշեցնենք մեր բաժանորդներուն թէ հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է անպայման ղրկել հին հասցէն եւ՝ 3 Ֆր·, վերջնական փոփոխութեան պարագային եւ 5 Ֆրանք առժամեայ կամ արձակուրդի փոփոխութեան պարագային:

Վերոյիշեալ պայմանները չկատարող դիմումները նկատի չեն առնուիր:

Շնորհակալութեամբ
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ

ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ
1965
Կազմեց
ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆ
680 *պատկերազարդ էջեր: Ճոխ բովանդակութիւն:*
ՁԱՆԱԶԱՆ ԲԱԺԻՆՆԵՐՈՎ
Հայաստան, Սփիւռք, Գրական աշխարհ, Արուեստի աշխարհ, Ոչխարներ, Մեր գաղութները — երգի – ծաւիք: Կարեւոր մաս մը նուիրուած Ապրիլեան Եղեռնի Յիսնամեակին:
Դիմել
Հրանտ – Ամուէլ պրասան:
Գին՝ — Թղթակազմ 17·5 · լաթակազմ՝ 21 ֆր· առաքման ծախքով՝ 20 եւ 23 ֆրանք, եւ Անձամբ «ՅԱ – ՌԱՋ»ին:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
38, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ԱՌԱՋԻՆ ՌԱԼԻ

Հ· Յ· Դ· ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

Կազմակերպութեամբ Անիկոի եւ Սաթսէլ – Առնուվիլի խումբերուն:
Կիրակի, Յունիս 20ին,

COYE

Ռալի·— *մեկնումի՝ Փորթ տը լա Վիլէթէն, ժամը 8·30ին:*

Մասնակցութիւն՝ 5 Ֆրանք: Արձանագրուիլ Նոր Սերունդի խումբերուն մօտ:

Դաշտահանդէս·— *Ռալիի ժամանումէն ետք: Խաղեր, պուլի եւ վոլէյի մրցում – ներ, զանազան անակնկալներ, և անշուշտ փիճ – նիճ՝ աւանդական չամփուրով:*

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Արձանագրութիւնները տեղի կ'ունենան Զորեքշաբթի եւ Հինգշաբթի օրերը կէս – օրէ ետք ժամը 14էն 17·30, 26 Բիւ տէ Քոնվալէսան, ինչպէս նաեւ Պօմոնի, Պուլվար Օտտոյի, Սէն Ժերոմի եւ Սէն Լուի մասնաճիւղերու վարչութիւններու մօտ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ· Բ· Ը· Միութեան Փարիզի Տիկնանց յանձնախումբին կազմակերպած թատերական մրցումին տեւողութեան պայմա – նաժամը որոշուած է մինչեւ 1965 Սեպ – տեմբեր 30:

Այս թուականէն ետք ղրկուած դրքերը չեն ընդունուիր:

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներու կայանի արձանագրութիւնները սկսած են: Ընդունելի են աղջիկները 6էն 15 տարեկան, մանչերը՝ 6էն 14 տարեկան: Հեռաձայնով ոչ մէկ կարգադրութիւն: Ծնողքները պէտք է ներկայանան անձամբ Միութեան գրասենեակը 17, Բիւ Պէօ, (9րդ թաղա – մաս, մեթրօ Քատէ) Հայ Մշակոյթի Տան Գ· յարկ, Հինգշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 16էն 20, Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 17: Հետեւորդին պէտք է բերէն տարկ եղած վաւերաթուղթեր (Լիվրէ տը Ֆամիլ, սեֆիւրիթէ սոսիալ, պլօֆասիոն, եւն·), վճարումները պէտք է կատարուին արձանագրութեան պահուն լրիւ կերպով՝ ամառավճար 400 ֆրանք, ղրպանի պատյտի ծախք՝ 30 ֆրանք, երկաթուղային երթեւեկ (վերապահութեամբ՝ անցեալ տարուան դիները), մեծերը 65 ֆրանք, փոքրերը 38 ֆրանք: Արձանագրութիւնները կը փակուին՝ Օգոստ·ի համար Յունիս 15ին:

Այս թուականներէ առաջ եթէ ցանկերը լրանան կը յայտարարուի թերթով: Հակառակ փափաքին օրէնքով սահման – ուած թիւէն աւելի կարելի չէ արձանագրել: Դիմումները չատ են, կը խնդրուի անյապաղ արձանագրուիլ:

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Արձանագրութիւնները տեղի կ'ունենան Զորեքշաբթի եւ Հինգշաբթի օրերը կէս – օրէ ետք ժամը 14էն 17·30, 26 Բիւ տէ Քոնվալէսան, ինչպէս նաեւ Պօմոնի, Պուլվար Օտտոյի, Սէն Ժերոմի եւ Սէն Լուի մասնաճիւղերու վարչութիւններու մօտ:

ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ

ԼՈՒՐՏ ԵՒ ՍՊԱՆԻԱ

Մեկնումի՝ Օգոստոս 2ին
Վերադարձ՝ 29ին

Արձանագրութեան համար դիմել՝ հետեւեալ հասցէներուն՝

Պ· ԱՐՍԷՆ ՄԱՆԿԵԱՆ
40, Rue Dunkerque, PARIS (9e)

Յ· ՊԱՍՄԱՃԵԱՆ
128, Rue de Flandre, PARIS (19e)
chez M. Reval — (Métro Crimée)
(Մուտքին դիմացի դուռը)

Հ· ԱԹԱՆԱՍ ՎՐԴ· ՔԻՍԵՃԵԱՆ
69, Avenue Henri-Barbusse
ARNOUVILLE-LES-GONESSE (S. et O.)
Tél. : 15-56 Gonesse

ԿԱՐԵՒՈՐ՝

Ֆրանսահպատակները բաւ է ունենան իրենց նորոգուած անցագիրը իսկ պաղթականները (Նանսէնեան), նորոգուած անցագիր սպանական վիզայով:

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով կը խնդրուի այժմէն տեղեկանալ եւ արձանագրուիլ:

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 21·30ին առաւօտ, Ալհամպրայի մէջ:

Նախաձեռնութեամբ Հ· Յ· Դ· Մարսէյլի Շրջ· Կոմիտէին, բարձր հովանաւորութեամբ Մարսէյլի Երեսփոխան–քաղաքապետ ԿԱՍԹՈՆ ՏԷՖԷՐԻ

Մասնակցութեամբ՝ Շրջանի բոլոր ընկերներուն ու Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդի Շրջ· վարչութեան:

Կը նախագահէ՝
Ընկ· ՏԻԳՐԱՆ ԹԱՂՈՑԵԱՆ
Կը խօսի՝ Ընկ· ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

ՎԻԵՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ· Յ· Դ· Աճի կոմիտէի, մասնակցութեամբ Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդի, Ֆ· Կ· Խաչի, Հ· Մ· Ը· Մ·ի եւ Հայ Կամ· Մար· Միութեան:

Այս կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 3ին, Սէրֆլը Կաթոլիկ սրահին մէջ:

Կը նախագահէ՝
Ընկ· ԱԻԱԳ ԼՈՒՍԱՐԵԻԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին:

Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդը խմբերգով, հայկական պարով:

Արտասանութիւն Ընկ· Սարգիս Զէյթլեան, մէնեջր Ընկ· Պետրոս Շահնամ – եան, մէնեջր Նոր Սերնդական Ասատուր Մաղաճեան, դաշնակ Օր· Ե· Ռստիճեան, Օր· Ն· Զաճարեան, մէնեջր Օր· Թ· Միջոյեան, Օր· Օտ· Մաղաճեան:

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ· Յ· Դ· Եօթնեղբայրեան ենթակոմիտէի: Մասնակցութեամբ Կապ· Խաչի եւ Նոր Սերունդի «Վարուժան» խումբի:

Այս կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3·30ին Բիւ Ժէլի սրահին մէջ:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին:

Կը նախագահէ
Ընկ· Տ· ՍԱՆՃԵԱՆ

Կը խօսի Ընկ· ՄԻՍԱՔ – ՄԻՐՋԻ

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ:

Մուտքը ազատ է:

ՇՈԳԵՆԱԻԱՅԻՆ ՊՏՈՒՏՑ

Մարսէյլի Պօլսահայերու Հայր· Մշակութային Միութեան վարչութիւնը իր առաջին ձեռնարկ կազմակերպած է չորեքշաբթի պտոյտ մը դէպի Քասիսի Քալանքները (մասնաւորաբար Փոռ–Փէն) Կիրակի Յունիս 27ին:

Շոգենաւը կը մեկնի առաւօտեան ժամը 7·15ին Քէ տէ Պելժէն: Վերադարձ երեկոյեան ժամը 20ին:

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՊԱՆԵԼՕ – ՔԱՇԱՆ·— Հ· Յ· Դ· «Ար· ծիւ» ենթակոմիտէի ընդհ· ժողովը այս երեքշաբթի, ժամը 20·30ին, ծանօթ հանգամանքին:

ՎԻԷՆ·— Հ· Յ· Դ· Անի կոմիտէն ընկերական ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Օհանջանեան Ակումբը: Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է: Բացակաները նկատի պիտի առնուին:

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

ՏԻՍԻՆԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 21էն մինչեւ լոյս, Հ· Յ· Դ· Տան մէջ: Հովանաւորութեամբ Մարսէյլի Կեդրոնական վարչութեան:

Կը նախագահէ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՀԱՐՑԵԱՆ
Կը խօսին՝ ՎԱՐԴԱՆ ՊԱՆՏԻԿԵԱՆ

(Մարսէյլէն, նախագահ կեդր· վարչութեան) եւ ՏՔՐ ԵՂԻՇԷ ՔՀՆԱ· ՓԱՆՈՍԵԱՆ:

Գեղարուեստական ճոխ բաժին:

ԵՐԳ·— Օր· Շահէ Փանոսեան, Տիկին Մարի Կարապետեան, Զեփինադ Ազնաւուր Շահէն Փանոսեան: Արտասանութիւն Գ· Տէրտէրեան եւ Յ· Մաքոսեան:

Պաշտօնական մասէն ետք — Հայրենակցական խնջոյք:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Լիոնի Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդի դաշտահանդէսը, Կիրակի Յունիս 27ին:

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ

ՕԴԱՅԻՆ ՃԱՄԲՈՎ ՓԱՐԻԶ – ՄՈՍԿՈՒԱ – ԵՐԵՒԱՆ

2 Օր Մոսկուա 15 օր Երեւան

Մեկնում 26 Օգոստոս, Վերադարձ 12 Սեպտեմբեր

Հայաստան այցելելու լաւագոյն թռուցիկը:

Կազմակերպիչ՝ ՎԵՐ· Յ· ՀԵԼՎԱՃԵԱՆ

Այժմէն արձանագրուեցէք այս հաճելի եւ մատչելի ճամբորդութեան համար:

Գին 2080 ֆրանք մէկ անձի համար

Դիմել կազմակերպիչի հասցէին
PASTEUR ARTHUR HELVADJIAN
6, Place de la Rotonde — ST-JÉROME — MARSEILLE - 13e
Tél. : 62-85-10 C. C. P. 914-04 Marseille

ՖՈՅԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄՆԵՐԸ — 20ՐԴ ՏԱՐԻ

Ա· Շրջան 5 – 31 Յուլիս, 7էն 15 տարեկան մանչերու եւ աղջիկներու համար:

Բ· Շրջան, 2 – 15 Օգոստոս, 14էն վեր երդիներուն համար:

Արձանագրութեան համար դիմել
ԺԷՕՆԷՍ Է· ԱՐՍԻՒՆԻ
վեր· Յ· Հէլվաճեանի,
6, Place de la Rotonde
St.-Jérôme - Marseille 13
Tél. : 62-85-10

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 ֆր.	Հատը	0.30 Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 10 ՅՈՒՆԻՍ
JEUDI 10 JUIN 1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 10327 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 41e ANNÉE — No 10.327

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԸՆԿԵՐՎԱՐԱԿԱՆ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ԵՒ ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆՑ ԴԻՐՔԸ

ՀԱՄԱՅՆԱՎԱՐ ԹԵԿՆԱԾՈՒՆ ՊԸՆՈՒԱ ՖՐԱՇՈ՞Ն

Ընկերվարական Համագումարին վաղորդայնին Ֆրանսական կուսակցութիւնները սկսան քննարկել ընկերվարականներու առաջարկները, դեմոկրատ – ընկերվարական դաշնակցութեան մը ստեղծման համար :

Մտահոգ են անոնք որ «այո» ըսին կամ համաձայնեցան «այո» ըսելու Կաստոն Տէֆէռի ինչպէս Ժողովրդական Շարժումը: «Ֆիկառօ» պատկերալից ձեւով կը բացատրէ անոնց դիրքը, ըսելով «կը ցաւին որ Համբարձումը Հոգեգալուստէն առաջ կուգայ» : Մտահոգներուն խմբակը ալ աւելի կը մտահոգուի, վասնզի Անկախները, որոնք Ժողովրդական Շարժումին եւ Արմատականներուն պէս ներկայացուցիչներ ունին դեմոկրատներու կոմիտէին մէջ, կը զգուշացնեն իրենց դըրացիները որեւէ ճապարանքի առջեւ ցորչափ Անթուան Փինէյի թեկնածութիւնը բոլորովին չէ ջնջուած :

Մինչ վերջնական որոշումը, կուսակցութիւններու տնօրէն ժողովները կամ կեդր. կոմիտէները նիստեր կը գումարեն: Ընկերվարական կուսակցութեան քուէարկած բանաձեւը բոլորովին չի համապատասխաներ Ժողովրդական Շարժումին, Վիշիի համագումարի եզրակացութեանց :

Արտասահմանեան մամուլը կը շարունակէ զբաղիլ ընկերվարական համագումարով : Ժուրնալ տը Ժընեւի մէջ, Ռընէ Փայօ կը գրէ թէ անտարակոյս յաջողութիւն մըն է բայց ոչ վերջնական յաղթանակ մը: Յուլիս 18ին, ընկերվարական Ազգ. Խորհուրդը կրնայ կրկին յարձակման անցնիլ Տէֆէռի ծրագրին դէմ :

Քրիսթիըն Սայընս Մոնիթըրը կը գրէ թէ ընկերվարական կուսակցութիւնը իր աւանդապաշտները ունի, որոնց համար ինչ որ ձախ չէ սրբապղծութիւն է : Բազմաթիւ են կուսակցութեան մէջ, ինչպէս ընդհ. քարտուղարը՝ Կի Մոլէ :

Լիպր Պելժիքին համար հարցը շատ հեռու է կարգադրուած ըլլալէ եւ շատեր կան որոնք դեռ կրնան կուզան ձախողութեան համար : Բայց Պրիւսէլի Լը Սուարը, կը խորհի թէ առաջին քայլն է եւ կարեւոր քայլ մը դէպի կուսակցութեանց համախմբում մը, ինչ որ մտքերու խոր յեղաշրջման մը նշանն է :

X Ըստ Ֆիկառոյի քաղած տեղեկութեանց, Պընուա Ֆրաշոն, համայնավար պարագլուխը հեռացուած է ընկերակցական պարտաւորութիւններէն որպէսզի կուսակցութեան թեկնածուն ըլլայ նախագահական ընտրութեան :

Պընուա Ֆրաշոն գրեթէ տը Կոլի տարիքն ունի, կուսակցութեան վստահելի մարդն է : Իբրեւ ընդհ. քարտուղար Սէ–Ժէ–Թէի, որ միայն համայնավարներէ կազմուած չէ, լայն հասարակութեան մը թեկնածուն կրնայ ըլլալ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՐՀԱՐՏ ԵՒ ԱՏԸՆԱՈՒԸՐ բազմաթիւ տեսակցութիւններ կ'ունենան այս միջոցին, պատրաստելու համար նախագահ Տը Կոլի Պոն այցելութիւնը՝ Ուրբաթ եւ Շաբաթ :

ՎՐԱՍՏԱՆԻ Գորի քաղաքի «Սթալին թանգարանը» որ փակ էր քանի մը տարի է, պիտի վերաբացուի մինչեւ տարւոյն վերջ: Սթալին հոն ծնած է 1879 Դեկտեմբեր 21ին :

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ Պերլիէ ընկերութիւնը 1035 բեռնատար կառքեր պիտի հայթայթէ համայնավար Չինաստանի :

ՊՐԱԶԱՎԻԼԻ մէջ (Քոնկօ – նախկին ֆրանսական) Աբբա Ֆիւլպէր Եուլու մահուան դատապարտուեցաւ, ի բացակայութեան: Ծանօթ է որ բանտէն փախաւ քանի մը շաբաթ առաջ :

ՄԱՐՈՔԻ Հասան Բ. Թագաւորը կազմեց իր կառավարութիւնը, գլխաւորաբար թեքնիքէններով : 15 նախարարներ կան որ մաս կը կազմէին արդէն հրաժարեալ դահլիճին :

Ս. ՏՈՄԻՆԿԻ բնակչութեան 70 առ հարիւրը նպաստաւոր է Քամանեոյի, բայց ոչ մէկ լուծում կ'երեւայ :

ՆԱԽԱԳԱՀ Անաստաս Միկոյեան շնորհաւորական հեռագիր մը ղրկած է Ճոնսընին Ճեմինի Դ.ի յաջող թռիչքին առթիւ : Ամերիկացիք վստահ են որ լուսին պիտի հասնին 1970էն առաջ :

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ մէջ պայթում մը տեղի ունեցած է, հանքի մը մէջ եւ 99 հանքագործներ մեռած են :

Օրէ Օրին

ԽՆԴԱԼԷՆ ՊԻՏԻ ՄԱՐԻ...

«Մայիս Քսանեւութը կը ճանչնանք, չենք ճանչնար»ի անհամ ու անլի վէճին հետ սերտօրէն կապ ունի, բնականաբար, եռագոյնի խնդիրը :

Այս դրօշակին բացարձակապէս հաւատարիմ մնաց Դաշնակցութիւնը : Ինչպէս նաեւ բազմութիւնը այն կազմակերպութեանց, որոնք համակիր են կուսակցութեան Հաւատամքին: Եւ կրնան սուտն ու իրաւը իրարմէ զատել :

Մնացեալները, որոնց համար եւս կարմիր – կապոյտ – Նարնջագոյնը մեր ազգային դրօշն էր մեր անկախութեան կարճատեւ շրջանին, վարչաձեւին փոփոխութենէն անմիջապէս ետք, արհամարհեցին զայն եւ ազգային դրօշ յայտարարեցին Խորհրդային Միութեան դրօշակին մէկ տարբերակը :

Այս տարբերակին ձախ անկիւնը կ'երեւայ զինանշանի մը պատրանքը տուող բան մը, որ մերը չէ : Այսինքն, ո՛չ Տիգրան թագաւորի հրովարտակներուն ճակատը կ'երեւար, ո՛չ ալ Վարդան Զօրավարի զինուորական զէկոյցներուն վրայ :

Իսկ մակագրութիւնը — «Պրոլետարնե՛ր, բոլոր երկրներու, միացէ՛ք» — այնքան խորթ կը հնչէ մեր ականջին, որքան պուտտայական տաճարի մը մէջ արտասանուած աղօթք մը :

Մեզի պէս տկլոր բազմութեա՞ն մը մնացեր է աշխարհի 2500 միլիոն տկլորներու «ոտքի հանելու» առաքելութիւնը :

Աշխարհի չորս միլիոն Հայերը մէյմէկ պրոլետար «ոտքի հանեն», նորէ՞ն «ոտքի ելլելու» կարողութենէն զրկուած պիտի մնան 2496 միլիոն տկլորներ :

Մուկը ծակը չէ մտեր, ցախաւելը պոչին է կապեր :

Բայց, վերադառնանք մեր ոչխարներուն :

Քառասուն տարի է որ կը լսենք նոյն ալէլուիան :

— Այդ եռագոյնը բռնածը մեր ազգին դրօշակը չէ... Դաշնակցութեան դրօշակն է...

Սխա՛լ : Եռագոյնը Դաշնակցութեան դրօշակը չէ: Ազգին դրօշակն է :

Միւսը, Մուրճ – Մանգաղը, Երեւանի Հայութեան պարտադրուեցաւ Ընքրլ Իվանի կողմէ, 1920ին: Այս անվիճելի իրողութեան չհաւատացող հայ մնացած չէ մէջտեղուանքը: Թէեւ կարգ մը մարդիկ, տակաւին, բարեւ չեն տար եռագոյնին, բացէ ի բաց, բայց իրարու ականջի կը փսփսան.

— Սո՛ւս, ձայնդ մի՛ հաներ... Մենք ալ եռագոյնին բարեկամ ենք, բայց քիչ մը ատեն եւս սպասելու ենք... Նայինք Երեւանը ի՛նչ որոշում պիտի տայ սա հարցին մէջ... Աս աշխարհիս մէջ անկարելի բան չկայ... Որո՞ւն մտքէն կ'անցնէր որ Սթալինին արձանը ջարդուփշուր ընէին մէկ գիշերուան մէջ... Որո՞ւն մտքէն կ'անցնէր որ Երեւանը Ապրիլեան Եղեռնը ոգեկոչէր... Որո՞ւն մտքէն կ'անցնէր որ Երեւանցի բանաստեղծը «մեր հողերը» պահանջէր՝ առանց գլուխը վրայ տալու... Բայց այս բաները տեղի ունեցան, չենք կրնար ուրանալ... Ուրեմն, վաղն ալ կրնայ պատահիլ որ ելլեն Դաշնակցականին եռագոյնը ընդունին եւ միւսը ծալեն, ծրարեն ու Մոսկուա ղրկեն... Անանկ որ, տղա՛ք, քիչ մը «կամացէն երթանք» որ օր մը ամօթով չմնանք... Չէ՞ք յիշեր, ժամանակ մը, Սեւրի դաշնագիրին անունը բերան չէինք առներ, հիմա կ'առնենք...

Զաւեշտ չէ որ կը պատմեմ: Արտասահմանի մէջ կայ հոսանք մը, որ նիշդ այսպէս կ'արտայայտուի՝ վարագոյրին ետեւը կեցած: Անձամբ կը ճանչնամ երեւելի մը այդ հոսանքէն, որ «խոստովանանքի» եկած էր ինծի.

— Քեզի ըսեմ, մարդու մի՛ ըսեր, ես տունը ունիմ եռագոյն մը, զոր 1920էն ասդին պահած եմ, չեմ նետած : Մեր դրօշակն է, եղբայր... Միայն թէ խնդիրը այն է որ...

— Ի՞նչ է...

— Անցի՛ր... Գաւաթդ բեր նայիմ... Տնեցինե՞րդ ինչ ջուրի վրայ են... Մարտիրոսը տեսած ունի՞ս վերջերս...

X

Դրօշակը, իրականին մէջ, ուրիշ բան չէ եթէ ո՛չ լաթի կտոր մը՝ բուրդէ, բամպակէ կամ մետաքսէ շինուած: Անոր արժէքը, իմաստն ու բովանդակութիւնը տուողը ո՛չ գոյներու դասաւորումն է, ո՛չ ալ նիւթին տեսակը : Ինչպէս խաչը ուրիշ բան չէ եթէ ո՛չ փայտէ, արծաթէ, ոսկիէ կամ հասարակ երկաթէ շինուած բան մը :

Բայց, ե՛ւ դրօշակը, ե՛ւ խաչը նոյնացած են գաղափարի մը հետ: Երկուքն ալ խորհրդանշաններ են — մէկը՝ ազգին վեհապետութեան խորհրդանշանը, միւսը՝ քրիստոնէական դաւանանքին խորհրդանշանը :

Երբ Հայաստանի հանրապետութիւնը աշխարհ եկաւ 1918ին, հայ ժողովուրդը, ինք, որոշեց որ իր ազգային դրօշակը ունենար երեք գոյն՝ հորիզոնական դիրքով — կարմիր, կապոյտ, նարնջագոյն: Դաշնակցութիւնը չէր այս վճիռը արձակողը :

Արդարեւ, երբ մեր եռագոյնը, Մայիսեան առաւօտ մը, բացաւ իր ծալքերը արեւուն դիմաց, օրուան ընդդիմադիր *Փրակցիա*ները չբողոքեցին եւ իրենց գլուխը անդին չդարձուցին: Ընդհակառակն, բարեւ տուին անոր, ինչպէս բարեւ կուտար Դաշնակցականը :

Վարչաձեւին փոփոխութենէն տասնամեակ մը ետքն ալ ընդդիմադիրները, տակաւին, արտասահմանի մէջ, կ'ողջունէին զայն — իրենց բեմերէն — երբեմն, վախով, դողով : Այս թատերական մարզանքը տեւեց մինչեւ 1934, երբ ծայր տուաւ անսանձ խաչակրութիւն մը եռագոյնին դէմ :

X

Հայաստանի վարչաձեւը «կարմրեցաւ» 1920ի վերջերը՝ մեր յաղթանդամ Քեռիին կամքով :

Ընդհանրապէս, երբ Քեռի մը իր աղբօրը տղուն համար ձեռք մը նոր հագուստ առնէ, կը հարցնէ անոր կարծիքը.

— Սիրեցի՞ր, տղաս...

Մեր Քեռին մեզի բան չհարցուց եւ ինքն իր գլխուն կարգադրութիւններ ըրաւ մեր հայրենիքին մէջ: Մեզի ձեռք մը նոր հագուստ առաւ :

Եւ, ի շարս այլոց, փոխեց մեր դրօշակն ալ: Այն դրօշակը, որ կը խորհրդանշէր մեր անկախութիւնը :

Ուրիշ խօսքով, մեր ձեռքէն առաւ մեր խաչը ու մեզի տուաւ Մուրճ մը եւ Մանգաղ մը :

Փասքալ մը կամ Այնշթայն մը ըլլալու պէտք չկայ եզրակացնելու համար որ այդ Մուրճն ու Մանգաղը կրող կարմիր դրօշակը երբեք չի կրնար ըլլալ մեր ազգային անկախութեան խորհրդանշանը, — նախ, անոր համար որ մեզի պարտադրուած է դուրսէն, յետոյ, նաեւ անոր համար որ ան խորհրդանիշն է դաւանանքի մը, որ աններդաշնակ է մեր աւանդութեանց հետ :

Բայց, այս քանի մը կէտերէն վեր եւ անոնցմէ առաջ, կայ ամէնէն յատկանշականը — Երեւանի կարմիր դրօշակը, զոր Արտասահմանի ամէնէն թունդ Հայաստանականն անգամ պիտի չհամարձակէր պարզելու իր հանդէսին մէջ, ունի «Դաշնակցական» եռագոյնին երեք գոյները — կարմիր, կապոյտ, նարնջագոյն :

Գոյներու այս իմաստալից ընտրութի՞ւնն է արդեօք պատճառը որ երազել կուտայ, այսօր, հակադաշնակցականին, թէ «օր մըն ալ կ'ելլեն դաշնակցութեան եռագոյնը կը պարզեն» :

Բայց, երբ այդ օրը գայ, հայ ժողովուրդը խնդալէն պիտի մարի, որովհետեւ չորս կողմէն պիտի պոռան.

— Եղբա՛յր, ատիկա արդէն Դաշնակցականներուն դրօշակը չէր որ... Ազգին դրօշակն էր... Կարմի՛ր, կապո՛յտ, նարնջագոյն...

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԴԱՏ ԳՈՅՈՒԹԻՒՆ ՉՈՒՆԻ... Կ'ԸՍԵՆ ԹՈՒՐՔԵՐԸ՛

Պոլսոյ *Ճումհուրիյէթ*ը կը գրէ.—

Ճումհուրիյէթի ընթերցողներէն Հայտար Արբաչ կը գրէ նոյն թերթին մէջ.— «Արտասահմանի ղեկավար կարգ մը Հայեր գործիք եղան չարամիտ գրգռումներու եւ իբր թէ յիսուն տարի առաջ պատահած ջարդի մը յիսնամեակը ոգեկոչելու համար, հաւաքոյթներ եւ ցոյցեր կազմակերպեցին : Այս բոլորը ուրիշներու կողմէ գրգռուած բաներ են :

Հայկական Դատ մը գոյութիւն չունի եւ այս մասին կարելի չէ որեւէ բողոք յայտնել : Եթէ ըլլայ իսկ, ատոր պատասխանատուն Աթաթիւրքի հիմնած Թուրքիան չէ, այլ Օսմանեան պետութիւնը, որ լուծուած է իր շրջանը : Արդէն Թուրք ազգն է որ զոհ դառնալով կանգնած է այդ պետութեան դէմ : Որովհետեւ երբ Դանուբի ափերէն մինչեւ Ափրիկէի անապատները, ամբողջ կայսրութիւն մը միմիայն Թուրքերու արիւնով կը պաշտպանուէր, այդ կայսրութիւնը կազմող միւս ազգերը բարօրութեան մէջ կ'ապրէին :

Գալով արտասահմանի Հայերուն, ես 1953ին երբ Հնդկաստանէն Թուրքիա կուգայի, ընկերներովս Պէյրութ հանդիպեցայ եւ քանի մը օր հոն մնացի: Շատ մը Հայերու հետ ծանօթացայ առեւտուր ընելով, բոլորն ալ սէր եւ հիացում ունէին Աթաթիւրքի հանդէպ, քիչ մըն ալ վժտուած էին Արաբներու հետ: Մեր նստած ինքնաշարժերուն շարժավարները մեծ մասամբ Հայեր էին, եւ միշտ Իսթանպուլի ռատիոն կը բանային : Այս տեղեկութիւնը նկատի ունենալով, չեմ կրնար հաւատալ թէ Պէյրութի Հայերը կարենան Թուրքիոյ դէմ ցոյց ընել» :

ԼԵՌ, ՈՐ ԱՊՐՈՒՄ Է ԺՈՂՈՎՐԴԻ ՍՐՏՈՒՄ

(ԱԿԱՆԱՏԵՍԻ ՅՈՒՇԵՐ)

Բ.

Լեռ բարձրանալու հինգ առաջին օրից, հայ լեռնականները իրենց յոյսը դնում են ծովի վրայ. նրանք համոզուած էին, որ մի բուռ ժողովուրդ չէր կարող դիմադրել օսմանեան պետութեան վայրագ ուժերին: Այս համոզումով էլ Մուսալեռցիները սկսում են զանազան ծրագրեր մշակել եւ անմիջապէս անցնում գործի:

Կազմւում են վարչական մարմիններ, խորհուրդներ, ընտրւում են զինուորական պետեր՝ Եսայի Եաղուպեանը, Պետրոս Տմլաքեանը, Յաբէթ Իսկենդերեանը եւ ուրիշներ:

Նշանակւում են վարչական խորհուրդների համար ատենապետներ՝ պատուելի Տիգրան Անդրէասեանը (Վերֆելի վէպում յիշուած Արամ Թովմասեանը), Աբրահամ քհնյ. Տէր-Գալստեանը եւ Վարդան քհնյ. Վարդերեսեանը եւ ուրիշներ:

Առաջին ճակատամարտն սկսւում է 1915 Օգոստոս 7ին, երկրորդը՝ Օգոստոս 10-ին, երրորդը՝ Օգոստոս 11ին (12 ժամ տեւողութեամբ), չորրորդը՝ Օգոստոս 13ին եւ այսպէս շարունակաբար:

Ինքնապաշտպանութեան խորհրդի վարչական մարմինը որոշում է սպիտակ սաւաններից պատրաստել երկու մեծ դրօշակ եւ վրան կարել Կարմիր Խաչ: Բարեբախտաբար մարտիկների մէջ կային ֆրանսերէն եւ անգլերէն լեզուներին քաջատեղեակ անձինք: Հերոսամարտի ղեկավարներից պատուելի Տիգրան Անդրէասեանը այս հսկայ դրօշակներից մէկի վրայ, անգլերէն լեզուով, համառօտակի գրում է լեռնականների օրհասական վիճակի մասին — «քրիստոնեաներ վտանգի մէջ, փրկեցէք»: Այդ դրօշակն ամրացնում են Տամլաճըքի բարձունքի վրայ, ծովի դիմաց, եւ կողքին վառում են մեծ խարոյկ այն յոյսով, որ անցնող նաւերը կը կարողանան հեռուից նկատել այն: Նշանակւում են հերթափոխներ, որոնք ըսպասում են դրօշի մօտ, իրենց աչքերը յառած դէպի ծովը այն ակնկալութեամբ, որ իրենց փրկութիւնը կարող է գալ միայն ծովից:

Պատուելի Տիգրան Անդրէասեանը գրում է նաեւ անգլերէն լեզուով ընդարձակ աղերսագիր, ուղղուած դաշնակից ծովակալներին:

Դրօշի մօտ արթուն հսկում է 65 տարեկան Մովսէս Գէորգեանը, յայտնի հայրենասէր, խիզախ լեռնական, որ, որպէս քաջ լողորդ, յանձն է առնում մարտանաւ նկատելուն պէս նետուել ջուրը, տեղ հասցնել աղերսագիրը, որը գրուած էր նախապէս պատրաստուած թիթեղեայ տուփի մէջ եւ անագով ամրացուած: Խիզախ եւ անձնուրաց ծերունին պիտի տանէր այդ տուփը լարով մէջքին կապած ու յանձնէր հանդիպող նաւին:

Ահա այդ գրութիւնը.

«Անգլիական, ֆրանսական, իտալական, ռուսական եւ ամերիկեան բոլոր ծովակալներուն, նաւապետներուն եւ իշխանութեանց, որոնց կրնայ ներկայանալ սոյն աղերսագիրը, դիմում կ'ընենք յանուն Աստուծոյ եւ մարդկային եղբայրութեան, դիմում կ'ընենք յանուն Քրիստոսի եւ քրիստոնէութեան:

Տէր, մենք, Եողուն-Օլուգի եւ ուրիշ վեց հայ գիւղերու բնակչութիւնս, ընդամէնը վեց հազար հոգի (ԽՄԲ.— Իրականութեան մէջ՝ 4600) քաշուած ենք Մուսատաղի Տամլաճըք կոչուած կեդրոնը, որ կը գտնուի Սուէտիայէն 3-4 ժամ հեռու դէպի արեւմուտք, ճիշդ ծովուն դիմացը: Ծովուն եւ մեր մէջտեղ ոչ մէկ թրքական զօրք կայ ու կրնայ մնալ: Տէր, մենք հոս ապաստանած ենք թրքական խժդժութիւններէն, կոտորածէն եւ մահէն, մանաւանդ մեր կիներուն պատիւին բռնաբարումէն զերծ մնալու համար: Տէր, վստահ ենք, որ դուք տեղեակ էք Թուրքին ներկայ բնաջնջման քաղաքականութեան, զոր ան կը գործադրէ մեր խեղճ ցեղին վրայ: Հայերը զրկելու պատրուակով, իբր թէ արգիլելու համար անոնց ապստամբութիւնը, խեղճ հայ քրիստոնեաները կը վտարուին իրենց տուներէն, կը տարագրուին իրենց օճախներէն, իրենց պարտէզներէն եւ այգիներէն եւ իրենց գոյքերէն ու հարստութենէն, եւ կը ղրկուին թրքական անծանօթ անապատ վայրեր, հոն, եթէ ոչ ճամբուն վրայ անպատիւ մահ մը գտնելու վայրենի Թուրքերու, Քիւրդերու կամ Արաբներու ձեռօք: Այս սադայէլական ծրագիրը արդէն իսկ կիրարկուած է Զէյթունի եւ իր 32 գիւղերուն վրայ, ինչպէս նաեւ Ալբուստանի, Կէօքսունի եւ Եարփուզի վրայ: Ոչ մէկ Հայ մնացած է այն կողմերը: Նոյնպէս Տիարպէքիրի, Կիւրինի Աստանայի, Տարսոնի, Մերսինի, Տէօրթ-Եօլի, Հաճընի, Քեսապի, Հասան-Պէյլիի, Այնթապի, Քիլիսի եւ ուրիշ վայրերու հայ բնակչութիւնը տեղահանուած է: Եւ նոյն գործողութիւնը կը կատարուի հետզհետէ Թուրքիոյ բոլոր Հայերուն վրայ: Այս տողերը գրողը, քանի մը ամիս առաջ Զէյթունի բողոքականաց քարոզիչն էր, որ Թուրք կառավարութեան շատ մը անլուր վայրագութիւններուն ականատես վկան եղած է: Սահմռկեցուցիչ էր տեսնել, ինչպէս սոյն տողերը գրողը, ութ կամ տասը անդամներէ բաղկացած մեծ ընտանիքներ երկու պզտիկ գղեստներու գաղթելու ստիպուած, տեսնել վեց-եօթը տարեկան բոպիկ տղաք եւ ծերունի այրեր ու կիներ, որոնք գիշեր ու ցերեկ կը քալէին ոտքերնին ուռած, եւ յաճախ անօթի ու ծարաւ: Բազմաթիւ ուժասպառ մայրեր ստիպուեցան իրենց գիրկերէն նետել իրենց հոգեհատորները, եւ բախտերնին անիծելով մէկ կողմ դարձուցին իրենց արտասուալից աչքերը յուսահատօրէն: Քանի փափկասուն տիկիններ, որոնք բացառութի մը քով ծնունդ առած էին իրենց երեխաներուն, ստիպուեցան անմիջապէս շարունակել իրենց ճամբան, մինչեւ որ բարեխիղճ մահը եկաւ հասաւ վերջ տալու իրենց տառապանքին: Այսպէս ծերերու եւ պառաւներու, պզտիկներու, հիւանդներու եւ տկարակազմներու մեծ մասը կոտորուեցան ճամբուն վրայ: Մնացածը տակաւին ճամբորդութեան տաժանքին դիմանալու չափ զօրաւոր, ժանտարմաներու խարազաններուն տակ, քշուեցան դէպի անխուսափելի գերեզմանը, անծանօթ անապատներու աւազուտքը, արեւուն կիզիչ ճառագայթներուն տակ մեռնելու անօթութենէ (քանի որ շատեր ճամբան իսկ ուտելու բան մը չունէին, եւ ուրիշ շատերուն ալ ունեցած քիչ մը դրամը կողոպտուած էր), եւ կամ ժանտատենդէ եւ այլ հիւանդութիւններէ, կամ վայրենի արաբին, Թուրքին եւ Քիւրդին սուրէն, եթէ այդ անգութ սուրը չփութայ արդէն ընդհանուր մահ տարածելու միւս միջոցներու պէտքը չզգացուած: Եւ հիմա, Տէր, արդէն իսկ հասած ենք այդ սեւ եղեռնատրամին, այն դժոխային ողբերգութեան: Ի զուր հիմա առաջին գաղթումին բաղդատաբար լաւագոյն վիճակը կը փնտռուի: Իրենք, այդ առաջին գաղթողներն իսկ յաւիտեան կորսուած են զայն: Հիմա կոտորածները ամէնուրեք կը տարածեն իրենց սարսափը:

ԱԼ. ՓԱՇԱՅԵԱՆ

(Շար.)

ՀԱՄԱԳԵՐՄԱՆ ԵՒ ՀԱՄԱԹՈՒՐՔ

(Գ. եւ վերջին մաս)

Էրզրումի գերման հիւպատոսը կը գրէ 1915 Յուլիս 28ին. «Թուրք կառավարութիւնը գիտակցաբար կը հետապնդէ հայ ժողովուրդի մեծ մասին բնաջնջումը հրնութենէն փոխ առնուած միջոցներով, որոնք անպատուաբեր են կառավարութեան մը, որ զինակից է Գերմանիոյ: Երիտասարդ Թուրքերու նպատակն է Թուրքիայէն ջնջել Հայերը, պատերազմէն յետոյ հայկական խնդիր մը չունենալու համար»:

«Թուրքերու նպատակն է կայսրութիւնը միատարր դարձնել, հիմնել զուտ մահմետական եւ համաթուրք պետութիւն մը», կ'աւելցնէ նոյն հիւպատոսը»:

Վանկէնհայմ յանկարծամահ կ'ըլլայ, Պոլիս կուգայ կոմս Մեթերնիխ, կը գրէ վարչապետ Պեթման Հոլվէկի. «Հայ ցեղի ջնջումով հայկական հարցը լուծելու իր ծրագրի իրականացման մէջ Թուրք կառավարութիւնը կանգ չառաւ ոչ մեր, ոչ ամերիկեան դեսպանին, ոչ ալ Պապին պատուիրակին բողոքներէն, ոչ ալ համաձայնական Պետութեանց սպառնալիքներէն, ամենեւին Արեւմուտքի հանրային կարծիքին հանդէպ տեղի տալով»:

Գանգատներուն կը պատասխանէ արտաքին նախարար Եակով, 1916 Սեպտ. 29ին. «Վերջին միջոցը Թուրքիոյ հետ մեր դաշնակցութիւնը խզելն է: Յայտնի է թէ այդպիսի միջոց մը չենք կրնար առնել: Որքան ալ որ ցաւալի ըլլար գու- մարդասիրական տեսակէտով Հայերու վիճակը, իրենցմէ աւելի վեր են մեր զաւակներն ու եղբայրները, որոնք իրենց թանգ արիւնը թափել կը ստիպուին պատերազմներու մէջ: Թուրքերը մեզի թանկագին ծառայութիւններ կը մատուցանեն հարաւ արեւելեան հողը պաշտպանելու համար: Իրօք սաստիկ վշտահացուցած ենք Թուրքերը, մեր տեսական բողոքներով հայկական խնդիրի մասին»:

Գերմանիա կրնար արգիլել տեղահանութիւնը առանց զինակցութիւնը խզելու. Տոքթ. Հարրի Սթիւրմըրի համաձայն: Թուրքիոյ զինակցութիւնը ժամանակաւոր կերպով փրկեց կեդրոնի կայսրութիւնները՝ փակելով նեղուցները: Եթէ Թուրքիա չէզոք մնար, Ռուսիա ռազմամթերք չէր զրկուեր, Մաքենսըն զօրավարի յարձակողականը չէր յաջողեր եւ Գերմանիա 1915ի վերջերը կարելի էր պարտուած նկատել: «Թուրքերը այս ծառայութիւնը կը յիշեցնէին Գերմանիոյ յաճախակի»:

Ֆրանսայի պարտութենէն ետք Ալի փաշա մահուընէն քիչ առաջ (1871 Սեպտեմբեր վեց) ըսած էր Աւստրօ-Հունգարիոյ դեսպանին. «Գերմանիա պիտի զինակցի Աւստրիոյ հետ, որ պիտի մղուի Արեւելք»: Ալի փաշա Թուրքիոյ պաշտպանութիւնը այդ զինակցութեան մէջ կը տեսնէր: Նաուման 1898ին յիշելով Ալի փաշայի խօսքը, կ'աւելցնէր. «Թուրքին խօսքը ամփոփումն էր մեր Արեւելքի քաղաքականութեան, պաշտպանելու ենք Օսմ. կայսրութիւնը, որովհետեւ մենք յաջողեցինք Սլտանի մէջ»:

Համագերմաններ կոմս Թեւենթլով եւ Քարլ Ռոդ կը կրկնեն Նաումանի գաղափարը: Ռոդ 1913ին կը գրէր. «Հարուածելու է Ռուսիան Հայաստանի մէջ»:

Գոնիա գտնուող Գերմաններ, վաճառատան վարիչ Ռեյլի Սիկըր, ուսուցիչ Գիկըլ, Հանրիխ Եանսըն կը բողոքեն տարագրութեան դէմ.

«Հնաւոր մը չի կրնար գաղափար կազմել այն սրտաճմլիկ տեսարաններու մասին, որոնց ականատես ենք շաբաթէ մը ի վեր: Ամէն օր կ'անցնին երկար շարքեր Նիկոմիդիայէն, Ատափազարէն եւ Հըջակներէն: Կիներ եւ երախաներ ըռունցքի եւ գաւազանի հարուածներով կը քշուին, գիշերանց, իրենց ունեցած գոյքին ինչքը կը յափշտակուի: Մայրեր իրենց տղաքը պարգեւ կուտան, որպէսզի ազատ ըլլան թշուառ վիճակէն: Քրիստոնեայ ընտանիքներ առին տղաքը, բայց

ԵՍ ՏԷՐ-ԶՕՐԻ ԴԺՈԽՔԷՆ ՓԱԽԱԾ ԵՄ

Զէքի պէյ կ'ըսէ.— Բարեկամս, հարկ չկայ այդ յոգնութիւնը կրելու, երկու ամիս ետքը իրարու քով պիտի ըլլաք, որովհետեւ կառավարութիւնը ձեզ բոլորդ այս ճամբով պիտի վերադարձնէ ձեր տեղերը:

Այս խօսքերը, բարեկամաբար ըսուած՝ բարեկամի մը կողմէ, բերնէ բերան կը տարածուին, այնքան որ ամէնքս լաւատես դարձանք: Ամբողջ ժողովուրդը ուրախութեան մէջ կը խայտար:

Եւ ահա քանի մը օր ետքը նոր հրաման մը: Մունետիկը կը յայտարարէ.— Որքան քահանայ կայ, պէտք է ներկայանայ ծանօթ շէնքը:

37 քահանայ գացին ներկայացան: Յաջորդ օրը կանչուեցան անոնց ընտանիքները: Ամէնքը ուրախ էին: Առաջին կարաւանը պիտի կազմէին՝ վերադառնալու համար:

Երկու օր ետքը, նախապէս ճամբայ հանուած կարաւանէն երկու հոգի յաջողելով հասան մեր վրանները: Ահ ու սարսափի մատնուած, պատմեցին թէ իրենց ամբողջ կարաւանը ջարդուեցաւ ...:

Կրնաք երեւակայել սարսափը: Մենք որ լաւատես դարձած էինք «վերադարձի» խոստումներէն, Էվէրէկցիին խօսքերէն, քահանաներու եւ անոնց ընտանիքներուն տրուած հաւաստիքներէն, միւս կողմէ ալիւր ու դրամ բաշխելու պարագայէն, յանկարծ սկսանք սարսալ:

Ջարդէն ազատած այս երկու Հայերը մեզ դրին ահաւոր իրականութեան մը առջեւ: Ստոյգ մահուան դէմ յանդիման:

Մարդիկ եղան որ չէին ուզեր կորսընցնել իրենց հաւատքը: Ցաւօք լաւատեսներ էին:

Յաջորդ օրերուն էր, երբ հրաման տըրուեցաւ ճամբայ ելլելու: Ուրեմն, մօտ մէկ ամիս մնալէ ետք այս նոր կայանին մէջ, ճամբայ ելաւ կարաւանը ծանր մըտահոգութեան մէջ,— դէպի մա՞հ:

Երեք օրէն հասանք Խապուր գետին եզերքը, Սուվար կոչուած վայրը:

Այս երեք օրուան մէջ բեռնակիրի գործ գտայ եւ անօթի չմնացի:

Սուվարի մէջ տեսանք քարուկիր մեծ շէնք մը, խանի պէս բան մը: Չէչէններուն կեդրոնն էր: Այս Չէչէնները ունէին միւտիր մը, իրենցմէ մէկը:

Այստեղ գտանք 8 – 10 հայ ընտանիքներ, որոնց մէջ՝ մեր քաղաքացիներէն մսավաճառ Կարապետը (Կոկըրին Կարապետ), եւ իր ընտանիքը, Իզմիթցի Արթինին աղջիկը, Եղիսաբէթ Սարեան, իր աղջկան՝ Օր. Նուարդի եւ հարսին՝ Արմենուհիի հետ: Ասոնք պատմեցին Տէր-Զօրի պաշտօնական ջարդին մանրամասնութիւնները,— ամէնէն մեծ կարաւանն էր, 60 – 70 հազար հոգի:

Այս հսկայ կարաւանը, երբ կը հասնի Սուվար, ետեւէն կը հասնի Տէր-Զօրի միւթէսարրըֆը: Փափաք կը յայտնէ տեսնուիլ հարուստներուն հետ: Կը ներկայանան քանի մը հոգի, որոնց մէջ Ատափազարէն Անդրանիկ էֆէնտի Քարքաճեանը:

Զէքի պէյ, մտերմական խօսակցութեան ձեւ տալով իր տեսակցութեան, կ'առաջարկէ.— Երկու հազար լիրա ոսկեդրամ հաւաքեցէք եւ ինծի բերէք: Այն ատեն ձեզի արտօնագիր կուտամ, կը փոխադրուիք Տէր-Զօր քաղաքը, հոն հանգիստ կը մնաք, ձեր գործերով կը զբաղիք մինչեւ պատերազմին վերջ:

Հայ հարուստները ուրախ-զուարթ կը վերադառնան իրենց վրանները, կը պատմեն իրենց ծանօթներուն: Բարի լուրը դարձեալ ուրախութիւն պատճառեց ժողովուրդին: Կը սկսի հանգանակութիւնը, կը հաւաքեն երկու հազար ոսկին, կը տանին կը յանձնեն Զէքի պէյին: Միւթէսարրըֆը շնորհակալութիւն կը յայտնէ, կ'առնէ մեծ գումարով հանգանակութեան մասնակցողներուն անունները, արտօնագիրը պատրաստելու համար: Հանգանակութեան մասնակցած էին հարուստները միայն,— 35 հոգի: Ասոնց անուանացանկը կը յանձնուի Զէքի պէյին:

Յաջորդ օրը կը կանչուին այս հարուստները եւ կը բանտարկուին: Գիշերը ուշ ատեն, մակոյկներով զանոնք կը փոխադրեն Խապուր գետին միւս ափը: Յետոյ մէկ ժամ յառաջ կը տանին դէպի անապատը եւ յանկարծ կը հրամայեն կանգ առնել: Կը սկսի կողոպուտին վերջին արարուածը, հագուստներն անգամ կ'առնեն: Դարձնեն, բոլորովին մերկ կը թողուն: Դարձեալ հրաման քալելու եւ պահ մը յառաջ տանելէ ետք՝ հրաման կանգ առնելու, միշտ կարգի շարուած: Եւ յանկարծ քառասուն Չէչէններ կը կրակեն, բոլորը կը սպաննեն:

Չէչէնները յետոյ կը վերադառնան Սուվար:

Յաջորդ առաւօտ՝ հրաման.— Թող պատրաստուին 35 հարուստներուն ընտանիքները, ճամբայ ելլելու եւ միանալու համար իրենց ամուսիններուն, որոնք կը սպասեն Խապուր գետին միւս եզերքը, յանձնարարելով որ միասին առնեն ինչ որ ունին: Չէչէններուն եւս կը յանձնարարուի, որ օգնեն այս ընտանիքներուն, Խապուր գետին միւս եզերքը փոխադրելու համար անոնց ամբողջ ունեցածը:

Դեռ ոչ ոք լուր ունի անցած դարձածէն:

ՍՏԵՓԱՆ ՄԻՍՔԱՃԵԱՆ

(8 Շար.

իշխանութիւնները պահանջեցին եւ Թուրք ընտանիքներու տուին: Հաշտ աչքով չէին դիտեր մեր կողմէ նպաստ տալը : Տաւ – րոսին սոյն լեռնակողմերը եւ անդին՝ դաշտին մէջ այս թշուառները մատնուած են կիսավայրենի մահմետական բնակչու– թեան ամօթալի ցանկութեանց : Այս մի– ջոցներու նպատակն է Հայերու լիակա – տար բնաջնջումը: Այս անգութ վարմուն– քը տիեզերական պատմութեան մէջ ան – ջնջելի արատ կը մնայ, ոչ միայն Թուր– քերուն համար, այլ նաեւ մեզի, Գերման– ներու համար, եթէ անգործ հանդիսա – տես ըլլանք եւ թոյլ տանք այս ազգին ո– չնչացումը, որ ողբալի է նաեւ երկրին տնտեսական վիճակի շահուն համար: Գերման ձեռնարկներն ալ պիտի վնաս – ուին, եթէ այս աշխատաւոր ժողովուրդը ոչնչանայ» (1915 Օգոստ. 16):

Սուտ էր եւ պատրուակ մը, թէ Հայե– րը դասալիք եղան, մինչդեռ Էնվէր գո – հունակութիւն կը յայտնէր նախապէս հայ զինուորներու քաջութեամբ կռուելուն համար : Հայերը բանակին եւս տարա – պարհակ աշխատանքի դատապարտուած էին, մանաւանդ փախած էին աշխատանքէ, ժամանակ երբ տեսած են իրենց ընկեր – ներուն գնդակահար ըլլալը :

Թուրք բանակին ղեկավար, գերման Զօր. Լիման Ֆոն Սանտերս, կը նկարա – գրէ Թուրք բանակին ողբալի կացութիւ – նը. «Երզնկայէն ղրկուած գունդերէն մէկ փոքր մասը կը հասնի ճակատ : Հիւան – դութիւն, յոռի պարենաւորում, դասալը– քութիւն ահաւոր կերպով կը նօսրացնեն շարքերը» :

Կարինի գերման հիւպատոսն ալ կը գը– րէր 1915 Յուլիս 2ին. «Թուրք գունդերէն շուրջ մէկ երրորդը հիւանդացած է, մէկ երրորդն ալ դասալիք է : Ամբողջ գունդեր սովամահ եղած ու սատկած են: Երկրորդ բանակը յարձակողական մը փորձած ա – տեն, 1916ի ամառը, վաթսուն հազար հոգի կորսնցուց սովէ, հիւանդութենէ, ցուրտէ, փոքր մաս մը թշնամիին հար – ուածէն: Դասալքումը չափէ դուրս էր, այսօր երեք հարիւր հազար դասալիքներ կան, որոնք երկրին ներսերը կը քաշուին, կը կողոպտեն, ապահովութիւնը կը խան– գարեն : Հրամանատարութիւնը ստիպ – ուեցաւ հալածող գունդեր ղրկել դասա – լիքներու դէմ » :

Պերլինի կառավարութիւնը կը յանձնա– րարէ չմիջամտել Թուրքիոյ ներքին գոր – ծերուն, համագերման մամուլը կը հրա – տարակէ Թուրք հերքումները, կը դատա – պարտէ Հայերը :

Համագերման ձգտումը վերջ կը գտնէր առաջին համաշխարհային պատերազմով Գերմանիոյ պարտութեամբ, Աւստրեւ – հունգար քայքայումով եւ Մեծ Սերպիոյ մը կազմութեամբ, բայց Թուրք մտայ – նութիւնը կը մնար Յոյներու դէմ շահ – ուած յաղթանակով հպարտացած : Անգա– րայի մէջ 1927 Մարտ 21ին մեծ հանդի – սութեամբ կը բացուէր «Թուրք օճաղը»ն, որուն կառուցման համար ծախսուած էր 454.000 ոսկի :

Քեմալ Աթաթիւրք ներկայ չէր բացու – մին, համակիր չէր շարժումին, կը նախ– ընտրէր սահմանափակուիլ Թուրք ազգայ– նականութեան մէջ: Բացման ճառին մէջ Համտուլլահ Սուպհի պէյ կ'ըսէր. « Մեր պապերը Եւրոպայի եւ Ափրիկէի ճամբա– ները կը գիտէին, մենք այսօր կը կատա– րենք բացումը Թուրքիոյ ապագայ հորի– զոններուն նայող մեր շէնքին » :

Ջախջախեցաւ համիսլամութիւնը, պար – տուեցաւ համագերմանութիւնը, համա – թրքութիւնն ալ զօրավիգ չունի, կը մնայ իր ազգայնականութեան մէջ ամփոփ – ուած : Նպատակ մը ունենալու են համա– պատասխան միջոցները, երբ կը պակսին միջոցները, պայմանները բաւարար չեն, հակառակորդները բազմաթիւ են, նպա – տակը հետապնդել ցնորք մը կ'ըլլայ, ստուերներու հետապնդում :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ՋԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

ՏԷՍԻՆ, (Յառաջ).— Հայաստանի ան – կախութեան 47րդ տարեդարձը տօնուե – ցաւ Տէսինի մէջ Մայիս 30ին, Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ: Նախաձեռնութիւնը ստանձնած էր, ինչպէս միշտ, տեղւոյն կոմիտէն: Մաս – նակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սեբաստիոյ «Դրօ» խումբին եւ Ֆ. Կ. Խաչի մասնա – ճիւղին :

Ապրիլեան մահաբոյր Թուականէն ետքը ահա մեր ժողովուրդին յարութեան, ըն – ձիւղման տօնը: Ապացոյց մը մեր կենսու– նակութեան՝ ներկայ երիտասարդութիւ – նը. կայտառ վառվռուն եւ տօնական : Որ Մայիսեան այս չքնաղ եղանակին, ձը– գած հաճոյք ու դրօսանք, եկած է ինք – նամփոփուելու, խորհրդածելու, ներշըն– չուելու : Որովհետեւ Մայիս 28ի լուսա – ճաճանչ Թուականը աղբիւրն է ազգային սրբազան ներշնչման ու վերանորոգման : Մեր երիտասարդ ընկերները բեմը զար – դարած էին եռագոյն Թուղթերով: Իսկ խորքի պատին վրայ կը նշմարուէին Անդ – րանիկ, Մուրատ եւ Վարուժան երրոր – դութիւնը՝ շրջապատուած հերոսներու նկարներով :

Ընկեր Սարգիս Առաքելեան իր բացման խօսքով ներբողեց Մայիս 28ի պատմական եւ քաղաքական արժէքը : Նոր Սեբաստիոյ «Յառաջ նահատակ»ը ունկնդրուեցաւ յո– տընկայս :

Ընկ. Սարգիս Զէյթլեան ներշնչումով արտասանեց «Մենք»ը: Տիկին Մառի Կա– րապետեանի «Պճինկօ»ն գնահատուեցաւ ջերմօրէն, իսկ ընկեր Պետրոս Շահնազ– եան երգեց «Ազատ իմ հայրենիքը» կրկ – նակի ծափեր խլելով: Երգեց նաեւ «Երբոր բացուին»ը :

Ապա խօսքը տրուեցաւ Լիոնէն երիտա– սարդ Հանրի Սիրանեանի որ շատ լաւ պատրաստուած ֆրանսերէն գրութեամբ մը պատմականը ընելով Մայիս 28ի, նախ ընտրուեց ազատութեան գաղափարը եւ ազատ հայրենիքի մը բարձր արժէքը, ո– րուն կը ձգտին բոլոր ազատատենչ ժո – ղովուրդները: Յետոյ շարժանկարի մը նման մեր առջեւ պարզեց այն փշալից կածանները, ուրկէ հայ ժողովուրդը ան– ցաւ ի գին գերագոյն զոհողութեանց հասնելու համար հայրենիքի ազատա – գրութեան հանգրուանին : Յիշեց Դաշ – նակցութեան Կարնոյ ընդհ. ժողովի որո– շումները պատերազմող կողմերու հան – դէպ Հայութեան դիրքին մասին : Իթթի– հատականներու հրէշային հայաջինջ ծրա– գիրը, զանգուածային ջարդերը ու բոլոր այն դէպքերը որոնք առաջնորդեցին ան – կախութեան հռչակման: Յիշատակեց Լա– մարթինի, Քլէմանսոյի, Վիքթոր Հիւկո– յի, Փոլ Տեշանէլի եւ այլ հայասէրներու հայանպաստ յայտարարութիւնները : Նաեւ Չըրչիլի խօսքերը Լօզանի խորհըր– դաժողովի Թրքանպաստ որոշումներուն առթիւ:

Ու եզրակացուց.— Հայ ժողովուրդը միայն ազատ ու անկախ հայրենիքի մը մէջ կարող է լաւագոյնս բարգաւաճիլ ու զարգանալ :

Երիտասարդ բանախօսը ջերմապէս ծա– փահարուեցաւ : Բարենշան եւ ուրախալի է այս երեւոյթը : Ահա երիտասարդու – թիւն մը՝ հայրենիքէն մինչեւ սփիւռք, որ ազգային զգացումներով տոգորուած, կ'ուսումնասիրէ, կը քրքրէ մեր անցեալ ու ժամանակակից պատմութիւնը եւ թե– րեւս խարխափելով, բայց գիտէ թէ դէ – պի ուր կը ձգտի իր իտէալը :

Բեմ հրաւիրուեցաւ օրուան գլխաւոր բանախօս ընկերուհի Հուրի Իփէքեան որ իր կարգին իմաստալից բանախօսու – թեամբ մը վերլուծեց հայկական ողբեր – գութիւնը իր բոլոր ելեւէջներով: Հայ ժողովուրդին կրած տառապանքը : Ջար– դեր՝ 1894էն մինչեւ 1915ի ցեղասպանու – թիւնը : Մեծ պետութեանց դաւերը՝ Սան Սթեֆանօ, Պերլին, Լօզան :

Հայ ժողովուրդը շատ անգամներ հա – սած է կորստեան դռներուն առջեւ : Մահուան ուրուականը յաճախ զգացած է իր մօտ. սակայն, շնորհիւ իր տոկուն նկարագրին, հաստատ կամքին ու համբե– րութեան կրցած է վերականգնիլ, վեր – ապրիլ ու դարձեալ ընձիւղիլ : Արիւնար– բու Թալէաթ ըսած էր.— « Այնպիսի հարուած մը պիտի տամ որ Հայը յիսուն տարի պիտի չկրնայ գլուխ ցցել »: Եւ ի – րօք Հայութիւնը կէս դար սպասեց հա – մազգային բնոյթով կազմակերպելու մէ– կուկէս միլիոն նահատակներու յիշատա – կի ոգեկոչումը եւ բողոքելու Թրքական բարբարոսութեանց դէմ: Յիսուն տար – ուան ընթացքին կատարուած կողմնակի ձեռնարկներ հայկական դատի հետա – պնդման համար բաւարար չէին : Եթէ յիսնամեակի դերը պիտի սահմանափակ – ուի ոգեկոչման արարողութեանց շրջա – գծին մէջ, քաղաքական արժէքէ զուրկ շարժում մըն է: Հայկական հարցի հետա– պնդումը կը պահանջէ շատ խոհեմ, շըր– ջահայեաց, լուրջ ու մանաւանդ անդ – մուկ աշխատանք : Նաեւ նիւթական մեծ զոհողութիւններ : Ամէն Հայ իր զոհո – ղութեան բաժինը պարտաւոր է բերել մեր դատին հետապնդման համար: Միայն ծանր զոհողութեանց գնով կարելի է իրա– կանացնել մեր ազգային իտէալները :

Հ. Յ. Դ. Նոր Սեբաստիոյ երգչախումբը ղեկավարութեամբ Օր. Անժէլ Կարապետ– եանի երգեց երկու խմբերգներ, որոնք ստեղծեցին խանդավառութիւն եւ արժա– նացան խելայեղ ծափերու : Խումբը լման չըլլալով հանդերձ երգեց ներդաշնակ կերպով : Օր. Անժէլ Կարապետեան ար – ժանի է ամէն գնահատանքի, Հ. Յ. Դ. Նոր Սեբաստիոյ քսանամեակի առթիւ երգ– չախումբին կազմութեան եւ անոր յառա – ջեւ փորձերուն իր ստանձնած դժուարին աշխատանքին համար : Իր յառաջդիմու– թիւնը ակներեւ է արուեստի բարձունքն ի վեր : Յաջողութիւն կը մաղթենք ի – րեն:

Տօնակատարութիւնը վերջ գտաւ ու – րախ մթնոլորտի մը մէջ :

ԳԻՄ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՆՈՐ ԳԻՐՔ

Երեւանի մէջ լոյս տեսաւ Հ. Դաւթեա– նի «Աշխարհաբար գիրքը հայ տպագրու– թեան սկիզբէն մինչեւ 1850 Թուականը » մատենագիտական աշխատութիւնը : Հե– ղինակը, ըստ տպագրական կեդրոններու, ներկայացուցած է վերոյիշեալ ժամանա– կաշրջանի ընթացքին լոյս տեսած 330 ա– րեւմտահայ եւ քառասունէ աւելի արեւե– լահայ աշխարհաբար գիրքեր եւ պարբե– րաթերթեր :

Աշխատութիւնը, սակայն, միայն մա – տենագիտական ցուցակ մը չէ: Յառաջա– բանը կը խօսի եւ կը ներկայացնէ աշ – խարհաբար գիրքերուն տպագրութեան պատմութիւնը, աշխարհաբար հեղինակ – ները, ինչպէս նաեւ այն պատճառները, որոնք խթան հանդիսացան ընդունուած լեզուով՝ գրաբարով գրուած գիրքերուն հետ միասին, տպագրել նաեւ աշխարհա – բար գիրքեր :

Գիրքը կը յայտնէ հետաքրքրական նո – րութիւններ: Այսպէս, օրինակ, մինչեւ այժմ յայտնի էր, որ Թիֆլիսի մէջ Յա – կոբ եւ Դաւիթ Արզանեանց եղբայրներու տպարանին մէջ լոյս տեսած է մէկ աշ – խարհաբար գիրք մը միայն՝ Խ. Աբովեա– նի «Նախաշաւիղ» դասագիրքը, որուն տը– պագրութիւնը մնացած է անաւարտ :Ներ– կայ մատենագիտութենէն յայտնի կը դառնայ, որ այդ տպարանին մէջ ԺԹ. դարու քառասունական Թուականներուն սկիզբը լոյս տեսած են ցարդ անծանօթ մնացած ուրիշ գիրքեր եւս, որոնք կա – րեւոր են իրենց բովանդակութեամբ, նիւթով եւ միաժամանակ պատմական մեծ արժէք կը ներկայացնեն :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (246)

ԷԿԵՐԻ ** ** ԱՍՏՂԵՐԸ

Երբ ջաղացքներու քովէն կ'անցնէր, մութին մէջէն փաթ մը, աւելի շիտակ փշր մը լսուեցաւ :

Գրիգոր հոն նայեցաւ. գնչուն էր որ յարդին վրայ ծնրադրած իրեն նշան կ'ը– նէր :

— Ի՞նչ կայ,— հարցուց Գրիգոր դըժ– կամակութեամբ :

Գնչուն ոտքի ելաւ ու փսփսալով ը – սաւ .

—Մեծապատիւ տիար Գրիգոր. աղ – ուէսը հաւնոց մտեր է :

— Ի՞նչ :

— Այս գիշեր Հին դրան քով քաշացի զինուորի մը սաղաւարտը կը նորոգէի, Հէկետիւչ գնդապետը անոնց կ'ըսէր թէ յարձակումներու ժամանակ կրկին ռոճիկ կը տրուի եղեր : Զինուորները սկսան զանգատիլ մեծապատիւ Տոպոյի դէմ. կ'ըսէին թէ Թուրքերը ամէն բան կը խոս– տանան, մինչ ինքը ոչինչ :

Գրիգորին շունչը բռնուեցաւ .

— Քու առջե՞ւդ խօսեցան այդպէս :

— Ամէն մարդու առջեւ: Ես պիտի չը– սէի, սակայն եթէ վախնալիք բան մը կայ, ես աւելի կը վախնամ Թուրքերէն քան քաշացի գնդապետէն :

— Հետս եկուր, — ըսաւ Գրիգոր :

Մեքչէին փնտռեց որ պարիսպ նորո – գողներու վրայ կը հսկէր :

— Ստեփան,— ըսաւ ,— եկուր, մօտիկ ըրէ Շարքէօղլին :

Ու Թողուց զիրենք :

Զ.

Առաւօտ երբ Տոպօ պալատին դուռէն դուրս կ'ելլէր, Հէկետիւչ արդէն իրեն կը սպասէր դրան քով :

— Տիար հրամանատար, — ըսաւ ձեռ– քը բարեւի բարձրացնելով, — ձեզի իմա– ցընելիք մը ունիմ :

— Կարեւո՞ր է :

— Շատ չէ :

— Հետս եկուր ու վերը Մեծ դրան քով կ'ըսես ինծի :

Դրան վրայ կեցած էին արդէն Գրիգոր, Մեքչէի եւ Ֆիւկեաի. ցանկապատը կը ծածկէր զիրենք առուակին քով վխտացող Թուրքերու աչքերէն :

Տոպօ աչք մը տուաւ վար՝ պատնէշի ծակերէն, յետոյ Գրիգորին դառնալով ըսաւ .

— Դեռ մարդ չերեւցա՞ւ :

— Ոչ ոք, — պատասխանեց Գրիգոր :

Ու Հէկետիւչին նայեցաւ :

Հէկետիւչ ձեռքը սաղաւարտին տարաւ, Գրիգորն ալ նմանապէս, սակայն պաղու– թեամբ կը նայէին իրարու :

Տոպօ Հէկետիւչին նայեցաւ ու կը սպա– սէր անոր իմացնելիքին :

— Տէր իմ,— ըսաւ Հէկետիւչ,— պէտք է իմացնեմ որ զինուորներու մէջ փոքրիկ դժգոհութիւն մը անդրադարձայ :

Տոպօ աչքերը խոշոր բացաւ :

— Ցաւալի է,— շարունակեց Հէկետիւչ ուսը քաշելով ու քովնտի նայելով,— մէջերնին տարեց զինուորներ ալ կան ո – րոնք գիտեն բանը ... յարձակման ռոճի– կի սովորութիւնը: Երէկ կը սպասէին, ինչպէս ուրիշ տեղեր կ'ըլլար. իսկ երե – կոյեան արդէն կը զանգատէին: Մտածե– ցի թէ դժգոհութիւնը պիտի զօրանար ե– թէ զանգատէին զիրենք, ուստի թոյլ տը– ւի որ խօսին : Ու խնդրեցին որ ձեզի ներ– կայացնեմ իրենց փափաքը :

Տոպոյի դէմքը խստացաւ .

— Նախ եւ առաջ պէտք չէ մոռնաք, տիար գնդապետ, որ ամրոցին մէջ ոչ մէկ փափաքի տեղիք պէտք չէր տրուէր : Երկրորդ ինչ որ վարձատրութեան կը վե– րաբերի, ով որ դրամի համար կը կռուի եւ ոչ թէ հայրենիքի, թող ինծի ներկա – յանայ, կ'ընդունի :

Եւ հեռացաւ գնդապետին քովէն ու պատնէշէն անդին նայեցաւ :

— Կուգայ, — ըսաւ Գրիգոր, կարծես սիրտը բերնին մէջ կը բաբախէր :

— Կուգայ, — ըսաւ Գրիգոր, կարծես սիրտը բերնին մէջ կը բաբախէր :

Թուրքերու մէջէն քիւրտը բաժնուեցաւ, եւ արդէն զինուած էր: Երկու հունգարա– ցի մանչուկներ կ'առաջնորդէր. երկուքն ալ բաճկոնիկ ու լայն տաբատ հագած է– ին, բոպիկ ոտքով դեղջուկ տղաք էին : Ու մինչ քիւրտը խոշոր քայլեր կ'առնէր երկու տղաքը քովէն կը վազէին :

Անոնցմէ գրեթէ հարիւր քայլ հեռու կը տեսնուէր միականի տերվիշը, որ ձի նստած կը հետեւէր Քիւրտին, բայց հրա– ցանազարկի մը հեռաւորութեամբ կեցաւ, ու Թամբին վրայ շտկուած կը նայէր դէ– պի բերդ :

— Ոչ մէկը իմս է,— ուրախացաւ Գրի– գոր :

Եւ իրապէս երկու մանչուկներն ալ ա – ւելի տարեց էին Յովհաննէսէն. մէկը շուրջ տաս, միւսը տասներկու տարեկան:

Քիւրտը դրան առջեւ կեցաւ ու պոռաց .

ԿԵԶԱ ԿԱՐՏՈՆԻ

(Շար.)

ՄԻԼԱՆՕ.— *Տէր եւ Տիկին Հրանդ Բամպակեան, Օր. Երանուհի Բամպակեան, Տէր եւ Տիկին Վազգէն եւ Վարդուհի Բամպակեան եւ զաւակները, Տրզատ եւ Եւփիմէ Տէմիրճեան, Այրէ Տիկին Հրիփսիմէ Պէրպէրեան եւ զաւակները (Փարիզ), ինչպէս նաեւ Սէֆէրեան եւ Ալաճաճեան ընտանիքները (Աթէնք) եւ Յուլիանէ Մալխասեան (Աթէնք) խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց մօր, մեծ մօր եւ տատիկին՝*

ՓԵՐՈՒՋ ԲԱՄՊԱԿԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Կիրակի, Յունիս 6ին յետ կարճատեւ հիւանդութեան։

Յուղարկաւորութիւնը տեղի ունեցաւ Երեքշաբթի, Յունիս 8ին, Միլանոյի Բառոսան Մանկանոց եկեղեցւոյ մէջ։

ՅԱԻԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

ՏԷՄԻՆ.— *Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Լիւլէեան եւ զաւակները իրենց ցաւակցութիւնները կը յայտնեն Այրէ Տիկին Աւետիսեան Գեւոնեանի եւ զաւակներուն ու բոլոր պարագաներուն, Լեւոն Գեւոնեանի կսկծալի մահուան առթիւ։*

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փիլիպ – Պենիթ (Լիոն) պ. Մինաս Գրիգորեան (բնիկ Սիլիվրիյի) չնորհակալութիւն կը յայտնէ բոլոր անոնց որոնք անձամբ, հեռագրով, նամակով կամ ծաղկեպսակով ցաւակցութիւն յայտնեցին իր սիրեցեալ եղբօր Գէորգ Գրիգորեանի, կսկծալի մահուան առթիւ։

×

Այս առթիւ, Օր. Ալիս Քաչըքեան կանի փոխան ծաղիկի տասը ֆր. կը նուիրէ «Յառաջ»ին։

×

13ՐԴ ՅԱՆԿ

Պօտնի թալ. Խորհուրդը չնորհակալութեամբ առած է հետեւեալ նուէրները.— 23 Մայիսին.—

պ. Ս. Հայթայեան եկեղեցւոյ՝ 20 ֆր., պ. Յ. Դաւիթեան իր ողբացեալ տիկնոջ մահուան Մարզարիտի քառասունքին առթիւ Առաջնորդարանին քսան, Սահակ – Մեսրոպ սրահին քսան եւ Դպրաց Դասուն տասը։ Այս առթիւ պ. կ. Վարդանեան եւս Առաջնորդարանին կը նուիրէ քսան, Սահակ – Մեսրոպ սրահին քսան եւ Դպրոցին տասը։ Տիկ. Արշալոյս Տ. Յով – հաննէսեան եկեղեցւոյ տասը։

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Այրէ Տիկին Ա. Տամլամեան կը նուիրէ հարիւր ֆր., ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Օգտ. կայանին, իր ողբ. ամուսնոյն Բարսեղ Տամլամեանի մահուան տարելիցին առիթով։ Տիկ. Զ. Առաքելեան եւ պ. Ս. Քերեմէթեան կը նուիրեն երեսուն, ի նպաստ Հ. Կար. Խաչի բարեգործական ձեռնարկներուն, իրենց մօր, Այրէ Տիկին Ովսաննա Քերեմէթեանի մահուան քառասունքին առթիւ։

Հայ Կարմիր Խաչի տարեկան ցերեկոյթ պարահանդէսին առիթով կը նուիրեն.

Տիկ. Նալբանտեանեան, Տէր եւ Տիկ. Պարթիպպանեան, Տէր եւ Տիկ. Զէյտլեան, (Պուա Քոլոմպ), Տէր եւ Տիկին Աբրահեան (Օրմէսօն), Տէր եւ Տիկին Ե. Սարաֆեան, Տէր եւ Տիկին Ա. Աճէմեան, պ. Գ. Տէտէեան, Տէր եւ Տիկին Բագրամեան, Տէր եւ Տիկին Յանոսեանեան, պ. Կ. Գասպարեան (Քրամար), Տէր եւ Տիկին Զօլաքեան, Տիկ. Մաթոսեան, պ. Յակոբեան (Լըվալուա), Տիկ. Նշանեան, Արտի Հաստատութիւն, Խաչերեան եղբայրները (Լիա լէ Լանուա), պ. Աթաթէքեան, պ. Մուրատեան, Տէր եւ Տիկին Դաւիթեան (Շավիլ), պ. Ս. Ակօբօֆ, Օր. Զէքօեան, պ. Սողոյեան, Տէր եւ Տիկին Բաչաեան, Տիկին Յովհաննէսեան քառնական ֆր.։

Տէր եւ Տիկին Հանրմեան 25 ֆրանք։ պ. Կարապետեան, Տէր եւ Տիկին Կարապետեան (Մարթօֆ), Տոքթ. Յարութիւնեան, Տէր եւ Տիկին Տուրկութեան (Կրէմլէն–Պիսէթր), Տէր եւ Տիկին Տէտէեան (Շավիլ), պ. Էքպէրեան (Ալֆորվիլ), Տէր եւ Տիկին Քոչեան, Տէր եւ Տիկին Խաչիկեան, պ. Մարտիկեան, Տէր եւ Տիկին Ոսկանեան (Ժանթիյի), պ. Գ. Գէորգեան, Տէր եւ Տիկին Ադամեան (Սէվրան), պ. Հ. Մեսրոպեան 10ական ֆր.։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կազմակերպուած Համապետական փարիզի մասնաճիւղին կողմէ, այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 20·30ին Մշակոյթի Տան «Շաւարշ Միսաքեան» սրահին մէջ։

Կը նախագահէ ՏԻԿ. Հ. ՄՈՆԴԿԱՐԵԱՆ
Կը խօսի ՏԻԿ. Տ. ՍԷՐԷՆԿԻԻԼԵԱՆ

Նիւթ.— Տպաւորութիւններ Ամերիկահայ գաղութէն։

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ԱՌԱՋԻՆ ՌԱԼԻ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

Կազմակերպութեամբ Անիկոի եւ Սարսէլ – Առնուվիլի խումբերուն։

Կիրակի, Յունիս 20ին,

COYE

Ռալի.— *մեկնումի՝ Փորթ որ լա Վիլէթէն, ժամը 8·30ին։*

Ծախքերու մասնակցութիւն՝ 5 ֆրանք։ Արձանագրուիլ Նոր Սերունդի խումբերուն մօտ։

Դաշտահանդէս.— *Ռալիի ժամանումէն առաջ։ Խաղեր, պուլի եւ վոլէյի մրցումներ, զանազան անակնկալներ, եւ անշուշտ փիճ – նիճ՝ աւանդական չամփուրով։*

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ · ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղին կողմէ, կիրակի 13 Յունիս, կէսօրէ ետք ժամը 16ին, Լիվրի–Կարկաւի Սալ տէ Ֆէթիի մէջ, մինչեւ ժամը 24։

Դեղարուեստական ճոխ յայտագիր, ժամանակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Նայիրի» պարախումբին, Նոր Սերունդի Առնուվիլի թատերախումբին, Օր. Ժաքլին Տիրատուրեանի եւ Օր. Մատլէն Փուշճեանի

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊԱՐԵՐ

ղեկավարութեամբ «Ջիկաճ» Օրքէսթրին։

Ընկերական ջերմ մթնոլորտ

Առատ կերուխում եւ հաճելի անակնկալներ

Նախապէս սեղան ապահովելու համար հեռաձայնել.—

Դատաւորեան, 929–91–94։

Հաղորդակցութեան միջոց.— *Մէթրօ* Էկլիզ տը Փաճբէճէն *առնել* Օրսպիւս *թիւ* 247*ը* (Կառ տը Սեւրան) *եւ իջնել* Լիվրի–Կարկան – Մէռի։

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

ՏԻՄԻՆԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 21էն մինչեւ լոյս, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ։ Հովանաւորութեամբ Մարսէյլի Կեդրոնական վարչութեան։

Կը նախագահէ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԽԼՈՑԵԱՆ
Կը խօսին՝ ՎԱՐԴԱՆ ՊԱՆՏԻԿԵԱՆ
(Մարսէյլէն, նախագահ կեդր. վարչութեան) *եւ ՏԻՐ ԵՂԻՇԷ ՓՀՆՑ. ՓԱ–ՆՈՍԵԱՆ։*

Գեղարուեստական ճոխ բաժին։

ԵՐԳ.— Օր. Շահէ Փանոսեան, Տիկին Մարի Կարապետեան, ՋԵՒՆԱԴԱՇՆԱԿ՝ Շահէն Փանոսեան։ *Արտասանութիւն* Ղ. Տէրտէրեան եւ Յ. Մարոսեան։

Պաշտօնական մասէն ետք.— *Հայրենակցական խնջոյք։*

Հ. Յ. Դ.

Վիէն.— *Հ. Յ. Դ. Անի կամիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Օհանջանեան Ակումբը։ Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Բացականները նկատի պիտի առնուին։*

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ՝
ԺԱՄԸ 10,45ԻՆ

Այս կիրակի կը խօսի՝
ՊԱՏ. ՍԻՄԷՕՆ

8 BIS, RUE DES TERNES
PARIS (17e)
Métros : Porte Maillot ou Champerret

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ՄԿՐՏԱՐԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

Կիրակնօրեայ Պաշտամունք
Սէն Փերոմ, ժամը 9·30ին
MARSEILLE, 20 Rue Jemmapes
ժամը 10,45ին

Կը քարոզէ՝
ՎԵՐ. ՅԱՐՔ. ՀԵԼՎԱՃԵԱՆ

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 21·30էն առաջ, Ալհամպրայի մէջ։

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. Կոմիտէին, բարձր հովանաւորութեամբ Մարսէյլի Երեսփոխան–քաղքապետ ԿԱՄՈՆ ՏԷՖԷՐԻ

Մասնակցութեամբ՝ Շրջանի բոլոր ընկերներուն ու Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան։

Կը նախագահէ՝
ԸՆԿ. ՏԻԳՐԱՆ ԹԱՏՈՅԵԱՆ
Կը խօսի՝ ԸՆԿ. ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի, Ֆ. Կ. Խաչի, Հ. Մ. Ը. Մ. Ը եւ Հայ Կամ. Մար. Միութեան։

Այս կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 3ին, Սէրբլը Կաթոլիկ սրահին մէջ։

Կը նախագահէ՝
ԸՆԿ. ԱԻԱԳ ԼՈՒՍԱՐԵԻԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին։

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը խմբերգով, հայկական պարով։

Արտասանութիւն ԸՆԿ. Սարգիս Զէյթլեան, *մեներգ* ԸՆԿ. Պետրոս Շահճաճեան, *մեներգ* Նոր Սերնդական Ասատուր Մաղաքեան, *դաշնակ* Օր. Ե. Ռստիճեան, Օր. Ն. Զաքարեան, *մեներգ* Օր. Թ. Միջոյեան, Օր. Օտ. Մաղաքեան։

ՇՈՒԵՆԱՒԱՅԻՆ ՊՏՈՒՅՏ

Մարսէյլի Պոլսահայերու Հայր. Մշակութային Միութեան վարչութիւնը իրը առաջին ձեռնարկ կազմակերպած է չքնաղ պտոյտ մը դէպի Քասիսի Քալանճիները (մանուարաթար Փոռ–Փէն) կիրակի Յունիս 27ին։

Շոգենաւը կը մեկնի առաւօտեան ժամը 7·15ին Քէ տէ Պելժէն։ Վերադարձ երեկոյեան ժամը 20ին։

Գեղարուեստական խնամուած յայտագիր։

Երգ Օր. Քէօմիւրճեան (Լիոնէն), Աճէր Զէօրէէճեան։ Վերգինէ Նազարեան (արտասանութիւն Ֆրանսերէն), Յ. Սարգիսեան (արտասանութիւն), խմբական արտասանութիւն Դ. Վարուժանի (Հայրենիքի ոգին)։

Կէս պիչերէն ետք եւրոպական պարեր, հանրածանօթ նուագախումբ։

ԷՏԻ ԹՈՒՒՆԷԼ
Ճոխ պիւֆէ *Դիւրամատչելի գիներ*

×

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Եօթնեղբայրեան Եռթակոմիտէի։ Մասնակցութեամբ կապ. խաչի եւ Նոր Սերունդի «Վարուժան» խումբի։

Այս կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3·30ին Րիւ Ժէնի սրահին մէջ։

Գեղարուեստական ճոխ բաժին։

Կը նախագահէ
ԸՆԿ. Տ. ՍԱՆՃԵԱՆ

Կը խօսի ԸՆԿ. ՄԻՍԱՔ – ՄԻՐՋԻ

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ։

Մուտքը ազատ է։

×

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 20·30ին, եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Վարդան Ենթախումբին։

Կը խօսի ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին։ Ձեռնկալներ։

ՁԱՇԱԳԻՆ 5 ՖՐԱՆՔ։

ԵՐԵՔ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՈՐՈՆՑՄԷ ԵՐԿՈՒՔԸ

15 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Ա.— Յուլիս 19ին, Փարիզ – Մոսկուա – Փարիզ, երթ ու դարձ վակոն–լի (առանց կառք փոխելու)—

Մոսկուա–Երեւան–Մոսկուա օդանաւով Գինն՝ ՓԱՐԻԶԷՆ ՓԱՐԻԶ 2100 ֆրանք

Բ.— Յուլիս 27, Մարսէյլէն շոգենաւով Սուչի — Երեւան–Մոսկուա օդանաւով։

Մոսկուա – Փարիզ վակոն · լի շոգեկառքով։

«Թուրիսթ» Ա. կարգի ապահարկութեան նաւուն վրայ.— Գինն՝ 2450 ֆրանք։

ԵՒ ԵՐՐՈՐԴ ՄԸ՝ — Օգոստոս 21ին, երթ ու դարձ օդանաւով։

4 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ 21 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Այս բացառիկ ճամբորդութեան գինն է 2450 ֆրանք։

TRANSTOURS, 22 Rue du 4 Septembre *մէկն բլ. եւ Շր. օրերը, ժամը* 16·30–18
Tél. : RIC. 77-40

Մարսէյլի մէջ դիմել՝ Ե. Մխրանեանի, 23 Րիւ Պերնար տիւ Պուա։

ԼՈՑԸԸ ԳՈՑՆ Է···· ԳՈՑՆԸ ԼՈՑՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՑՍ ՏՈՒԷ՛Ք···· ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՑՆ ՏՈՒԷ՛Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ
PEINTURES THOMLAC
16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր։ Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն։ Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն։ Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէում եւ փլաստիճ — ծածկոցներ.—

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը։

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր զեղչ ունենալ։

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 ֆր. Հատը 0.30 Ֆ.

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ՈՒՐԲԱԹ 11 ՅՈՒՆԻՍ

VENDREDI 11 JUIN 1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 10328

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

41e ANNÉE — N° 10.328

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՊԱՏԳՄ. ԺՈՂՈՎԸ

Հոգեգալուստի օրերուն Փարիզի մէջ գումարուեցաւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի 16րդ Պատգամաւորական ժողովը: Եռօրեայ յաջորդական նիստերուն մասնակցեցան 21 խումբերու պատգամաւորներ, Հ. Յ. Դ. Արեւմ. Եւրոպայի Կեդր. Կոմիտէի, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Կեդրոնական Վարչութեան, ինչպէս նաեւ «Յառաջ»ի, «Հայաստան»ի ներկայացուցիչները: Եռօրեայ աշխատանքներուն մասնակցեցան նոյնպէս երէց եւ երիտասարդ հրաւիրեալներ ու բազմաթիւ Նոր Սերնդականներ :

Առաջին նիստը տեղի ունեցաւ Շաբաթ առաւօտ: Բացումը կատարեց Հ. Յ. Դ. Արեւմտեան Եւրոպայի Կեդր. Կոմիտէի ներկայացուցիչը, որ, այս առթիւ, թուեց Դաշնակցական երիտասարդական այս կազմակերպութեան ազգային առաքելութիւնը: Շեշտեց, նոյնպէս, թէ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի հիմնական առաջադրութիւններուն մաս կը կազմէ ֆրանսական մշակոյթին ծանօթացումը հայ երիտասարդութեան եւ, փոխադարձաբար, հայ արժէքներու ծանօթացումը ֆրանսական շրջանակներուն :

Ապա յաջորդաբար եւ օրինակելի բարեխնդութեամբ ընտրուեցան դիւանի կազմը, լիազօրագրերու ստուգիչ, բանաձեւային եւ հաշուեքննիչ յանձնախումբերը :

Յաջորդաբար կարդացուեցան Կեդր. Ֆրանսայի ուժ, Փարիզեան շրջանի եօթը եւ Հարաւային Ֆրանսայի Շրջանային վարչութեան բարոյական գործունէութեան միամեայ տեղեկագիրները եւ նիւթական գործառնութեան հաշուեկշիռները :

Առաջին առթիւ պարզուեցաւ, որ գրեթէ բոլոր խումբերն ալ մեծ ճիգ ու աշխատանք թափած են, որպէսզի յատուկն ու առաւելագոյն ձեւով իրագործեն նախորդ պատգամաւորական ժողովի որոշումները: Հերթական նիստերը գումարուած են կանոնաւորապէս ամէն շաբաթ, որոնց ընթացքին անդրադարձ եղած են Հայերէնի դասերն ու դասախօսութիւնները: Հայերէնի դասընթացքները պարտադիր եղած են բոլոր խումբերուն մէջ բոլոր անդամներուն համար: Դժբախտաբար, մեկուսի շրջաններ, ինչպէս, օրինակ Սէն Շամոն, կը տառապին ուսուցիչի պակասէ: Այսուհանդերձ, գնահատելի գիտակցութեամբ մը փորձած են իրենք իրենց միջոցներով սորվիլ մայրենի լեզուն, օգտագործելով, յատկապէս, Փրոֆ. Ֆէյտիի Ֆրանսերէն լեզուով պատրաստուած Հայերէն լեզուի դասընթացքը :

Ինքնազարգացումի հիմնական աղբիւր է դասախօսութիւնը: Որով իւրաքանչիւր խումբ աշխատած է առաւելագոյն չափով հետեւիլ Կեդր. վարչութեան պատրաստած դասախօսական ծրագրին: Ժողովներու ընթացքին պարբերաբար կարդացուած եւ քննութեան առարկայ դարձած են Հայոց Պատմութեան զանազան ժամանակաշրջանները, հայ մշակոյթի զանազան երեսները պատկերացնող գրական նիւթեր, որոնք, կանոնաւորապէս, շրջաններուն ղրկուած են Կեդրոնական Վարչութեան կողմէ :

Զանազան շրջաններ հիմնած են երգչախումբեր, ինչպէս Լիոն, Տէսին, ուրիշ շրջաններ՝ պարախումբեր, ինչպէս Փարիզ, Պօմոն, Մարսէյլ, Տէսին, Սէնթ Էթիէն, ու նաեւ թատերախումբեր (Մարսէյլ, Առնուվիլ):

Երեք տարիէ ի վեր Հարաւային Ֆրանսա օժտուած է Շրջանային Վարչութեամբ մը, իբր հետեւանք զանազան խումբերու եւ մեծ թիւով անդամներու գոյութեան՝ արուարձաններէն մինչեւ մօտակայ կայաններ :

Պատգմ. ժողովը անհրաժեշտ գտաւ, որ Կեդրոնական Ֆրանսա եւս, իր կարգին, ունենայ իր Շրջանային Վարչութիւնը: Այս որոշումը արդիւնք է այն իրողութեան, որ օր ըստ օրէ աւելի մեծ ծաւալ կը ստանայ Նոր Սերունդի գործունէութիւնը այս շրջանին մէջ :

Նոր Սերունդի ձայնը կենդանի է նաեւ մինչեւ Պոտօ, ուր, հակառակ առանձնացած պայմաններուն, շրջանի ընկերուհիներն ու ընկերները կ'աշխատին վառ պահել նոր սերունդին ջահը այս փոքրաթիւ գաղութին մէջ :

Կենդանի շարժում մը զգալի է Փարիզի մէջ: Եօթը խումբեր՝ հայաշատ բոլոր արուարձաններէն մինչեւ քաղաքի կեդրոնը, ամէն առիթով լսելի կը դարձնեն հայ երիտասարդութեան ձայնը :

Կեդրոնական վարչութեան առաւել զօրեղ ծրագիրներ պատրաստելու ծրագիրը, որ գործադրութեան դրուած է տարիէ մը ի վեր, կատարած է բախտորոշ դեր: Այսուհանդերձ, ժողովականները մասնաւորեցին թերիներ, պակասներ: Ծրագիրը աւելի ընդլայնեցաւ: Դրուեցաւ՝ գործնական հիմերու վրայ :

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի անցեալ տարուան բանակումը եւս արձանագրած է մեծ յաջողութիւն: Մեծ թիւով երիտասարդներ մասնակցած են: Գործադրուած է դաստիարակչական յատուկ ծրագիր մը՝ պատրաստուած դաստիարակներու կողմէ :

Նորութիւն մը եղած է ձմեռնային բանակումը Պելֆոնթէնի մէջ: Որոշուեցաւ շարունակել աւելի լայն չափերով :

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի պաշտօնաթերթը՝ «Հայաստան», Ֆրանսերէն եւ Հայերէն իր զոյգ բաժիններով մեծապէս կը սատարէ մեր ազգային դաստիարակութեան ամրապնդման: Ժողովը գոհունակութեամբ արձանագրեց, որ թերթը լոյս տեսած է կանոնաւոր եւ ապահոված է երէց եւ երիտասարդ անուանի մտաւորականներու, հրապարակագիրներու մնայուն աշխատակցութիւնը :

Այս տարի եւս բազմաթիւ երիտասարդներ մուտք գործած են Մայր կուսակցութեան շարքերը: Այս հաստատումը արժանացաւ ժողովականներու ծափահարութեան :

Մարսէյլէն մինչեւ Փարիզ, հեռաւոր արուարձաններէն մինչեւ մեծ քաղաքներու կեդրոնները, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը ոչ միայն իր լայն մասնակցութիւնը կը բերէ ազգային եւ կուսակցական գրեթէ բոլոր ձեռնարկներուն, այլեւ կ'ըլլայ նոյնիսկ նախաձեռնարկ :

Այս գեղեցիկ երեւոյթներուն կարգին, կան, անշուշտ, թերիներ, երբեմն՝ մինչեւ իսկ լուրջ, որոնք կը կարօտին դարմանումի: Այս խնդրով ժողովականները տուին գործնական եւ իրատես որոշումներ :

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի 16րդ պատգմ. ժողովը առիթ մը եղաւ անգամ մը եւս հաստատելու, թէ երիտասարդական այս կազմակերպութիւնը իր գոյութեան քանի տարիներու ընթացքին կատարած է նախախնամական դեր նոր սերունդի հայեցի դաստիարակութեան, ազգային գիտակցութեան պահպանումին եւ, յատկապէս, Հ. Յ. Դաշնակցութեան հայրենասիրական գաղափարներու տարածման երեւակ մարզերուն մէջ :

Իր դերին եւ կոչումին գիտակից սերունդի մը արտայայտութիւնը եղաւ Պատգմ. ժողովը, որ վերջ գտաւ Երկուշաբթի իրիկուն, «Մշակ Բանուոր» երգով :

ՊԱՏԳԱՄԱՒՈՐ

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԸ

ԿԱՆՈՆԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԿԱՐԳ ՄԸ ՅՕԴՈՒԱԾՆԵՐ ՍՐԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ԵՆԹԱՐԿՈՒԵՑԱՆ

Միաձայնութեամբ ընտրուեցան ազգային կեդր. վարչութեան կրօնական եւ քաղաքական ժողովներու նոր անդամները

Նախագահութեամբ Խորէն Կաթողիկոսի, Թեմական Ազգային Ընդհ. Ժողովը իր չորրորդ եւ վերջին նիստը գումարեց Շաբաթ, Յունիս 5ին, կէսօրէ առաջ ժամը 9ին, Կաթողիկոսարանի Վեհարանին մէջ :

Ժողովը վարեցին դիւանի Ա. ատենապետ Պ. Վահէ Սէթեան եւ Բ. ատենապետ Պ. Եդուարդ Սահակեան :

Շարունակելով քննարկութիւնը Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Կաթողիկոսութեան կանոնագրութեան, որ կը բաղկանայ 40 յօդուածներէ, ժողովը, առաջարկուած եւ քննարկուած փոփոխութիւնները կատարելէ ետք, միաձայնութեամբ քուէարկեց կանոնագրութիւնը, որ ստացաւ վերջնական ձեւ: Ապա, փոխանցեց Հայրապետին, որպէսզի, յատուկ կոնդակով վաւերացնէ եւ անմիջապէս գործադրութեան դրուի :

Միաձայն քուէարկութեամբ վաւերացուեցաւ նաեւ հետեւեալ բանաձեւը :—

ԱԶԳ. ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԸ

1.— Շնորհակալութիւն կը յայտնէ Վեհափառ Հայրապետին, որ իր իմաստուն ղեկավարութեամբ, յառաջդիմութեան ճամբուն մէջ առաջնորդած է Աթոռը :

2.— Լսելով Կեդր. Վարչութեան երկու տարուան նիւթական եւ բարոյական գործունէութեան տեղեկագրերը, ըստ ամենայնի գոհացուցիչ կը նկատէ կատարուած աշխատանքը :

3.— Խոր փափաքելի կը գտնէ Կիլիկեան Աթոռի միջազգային դիրքի ամրապնդման համար տարուած աշխատանքները շարունակել եւ մասնաւորապէս միջեկեղեցական յարաբերութիւնները զարգացնել :

Հինգ վայրկեանի դադարէ մը ետք, ժողովը միաձայնութեամբ ընտրեց յառաջիկայ երկու տարիներուն համար Ազգային Կեդրոնական Վարչութեան Կրօնական եւ Քաղաքական ժողովներու նոր անդամները :

Վեհափառ Հօր առաջարկով Ազգային Կեդրոնական Վարչութեան կրօնական ժողովի անդամ ընտրուեցան Ղեւոնդ Արք. Չէպէեան, Տաճատ Արք. Ուրֆալեան, Գարեգին Եպիսկ. Սարգիսեան, Երուանդ Ծ. Վրդ. Արէլեան, Տաթեւ Վրդ. Սարգիսեան, Մեսրոպ Վրդ. Աշճեան եւ Մաշտոց Վրդ. Յովսէփեան :

Գաղտնի քուէարկութեամբ Ազգային Կեդրոնական Վարչութեան Քաղաքական ժողովի անդամ ընտրուեցան Պ. Պ. Ռուբէն Մաւիսաքալեան, Գէորգ Զաթուլպաչեան, Ներսէս Ներսէսեան, Տոքթ. Մելքոն Էպլիղաթեան, Սուրէն Խանամիրեան, Տոքթ. Եզիկ Գոնիալեան եւ Յակոբ Գարաօղլանեան :

Փակման խօսքին մէջ, Հայրապետը շնորհակալութիւն յայտնեց Թեմական Ազգային Ընդհանուր Ժողովի բոլոր յարգոյ անդամներուն, որոնք իրենց մօտեցումով, ջանացին որ բոլոր օրակարգերը գտնեն իրենց արժանի լուծումը :

Շնորհակալութեան խօսք ուղղեց Ազգային Կեդրոնական Վարչութեան Կրօնական եւ Քաղաքական Ժողովի նախորդ անդամներուն, որոնք իրենց կարելին ըրին օգտակար հանդիսանալու: Յաջողութիւն մաղթեց նորընտիր վարչականներուն: Օրհնեց ու քաջառողջութիւն մաղթեց բոլորին :

Աղօթեց առ Աստուած, որպէսզի պահէ Հայաստանեայց Ս. Եկեղեցին, Կիլիկեան Աթոռը, Թեմական Առաջնորդները, ժողովականներն ու հաւատացեալ հայ ժողովուրդը :

Համերաշխ մթնոլորտի մէջ կատարելէ ետք իր աշխատանքները, ժողովը վերջ գտաւ կէսօրէ ետք ժամը 2·15ին, Վեհափառ Հօր Պահպանիչով :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՐԱԶԻԼԻ մէջ ձերբակալութեանց նոր շարք մը սկսած է, զինուորականներու կողմէ իշխանութեան ձեռք առնուելէն 14 ամիս ետք: Գնդապետները միշտ կը վախնան համայնավար դաւէ մը :

ՎԱՐՉԱՊԵՏ ԷՐՀԱՐՏ յայտարարած է թէ Հասարակաց Շուկան վերջնական նպատակ մը չէ այլ հանգրուան մը աւելի լայն Եւրոպայի մը հաստատման համար:

ԱՒՍՏՐԻՈՅ վարչապետը պաշտօնական այցելութեան կու գայ Փարիզ Յունիս 30էն Յուլիս 2:

ՊՈՆԻ մէջ աւելի քան երկու հարիւր զինուած ոստիկան պիտի պաշտպանեն տը Կոլի այցելութիւնը: Չէ ճշդուած թէ կառքը կը դիմանայ կառքերու, այլ պարզապէս շեշտուած թէ «շատ լաւ կառք մըն է» :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ նախարարաց խորհուրդին մէջ, օրինագիծ մը պատրաստուեցաւ որ կը ծանրացնէ ապօրինի բժշկական գործունէութիւն ունեցողները :

ԺՈՂՈՎՐԴԱԿԱՆ Հանրապետական Շարժումը (ԷՄ - ԷՌ - ՓԷ) իր դիրքը ճշդեց ընկերվարական համագումարի վարորդայնին: Կուսակցութիւնը իրրեւ նախապայման կը դնէ — «Թող ընկերվարական կուսակցութիւնը տէր ըլլայ այն բոլոր յանձնառութեանց զորս առաւ Կաստոն Տէֆէր »: Կը թուի թէ դժուարութիւնները չեն հարթուած ժողովրդավարական - ընկերվարական դաշնակցութեան մը կազմութեան համար: Ժողովրդական Շարժումը այս առթիւ հրապարակած ցեկոյցին մէջ, կ'ըսէ թէ ընկերվարական համագումարը բանաձեւ մը քուէարկած է որ կենսական հարցերու շուրջ կը տարբերի Կաստոն Տէֆէրի յայտարարութիւններէն: «Ժ. Հ. Շ.»ը պատրաստ է հանդիպելու Կաստոն Տէֆէրի լուսաբանութիւններ ստանալու համար այդ կէտերուն շուրջ: Պարզ է որ տարակարծութեանց գլուխ բացող կէտերն են — Խզում համայնավար կուսակցութեան հետ, արդիական ընկերվարութիւն եւ աշխարհականութիւն :

ՓԱՐԻ - ՓՐԷՍ եւ Ֆրանս - Սուար հասարակական հրատարակութիւն մը պիտի կատարեն Յունիս 14էն սկսեալ: Երկար բանակցութիւններէ ետք, Ֆրանս - Սուարի խմբագրութիւնը 64ի դէմ 154 ձայնով ընդունած է Փարի - Փրէսի առաջարկները, բայց 64երը իրենք զիրենք ազատ կը նկատեն վերջ տալու իրենց աշխատակցութեան, այդ պայմաններուն մէջ :

ՀԱՍԱՆ Բ. յայտարարեց թէ յոյս ունի որ վճռական պայքար մը պիտի շահի :

ԱԼԺԷՐԻ ափրիկեասիական ժողովէն երեք շաբաթ առաջ (երկրորդ Պանտունկ մը — կոչուած), Պէն Պէլլա ազատ արձակեց օրինաւոր ընդդիմութեան ղեկավարները: Ասոնց կարգին Ֆերհաթ Աապաս, որ հսկողութեան տակ կ'ապրէր :

ԼԵՌ, ՈՐ ԱՊՐՈՒՄ Է ԺՈՂՈՎՐԴԻ ՍՐՏՈՒՄ

(ԱԿԱՆԱՏԵՍԻ ՅՈՒՇԵՐ)

(Գ. եւ վերջին մաս)

Տէր – Զօր դրկուած 70·000 Զէյթունցի այրերէն ոչ մէկը ազատած է կոտորածէն, եւ դժբախտ այրիներն ու աղջիկները բաշխուած են բնիկ վայրենի Արաբներու միջեւ : Կոտորածներ պատահած են նաեւ Տիարպէքիր եւ Մարաշ : Տիարպէքիրի արական սեռը ջնջելէ վերջ, մնացածները գաղթեցուցած են Զէյթունցիներու բախտակից ըլլալու համար : Մենք իմացած ենք, որ հիմա գաղթողները չեն թոյլատրուիր նոյնիսկ որոշուած աքսորավայրերը հասնելու : Ճամբան հանդիպած գիւղերու բնակիչները անոնց այրերը կը սպաննեն եւ ոմանք անոնց կիներն ու աղջիկները կ'առեւանգեն: Մէկ խօսքով որոշ գիտենք, թէ ինչպէս ամերիկացի բժիշկ մը ըսած է, Թուրք կառավարութիւնը որոշած է բնաջնջել Թրքահայերը եւ մեծ կորովով կը գործադրէ իր ծրագիրը: Հիմա, Տէր, մենք դարերով հալածուած ժողովուրդի մը մնացորդներն ենք: Թուրք կառավարութիւնը ասկէ քառասուն օր առաջ իմացուց մեզի մեր ամբողջ ժողովուրդը գաղթեցնելու իր որոշումը, եւ մենք հոս քաշուեցանք մեր կեանքն ու պատիւը փրկելու համար, քանզի որոշ գիտէինք, թէ գաղթել՝ ներկայ պայմաններու ներքեւ կը նշանակէ ոչնչացում, սարսափ, տանջանք եւ անպատուութիւն : Ուստի մենք որոշեցինք մեռնիլ կռուելով՝ քան մեր իսկ աչքերով տեսնել մեր կիներուն պատիւին անարգուիլը եւ յետոյ, իբր վախկոտներ՝ անլուր չարչարանքներով մահուան դիմել: Մենք հոս քիչ ուտելիք, սակաւաթիւ զէնք եւ անբաւական ռազմամթերք ունինք : Անօթութեան աղաղակը արդէն իսկ կը լսուի, եւ Թուրք կառավարութիւնը անդադար կը հալածէ մեզ : Մինչեւ հիմա հինգ կատաղի ճակատամարտեր ունեցած ենք երեք հազար զօրքերու եւ անկանոն խուժանի մը դէմ, եւ Աստուած յաղթութիւնը մեզի շնորհած է: Բայց մեր ամէնէն թանկագին կռուողներէն ոմանք կորսուած են, եւ վստահ ենք, թէ յաջորդ անգամ շատ աւելի մեծ ուժի մը դիմադրելու պիտի ստիպուինք, որով վստահ չենք, թէ պիտի կարենանք յաղթել այսչափ քիչ զէնքերով ու ռազմամթերքով : Մանաւանդ, Տէր, սովը շատ մօտեցած է մեզի : Այսպէս, Տէր, վեց հազար խեղճ քրիստոնեաներ, որոնց եթէ քրիստոնեայ աշխարհը օգնութեան ձեռք չկարկառէ, սովալլուկ մեռնելու կամ Թուրք զինուորներու ձեռքով կոտորուելու դատապարտուած են : Վստահ ենք, թէ Աստուած չընէ, եթէ անգամ մը յաղթուինք, մեր բոլոր էրիկ մարդիկը պիտի սպաննուին անլուր չարչարանքներով, եւ մեր դժբախտ կիները ամօթալի արտակեղեք կեանքի մը անձնատուր պիտի ըլլան : Տէր, դիմում կ'ընենք ձեզի յանուն Աստուծոյ եւ մարդկային եղբայրութեան, դիմում կ'ընենք յանուն Քրիստոսի, դիմում կ'ընենք յանուն քաղաքակրթութեան, ընդդէմ քաղաքակրթութեան այս ոսոխին, եւ կը խնդրենք, որ ազատէք մեր կեանքն ու պատիւը: Հաճեցէք, Տէր, փոխադրել զմեզ : Կիպրոս կամ ուրիշ ազատ երկիր մը: Մեր ժողովուրդը ծոյլ չէ, կրնայ իր ապրուստը ճարել, եթէ գործ տրուի իրեն: Եւ կամ, եթէ այսքանը կարելի չէ, հաճեցէք փոխադրել գոնէ մեր կիները, ծերերն ու մանուկները, եւ պարենաւորեցէք մեզ զէնքերով եւ ռազմամթերքով, ուտելիք տուէք մեզի, որ ձեզի հետ կողք – կողքի կռուինք թրքական ուժերուն դէմ : Կը խնդրենք, Տէր, մի թողուք, որ սովամահ ըլլանք, մի թողուք, որ ոչնչանանք, ազատեցէք մեր կեանքը, ազատեցէք մեր պատիւը, քանի դեռ ուշ չէ :

Ձեր խոնարհ ծառան, ի դիմաց տեղւոյս բոլոր քրիստոնեաներուն՝

ՏԻԳՐԱՆ ԱՆԴՐԷԱՍԵԱՆ

1915 Օգոստոս 20/2 Սեպտեմբեր

Որոշւում է սոյն դիմումի երկրորդ օրինակն էլ Ալեքսանդրէթի կողմերն ուղարկել : Մովսէս Գէրըգեանին, որպէս օգնական, կամաւոր միանում են Աբրահամ Գոճայեանը, Կարապետ Խաչըրեանը եւ Տիգրան Մալիկեանը : Իսկոյն նրանք մեկնում են, աղերսագիրը հետները առած : Մի քանի օր յետոյ վերադառնում են յուսախաբուած, որովհետեւ Ալեքսանդրէթի կողմերը ոչ մի նաւ չէր երեւացել :

Մուսա լերան պաշտպանութեան խորհրդի վարչական մարմինը խորհրդակցելով, որոշում են կապ հաստատել արտասահմանի մեր ազգակիցների հետ, տեղեակ պահել նրանց, որպէսզի ի գործ դնեն իրենց բոլոր հնարաւորութիւնները :

Ահա թէ ինչ է գրում այս մասին վերապատուելի Տիգրան Անդրէասեանը :

« Այս միջոցին ուրիշ խորհուրդ մըն ալ ունեցանք՝ երեւակ համաձայնութեան եւ մեր արտասահման բնակող ազգակիցներուն լուր հասցնել Հալէպի ամերիկեան հիւպատոսին միջոցաւ: Երեք նամակ գրեցինք, մէկը հիւպատոսին, երկրորդը Փօղոս փաշա Նուպարին եւ երրորդը՝ Հալէպի Հայոց առաջնորդարանին » : Առաջին նամակը անգլերէն լեզուով գրում է ինքը՝ պատուելի Տ. Անդրէասեանը, երկրորդը գրում է Մ. Տէր – Գալուստեանը Հալէպի առաջնորդարանին, իսկ երրորդը՝ Վարդան Քհնյ. Վարդերեսեանը՝ Փօղոս փաշա Նուպարին :

Ինձ, որպէս Մուսա Լերան Քառասուն օրերն ապրողներից մէկի, միշտ յուզել է այն հարցը, թէ արդեօ՞ք պատահականութիւն էր ֆրանսական մարտանաւերի օգնութեան գալը, հա՞յ էր: Ոչ այս, ոչ այն: Տեսնենք ուրեմն ինչ շարժառիթներից մղուած, ֆրանսական մարտանաւերը յանկարծ յայտնուեցին Մուսա Լերան ծովեզերքները եւ փրկեցին օրհասի մէջ գտնուող շուրջ հինգ հազար հոգու :

Ստոյգ աղբիւրներից իմ ստացած տեղեկութիւնները հետեւեալն են ասում .

1915 թուականին Պէյրութի ամերիկեան եւ ֆրանսական զոյգ համալսարաններում սովորելիս են եղել մի խումբ հայ ուսանողներ, որոնցից մի քանիսը իրազեկ են եղել Մուսա լերան դէպքին: Այդ իրազեկ վկաներից երկուսը ինձ ծանօթ անձնաւորութիւններ են, որոնցից մէկը ներկայումս ապրում է Երեւանում, իսկ միւսը Քեսապցի յայտնի բժիշկ Ա. Խնձճիկեանն է, որն այժմ բնակւում է Պէյրութում : Նրանք ինձ պատմել են հետեւեալը :

Թուրքական իշխանութիւնները փակել են տալիս Պէյրութի ֆրանսական համալսարանը: Համալսարանի հայ ուսանողներն ապաստանում են ամերիկեան համալսարանում : Հաւանաբար Մուսալեռցի Հայերից ոմանք յաջողեցրել են պատուելի Տ. Անդրէասեանի շարադրած աղերսագիրը հասցնել հայ ուսանողներին, որոնք անմիջապէս ամերիկեան համալսարանի դասախօս մըստըր Տաճին են յանձնում եւ թախանձագին խնդրում, որ նա բոլոր հնարաւոր միջոցները ձեռք առնի՝ իմացնելու եղելութիւնը դաշնակից ծովային ուժերին :

Այդ օրերին ամերիկեան մի զրահանաւ խարիսխ է գցած լինում Պէյրութի նաւահանգստում, ամերիկեան շահերը եւ յատկապէս համալսարանի անձեռնմխելիութիւնն պաշտպանելու համար :

Մըստըր Տաճը խոստանում է հնարաւորն անել՝ փրկելու համար Մուսա լերան Հայերին : Իսկոյն նա հաղորդակցութեան մէջ է մտնում ամերիկեան զրահանաւի հրամանատարի հետ, իսկ սա էլ իր հերթին հեռագրում է Եգիպտոսի եւ Կիպրոսի դաշնակից ուժերի հրամանատարութեանը :

Ահա այս ահազանգի վրայ է, որ առաջինը շարժւում է ֆրանսական «Կիշէն» յածանաւը, որ 1915 Սեպտեմբեր 5ին երեւում է Մուսա լերան դիմաց : Սոյն յածանաւի անձնակազմի մէջ է լինում հայազգի ծովային սպայ Տիրան Թէքէեանը՝ բանաստեղծ Վահան Թէքէեանի զարմիկը, որն անկասկած պէտք է մեծ դեր խաղացած լինի փրկութեան գործում : Նրա անձնուէր ծառայութիւնն անուրանալի է եւ արժանի յիշատակութեան : Նրա թելադրանքով է, որ բաց ծովից մարտանաւի մարդիկ հեռադիտակով նշմարում են Տամլաճըքի վրայ տընկուած դրօշակի սպիտակ պաստառի վրայ դրոշմուած կարմիր խաչը եւ կողքին անշէջ խարոյկը, որից յետոյ մարտանաւը մօտենում է դէպի ծովեզրը :

Ծովակալ Դարտիժ տիւ Ֆուռնէն իր «Պատերազմի յիշատակներ» գրքում ասում է .

« Սեպտեմբերի առաջին օրերին, ֆաբիբէն Գրիտոնի հրամանատարութեան տակ գտնուող «Կիշէն» յածանաւը, երբ ծովի ափերն էր եզերում, ցամաքի վրայ նշաններ է տեսնում » :

Մուսալեռցիները մարտանաւը տեսնելուն պէս, կանխազգում են իրենց փրկութիւնը· մի քանիսը շտապում են ծովափ. մօտենում է մարտանաւից իջեցուած նաւակը, որի մէջ է լինում մարտանաւի ֆաբիբէն : Լեռնականներից Խաչիկ Տումանեանը տիրապետում էր ֆրանսերէն լեզուին· նա տալիս է անհրաժեշտ բացատրութիւնները ֆաբիբէն Գրիտոնին, որն շտապում է պէտք եղածը հեռագրել վերադասին հրամանատարութեանը :

Երեք օր յետոյ, Սեպտեմբեր ութին, ծովակալ Դարտիժ տիւ Ֆուռնէն այցելում է լեռնորդիներին եւ իսկոյն մեկնում Կիպրոսի Ֆամակուստա նաւահանգիստ :

Սեպտեմբեր 14ին ժամանում են ֆրանսական չորս մարտանաւեր, հրամանատարութեամբ վերոյիշեալ ծովակալի, եւ նաւ վերցնում շուրջ հինգ հազար մուսալեռցիներին :

×

Իսկ այժմ ի՞նչ է ներկայացնում Մուսա լեռը: Նա մնացող յուշ է այլեւ, պատմութեան յանձնուած : «Քաղաքակիրթ» Թուրքիան չհաշտուելով նորագոյն պատմութեան այս իրական հերոսական դէպքի հետ, փոխել է Մուսա լերան անունը եւ այն յորջորջել Սաման տաղը (Յարդի լեռ):

Բայց ապրում է լեռը հայ ժողովրդի սրտում, ապրում է Մուսա լերան ոգին Սուէտացիների սրտում, եւ ոչ միայն նրանց, այլեւ ամբողջ Հայութեան սրտում :

Մուսա լերան քառասուն օրերի հերոսամարտերի մասնակիցների շատ – շատերը (այդ թւում նաեւ հերոսական մարտերի ղեկավարներից Եսայի Եաղուպեանը) ներգաղթեցին Հայաստան 1946 եւ 1947 թուականներին: Նրանք ներկայումս երջանիկ են իրենց Մայր Հայրենիքում եւ երախտապարտ կը լինեն, եթէ մի օր Երեւանի ծայրամասերում գտնուող թաղերից մէկը անուանուէր իրենց սրբազան եւ պաշտելի Մուսա լերան անունով :

ԱԼ. ՓԱՇԱՅԵԱՆ

(Էջմիածին)

ԵՐԳԻԾԱՆՔԸ ԵՐԿԱԹԷ ՎԱՐԱԳՈՅՐԻՆ ԵՏԻՆ

Երբ խորհրդային երկու աստղանաւորդները Մոսկուա կը հասնին, վարչապետ Կոսիգին աստղանաւորդ Լէոնովին կը հարցնէ .

— Ընկեր, կը կարծե՞ս թէ լուսինին մէջ կարելի է ապրիլ :

Լէոնով կը պատասխանէ ·

— Ոչ, ընկեր, ոչ: Հոն ալ կարելի չէ ապրիլ :

ԵՍ ՏԷՐ-ԶՕՐԻ ԴԺՈԽՔԷՆ ՓԱԽԱԾ ԵՄ

Այնպէս որ կանչուած ընտանիքները ուրախ են, որ իրենց ամուսիններուն հետ պիտի վերադառնան Տէր – Զօր եւ մինչեւ պատերազմին վերջանալը պիտի մնան քաղաքին մէջ :

Ահա այսպէս անոնք կ'անցնին Խապուր գետին դիմացի ափը, իրենց ամբողջ բեռներով, Չէչէններու օգնութեամբ: Յետոյ էշերու եւ ձիերու վրայ կը բեռցուին անոնց ունեցածը ու մէկ ժամ կը յառաջանան :

Անապատին մէջ հրաման կը տրուի կանգ առնել: Ձիերուն եւ էշերուն վրայէն վար կ'իջեցնեն բեռները, կենդանիներուն տէրերը կը ճամբեն, կը մնան միայն Ձէքի պէյին մարդիկը, մօտ վաթսուն Չէչէններ, բոլորը ձիաւոր եւ զինուած :

Կը հասնի Ձէքի պէյը:

Ու կը հրամայէ զորգ մը փռել իր առջեւ: Յետոյ կը հրաւիրէ աքսորականները՝ զորգին վրայ թափել ով ինչ որ ունի, — դրամ, ոսկի, մատանիներ, ապարանջաններ, ամէն տեսակ զարդեղէններ, որ պահած են :

— Բերէք այս զորգին վրայ :

Ամբողջ ժողովուրդը, սահմռկած, խելակորոյս, ողբուկոծի մէջ: Գոռում – գոչում : Լաց ու ողբ:

— Արագ շարժեցէք, ժամանակ չկայ, կը պոռայ Ձէքի պէյ :

Շուարած, սարսափահար, յուսահատ, ոմանք կուլան, ոմանք կ'անիծեն, ոմանք Աստուծոյ կը կանչեն: Այլեւս որոշ է որ պիտի սպաննուին՝ կողոպտուելէ ետք, ինչպէս ըսած էին :

Կը մնար համակերպիլ: Արցունքը աչքերուն մէջ, ոմանք դողդղալով, ուրիշներ իրենց միտքէն անիծելով՝ մէկ առ մէկ կ'երթան զորգին վրայ թափել իրենց ունեցածը :

Երբ կը վերջանայ այս գործողութիւնը, կը լսուի նոր հրամանը, խիստ հրաման մը :

— Մանրամասն խուզարկութիւն պիտի կատարուի: Ով որ բան մը պահած է եւ չէ բերած, անոր ամբողջ ընտանիքը պիտի սպաննուի :

Այս սպառնալից հրամանին վրայ, ով ինչ պահած էր՝ կը տանի կը նետէ զորգին վրայ :

Դարձեալ հրաման .

— Ամէն մարդ, առանց բան մը առնելու, յառաջ շարժի :

Աքսորականները ճամբայ կ'ելլեն, Չէչէնները առջեւէն, Չէչէնները ետեւէն, Չէչէնները քովերէն: Ժողովուրդը քալելով, Չէչէնները ձիաւոր :

Հազիւ քանի մը հարիւր մեթր յառաջացած էին, հրաման կը տրուի՝ կանգ առնել: Այս անգամ յետին հրամանը, բռնապետական ձեւով.

— Ամէն մարդ մերկանայ, ոչ շապիկ, ոչ վարտիք, լաթի կտոր մը անգամ չմնայ ձեր վրայ :

Այսպէս 35 հարուստներուն ընտանիքները, մեծով պզտիկով, բոլորովին մերկ, կը կանգնին բաց երկինքին տակ, բաց դաշտին մէջ :

— Քալեցէք, կը գոռայ Չէչէններուն պետը :

Ամէն ինչ թողած, կողոպտուած ու մերկացած, դարձեալ կը յառաջանան :

Ձէքի պէյ կուտայ նշանը եւ Չէչէնները կը կրակեն, հրացանազարկ գետին պառկեցնելով բոլորը :

Հին հագուստները քարիւղի մէջ կը թաթխեն ու կ'այրեն: Նորերը կ'առնեն կը տանին: Իսկ Ձէքի պէյ՝, զորգին վրայ թափուած ամբողջ հարստութիւնը կը լեցնէ ձիու մախաղի մէջ, եւ այս ծանրկեկ բեռը դնելով ձիու մը վրայ, կը վերադառնայ Սուվար :

Հարուստները այս ձեւով կողոպտելէ եւ ջարդել տալէ ետք, Ձէքի պէյ կը սկսի բուն պաշտօնական եւ ամբողջական ջարդը :

Տէր – Զօր հասնելէ ետք, կը հրամայէ ամէն երկու օրը անգամ մը կարաւան մը ճամբայ հանել, անցընել Խապուր գետէն, եւ սպաննել անապատին մէջ : Շաբաթներով շարունակուեցաւ այս ողբերգութիւնը, 60 – 70 հազար հոգի ջարդուեցաւ այս ձեւով, — ասիկա կը կազմէ առաջին արարուածը :

Այս մանրամասնութիւնը քաղած եմ պատանիէ մը, որ բեռները ձիերէն վար առնուած ժամանակ՝ պահուըտած է բեռներուն մէջ, յետոյ սպանութեան իրարանցումին միջոցին փախուստ տուած, Խապուր գետը ցատկած եւ եկած էր մեր վրանները: Մնաց որ Չէչէնները իրենք եւս աջ ու ձախ պատմած են կատարուած ամբողջ վայրագութիւնը՝ պարծենալով իրենց քաջագործութեամբ :

Կարգը եկած էր երկրորդ մեծ կարաւանին, մօտ ութսուն հազար հոգի : Ես ալ մաս կը կազմէի այս կարաւանին :

ՍՏԵՓԱՆ ՄԻՄՔԾԵԱՆ

(9 Շար.)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՅՈՎՀ. ԱՆԱՍԹԱՍԵԱՆ

Սոֆիայի երաժշտանոցէն առաջին մրցանակ ստանալէ ետք Փարիզի երաժշտանոցի անուանի վարպետներէն Փասքալի հետ իր գործիքը կատարելագործած այս երիտասարդ ջութահարը Յունիս ամսին Երեքշաբթի երեկոյ Փլէյէլ – Տըպիւսի սրահին մէջ տուաւ ջութի րէսիթալ մը:

Ստէպ չէ որ առիթը կ'ունենանք լսելու ջութը առանձին, որ ճանչցուած է մասնաւորաբար իբրեւ նուագախումբի գործիք մը եւ որուն «ռէփէրթուարը» դժբախտաբար շատ սահմանափակ մնացած է, հեղինակներուն մեծ մասը անգիտացած ու կարծես արհամարհած ըլլալով գոյութիւնը: Ո՛րքան գեղեցիկ է սակայն այս գործիքը, որ կամուրջ մը կը կազմէ ջութակին եւ թաւջութակին միջեւ, յիշեցնելով առաջինը իր բարձր ձայներուն ու երկրորդը իր թաւ ձայներուն մէջ:

«Ռէփէրթուարին» աղքատութիւնը չէ գիրացուցած ջութահարներուն դերը: Անոնք ստիպուած են աշխատիլ եւ իրենց նուագահանդէսի յայտագրերուն մէջ դնել ջութակի կամ թաւջութակի համար գրուած կտորներ, նախապէս յարմարցնելով անոնց թէքնիքը իրենց նուագին:

Անաստասեանի յայտագիրը կը բաղկանար ուրեմն հետեւեալ կտորներէն. — Մարչէլլօյէ (թաւջութակի) սոլ մինէօր սոնաթ, Մոցարթէ րէ մինէօր սոնաթ (երկրորդ մասը միայն), Պէլա Պարթոքի քոնչէրթօ, Պախէ (ջութակ) երկրորդ փարթիթայէն Շաքօնը, Ալան Յովհաննէսէն քոնչէրթօ, Յարութիւնեանէ էքսփրոմփիւ (թաւջութակի համար): Լաւ կազմուած ու հետաքրքրական յայտագիր մը, որ առիթը տուաւ արուեստագէտին ցոյց տալու իր յատկութիւնները երաժշտական ամէն մարզի մէջ:

Պէլա Պարթոքի քոնչէրթոյին մէջ, ուր հեղինակը չէ խնայած ոչ մէկ դժուարութիւն, գնահատեցինք Անաստասեանի թէ ձախ ձեռքին եւ թէ ճպոտին թէքնիքը: Պախի Շաքոնին մէջ, մասնաւորաբար արուեստագէտը յայտնութիւն մը եղաւ մեզի: Այս գործը, որքան գեղեցիկ նոյնքան դժուար կը նկատուի թէ թէքնիք եւ թէ մեկնաբանական տեսակէտով, արդէն իսկ ջութակի համար՝ որուն համար յատկապէս գրած է հեղինակը: Ուր մնաց ուրեմն ջութի համար ու կրնանք ըսել թէ Պ. Անաստասեան յաջողեցաւ մեզի անդրադառնալ չտալ թէքնիք դժուարութիւններուն մասին իր մեկնաբանութեան գեղեցկութեամբ: Ալան Յովհաննէսի քոնչերթոյին մէջ վայելեցինք հայկական եկեղեցական ու գեղջկական եղանակները արդիական ոճով, իսկ Յարութիւնեանի էքսփրոմփթը վերյիշեցուց մեզի հայկական պարերը:

Ն. Ա.

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ԹԱՏՐՈՆ

« ՄԱՔՊԷԹ »

Ֆրանսայի մէկ քանի թատերասէրներ իրարու քով եկած, Փարիզի մէջ հիմը դրած են թատերական կազմակերպութեան մը, զոր կոչած են՝ «Փարիզի Արեւելեան Թատրոն»:

Իրենց այս կազմակերպութիւնը մկրտած են նաեւ ուրիշ ազնիւ անունով մը եւս՝ «Մշակոյթի Տուն», որուն կէտ նպատակն է ծառայել ֆրանս. մշակոյթին եւ անոր փայլուն մէկ ճիւղը եղող թատրոնին:

Անցեալ անգամ, երբ կը խօսէինք Փալէ տը Շայոյի բեմին վրայ Փիէր Վանէքի մասնակցութեամբ ներկայացուած Շէյքսփիրի «Համլէթ»ի մասին, կ'ըսէինք թէ ֆրանսական թատրոնին շատ ալ ընտանի ու մերձենալի չեն եղած Շէյքսփիրի ողբերգութիւնները, եւ թէ մեծ Անգլիացիին գործերը յաճախ չեն ներկայացուիր ֆրանսական բեմերու վրայ:

Եւ ահա, յանկարծ, կարծես մեր այս վարկածին հակադարձելու համար, ֆրանսական այս նոր թատերախումբին՝ Փարիզի Արեւելեան Թատրոնին առաջին ներկայացումը եղաւ Շէյքսփիրի մէկ գործը՝ «Մաքպէթ»ը:

Շէյքսփիրի այս ողբերգութիւնը առաջին անգամ ներկայացուած է 1606ին, Լոնտոնի մէջ: Առաջին իսկ ներկայացումին, «Մաքպէթ»ը հասարակութեան վրայ թողած է խոր տպաւորութիւն մը, տրուած ըլլալով որ այդ ողբերգութիւնը մութ ու մռայլ, աղջամուղջային գիշերի մը պատկերացումն է, սեւ ու սահմռկեցուցիչ անցքերով:

Ահա նիւթը.— Սկովտիոյ թագաւոր Տրնքանի դէմ դաւադրութիւն մըն է սարքուած: Սկովտիացի ազնուական մը՝ Կըլէյմսի Տէր՝ Մաքպէթ, իր զինուորներով կը յարձակի ըմբոստներուն վրայ եւ կատաղի ճակատամարտէ մը ետք զանոնք կը ջախջախէ ու կը փրկէ ծերունի թագաւորին կեանքն ու գահը: Այդ յաղթական մարտէն վերադարձի ճամբուն վրայ, Մաքպէթ կը հանդիպի տարօրինակ ու արտառոց դիմագծերով մարդոց՝ վհուկներու, որոնք յարգանօք բարեւելէ ետք զինքը, գուշակութիւններ կ'ընեն ու կ'ըսեն իրեն թէ շուտով թագաւոր պիտի ըլլայ...

Այդ պահուն իսկ, սուրհանդակ մը սրբարշաւ կը հասնի եւ կը յայտնէ Մաքպէթին թէ ծերունի թագաւոր Տրնքանը, ի վարձատրութիւն հաւատարիմ Մաքպէթի ծառայութիւններուն, անոր կը նուիրէ բոլոր հարստութիւնն ու հողերը Կավտորի Տէր ազնուականին, որ եղած էր ըմբոստներուն պարագլուխը ու ձերբակալուելով գլխատուած էր արդէն:

Մաքպէթի հոգին կը խռովի... Չէ՞ որ վհուկներու գուշակութիւնները սկսած էին իրականութիւն դառնալ: Նոր իշխանութիւն մը շնորհուած էր իրեն՝ գուշակութեանց առաջին դրուագը, կը մնար հասնիլ ամբողջութեան՝ թագաւոր դառնալ...

Եւ ոճիրի մը սերմերը կը սկսին արմատանալ Մաքպէթի ուղեղին մէջ: Պէտք է որ սպաննէ ծերունի Տրնքանը, անոր գահին վրայ բազմելու համար:

Սպանութիւնը տեղի կ'ունենայ Մաքպէթի սեփական դղեակին մէջ, ուր գիշեր մը Տրնքան թագաւորը եկած է հիւր ըլլալու: Քաջալերուած ու խրախուսուած իր մեծամիտ ու փառատենչ կնոջմէն՝ Լէյտի Մաքպէթէն, Մաքպէթ առանց դոյզն խղճահարութեան, առանց որեւէ տատամսումի, կը խողխողէ իր վեհապետը:

Այնուհետեւ, իր իսկ լարած թակարդին մէջ ինկած ըլլալով, Մաքպէթ կանգ չառներ որեւէ ատոր արարքի առջեւ: Բռնութեամբ ձեռք ձգած իր գահը ամուր հիմերու վրայ դնելու համար, յաջորդաբար վերջ կուտայ բոլոր իր հակառակորդներու կեանքերուն...

Ոճիրներու հետզհետէ բարդումը, սակայն, կը յառաջացնեն նաեւ իր կործանումը: Մինչ Լէյտի Մաքպէթ, բռնուած խղճահարութեան ցնցերուն մէջ որոնք զինք կը հասցնեն խելագարութեան, կը մահանայ, Մաքպէթ, բոլորովին մինակ մնացած, իր դէմ ծառացած կը գտնէ ամբողջ Սկովտիացի ազնուականութիւնը: Ուրիշ ելք չունի այլեւս: Յաւիտենական հանգիստը գտնելու համար, իրեն կը մընայ մղել վերջնական կռիւ մը եւ գուցէ այդ կռիւին մէջ իր ամբողջական ջախջախումը զինքը փրկէ՝ մահով...:

Ահա այս մռայլ ողբերգութիւնն է որ Ֆրանսացի երիտասարդ դերասանները ներկայացուցին, իրենց իսկ հիմնած նոր բեմին վրայ:

Այս առաջին փորձը յաջող էր: Բեմին յարդարանքը, լոյսերը, դերաբաշխութիւնը եւ դերակատարներուն խաղը, անոնց ըմբռնումն ու մօտեցումը իրենց տիպարներուն, վեր էին ամէն գնահատանքէ ու քաջալերանքէ:

Այս նոր կազմակերպութիւնը կը վարէ Կի Ռեթորէ, որ իր շուրջը հաւաքած է իրեն պէս անձնուէրներ, ինչպէս՝ Ֆրանս Պէօքլէր, Ժաք Պուվիէ, Անտրէ Տակրնէ, Ռեմի Տարսի, Ալէքթ Թէֆանի, Պերնար Ֆրէմէօ, Ռէյմոն Կարիվիէ եւ ուրիշներ:

Առանձին յիշատակութեան արժանի են Ռէյմոն Կարիվիէ եւ Ալէքթ Թեֆանի, առաջինը Մաքպէթի եւ երկրորդը՝ Լէյտի Մաքպէթի դերերու յաջող ստեղծագործութեամբ:

ԱՐՏԱՇԷՍ ԳՄԲԷԹԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Հայաստանի անկախութեան տօնակատարութիւնը տեղի ունեցաւ Յունիս 5, Շաբաթ երեկոյ, պետական թատրոնի սրահին մէջ, ի ներկայութեան հայրենակարօտ բազմութեան մը, որուն մէջ աչքի կը զարնէին նոր դէմքեր:

Ֆրանսական ազգ. փառերգով եւ «Յառաջ Նահատակ»ով բացուեցաւ հանդէսը:

Օրուան նախագահ ընկեր Ն. Թէպոյեան իր բացման խօսքին մէջ վեր առաւ օրուան տօնին նշանակութիւնը եւ, այս առթիւ, դիտել տուաւ թէ Մայիս 28ի ոգին, այսինքն անկախ եւ ամբողջական հայրենիք մը ունենալու ըմբռնումը այլեւս համազգային ձգտում մը դարձած է:

Հերոսներու յիշատակին վայրկեանի մը յոտնկայս լռութենէ ետք գործադրուեցաւ գեղարուեստական բաժինը: Տարիներէ ի վեր մեր բեմը ամբողջապէս փոխանցուած է նոր սերունդին: Ալեխառն եւ սպիտակ մազերով դերակատարներու երեւումը այլեւս անդարձ հեռացած է ձգելով յիշատակ մը միայն: Այս երեւոյթը ցոյց կուտայ, թէ Թշնամին չէ հասած իր նպատակին: Ուստի կ'արժէ յիշատակել անոնց անունները, որոնցմէ շատերը հազիւ բոլորած են 7 – 8 գարուններ: Այսպէս, եղան խմբերգներ Նոր Սերունդի երգչախումբին կողմէ, ուղերձ մը Յունաստանէն նոր ժամանած Պ. Թօփալեանէ, երգերու փունջ մը՝ փոքրիկն Քէչէճեանէ, արտասանութիւն՝ Օր. Յովսէփեան, երգեր՝ փոքրիկներ Խօքսիւզեաններ, մենապարեր եւ խմբապարեր՝ Նոր Սերունդի կողմէ, ընկերներ Ա. Գասեան եւ Շահինեան նուագով ընկերացան Օր. Չէլէպեանի երգերուն, երգեցին՝ Վարդգէս Վարդանեան, Զարեհ Գասեան, Օր. Քէչէճեան, Պ. Պարսամեան, արտասանեց Օր. Մ. Ավճեան:

Օրուան բանախօսն էր ընկեր Ս. Սիսլեան: Ընկերը սեղմ գիծերով պատմական ըրաւ այս բախտորոշ թուականին, ապա՝ բնորոշեց մեր ազգային ոգին, որուն յաղթանակը այլեւս աչքի զարնող իրողութիւն մըն է: Իր խօսքը վերջացուց յայտարարելով. «Միացեալ եւ անկախ Հայաստանը պիտի իրականութիւն դառնայ անպայման»:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՍՏԱՑԱՆՔ

«ՀԱՅՈՒ ԲԵԿՈՐՆԵՐ», գրեց Վահրամ Մավեան: Երուսաղէմ, 1965:

ՅԱԿՈԲ ՊԱՐՈՆԵԱՆԻ ՄՏԵՐՄՈՒԹԵԱՆ ՄԷՋ, գրեց Ռ. Հատտէճեան, մատենաշար «Մարմարա» Թիւ 4, Պոլիս 1965:

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (247)

ԷԿԵՐԻ ** ** ԱՍՏՂԵՐԸ

— Բէկը մէկի տեղ երկու տղայ կը դրկէ. մատանին տուէք, երրորդ մանչուկն ալ կը դրկէ:

Տօթօ աշտարակի պահապանին ըսաւ.

— Դուրս ծռէ ու ձեռքով նշան ըրէ Ֆերտոնին, որ կրնայ երթալ:

×

Նոյն օրը Թուրքերը նորէն չարունակեցին պարիսպները հարուածել, ինչպէս առաջ. մեծ զարգուպաները դանդաղ կը գործէին, բայց աւելի ուժով: Ամէն մէկ որոտումին պարիսպներէն դողային, մերթ ընդ մերթ փլուզումի մը դղրդիւնը կը լսուէր:

Սակայն նոյն օրը փոփոխութիւն մըն ալ տեղի ունեցաւ, զոր պահակները [illegible] կանուխ արդէն իմացուցին:

Ձիաւորները հեռացան բերդի շրջակայքէն. կարելի չէր տեսնել կարմիր գլխարկով աքինճիները, փայլուն զրահով սփահիները ու ամէն տեսակ հագուստ կրող պէշլիները, տելիները, փոքր ձիով կէօնէօլիւները, կուպերաները, միւսելլիմները ու սիլիհտարները: Մինչեւ իսկ բանակին 900 ուղտերն անգամ չկային:

Ի՞նչ պատահած էր:

Բերդիններու ուրախ զուարթ դէմքով կը շրջէին: Սրողներուն քով գնչուն ալ երեւցաւ ու ժանգոտած երկար սուր մը արեւու շողին պէս փայլուն սրել տուաւ: Հացի փուռերուն քով լսուեցաւ կիներու երգը. տղաքը փուռին քով ըլլան կողքին՝ պատերազմ կը խաղային, իսկ աղջիկներ շրջանակ կազմած կը դառնային երգելով:

Տիկին Պալոկի աղախինը անոնց քով առաջնորդեց փոքրիկ Թուրքը: Ան աչքերը խոշոր բացած կը դիտէր խաղը:

— Ձեզի հետ առէք զինքն ալ,— աղաչեց աղախինը տղոց:

— Չենք առներ,— պատասխանեցին անոնք:

Աղջիկները ընդունեցան:

Փոքրիկ Թուրքը չէր հասկնար անոնց երգը, բայց այնքան յուզումով կը դառնար անոնց հետ, որ կարծես սրբազան, մեծ գործ մը կը կատարէր:

Ի՞նչ էր սակայն այդ ուրախութեան ու զուարթութեան պատճառը:

Թրքական այրուձին աներեւոյթ եղած էր. ապահով օգնական գունդեր հասած պիտի ըլլային: Արդեօք թագաւորին բանա՞կը կուգար. ապա թէ ո՞ւր գացած պիտի ըլլար Թրքական այրուձին:

Ու թմբկահարները դեռ աւելի եռանդով կ'արգիլէին ներսը պռռացողներուն ձայները: Բերդին մեծ թմբուկ զարնողը աշխուժօրէն կը ցատկէր այն պարիսպին վրայ ուր կը պռռային, ու իր զօրեղ դմփդմփումներով կը խեղդէր ամէն ձայն:

Բայց տոմսեր ալ սկսան թռչիլ բերդին մէջ, նետերու վրայ անցուած տոմսեր: Սակայն ոչ ոք կը կարդար, առաջին գտնողը կրակ կը նետէր զանոնք, ու նետերը կը տանէին Ձեճէին:

Ծերունին օրն ի բուն բանտի ամրոցին վրայ նստած հազիւ թէ մօտերը թուրք մը երեւէր՝ նշան կ'առնէր վրան:

Միայն Տոպոյին դէմքը անփոփոխ կերպով լուրջ մնաց:

Մերթ ընդ մերթ մէկ կամ միւս աշտարակին վրայ կ'ելլէր ու կը դիտէր թըշնամին. երբեմն երբեմն երկար բարակ կը դիտէր Էկէր լեռը ու գլուխը կը շարժէր:

Յանկարծ Մեքչէին պալատ կանչել տըւաւ:

— Սիրելի Ստեփան,— ըսաւ աթոռի մը վրայ նստելով,— այդ Հեկետիւշին չեմ հաւնիր. հսկել տուր անոր վրայ:

— Արդէն կ'ընեմ:

— Պէտք է գիտնանք ամէն վայրկեան՝ թէ որուն հետ կը խօսի, ուր կը նայի, ուր կ'երթայ:

— Պիտի իմանանք:

— Սակայն ինքը պէտք չէ անդրադառնայ, ապա թէ ոչ կրնայ մեզ յանկարծակի բերել:

— Պիտի չիմանայ:

— Եթէ բերդին մէջ յանկարծ ապստամբութիւն մը պայթի՝ լմնցած ենք: Կրնայի զինքը բանտարկել տալ, բայց պէտք է գիտնանք թէ քանի՞ հոգի են, եւ որո՞նք են իր համախոհները: Այնպէս մը պէտք ենք փաստերը կարել՝ որ բան չմնայ: Ո՞վ կը հսկէ անոր վրայ:

— Գնչուն:

— Վստահելի՞ է:

— Յարձակումին ետ մղումէն ի վեր՝ շատ աւելի ապահով կը զգայ իր մորթը մեր մէջ՝ քան թէ Թուրքերու խոստումներուն հաւատայ: Երէկ քաջայիներու մէջ գործ գտած է, այսօր նորէն անոնց մէջ պիտի մտնէ: Իրեն աղուոր ձի մը խոստացայ կազմով միասին՝ եթէ իր ծառայութիւնը օգտակար ըլլայ այս գործին մէջ: Յանձնարարեցի իրեն որ ինքզինքը անոնցմէ ըլլալ կեղծէ:

ԿԵԶԱ ԿԱՐՏՈՆԻ

(Շար.)

Այրի Տիկին Գայիանէ Պաղտասարեան եւ զաւակները՝ Ալիս, Բարունակ եւ Լի – տիա, Այրի Տիկին Մարիամ Պաղտասար – եան, Այրի Տիկին Թագուհի Շարապխան– եան, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Գրիգոր– եան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Թոր– գոմ Պաղտասարեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Խաչիկ Պօղոսեան եւ զաւակները (Հայաստան), Այրի Տիկին Մարի Հար – եան եւ զաւակները (Կասի), Տէր եւ Տիկին Լեւոն Արմենեան եւ զաւակները, Այրի Տի– կին Մարիամ Պապիկեան, Տէր եւ Տիկին Տրվօ եւ զաւակը, Պ. Այտընեան խոր կրս– կիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, զաւկին, եղբօր եւ աղգականին՝

ՎԱՀԱՆ ՊԱՂՏԱՍԱՐԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Յունիս 7ին։

Յուղարկաւորութիւնը տեղի կ'ունենայ այս Ուրբաթ (Յունիս 11) ժամը 14ին, Ա.Նթ – Էլուա եկեղեցին, 36 Րիւ տը Ռէօ– յի (Փարիզ 12), ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Իվրիի գերեզմանատունը։

Մահազդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

Այրի Տիկին Նիքոլ Փանոսեան եւ զա – ւակը Մարթին, Պ. Ալեքսան Փանոսեան, Այրի Տիկին Հայկանուշ Պապայեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Մարթէն եւ Հրանուշ Հաքօբ եւ բնտանեկան պատա – զանները խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իր – ենց ամուսնոյն, հօր, զաւկին, եղբօր, մօրեղբօր եւ աղգականին՝

ՅԱԿՈԲ ՓԱՆՈՍԵԱՆԻ

դառնադէպ մահը, որ պատահեցաւ Յու – նիս 8ին, 44 տարեկանին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շաբաթ առաւօտ, ժամը 10ին, Փա– րիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցին, ուր– կէ մարմինը պիտի փոխադրուի Փանթէնի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար բնտանեկան դամբարանը։

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՅԱՌԱՋ.— Մեր ցաւակցութիւնները։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Վարդուհի Ղազարեան, Տէր եւ Տիկին Յով. Ղազարեան, Տէր եւ Տիկին Փիէռ Մօժէն իրենց խոր չնորհա – կալութիւնը կը յայտնեն բոլոր անոնց, ո– րոնք իրենց ցաւակցութիւնները յայտնե – ցին, անձամբ, ղրկուր, ծաղկեպսակով, իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ՄԱՐԿՈՍ ՂԱԶԱՐԵԱՆԻ

մահուան առթիւ։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը չնորհակալութեամբ առացած է 50 ֆր. Պ. Բաֆֆի Նազարեանէ։

×

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն չնորհակալութեամբ առացած է հետեւեալ նուէրները Նոր Սերնդական Յակոբ Քէչէ– ճեանի ամուսնութեան առթիւ.—

Հայրը՝ Տ. Քէչէճեան քսան ֆր., հօ – րեղբայրը Յ. Քէչէճեան, Ա. Պիւլպիւլ – եան (Կնքահայրը), Մ. Պատմաճեան (Վիէն), Տիկ. Ա. Գուլումճեան, Հ. Էք– սաճեան (Վիէն) առատանական ֆրանք։

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կազմակերպուած Համազգայինի Փա – րիզի մասնաճիւղին կողմէ, այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 20·30ին Մշակոյթի Տան «Շառաբշ Միսաքեան» սրահին մէջ։

Կը նախագահէ ՏԻԿ. Հ. ՅՈՆԴԿԱՐԵԱՆ

Կը խօսի ՏԻԿ. Տ. ՍԻՐԻՆԿԻՒԼԵԱՆ

Նիւթ.— Տպաւորութիւններ Ամերիկա– հայ գաղութէն։

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

Այս կիրակի առաւօտ, Երեւանի ճայ – նասփիւռի յայտագիրը (ժամը 9·30) նը – ւիրուած է Աւետիս Մէսումնեցի։

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ · ՊԱՐԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղին կողմէ, կիրակի 13 Յունիս, կէսօրէ ետք ժամը 16ին, Լիվրի–Կարկանի Սալ տէ Ֆէթիւ մէջ, մինչեւ ժամը 24։

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր, մաս– նակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Նայիրի» պարախումբին, Նոր Սերունդի Առնովիլի թատերախումբին, Օր. Ժաք– լին Տիրատուրեանի եւ Օր. Մաուլէն Փու– չուճեանի

ԵԻՐՈՊԱԿԱՆ ՊԱՐԵՐ

դեկավարութեամբ «Զիկան» Օրքէսթրին։

Ընկերական ջերմ մթնոլորտ

Առատ կերուխում և հաճելի անակնկալներ

Նախապէս սեղան ապահովելու համար հեռաձայնել.—

Դատաւորեան, 929–91–94։

Հաղորդակցութեան մէջոց.— Մէթրօ էկլիզ տը Փանթէոնէն առնել Օրոսլիւս թիւ 247ը (կառ. տը Սեւրան) եւ իջնել Լիվրի– կարկան – Մէռի։

Հ. Յ. Դ.

Վիէն.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն ըն– կերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Օհանջանեան Ակումբը։ Ընկեր– ներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է։ Բացականները նկատի պիտի առնուին։

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները այս կիրակի ժամը 15ին։ Սոյն ժողովին ներկայ պիտի պահուին Կ. Կ.ի ներկայացուցիչները։ (Ահարոնեան սրահը մէջ)։

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Սարդիս–Մի– նասեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը, այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, ծանօթ հաւա– քատեղին։ Բոլոր ընկերներու ներկայու – թիւնը պարտաւորիչ է։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի ար – ձանագրութիւնները սկսած են։ Ամէն ա– նոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկ – ները դնել վարժարան այժմէն իսկ պէտք է դիմում ընեն հաստատութեան տնօրէ – նութեան, 1 Պուլվ. տը Նօո, լը Րէնսի, (Սէն է Ուազ), հեռ. 927–01–72։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Լիոնի Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի դաշ – տահանդէս, կիրակի Յունիս 27ին։

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 21·30ին առաւօտ, Ալհամպրայի մէջ։

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մար – սէյլի Շրջ. կոմիտէին, բարձր հովանա – ւորութեամբ Մարսէյլի Երեսփոխան–քա– ղաքապետ ԿԱՄՈՆ ՏԷՖԷՐԻ

Մասնակցութեամբ՝ Շրջանի բոլոր ըն – կերներուն ու Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան։

Կը նախագահէ՝

ԸՆԿ. ՏԻԳՐԱՆ ԹԱԴՈՑԵԱՆ

Կը խօսի՝ ԸՆԿ. ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

Գեղարուեստական խնամուած յայտա – գիր։

Երգ Օր. Քէօմիւրճեան (Լիմոն), Ա. Չէօրէքճեան։ Վերգին Նազարեան (սո– պրանոհմութիւն Փրանսերէն), Յ. Սար– գիսեան (սոպրանոհմութիւն), խմբական սոպրանոհմութիւն Դ. Վարուժանի (Հայ– րենիքի ոգին)։

Կէս պիչերէն հաք եւրոպական պարեր, հանրածանօթ նուագախումբ։

ԷՏԻ ԹՈՒՌՆԷԼ

Ճոխ պիւֆէ Դիւրամատչելի գիներ

×

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Անի կո– միտէի, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի, Ֆ. Կ. Խաչի, Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ Հայ Կամ. Մար. Միութեան։

Այս կիրակի կէսօրէ հաք, ժամը 3ին, Սէրէլը Կաթոլիկ սրահին մէջ։

Կը նախագահէ՝

ԸՆԿ. ԱՒԱԳ ԼՈՒՍԱՐԵԻԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին։

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը խմբերգով, հայկական պարով։

Արտասանութիւն ընկ. Սարգիս Զէյթ – լեան, մեներգ ընկ. Պետրոս Շահնաճ – եան, մեներգ Նոր Սերնդական Աստուր Մաղաքեան, դաշնակ Օր. Ե. Ռստիքեան, Օր. Ն. Զաքարեան, մեներգ Օր. Թ. Մի– ջոյեան, Օր. Օտ. Մաղաքեան։

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

ՏԻՄԻՆԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 21ին մինչեւ լոյս, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ։ Հովանաւորու– թեամբ Մարսէյլի Կեդրոնական վարչու – թեան։

Կը նախագահէ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ԽԼՈՑԵԱՆ

Կը խօսին՝ ՎԱՐԴԱՆ ՊԱՆՏԻԿԵԱՆ (Մարսէյլէն, Նախագահ Կեդր. վարչու – թեան) եւ ՏԻՐ ԵՂԻՇԷ ՔՀՆԳ. ՓԱ – ՆՈՍԵԱՆ։

Գեղարուեստական ճոխ բաժին։

ԵՐԳ.— Օր. Շաֆէ Փանոսեան, Տիկին Մարի Կարապետեան, ՋԵՒՆԱԴԱՆՆԱԿ՝ Շահէն Փանոսեան։ Արտասանութիւն Ղ. Տէրտէրեան եւ Յ. Մարոսեան։

Պալմօնական մասէն հաք.— Հայրե – նակցական խնջոյք։

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Եղ – ճեղբայրեան ենթակոմիտէի։ Մասնակ – ցութեամբ Կապ. Խաչի եւ Նոր Սերունդի «Վարուժան» խումբի։

Այս կիրակի կէսօրէ հաք ժամը 3·30ին Րիւ Ժէյ սրահին մէջ։

Գեղարուեստական ճոխ բաժին։

Կը նախագահէ

ԸՆԿ. Տ. ՍԱՆՃԵԱՆ

Կը խօսի ԸՆԿ. ՄԻՍԱՔ – ՄԻՐՉԷ

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վը – րայ։

Մուտքը ազատ է։

×

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 20·30ին, եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ, նախաձե – նութեամբ Հ. Յ. Դ. Վարդան Ենթակոմի– տէի։

Կը խօսի ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին։ Անակնկա– ղներ։

ՃԱՇԱԳԻՆ 5 ՖՐԱՆՔ։

ՇՈԳԵՆԱՒԱՅԻՆ ՊՏՈՑՏ

Մարսէյլի Պոլսահայերու Հայր. Մշ– կութային Միութեան վարչութիւնը իր առաջին ձեռնարկ կազմակերպած է շո– գենաւային պտոյտ մը դէպի Քալանիթները (մասնաւորաբար Փոռ–Միէն) կիրակի Յունիս 27ին։

Շոգենաւը կը մեկնի առաւօտեան ժամը 7·15ին ՔԷ տէ Պելժէն։ Վերադարձ կէս– կոյեան ժամը 20ին։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
3?, Rue de Trévise, PARIS (9e)

21 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԵՒ ՄՈՍԿՈՒԱ

– ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ –

4 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ

AEROFLOT SUR TU 114 A REACTEUR

ՓԱՐԻԶ – ՄՈՍԿՈՒԱ – ԵՐԵՒԱՆ ՎԵՑ ԺԱՄԷՆ ԵՒ ՎԵՐԱԴԱՐՁ

Մասնաւոր վարձուած օդանաւով

Ճամբորդութիւնը կազմակերպուած է Հ.Մ.Ը.Մ.ի, Պր. ԼԵՒՈՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆԻ եւ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԼՈՑՏ ԸՆԿ. կողմէ աջակցութեամբ Աէռոֆլոթի *թիւ 114 օդանաւին*

Մեկնում Յուլիս 30ին վերադարձ Օգոստոս 23ին

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ՄԻԱԿ ՄԵՐ ԽՈՒՄԲՆ Է ՈՐ ՁԵԶ ԿԸ ՎԱՏԱՀԵՑՆԷ

21 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ

Արձանագրուեցէք այժմէն։ Նուազագոյն ծախքով եւ ընկերական հաճելի ու հան– գըստաւէտ հայրենիք այցելութեան միակ ապահով եւ վստահելի միջոցը։

Օդային ճամբորդութիւն, պանդոկ, ճաշ, պտոյտ եւ այցելութիւն

ՄԷԿ ԳԻՆ 2650 ՖՐ. ՄԱՐԴ ԳԼՈՒԽ

Ամէն տեղեկութեանց համար անցագիրը, սօփ–ֆոնտիւի, վիզա եւայլն, դիմել կազմակերպիչներուն

Mr. ANDONIAN LEON, 17, Ave. des Acacias, CLAMART (Seine) — Tél. 642-58-39

Մարսէյլի շրջանին համար դիմել

Mr. ALEXANIAN, 18 Rue d'Aix, MARSEILLE 1er — Téléphone: 20-63-46

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ

HARATCH

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925
R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60
C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆր. Հատը 0.30 Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 12 ՅՈՒՆԻՍ
SAMEDI 12 JUIN 1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 10329
Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN
41e ANNÉE — N° 10.329

ԱՐՈՒԵՍՏԸ

ԱՂԲԻՒՐ ՀՈԳԵԿԱՆ ՊԱՀԱՆՋԻ

Անգերազանցելի է արուեստին պատճառած հոգեկան հաճոյքը :

Զայն կը զգան անոնք միայն, որ մարզած են իրենց ականջները, իրենց աչքերը եւ միտքը :

Հոգեկան հաճոյք պատճառող արուեստի կամ գեղարուեստի սեռեր են երաժշտութիւնը, բանաստեղծութիւնը, գրական գլուխ գործոց մը, նկարչութիւնը, քանդակագործութիւնը, պարերը են :

Այլաբանութեամբ բուսած գերման հեղինակի մը սա խօսքը ·

Պարսիկ բանաստեղծ մը հազար տարի անքուն մնացած է՝ ունկնդրելու համար սոխակի մը դայլայլիկը, արուեստին հրմայիչ զօրութիւնը բացատրող փորձ մըն է :

Արուեստի վերելքը զուգընթաց կ'ընթանայ քաղաքակրթութեան յառաջդիմութեան հետ :

Ժողովուրդ մը իր մշակոյթով կ'անջատուի իրմէ մտաւորապէս բարձր կամ ցած աստիճաններու վրայ կանգնած ազգերէ :

Մշակոյթ բացատրութեան մէջ պէտք է փնտռել ժողովուրդի մը արուեստին արժէքը :

Կիրթ ճաշակի տէր ազգ մը անտարակուսելիօրէն տէր է նաեւ բարձր արուեստի :

Եթէ կարդալը մտաւորական սնունդ հայթայթող աղբիւր մըն է, է միանգամայն հոգեկան անխառն վայելքներու աղբիւր, երբ գլուխ – գործոց մըն է ընթերցումի նիւթ :

Ռամիկին անհաղորդ կը մնայ արուեստի գլուխ – գործոց մը, որուն համար մշակուած միտք մը պիտի տար շատ բան :

Պատերազմներու եւ բնական [illegible]ներու դէմ պաշտպանելու համար մարդկային ստեղծագործութիւնները, պետութիւններ շինել տուած են թանգարաններ, նշանակած են հսկիչ մարմիններ եւ յատկացուցած են մեծամեծ գումարներ, պարզապէս անկորուստ պահելու համար զանոնք :

Առաջին աշխարհամարտին (1915), երբ փախստական թրքահայեր, Տարօնի շրջանէն կը դիմէին դէպի Արարատեան դաշտ, կը գրէ Խաչիկ Դաշտենց իր Խոդեդան գեղեցիկ վէպին մէջ, հայ գեղարուեստի եւ հնութեանց սիրահար երիտասարդ փախստական մը, մահը աչք առած, վանքի մը մեծարժէք դուռը իր կռնակին վրայ հասցուց մինչեւ Էջմիածին :

Միակ այս օրինակը կը մնայ անհերքելի փաստ՝ հանդէպ հայ արուեստին հայ ժողովուրդին տածած պաշտամունքին :

Այդպէս եղած են անցեալին մեր նախնիները :

Մագաղաթներու վրայ հակած՝ վանքերու մէջ, մոմի մը պլպլացող լոյսին տակ, պատառ մը հացով եւ երկու ձիթապտուղով, անոնք գրի առած են իրենց ժամանակի դէպքերը, կատարած են թարգմանութիւններ, գրած են քերթուածներ եւայլն, զորս կորուստէ փրկելու համար պահած են երկաթէ սնտուկներու մէջ : Երբ եկած է թշնամին, ամէն հարստութիւն յանձներ են անոր, բայց փրկած են ինչ որ ցեղին մտաւոր ստեղծագործութիւնը եղած է :

Այս ուղիով է որ մեզի հասած են թանկագին ձեռագիրներ որոնց ամբողջութիւնը հայ մշակոյթը կը ձեւացնէ :

Սիրել մշակոյթը, կը նշանակէ սիրել արուեստը :

Ապագային նայող ժողովուրդ մը պարտի անխախտ պահել իր կապերը անցեալին հետ :

Գեղարուեստը բարոյական մեր դիմագիծը խորացնելով հանդերձ, սրբակրօնութեամբ ձեռք բերուելիք շնորհ մը չէ :

Դպրոցի մը մէջ կամ ինքնաշխատութեամբ է որ կրնանք զարգացնել մեր գեղարուեստական ճաշակը :

Մանուկ տարիքէն կազմաւորուելու առարկայ խմոր մըն է անհատը :

Իր մտաւոր եւ հոգեկան ընդունակութեանց զարգացումը պէտք է սկսիլ կանուխէն : Այսուհանդերձ, զարգացած եւ յառաջադէմ ազգերու հետ շփումով, ամէն մարդ կրնայ մշակել իր ճաշակը եւ միտքը :

Ընթերցումը մտաւոր նուաճումներու առաջնորդող կարեւոր գործօն մըն է :

Ընթերցումին զուգահեռ նկարահանդէսներու, երաժշտական ձեռնարկներու անձամբ ներկայ ըլլալով, կը մշակուի նաեւ մարդու դիտելու եւ լսելու կարողութիւնները :

Ոչ մէկ նիւթական հաճոյք կրնայ հաւասարիլ գեղարուեստական վայելքին :

Կը բաւէ որ փորձենք մշակել մեր ճաշակը, կապելով զմեզ այն միջավայրերուն, ուր աստուածային գեղեցիկը բաշխուած է :

Նիւթախանձ մեր դարուն, հակառակ ամէն բանի, արուեստը կը շարունակէ իրեն կապուած պահել ամէնազգի միլիոնաւոր բազմութիւններ :

Իբրեւ մշակոյթի տէր ժողովուրդ, Սփիւռքի մէջ գոյապահպանման մեր պայքարը ամուր հիմերու վրայ դրուած պիտի ըլլայ, փարելով մեր արուեստի բոլոր սեռերուն եւ պաշտպան կանգնելով անոնց անկորուստ մշակումին ու զարգացման :

Որովհետեւ, առանց գրի եւ գրականութեան, առանց երգի եւ նկարչութեան, առանց մեր պարերուն եւ քանդակներուն, կորսնցուցած պիտի ըլլայինք հայկականութիւն խորհրդանշող ու գրաւող ամէն ինչ :

Մնանք կառչած անոնց, — հայ արուեստի բոլոր տեսակ ստեղծագործութիւններուն, — ու մեծցնենք սերունդները անոնց շունչին ներքեւ :

Այսպէս կ'ընեն ապագային նայող ազգեր, այնպէս պէտք է ընենք նաեւ մենք :

ԱՐՄԵՆԻԱ.

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՍԱ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԵՒ ԴԵՄՈԿՐԱՏ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

Առաջին առթիւ այն տպաւորութիւնը կար որ Տէֆէռի դեմոկրատ – ընկերվարական դաշնակցութիւնը մեռած էր, դեռ չծնած : Այս տպաւորութիւնը հետեւանք էր Ժողովրդական Հանրապետական Շարժումի պատասխանատուներուն յայտարարութեանց ընկերվարական համագումարի վաղորդայնին :

Կը թուի թէ արմատականները մեծ դեր խաղացած են որպէսզի կանխահաս մահուան չդատապարտուի այս դաշնակցութիւնը : Ճիշդ է որ Մորիս Ֆօռի կուսակիցները չհաղորդուած են որ խզում տեղի չունենայ : Կարեւոր դեր մը ունին Տէֆէռի ծրագիրներուն մէջ, զոր կը կորսնցնեն եթէ կազմուին Ֆլիմլէնի եւ Մոլէի նախադծած կեդրոն — աջ եւ կեդրոն – ձախ երկու դաշնակցութիւնները : Գաղտնի նիստերը իրարու յաջորդած են երկու օր է : Ղեկը ձեռք առած է Մորիս Ֆօռ : Առաջին նիստի մը մասնակցած են Լըքանուէ եւ Ապըլէն · (Յանուն Ժողովրդական Շարժումին) եւ Տէֆէռ, յետագային մասնակցած է նաեւ Կի Մոլէ :

Ընկերվարական կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը պարզած է երկու տեսակէտները : Մէկ կողմէ Տէֆէռի դաշնակցութիւնը, այլ խօսքով՝ յառաջդիմութեան դեմոկրատներու համախմբում Ժողովրդական Շարժումէն մինչեւ ընկերվարականները, միւս կողմէ երկու դաշնակցութիւններու կազմութիւնը, որոնք կրնան իրենց մէջ մեծամասնութեան պայմանագիր մը ստորագրել : Շահեկան է նկատել թէ հակառակ ընկերվարական կուսակցութեան գրեթէ միաձայն որոշումին, Կի Մոլէ տակաւին կը խօսէր երկու դաշնակցութիւններու մասին :

«Հաշտարարներու» դերը հետեւեալն է. — համագումարներու բանաձեւերը պէտք չէ տառացի կերպով առնել : Անխուսափելի էր որ Ժողովրդական Շարժումը բոլորովին համաձայն չըլլայ ընկերվարական կուսակցութեան հետ, մանաւանդ երբ նկատի առնուի թէ ինչ պայմաններու մէջ քուէարկուած էր Քլիշիի բանաձեւը : Կը մնայ գիտնալ թէ համաձայնութեան կէտեր կը մնա՞ն : Նախ առաջին արդիւնք մը — Յունիս 15ի նախատեսուած մեծ հանդիպումը ջնջուած էր : Բանակցութեանց համար քանի մը հարիւր հոգիի մասնակցութիւնը շատ կը թուէր : Կրնայ գումարուիլ Յունիս 16 – ին, իսկ 15ին, հաւանաբար ժողով մը գումարուի տասնեակ մը հոգիներու մասնակցութեամբ միայն, պատասխանատու երեք շահակից կուսակցութեանց : Հոն փորձ պիտի կատարուի նախապայմանները անհետացնելու համար : Ժողովրդական շարժումը լուսաբանութիւններ պիտի ուզէ ընկերվարականներէն չորս կէտերու շուրջ — աշխարհականութիւն, հաւաքապաշտ վարդապետութիւն, համայնավար կուսակցութեան հանդէպ դիրք եւ ապագայ դաշնակցութեան դրօշմը :

Արմատական կուսակցութիւնը հրապարակած գեկոյցով մը կ'ըսէ. — «Դիւանը նկատի կ'առնէ որ երկու համագումարներ, իրենց վերջնական բանաձեւին մէջ, դուռը բացած են դաշնակցութեան մը որ համախմբէ յառաջդիմութեան ուժերը : Առանց ծածկելու մնացած դժուարութիւնները, դիւանը համոզուած է որ այդ դժուարութիւնները ոչ կենսական են ոչ ալ անլուծելի : Ամէն ջանք պիտի թափէ ինչ կը վերաբերի իրեն դրական արդիւնքի մը յանգելու համար, որուն կը սպասեն հանրապետականները եւ որ լաւագոյն առիթն է Ֆրանսայի ժողովրդապետութեան վերանորոգման» :

Մորիս Ֆօռ կ'աւելցնէ որ դաշնակցութիւնը պէտք չէ այն տպաւորութիւնը թողու որ երեք հոսանքներէն մէկէն ներշնչուած է : Միայն ընկերվարականները չեն որ պիտի դաշնակցին : Ընկերվարական կուսակցութիւնը մեծ դաշնակցութեան մը հեռանկարն ընտրած ըլլալով, պէտք է անկէ քաղէ տրամաբանութիւնը : Պէտք է ընդունիլ պայմանները այն հեռանկարին զոր կ'ուզեն» :

ԼԻԲԱՆԱՆԻ ՆԱԽԱԳԱՀԸ

ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ ՄԷՋ

Կիրակի Յունիս վեցին, Հոգեգալստեան տօնին առթիւ, կաթողիկոսարանի Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ Մայր Տաճարին մէջ, հանդիսաւոր արարողութեամբ տեղի ունեցաւ տարիներէ ի վեր աւանդութիւն դարձած նախագահական Ս. Պատարագը :

Մեծ պատրաստութիւններ տեսնուած էին արժանավայել շուքով դիմաւորելու եւ յարգելու Հանրապետութեան նախագահ Շարլ Հելուն, որ առաջին անգամ ըլլալով պիտի այցելէր կաթողիկոսարան, նախագահ ընտրուելէն ետք :

«Օթոսթրատ»ի անկիւնադարձէն մինչեւ կաթողիկոսարանի մուտքը, ամբողջութեամբ դրօշազարդուած էր լիբանանեան ազգային դրօշակներով : Ճամբու երկու կողմերուն եւ ամբողջ երկայնքին ծաղկեփունջեր զետեղուած էին : Նախագահին բարի գալուստ մաղթող երկու յաղթական կամարները նոյնպէս շքեղօրէն դրօշազարդուած էին :

Ինչպէս միշտ, այս անգամ եւս, հաւատացեալ հայ ժողովուրդը, խուռներամ բազմութեամբ կաթողիկոսարան եկած էր՝ իր հաւատարմութիւնն ու համակրանքը յայտնելու նախագահին :

Անթերի կարգապահութեան կը հսկէին Հ. Մ. Ը. Մ.ի սկաուտներն ու արենոյշները : Նորին Վսեմութեան ժամանումն ու մեկնումը զինուորական պատիւներու արժանացնելու համար, կաթողիկոսարան եկած էին նախագահական պալատի զինուորական ջոկատն ու նուագախումբը :

Հանդիսաւոր պատարագը սկսաւ ժամը 9ին : Պատարագիչն էր Բերիոյ Թեմի Հայոց Առաջնորդ Ղեւոնդ Արք. Չէպէեան :

Շարլ Հելու, մօթօսիքլիստներու առաջնորդութեամբ կաթողիկոսարան ժամանեց ժամը ճիշդ 10ին եւ օթոսարահէն մինչեւ Մայր Տաճար, ժողովրդային խանդավառ ծափերու եւ զինուորական պատիւներու արժանացաւ :

Նուագախումբը հնչեցուց Լիբանանի ազգային փառերգը, որմէ ետք, նախագահը առաջնորդուեցաւ Մայր Տաճար :

Պատարագին եւ պաշտօնական ընդունելութեան ներկայ եղան վարչապետ Ուէյնի, խորհրդարանի փոխ – նախագահ Էտիպ Ֆըրզլի, Ներքին նախարար Թաքիէտտին Սոլհ, Հանրօգուտ շինութեանց նախարար Փիէռ Ճեմայէլ, Փլանի նախարար Նէճիպ Սալհա, Աշխատանքի եւ Ընկերային հարցերու նախարար Էտուար Հոնէյն, Հանրապետութեան նախագահութեան դիւանապետ Ժորժ Հայմարի, Լեռնալիբանանի կուսակալ Ֆուադ Պարտաուիլ, Ապահովութեան Սպասարկութեան ընդհ. տնօրէն Ժոզէֆ Սալամէ, ելեկտրական եւ ջրային սպասարկութեանց ընդհ. տնօրէն Աֆիֆ Պըղըր, Մեթնի գայմագամ Համիտ Խուրի, պետական երեսփոխաններ, պետական եւ զինուորական բարձրաստիճան անձնաւորութիւններ, Ազգային Ընդհ. Ժողովի պատգամաւորներ, Ազգային Իշխանութեանց անդամներ եւ երեւելի անձնաւորութիւններ :

Յաւարտ պատարագի տեղի ունեցաւ պաշտօնական ընդունելութիւն վեհարանի դահլիճին մէջ :

Խորէն Կաթողիկոս կարդաց իմաստալից ճառ մը ուղղուած նախագահ Շարլ Հելուի :

Ճառին արաբերէն թարգմանութիւնը կարդաց Պ. Հայկ Թօմասեան եւ պատճէնը յանձնեց նախագահին :

Շարլ Հելու պատասխանելով վեհ. Հօր ճառին, յայտնեց թէ վերջին ատեան տպաւորուած է եղած ջերմ ու սիրալիր ընդունելութենէն : «Մեզի համար մեծ բախտ է, որ այս ընդունելութիւնը տեղի կ'ունենայ Աստուծոյ Տան մէջ : Որովհետեւ, հաւատացող ենք որ երջանկութեան եւ ազգի բարգաւաճման ու վերելքին միջոցներն են՝ զոհողութիւնը, հաւատքն ու սէրը : Նաեւ մեծ բախտ է, որ կը գտնուինք այսօր, այն համայնքին մէջ, որ իր բոլոր ներկայացուցիչներով եւ ամէն տեսակի մարդերու մէջ, լիբանանցի ժողովուրդի այլ համայնքներու զաւակներուն հետ ձեռք ձեռքի տուած, կը մասնակցի այս երկրի վերելքին ու բարգաւաճման :

«Կը վկայեմ այս հանդիսաւոր պահուն, որ հայ ժողովուրդը, ամենախոր հաւատարմութեամբ, զոհողութեամբ եւ գիտակցութեամբ կը կատարէ իր դերը մեր այս հայրենիքին հանդէպ», եզրակացուց նախագահը :

«ՊԱՇՏՕՆԱԿԱՆ ԵՐԳԻԾԱԲԱՆԸ»

Արփիար Արփիարեան, իր գրական նըշմարներէն մէկուն մէջ, այս վերադիրը կը կցէ Պարոնեանի անունին եւ կ'աւելցնէ անմիջապէս, թէ երգիծանքը հատու զէնք մը չեղաւ անոր գրչին տակ:

Արփիար կը շարունակէ.

«Նպատակի մը նկրտող, գաղափարի մը ծառայող, սիրոյ եւ ատելութեան կիրքերով բորբոքած գրագէտ մը չէր (Պարոնեան) կամ չէր մնացած: «Մեղու»ին եւ «Թիկար»ին մէջ շատ սրամիտ, բայց անմեղ կատակաբան մըն էր: Ամէնքը զինք կը սիրէին, ուստի եւ վախցնող, ահաբեկող ուժ մը չէր կրնար համարուիլ»:

Ապահովաբար կը սխալի Արփիարեան եւ կը սխալի, թերեւս հակառակ իր կամքին:

Պարոնեանի անձին մէջ կը փնտռէ ո՛չ թէ ինչ որ էր ան, այլ ինչ որ ինք կ'ուզէր, որ ըլլար: Դատելու այս կերպը ուղիղ կերպ մը չէր սակայն, այլ շեղակի կերպ մըն էր, որ ներելի է Արփիարեանի պէս կրքոտ, մինչեւ շողեպինդ խառնուածքով գրագէտ - հրապարակագրի մը միայն:

Մելքոն Կիւրճեան (Հրանդ) իր գործերէն մէկուն մէջ կը հարցնէ ուրիշ մը բերնով. «Է՞ր զմեզ ի ճեմ կը հանէք ցաւոց եւ տառապանաց հանդիսավայրերը: Զմեզ ծաղկանց բուրաստանները միայն առաջնորդեցէք»:

Պարոնեան այս գրաբար «է՞ր»ին կամ աշխարհաբար «ինչո՞ւ»ին հակադարձը բերաւ մեր գրականութեան, շրջանի մը մէջ, ուր «ի ճեմ» կը հանուէին մեզ նախորդող երեք կամ չորս սերունդները եւ որ «ցաւոց ու տառապանաց հանդիսավայր» մըն էր իրօք:

«Պաշտօնական երգիծաբանը» բուրաստաններ չառաջնորդեց մեզ անշուշտ, բայց դուրս բերաւ «ցաւոց ու տառապանաց հանդիսավայր»էն: Ասիկա ինքնին մեծ բան մըն էր արդէն:

Ժպիտը կը գեղեցկացնէ մարդը: Կը գեղեցկացնէ նաեւ գրականութիւնը:

Պարոնեան այս գեղեցկացնող ժպիտը բերաւ մեզի եւ մեր գրականութեան:

Գուցէ չժպտեցաւ ինք երբեք, բայց մինչ ժպտեցուց մեզ, ինչպէս ժպտեցուց մեզմէ առջինները եւ պիտի ժպտեցնէ մեզմէ վերջինները ալ:

Մտածել, թէ այս մարդը անժպիտ մեռաւ, ողբերգութիւն մըն է անկասկած, բայց աւելի մեծ ողբերգութիւն է մտածել, թէ անժպիտ ապրեցաւ մինչ:

Պիտի չմոռնանք երբեք, որ Պարոնեան իր ժպիտով գեղեցկացուց Հայոց գրականութիւնը «երկու» Հայաստաններու մէջ: Իրեն համար կրնանք ըսել, ինչ որ Իպսէն ըսած էր ինք իր մասին. «Թող չկարծուի, թէ իմ գործերս երջանկութիւն բերին ինծի»:

Չենք գիտեր, թէ ի՛նչ բերին Իպսէնի գործերը իրեն, բայց գիտենք, ստուգապէս գիտենք, թէ Պարոնեանի գործերը իրմէ աւելի մեզի բերին իր փնտռած, թերեւս նաեւ չփնտռած երջանկութիւնը:

Ֆրանսացի մեծ փիլիսոփային՝ Սթանտալի շիրիմին վրայ գրուած է. «Գրեցի, սիրեցի, ապրեցայ»:

Հայ մեծ երգիծաբանին՝ Պարոնեանի շիրիմին վրայ, — ենթադրելով, որ ան ալ շիրիմ մը ունի այս աշխարհին մէջ, — գրուած պէտք է ըլլան սա երկու պարզ բառերը միայն. «Գրեցի, տառապեցայ»:

Հիմա, երբ կը գրենք այս քանի մը անփայլ տողերը, — եւ կը գրենք ո՛չ գնահատելու, ո՛չ ալ վերլուծելու համար «պաշտօնական երգիծաբան»ին գործը, այլ անոր յիշատակին ընծայելու համար սիրոյ, յարգանքի ու մեծարանքի մեր տուրքը՝ մահուան 74ամեակին առիթով, — կը մտածենք ակամայ, թէ ինչո՞ւ արդեօք պէտք է «վախցնող, ահաբեկող ուժ մը» ըլլալ գրականութեան մէջ, ինչպէս կը պահանջէր Արփիարեան:

Երկու գարնուղի տաղանդներ, Եղիա Տէմիրճիպաշեան եւ Տիրան Չրաքեան, մեզմէ կը պահանջէին, — ո՛չ, չէին պահանջեր, այլ կը խնդրէին միայն, — սիրել զիրենք, եւ այսքանը բաւ կը համարէին իրենք իրենց եւ մեզի համար:

Պարոնեան այսքանն իսկ չպահանջեց մեզմէ: Գոհացաւ միայն ծիծաղ ցանելով, որպէսզի կարելի ըլլայ նուազ մոլութիւն հնձել: Ինքն է, որ կը գրէ իր «Հոսհոսի ձեռատետր»ին մէջ:

«Մոլութիւններու վրայ ծիծաղելն առաքինութեանց ճամբուն մէջ գտնուիլ կ'ենթադրէ, եւ այս հաշուով՝ որչափ շատ ծիծաղ քաղեմ, այնչափ նուազ մոլութիւն պիտի գտնեմ: Պէտք չէ մոռնալ սակայն այն դաս մը մարդերն, որոնք ուխտ ըրած են բնաւ չխնդալ: Այդպիսիներուն հետ գործ չունիմ, վասնզի ատոնց երեսէն ժպիտ քաղելն աւելի դժուար է, քան Թուրք կառավարութենէն բարենորոգում յուսալը, մանաւանդ երբ նկատողութեան առնէք, որ ճնշում բանեցնելու համար չունիմ ես ո՛չ ծանուցագիր, ո՛չ գեսպանաժողով եւ ոչ նաւատորմիղ»:

Իր հանդարտ գնացքին մէջ՝ Պարոնեանի երգիծանքը ուժ մըն է, ո՛չ «ահաբեկող» ուժ մը թերեւս, բայց, յամենայն դէպս, պղնուացնող, գեղեցկացնող, դաստիարակող ուժ մը անկասկած:

Մեր մէջ միակն է ինք, որ քաղաքական երգիծանքը հասցուց ոչ միայն կարելի ներութեան, այլեւ հնարաւոր սրութեան, եւ ասիկա՝ շրջանի մը մէջ, ուր ոչ - քաղաքական երգիծանքն իսկ արգիլուած պտուղ էր Թուրքիոյ պէս երկրի մը մէջ:

Քաղաքականութիւնը, — կ'ըսէ Պիզմարք, — կարելիին արուեստն է:

Գրականութիւնը աւելի բան մըն է, անկարելիին արուեստն է:

Պարոնեան իրարու մօտեցուց, գրեթէ իրարու խառնեց այս երկու ծայրամասերը՝ կարելին եւ անկարելին, ստեղծելով գրեթէ անթերի ներդաշնակութիւն մը:

Ասկէ զատ՝ եթէ կարելին փորձելը պարտականութիւն մըն է, անկարելին փորձելը հերոսութիւն մըն է պարզապէս:

Այս «հերոսութիւն»ը փորձողներէն եղաւ Պարոնեան:

Արիստոտէլ կ'ըսէր, թէ կատակերգութեան, հետեւաբար նաեւ երգիծանքի նպատակն է պատկերացնել առհասարակ բացասական կերպարներ, ողբերգութեան դիտումը ըլլալով ներկայացնել դրական, նոյնիսկ իտէալական տիպարներ:

Պարոնեան հետեւեցաւ արիստոտէլեան մեթոտին, գրեթէ մինչ հետամուտ՝ տալու բացասական տիպեր ու բարքեր, ուրիշ խօսքով՝ մոլութիւններ: Այս կը նշանակէ, որ հաւատարիմ եղաւ գրական այս սեռին պահանջներուն:

Անշուշտ, իր երգիծանքը երբեմն հասցուած է չափազանցութեան եւ ծայրայեղութեան: Բայց իր չափազանցութիւններն իսկ միայն իրեն ներելի թերութիւններ են: Միայն ինք կրցած է անհաւասարակշռութեան մէջ հաւասարակշռութիւն պահել, չափազանցութեան մէջ իսկ ըլլալ զուսպ ու զգաստ եւ չմոռնալ երբեք ծիծաղելիին, այլանդակին, արտառոցին: Անոնք, որ Պարոնեան կը կարդան, չունին վախը կորսնցնելու իրենց շփումը իրականութեան հետ կամ մնալու քմայքի ու մտացածինի սահմաններուն մէջ:

Պարոնեան չի ձանձրացներ, մանաւանդ չի տափակնար երբեք. ասիկա փոքր առաքինութիւն չէ մէկու մը համար, որ իր ամբողջ կեանքին մէջ բացառաբար մըշակած է գրական ամէնէն «վտանգաւոր» սեռը, — երգիծանքը:

Արդարեւ, երգիծաբանը կը գտնուի մինչ այս երկու հիմնական վտանգներուն առջեւ, — ձանձրոյթ եւ տափակութիւն: Ասոնցմէ մէկն իսկ կը բաւէ ընդմիշտ փակելու ասպարէզը երգիծագրին համար:

Ինքն է, որ կը գրէ դարձեալ «Հոսհոսի ձեռատետր»ին մէջ. «Անկողմնակալութեան վրայ վստահեցնելու համար կը յայտնեմ, թէ այնպիսի կացութիւն մը ունիմ, որ չի ստիպեր զիս աչառութիւն ընել: Փա՛ռք Նախախնամութեան, բարեկամ չունիմ, որ աչառութիւն ընեմ: Փա՛ռք սատանային, թշնամի ալ չունիմ»:

Պարկեշտ՝ ամէն բանի մէջ: Ասոր համար էր, որ «ամէնքը զինք կը սիրէին»: Հա՞րկ էր, որ նաեւ վախնային ...

Զօրաւոր հոգի մը՝ տկար մարմինի մը մէջ: Ծնած էր 1843ին. ընդամէնը 48 տարի ապրեցաւ մեր այս ծերացած մոլորակին վրայ եւ մեռաւ 1891 Մայիս 27ին:

Պարոնեան անոնցմէ է, որոնք կեանքէն կը յաղթուին, բայց մահուան կը յաղթեն:

Այս չէ՞ արդէն անմահութիւնը ...

Բ. ԹԱՇԵԱՆ

ԱՅՍՕՐՈՒԱՆ ՔԱՄՊՈՃԸ

Ֆրանսական իշխանութեան շրջանին, Հնդկաչինի քաղաքական եւ վարչական կեդրոնը կը գտնուէր Հանոյի, տնտեսական եւ առեւտրական կեդրոնը՝ Սայկոնի մէջ, իսկ այսօրուան մայրաքաղաքը՝ Փնոմ Փենհը գաւառային քաղաք մըն էր:

Ներկայիս երկրին քաղաքական եւ տնտեսական այս կեդրոնը կը զգենու արդիական քաղաքի մը տեսքը: Փնոմ Փենհ մաքուր քաղաք մըն է լայն պողոտաներով, ուր կը տիրապետեն միայարկ առանձնատուները եւ շէնքերը, որոնք շրջապատուած են հասարակածային բուսականութեամբ, ինչ որ քաղաքին կու տայ արաշխարհիկ երեւոյթ մը:

Թագաւորական պալատը — ոսկեզօծ տանիքով եւ քամպոճեան բնորոշ ճարտարապետութեամբ բարդ կառոյց մը — արուեստի թանգարանը, ազգային անկախութեան յուշարձանը, որ կը բարձրանայ հոյակապ հրապարակի մը վրայ, մայրաքաղաքին աջ կողմը գտնուող գետային նաւահանգիստը, Ասիոյ ամենամեծ գետերէն մէկը եղող Մեքոնկը, որ կ'ընծայէ մեծ տարողութեամբ նաւերու մուտքը մինչեւ մայրաքաղաք, այս բոլորը բացառիկ գեղեցկութեամբ դիրք մը կը ստեղծեն Քամպոճի մայրաքաղաքին:

Քանի մը տարի առաջ ծրագրուեցաւ երկրին հարաւային ծովեզերքին վրայ նաւահանգիստ մը շինելու գաղափարը: Ներկայիս, իր ընդհանուր գիծերուն մէջ աւարտած է նոր նաւահանգիստին՝ Սիհանուքուիլի շինութիւնը:

Քամպոճ երեք տարօրինակութիւններու երկիրն է: Հոն, տարուան վեց ամիսներու ընթացքին, գետերէն մէկը կը փոխէ իր ընթացքին, փիղերը կ'որսացուին ջուրերուն մէջ եւ ձուկերը՝ ծառի ճիւղերուն մէջ:

Հիմալայեան լեռներու ձիւնհալին կը զուգադիպի մուսոնի անձրեւները: Այսպէս, Հիմալայայէն բխող Մեքոնկի ջուրերը արագօրէն կը բարձրանան, կը սպառնան ողողել շրջանը: Կացութիւնը կը փրկէ Մեքոնկ գետի մէկ հոսանքը՝ Թոնկ Լէ գետը, որու ջուրերուն մակարդակը աւելի ցած է: Մեքոնկի ջուրերուն մէկ մասը կը հոսի Թոնկ Լէի մէջ, այսպիսով փոխելով անոր ջուրին ընթացքը եւ թափելով երկրին հիւսիսակողմը գտնուող լիճի մը մէջ: Այս շրջանին կ'ողողուին շրջակայ անտառները եւ լիճին մակերեսը կ'եռապատկուի: Այս է այն եղանակը, երբ փիղերը անակնկալի եկած դիւրութեամբ կ'որսացուին ջուրերու մէջ, իսկ ձուկերը՝ ողողուած անտառներու ծառերու ճիւղերուն միջեւ: Մուսոնի եղանակէն ետք, ջուրերուն մակարդակը դարձեալ կ'իջնէ, բերրի դարձնելէ ետք ողողուած դաշտերը: Բրինձի ընդարձակ դաշտերուն բերքը կը բաւարարէ բնակչութեան պէտքերը եւ տարեկան աւելի

ԵՍ ՏԷՐ-ԶՕՐԻ ԴԺՈԽՔԷՆ ՓԱԽԱԾ ԵՄ

Երկու շաբաթ հանդիստ թողուցին մեզ:

Յետոյ սկսան երեք օրը անգամ մը քանի մը հազար հոգի զատել եւ ճամբայ հանել:

Ըսին թէ մեզ ետ պիտի ղրկեն, թէ վերջ գտած է այլեւս աքսորը, բայց ճամբաները չխճողելու համար՝ այս ուղեգիծով պիտի վերադառնանք, մաս առ մաս:

Մեր խումբին մէջ մեծ թիւ մը կը կազմէին ինծի պէս անօթի, անգլուխ, ամուրի անհատներ, նաեւ քանի մը հարիւր հոգի՝ իրենց ընտանիքը կորսնցուցած, իրենց ընտանիքին անդամները մեռած, մինակ մնացած: Շատեր ինծի պէս զինուորութենէ փախած, բանակէն հեռացած, աքսորականներու կարաւանին խառնուած՝ փնտռելու կամ գտնելու համար իրենց հարազատները: Յաճախ քով քովի կուգայինք ու կը խորհրդածէինք մեր անտանելի վիճակին ու ճակատագրին մասին:

Արդէն յուսահատած, մասամբ մահուան գաղափարին հետ հաշտուած, ողջ մնալու որեւէ յոյս կորսնցուցած, յաճախ կ'ըսէինք.

— Ե՛րբ ալ ըլլայ, ո՛ւր ալ երթանք պիտի մեռնինք, դատապարտուած ենք մահուան, աւելի լաւ է օր առաջ մեռնիլ:

Եւ կ'ուզէինք խառնուիլ առաջին սէվքիյաթով մեկնողներուն:

— Ի՛նչ օգուտ ունի երկար չարչարուիլը, շատերը առաջ գացին՝ մեռան ազատեցան:

— Օր առաջ վերջ գտնէ այս շան կեանքը:

— Մեռնինք ազատինք:

Ես ալ յոյս չունէի ողջ մնալու: Բայց ինքզինքս բախտաւոր կը համարէի, — ինչ որ տարօրինակ պիտի թուի ձեզի, — որ մեր ընտանիքէն միայն ես կը զոհուէի, քանի որ մեր ընտանիքը ետեւ մնացած էր, Կիլիկիոյ կիրճերէն չէր անցած, մինչ ամէն օր կը տեսնէի որ հազարաւորներ կը մեռնէին իրենց ամբողջ ընտանիքով: Ես կը զոհուիմ՝ բայց մեր ընտանիքը ողջ կը մնայ, կ'ըսէի ու կը մխիթարէի ինքզինքս:

Այսուհանդերձ չէի անտարբեր, օր մը աւելի ապրիլը շահ կը համարէի: Ինչ կ'ըլլայ՝ ինչ չըլլար, կը խորհրդածէի փիլիսոփայօրէն: Մահէն չեմ վախնար, մեռեր եմ՝ չեմ մեռեր հոգս չէ, կը քաշկռտեմ կեանքս, թերեւս այս տառապանքս քաւութիւն մը ըլլայ: Այսպէս մտածելով՝ կ'անցընեմ օրերս, օր մը ուտելու բան մը կը ճարեմ, երկու օր անօթի կը մնամ:

Մինչ կը շրջէի վրաններուն բոլորտիքը: Երբեմն բորբոսած հացի կտորներ կը գտնէի, փտած պտուղներ, մասնաւորաբար ունեւորներու վրաններուն ետեւը: Այդ «ուտելիքները» շատ օգտակար եղան ինծի, շատ «բարի», որովհետեւ ուտելով չհիւանդացայ երբեք: Պոլսեցի Մելքոն Լորենցեան եւ իր կինը, Փերուզ, որոնք մեզի դրացի էին Ատափազարի մէջ, երբեմն առիթ կը ստեղծէին ուտելու բան մը տալու համար ինծի: Մանաւանդ Մելքոն՝ իր կնոջմէն գաղտնի, երբեմն ալ կինը՝ իր էրիկէն գաղտնի: Հակառակ անօթութեանս՝ շատ դժուար կ'ընդունէի, որովհետեւ շատ «քաշուող» էի: Գետնէն գտնելը տարբեր կ'ըլլայ:

Երբ սէվքիյաթի հրամանը կը տրուէր եւ յառաջ երթալու «արտօնութիւն»ը կ'ունենայինք, ժողովուրդը անտրտունջ կարաւան կը կազմէր, շարան շարան կը յառաջանար: Մեծ մասը պառկելու համար վերմակ մը առած, քանի մը հագուստեղէն ծրար ըրած ու կռնակն առած, ընդհանրապէս ցնցոտիներով ծածկուած, մարմինն ու դէմքը տեսնէիք՝ կմախք դարձած, կարծես մահն էր որ կը քալէր մեզի հետ: Եւ լուռ, գլխահակ, խօսելու ոչ տրամադրութիւն, ոչ ալ կարողութիւն, մեռնելու յօժարութեամբ, սիրելիներէն ժամանակ եւ հարազատներէն բաժնուելու մօտալուտ ըլլալուն գիտակցութեամբ, ամէն մարդ կը քալէր կաղն ի կաղ օրօրուելով: Ոմանց երեսը նայէիր, կը տեսնէիր որ կը շարժին շրթունքները, բայց ձայն չէր ելլեր: Աստուծոյ աղօթելու իրենց վերջին մրմո՞ւնջն էր, թէ կ'երգէին: Ո՞վ գիտէ:

Այս կարաւաններուն մէջ հազուադէպ էր տեսնել, որ մէկը կամ միւսը վարձած ըլլար էշ մը:

Ընդհանրապէս բոպիկ, ոտքերը կոշտ կոտտած, արիւնոտ, կը քալէին կարծես իրենց գոյութիւնը կորսնցուցած, ամէն բանի համակերպած:

Իսկ Չէչէնները կը հսկէին, իրենց ձիերով ետեւ առաջ կ'ընթանային, կարաւանէն չէին բաժնուիր երբեք:

Օր մը յատուկ սէվքիյաթ եղաւ Զէյթունցիներուն համար: Խուզարկեցին վրանները, որ մէկ Զէյթունցի իսկ չմնայ: Եւ յառաջ քշեցին բոլոր Զէյթունցիները:

Մենք կը մնայինք տակաւին, տկլորներս: Եւ ես կը քաշկռտէի կեանքս, որ հետզհետէ աւելի կը դժուարանար: Ի՞նչ ընէի դեռ՝ ուտելիք մը ճարելու համար:

Մեր քաղաքացիներէն երկու հոգի էշ ունէին:

ՍՏԵՓԱՆ ՄԻՍՔՃԵԱՆ

(10 Շար.)

քան հինգ հարիւր հազար թոն կ'ունենայ արտածումի համար : Ներքին սպառումի համար կը մշակուի նաեւ եգիպտացորեն, բամպակ, շաքարեղէգ, համարակածային պտուղներ, իսկ Քամպոճ սեւ պղպեղը՝ արտածման համար :

Քամպոճի ազգային անտեսութիւնը, որ դեռ քանի մը տարի առաջ հիմնուած էր միայն գիւղատնտեսական արտադրութիւններուն վրայ, վերջերս մտաւ ճարտարարուեստացման շրջանի մը մէջ :

Քամպոճ ունի հնադարեան մշակոյթ մը, որ մեծապէս գնահատուած է թէ' Ամեր, թէ' Արեւմուտքի մէջ : Ժթ. դարու, Քմեր Թագաւորութեան փառքի շրջանին, երկրին մէջ բարձրացան շարք մը հիանալի տաճարներ, պալատներ եւ կոթողներ : Ծրնուեցաւ ոռոգման չափ զարգացած ցանց մը, որ կը վկայէ, թէ ժողովուրդը ունէր հնադարեան Հռոմի նման մտագրաղումներ : Ներկայիս, պաշտօնական դասաւորումը կ'ընդգրկէ անցեալ դարաշրջաններէ մնացած աւելի քան հազար յուշարձաններ եւ աւերակներ : Պատմական եւ մշակութային ամէնէն տպաւորիչ եւ հոյակապ յուշարձանները կեդրոնացած են Անքքորի մէջ, որ կէս հազարամեակ մը եղած է Քմեր Թագաւորութեան մայրաքաղաքը :

Քաղաքը կառուցուած է Թ. – ԺԳ. դարերու ընթացքին : Քմեր Թագաւորութեան ծաղկուն անտեսութիւնն ու մշակոյթը գրգռեցին օտար ներխուժողներու ախորժակը : Անքքթորը քանի մը անգամ գրաւուեցաւ սամերու եւ սիամցիներու կողմէ, որոնք կրակի եւ արեան դաշտի մը վերածեցին զայն : Բայց այդ ատեն եւս քաղաքը վերակառուցուեցաւ աւելի շքեղ : 1432ին, սիամական նոր ներխուժման մը հետեւանքով Անքքթորը լքուեցաւ : Ներխուժողները աւերեցին ոչ միայն բացառիկ արժէք ունեցող արուեստի յուշարձաններ, այլ նաեւ ոռոգումներու բարդ դրութիւնը, ինչ որ պատճառ դարձաւ որ բնակչութիւնը հեռանայ այդ շրջանէն : Ժամանակի ընթացքին, Անքքթոր Թագաւորանիստ մայրաքաղաքը ծածկուեցաւ անտառներով : Վերստին յայտնաբերուեցաւ 19րդ դարուն, եւ այդ թուականէն սկսեալ, մարդկային հանճարի հրաշալի ստեղծագործութիւնները ուսումնասիրութեան առարկայ դարձած են աշխարհի բոլոր երկիրներու բազմաթիւ հնագէտներու եւ արուեստի պատմագէտներու կողմէ :

Հոն գոյութիւն ունին բաղդատաբար լաւ պահուած առնուազն 12 յուշարձաններ : Ասոնցմէ՝ կեդրոնական տաճարը՝ Անքքթոր – Վաթը, իսկական գլուխ գործոց մըն է : Ճակատամասը ունի 180 քառ. մեթր տարածութիւն, իսկ բարձրութիւնը՝ աւելի քան 70 մեթր : Տաճարի գլխաւոր մասը շրջապատուած է 720 մեթրը երկարութեամբ հնդկական ու պուտտայական դիցաբանութեան քանդակներով, ինչպէս նաեւ ներխուժողներու դէմ քամպոճցիներու մղած պատերազմներու տեսարաններով զարդարուած քարաշէն նրբանցքով մը : Ամբողջ կառոյցը, մինչեւ անոր հինգ աշտարակները, պճնուած են արձաններով, հարթաքանդակներով եւ զարդաքանդակներով, բոլորն ալ քարաշէն :

Թ. Ա. Թ.

ՋԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ ՓԱՌԱՏՕՆԸ

ԼԻՈՆ, (Յատուկ) .— Հ. Յ. Դաշնակցութեան կեդր. Ֆրանսայի Նոր Սերնդականները, Շաբաթ, Մայիս 22ի երեկոյեան, քաղաքիս լաւագոյն սրահներէն Սալ – Ռամոյի մէջ միասնաբար տօնեցին իրենց միութեան հիմնադրութեան 20րդ տարեդարձը :

Հանդէսը փառատօնի մը բնոյթը առաւ :

Արդարեւ, եկած էին բազմահարիւր հայրենակիցներ եւ ընկերներ Վիէնէն, Վալանսէն, Տէսինէն, Փոն տը Շէրիւէն, Սէն Շամոնէն, Կըրնոպլէն եւ շրջակայ այլ վայրերէն՝ վայելելու համար ամիսներէ ի վեր պատրաստուած գեղարուեստական երեկոյթը :

Կազդուրիչ էր տեսնել մեր երիտասարդ ընկեր – ընկերուհիներու խանդն ու եռանդը : Մեր նորերը արմենական շունչով կը մեծնան, հակառակ միջավայրի հարթիչ գլաններուն :

Ժամը 21ին, օրուան խօսնակը՝ ընկ. Լիւլէճեան տօնակատարութիւնը բացուած յայտարարեց, հրաւիրելով ներկաները յոտնկայս յարգել մեր Մեծ Եղեռնի զոհերուն անթառամ յիշատակը :

« Յառաջ նահատակ»էն ետք խօսքը տրուեցաւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի կեդր. վարչութեան ներկայացուցիչ ընկեր Արտաշէս Փաշուճեանի, որ իր գրաւոր չինիչ ճառով պատմականը ըրաւ Նոր Սերունդին, իր հիմնադրութենէն (1945) մինչեւ այսօր :

« Ներկայիս Նոր Սերունդը 20 տարեկան կայտառ երիտասարդ մըն է, որ իր մէջ կը համրէ հարիւրներով երկսեռ երիտասարդներ, որոնք կը մեծնան եւ կը դաստիարակուին հայկական շունչով եւ հոգեբանութեամբ : Անոնք իրենց ժողովները, թղթակցութիւնները եւ նամակագրութիւնները կ'ընեն մայրենի լեզուով : Ամէն տարի մօտ 200 – 250 երկու սեռէ երիտասարդներ՝ նոր սերնդական կամ ոչ, իրենց ամառնային արձակուրդները կ'անցընեն հայեցի միջավայրի մը մէջ, միեւնոյն ատեն թրծուելով ազգային ոգիով : Պատիւ երիտասարդներուն, որ վաղը, այս ժողովուրդին առաջնորդները պիտի ըլլան » :

Ընկերոջ ճառը ընդունուեցաւ խանդավառութեամբ :

Ճառին յաջորդեց գեղարուեստական բաժինը : Վիէնի, Վալանսի, Տէսինի, Լիոնի, Փոն տը Շէրիւի եւ Սէն Շամոնի խումբերուն կողմէ ներկայացուեցան հայկական պարեր, երգեր, մենապարեր եւ մեներգներ, որոնք մեծ յաջողութիւն ունեցան : Թող ներեն մեր երիտասարդ ընկերներն ու ընկերուհիները, որ զանց կ'առնեմ իրենց անուններուն յիշատակութիւնը խնայելու համար «Յառաջ»ի էջերը :

Միրուած երգչուհի Օր. Անժէլ Կարապետեանի ղեկավարութեամբ, Լիոն – Տէսին միացեալ երգչախումբը, յաջորդաբար երգեց հինգ խմբերգներ՝ «Թէլլօ», « Իմ չինարի եարը», «Երազը», «Յուլկ ջան»ը եւ «Էս օր Ուրբաթ է»ն, որոնք մեծ յաջողութիւն գտան :

Դադարէն ետք, Տէսինի եւ Լիոնի Նոր Սերնդականները յաջողութեամբ ներկայացուցին Շիրվանզադէի «Եւգինէն » :

Գեղարուեստական բաժինը վերջ գտաւ Օր. Ա. Կարապետեանի երեք մեներգներով :

Ապրի՛ք երիտասարդներ :

ՀԻՒՍԷՅՆԻԿՅԻ

ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

ԷՔՍ – ԱՆ – ՓՐՈՎԱՆՍԻ ՄԷՋ

ԷՔՍ ԱՆ ՓՐՈՎԱՆՍ .—Ապրիլեան Եղեռնի Յիսնամեակին առթիւ եպիսկոպոսական պատարագ մատուցուեցաւ Մայիս 23ին, Կիրակի առաւօտ, Կաթողիկէ քոլէճի եկեղեցիին մէջ :

Ժամանակէն առաջ եկեղեցի փութացած էին Մարսէյլէն, ինչպէս նաեւ Էքսէն, Կարտանէն, Միլէն եւ Թուրտէկէն մեծ թիւ հայրենակիցներ : Պաշտօնապէս հրաւիրուած էին պետական եւ քաղաքական մեծ անձնաւորութիւններ, որոնց համար նախագահ Վահան Փորթուգալեան լայն գիծերով ներկայացուց հայ ժողովուրդի պատմութիւնը՝ ծագման օրերէն մինչեւ նորագոյն շրջանը եւ, այս առթիւ, մասնաւորապէս կանգ առաւ 1915ի Թրքական ցեղասպանութեան վրայ :

Ներկաները մեծ հետաքրքրութեամբ լսեցին պատմական փաստերու եւ տուեալներու վրայ հիմնուած այս ճառը :

Քարոզեց Արտաւազդ Եպիսկ. Թրթռեան, որ, իր կարգին, անդրադարձաւ 1915ի եղեռնին :

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՁԲՕՍԱԳՏՈՑՍ

Ընդառաջելով շատերու փափաքին, Մայիս մէկին զբօսապտոյտ մը տեղի ունեցաւ Լուառի գեղատեսիլ շրջանին մէջ, կազմակերպութեամբ Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Պանեօ – Քաշանի վարչութեան :

Երգով ու խմբերգով, զուարթ մթնոլորտի մէջ Կապոյտ Խաչուհիներ եւ համակիրներ օթոքառով ճամբայ ելան որոշեալ ժամուն եւ, յաջորդաբար, այցելեցին Լուառի զանազան դղեակները, որոնք փառքը կը կազմեն Ֆրանսական պատմութեան եւ ճարտարապետական արուեստին :

Բոլորին փափաքն է, որ այս ձեւի ձեռնարկներ կազմակերպուին շատ յաճախ, ոգեւորութիւն կը ստեղծէ :

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԲԱԶՄԱՎԷՊ, Թիւ 1–3 Յունուար – Մարտ, 1965, հանդիսարան, բանասիրական, գրական, գիտական, բարոյական : Հրատարակութիւն Վենետիկի Մխիթարեան միաբանութեան : Ս. Ղազար, Վենետիկ (Իտալիա) :

ԵՐԳԻԾԱՆՔԸ

ԵՐԿԱԹԷ ՎԱՐԱԳՈՅՐԻՆ ԵՏԻՆ

Մոսկուայի մէջ, խորհրդային քաղաքացի մը, կ'երթայ երկաթուղիի գծերուն վրայ կը պառկի, կեանքին վերջ տալու համար : Քովը՝ պայուսակով մը, կը դնէ երկու հաց, երշիկ, պանիր եւ շիշ մը վոտկա :

Անցորդ մը պայուսակը տեսնելով զարմացած կ'ըսէ .

— Այս ի՞նչ է : Ինքնասպան ըլլալ ուզողը ուտելիքի պէտք չունի :

Ինքնասպանութեան թեկնածուն կը պատասխանէ .

— Այդպէ՞ս կը կարծես դուն : Հապա եթէ պատահի որ կառաշարը յապաղում ունենայ քանի մը ժամ կամ արկածի հետեւանքով ուշանայ երկու օր, անօթի՞ մեռնիմ հոս :

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (248)

ԷԿԵՐԻ ** ** ԱՍՏՂԵՐԸ

— Ուրիշ վստահելի մարդ չունի՞ս :

— Անշուշտ ունիմ, բայց քաջացիները պիտի չվստահին : Մինչ դնչուին ամենեւին կարեւորութիւն չեն տար, եւ անոր ներկայութենէն չեն կասկածիր :

— Կը բաւէ գիտնալ թէ որոնք են համախոհները :

— Ես ալ այնպէս բախ իրեն :

— Շատ լաւ, այն ատեն կրնանք երթալ :

— Տիար բերդակալ, — ըսաւ Մեքչէի աւելի տաքուկ ձայնով մը, — նշանները ցոյց կուտան թէ Թագաւորական բանակը կը հասնի :

Տոպօ ուսերը թօթվեց .

— Կրնայ ըլլալ, — պատասխանեց տըխրագին, — սակայն այդ նշանները որ ձեզի այնպէս կարծել կուտան՝ ինծի նոյնը չեն ըսեր :

Մեքչէի դրեթէ քարացած մնաց :

Տոպօ ձեռքերը տարածեց .

— Եասաուլները բոլորն ալ հոս են : Երկու զօրավարները միասին տեսայ Ալմատիարի կողմերը . Թնդանօթներէն հատ մըն ալ չեն տարած ու չփոխադրուած մըն ալ հոս մնացած է :

— Այն ատեն ի՞նչ կը նշանակէ, — աչքերը թարթեց Մեքչէի քիչ մը ամչնալով :

Տոպօ դարձեալ ուսը թօթվեց .

— Ուրիշ բան չէ, բայց միայն անտառ գացած են :

— Անտա՞ռ :

— Այո, եւ այգիները, փայտ ու հող կրելու համար : Մեր խրամները պիտի լեցընեն ու փլատակներու քով բլուրներ պիտի բարձրացնեն : Սակայն սիրելի ըՍտեփան, այս բանը քեզի միայն կ'ըսեմ . բերդիններու թող ուրախանան որ օգնութիւնը կը հասնի :

Ձեռքերը երկարեց իր օգնականին ու վստահութեամբ լի նայեցաւ անոր . ապա այն սենեակը մտաւ ուր Փեթէօ եւ Պուտահազի պառկած էին :

×

Հազիւ մթնցաւ՝ լսուեցան Թրքական այրուձիին բաժնները հնչումները :

Լուսաւորող գնդակով կարելի էր տեսնել թէ ինչպէս ձիաւորները սանձէն բռնած կ'առաջնորդէին ձիերը եւ թէ ձիերը բեռնաւորուած էին ծառերու ու որթատունկերու ճիւղերով :

Իսկ ուղտերու երկար շարքերը լեցուն տոպրակներ կը բերէին :

Տոպօ դէպի վար դարձնելով մօրուքաւորներու եւ ծանր թնդանօթներու բերանները վրանին կրակել կուտար :

Սակայն գիշերը երթալով կը մթնէր, իսկ ձիաւորներու շարքերը չէին ընդհատիր : Տոպօ թողուց թնդանօթները ու միայն երբեմն երբեմն հրացաններով կրակել կուտար :

Իսկ վարը Թրքական բազմութիւնը մռաջան կ'աշխատէր . կը խշրտային իրարու վրայ նետուող ճիւղերը, կը լսուէին եասաուլներու կարգադրող ձայները :

Տոպօ բերդին լամբարներու մեծամասնութիւնը պարիսպներու ծակերուն ու փլատակներուն մէջ դնել տուաւ, այնպէս որ միայն դէպի դուրս լոյս տային, ու վարէն կարելի չըլլար նետով կամ հրացանով վար ձգել :

Բերդը ներսէն բոլորովին մութ էր, հազիւ քանի մը տեղ միայն վառուած էին կանթեղները : Հին դրան շրջակայքը հացի փուռերու լոյսէն լուսաւորուած էր . կիները այն ատեն ալ երգելով կ'աշխատէին :

— Թող երգեն, — ըսաւ Տոպօ, — ուր երգ կը լսուի բախտն ալ ներկայ է :

Մեքչէի կէս գիշերուան մօտերը Պոյլի աշտարակին վրայ կը հսկէր, դիտելու համար թէ արդեօք Թուրքերը կը շարժէ՞ն . արդեօք գիշերային յարձակումի չե՞ն պատրաստուիր :

Սպաներն ալ մեծ մասով տուփին անդին ցրուած էին ու կը հսկէին :

Մեքչէի երկու ափերը ձագարաձեւ ըրած ականջին՝ վար հակած մտիկ կ'ընէր մութին մէջ բան մը լսելու համար :

Ետեւէն մէկը զգեստը քաշեց : Գնչուն էր, որ ճերմակ կոշիկներ հագած, գլուխը աքաղաղի փետուրով զարդարուած սաղաւարտ մը, ու մէջքին մէկ կողմը սուր՝ միւս կողմն ալ ալիտակ երախակալով Թրքական նաքաշան մը ունէր :

— Փշթ . . . — ըսաւ խորհրդաւոր ձայնով, — փշթ . . .

— Ի՞նչ կ'ուզես :

— Մեծապատիւ փոխ հրամանատար, կարիճ տէր իմ, ձիուն սանձերը ձեռքերուս մէջ կը զգամ :

— Բա՞ն մը իմացար :

— Հա', եա, :

— Փաստ ունի՞ս :

— Ունիմ, միայն թէ պէտք է բռնել :

— Բռնէ ուրեմն, անպիտան :

— Է՞չ բռնեմ, հետս հրամեցէք, բայց անմիջապէս :

ԿԵԶԱ ԿԱՐՏՕՆԻ

(Շար.)

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Տէօնի եկեղեցւոյ կրօն. Ընկ. վարչութիւնս շնորհակալութեամբ առացած է Պ. Մարկոս Ղազարեանի մահուան առթիւ, ւոխան ծաղկեպսակի Պ. Մկրտիչ Պալ – եօղեանէ եւ Պ. Եղուարդ Մարկոսեանէ երեսունական ֆրանք :

×

Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը շնորհակալութեամբ առացած է հետեւեալ նուէրները եկեղեցւոյ պմրկթի նորոգութեան յատկացուելու համար :

Պ. Ս. Տամլամեան 500 ֆրանք, Տէր եւ Տիկին Ա. Օհանեան իրենց հանգուցեալ ծնողաց յիշատակին 50, Տիկին Գ. Վարժապետեանի մահուան տարեդարձին առթիւ 50, Հ. Պապեանի յիշատակին 50, Տիկին Վեհանուշ Կիւլէսէրեան եւ Տիկին Արուսեակ Պրուչեան յիսուն ֆրանք, Տիկ. Թ. Պեռոյեան հարիւր, Տիկին Ն. Տէմիրճեան հարիւր, Տէր եւ Տիկին Յարութիւն Ժամկոչեան իրենց թոռան մը – կրծտութեան առթիւ յիսուն ֆրանք :

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

DANSEURS
CAUCASIENS ET ARMENIENS
Bon contrat
Tél. : 926-71-14

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Վիրաբոյէն Տէր եւ Տիկին Յարէն Քոչեան յիսուն ֆր. կը նուիրեն Մշակոյթի Տան, Տիկին Աննա Տէլտալի մահուան առթիւ (Պոլիս) : (Մատնոյց Յառաջէն) :

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Գարեգին Նորսիկեան (Պագնոլիլէն) կը նուիրէ Նաբօ – Եղեայ Թօփալեանի ս – մուանութեան առթիւ Շաւիլի եկեղեցիին յիսուն ֆրանք : Զարմուհի Նալբանեան Շաւիլի եկեղեցիին կը նուիրէ 15 ֆր. :

Հ. Յ. Դ.

Վիէն.— Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Օհանջանեան Ակումբը : Ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է : Բացակաները նկատի պիտի առնուին :

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Հ. Յ. Դ. Շրջ. կոմիտէն ընկերական ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր շրջանի բոլոր ընկերները այս կիրակի ժամը 15ին : Սոյն ժողովին ներկայ պիտի գտնուին Կ. Կ.ի ներկայացուցիչները : (Ահարոնեան ակումբին մէջ) :

ԱԼՖՈՐՎԻԼ.— Հ. Յ. Դ. Սարգիս–Մեհրաեան ենթակոմիտէի ընդհ. ժողովը, այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, ծանօթ հաւաքատեղին : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը պարտաւորիչ է : Խիստ կարեւոր օրակարգ :

ԿԸ ՓՆՏՌՈՒԻ

Տէր եւ Տիկին Յակոբ եւ Պայծառ Մարգարեան կը փնտռեն իրենց զաւակները՝ Սիրանուշ ծնած Սէօլէկ 1920ին, Սիմոն ծնած Սէօլէկ 1923ին եւ Անդրանիկ ծնած Տոմմա (Փրոսոչանի) 1928ին : Կորսուած են 1944ին, պատերազմի ընթացքին : Ըստուած է ծնողքին թէ կորնգոս տեսնուած են : Լուր ունեցողներէն կը խնդրուի տեղեկացնել ծնողքին, 23, Բիւ Անտրէ Շէնիէ, Իսի լէ Մուլինօ (Սէն) :

Աթէնքի «Ազատ Օր»էն կը խնդրուի արտատպել :

ՀՐԱՊԱՐԱԿԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆ

Կազմակերպուած Համազգայինի Փարիզի մասնաճիւղին կողմէ, այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 20·30ին Մշակոյթի Տան «Շաւարշ Միսաքեան» սրահին մէջ :

Կը խօսի ՏԻԿ. Տ. ՍԷՐԻՆԿԻՒԼԵԱՆ

Նիւթ.— Տպաւորութիւններ Ամերիկահայ գաղութէն :

ՏԱՐԵԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ-ՊԱՐԱՇԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած

Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղին կողմէ, կիրակի 13 Յունիս, կէսօրէ ետք ժամը 16ին, Լիվրի–Կարկանի Սալ տէ Ֆէթին մէջ, մինչեւ ժամը 24 :

Գեղարուեստական ճոխ յայտագիր, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի «Նայիրի» պարախումբին, Նոր Սերունդի Առնուվիլի թատերախումբին, Օր. Ժաքլին Տիրատուրեանի եւ Օր. Մատլէն Փուշճեանի

ԵՒՐՈՊԱԿԱՆ ՊԱՐԵՐ

ղեկավարութեամբ «Ձիկաճ» Օրէսթրիին :

Ընկերական ջերմ մթնոլորտ

Առատ կերուխում և հաճելի անակնկալներ

Նախապէս սեղան ապահովելու համար հեռաձայնել .—

Դատաւորեան, 929–91–94 :

Հաղորդակցութեան մէջոց.— Մէթրօ էկլիզ տը Փանթէնեէն առնել Օթոպիւս թիւ 247ը (կառ տը Սեւրան) եւ իջնել Լիվրի–Կարկան – Մէոի :

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՀԵՐՈՍԱՄԱՐՏԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

ՏԻՄԻՆԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 21էն մինչեւ լոյս, Հ. Յ. Դ. Տան մէջ : Համառօտութեամբ Մարսէյլի Կեդրոնական վարչութեան :

Կը նախագահէ ԱՆԴՐԱՆԻԿ ՄԼՈՑԵԱՆ

Կը խօսին՝ ՎԱՐԴԱՆ ՊԱՆՏԻԿԵԱՆ (Մարսէյլէն, նախագահ կեդր. վարչութեան) եւ ՏԷՐ ԵՂԻՇԷ ՔՀՆՅ. ՓԱՆՈՍԵԱՆ :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին :

Պաչտօնական մասէն ետք .— Հայրենակցական խնջոյք :

ՆՈՒՐՀԱՆ ՓՐԻՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է
բոլոր ճամբորդութիւններու համար
ՕԴԱՆԱՒ–ՇՈՓԵՆԱՒ–ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ
Դիմել
Agence de Voyage
PARENTY & DESROUSSEAUX
7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)
Métro :
4 Septembre ou Opéra
Téléph. : RIC. 79-86
RIC. 79-39
Բաց է ամէն օր,
ժամը 9–12 եւ 14–18
բացի շաբաթէն,

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՄԱՅԻՍ 28Ը ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 21·30ին առաւօտ, Ալհամպրայի մէջ :

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Մարսէյլի Շրջ. կոմիտէին, բարձր հովանաւորութեամբ Մարսէյլի Երեսփոխան–քաղաքապետ ԿԱՄԱՐՈՆ ՏԷՖԷՐԻ

Մասնակցութեամբ՝ Շրջանի բոլոր ընկերներուն ու Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան :

Կը նախագահէ՝
ԸՆԿ. ՏԻԳՐԱՆ ԹԱՂՈՅԵԱՆ
Կը խօսի՝ ԸՆԿ. ԽԱՉԻԿ ՄԿՐՏԻՉԵԱՆ

ՎԻԷՆԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Անի կոմիտէի, մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի, Ֆ. Կ. Խաչի, Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ Հայ Կամ. Մար. Միութեան :

Այս կիրակի կէսօրէ ետք, ժամը 3ին, Սէրիլը Կաթոլիկ սրահին մէջ :

Կը նախագահէ՝
ԸՆԿ. ԱՒԱԳ ԼՈՒՍԱՐԵԻԵԱՆ

Գեղարուեստական ճոխ բաժին :

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը խմբերգով, հայկական պարով :

Ատրասանութիւն ընկ. Սարգիս Զէյթլեան, *մէնեջր* ընկ. Պետրոս Շահճաֆեան, *մէնեջր* Նոր Սերնդական Ասատուր Մաղաքեան, *դաշնակ* Օր. Ե. Ռստիքեան, Օր. Ն. Զաքարեան, *մէնեջր* Օր. Թ. Միջոյեան, Օր. Օտ. Մաղաքեան :

×

ԱՌՆՈՒՎԻԼԻ ՄԷՋ

Այս Շաբաթ իրիկուն ժամը 20·30ին, եկեղեցւոյ կից սրահին մէջ, նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Վարդան ենթակոմիտէի :

Կը խօսի ԺԻՐԱՅՐ ՄԻՐԻՃԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժին : Անակնկալներ :

ՁԱՇԱՓԻՆ 5 ՖՐԱՆՔ :

Գեղարուեստական խնամուած յայտագիր :

Երգ Օր. Քէօմիւրճեան (Լիոնէն), Անի Զէօրէէճեան : Վերգինէ Նազարեան (արտասանութիւն ֆրանսերէն), Յ. Սարգիսեան (արտասանութիւն), խմբական արտասանութիւն Դ. Վարուժանի (Հայրենիքի ոգին) :

Կէս գիշերէն ետք եւրոպական պարեր, հանրածանօթ նուագախումբ :

ԷՏԻ ԹՈՒՌՆԷԼ

Ճոխ պիւֆէ Դիւրամատչելի գիներ

×

ԿՐԸՆՈՊԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Եօթեղբայրեաց ենթակոմիտէի : Մասնակցութեամբ Կապ. Խաչի եւ Նոր Սերունդի «Վարուժան» խումբի :

Այս կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3·30ին Րիւ Ժէնի սրահին մէջ :

Գեղարուեստական ճոխ բաժին :

Կը նախագահէ
ԸՆԿ. Տ. ՍԱՆՃԵԱՆ
Կը խօսի ԸՆԿ. ՄԻՍԱՔ – ՄԻՐՋԻ

Մանրամասնութիւնները տեղւոյն վրայ :

Մուտքը ազատ է :

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ. Մ. Ը. Մ.ի եւ Աբծխ. մարզական միութեան :

Կիրակի Յունիս 20, ամբողջ օրը

Hôtel Restaurant des Grottes
Trois-Lucs

Ճոխ պիւֆէ համփուրով խորոված եւ հաճելի անակնկալներ :

ՖՈՅԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄՆԵՐԸ — 20ՐԴ ՏԱՐԻ

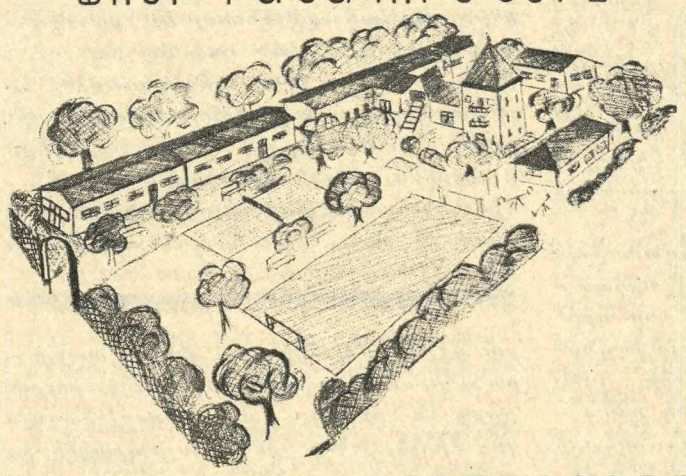

Ա. Շրջան 5 – 31 Յուլիս, 7էն 15 տարեկան մանչերու եւ աղջիկներու համար :

Բ. Շրջան, 2 – 15 Օգոստոս, 14էն վեր եղողներուն համար :

Արձանագրութեան համար դիմել
ԺԷՕՆԷՍ Է ԱՔՍԻՈՆ
վեր. Յ. Հէրմաեանի,
6, Place de la Rotonde
St.-Jérôme - Marseille 13
Tél. : 62-85-10

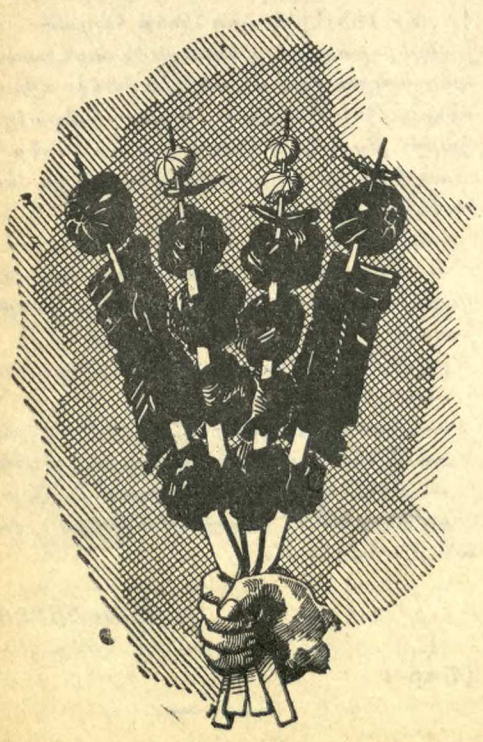

ՃԱՇԱՐԱՆ
ԵԱՐ
ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր :

Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ :

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES
4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e
Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84
Métro : F. D. Roosevelt

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 ֆր. — Հատը 0.30 Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 13 ՅՈՒՆԻՍ
DIMANCHE 13 JUIN 1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 10330 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 41e ANNÉE — No 10.330

ԳՐԱԿԱՆ ԷՋԵՐ

ՄԱՀԱՊԱՏԻԺ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԵՄ

Ա.

— Վաղը պիտի այցելենք Քարնավալէ Թանգարանը, — յայտարարեցին ուսուցին մեթրօն, փողոցը, Թանգարանին թաղային թիւը :

Սորպոնի «Ֆրանսական քաղաքակրթութիւն» դասընթացքը՝ իր օտար ունկնդիրներուն լաւագէս ճանչցնելու համար մեծ մայրաքաղաքը՝ ունէր այցելութիւններու յաւելուածական յայտագիր մը: Շաբաթը հեղ մը ու Շաբաթ օրերը, փրոֆէսէօրի մը ընկերակցութեամբ, ուսանողները կ'այցելէին այս կամ այն վայրը՝ յիշատակարան մը, թաղ մը, թանգարաններէն մէկը, տաճար մը :

Առտու, նշանակուած ժամէն առաջ, Ելայ ճամբայ ու մօտ Թանգարանին հանդիպակաց փողոցին վրայ երկարող սրճարանը: Քիչ անց եկաւ Իտալուհին, Քարլան ու անգամ մը նայելէ ետք շէնքին, հանեց պզտիկ տետրակ մը եւ սկսաւ արձանագրել դրան վրայ դրոշմուած գրաւոր փորագրութիւնը :

Շուտով իրեն միացան ուրիշներ ու երբ փրոֆէսէօրը երեւցաւ ելայ ու խառնուեցայ իրենց :

Հասած էր ժամը, բայց հետաքրքիրներուն թիւը շատ չէր: Ընդամէնը եօթը հոգի էին ու կը ներկայացնէին եօթը տարբեր երկիրներ: Քիչ մը սպասեցինք: Եկող չեղաւ.

— «Բազում են կոչեցեալք, բայց սակաւ են ընտրեալք», — ըսաւ փրոֆէսէօրը ժպտելով, ու մտանք ներս :

Փարիզի տուներուն մեծ մասին պէս, արտաքինով ոչինչ բան չէնք մըն էր Քարնավալէն, այլ ներքա՛ն պատմութիւն ու խորհուրդ կ'ամփոփէր ներսը, Փարիզի տուներուն մեծ մասին պէս: Դուրսէն անտեսուած մասերուն նայելով ո՞վ կրնայ գիտել, թէ իր տեսածը կը ներկայացնէ այս քաղաքին ամբողջական խորհուրդը: Ներսն է Փարիզը, այս անշուք ու գորշ շրջապատներուն խորքը. հոն է իր շլացուցիչ լոյսը, իրական հարստութիւնը, յաւիտենութիւնը նուաճող իր գաղտնիքները ներսն են :

Թանգարան դառնալէ առաջ պատմութիւն մը ապրած տունն է ան, Մատամ Սէվինեէի հռչակաւոր սալոնը, ուր ժամանակակիցները եկած են ու փնտռած, ներշնչած, ներշնչուած ու հեռացած են, իրենցմէ բան մը փոխանցելով այս պատերուն: Մատամ Սէվինեէն այնուհետեւ գրած է կոմսուհի իր աղջկան ուղղուած հռչակաւոր իր նամակները, որոնց ընթերցումով Ֆրանսացիները կը վերակազմեն ժամանակի այդ հատուածը, ու այնքան հպարտ են անոնց ոճային նրբութիւններով :

Հիմա, ու հարիւր տարիներէ ի վեր, անկէ դարձած է Թանգարան ու կ'ամփոփէ Յեղափոխութեան շրջանի ամէնէն թանկ նշխարները: Հոն կը գտնես ձեռագիր պատգամներ, Յեղափոխութեան օրաթերթերը ու սեղան թերթերէն օրինակներ, փարոսափինջեր ու հագուստի ծուփեր, գրիչներ ու մահարձ գործիքներ: Առանցմէ աւելի մարդու ուշադրութիւնը կը գրաւեն սակայն պարզ ժողովուրդին՝ Յեղափոխութեան բերած մասնակցութեան տարբերական վկայութիւնները: Իւրաքանչիւր արհեստաւոր իր մէկ ձեռակերտին վրայ արձանագրած է իր խանդավառութիւնն ու կամքը: Պնակներ, ափսէներ, բուռակներ ու անոնց վրայ՝ «Մահ թագաւորին», «Կեցցէ Յեղափոխութիւնը», «Ազատութիւն կ'ուզենք» ու յեղափոխական համոզումներուն ամէնէն գրաւիչը, յախճապակեայ անօթի մը վրայ՝ «Մահ կամ Ազատութիւն» :

Ֆրանսացիներուն մէ՞ջ ալ Թուրքեր ու արիւնոտ սուլթաններ գործած են արդեօք, որ մարդիկ սովորէին մահը եւ ազատութիւնը նոյն աստիճանին վրայ ըմբռնել եւ հաւասար կերպով ընդունիլ մէկը կամ միւսը, — ըսի խորհելով, ու չեմ գիտեր որո՞ւն դրդումով կը պատրաստուէի թուղթի մը վրայ առնել ընագիրը, երբ կողքիս երեւցաւ փրոֆէսէօրը :

— Հետաքրքրական բան մը գտա՞ր, — հարցուց ժպտուն :

— Այո :

— Ի՞նչ :

Մատնանշեցի :

— Բան մը կը յիշեցնէ՞ քեզի :

— Մեր նշանաբանն է :

— Նո՞ր :

— Դարերէ ի վեր :

— Մեր Յեղափոխութենէ՞ն ալ առաջ :

— Ձեր Յեղափոխութենէն ալ առաջ :

Յիշեցի անմիջապէս ու յիշեցուցի մեր Եղիշէին «Մահ իմացեալը», որ ազատութեան ծարաւի մը յայտարարութիւնն է նախ եւ ապա այդ գիտակցութեամբ մահը ընտրողներուն տրուած անմահութեան պսակ մը :

Նոյն պահուն փրոֆէսէօրը կանչեց միւսները ու անօթներուն նայելով՝ սկսաւ գրուատել աշխարհը նոր անկիւնադարձի մը առջեւ դրած այդ ապրելային շարժումը: Մենք խանդավառութեամբ մտիկ կ'ընէինք, մինչ Քարլան կատափնատ բարձրացող խրախուսիչ անձի հետ կը սեղմէր ու կը դողար: Այսպէս էր միշտ, հաւաքական յուզումներէ ու խանդավառութենէ դուրս, գլխահակ կամ աչքերը հեռուն սեւեռած բացակայ մը: Ամբողջ Յուլիսը միասին անցուցինք, բայց իր դէմքին բնաւ չնշմարեցի արեւմտեան աշխարհի աղջիկներուն անփոյթ զուարթութիւնը: Բարեւ կուտար միայն ու բարեւ կ'առնէր միայն... Կը ժպտէր քիչ անգամ ու իր ժպիտը ներքին դժբախտակութենէն աւելի դիմացինին հաճոյք պատճառելու կանխամտածուած կեցուածքէ մը կը ձեւակերպուէր: Վերապահ, շատ մտածկոտ ու շատ տխուր էակ մը, որ խուճապահար հեռացաւ մեզմէ, երբ փրոֆէսէօրին նկարագրութեամբ՝ կառափնարանի ճամբուն վրայ յեղափոխականները սկսան քաշքշել Ֆրանսայի վերջին Թագաւորը եւ Մարի Անթուանէթը: Ապա նոյն ճամբուն վրայ երեւցան Մատամ Ռօլանը եւ Անտրէ Շէնիէն, մեծախօսով Տանթոնն ու Ռոպէսփիէռը, անոնց միւս ընկերները ու մեծերուն հրաշակաւոր խօսքերը.

— Ազատութի՛ւն, որքա՛ն ոճիրներ կը գործուին քու անունով :

— Յեղափոխութիւնը բանաստեղծներու պէտք չունի :

— Ռոպէսփիէռը պիտի հետեւի մեր քայլերուն :

Փրոֆէսէօրը վերջացուց ու ժամացոյցին նայեցաւ :

— Յեղափոխութեան մակընթաց օրերուն թերեւս ըմբռնելի է մէկզմէկ սպաննելու այս մոլեգնութիւնը, բայց անկէ դուրս մարդ իրաւունք չունի ուրիշ մարդ մը դատելու եւ մահավճիռ ստորագրելու անոր դէմ, — ըսաւ Զուիցերացին :

— Ես նման իրաւունք մը տալ կը մերժեմ մարդոց նոյնիսկ յեղափոխութեան օրերուն, — յարեց Շուէտուհին :

— Վէճի հետաքրքրական նիւթ է մահավճիռի պարագան, — ըսաւ փրոֆէսէօրը, — բայց եկէք դուրս եւ պզտիկ սուրճի մը առջեւ շարունակենք :

Ելանք Քարնավալէէն ու մօտակայ սրճարանին մէջ, «պզտիկ» սուրճի մը եւ «պզտիկ» սիկարէթի մը հետ՝ Զուիցերացին շարունակեց իր մարդասիրական ճառը, վեր առնելով կեանքի արժէքը եւ յիմարական գտնելով մահավճիռին որդեգրումը :

— Ոչ, մարդ իրաւունք չունի սառնասրտութեամբ ուրիշ մը կեանքէն զրկելու :

— Ի՞նչպէս թէ չունի, — առարկեց Ամերիկացին, — առանց մահապատիժի բռնադատող օրէնքին՝ չարագործները քաոսի պիտի վերածէին կեանքը : Արդարներուն խաղաղութիւնը ապահովելու եւ բարութիւնն ու բարիքը անեղծելու համար, ես անհրաժեշտ կը գտնեմ չարագործներուն օրինական պատուհասումը :

Փրոֆէսէօրը կարծիք չէր յայտներ : Կը միջամտէր միայն սխալ կառուցուած նախադասութիւններուն առթեն :

— Թերեւս փարադոքս թուի ձեզի, — խօսք առի ես, — բայց ըսեմ՝ մենք այնքան տառապած ենք, որ չենք կրնար արդար չըլլալ, ու եղած ենք այնքան բարի, որ դիւրին չէ մեզի հանդուրժել չարը : Ես կը բաժնեմ պարոն Ամերիկացիին տեսակէտը : Մարդիկ պէտք չէ մոռնան այդ սարսափելի օրէնքը :

ՊՕՂՈՍ ՄՆԱՑԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸ ԿՈԼ - ԷՐՀԱՐՏ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

ԳԵՐՄԱՆԱՑԻՔ ԱՆՏԱՐԲԵՐ ԵՆ

«Օռոռ»ի թղթակիցը ցաւով կը նկատէ թէ Գերմանացիք ոչ մէկ խանդավառութիւն ցոյց տուած են տը Կոլի երբ նախագահական թափօրը Վահնի օդակայանէն կ'երթար դէպի Պոն :

Իրեն ի պատիւ տրուած կոչունքի մը ընթացքին, նախագահ տը Կոլ շնորհակալութիւն յայտնելէ ետք իրեն եղած հիւրասիրութեան համար, յայտարարած է.— «Նախաձեռնած ենք, դուք եւ մենք, արեւմտեան Եւրոպան կառուցանելու : Ա՛հ, ինչ՛ տաճար : Սակայն բոլոր տուեալներն ունինք մտածելու որ այդքան ժամանակ պիտի չունենք — դարեր կը տեւէ ինչպէս Քէօլնի մէջ — եւ թէ այդքան ճիգերը պիտի չթափենք այդ կառուցումը գլուխ հանելու համար, վասնզի արդի ժամանակները գործիքներ եւ միջոցներ կը տրամադրեն կառուցանողներուն զորս մեր հայրերը չունէին : Ուրեմն այդ տաճարը զոր կը կառուցանենք, կը խօսիմ Արեւմտեան Եւրոպայի մասին, հիմ մը ունի եւ այդ անհրաժեշտ հիմը, Գերմանիոյ եւ Ֆրանսայի հաշտութիւնն է : Ունի սիւներ, կամ սիւներ պիտի ունենայ, եւրոպական Տնտեսական Համայնքանութիւնն է որ պիտի կազմէ այդ սիւները: Եւ երբ ըլլայ, կը մնայ տանիքը եւ կամարակները, այսինքն քաղաքական գործակցութիւնը : Յոյս ունինք որ պիտի յաջողինք: Երբ ըրած ըլլանք, միայն մեզի համար պիտի չըլլայ այդ, նաեւ ուրիշներու համար եթէ ուզեն մասնակցիլ Վեցերուն : Եւ, ո՞վ գիտէ, երբ մեր նպատակին հասած ըլլանք, կարելի է համբերանքնիս կը մնայ եւ փափաք կ'ունենանք ուրիշ տաճար մը կառուցանել, աւելի մեծ եւ աւելի գեղեցիկ, ըսել կ'ուզեմ ամբողջ Եւրոպայի միութիւնը: Այդ յոյսով է եւ այդ նպատակով, որ բաժակս կը բարձրացնեմ, վարչապետ, ձեզի ի պատիւ : Կը բարձրացնեմ Եւրոպայի ճարտարապետի մը ի պատիւ, հաշտութեան ճարտարապետի մը ընդմիշտ, վարչապետ՝ Ատընաուըրի, ի պատիւ Գերմանիոյ եւ ի պատիւ Գերմանիոյ եւ Ֆրանսայի բարեկամութեան » :

Էրհարտ ճշդած է իր պատասխանին մէջ «մեր դիրքերը քիչ թէ շատ տարբեր են եւ մեր այսօրուան խօսակցութիւնը ցոյց տուաւ թէ բաւական տարբերութիւններ կան մեր տեսակէտներուն միջեւ, բայց ոչ մէկ տեղ մեր խօսակցութիւնը անդարմանելի ընոյթ առաւ : Ֆրանքօ-գերման բարեկամութիւնը եւրոպական կեանքին աղբիւրն է ու նախապայմանը եւրոպական որեւէ միասնականութեան : Չեմ ուզեր վերջնական ձեւով կաղապարել Եւրոպան այս խօսակցութեանց առթիւ : Այս կէտին շուրջ եւս, նոյն կարծիքը չունինք թերեւս, բայց կը շարունակենք զրոյցը եւ գիտենք թէ ինչ բանի կը վերաբերի » :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԶՈՒԻՑԵՐԻԱՆ ալ իր հիւլէական ռումբը պիտի ունենայ 1971ին, ըստ պելժիական «Լօրլօփ Մակազին» շաբաթաթերթին, որ ձեռք անցուցած է «գաղտնի փաստաթուղթ մը» :

«ՖԻԿԱՐՕ» սրամտութեամբ կը պատմէ «Երիտասարդ Թուրքերու» եւ Շրջանային ոստիկանութեան ոդիսականը : Արդարեւ 20րդ թաղամասի ոստիկանները երեք օր է կը հարցաքննեն երեք Թուրք երիտասարդները, բայց ... իրար չեն հասկնար : Այս երեք Թուրքերը իբր ուսանող Փարիզ եկած են եւ թաքսի մը առած առջի օր, Բիւ տիւ Հավր : Օդի հանելով, սպառնացած են վարորդին, դանակով մը, ծեծած, վրայի դրամը առած եւ կառքէն դուրս նետած : Ապա կառքով փախած են, ետքը «2-ձի»մը գողցած, բայց ի վերջոյ ոստիկաններու ձեռքը անցած են: Հարցաքննութիւնը կրնայ տեւել... կը գրէ Ֆիկարօ :

ԵՈՒԿՈՍԼԱՒԻՈՅ կառավարութիւնը որոշեց արժեզրկել տինարը կարգուկանոն վերահաստատելու համար երկրին տնտեսական քաոսին մէջ :

ՍԱՅԿՈՆԻ մէջ կառավարական նոր տագնապ մը ծագած է, Քուաթի դահլիճը իր իրաւասութիւնները յանձնած է զինուորականներուն :

ՖՐԱՆՍԱՅԻ Լուսաւորութեան նախարարը Ք.ի դէմ բողոք բարձրացուց Պաշօյի նոր խարդախութեան առթիւ : Մինիւթ շաբաթաթերթը իր առջի օրուան թիւին մէջ կը գրէր թէ խումբ մը աշակերտներ «Լիւրի Փիւպլիքի» տնօրէնին անցեալ շաբաթ, յանձնած էին Պաշօյի քննութեան նիւթերը: Կը թուի թէ Ֆրանսայի համալսարանական եւ կրթական շրջանակները կորսնցուցած են այն վարկը զոր ունէին, այս յաջորդական խայտառակութեանց առթիւ, որոնց տուժողը աշակերտներն են ու նաեւ երկիրը որ կը վարկաբեկուի այս ձեւով, մինչ ցարդ ֆրանսական կրթական մակարդակը բարձր որակ ու վարկ կը վայելէր ամէն տեղ :

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ վարչապետ Կոսիկին յայտարարած է, Շուէտի վարչապետին ի պատիւ տրուած ճաշի մը առթիւ, թէ երկու երկիրներու տեսակէտները իրարու կը համապատասխանեն ինչ կը վերաբերի խաղաղութեան ամրապնդման եւ պահպանումին :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼ Չորեքշաբթի օր կը սկսի իր շրջապտոյտը Սէն է Ուազի եւ Սէն է Մառնի նահանգները: Վերսայլի մէջ պիտի ընդունուի նախարարապետ Փոմփիտուի կողմէ: Փարիզ պիտի վերադառնայ Թանով, Ուրբաթ օր: Յաջորդ օրերն ալ պիտի անցնի Էօռ է Լուառ :

«ԱՌԷՔ ԿԵՐԱՅՔ», ՃԻՇԴ ԱՅՍՊԷՍ

(ՓԱԿԱԳԻԾ)

Յարգանօք առ
Գ. ՎԱՀԱՆ ՓՈՐԹՈՒԳԱԼԵԱՆ(*)

Գրեր էի թէ սխալ է բաժնել այս երկու բայերը՝ ստորակէտով ։

Անծանօթ մը, առանց ստորագրելու, հեգնանք ու ծաղր է թափեր նամակի մը մէջ՝ ինծի գիտել տալու համար թէ Աստուածաշունչ Մատեանի ֆրանսերէն թարգմանութեան մէջ բաժնուած են այս բայերը ստորակէտով ։

Երբ կը գրէի թէ սխալ է,— հայերէն թարգմանութեան մասին էր խօսքս,— անշուշտ գիտէի թէ կան լեզուներ որ կը բաժնեն բայերը ոչ միայն ստորակէտով, այլ եւ... Եւ չակերտով ։ Ոչ միայն ֆրանսերէն թարգմանութեանց մէջ, այլ եւ անգլերէն, այլ եւ գերմաներէն, այլ եւ լատիներէն, (ռուսերէն Աստուածաշունչ Մատեան չունիմ) ։ Ուրեմն, գիտութեամբ էր որ կը գրէի թէ սխալ է ստորակէտով կամ չակերտով բաժնել այս բայերը՝ հայերէնի մէջ ։

Արդ, քանի որ գիտել կը տրուի ինծի թէ ֆրանսերէնը ստորակէտով կը բաժնէ բայերը, կը պատասխանեմ աւելցնելով թէ սխալը սխալ է ֆրանսերէնի մէջ ալ, անգլերէնի մէջ ալ, կամ թէ ինչ լեզուով ալ գրուի ։

Անծանօթը, որ գրածներս կը կարդայ, պէ՛տք է գիտնայ թէ մէկ գիրքով կշտացող չեմ, մէկ աղբիւրի ջուրով գոհացող չեմ ։ Ջո՛ւր եմ խմեր «քառսուն գուռով» աղբիւրներէ, մանկութեանս օրերուն, ու նոյն վարժութեամբ, այժմ արդէն ի ծայր չափահասութեան, քառսուն գուռէ ջուր կ'առնեմ՝ երբ բան մը կը գրեմ ։

Ուրեմն, ի գիտութիւն պարոն անծանօթին,— հին տաշտի խմոր՝ ըստ իր գրոյն,— կը յայտնեմ թէ «առէք կերայք» խօսքին մէջ բայերը ստորակէտով կը բաժնեն Օսթերվալտ, Վիկուռու, Օլթրամառ, Պարտի եւ Թրիքօ, Լիւսօ եւ Քոլոմպ ։ Իսկ չակերտով կը բաժնեն Ժիւլ Սեկոնտ, Քրամփոն, Ա. Վենսան,— կը թուեմ միայն անոնք որ շատ մաշած են ձեռքերուս տակ ։

Իսկ մեր Մեծաքանչը, դշխոյ ամենայն Հայոց եւ յաւիտենականութեան, կը մերժէ հետեւիլ այս մեծահամբաւ հեղինակութեանց ։ Ի վերջոյ, պէտք չէ մոռնալ թէ առաջնակարգ լեզուաբան էին մեր թարգմանիչները ։

Ձեմ ուզեր վիճիլ օտար մեծ մարդոց հետ ։ Ինչ ձեւով կ'ուզեն՝ թող գրեն, ի վերջոյ օտար են ։ Բայց կ'ըսեմ՝ սխալ է հետեւիլ անոնց ։ Ֆրանսերէնի մէջ, գերմաներէնի մէջ, անգլերէնի մէջ թերեւս կարելի չէ ըսել «կերէք»՝ առանց նախ «առէք» ըսելու նախապէս, այն պատճառաւ թէ ուտելու համար՝ հարկ է... ձեռքով առնել, վերցնել,— այն ատեն ինչո՞ւ չըսուի նաեւ ... ծամեցէք եւ կլլեցէք ։ Ասարկութեանս միտքն այն է թէ «առէք կերայք» խօսքին մէջ իր սեփական իմաստը կորսնցուցած է առաջին բայը ։ «Առէք» չի նշանակեր առէք ։ Եւ հայ թարգմանիչը շատ լաւ հասկցած է խօսքին իմաստը, եւ ատո՛ր համար է որ հայերէն թարգմանութիւնը կոչուած է «թագուհի թարգմանութեանց» ։

Ծանօթ խօսքին իմաստը եւ ոճական ձեւը պարզելէ առաջ, ձեր ուշադրութիւնը կը հրաւիրեմ փոփոխութեան մը վրայ ։

Ըստ Մատթէոսի Աւետարանին՝ ա՛յս ձեւն ունի տարազը. «Առէք կերայք» (Մատթ. ԻԶ. 26) ։

Բագրատունիի հրատարակութիւնը ոչ ստորակէտ կը դնէ, ոչ ալ չակերտ, եւ կը պահէ երկրորդ բային դասական հրամայական ձեւը ։ Պալտատլեան հրատարակութիւնը, որ կը վայելէր Վարժապետեան պատրիարքին հովանաւորութիւնը, անվիճելի գրաբարագէտներու (Ա. Գաբագաչեան, Յ. Գուրգէն) հսկողութեան տակ, կը բաժնէ բայերը ստորակէտով,— զարմանալի՛, զարմանալի՛— եւ կը պահէ երկրորդ բային դասական հրամայական ձեւը, բայց Պօղոսի վկայութեան մէջ (Ա. Կոր. ԺԱ. 7), կը ջնջէ ստորակէտ փուշը ստորէջեալ սրբագրութեամբ ։ Աշխարհաբար թարգմանութիւնը, Պալյլ Հաուզի գործ (գետնին տա՛կը անցնի,— հայերէն չէ), կուտայ. «Առէք՝ կերէք» ։ Ի՞նչ կը նշանակէ այս բութը՝ թարգմանողին բութ խելքով,— չեմ գիտեր ։ Իսկ Պօղոսի վկայութեան մէջ՝ թէ՛ բութ, թէ՛ չակերտ. «Առէք՝ ու կերէք»,— անժուր ապուր ։

Մինչեւ Լամբրոնացի՝ պահուած է դասական ձեւը. «Առէք կերայք» ։ Ո՛չ ստորակէտ, ո՛չ չակերտ, բայց դասական ձեւով խոնարհուած (Խորհրդածութիւն Սրբազան Պատարագի, տպ. Երուսաղէմ, էջ 97) ։ Ձեմ գիտեր թէ ի՛նչ օրինակի կը հետեւի Մսեր Գրիգորեան, կոչուած նաեւ Զմիւռնացի, որ կը գրէ. «Առէք կերայք՝ այս է մարմին իմ», բութը երկրորդ բային կոնակը (Հրահանգ Քրիստոնէական Հաւատոյ, տպ. Մոսկուա, 1850) ։

Բայց մեր եկեղեցիներուն մէջ՝ ժամարարը կ'ըսէ. «Առէք, կերէք» ։ Ինչպէս Պատարագամատոյցներուն մէջ կը գրուի. «Առէք, կերէք» ։ Ասկէ նաեւ ժամարարներու կողմէ եղանակաւորումի սխալը ։

Ե՞րբ կատարուած է այս փոփոխութիւնը առաջին անգամ եւ ինչո՞ւ ։

Հացունի կը գրէ. «Սրբագործութեան յաւանդութենէ նախնեաց եկած ձեւին մէջ՝ Սիւնհոդոսը կը պատուիրէ ամէն հայ քահանայից միապէս ըսել կերէք, եւ ոչ բնաւ կերայք» (Հայ Ծէսը, էջ 122) ։ Հացունի դժգոհ կը թուի, որ Սիւնհոդոսը, «զփառաւոր մեր լեզու ճոխ եւ մեծատուն եւ գեղեցկագոյն» համարելով հանդերձ, չէ հրահանգած «Յիսուսի ոսկի խօսքերը արտաբերել ոսկի՛ բառերով», դասական ձեւով ։ Ափսո՛ս, չունիմ «Գործք եւ վճիռք ազգային Սիւնհոդոսի Հայոց» գիրքը, տպուած Պոլիս 1914ին,— թերեւս այնտեղ գտնէի բացատրութիւն մը ։

Այսքան ջուրը մտնելէ ետք՝ լաւ է լողալ ։ Հացունի ցոյց կուտայ ուրիշ փոփոխութիւն մը եւս նոյն տարազին զուգահեռ երկրորդ հատուածին մէջ. «Այս է արիւն իմ Նորոյ Ուխտի, որ յաղագս ձեր եւ բազմաց հեղանի» ։ Ուրկէ՞ կուգայ այս հեղանի ձեւը ։ Աւետարանին մէջ գրուած է հեղու ։

Հ. Գաբրիէլ Աւետիքեան խոնարհման ձեւերու երրորդ լծորդութեան օրինակ առած է հեղում բայը, որու սահմանական ներկան՝ հեղու ։ Բագրատունի, նոյն բային իբրեւ կրաւորական ձեւ, կուտայ հեղայ ։ Ամէն պարագայի մէջ, ոչ առաջինը կը յիշէ հեղանի ձեւ մը, ոչ ալ երկրորդը ։ Դեռ աւելին,— ոչ եղանիմ, ոչ զեղանիմ, ոչ ալ տեսանիմ բայերուն խումբին մէջ կը յիշուի հեղանիմ բայ մը ։ Միայն Երից Վարդապետաց բառարանն է, որ հեղում բային կողքին՝ կը դնէ «իբր հեղանիլ», աւելի վար՝ «գինին հեղու, այսինքն հեղանի» ։

1879ին Երուսաղէմ տպուած Քրիստոնէական մը «կերայք» բայը կը դնէ դասական ձեւով, իսկ փոխան «հեղու» բայաձեւին՝ կուտայ «հեղանի» ։

Արդ, Հացունի այս վերջին ձեւը կը համարի աղաւաղեալ ձեւ մը կամ տամկօրէն, ուրեմն յետսամուտ ։

Քանի դեռ սրբագրութեանց չաւիղին մէջ կը գտնուինք, օգտակար կը համարեմ աւելցնել, « ի պէտս զարգացելոց», թէ Մխիթար Աբբահայր շփոթած է «հեղուլ» «եւ յեղուլ» բայերը ու կը գրէ թէ « հեղուլ » կը նշանակէ նաեւ թարգմանել, վկայութիւն բերելով Խորենացիէն. « Ձնոր կտակս հեղուլ ի հայ բան » (Գ. 53) ։ Այստեղ «հեղուլ» պէտք է գրել «յեղուլ», բայ մը զոր Խորենացի գործածած է երկու անգամ եւս (Ա. 2, Բ. 66,— Երից Վարդապետաց բառարանին մէջ վկայութեանց նշանակուած տեղերը սխալ են) ։

Եւ հիմա վերադառնանք դէպի ետ ։

Ուրեմն, մեր Պատարագամատոյցին մէջ դասական ձեւը փոխուած եւ այսպէս ստացած է «առէք կերէք» ձեւը ։ Յօդէ չունիմ,— «կերէք» ձեւը եւս դասական է, շատ է գործածուած մեր հին մատենագրութեան մէջ ։ Բայց այդ փոփոխութիւնը պատճառ մը չէ որ ստորակէտով բաժնենք «առէք կերէք» ամբողջացեալ բայերը, աւելորդ է նաեւ նորօս կապել չակերտով ։

Այժմ տեսնենք թէ ի՛նչպէս վարուած են երկու թարգմանիչներ, որոնք մեր Պատարագամատոյցը թարգմանած են անգլերէնի ։

Ներսոյեան արքեպիսկոպոս, որ Պատարագամատոյցը անգլերէնի թարգմանած է՝ դէմ յանդիման դնելով հայերէն բնագրին, երկու բայերը կ'անջատէ ստորակէտով, թէ՛ հայերէն բնագրին մէջ, թէ անգլերէն թարգմանութեան մէջ ։

Ժիրայր Միսաքեան, որ նոյնպէս մեր Պատարագամատոյցը անգլերէնի թարգմանած է՝ դէմ յանդիման դնելով հայերէն բնագրին, երկու բայերը կը զատէ ստորակէտով եւ իւրաքանչիւրը կը չեշտաւորէ իրենց վերջին վանկերուն վրայ, իսկ թարգմանութեան մէջ՝ բայերը կը կապէ չակերտով ։

Ձեմ ուզեր մեղադրել ոչ առաջինը, ոչ ալ երկրորդը ։ Մեղքը կուգայ անգլերէն Աւետարանէն ։ Բայց կը մեղադրեմ Ներսոյեան արքեպիսկոպոսը այլ բառերու թարգմանութեանց մէջ ։ Օրինակ, կ'երեւի թէ չի սիրեր էէֆփիէյշըն բառը, որ բուն իսկ համարժէքն է հայերէն քաւութիւն բառին ։ Յաճախ քաւութիւն բառը թարգմանած է փրափիշիէյշըն (էջ 71, 73, 77, 93, 99), երբեմն ... ըէմիյշըն (էջ 53, 131) ։ երբեմն ... փարկիվնէս (էջ 55, 115, 133), քիչ անգամ էէֆփիէյշըն (էջ 121) ։ Զարմանալին հոն է որ էէֆփիէյշըն թարգմանած է էջ 95, ու քանի մը տող վար՝ նոյն բառը թարգմանած է ըէմիյշըն ։ Այսպէս չարունակ կը գտնուի հետեւողականութեան, որ օրէնք է նման թարգմանութեանց մէջ ։ Ծփուն տարազներով բան չի թարգմանուիր՝ եթէ բանաստեղծութիւն չէ ։ Ֆարկիվնէս կը թարգմանէ թողութիւնը (էջ 31), այլ տեղ՝ քաւութիւնը (էջ 133) ։ Աստուածաբանութեան դաս պիտի չտամ, բայց պէտք է ընդունիլ թէ քաւութիւն, թողութիւն առանձին տարազներ են ։ Քաւութիւն բառը ճիշդ է թէ երկու համանիշ ունի ինչպէս անգլերէնի, նոյնպէս ֆրանսերէնի մէջ, էէֆփիէյշըն-փրափիշիէյշըն ։ Կարելի՞ է միթէ էէֆփիէյշըն էետ փրափիշիէյշըն ըսել՝ երբ մեր բնագիրներուն մէջ կարդանք «քաւութիւն եւ թողութիւն» ։ Առանց այս տարազներուն պատմական ստուգաբանութիւնը կատարելու, կ'ուզեմ յիշեցնել միայն թէ արդի աստուածաբանութիւնը «լքած» է երկրորդ բառը (տես Համայնագիտարան Քրիստոնէաբան-

(*) Անցեալ շաբաթ, Յառաջի խմբագրութեան այցելութեան եկած միջոցին, Գ. Վահան Փորթուգալեան ինծի կը թելադրէր սիւնակ մը բանալ այս թերթին մէջ՝ լեզուական հարցերու համար, ինչպէս կը տեսնուի ֆրանսերէն թերթերու մէջ ։ Ըսի թէ ի վիճակի չեմ նման ծանր գործ մը կատարելու, բայց այս յօդուածը, որ կը խօսի իր սիրած նիւթին մասին, սիրով եւ յարգանօք կը ձօնեմ իր անուան ։

ԵՍ ՏԷՐ-ԶՕՐԻ ԴԺՈԽՔԷՆ ՓԱԽԱԾ ԵՄ

Ուզեցի անոնց ինքնակոչ հովիւն ըլլալ ։ Եւ դարձայ իշարած ։ Այս երկու էշերուն համար ինծի կուտային օրական տասը փարա ։ Ուրիշներ ալ, տեսնելով որ էշ կ'արածեմ, ինծի յանձնեցին իրենց էշերը ։ Քանի մը օր ետք տասնի հասաւ էշերուս թիւը, եւ օրական կը շահէի հարիւր փարա ։ Շահածս հացի կը յատկացնէի, ու չոր եւ չծախուելիք հաց գնելով՝ դարձայ մասամբ ինքնաբաւ ։

Էշերս արածելու համար՝ վրաններէն քիչ մը հեռու կ'երթայի ։

Այն օրը, երբ սէվքիյաթ պիտի կատարուէր, հեռուէն կը նշմարէի որ խումբ խումբ մարդիկ, ոմանք ձիերու վրայ, ոմանք էշերու վրայ, ոմանք ալ հետիոտն, բայց բոլորն ալ զինուած, կ'երթային Խապուր գետն ի վար ։ Շատեր երկար սուրեր ունէին, մուրճեր (չէֆին) ու թոպեր (թոփուզ) ։ Ատոնց թիւը՝ մօտաւորապէս հարիւր ։

Ընթերցողը կը գուշակէ թէ ինչ էր անոնց գործը ։

Անոնց գործը՝ ջարդ, կողոպուտ ։

Օր մը, սէվքիյաթը սկսեր էր ։ Կին մը բաւական բեռ ունէր, երկու ծրար կը շինէ, մէկը ինք կը շալկէ, միւսն ալ կուտայ հայրենակիցի մը, ինծի պէս մինակուկ՝ վճարելով քանի մը դրուշ իբրեւ վարձք ։

Կարաւանը ճամբայ կ'ելլէ ։ Կնոջ ծրարը շալկողը 25 – 30 քայլ յառաջացած էր արդէն ։ Յանկարծ սէվքիյաթճիպաշին կը պոռայ.

— Այս օրուան համար բաւական է այսքանը ։

Եւ կը կտրէ կարաւանը ճիշդ կնոջ առջեւէն ։ Կինը կ'աղաչէ կը պաղատի, խնդրելով որ ինք ալ առաջ անցնի, քանի որ իր բեռը շալկողը առջեւը կը գտնուի ։ Անօգուտ ։

— Քանի մը օրէն քու կարգդ ալ կուգայ, կ'երթաս կը գտնես բեռդ ։

Եւ կինը մնաց մեր կողմը ։ Բեռը գնաց մեզ նախորդող կարաւանին հետ ։

Յաջորդ օրն իսկ դժբախտ կինը կը տեսնէ թէ մեզ պաշարող Չէչէններուն կարգին՝ Չէչէն մը հագեր է իր ամուսնոյն նոր գլեսպը, որ դրած էր իրմէ առաջ մեկնած հայրենակիցին շալակի ծրարին մէջ ։

Ուրեմն ջարդուած էին առաջ մեկնողները ։ Անշուշտ կողոպտուելէ ետք ։ Այլեւս կասկած չկար թէ այս Չէչէնները, ջարդին վայրը առաջնորդելու ընթացքին՝ դեռ ջարդին վայրը չհասած, կը կողոպտեն իրենց զոհերը, բոլորովին մերկացնելով նախապէս ։ Խեղճ կինը որո՞ւ վրայ ողբար, հագուստի՞ն վրայ, զոր զինուոր գացած իր ամուսնոյն համար կը պահէր խնամքով, թէ իր կեանքին վրայ, որ քանի մը օր ետք վերջ պիտի գտնէր եղերական պայմաններու մէջ ։

Առաւօտ մը կանուխ, սովորական ձեւով, էշերս արածելու տարած էի ։ Ջարդարարներու խումբը անցաւ գետին եզերքէն ի վար ։ Հասկցայ, սէվքիյաթ տեղի պիտի ունենար այդ օրը ։

Կէս օրը անցաւ, բան չպատահեցաւ ։ Զարմացայ ։

Քիչ ետք երկու ժանտարմաներ անցան, որոնք կ'առաջնորդէին մանուկներու երկար շարք մը ։ Փոքրիկ մանչ տղաքներ էին, հինգ – տասը տարեկան, երկուական շարք կազմած ։ Հագած էին որբանոցի համազգեստ, ոչ բեռ ունէին, ոչ ալ բեռան կառք կը հետեւէր իրենց ։ Շատ դանդաղ կը յառաջանար այս կարաւանը ։ Կարաւանին ետեւէն դարձեալ երկու ժանտարմաներ, որոնք ձի հեծած էին ։ Շատ երկար էր այս կարաւանը, մօտ հազար հաշուեցի անոնց թիւը ։

Սկսայ մտածել ։ Ջարդարարները, որոնք սովորականին պէս անցան գացին զինուած՝ հրացանով, սուրերով ու մուրճերով, ասո՞նց համար էին արդեօք ։

Քանի մը օր ետք կասկածս հաստատուեցաւ ։ Ջարդարարները իրենք պատմեր էին, — անոնք մրցումի ելեր են իրարու հետ թէ քանի՞ երախայ կրնան սպաննել սուրի մէկ հարուածով ։ Երախաները կը կապեն իրարու հետ երկուական, երեքական, չորսական, եւ փորձ կը կատարեն սպանութեան՝ խնայողական ձեւով ։

Երկու անգամ տեսայ այսպիսի փոքր մանչուկներու կարաւանին անցնիլը դէպի ջարդին վայրը, մէկը Յուլիս ամսուան մէջ, միւսը Օգոստոս ամսուան մէջ ։

Տեսածներուս մէջ ամէնէն սահմռկեցուցիչը այս էր ։

Դարձեալ օր մը էշերս կ'արածէի վրաններէն քիչ մը հեռու ։ Տեսայ թէ թուփի մը ետեւէն մարդ մը ինծի նշան կ'ընէ, մօտը կը կանչէ ։ Գացի, ի՜նչ տեսնեմ, բոլորովին մերկ, կոնակէն ու մէկ թեւէն վիրաւոր Հայ մը ։

Պատմեց թէ սէվքիյաթի իրենց կարաւանը ժամ մը քալեցնելէ ետք՝ յանկարծ կը հրամայեն կանգ առնել ։ Նախ այր մարդիկը կը զատեն կիներէն, յետոյ բոլորովին կը մերկացնեն, նոր գլեսպները մէկ կողմ կը դնեն, հին գլեսպները կը պատռեն եւ չուան շինած՝ կը կապեն գերիները ։ Յետոյ տասը վայրկեան կը քալեցնեն, կը տանին բլուրի մը ետեւ, ուր մարդիկ կը սպասէին քանի մը հարիւր մարդէ,— կը վայրենաբարոյ եւ դժոխատեսիլ յանձնեն ատոնց ։

ՍՏԵՓԱՆ ՄԻՍՃԵԱՆ

(11 Շար.)

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

«ԿԵԱՆՔԻ ՈՒՂԻՆԵՐՈՎ»

(Դ. ՀԱՏՈՐ)

Այս չորրորդ հատորն ալ ունի նախորդ երեք հատորներուն նկարագիրը : Սիմոն Վրացեան , որ իրերու բնաւորով ապրեցաւ եւ մահկանացուս մեր ժողովուրդի պատմութեան բախտորոշ մէկ շրջանին եւ , յատկապէս , դարձաւ այդ ժամանակաշրջանը մարմնացնող վիպանովին կարգաւոն դէմքերէն մին , տարիներէ ի վեր հանրութեան կը ներկայացնէ «դէպքեր , դէմքեր եւ ապրումներ» :

Հեղինակը այս հատորով եւս կը հատատէ իր գրական արժանիքները : Նախ դիտէ «պատմել» , այսինքն դասել հիմնական իրողութիւնները , կարեւորը անկարեւորէն եւ ապա , տեղուն , պարզ ու հաճելի եղանակով մը ներկայացնել իր կեանքին հետ կապուած դրուագ մը , հանդիպում մը , հանրային կամ կուսակցական գործունէութիւն մը :

Յիսուն տարիներու թաւալումէ մը եւթ , եւ , ի մասնաւորի , արտասահմանի իւրայատուկ պայմաններուն մէջ , երբ , հեղինակը իր տրամադրութեան տակ չունի Հայաստանի գոյգ հատուածներուն դիւանական նիւթերը , մամուլը եւայլն , հեղինակին այս գործը , անշուշտ , կը դառնայ միայն յիշողութեան վրայ հիմնուած ապրուած կեանքի մը պատմութիւնը :

Այսուհանդերձ , հապճեպ թղթատումն իսկ կը հատատէ , թէ Մ. Վրացեան եւ – դած է առարկայական եւ անանձնական ու դէպքերն եւ դէմքերը ներկայացուցած է առանց կեղծիքի եւ միտումի :

Մօտ 110 էջերու մէջ եւ իր անձնական աշխատանքներուն , հանդիպումներուն , լսած եւ կարդացածներուն ծիրին ընդմէջէն Մ. Վրացեան համայնապատկերի մը ձեւով ընթերցողին կը ներկայացնէ 1917–1918 թուականները՝ կարելի մանրամասնութիւններով , դէպքերու եւ դէմքերու ներկայացումով , թիւերով եւ խորհրդածութիւններով :

Ռուսաստանի եւ կովկասեան երեք ազգերուն համար բախտորոշ ժամանակաշրջան մը եղաւ 1917 – 1918ը : Մանաւանդ Հայաստանի Հանրապետութեան :

1917 Փետրուար 28ի ռուսական յեղափոխութիւնը հիմնապէս փոխեց ոչ միայն Ռուսաստանի , այլեւ անոր ծայրամասի շրջանին՝ Անդրկովկասի ներքին եւ արտաքին կացութիւնը : Անդրկովկասի Ա. – ռանձին Կոմիտէի կամ այսպէս կոչուած Օզակոմի հաստատումով յարաբերութիւններու նոր շրջան մը բացուեցաւ Վր – րացիներու , Հայերու եւ Ազերիներու միջեւ : Երեւան եկան ազգային տարակարծութիւններ , իրարու ներհակ տրամադրութիւններ : Եւ , ասոր հետեւանքով՝ ազգամիջեան սուր պայքարներ ու մինչեւ իսկ բախումներ :

Բոլշեւիկեան յուլիսեան եւ հոկտեմբերեան ապստամբութիւնները՝ Ժամանակաւոր կառավարութեան դէմ , ճակատագրական եղաւ յատկապէս Հայութեան համար : « Առանց պայմանի անձնատուութիւն » եւ «դէպի տուն» լենինեան նշանախօսքերն ու աշխատանքները անակէ ու անթերեւական զարձուցին ամբողջ հայկական ճակատը , որուն հետեւանքով , չմորած եւ ջախջախուած թրքական հորդաները պատեհութիւնը ունեցան վերբատին վերապրաւելու ամբողջ Արեւմտահայաստանը : Նոյնիսկ՝ 1914ի ռուսական հողերուն մէկ մասը :

Այս բաժինին մէջ , հեղինակը յաջողած է ցայտուն գիծերով նկարագրել եւ պատկերացնել իրերու կացութիւնը ճակատէն մինչեւ Թիֆլիզ եւ անկէ մինչեւ Մոսկուա ու Պետերբուրգ : Այս էջերուն մէջ յատակ գոյներով երեւան կուգան ազգային մտայնութիւնները , ուսական երկու յեղափոխութիւններուն բնոյթը , Ռուսիոյ եւ Անդրկովկասի մէջ տիրող կացութիւնն ու հոգեբանութիւնը , մեր ժողովուրդին տուայտանքները , գուպարները , հայ քաղաքական հոսանքներու որ – դեգրած ծրագիրները եւ , մասնաւորա – բար , Հ . Յ . Դաշնակցութեան տիտանեան ճիգը պաշտպանելու Հայութեան ազգա – յին իրաւունքները :

« Կեանքի Ուղիներով»ի երկրորդ բաժինը կենսագրութիւնն է մըրկածին Դրոյին , որ հեղինակին խնդրանքով՝ « Մրրիկով աչխարհ եկաւ եւ փոթորիկով հեռացաւ» հեռաւոր Ամերիկայի մէջ :

Արտակարգօրէն չքեղ դէմք մը եղաւ Իզմիր ծնած նոր օրերու այս «Մասունցի Դաւիթը» : Հեղինակը յաջորդական 14 գլուխներու մէջ եւ դանազան հանդրուաններու ընդմէջէն կը ներկայացնէ ոչ մի – այն հերոսին հերոսական սխրագործութիւնները՝ Պաքուէն մինչեւ Բաշ – Ապարան , այլեւ անոր նկարագիրը իր յատկին մանրամասնութիւններով , ընտանեկան յարկէն մինչեւ ռազմաճակատի դիրքերուն վրայ :

Դէմքեր կան , որոնք իրենց կեանքով ու գործով կը պատկերացնեն ամբողջ ժամանակաշրջան մը , կը մարմնացնեն այդ շրջանը իր մակընթացութիւններով եւ տեղատուութիւններով : Դրօ այդպիսի – ներէն մին եղաւ : Եւ , Ս . Վրացեան սըր – տայզ բայց ոչ վիպական տողերով կը յաջողի ընթերցողին աչքին առջեւ փռել հերոսի մը ամբողջ գործը , ներքին ապ – րումները :

Այս բաժինով իւրայատուկ այլ հոգե – թով «աչխարհ» մըն է , որ կը բացուի մեր աչքին առջեւ :

Այլազան եւ բովանդակալից է նաեւ « Կեանքի Ուղիներով»ին երրորդ եւ վեր – ջին գլուխը՝ «Մինչեւ բարձունքում» :

Զանազան տիպերով եւ այլազան տը – րամադրութիւններով գրուած այս փոքր բայց ապրուած էջերը մէկ կողմէ ցոյց կուտան հեղինակին խոհերուն եւ ներքին անձկութիւններուն սահմանը եւ , միւս կողմէ , կը ներկայացնեն անձեր եւ երե – ւոյթներ իրենց հոգեբանութիւններով եւ պատճառներով :

Հաճելի է հեղինակին լեզուն : Ունի պատմելու իւրայատուկ կերպ մը , երե – ւոյթներն ու դէմքերը պատկերացնելու ինքնատիպ ձեւ մը , որուն չնորհիւ իր յուշերու այս հատորն ալ կը վերածուի գրական վայելք պարգեւող գործի մը :

Ժ . ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ՀԱՅ-ՀԱՄՇԷՆ (*) ԳԻՒՂԱՅԻ ՀԱՅԴՈՒԿՆԵՐ

(Հատուած մը Եւս Հայկ . Պոնտոսէն)

... Օրտուի հայկական գիւղերու հո – գատարդ Հայերն ալ կ'աքսորուին Թրքա – կան նոյն մեթոտներով , ինչպէս ամէն տեղ : Շատեր սպիտուած կ'ըլլան թողուլ իրենց անչափահաս երախաները գրացի թուրք կամ յոյն ընտանիքներու մօտ եւ արտի անտուն վիշտով եւ արցունքներով հեռանալ դէպի անյայտը :

Քանի մը տասնեակ ազամարդիկ , երի – տասարդ թէ տարեց , խուսափելով աք – սորէն եւ իրենց աննշան գէնքերը առած , կը դիմեն դէպի լեռները , Վարդան Օղլի կարապետ Զավուշի եւ Տէլի Սեդրակի ա – ռաջնորդութիւնով :

Առանց լաւ ընկերը կխուսիւք Արթին այդ օրը քաղաք իջած ըլլալով՝ տան պէտքերու եւ առուծախի համար , անդի – տակ անցուդարձէն , կը ձերբակալուի : Զեռնակապը ձեռքերուն անջընջելէ եաք՝ կը յանձնեն ոստիկանի մը տանելու հա – մար դէպի աքսորի կայանը :

Ճանապարհին՝ Արթին իր զրամովը ձմերուկ մը գնել կուտայ ոստիկանին : Երբ բաւական ճամբայ կտրած ու յոգնած կ'ըլլան , յարմար տեղ մը կը նտեն հան – դստանալու համար : Այն ատեն Արթին կը խնդրէ ոստիկանէն , որ ձմերուկը կտրէ , ուտեն ու գովանան : Ոստիկանը կը կտրէ , կը սկսին թէ ուտել եւ թէ խօսակ – ցել : Այդ միջոցին Արթին յարմար ձեւի մը բերելով կը յաջողի ոստիկանին գլուխը իր ոտքերուն մէջտեղը առնել ու սեղմել բոլոր ուժովը , պահանջելով միեւնոյն ա – տեն ոստիկանէն քակել իր ձեռնակապը , օգտագործելով հակառակ պարագային խեղ – դամահ ընել զինք : Թուրքը , իր բուզդու գլուխը ազատելու համար , ճարահատ կը հնազանդի :

Արթին , ձեռքը ազատ , կ'առնէ ոստի – կանին հրացանը եւ կ'ըսէ .— «Մնաս բա – րով , իմ խեղճիկ ճամբու ընկերս , գնա բարեւ ըսէ մեծերուդ եւ ըսէ , եթէ կը փափաքին գլխս կրկին ձեռք ձգել , թող հը – րամայեն սա դիմացի լեռը , ես հոն կ'ըլ – լամ :

Այլեւս մինակը կը թափառի լեռները , մինչեւ որ կը հանդիպի Կարապետ Զա – վուշի խումբին ու կը միանայ անոնց : Առանց թիւը հասած էր 35 – 40ի : Ոչ մէկ տեղ հաստատ կայան կ'ընտրեն , ոչ մէկ տեղ երկար կը մնան , այլ կը շրջին լեռնէ լեռ , սարէ սար , շարունակական տեւա – փոխութիւններով եւ անընդհատ կռիւնե – րով՝ ի նդիր ապրելու եւ վրէժի : Կ'անցնին մինչեւ Դերսէ – Զարշամպա – Սամսոնի լեռնային շրջանները , երբեմն ալ միանալով ուրիշ յոյն (փոքրաթիւ) եւ հայ խումբերու (Եոզղատցի Հաճի Պէյի եւ Զիլ Ցովհաննէսի խումբ) , կազմելով 70 – 80 հոգինոց պատկառելի ուժ մը , զինուած ամենանոր գէնքերով , որոնք ձեռք անցուցած էին Թշնամիէն՝ իրենց չա – բունակական կռիւներու ընթացքին :

Երբեմն ունեցած են շատ լուրջ ընդհա – րումներ զինուորական կանոնաւոր ուժե – րու դէմ , իրենցմէ տասնապատիկ թիւով 3 – 500ի հասնող , որոնց դէմ եւս տարած են անսովոր եւ արտակարգ յաղթանակներ : Ոչ մէկ պարտութիւն , միշտ եւ միշտ յաղթանակ , խլելով թշնամիէն գէնք , հա – դուստ եւ ուտելիք :

Հայ – Համշէնցի հայդուկները դարձած են այլեւս նկատի առնուելիք պատկառե – լի ուժ մը , փորձուած եւ այնքան համ – բաւի տիրացած , որ ահ ու սարսափ կը ձգեն շրջանին մէջ , մանաւանդ խլամ ազ – գաբնակչութեան մէջ :

Բ . ՉԻԼԵԱՆ

(*) Օրտու գաղաթի հայ բնակչութիւնը 1915ին կը հաշուէին վեց հարիւր տուն : Հայ – Համշէն գիւղերը 1100 – 1200 տուն : Շատեր գաղթած էին Սուխումի շրջանը , այլապէս 1500 տունէ աւելի կ'ըլլային :

ԿԵՐԻ ** ** ԱՍՏՂԵՐԸ

— Ո՞ւր :

— Զրամբարին քով , Հեկեհիւշ հոն է – լաւ . հա , եա :

— Մինա՞կ :

— Երեք դինուորներ պահպանութիւն կրնան ջրամբարի դրան քով :

Մեքչէի դրեթէ դլորելով վազեց վար սանդուխներէն :

Աշտարակին տակէն վեց դինուորներ կանչեց հետը :

— Առանց դէնքի եկէք . մուճակնիդ հանեցէք , կաշի ու պարան բերէք հետերնիդ :

Զինուորները առանց բառ մը բսելու հնազանդեցան :

Երբ ամբոցէն վար հասան , Մեքչէի նորէն կեցաւ .

— Ջրամբարին քով պիտի երթանք . հոն երեք դինուորները պիտի տեսնէք , կամ նստած , կամ ոտքի , կամ ալ պառկած : Եթէ չեն վրանին կը յարձակիք ու կը կապէք գիրենք եւ անմիջապէս բանտ կը տանիք ու կը յանձնէք բանտապահին որ լաւ պահէ զանոնք : Ոչ մէկ աղմուկ , ոչ մէկ ձայն :

Ջրամբարին քովերը մութ էր , միայն ցերեկ մը դագաթը քիչ մը լուսաւորուած էր . դինուորները անկէ անդին յափսի – թերս սկսան քալել . գնչուն չարունակ խաչ կը հանէր :

Քանի մը վայրկեան վերջ չառաչիւն – ներ , թմբոցներ ու հայհոյանքի ձայներ լսուեցան ջրամբարի քովերէն :

Ասոր վրայ Մեքչէի ալ հոն ցատկեց :

Երեք դինուորները դետին տապալած էին :

Ջրամբարին երկու դռներն ալ բաց էին . Մեքչէի վար ծռեցաւ . մութին ու լռութիւնը կը տիրէր ներսը :

Ետ դարձաւ .

— Հո՞ս է , — հարցուց մեղմաձայն գնչուին :

— Աչքովս տեսայ վար իջնելը :

— Հեկեհիւշ գնդապե՞տն էր , չե՞ս սը – խալիր :

— Ինքն էր :

— Վազէ տիար բերդապահին . նոր ամ – բոցին վրայ փնտռէ . ըսէ իրեն թէ ես կը խնդրեմ որ անմիջապէս գայ : Գացած ժամանակդ Գրիգոր գնդապետէն ալ հինդ հրացանակիրները խնդրէ :

Գնչուն սրարշաւ հեռացաւ :

Մեքչէի սուրը մերկացուց ու ջրամբա – րէն վեր ելլող սանդուխին քով նստաւ :

Վարը կարծես ձայներ կը լսուէին :

Մեքչէի ոտքի ելաւ ու դրան այդ թեւը որ սանդուխը կը ծածկէր՝ իջեցուց :

Վերէն հինգ հրացանակիրներու հաս – նելուն ոտնաձայները լսուեցան եւ անոնց հետ դրեթէ միաժամանակ Տոպոյին ու Քրիստափոր գինակիրինը :

Զինակիրը ձեռքը կանթեղ մը ունէր , Տոպոյին լոյս կ'ընէր :

Մեքչէի նչան ըրաւ որ ամապարեն : Զայները զօրացած էին արդէն ջրամբա – րին մէջ :

— Այս կողմէն , այս կողմէն , — կը լսուէր խուլ ձայն մը մութին մէջէն :

Տոպօ հրացանակիրները չարեց ու հրա – ցաններու բերանները դէպի վար , ջրամ – բար բռնել տուաւ :

— Քրիստափոր ,— ըսաւ ապա , — գեռ քան հոգի ալ կանչէ Տիար Գրիգորէն :

Ու ձեռքէն առնելով կանթեղը ցիցին քով դրաւ , բայց այնպէս՝ որ ջրամբարը չլուսաւորէր :

Վարէն գէնքերու չառաչ եւ ոտնաձայ – ներու դղրդիւնը կը լսուէր :

— Այս կողմը , այս կողմը ,— կը լսե – ուէր աւելի ուժով :

ԿԵՋԱ ԿԱՐՏՈՆԻ

(Շար .)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ԹԱՏԵՐԱԿԱՆ ՆԵՐԿԱՅԱՑՈՒՄ

ԻՄԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ կայ· Խաչի մաս – նաճիւղին, Երեքշաբթի, Յունիս 15ին, ժամը 20·45ին Սիներամա Ալհամպրայի մէջ, 6, Ավընիւ Ժան Ժօռէս (Մեթրօ Մեռի տ'Իսի)։

Կը ներկայացուի Փօլ Կալոյի ծիծաղաշարժ մէկ գառասկերգութիւնը ։—

ԱՆՈՒՇ ՓՈՐՋԱՆՔ

(4 արար.)

Կը մասնակցին ։— Զարուհի Աւետեան, Նուրհան Մարգարեան, Միհրան Աւետեան, Նազարէթ Պըշտիկեան, Լիւսի Թօփալեան, Յակոբ Սթամպոլեան, *ինչպէս նաեւ՝* Կարօ Թօփուզեան, Վիւֆի Մոստիչեան, Սարգիս Մոստիչեան *եւ* Նատիա Թօփուզեան ։

Բեմադրութիւն Մ. ԱՆՏՈՆԵԱՆ

Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ ։

Մուտք 4 եւ 6 ֆրանք

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ԱՌԱՋԻՆ ՌԱԼԻ

Հ· Յ· Դ· ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

Կազմակերպութեամբ Անիէռի եւ Սարսէլ – Առնուվիլի խումբերուն ։

Կիրակի, Յունիս 20ին,

COYE

Ռալի ։— Մեկնումի՝ Փորթ տը լա Վիլէթ – թէն, ժամը 8·30ին ։

Մասնակցութիւն՝ 5 ֆրանք։ Արձանագրուիլ Նոր Սերունդի խումբերուն մօտ ։

Դաշտահանդէս ։— Ռալիի ժամանումէն առաջ։ Խաղեր, պուլի եւ վոլէյի մրցումներ, զանազան անակնկալներ, և անշուշտ փիճ – նիճ՝ աւանդական չամփուրով ։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են։ Ամէն անոնք որոնք կը վախճին իրենց աղջիկները դնել վարժարան այժմէն իսկ պէտք է դիմում ընեն հաստատութեան անօթէ – նութեան, 1 Պուլվ· տիւ Նօռ, լը Բէնսի, (Մէն է Ռւաղ), հեռ· 927–01–72։

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ

Modèle Deposé

Թանկագին ու Մնայուն

Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝	Շրջանակով
200 Ֆ·	300 Ֆ·

Գնելու համար դիմել՝

EDOUARD KHEDERIAN

66, Rue Lafayette,

PARIS (9·)

Tél. : PRO. 11-63

Expédition contre-remboursement

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Կը յիշեցնենք մեր բաժանորդներուն թէ հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է անպայման ղրկել հին հասցէն եւ՝ 3 ֆր·, վերջնական փոփոխութեան պարագային եւ 5 ֆրանք առժամեայ կամ արձակուրդի փոփոխութեան պարագային ։

Վերոյիշեալ պայմանները չկատարող դիմումները նկատի չեն առնուիր ։

Շնորհակալութեամբ

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ· ԽԱՉԻ Պուլ· Օտտոյի վարչութիւնը ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները այս Երեքշաբթի կէսօրէ առաջ ժամը 3ին, սովորական վայրը։ Ներկայութիւնը օրակարգ։ Վարչութեան պատասխանատու ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Հ· Բ· Ը· Միութեան Փարիզի Տիկնանց յանձնախումբին կազմակերպած թատերական մրցումին տեւողութեան պարմանաժամը որոշուած է մինչեւ 1965 Սեպտեմբեր 30։

Այս թուականէն առաջ ղրկուած գրքերը չեն ընդունուիր ։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ· Մ· Ը· Մ·Ը եւ Արծիւ մարզական միութեան ։

Կիրակի Յունիս 20, առաջուց օրը

Hôtel Restaurant des Grottes

Trois-Lucs

Ճոխ պիւֆէ չամփուրով խորոված եւ համեղ անակնկալներ ։

ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ

ԼՈՒՐՏ ԵՒ ՍՊԱՆԻԱ

Մեկնումի՝ Օգոստոս 2ին

Վերադարձ՝ 29ին

Արձանագրութեան համար դիմել՝ հետեւեալ հասցէներուն՝

Պ· ԱՐՍԷՆ ՄԱՆԿԵԱՆ
40, Rue Dunkerque, PARIS (9e)

Յ· ՊԱՍՄԱՃԵԱՆ
128, Rue de Flandre, PARIS (19e)
chez M. Reval — (Métro Crimée)
(Մուտքին դիմացի դուռը)

Հ· ԱԹԱՆԱՍ ՎՐԴ· ՔԷՍԷՃԵԱՆ
69, Avenue Henri-Barbusse
ARNOUVILLE-LES-GONESSE (S. et O.)
Tél. : 15-56 Gonesse

ԿԱՐԵՒՈՐ՝

Ֆրանսահպատակները բաւ է ունենան իրենց նորոգուած անցագիրը իսկ պատճառները (Նանսենեան), նորոգուած անցագիր սպանական վիզայով ։

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով կը խնդրուի այժմէն տեղեկանալ եւ արձանագրուիլ ։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԲԱՑԱՌԻԿ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԵՒ ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ՍԱՀՄԱՆՆԵՐԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ՀԱՐԱՒ

կազմակերպուած

OFFICE DE VOYAGES LAFAYETTE *ղրկակալութեան կողմէ*

18, Rue Bleue, PARIS (9e) — Tél. : PRO. 91-09

«15 ՕՐ»

1·— 12 օր Հայաստան, 3 օր Մոսկուա

Մեկնումի՝ Յուլիս 16ին, Պուրժէի օդակայանէն ժամը 12·30ին, ժամանում Մոսկուա ժամը 18ին ։

Վերադարձ·— Յուլիս 30ին, ժամանում Պուրժէ 10·30ին

ԳԻՆ 1950 ՖՐԱՆՔ

2րդ ճամբորդութիւն

Վայելել Հայաստանի «Ոսկի Աշունը» մասնակցիլ, Վաղդէն Կաթողիկոսի գահակալութեան 10րդ տարեդարձին (3 Հոկտեմբեր) հոգեպ ուշադրութեան եւն։

24 ՕՐ

17 օր Հայաստան, 2 օր Վրաստան (Թիւֆլիսի), 2 օր Լենինկրատ եւ 3 օր Մոսկուա, Թուպոլեւ 104ով ։

ԳԻՆ 2370 ՖՐԱՆՔ

Մեկնումի·— Սեպտեմբեր 29ին Պուրժէի օդակայանէն, ժամը 12·30ին, ժամանում Մոսկուա ժամը 18ին ։

Վերադարձ· — Հոկտեմբեր 22ին Պուրժէ

Արձանագրութեան պայմաններու համար դիմել՝

ՓԱՐԻԶ·— Գործակալութեան՝

OFFICE DE VOYAGES LAFAYETTE

18, Rue Bleue, PARIS (9e) — Tél. : PRO. 91-09

ԳԷՈՐԳ ՊԱԳԴՐՃԵԱՆԻ

35, Rue de Trévise, PARIS (9e) — Tél. : PRO. 07-25

ՀԱՅԿ ԱՂԱՊԿԵԱՆԻ

8, Rue Alfred Bruneau, PARIS (16e) — Tél. : JAS. 19-93

ԼԻՈՆ·— Ճ· ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆԻ,

3, Ave. Grande Bretagne — 20, Rue Villeroy

ՄԱՐՍԷՅԼ·— Վ.Հ.ՊԱՀ ԹՕՐԱՄԱՆԵԱՆԻ, 26, Bld. Garibaldi, MARSEILLE

21 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԵՒ ՄՈՍԿՈՒԱ

– ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ –

4 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ

AEROFLOT SUR TU 114 A REACTEUR

ՓԱՐԻԶ – ՄՈՍԿՈՒԱ – ԵՐԵՒԱՆ ՎԵՑ ԺԱՄԷՆ ԵՒ ՎԵՐԱԴԱՐՁ

Մասնաւոր վարձուած օդանաւով

Ճամբորդութիւնը կազմակերպուած է Հ·Մ· Ը· Մ·Ը, Պր· ԼԵՒՈՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆի եւ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԼՈՑՏ ԸՆԿ· կողմէ աշակցութեամբ Աէռոֆլոտի թիւ 114 օդանաւին

Մեկնում Յուլիս 30ին Վերադարձ Օգոստոս 23ին

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ՄԻԱԿ ՄԵՐ ԽՈՒՄԲՆ Է ՈՐ ՁԵԶ ԿԸ ՎԱՍՏԱՀԵՑՆԷ

21 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ

Արձանագրուեցէք այժմէն։ Նուազագոյն ծախքով եւ ընկերական հաճելի ու հաղըստաւէտ հայրենիք այցելութեան միակ ապահով եւ վստահելի միջոցը։

Օդային ճամբորդութիւն, պանդոկ, ճաշ, պտոյտ եւ այցելութիւն

ՄԷԿ ԳԻՆ 2650 ՖՐ. ՄԱՐԴ ԳԼՈՒԽ

Ամէն տեղեկութեանց համար անցագիր, սօփ–ֆոնտիւի, վիզա եւայլն, դիմել կազմակերպիչներուն

Mr. ANDONIAN LEON, 17, Ave. des Acacias, CLAMART (Seine) — Tél. 642-58-39

Մարսէյլի շրջանին համար դիմել

Mr. ALEXANIAN, 18 Rue d'Aix, MARSEILLE 1er — Téléphone : 20-63-4

OUVERT TOUS LES JOURS

SIRDAR-GRILL

50, Champs-Elysées — Paris (8e)

Sous-sol : **SNACK - TEA ROOM**

Rez-de-chaussée : **CAFETERIA**

Entresol : RESTAURANT-GRILL

NOS SPÉCIALITÉS RUSSES, ORIENTALES ET FRANÇAISES

— VUE PANORAMIQUE SUR LES CHAMPS-ELYSÉES —

SERVICE AIMABLE ET RAPIDE

Notre excellent menu à 29 F. (boisson comprise)

Après 20 h. DINERS-SOUPERS
aux chandelles et en musique

Avec les « ARMENOFF »

dirigés par NOEL DJARBIKIAN (d'Erévan)

leurs répertoires folkloriques
arménien, oriental, russe, tzigane et israélite

Réservations : 225 - 39 - 69 ou 225 - 38 - 60

OUVERT JUSQU'A 2 H. DU MATIN

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60 — C.C.P. Paris 15069-82

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 15 ՅՈՒՆԻՍ

MARDI 15 JUIN 1965

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար · 60 Ֆ · Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ ·

Արտասահման՝ Տար · 80 ֆր · Հատը 0·30 Ֆ ·

Le Numéro : 0,30 Fr.

41րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 10331

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

41e ANNÉE — Nº 10.331

ԳՐԱԿԱՆ ԷՋԵՐ

ՄԱՀԱՊԱՏԻԺ ԿԸ ՊԱՀԱՆՋԵՄ

(Բ · եւ վերջին մաս)

— Բայց ոճրագործը անբնական մարդ է,— ձայնը բարձրացնելով խօսեցաւ Շալտուհին, — անըմբռնելի է, խանգարուած խառնուածքը, ու իրենց ջիղերուն ու տրամաբանութեան տէր անձերը իրաւունք չունին այդ խանգարումը շահագործելու :

— Օ՛, այո, իրաւունք չունին,— դառն ժպտով մը արձագանգեց Հունգարացի երիտասարդը: — բայց ինչ նուրբ են ձեր բառերը : Խանգարուած խառնուա՛ծք , անըմբռնելի՛, անբնակա՛ն ...

— Միշտ այդպէս չէ, — դժբախտաբար, — վրայ բերաւ Ամերիկացին ,— գիտակից ու մշակուած ծրագիրներով ոճիր գործողներուն թիւը աւելի է, քան անըմբռնելի ոճրագործներուն թիւը, որոնց պարագան, յամենայնդէպս, անտեսուած չէ աշխարհի դատարաններէն : Հարկ է մահավճիռի օրէնքը Դամոկլեան սուրին պէս ամեն պահել մարդոց գըլխուն :

— Ոճրագործ պատժելու համար, — նորէն խօսք առաւ Զուիցերացին ,— կայ ցկեանս բանտարկելութիւնը , աքսորը , ուրիշ միջոցներ կան: Կեանքը թանկարժէք բան է ու քաղաքակիրթ մարդկութեան վայել չէ մահապատիժ կիրարկելու բարբարոսութիւնը :

— Բայց չէ՞ս խորհիր, — առարկեց Սպանացին,— որ ճիշդ այդ արժէքը անվրդով պահելու համար մարդիկ որդեգրած են այդ միջոցը :

— Աւելի առողջ միջոցներ չեն պակսիր, — պնդեց Շուէտացին.— գիտուած է որ մահապատիժի օրէնքը չեղեալ համարող երկիրներուն մէջ նուազ ոճիր ու անկարգութիւններ կը պատահին, քան մահապատիժով իր զաւակներուն սպառնացող երկիրներուն մէջ :

— Ձեզի ծանօթ է հարկաւ,— աւելցուց Զուիցերացին ,— Պելճիքայի կեդրոնական բանտին առինքնող պատմութիւնը , որ քանի մը տարի առաջ ողջունուեցաւ ողջ մարդկութեան կողմէ : Չորս տարի շարունակ բանտը առանց բանտարկեալի մնալէ ետք՝ կառավարութիւնը մեծ հանդիսութեամբ զայն վերածեց աշխատանքի ու բարիքի կեդրոնի մը : Ուրե՞մն :

— Անշուշտ , ամէն մարդ, — խօսք առաւ Քարլան, — հարցը կը դիտէ իր անձնական ու լուծումները կը հիմնաւորէ հոգեբանական ու պատմական ուրոյն ժառանգութեան մը վրայ: Ես բանակայինի մը որոշումով գնդակահարուած լրագրողի մը թոռն եմ եւ սպասոր ու վրէժխնդրական բարկ մթնոլորտով յագեցած տան մը մէջ մեծցած անձի մը համար անբնական չէ, կը խորհիմ , որ համամիտ ըլլամ մահապատիժը պահելու գաղափարին : Ասիկա իմ անձնական պարագաս է: Բայց ամէն անգամ , որ մարդկութիւնը սերունդէ սերունդ ալեկոծող այս հարցը սեղանի վրայ բերուի, քանի մը տարի ետ կ'երթամ ու կը յիշեմ Համբի համալսարանին մէջ մեզի հետ պատմութեան հետեւող հայ ուսանողի մը պարագան.

— Մահապատիժ կը պահանջեմ , — պոռաց,— երբ մեր ընկերներէն մէկը մեծ ձանձրութեամբ հակառակ տեսակէտը կը պաշտպանէր,— մահապատիժ կը պահանջեմ ,— կրկնեց սրտաճմլիկ թափով հանդարտ ձայնով մը, ու բռունցքը օդին մէջ ցըցուց խաւարեցնելով մեր դէմքերը :

« Ես չեմ գիտեր նոյն պահուն ինչ տըպաւորութիւն կրեցին միւսները, որովհետեւ աչքերս չկրցայ հեռացնել իր այտոտ, հեղձամղձուկ ու դողահար մարմնէն : Ամանուէլ հեզահամբոյր ու սակաւախօս ուսանողի տխուր դարձած էր յանկարծ շրջապատը իր ուժով լեցնող բարդ արարած մը: Ինծի թուեցաւ, թէ հեռու ու խորունկ տեղէ մը կուգայ իր ձայնը եւ անսովոր է այդ յորդումին թափուն գըրգապատճառը: Կարծես իրական ոճրագործ մը կար դիմացը, հայրը, մայրը, եղբայրը սպաննած յայտնի չարագործ մը, այնքան թարմ էր իր վէրքին անդրադարձը ձայնին մէջ, այնքան մարդկային էր ինք ու վարակիչ :

— Մահապատիժ կը պահանջեմ , — պոռաց երրորդ անգամ ու շարունակեց , — Թող կը պարունակէր մեզի մատուցուած ամէն ազնուութիւն , քաղաքակեալ գաժանութիւննե՛ր էին բոլոր գթութիւնները, ու խարդախ բան մը կար մարդկայնական վսեմ սկզբունքներուն մէջ : Դուք հաւանաբար աշխարհը կը տեսնէք տարբեր գոյնով, զուցէ կեանքը խնդամքն է ձեզի համար, աշխատանքի, վայելքի թանկ առիթ մը, որովհետեւ դժոխքը ճանչցած ձեր Տանդէին երեւակայութիւնը սերտելու ատեն միայն , մինչդեռ մենք իրականը ապրեցանք , դժոխքներուն ամէնէն զարհուրելին, որուն նկարագրութեան համար տասը Տանդէներուն տասը հանճարները անբաւական պիտի գային :

« Վերջին բառը արտասանեց ու առանց մեզի նայելու, քայլ մը յառաջացաւ ու նետեց իր յոգնած մարմինը պատին կից նստարանին : Բիչ մը ետք նորէն վեր առաւ գլուխը, նորէն մօտեցաւ մեզի, նորէն ալեկոծեց սրահը ·

— Իմ կուրծքիս տակ, սրտի տեղ, ժողովուրդի մը գերեզմանատունը դարձած ծովեր կը մռնչեն հիմա, անապատներ կ'այրին, խորխորատներ կը պառան եւ ոչ մէկ կրօնք ու աստուած կրնան մեղմել հոգիիս քինայոյզ մորմոքը : Գազանը անխնկառոյց կը սպասէ ներողամիտ հանգամանքներու՝ ձեռնարկելու համար արիւնի եւ աւերի իր լրացուցիչ արշաւանքներուն: Ես մահապատիժ կը պահանջեմ գազանին » :

Քարլան լռեց ու գլուխը առաւ ձեռքերուն մէջ: Վայրկեան մը ետք ցնցուեցաւ մարմինը ու աչքերը գետին սեւեռած՝ վճռական շեշտով մը յարեց ·

— Ես մահապատիժ կը պահանջեմ :

Ու նորէն լռեց : Չեմ գիտեր ինչու լըռեցին նաեւ միւսները: Բաժնուելու ատեն ձեռքերը սեղմելով շնորհաւորեցի իր գաժանութիւնը: Երջանկութիւն մը ողողած էր մարմինս : Կարծես հոգիս պէտք ունէր այդ անողոք բառերուն սնունդին :

ՊՕՂՈՍ ՍՆԱՊԵԱՆ

ՎԵՐՋԻ՞Ն ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Հակառակ քանիցս մեր կատարած յայտարարութեանց, շատեր կը շարունակեն ՅԱՌԱՋԻ չէք—փոսթալի թիւին վրայ ղըրկել գումարներ, որոնք ՅԱՌԱՋԻ չեն պատկանիր, այլ զանազան հաստատութեանց կամ նպատակներու :

Անգամ մը եւս կը յայտարարենք թէ ՅԱՌԱՋԻ չէք—փոսթալի թիւը, 15069–82, պէտք է օգտագործուի ՄԻԱՅՆ ՈՒ ՄԻԱՅՆ՝ մեր թերթին պատկանող գումարներու համար (բաժնեգին, ազդ կամ գործակալութիւն) :

Այլ նպատակներու յատկացուած բոլոր գումարները զրկել միայն ՄԱՆՏԱ - ՔԱՌԹՈՎ , ԵՐԲԵՔ «Յառաջ»ի Շէք - փոսթալի թիւով :

Կը սիրենք յուսալ որ այսքան պարզ բան մը կարելի է նկատի առնել, առանց ստիպելու վարչութիւնը որ ամէն անգամ կրկնէ այս ազդը :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ
« ՅԱՌԱՋ »ի

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՖՐԱՆՔԵՒԳԵՐՄԱՆ ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԷՆ ԵՏՔ

ՏԱՐԲԵՐ ՄԵԿՆՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Տը Կոլ - Էրհարտ խօսակցութեանց առթիւ, տարբեր մեկնութիւններ կը տըրուին գերման եւ ֆրանսական շրջանակներուն մէջ :

Գերմանացիները կը վստահեցնեն թէ Վեցերու վեհաժողով մը պիտի գումարուի մինչեւ տարւոյն վերջ, մինչ Ֆրանսացիք կ'ըսեն թէ այդ ժողովը կախում ունի կացութեան յեղաշրջումէն:

Գերման կառավարութեան բանբերը կը յայտարարէր թէ տը Կոլ եւ Էրհարտ իրենց չորս ընկերներուն պիտի առաջարկեն ժողով մը, վերին ատեանի վրայ : Կը ճշդէր նոյնիսկ թէ նախ Արտաքին նախարարներու ժողովի մը նախապատրաստութիւնը ընդունուած է :

Շատ ցայտուն տարբերութիւն մը կայ երկու բացատրութեանց միջեւ : Ֆրանսական շրջանակները կը մերժեն ընդունիլ որ այդ հանդիպումը սակարկութենէ մը կախում ունենայ տը Կոլի համար : Այսինքն Ֆրանսացիք ուզած ըլլան որ նախ կարգադրուին Պրիւքսէլի ելմտական հարցերը: Գերմանացիք կը պահեն այն դիրքը զոր ունէին հանդիպումէն առաջ , յայտարարելով թէ տրամադիր չեն հաղճեց զիջումներ ընելու, պաշտպանելու համար քաղաքական բանակցութեանց վերսկսումը, երեք տարուան խզումէ ետք :

Փարիզի մէջ կը կարծեն թէ Էրհարտ իր փափաքները իբր իրականութիւն առած է կամ սխալ հասկցած է նախագահ տը Կոլի բառերը: Ամէն պարագայի մէջ , պարզ է որ ֆրանսական դիրքը կարծրացած է վերջին հանդիպումին ընթացքին: Արդէն Ֆրանսայի Արտաքին նախարարութեան բանբերը յայտարարած է թէ «նոր բան մը» տեղի ունեցած է գերման բանբերին մամուլի ասուլիսին եւ վերջին խօսակցութեանց միջեւ :

Կացութիւնը կը յիշեցնէ այն խօսակցութիւնները որոնք տեղի ունեցան ասկէ հինգ ամիս առաջ, Ռամպուլէի մէջ եւ որոնք ծնունդ տուին բաւական թիւրիմացութեանց : Եթէ այս անգամ ալ սխալ մեկնութիւններով, կացութիւնը վատթարանայ, տը Կոլի եւ Էրհարտի ջանքերը բարելաւելու համար երկու երկիրներու յարաբերութիւնները , կրնան ապարդիւն դառնալ :

Հանովրէն կը հաղորդեն թէ Էրիք Շընելհաուզ որ ներկայացուցիչն ու բանբերն է Սիլեզիոյ Գերմանացիներուն , բուռն կերպով քննադատած է նախագահ տը Կոլի տեսակէտը Գերմանիոյ վերամիացման մասին, շեշտելով թէ այդ տեսակէտը «Կը վնասէ Գերմանիոյ ազգային»: Զանգուածային հանրաժողովի մը առջեւ, որ կը համախմբէր 250 հազար հոգի եւ որու նպատակն էր զօրավիգ կենալ Սիլեզիոյ Գերմանացիներուն հայրենի պահանջին (Սիլեզիա, ներկայիս մաս կը կազմէ Լեհաստանի), Շնելհաուզ ըսած է թէ ֆրանսական կառավարութեան դիրքին բոլորովին դէմ են Սիլեզիացիները , լաւ որուն պէտք է Գերմանացիք հրաժարին իրենց կարգ մը հողամասերէն :

Իր կարգին խօսք առնելով, վարչապետ Էրհարտ յայտարարած է թէ Արեւմտեան Գերմանիա ընդունած է յաղթական պետութեանց որոշումը, բայց որուն Գերմանիոյ հետ հաշտութեան վերջնական դաշնագրի բանակցութիւնները պէտք է իբր հիմ առնեն սահմանները այնպէս ինչպէս գծուած էին 1945ին, Փոցտամի ժողովի ատեն : Էրհարտ ցաւ յայտնած է որ Դաշնակցային Գերմանիոյ պարկեշտ ջանքերը , արեւելքի իր դրացիներուն հետ համաձայնութեան մը յանգելու, ապարդիւն եղած են :

× Մոսկուայի համար, երկու ղեկավարներու խօսակցութիւնները ոչ մէկ ըըրական արդիւնք տուած են :

× Եւրոպացիները շատ մտահոգ են ամէն պարագայի մէջ, տրուած ըլլալով որ ծանր տագնապ մը կը սկսի : Երբ, Երեքշաբթի օր, Վեցերու նախարարաց խորհուրդը սկսի քննել Հալշթայն յանձնախումբին առաջարկները գիւղատնտեսական Եւրոպայի ելմտական հարցին վերաբերեալ, Հոլանտացի երեսփոխաններու բանբերին տեսակէտը, որոնք ամէն գնով խորհրդարանական հսկիչ մը կ'ուզեն եւ Քուվ տը Միւրվիլի տեսակէտը բուռն կերպով պիտի ընդդիմանան : Ծանօթ է որ տը Կոլ հրապարակաւ «ժամ – Ֆութր» որակեց անոնք որոնք կ'ուզեն գերազգային ժողով մը հաստատել :

ՇԱՀԱՆ ՇԱՀՆՈՒՐ ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Շաբաթ օր, մեր խմբագրատունը այցելեց Շահան Շահնուր, որ քանի մը օր Փարիզ կը մնայ Էքս - Ռաֆայէլ վերադառնալէ առաջ :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՊՈՒԱ ՏԸ ՊՈՒԼՈՆԵԼԻ լճակին վրայ Կիրակի օր, նաւակը որ ժողովուրդը կը փոխադրէ դէպի կղզիները, շրջած է եւ մէջը գտնուող 40 հոգիները ջուրը ինկած : Այս արկածեալներուն մաս կը կազմէին Սէրէնկիւլեան եւ Զպուքճեան ընտանիքները, որոնք պարտադիր «լոգանք» մը առած են եւ ողջ - առողջ , բայց բոլորովին թրջած տուն վերադարձած են : (Այս առթիւ Պ · Պ · Վազգէն Սէրէնկիւլեան եւ Պետրոս Զպուքճեան քաղաքական փրանք կը նուիրեն Մշակոյթի Տան) :

ԱՄՄԱՆԷՆ կը հաղորդեն որ Հիւսէյն թագաւորը վիրաւորուած է կառքի արկածի մը ընթացքին, Մայիս 28ին, բայց լուրը նոր հաղորդուած է :

ՊԷՅՐՈՒԹԻ մէջ հակակառավարական դաւ մը երեւան ելած է: Կազմակերպըւած էր ազգայնական - ընկերային կուսակցութեան կողմէ որ նման փորձ մը ըրած էր արդէն 1961ին: Քանի մը Լիբանանցիներ եւ Սուրիացի մը ձերբակալուած են :

ԼԻԲԱՆԱՆԵԱՆ «Օրիան» թերթին համաձայն Ֆրանքօ-լիբանանեան բանակցութիւններ կը տարուին ամրապնդելու համար երկու երկիրներու թեքնիք գործակցութիւնը եւ քաջալերելու ֆրանսական հաստատութիւնները որ դրամագլուխ դնեն Լիբանանի մէջ :

ՉԻՆԱՍՏԱՆ եւ Խորհ · Միութիւն բացէ ի բաց պայքար մը սկսած են, Խորհ · Միութեան Ալժէի ժողովին մասնակցութեան առթիւ: «Պրաւդա» երկար յօդուածով կը փորձէ բացատրել թէ ի՞նչ պատճառաւ Խորհ · Միութիւնը իր պաշտօնական թեկնածութիւնը կը դնէ Ալժէի ափրեւասիական ժողովին: Չըսեր թէ առաջին առթիւ Չինաստան դէմ է այդ մասնակցութեան , այլ ընդհակառակն կը գրէ թէ Միացեալ Նահանգներն, Անգլիա, Ֆրանսա, դիւանագիտական գաղտնի ճամբաներով կը փորձեն արգելք հանդիսանալ խորհրդային մասնակցութեան : Չինացիք բազմաթիւ անգամներ կրկնած են թէ որեւէ պատրուակով չեն ուզեր Խորհ ·Միութեան ներկայութիւնը : Կը շեշտեն թէ ան է եւ կը մնայ եւրոպական պետութիւն մը եւ չի կրնար «ասիական երկրի» տիտղոսը գործածել : «Ժողովուրդի Օրաթերթ»ը շատ ծանր լեզու կը գործածէ Կրեմլինի ղեկավարներուն դէմ, որոնք Խրուշչեւի բաղդատմամբ, «աւելի ծածուկ, աւելի կեղծաւոր եւ աւելի վտանգաւոր վերաքննութիւն մը ցոյց կուտան » :

ԱՇԽԱՐՀԱՀՌՉԱԿ ԲԱՆԱՍՏԵՂԾԸ

Մայիս 12ին, ծննդեան 700ամեակն էր Տանթէ Ալիկիերիի :

Մեծ գրագէտը ապրեցաւ եկաւ այն օրերուն, երբ աշխարհի ու կեանքի մասին աւանդական պատկերացումները կը սկսէին փոխուիլ, երբ յետամնացութեան ընդհանուր թագաւորութեան մէջ կը բուսնէին աճիլ եւ հասուննալ բանականութեան եւ ազատամտութեան բեղնաւոր սաղմերը, երբ կայսերական եւ եկեղեցական իշխանութիւններուն ազդեցութիւնը ինքնավարութիւն ստացած «քաղաք–հանրապետութիւններուն» կամ այսպէս կոչուած «համայնքներուն» վրայ՝ որ–կարացած կամ գրեթէ անհետացած էր :

Հին աշխարհի դէմ մղուած պայքարին մէջ Իտալիա ամբողջ Եւրոպայի մէջ կեցած էր առաջին գիծի վրայ : Իսկ Տանթէի ծննդավայրը՝ Ֆիրենցէ այդ պայքարին մէջ կ'ընթանար իտալական միւս քաղաքներէն առաջ : Արդարեւ այս քաղաքը ամէնէն զարգացած համայնքն էր ըլլայ իր տնտեսութեամբ, ըլլայ իր մշակոյթով :

Հողը պարարտ էր : Տանթէ նախ զբաղեցաւ իր ծննդավայրով : 1295էն սկսեալ, այսինքն 35 տարեկան հասակէն, ան, իբրեւ կուելֆեան կուսակցութեան անդամ, գործօն մասնակցութիւն ունեցաւ քաղաքին ներքին քաղաքական պայքարներուն եւ հակառակորդ համայնքներուն դէմ տեղի ունեցող կռիւներուն մէջ, վարեց դիւանագիտական պաշտօններ : 1300ին ընտրուեցաւ Ֆիրենցէի կառավարական աւագանիի անդամ : Երբ համայնքը կառավարող կուելֆեան կուսակցութիւնը պառակտեցաւ եւ բաժնուեցաւ երկու հատուածներու՝ Սպիտակներու եւ Սեւերու, Տանթէ յարեցաւ առաջիններուն եւ դարձաւ անոնց պարագլուխներէն մէկը : Բայց 1302ին պապական ուժերու եւ ֆրանսական զէնքի օգնութեամբ Սեւերը իշխանութեան գլուխ անցան : Տանթէ, իր կուսակիցներէն շատերուն նման, աքսորուեցաւ եւ այնուհետեւ մինչեւ մահը (1321) մնաց աքսորավայրերու մէջ, ճաշակելով աքսորի դառնութիւնները : Աչքերը փակեց իր վերջին ապաստանարանին՝ Ռաւեննայի մէջ :

Տխուր վախճան ունեցաւ բանաստեղծին քաղաքական կեանքը, բայց փառքով պսակուեցաւ անոր ստեղծագործութիւնը :

Երիտասարդութեան տարիներուն Տանթէ յարեցաւ «Նոր քաղցր ոճ» (Տոլչէ ստիլ նուովօ) կոչուած գրական շրջանակին, որ արտայայտութեան թարմ ձեւեր մտցուցած էր աւանդական բանաստեղծութեան մէջ : Բանաստեղծը դարձաւ այդ շրջանակին կարեւոր դէմքերէն մէկը : 1292ին այդ ոճով գրեց իր առաջին չափածոյ գրքոյկը՝ «Նոր կեանք» խորագրով : Հնչեակներու եւ քանցոնէներու հաւաքածոյ մըն էր՝ նուիրուած իր պատանեկան սիրոյ առարկային՝ Պէաթրիչէի գովերգութեան : Մնացած երկերը՝ «Ռամկօրէն բարբառ», «Միապետութիւն», «Խնճոյք», «Հող ու ջուր» եւ «Աստուածային կատակերգութիւն» գրեց աքսորի մէջ :

Աքսորի տարիներուն բանաստեղծը խորացուցած է իր գիտական եւ փիլիսոփայական ուսումը, ծանօթացած է արեւելեան եւ յատկապէս արաբական փիլիսոփայական մտքին որոշ տեսակէտներուն : Այս բոլորը աւելի կամ նուազ չափով իր արտայայտումը գտան Տանթէի հասուն շրջանի երկերուն եւ հիմնականին «Աստուածային կատակերգութեան» մէջ, որ դարձաւ «իր դարաշրջանի տիտանական սինթեզը» (Տերժավին), համաշխարհային գրական կոթողներէն մէկը : Այդ գործին մէջ գեղարուեստական մարմնացումը գտան ոչ միայն դարաշրջանի գիտելիքներէն ու հայեացքները, այլեւ Տանթէին անձնապէս յուզող բազմաթիւ հարցեր : Առանց այդ երկին Տանթէ իտալական գրականութեան պատմութեան մէջ պիտի յիշուէր միայն իբրեւ իր ժամանակաշրջանին գիտելիքները համադրող հանրածանօթ մէկը, ինչպէս պարագան է անոր ուսուցչին՝ Պրունեթթօ Լաթինին, կամ իբրեւ բանաստեղծ մը, որ նոր ձեւեր կը փնտռէ իր զգացումները արտայայտելու համար :

«Աստուածային կատակերգութիւնը» գլուխ–գործոց մըն է :

Տանթէ, միեւնոյն ատեն, բարենորոգիչ մը եղած է : Ընկերային կեանքի արատները բաժնած է երկու կարգի՝ քաղաքական եւ բարոյական : Քաղաքական արատներ նկատած է աշխարհիկ եւ հոգեւոր իշխանութիւններուն միջեւ գոյութիւն ունեցող անհաշտ պայքարը գերիշխանութեան համար, քաղաքային համայնքներու պառակտումները իրարու դէմ եւ երկպառակութիւններն ու քաղաքացիական կռիւները նոյն համայնքին մէջ : Բարոյական արատներ կը նկատէր ագահութիւնը, եսասիրութիւնը, փառասիրութիւնը, նախանձը եւ այն բոլոր ախտերը, որոնք գոյութիւն ունին մեր կեանքին մէջ :

Այս արատները Տանթէի կարծիքով խոչընդոտներ են ընդհանրապէս մարդկութեան եւ յատկապէս Իտալիոյ քաղաքական միութեան համար : Բայց յոռետես չէր : Ան կը հաւատար ընկերային կեանքի բարենորոգութեան եւ մարդոց բարոյական կատարելագործութեան :

Ազգային միասնականութեան գաղափարը այնքան խանդավառած էր բանաստեղծը, որ այդ գաղափարին իրականացման կարեւոր ազդակ կը նկատէր համազգային – ժողովրդական լեզուն, խօսելով, որ պէտք է փոխարինէր այն ժամանակ գրաւոր գործածութեան մէջ գտնուող լեզուները՝ լատիներէնը, ֆրանսերէնը եւ փրովանսերէնը : Այս իմաստով գիրք մըն ալ գրեց «Ռամկօրէն բարբառ» անունով : Համազգային լեզուն, Տանթէի համաձայն, թօսքաներէն բարբառը պիտի ըլլար : Եւ, իսկապէս ալ, այդ բարբառը իւրացուեցաւ բոլորին կողմէ եւ դարձաւ համազգային լեզու մը :

Հայ իրականութեան մէջ «Աստուածային կատակերգութեան» առանձին հատուածներ գրաբար թարգմանութեամբ առաջին անգամ հրատարակուած են անցեալ դարուն վերջերը, իսկ աշխարհաբար լեզուով՝ այս դարասկիզբին :

«Իզուր չէ, — ըսած է հայազգի տանթէագէտ Ջիվելեգով — որ մարդկութիւնը աստուածային(*) անուանած է «Կատակերգութիւնը», ի զուր չէ, որ Տանթէի անունը մտած է միջազգային գրականութեան մեծագոյն բանաստեղծներու պանթէոնը, ինչպէս եւ այն հերոսներու անուններուն շարքը, որոնք պայքարած են մարդուն ազատագրութեան համար, յանուն անոր իրաւունքին՝ հաւատալ, մտածել եւ զգալ այնպէս, ինչպէս կը թելադրէ իր գիտակցութիւնը» :

Ա. ՏԱՅԵԱՆ

(*) Տանթէի գործին «աստուածային» մակդիրը տրուած է ետքէն, 14րդ դարու վերջերը, իբրեւ հիացումի տուրք՝ սերունդներու կողմէ :

ՅՈՒՇԵՐ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

Ա.

Տիգրան Չէօկիւրեանին ճանաչել եմ 1900ական թուականների սկիզբներին, երբ որպէս գիշերօթիկ աշակերտներ միասին սովորում էինք Պոլսոյ Պէրպէրեան ուսումնարանում : Տիգրանն ինձնից երեք դասարան բարձր էր, բայց գիշերօթիկի տղաները իրար հետ ծանօթանալով՝ շուտով մտերմանում էին եւ ընտանիքի նման ապրում : Այդպէս էլ պատահեց մեզ հետ, եւ շուտով փոխադարձ համակրանքի եւ ընկերական կապեր ստեղծուեցին մեր միջեւ : Այստեղ որոշ հոգեբանական պատճառ եւս կար : Երկուսս էլ գաւառացիներ էինք, իսկ գաւառացիները աւելի շուտ էին մտերմանում իրենց համար օտար միջավայրում :

Չէօկիւրեանի ընտանիքը Կիւմիւշխանցի էր, Տրապիզոնից հարաւ մի փոքրիկ քաղաք, որտեղ 1884ին ծնուել էր նա : Մանկութեան տարիներն անցել էին Տրապիզոնում : Պոնտոսի գեղածիծաղ ափերից եւ Տրապիզոնի տաքուկ հայկական միջավայրից նա խոր տպաւորութիւններ էր կրել, որոնք յետագայում անդրադարձան իր գործերում : Տիգրանը 1895 թուականի կոտորածներից ազատուել էր եւ պատսպարուել վանքի որբանոցում : Քիչ յետոյ, շատերի նման, տեղափոխուել էր Պոլսոյ Եսայեանի ազգային որբանոցը, ապա Պէրպէրեան ուսումնարանը :

Երբ ճանաչեցի Չէօկիւրեանին, նա արդէն հասունացած պատանի էր· միջահասակ, թխադէմ, վառվռուն մի զոյգ աչքեր, որի մէջ կարծես յորդում էր կեանքը : Նա միշտ ուրախ – զուարթ էր, կատակող, եւ դա նրան առանձնապէս գրաւիչ էր դարձնում : Բնաւորութեամբ շատ էր ընկերական, սիրուած էր ընկերներից, եւ բոլորի հետ բարեկամական յարաբերութիւններ էր ստեղծում :

Ուսումնարանում նա շատ յաջողութիւններով էր առաջ ընթանում : Յատկապէս յիշողութեանս մէջ տպաւորուել են Սկիւտարի գիւղական մայիսեան գիշերները եւ Տիգրանի մեծ ոգեւորութեամբ երգելը :

Ամէնից աւելի, սակայն, յիշողութեանս մէջ տպաւորուել է Չէօկիւրեանի յամառ ընթերցասիրութիւնը· յատկապէս նոր տարուան եւ զատկական արձակուրդի երկար օրերին՝ միայն ընթերցանութեամբ էր պարապում : Նման պահերին նա արդէն նախկին Չէօկիւրեանը չէր, բոլորովին լրջացած, ժամերով գրքերի կամ թերթերի մէջ խորասուզուած, անփոյթ կորցնում էր՝ մոռացած ամէն ինչ :

Ուսումնարանի աւարտական տարում, Տիգրանը, աւելի լրջացած եւ հասունացած, ինքն իրեն նուիրել էր միայն ընթերցանութեան եւ գրական պարապմունքներին :

1930 թուականին, Քոլէճն աւարտելուց յետոյ, այլեւս համարեա կորցրինք իրար : Հազուադէպ միայն այցելում էր գիւղ : Բոլորովին ծանրախոհ երիտասարդ էր դարձել, նուիրուել ուսուցչական գործունէութեան : Կարճ ժամանակում, որպէս ուսուցիչ Հայոց լեզուի, ընդհ. պատմութեան եւ աշխարհագրութեան, նա լաւ համբաւ վաստակեց, դարձաւ Պոլսում մի փնտռուած կրթական մշակ : Բայց նա այնքան էր սիրում գրականութիւնը, որ չէր կարող միայն ուսուցչութեամբ գոհանալ ու կտրուել գեղարուեստական գրականութիւնից : Ուսուցչութիւնը նրա համար ապրուստի միջոց էր, գրականութիւնն էր իր իսկական նախասիրութիւնը :

Շատերի նման Չէօկիւրեանն իր գրական նախափորձերը սկսել էր բանաստեղծութիւններ գրելով : Յետագայում գրել պատմուածքներ, արձակ բանաստեղծութիւններ, վիպակներ, քննադատական վերլուծումներ, ճամբորդական յուշեր : Աշխատակցում էր պոլսահայ բազմաթիւ հանդէսների, օրաթերթերի եւ տարեգրքերի : Եւ շուտով շահեց խոստմնալից գրողի համբաւ :

1911 թուականին Մ. Շամտանճեանի հետ հիմնել էին «Ոստան» գրական պարբերաթերթը, որ ժամանակի լաւագոյն գրական հանդէսներից մէկն էր : Այդ հանդէսում նա հրատարակեց լուրջ գրական ուսումնասիրութիւններ եւ յաջող թարգմանութիւններ : Պատմուածքնե–

ԵՍ ՏԷՐ-ԶՕՐԻ ԴԺՈԽՔԷՆ ՓԱԽԱԾ ԵՄ

Եւ ահա ասոնք կը յարձակին բոլորովին մերկ բայց երկուական, երեքական հոգի իրարու կապուած աքսորականներուն վրայ, կը զարնեն երկար սուրերով, մուրճերով, թոպերով : Ես կապուած էի, ըսաւ դժբախտ հայրենակիցս, ես կապուած էի երեք հոգիով : Մէկը սուրի հարուածով մը պատռեց ընկերոջս գլուխը, ընկերս կախուեցաւ գետին : Սուրի երկրորդ հարուած մը միւս ընկերոջս գլխուն : Այսպէս մէկը կախուեցաւ աջ, միւսը՝ ձախ կողմէս, երբ երրորդ հարուածը հանդիպեցաւ ուսիս եւ երեք ընկերներով փռուեցանք գետին, ուրիշներ ալ մեր վրայ ինկան դիզուեցան : Երկու ընկերներս վայրկենական մեռան : Ես արիւն կը կորսնցնէի, բայց գիտակցութիւնս չկորսնցուցի : Կը լսէի զառամ–գոչումները, ոմանց հոգեվարքի հառաչանքները, վիրաւորներու սրտաճմլիկ ողբերը : Սարսափելի էր տեսարանը, ո՛ւր ձայն մը լսէին՝ ջարդարարները կը վազէին եւ սուրի հարուածով մը կը լռեցնէին :

Դժո՛խք, դժո՛խք, ցաւի եւ տառապանքի ահաւոր վայրկեաններ, որոնք շուտ վերջ գտան :

Ի վերջոյ լռեցին բոլոր ձայները :

Գերեզման դարձած էր անապատը, մեռելաստան :

Ջարդարարները մեկնեցան գացին կիներուն խումբին մօտ :

Վէրքերս խորունկ չէին ապահովաբար : Զարմանալի էր որ սարսափին ու մահուան յուզումին մէջ մոռցած էի ցաւերս : Յաջողեցայ քակել կապերս, ինքզինքս ազատեցի մեռած ընկերներուս դիակներուն խառնումէն, գլուխս քիչ մը վերցուցի, նայեցայ շուրջս, — ահաւո՛ր տեսարան : Յօշոտուած, գլխատուած, ոմանք գլուխ չունին, ոմանք թեւ չունին, ոմանց փորը ճեղքուած :

Հեռուն, ջարդարարները մտած էին կիներու խումբին մէջ : Ապուշ դարձած, կը դիտեմ : Խումբէն զատեցին տասնեակ մը կիներ եւ աղջիկներ, մէկ կողմ կեցուցին, իսկ միւսներուն սոսկալի ջարդ մը տուին՝ ճիշդ ինչպէս մեզի ըրին :

— Մայրի՛կ, մայրի՛կ, աղաղակներ :

Ողբ ու կոծ, սրտաճմլիկ կանչեր օգնութեան :

Ամբողջ այս ջարդին ընթացքին՝ Չէչէնները պաշարած են ջարդին վայրը, մարդ չի կրնար փախուստ տալ :

Հետզհետէ նուաղեցան, նուաղեցան, մարեցան աղաղակները : 1 – 2 ժամ ետքը տիրեց գերեզմանային լռութիւն :

Ջարդարարները տեսայ որ իրենց զատած աղջիկները եւ կողոպուտը առնելով մեկնեցան : Ես սպասեցի որ մութը իջնէ : Յետոյ ելայ ճամբայ եւ եկայ մինչեւ հոս, պահուըտեցայ այս թումբին ետեւ :

Հիմա քեզմէ կը խնդրեմ որ երթաս խօսիս մեր քաղաքացիներուն, հագնելիք մը ճարեն, որպէսզի ծածկուիմ եւ կարենամ գալ մինչեւ վրանները :

Ես Մարաշցի եմ, անունս Փանոս :

Երբ վերջացուց ողբերգական պատմութիւնը, «ամենայն սիրով» ըսի եւ ուղղակի գացի Մարաշցիներուն վրանները, հաղորդեցի եղելութիւնը : Հին ու մին վերարկու մը եւ տաբատ մը տուին, հագայ հագուստներուս վրայէն, եւ գացի հագուեցուցի զինք : Իրիկուան դէմ, իբրեւ էշերու հովիւ, միասին վերադարձանք վրանները :

Մեր խումբին մէջ էր Պրուսացի Խաչիկը, ճանչցուած իր քաղաքին մէջ «Սինկէր» մեքենայի ընկերութեան անօրէն, սեւ պեխերով, մէկ ոտքը կաղ, Միհրան իր քենին :

Խաչիկ գաղտնօրէն կը տեսակցի Չէչէններու միւտիրին հետ, համաձայնութեան կուգայ որ 800 լիրա ոսկեդրամ պիտի վճարէ եւ միւտիրը զինք պիտի ազատէ ջարդէն : Արդարեւ միւտիրը առանձին ճամբայ կը հանէ այս երկուքը, սակարկուած դրամները առնելէ ետք կ'առաջնորդէ անծանօթ վայր մը, ուր կը սպաննուին երկուքն ալ, քեռայր ու քենի :

Այսպէս, մաս առ մաս կարաւանները բաժնելով, յառաջ քշելով ու մաքրելով տեսանք երկուքուկէս ամիս ետքը չա՛տ նուազած է տասնեակ հազարներ հասնող աքսորականներու բազմութիւնը : Մէկ–

Ու պահ մը դադար տրուեցաւ : Ժամանակ մը ֆիյաք տեղի չունեցաւ :

Այս անգամ Չէչէններուն միւտիրը կը կանչէ մեր խումբին հարուստներէն քանի մը հոգի եւ կ'առաջարկէ հազար լիրա ոսկեդրամ հաւաքել, որպէսզի այդ գումարը տանի Տէր – Զօր եւ միւթէսարիֆէն փոխադրելու տնօրէնութիւն առնէ՝ բոլորը հաւաքելու համար քաղաք :

Նոյն խաղը, որ կրկնուի :

Բայց ամէնէն յուսահատ, ամէնէն յոյս մարդն անգամ կը սիրէ վարել բանքներու ետեւէ :

Այսպէս դարձեալ ուրախութիւն : ծագովութիւն կը հաւատայ, կը յուսայ անգամ փրկութեան դուռ կ'երթայ : Անմիջապէս կը հաւաքեն գումարը եւ կը տանին կ'յանձնեն Չէչէններու միւտիրին :

ՍՏԵՓԱՆ ՄԻՍՔՃԵԱՆ

(12 Շար.)

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

Հ. Յ. Դ. ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴԻ 20ԱՄԵԱԿԸ ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

ՄԱՐՍԷՅԼ, (Յատուկ) — Շաբաթ, Մայիս 29ին, Ժիմնազ Թատրոնի գեղեցիկ սրահին մէջ, Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի Շրջ. վարչութեան նախաձեռնութեամբ ու մասնակցութեամբը բոլոր խումբերուն պատշաճ շուքով տօնուեցաւ միութեան հիմնադրութեան քսանամեակը :

Ընկեր Գալուստ Պալեան յանուն Շրջ. Վարչութեան երեկոյթի բացումը կատարելով ընդգծեց թէ հանդիսութեան յայտագիրը կը ներկայացնէ մասնաւոր նկարագիր մը՝ յարգանք մեր բիւրաւոր նահատակներուն: Իրենց քսանամեակի հանդիսութեան այս բնոյթը տալով Նոր Սերնդականները կը կարծեն լաւագոյն ձեւով յայտնած ըլլալ իրենց հաւատարմութիւնը հանդէպ այն սերունդին, որ մեր պատմութեան մէկ խաւար շրջանին յոյսի բագինը արծարծեց ու նաեւ հաւատքը բարոյական արժանիքներուն ու լուսաւոր ապագային :

Յայտագիրը սկսաւ Սիամանթոյի «Պար»ով, որ ներկայացուեցաւ կենդանի պատկերի ձեւին տակ :

Մեր սարսափին ականատես Գերմանուհիին կողմէ ապրուած այս տեսարանը կարելի եղած էր բեմ հանել հարազատ ու ազդուիչ ձեւով, որուն մենախօսի բաժինները կատարեցին ընկերուհի Սեդա Թիւթիւնճեան եւ Մասիս Գուլումեան :

Անմիջապէս ետքը սիրուած երգիչ Սահակ Տէրոյեան հանդիսականներուն ներկայացուց հայ ու օտար երգերու գեղեցիկ փունջ մը, դաշնակի ընկերակցութեամբ Օր. Գիզէր Նազարեանի :

Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի առաջին սերունդին պատկանող ընկերներէն Կարպիս Յարութիւնեան շուրջ տասը վայրկեան տեւող իր խօսքին ընթացքին, պատմականը ըրաւ Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի հիմնադրութեան առաջին տարիներուն, գծեց միութեան կրած ճամբան եւ ներկայացուց անոր առաջադրութիւնները : Ընկերը եզրակացուց իր խօսքը հետեւեալ ձեւով — « Ամէն առաւօտ Մասիսին բարեւելու մենաշնորհէն զրկուած այս սերունդը մէկ սէր ունի միայն՝ Հայաստանը, կը հրճուի մայր հայրենիքի հրաշալի վերելքով ու կը հաւատայ, թէ սփիւռքի ներկայ պայմաններուն մէջ իրեն վիճակուած է բախտորոշ դեր մը, այնքան ատեն որ միացեալ Հայաստանի գաղափարը չէ իրականացած » :

Յայտագրի գլխաւոր բաժինը յատկացուած էր հայ վշտի ու յեղափոխութեան երգիչ Ա. Ահարոնեանի «Արցունքի հովիտը» թատերական գործի ներկայացման : Դժուարին նախաձեռնութիւն մը ստանձնած էին տղաքը յիշեալ գործին ներկայացմանը նախաձեռնելով, բայց անվարան կարելի է հաստատել, թէ պատուաբեր դուրս եկան այս փորձութենէն :

Նոր սերունդի ու ընդհանրապէս երիտասարդական ձեռնարկներուն ներկայ եղող հանդիսականները շատ յաճախ դժուարահաճութեամբ չէ որ կը մօտենան ներկայացուածին, տեղեակ ըլլալով Նոր Սերունդին պայմաններուն, մանաւանդ, մայրենի լեզուին հանդէպ իրենց ունեցած դժուարութիւններուն, բայց Շաբաթ օրուան իր ձեռնարկով Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդը եկաւ ապացուցանել թէ այս ափերուն վրայ կան տակաւին տղաք ու աղջիկներ, որոնք հրճուեցնող սահունութեամբ կը խօսին իրենց մայրենի լեզուն ու արուեստի գործի մը ներքին գեղեցկութեան թափանցելու կարողութիւնն ալ իրենց չի պակսիր :

Բայց արդարութեան տուրք մը տուած ըլլալու համար պէտք է շեշտել, թէ այս գեղեցիկ արդիւնքին մէջ կարեւոր բաժին մը ունեցաւ ընկեր Օննիկ Տարոյեան, որուն հինգ երկար ամիսներու աքնաջան փորձերուն արդիւնք եղաւ այս գործին յաջողութեամբ, կը կարծենք լաւագոյն ձեւով ստացած կ'ըլլայ իր բարոյական վարձատրութիւնը :

Ասլանի դերը մարմնաւորեց ընկեր Վահրամ Տարոյեան, որ խաղի ամբողջ տեւողութեան լաւապէս կրցաւ արտայայտել բռնութեան դէմ ըմբոստացած, հօրենական օճախէն հեռանալով յեղափոխութեան նուիրուած հայդուկին տիպարը, մնալով միշտ զուսպ ու ինքնավստահ :

Փերի Ասլանին մօր դերը ստանձնած էր ընկերուհի Անի Բարունակեան : Ընկճըւած ու հաւատացեալ հայ մօր տիպարով Անի եղաւ իրական յայտնութիւն մը, իր խաղին գլխաւոր յատկանիշները եղան հարազատութիւնն ու ապրումը :

Նազէ — Երիտասարդ հասակին Այրի մնացած Փերիին հարսը, դառնացած է կեանքէն : Անոր միակ մտահոգութիւնն ու երազն է իր նորածին երեխան սնուցանել վրէժով եւ ջարդարարներու դէմ իր թանկագին ամուսինին յիշատակով : Ընկերուհի Սեդա Թիւթիւնճեան կրցաւ վերապրեցնել ընկճուած բայց իր բարոյական կորովն ու հաւատքը չկորսնցուցած հայ երիտասարդ այրիին տիպարը :

Հիւրի — Ասլանին երկրորդ աղջիկը, իր հօր նման յեղափոխութեամբ տոգորուած, որմէ չբաժնուող, ըլլայ քաղաքական աշխատանքներու, ըլլայ պայքարի դիրքերուն վրայ : Նոր Սերունդի նախանցեալ թատերական ձեռնարկներուն, ընկերուհի Էլիզ Եղիկեան ցոյց տուած էր իր բեմական անժխտելի արժանիքները, ու անգամ մըն ալ հաստատեց, թէ նոյնքան յաջողութեամբ կրնայ մարմնացնել տարբեր տիպարներ :

Շողիկ, Վերժինէ Նազարեան — Այս տարի ներկայացաւ աւելի ինքնավստահ ու համարձակ, ստանձնած էր սարսափի մթնոլորտին մէջ շնչող հիւանդոտ աղջնակին դերը :

Ռէս Մնօ — Կարօ Յովսէփեան, կարճ բայց պատասխանատու այս դերը ընկեր Յովսէփեան խաղաց հասկացողութեամբ, բեմին վրայ պահ մը ապրեցանք, իր գիւղացիներուն դէմ անխիղճ, բայց բռնութեան առջեւ քծնող Ռէսի տիպարը :

Սուրէն ու Բաբգէն — Ասլանին մանրիկ գործակիցները, Արմէն Ութուղեան ու Սեպուհ Աստաուրեան : Շէն ու խիզախ երգելով մահը դիմաւորող տղաք՝ հակառակ իրենց գարուն հասակին ու Բաբգէնին նշանուած ըլլալուն (Հիւրիին հետ) այս տղոց երեւումով, սրահը անկասկած պահ մը մտածեց այն անհամար երիտասարդներու մասին, որոնք նուիրուեցան ու զոհուեցան յեղափոխութեան սուրբ սեղանին առջեւ :

Ստեփան Սարոյեան, Նշան Մեսրոպեան, Տիգրան Պաշնակեան, Ժաք Գաֆէճեան, Բենիամին Մեքքեան, Այձայեան Հայրապետ, Պետօ Խաչատուրեան, իրենց կարճ դերերով նպաստեցին ընդհանուր գործի յաջողութեան, իսկ լոյսերու պատասխանատու ընկեր Գրիգոր Քէօսէեան ճաշակով ու հասկացողութեամբ կատարեց լուսաւորումները :

Երեկոյթին փակման խօսքը ըսելու հրաւիրուեցաւ Գուրգէն Վրդ. Թըթռեան, որուն լաւատես ու խրախուսիչ խօսքերէն ու բոլորին կողմէ երգուած « Հայր Մերէն» ետք վերջ գտաւ այս յիշատակելի ձեռնարկը :

Կը մտածուի Մարսէյլի արուարձաններուն եւ Կեդրոնական Ֆրանսայի մէջ կրկնել այս ձեռնարկը :

Գ. Պ.

լոյս տեսան « Հայրենի ձայներ» փոքր հատորով :

Սակայն Ձէօկիւրեանի գլուխ գործոցն է « Վանքը » վէպը, որտեղ, օրագրի ձեւով, մի կեանքի յուզական պատմութիւնն է անում : Վէպում արտացոլւում են 1896 թուականի եւ յաջորդ տարիների ազգային մտահոգութիւնները, հերոսի՝ սիրահարուած մի վարդապետի հոգեկան անձկալի ապրումները, վանքի մթնոլորտը, որբերի առօրեայ կեանքը, շրջապատի բնութեան տպաւորիչ նկարագիրը ···

Ձէօկիւրեանի վէպը ցոյց տուեց նրա՝ արուեստագէտ — գրողի փայլուն տաղանդը :

Ձէօկիւրեանի աստղը չէջաւ 1915ի հայկական աղէտը սպանդին : Հայ հարիւրաւոր մտաւորականների հետ, նա եւս նահատակուեց՝ տաղանդը դեռ լրիւ փթթումին չհասած :

Գ. ԱՄԱՏԵԱՆ

ՀԱՅ ԲԱՐԵԳՈՐԾԱԿԱՆ ԸՆԴՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

11, Square Alboni, PARIS (16e)
Tél. : TRO. 03-18

Փարիզի «Մարի Նուպար» Ուսանողական տունը

Փարիզի համալսարանական ոստանի « Մարի Նուպար» հայկական տունը կ'ընդունի այն հայ ուսանողները, որոնք Ֆրանսայի գաւառներէն կամ արտասահմանէն կը դիմեն եւ կը ներկայացնեն հետեւեալ պայմանները ·—

1 ·— Թեկնածուն պէտք է ունենայ միջնակարգ լրիւ ուսման (պաքալորէայի) կամ համապատասխան վկայականը :

2 ·— Արձանագրուած պէտք է ըլլայ Փարիզի Համալսարանի ճիւղերէն մէկուն կամ բարձրագոյն ուսման դպրոցի մը մէջ : Լիսէները կամ երկրորդական վարժարանները բարձրագոյն դպրոց չեն նկատուիր :

3 ·— Հայկական տունը ունի երկու հոգինոց եւ քիչ թիւով մէկ հոգինոց սենեակներ : Այս վերջինները կը տրուին տան մէջ բնակողներուն հնութեան կարգով : Երկու հոգինոց սենեակի ներկայի վարձքն է անձ գլուխ 90, իսկ մէկ հոգինոց սենեակի 120 Ֆր. ամիսը :

4 ·— Հայկական տան մէջ բնակողները կ'օգտուին ոստանի ուսանողական ճաշէն, աժան գնով : Հայ ուսանողական տունը ունի իր Մատենադարան — ընթերցասրահը, իր հաւաքոյթի սրահը, նախաճաշի սպասարկութիւնը եւ բնակութեան բոլոր արդիական պայմանները :

Դիմումները պէտք է կատարուին ուսումնական տարեշրջանին վերջաւորութեան, մինչեւ Յուլիս 15 : Դիմողներուն կը ղրկուին ոստանի վարչութեան կողմէ տրուած հարցարանները, որոնք պէտք է լեցուին, կցելով պահանջուած թուղթերը, եւ վերադարձուին մեզի :

Այս թուղթերն են ·—

1 ·— Խնդրագիր (2 օրինակ) ոստանի տնօրէնութեան :

2 ·— Յաճախելի դպրոցին արձանագրութեան թուղթը :

3 ·— Ուսանողի նախապէս յաճախած վարժարանին վկայագիրը :

4 ·— Եթէ կարելի է ուսանողին ուսուցիչին կողմէ տրուած յանձնարարագիր մը :

5 ·— Յանձնառութեան թուղթ մը, որով ուսանողը կը յայտնէ թէ պիտի յարգէ ոստանին կանոնները :

6 ·— Ուսանողին ծնողքին կամ պաշտպանին յանձնառութիւնը ոստանին ծախքը (ամսական վարձքը) վճարելու :

7 ·— Ծննդեան վկայագիրը :

8 ·— Բժշկական վկայագիրը :

9 ·— Երեք հատ փոքրիկ լուսանկար :

10 ·— Նամակի բաց պահարան մը, ուսանողին հասցէով եւ դրոշմաթուղթով :

Դիմումները պէտք է ուղղուին Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովին,

11, Square Alboni, PARIS (16e)

Դիմումներու թղթածրարը Եւրոպայի Կեդր. Յանձնաժողովի երկու ներկայացուցիչներէն եւ ոստանի վարչութեան մէկ ներկայացուցիչէն բաղկացած յանձնախումբի մը կողմէ քննուելէ յետոյ, թեկնածուներու ընդունելութիւնը կը կատարուի Սեպտեմբերի վերջը, այսինքն ուսումնական նոր տարւոյ սկիզբը : Այս թուականը անցնելէ յետոյ նոր դիմումի ընթացք չի կրնար տրուիլ :

Արտասահմանէն եկող ուսանողներուն մասնաւորապէս կը յանձնարարենք որ Փարիզ գալէն առաջ հմտութիւն ձեռք բերեն ֆրանսերէն լեզուի մէջ, որպէսզի դժուարութիւն չկրեն իրենց ուսման հետեւելու համար :

Փարիզ, 30 Մայիս 1965

Հ. Բ. Ը. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԵՒՐՈՊԱՅԻ
ԿԵԴՐ. ՅԱՆՁՆԱԺՈՂՈՎԻ
Ատենապետ՝ ՆՈՒՐՀԱՆ ՖԸՆԸՆԵԱՆ
Ատենադպիր ՀԱՅԿ ԹՕՓԱՔԵԱՆ
(Կնիք)

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (248)

ԷԿԵՐԻ ** ** ԱՍՏՂԵՐԸ

Յանկարծ ծանր ձողփիւն մը··· անմիջապէս ուրիշ մըն ալ ··· Էյ վախ, մէտէտ պոռալու ձայներ ··· ու դարձեալ ձողփիւններ :

Սանդուխին գլուխը ճռնչաց ու մէկը ելաւ : Տոպօ կանթեղը առածին պէս անոր դէմքը լուսաւորեց :

Հեկետիւշ հրամանատարն էր, պատի պէս գունատ :

Մեքչէի անոր օձիքէն բռնեց :

— Բռնեցէք, — պոռաց Տոպօ :

Գնդապետը ուժեղ ձեռքերէ բռնուած վարէն վեր քաշուեցաւ :

— Զէնքերը առէք վրայէն :

Վարէն տակաւին կը լսուէին ձողփիւններ ու խառնաշփոթ գոչումներ ·

— Եփիշի՛ն, Եփիշի՛ն (օգնութիւն, հասէք) :

Տոպօ կանթեղը առնելով վար նայեցաւ · Թուրքերու բազմութիւն մը ջրամբարի մութ ջուրերուն մէջ կը ծփար, մինչ կողմնակի ծակէ մը զիրար հրելով կը խուժէին միւսները :

— Կրակ, — գոչեց Տոպօ :

Հինգ հրացանաւորները կրակեցին : Ջրամբարի պարապութիւնը այնպէս մը թնդաց, կարծես թնդանօթ մը պայթած ըլլար : Իբր պատասխան ահաւոր գոռում մը լսուեցաւ :

— Հոս կեցիր, — ըսաւ Տոպօ Մեքչէին, — հոս գետնուղի մը կայ եղեր եւ ես լուր չունէի · քննել տուր եւ անձամբ ալ նայէ : Որքան կարելի է առաջ երթալ՝ գացէք : Եթէ բերդէն անդին ալ երթայ, կը փլցնենք ու պատ ալ կը հիւսենք : Վարը պատին քով միշտ պահակ մը ըլլայ :

Ու զինուորներուն դարձաւ, Հեկետիւշը եւ իր ընկերները ցոյց տալով ըսաւ ·

— Երկաթի զարկէք, ու զատ զատ բանտերու մէջ դրէք :

Եւ ամրոց վերադարձաւ :

Մեքչէի վարէն հունգարացիի մը ձայնը լսեց :

— Օգնութիւն, մարդիկ օգնեցէք :

Կանթեղով վար նայեցաւ, խեղդուածներու մէջ Թուրք մը կը ջանար ինքզինքը վեր բռնել ու կը պոռար :

— Պարան մը իջեցուցէք, — ըսաւ, — թերեւս աս ալ հոստեղացի է :

Դուրսէն չուանը վար նետեցին, մարդը անոր կառչեցաւ ու զինուորները վեր քաշեցին :

Երբ մարդը վեր հասաւ այնպէս մը կը բանար բերանը, կարծես ջուրէն հանուած գայլաձուկ մը ըլլար :

Մեքչէի կանթեղը անոր երեսին մօտեցուց · մեծ պեխերով աճէմի մըն էր, վրայէն ջուրը կը վազէր :

— Հունգարացի՞ ես, — հարցուց Մեքչէի :

Մարդը ծունկի ինկած սկսաւ աղաչել ·

— Գթա վրաս :

Անոր խօսելու կերպէն հասկցան թէ Թուրք էր :

Մեքչէի առաջին թափէն ետ ուզեց մղել, սակայն մտածեց թէ կրնայ իբր վկայ ծառայել :

— Զէնքերը առէք, — հրամայեց զինուորներուն · ու նամակաբեր գիւղացիներու քով բանտեցէք :

է.

Յաջորդ օրը, 4 Հոկտեմբերին, արեւը նոր բարձրացած, հողաբլուրները լուսաւորեց բերդին շուրջ :

Խոր փոսը, որ հիւսիսային կողմէն կը շրջապատէր բերդը, տեղ տեղ լեցուած էր :

ԿԵՁԱ ԿԱՐՏՈՆԻ

(Շար·)

ՏԻԿ. ՏԸ ՍԹԱԼ ԵՒ ԿԻՆԵՐԸ

Տիկին տը Սթալ կ'ըսէր թէ բախտաւոր կը զգայ ինքզինք որ այր չէ ծնած, այլապէս եթէ պատահած ըլլար այդպէս, ստիպուած պիտի ըլլար կենակցիլ կնոջ մը հետ :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկնի Արմէն Բուզպեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի ի – րենց մօր եւ տատիկին՝

ԱՆՆԱ ԲՈՒԴԱՂԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ, կիրակի Յունիս 20ին, առաւօտ ժամը 10·30ին, Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցին :

×

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԵՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՀԱՆԴԻՍ

Յունիս 15ը 50րդ տարեդարձն է Սոց· Դեմ· Հնչակեան կուսակցութեան քառանամեայ հանգրուանին, որոնք հայ ժողովուրդի ազատագրութեան համար կախաղան բարձրացան Պոլսոյ Սուլթան Պայազիտի հրապարակին վրայ թուրք բռնակալութեան կողմէ :

Ի յարգանս անոնց խնկելի յիշատակին հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ :

Կը հրաւիրուին նաեւ «Քառանեակ» վերապրող մօտիկ ազգականները :

Կէսօրէ վերջ Յիշատակի ընդունելութիւն տեղի պիտի ունենան 32 Րիւ տը Թրէվիզ, Ազգ· Տան մէջ ժամը 16ին :

Մուտքը ազատ է :

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Տէր եւ Տիկին Յարէթ Յարութիւնեան իրենց մօր Մ· Սանդգեանի յիշատակին մահուան տարելիցին առթիւ, փոխան հոգեհանգիստի 25ական ֆրանք կը նուիրեն կարմիր եւ Կաթ· Յաչէրու Օգափ· կայաններուն : (Տառնալ «Յառաջ»էն) եւ տասը ֆրանք «Յառաջ»ի :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Փարիզի «Ռոստոմ» խումբը՝ ընկ· Լեւոն Գեւոնեանի մահուան առթիւ իր ցաւակցութիւնը կը յայտնէ իր այրիին, զաւակներուն ու ազգականներուն եւ փոխան ծաղկեպսակի կը նուիրէ հարիւր ֆրանք Հ· Յ· Դ· Վեթերաններու Ֆոնտին : (Տառնալ «Յառաջ»էն) :

×

Պ· Լեւոն Գեւոնեանի մահուան առթիւ Փլաս տէ Ֆէրի հայրենակիցները ճաշասրանաւէր Յարութիւնի մէջոցաւ կը նուիրեն 90 ֆրանք Հ· Յ· Դ· Վեթերաններու Ֆոնտին : (Տառնալ «Յառաջ»էն) :

ՀՐԱՒԻՐ

Վալանսի Ազգ· Միութեան վարչութիւնը կը հաղորդէ ի գիտութիւն Վալանսի եւ շրջակայ յարակից գաւառներու հայ հաստատութեան եւ երեակ հոգեւոր, պատերու թէ այս Ուրբաթ ժամը 20·30ին Ազգ· Միութեան ընտրութիւն տեղի պիտի ունենայ Սալ տը Ֆէթի վերնայարկը : Կը խնդրուի որ որոշեալ ժամուն ներկայանան ընտրութեան մասնակցելու, ընտրողական մարմնոյ հակոդութեամբ :

ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս կիրակի, Կաթողիկէ Ս· Էջմիածնի առթիւ, Լիոնի Ս· Յակոբ Եկեղեցւոյ մէջ, տեղի պիտի ունենայ հանդիսաւոր պատարագ եւ մաղթանք հայրապետական : Պատարագ ժամը 10ին, Մաղթանք 11ին :

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Յուշի եւ Յարգաւիճի երեկոյ

Այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Ռեժան արձարանի վերնայարկը, 70 Րիւ Լափայէթ, Փարիզ, (մեթրօ Քատէ) :

Նուիրուած

ՀՐԱԶԵԱՅ ՔՈՉԱՐԻ

(Գաբրիէլեան) յիշատակին

Կը նախագահէ ՍԵՐՈՎԲԷ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ

Կը խօսին՝ ԱՒԵՏԻՍ ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆ եւ ՀՐԱՆԴ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ :

Գեղարուեստական բաժին, մասնակցութեամբ ծանօթ արուեստագէտներուն :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
38, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ· Մ· Ը· Մ·ի եւ Արծիւ մարզական միութեան :

Կիրակի Յունիս 20, ամբողջ օրը

Hôtel Restaurant des Grottes
Trois-Lucs

Ճոխ պիւֆէ չամիւռով խորոված եւ համեղի անակնկալներ :

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած կաթ· Խաչի Վիէնի մասնաճիւղի կողմէ, այս կիրակի Փոնթ Էվէքի պազ ազբիւրին պուրակին մէջ (նախկին Փէյէի պազ ազբիւրը) :

Կը նախագահէ Տիկ· Վ· ՌՈՍՏԻԿԵԱՆ

Կը խօսի Տիկին ՀՈՒՒԻ ԻՓէՔԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժինին կը մասնակցին Նոր Սերունդի պարախումբը եւ կապոյտ Խաչի զպրոցներու աշակերտութիւնը : Երգ, պար, արտասանութիւն եւ անակնկալներ :

Ճոխ պիւֆէ, առատ կերուխում :

Ծանօթ.— Այս դաշտահանդէսով Վիէնի մասնաճիւղը կը տօնէ կաթ· Խաչի օրը :

Անձրեւի պարագային պատասպարուած վայրը ապահովուած է :

ԿԱՊՈՒՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Ցուլիս եւ Օգոստոս ամիսներու կայանի արձանագրութիւնները սկսած են : Ընդունելի են աղջիկները 6էն 15 տարեկան, մանչերը՝ 6էն 14 տարեկան : Հեռաձայնով ոչ մէկ կարզադրութիւն : Մնողքները պէտք է ներկայանան անձամբ Միութեան գրասենեակը 17, Րիւ Պլէօ, (9րդ թաղամաս, մեթրօ Քատէ) Հայ Մշակոյթի Տան Գ· յարկ, Հինգշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 16էն 20, Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 17 : Հետերնին պէտք է բերուն տարկ եղած վաւերաթուղթերը (Լիվրէ տը Ֆամիյ, սեֆիւրիթէ սոսիալ, այլօֆասիոն, եւն·), վճարումները պէտք է կատարուին արձանագրութեան պահուն լրիւ կերպով՝ ամսավճար 400 ֆրանք, ղրպանի պուրակի ծախք՝ 30 ֆրանք, երկաթուղային երթուղարձ (վերապահութեամբ՝ անցեալ տարուան դիներ), մեծերը 65 ֆրանք, փոքրերը 38 ֆրանք : Արձանագրութիւնները կը վաւերուին՝ Օգոստ·ի համար Յունիս 15ին :

Այս թուականներէ առաջ եթէ ցանկերը լրանան կը յայտարարուի թերթով : Հակառակ փափաքին օրէնքով սահմանուած թիւէն աւելի կարելի չէ արձանագրել : Դիմումները չատ են, կը խնդրուի անյապաղ արձանագրուիլ :

ՄՄԱՍՆԱՃԻՒՂԻ ՄԷՋ

Արձանագրութիւնները տեղի կ'ունենան Շորեքշաբթի եւ Հինգշաբթի օրերը կէսօրէ ետք ժամը 14էն 17·30, 26 Րիւ տէ Քոնվալէսան, ինչպէս նաեւ Պօմոնի, Պուլվար Օսման, Սէն Ժերմէի եւ Սէն Լուի մասնաճիւղերու վարչութիւններու մօտ :

ԼՈՑՍ ՏԵՍԱԻ

ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ

1965

Կազմեց

ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

680 *պատկերազարդ էջեր : Ճոխ բովանդակութիւն :*

ՁԱՆԱԶԱՆ ԲԱԺԻՆՆԵՐՈՎ

Հայաստան, Սփիւռք, Գրական աշխարհ, Արուեստի աշխարհ, Հշխարհներ, Մեր գաղութները — Երգի – ծաւիթ : Կարեւոր մաս մը նուիրուած Ապրիլեան եղեռնի Յիսնամեակին :

Դիմել

Հրանտ – Սամուէլ պրաւան :

Գին.— Թղթակազմ 17·5 · լաթակազմ՝ 21 ֆր· առաքման ծախքով՝ 20 եւ 23 ֆրանք, եւ Անձամբ «ՅԱ – ՌԱՋ»ին :

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ԱՌԱՋԻՆ ՌԱԼԻ

Հ· Յ· Դ· ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

Կազմակերպութեամբ Անիէդի եւ Սարսէլ – Առնուվիլի խումբերուն :

Կիրակի, Յունիս 20ին,

COYE

Ռալի·— մեկնումը՝ Փորթ տը լա Վիլէթէն, ժամը 8·30ին :

Ծախքերու մասնակցութիւն՝ 5 ֆրանք: Արձանագրուիլ Նոր Սերունդի խումբերուն մօտ :

Դաշտահանդէս·— Ռալիի ժամանումին առ: Խաղեր, պուլի եւ վոլէյի մրցումներ, զանազան անակնկալներ, և անչուփիֆ – նիֆ՝ աւանդական չամիւռով :

ԱՂՔԱՏԱՒԱՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Յունիս 20, ժամը 15էն 22

Մոնմորանսիի Հանդստեան Տան դարաստանին մէջ
36 Ավրնիւ Շառլ տը Կոլ, Մոնմորանսի

Գեղարուեստական բաժին, խաղեր եւ եւրոպական պարեր : Խնամուած ճոխ պիւֆէ, տեղւոյն վրայ առատ ուտեստեղէն, ըմպելիներ եւ պաղպաղակ, մատչելի գիներով :

ԹՕՄՊՕԼԱ, արժէքաւոր առարկաներով

Երեկոյեան աւանդական չամիւռով խոռոված

ՄՈՒՏՔ՝ 2·50 ՖՐԱՆՔ

ՇԱՆՕԹ.— Շոգեկառք առնել կար Տիւ Նորէն միւնչեւ Աւնկէն լէ Պէն, ապցնել կամրջակը եւ թիւ 6 օթօպուսով իջնել Կրօլէի կայանը : Շոգեկառք՝ 10·15, 10·45, 11·59, 12·05, 12·17, 13·26, 13·54, 14, 14·30, 15, 16, 17, 17·14:

ԽԻՍՏ ԿԱՐԵԻՈՐ.— Տեղի պիտի ունենայ բացօթեայ ճաշ մը ժամը 13ին :

Ճաշագին մուտքով միասին 15 ֆրանք

Այժմէն կարելի է արձանագրուիլ եւ ապահովել սեղանները գիմելով Աղքատախնամի Գրասենեակը :

32, Րիւ տը Թրէվիզ (Հեռախօս, ՓՐՕվանս 77–73)

Հ. Յ. Դ.

ԸՆԿԵՐԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎՆԵՐ

ՓԱՐԻԶ.— Հ· Յ· Դ· Ռոստոմ խումբի ընկերական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Արթիւրի ճաշարանը: Կարեւոր օրակարգ : Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ՀԱՍՑԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Կը յիշեցնենք մեր բաժանորդներուն թէ հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է անպայման դրկել հին հասցէն եւ՝ 3 ֆր·, վերջնական փոփոխութեան պարագային եւ 5 ֆրանք առաժամեայ կամ արձակուրդի փոփոխութեան պարագային :

Վերոյիշեալ պայմանները չկատարող դիմումները նկատի չեն առնուիր :

Շնորհակալութեամբ

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ

Դպրոցասէրը Տիկնանց վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են: Ամէն անոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները դնել վարժարան այժմէն իսկ պէտք է դիմում ընեն հաստատութեան տնօրէնութեան, 1 Պուլվ· տիւ Նօռ, լը Բէնսի, (Սէն է Ուազ), հեռ· 927–01–72 :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿՍՊ· Խաչի Պուլ· Օսմոյի վարչութիւնը ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերուհիները այս երեքշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, սովորական վայրը : Խիստ կարեւոր օրակարգ : Վարչութեան ընտրութիւն :

ԼՈՑՍԸ ԳՈՑՆ Է···· ԳՈՑՆԸ ԼՈՑՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՑՍ ՏՈՒԷ՛Ք···· ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՑՆ ՏՈՒԷ՛Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն : Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէում եւ փլաստիֆ — ծածկոցներ. —
TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE
Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր գեղջ ունենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՀԱՅՐԱՆԻՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 80 ֆր· Հատը 0·30 Ֆ·

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ
16
ՅՈՒՆԻՍ
MERCREDI
16 JUIN
1965

LE NUMÉRO : 0,30 Fr.

41ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10332 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 41e ANNÉE — N° 10.332

ԿՈՆԴԱԿ

ՄՄԲ.— Էջմիածնէն ստացանք հետեւեալ կոնդակը ·—

ՎԱՋԳԷՆ ԾԱՌԱՅ ՅԻՍՈՒՍԻ ՔՐԻՍՏՈՍԻ ՈՂՈՐՄՈՒԹԵԱՄԲՆ ԱՍՏՈՒԾՈՅ ԵՒ ԿԱՏԱՐԵԱԼ ՄՕՒՆ ԱԶԳԻ ԵՊԻՍԿՈՊՈՍԱՊԵՏ ԵՒ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ ԱՄԵՆԱՅՆ ՀԱՅՈՑ ԾԱՅՐԱԳՈՒՅՆ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ՀԱՄԱԶԳԱԿԱՆ ՆԱԽԱՄԵԾԱՐ ԱԹՈՌՈՑ ԱՐԱՐԱՏԵԱՆ ԱՌԱՔԵԼԱԿԱՆ ՄԱՅՐ ԵԿԵՂԵՑԻՈՑ ՍՐԲՈՑ ԷՋՄԻԱԾՆԻ

Քրիստոսաւանդ սիրոյ ողջո՛յն եւ օրհնութի՛ւն Հայրապետական կաթողիկոսին Մեծի Տանն Կիլիկիոյ Տ· Տ· Խորենայ Առաջնոյ Պատրիարքին Հայոց Սրբոյ Երուսաղեմայ Տ· Եղիշէի Արքեպիսկոպոսին, Պատրիարքին Հայոց Կոստանդնուպոլսոյ, Տ· Շնորհեայ Արքեպիսկոպոսին, համօրէն Արքեպիսկոպոսաց, Եպիսկոպոսաց, վարդապետաց, բահանայից եւ սարկաւագաց, Թեմական երեսփոխանական ժողովոց, Թեմական եւ քաղաքական խորհրդոց եւ պաշտօնէից Հայաստանեայց Առաքելական եկեղեցւոյ Սրբոյ եւ սիրեցեալ համայն հաւատացեալ ժողովրդեան Հայոց

Աստուածային Առաքեալն Պօղոս, երբ ժամանակ – այլեւս չկան ոչ – բարեկամական դրսե – ւորումներ եկեղեցիներու միջեւ: Այլեւս ոչ ոք չի մտածեր հին վէճերու եւ հակառակութիւններու մասին: Այսօր բոլոր եկեղեցիները, բոլոր քրիստոնեաները կը խօսին փոխադարձ հաճութեան մասին, գործակցութեան մասին, միութեան մասին :

Հայոց սուրբ Առաքելական Մ· Եկեղեցին, գաւանաբանական հարցերու նկատմամբ իր մտածելակերպով ու լուսաւորչական ուղղափառ դիրքերուն վրայ, սակայն, ինչպէս անցեալի մէջ, այսօր ալ կ'առաջնորդուի « Միութիւն ի կարեւորս եւ ազատութիւն չերկբայականս » հին ու բարեբար սկզբունքով : Ուրեմն, յոյժ ցանկալի է, որ քայլ եկեղեցիներու հետ մենք չարունակենք պահպանել ու մշակել իրաւ քրիստոնեական եղբայրական կապեր, մեր Մայր եւ եկեղեցւոյ եւ մեր լուսաբեղուն հայրապետական ներու ոգիով, եկեղեցիներու միջեւ մերձութիւնը տեսնելով ի Քրիստոս սիրոյ մէջ, փոխադարձ ճանաչման ու դնահատման մէջ, սէրտ գործակցութեան մէջ :

Դաւանաբանական, քրիստոսաբանական կամ այլ ինդիրներ այլեւս արդիւք չեն եւ ոչ ալ պատճառ՝ եկեղեցիներու սիրալիր յարաբերութեանց ու եղբայրական գործակցութեանց: Դաւանաբանական դիրքերու վերաքննութեան ու մերձեցման ճանապարհով միութենական փորձերը տակաւին կանխահաս են: Այսօր նման փորձեր կրնան դուռ բանալ նոր վէճերու, նոր անհամակարծութիւններու եւ իրարմէ դժ դրսեւորումներու: Յիշենք, որ անցեալի մէջ յաճախ, միութեան մասին մարդոց տեսակէտներն են եղած քրիստոնէական ճշմարիտ սիրոյ եւ միութեան ուղին խափանողը :

Վերաքննել ու փոփոխել տասնեակ մը եւ աւելի դարերու հոլովոյթով հաստատուած կանոններ ու դաւանաբանական բանաձեւեր, նուիրապետուած աւանդութիւններ ու ծիսական կերպեր, վստահօրէն չփոթութիւն եւ դժգոհութիւն պիտի յառաջացնէ հաւատացեալ ժողովուրդի պիտակութեան մէջ, եւ տկարացում սիրոյ եւ հաւատարմութեան՝ դէպի Մայր Եկեղեցին, եւ հետեւաբար քրիստոնէական հաւատքի տկարացում ժողովուրդի հոգեբանութեան մէջ, ի մասնաւորի ապագային եկեղեցիներու պարպտային :

Մեր եկեղեցւոյ ծագման, կազմաւորման ու զարգացման պատմութեան ուսանողութիւններուն եւ մեր ժողովուրդին յատուկ՝ կրօնական ապրումներու դրսեւորման կերպերուն մէջ մենք կը դտնենք մեր Ազգային եկեղեցին քրիստոնէական հարազատութիւնը եւ վաւերականութիւնը :

Ազգի մը բազմադարեան կեանքի փորձով մարմին առած ու կեանքի ձեւ ստացած աւանդութիւնները, հոգեբանութիւնը եւ աստուածաբանական մտածելակերպը չատ աւելի գօրաւոր են ու վաւերական, քան տեսական մեկնութիւնները, որքան ալ տրամաբանական թուին անոնք վերացական մտածումին առջեւ :

Հայ եկեղեցին չի կրնար անտեսել նաեւ իր գոյութեան ու իր առաքելութեան ազգային նկարագիրը : Մանաւանդ ի սփիւռս աշխարհի ցրուած հայ ժողովուրդի համար, Հայ Եկեղեցին իր ինքնուրոյն դաւանաբանութեամբ, աւանդութիւններով, իր ազգային լեզուով ու ձեւերով, իր անկախ ու ժողովրդապետական կազմակերպութեամբ, ազգապահպանման հզօր ազդակ եւ ինքնապաշտպանութեան ամուր վահան կը հանդիսանայ այսօր, երբ մեր ժողովրդի աւելի քան կեսը եւ մեր նուիրապետական պատմական Աթոռներու չորսէն երեքը կը գտնուին Մայր Հայրենիքի սահմաններէն դուրս :

Հետեւաբար, եկեղեցիներու մերձեցումը մենք կ'ըմբռնենք իրականացած տեսնել հաւատալով, թէ Քրիստոսով եւ Ս· Աւետարանով մէկ է եկեղեցին, եւ թէ պատմական ազգային եկեղեցիներու գոյութիւնը, այնպէս ինչպէս անոնք կան այսօր, չի հակասեր եւ չի ժխտեր Քրիստոսով մէկութիւնը Ընդհանրական եկեղեցին :

ՎԱՉԳԻՆ

Ծայրագոյն Պատրիարք եւ Կաթողիկոս
Ամենայն Հայոց

Տուաւ կոնդակս ի 4–ն Յունիսի
1965 Փրկչական ամի,
եւ ի տումարիս Հայոց ՌՆԺԴ,
ի մայրավանս Սրբոյ Էջմիածնի :

(Մնացեալը յաջորդիվ)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻՇՏ ՎԻԷԹՆԱՄ

—o—

ՆՈՐ ՂԵԿԱՎԱՐՆԵՐԸ

Սայկոնի մէջ կազմուած է «Ազգային Ղեկավարութեան Խորհուրդ» մը, որ կը բաղկանայ տասը անդամներէ, բոլորն ալ պինուորական: Այս ձեւով իշխանութեան ղլուխ կ'անցնին անդամ մը եւս պինուորականները: Այս նոր ղեկավարները յանձնառու եղած են բարելաւելու պին – ուորական կացութիւնը եւ վերջ տալու քաղաքական խառնակութիւնից : Նախա – գահն է Զօր· Վան Թիէօ, 42 տարեկան, Պաշտպանութեան նախկին Նախարար, մինչ սկիզբը այս Խորհուրդը եւեակ դե – կավարութեան մը բնոյթը պիտի ունե – նար միայն, կը թուի թէ Միացեալ Նա – հանգներու դիմումին վրայ, աւելի լայն ծաւալ ստացած է: Սայկոնի ամերիկեան դեսպանը՝ Թէյլըը, որ նոր վերադարձած էր Ուաշինկթընէն կարգ մը վերապահու – թիւններ ըրած է երեակ Խորհուրդի մը նկատմամբ :

Մինչ Խորհուրդին նախագահութիւնը կը տրուէր Զօր· Վան Թիէօյի, նախա – տեսուած էր որ Զօր· Քաօ Քիի յանձնուի ոչ միայն երեակ Խորհուրդին մէջ պաշ – տօն մը այլեւ «Գործադիր Խորհուրդին » նախագահութիւնը, որ պիտի կազմուած ըլլար մարզպաններէ, նախարարի պաշ – տօնով: Առանձ տակայն նախարարներէ պակաս առանձնաշնորհումներ եւ ամսա – կան պիտի ունենային :

Նոր կազմին մէջ, Զօր· Քաօ Քի Գոր – ծադիրին ընդհ· պատասխանատուութիւ – նը պիտի ունենայ , բայց ուրիշ անձնա – տուրութիւն մը պիտի նշանակուի Գործա – դիր Խորհուրդին նախագահ եւ վարչա – պետ պաշտօնը կատարէ :

Նոր Խորհուրդին ծրագրին ղլխաւոր կէտերը պարզուած են Զօր· Թիէօյի կող – մէ, ձայն – հետատեսիլ ճառի մը մէջ :

Ա.) Բոլոր ճիգերը պէտք է կեդրոնանան հակահամաձայնութեամբ ազգային ծրագրին վրայ :

Բ) Ազգային տրամադրելի բոլոր կարե – լիութիւնները պէտք է զօրակոչի ենթար – կուին համաձայնութիւնները մաքրագործե – լու նպատակաւ եւ կարգն ու ապահովու – թիւնը վերահաստատելու դիւղերուն մէջ, որքան կարելի է չուտ :

Գ) Զրկանքի ծրագիր մը հաստատել աւելի նպաստ տալու համար բանակին :

Դ) Արագօրէն ջնջել ընկերային բոլոր յաւերը, այսինքն կաշառակերութիւնը անտեսական չահագործումը, աւելի լաւ պայմաններ ստեղծելու համար ժողո – վուրդին նուազ նպաստաւորուած մասին :

Ե) Ամրապնդել բարեկամական յարա – բերութիւնները պինակից այն երկիրներ – ուն հետ, որոնք զօրավիգ կեցած են Վիէթնամի, հակահամաձայնաւար իր պայ – քարին մէջ :

× Հիւսիսային Վիէթնամի Արտաքին նախարարութիւնը կը բողոքէ Հարաւա – յին – Վիէթնամի պատերազմին մէջ ամե – րիկեան զօրքին մասնակցութեան դէմ :

Յայտարարութիւնը զոր կը հաղորդէ «Թաս » գործակալութիւնը, կը նչէ թէ Հարաւային – Վիէթնամի ժողովուրդը բո – լորովին իրաւունք ունի ամէն միջոց գոր – ծածելու պիմադրելու համար ամերիկեան աչխարհակալութեան :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅՈՐՀ· ՄԻՈՒԹԵԱՆ եւ Զինաստանի մի – ջեւ դիւանական փոխանակութիւններ կը կատարուին :

« ՊՐԱՒԴԱ » կը գրէ թէ վորթուկալ – եան համաչխարհային կուսակցութեան կեդ – րոնական կոմիտէն բանաձեւ մը հրատա – րակած է որով միջազգային համաչխարհային ժողով մը կ'առաջարկէ չին – խորհրդա – յին գաղափարական տարակարծութեան մասին խօսելու համար :

ՊԵԼԺԻՈՑ թագաւորն ու թագուհին պաչտօնական այցելութեան գացած են Օսլօ :

ԳԵՐՄԱՆԱՅԻԲ պաչտօնապէս յաւտա – տութիւն ցոյց կուտան որ կոլ – էրհարտ հանդիպումէն եառ :

ԻՍՐԱՅԵԼԻ կառավարութիւնը թէկ Ա· – վիվ կանչած է Համաչխարհային Հրեայ ժողովի նախագահը՝ Տոքթ· Կոլմանի, որպէսզի բացատրութիւններ տայ իր վերջին յայտարարութեանց մասին : Կոլմանն դատապարտած էր վերջերս «անարդար ամբաստանութիւնները որոնք յաճախ կը կատարուին Խորհ· Միութեան քաղաքականութեան մասին, Հրեաներու նկատմամբ »:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՄԱԿԱՐԻՈՍ Գահիրէ կը հասնի Յունիս 25ին , ուր 48 ժամ պիտի մնայ Ալժէ երթալէ առաջ, մասնակցելու համար 'ափրեւասիական համաժողովին :

ԻԵԽԱՆՈՒԻ ՍՈՖԻ, քոյրը Յունաստա – նի թագաւորին որ ամուսնացած էր ըս – պանացի իչխան Տոն Խուանի հետ , ապ – ջիկ մը ունեցաւ, բաւական յուսախարու – թիւն պատճառելով Սպանիոյ միապետա – կան այն չրջանակներուն մէջ, որոնք կողմնակից են Տոն Խուանի :

ԵՐՈՒՍԱՂԷՄԻ մէջ, մեռած է փիլիսո – փայ Մարթին Պիւպէռ, 87 տարեկանին : Հեղինակն էր բազմաթիւ գործերու դն – կերաբանութեան, կրօնական պատմու – թեան եւ փիլիսոփայութեան : Երկու չա – բաթ առաջ, Երուսաղէմի Պատուոյ Քա – ղաքացի նչանակուած էր իրբեւ հրեայ մեծագոյն փիլիսոփաներէն մէկը :

ԱԼԺԻԷՆ վերապաթին, Մենախս – Ֆը – բաս մեծ գովեստով խօսած է ալժերական յեղափոխութեան մասին «որու թափած ճիգը խոր տպաւորիչ է »:

ՈՒՈՇԻՆԿԹՐԸ կը հերքէ թէ հիւլէական ռումբի տպառնալիք բրած ըլլայ Չինաս – տանի եմէ յարձակում գործուէր Քորէա – յի վրայ :

ԱՆԳԼԵԻԳԵՐՄԱՆ ԲԱՐԵԿԱՄՈՒԹԻՒՆ

Մեծն Բրիտանիոյ Թագուհին պաշտօնական այցելութեան գնաց Արեւմտեան Գերմանիա։ Գերմանիոյ վարչապետ Էրհարտ շրջաբերականով մը Գերմաններուն հաղորդեց, թէ «Ն. Վեհափառութեան այցելութիւնը խորհրդանշանն է երկու երկիրներու հաշտութեան եւ գործակցութեան։ Առաջին կարգի դէպքի մը դիմացն ենք, Գերմանիա միշտ աշխատած է որ Անգլիա մտնէ Հասարակաց Շուկային մէջ»։

Թագուհին այցելեց նաեւ Պերլին եւ նայեցաւ «պատ»ին։ Մոսկուա զայրացաւ, բայց Պոնի խորհրդային դեսպանը անգլիացի լրագրողի մը կ'ըսէր․ «Մոսկուա ուրախ պիտի ըլլար, եթէ Թագուհին Մոսկուա այցելէր, մոռցած չենք որ Անգլիա եւ Ռուսիա զինակից էին Նափոլէոնի դէմ»։

Թագուհին խանդավառ ընդունելութիւն գտաւ ամենուրեք, իւրաքանչիւր պատուհանի առջեւ դրօշակ մը կախուած էր, նուագախումբերն կ'ընկերանար ժողովուրդը «Աստուած պահէ Թագուհին» եւ «Գերմանիան ամէն բանէ վեր» երգելով։ Յաղթական ընդունելութիւնը կ'արտայայտէր բուռն փափաք մը Անգլիոյ համակրութիւնը շահելու, անցեալը թաղելու։ Կէս դար առաջ կը պատերազմէր, քառորդ դար առաջ Անգլիան այնքան կ'ուզէր, ժամանակը այնքան արագ սահած է։ Անգլիացիներն ալ խղճի քննութիւն կը կատարեն, վարչապետներ Պոլտուին եւ Չեմպըրլէյն պատասխանատու կ'ընդունին հիթլէրեան բէժիմին զօրացման, որոնք կարելի դարձուցին վերջին պատերազմը։

Երբ Գերմանիոյ նախագահ Հօյս Լոնտոն գնաց, պաշտօնական ընդունելութիւն միայն գտաւ 1958ին, պաղ վերաբերում ժողովուրդին կողմէ։ Այժմ քաղաքական պայմանները փոփոխութիւն կրած են, երկու երկիրներու կառավարութիւններու մերձեցումով, ժողովուրդներն ալ կը մօտենան, կը բարեկամանան մոռնալով մօտիկ անցեալը։

Վիքթորիա Թագուհիին օրով անգլեգերման խնամութիւնը կը յիշէին, կայսրը թոռնիկն էր Անգլիոյ Թագուհիին։ Քաղաքական շահերը կը գերազանցեն ազգականութիւնները, պետական շահերը կը հեռացնեն բարեկամները։ Թագուհին ըսաւ․ «Երկար դարեր գերման եւ բրիտանական ժողովուրդներ բարեկամաբար ապրած են այն օրէն ի վեր, երբ անգլեսաքսոններ ոտք դրած են Անգլիա, եղած են յաճախ զինակից։ Այժմ ողբերգական ժամանակը անցած է, բաժանումներու պերճանքը անընդունելի է։ Եթէ կ'ուզենք պահել եւ փրկել մեր մեծ աւանդութիւնները՝ միաբանելու ենք, մեծ հարցերը կրնան լուծուիլ աշխատակցութեամբ։ Եւրոպայի մէջ նոր սերունդները միացած են միեւնոյն քաղաքակրթութեամբ, միեւնոյն շահերով, մեր պարտականութիւնն է պաշտպանել այս քաղաքակրթութիւնը խաղաղութեան եւ ազատութեան մէջ»։

Պիսմարքի խոստովանութեամբ Անգլիա թոյլատրեց Գերմանիոյ միութիւնը, թէեւ Խրիմի պատերազմին զինակից էր Ֆրանսայի։ Պիսմարք ծովային պետութեան օժանդակութեան պէտք ունէր Ալզաս-Լօրէնը պահելու համար։ Քաղաքականութիւնը փոխուեցաւ «Երկաթէ վարչապետին» անկումով, Վիլհելմի գահակալութեամբ։ Արեւելեան տագնապի ատեն Վիլհելմ կ'ըսէր․ «Թող Անգլիա այրէ մատները հայկական տագնապին մէջ»։ Կը հրահրէր Ռուսիոյ ընդդիմութիւնը, կ'օժանդակէր Ֆրանքեւռուս զինակցութեան Անգլիոյ դէմ գործելու համար։ Պատերազմէն ետք, Լոնտոնի մեծ թերթը 1924ին հրատարակեց այդ շրջանի գերման վաւերագրերը։

1896ին Թրանսվալի հարցին ատեն Ֆրանսայի եւ Ռուսիոյ կ'առաջարկէր միասնական գործունէութիւն մը Անգլիոյ դէմ։ 1897ին Նեղուցներու շուրջ անգլեւռուս անհամաձայնութեան ատեն Վիլհելմ կ'այցելէր Պետերբուրգ, ցարին կը ներկայացնէր «գերման բարեկամութեան արժէքը»։ Տարի մը ետք Ֆրանսա կ'ուզէր մօտենալ Գերմանիոյ, այս անգամ Վիլհելմ լուռ կը մնար։

Սալզպըրի կ'ուզէր մօտենալ Գերմանիոյ 1898–1900ին, խոստանալով օգնել՝ եթէ Ֆրանսա պաշտպանէր Ռուսիան գերմանեւռուս պատերազմի մը ատեն։ Գերմանիա կ'առաջարկէր որոշ յանձնառութիւններ Երրեակ Զինակցութեան հանդէպ, Անգլիա կը խուսափէր եւ բանակցութիւնները վերջ կը գտնէին։

Անգլեւգերման մերձեցումը պատճառ կ'ըլլար Ֆրանքեւռուս աւելի սերտ մերձեցման եւ զինուորական դաշինքի մը ստորագրութեան։ Լոնտոնի գերման դեսպանն ալ կը գրէր արտաքին նախարարին․ «Եթէ Անգլիա չյաջողի անգլեւգերման զինակցութիւն մը կնքելու, պիտի դառնայ Ֆրանսայի եւ Ռուսիոյ»։ Այդպէս ալ եղաւ, ֆրանսական դիւանագիտութիւնը յաջողեցաւ Անգլիոյ հետ համաձայնիլ եւ յետոյ մերձեցնել Անգլիան Ռուսիոյ։

Անգլեւգերման հակամարտութիւնը կը սկսի, երբ Վիլհելմ շնորհալից ճառով մը կը յայտարարէ․ «Մեր ապագան ծովերուն վրայ է»։ Նաւային ուժերու հակամարտութիւնը կը միանայ տնտեսական եւ ճարտարարուեստական մրցակցութեան։ Գերմանիան կ'ուզէ «իր տեղը արեւին տակ» եւ կը պահանջէ «օրինաւոր բաժինը աճող ամէն չափի»։ Այդ տեղը պիտի ըլլայ Փոքր Ասիան Պաղտատի երկաթուղիին շինութեամբ։ Այսպէս կը գտնուի Արեւելքի մէջ Ֆրանսայի, Անգլիոյ եւ Ռուսիոյ շահերուն դէմ։ Գերման սպառնալիքին առջեւ կը համաձայնին Անգլիա եւ Ռուսիա, կը բաժնեն Իրանը, տեղի պիտի տայ Ռուսիոյ՝ բաժնելով Փոքր Ասիան։

Անգլիա կը մերձենայ Գերմանիոյ, որովհետեւ Ֆրանսայի նախագահը ընդդիմացաւ Անգլիոյ մուտքին Հասարակաց Շուկային մէջ, որովհետեւ կը ջանայ մօտենալ Խորհ․ Միութեան, յայտարարեց թէ եւրոպական միութիւնն ըլլալու է Ատլանտեանէն Ուրալ լեռները, որովհետեւ կ'աշխատի ձերբազատուիլ Ամերիկայի հովանաւորութենէն, դէմ է ամերիկեան միջազգային քաղաքականութեան։

Թագուհին ըսաւ․ «Անգլիա կը փափաքի, որ Եւրոպա միանայ, աւելի լայն հիմերու վրայ, կը փափաքինք ընդլայնել մեր բաժինը եւրոպական համայնքին մէջ»։

Ամերիկայի նախագահը հրաժարեցաւ հիւլէական ուժի ծրագրէն, ուրկէ պիտի օգտուէր Գերմանիան։ Յայտարարեց թէ գերման միութենէն առաջ երկու ճակատներու լարուածութեան վերջ տալու է։

Թագուհին Գերմաններու սրտին խօսեցաւ եւ բուռն ծափահարութիւններ խլեց՝ երբ շեշտակի յայտարարեց․ «Մենք սրտանց կը փափաքինք Գերմանիոյ միացումը»։ Ֆրանսայի նախագահն ալ կ'ըսէր․ «Գերմանիոյ միացումը եւրոպական է», այսինքն Ամերիկա գործ չունի այդ հարցին մէջ։

Ոչ մէկ պետութիւն պիտի ուզէ վտանգի ենթարկուիլ Գերմանիոյ միութեան համար, հաւանաբար ոչ մէկը պիտի ուզէ ութսուն միլիոն Գերմաններու միացումը։ Գերմանիա ալ ճարահատ կրնայ հրաժարիլ միութենէն եւ ուղղակի համաձայնիլ Խորհ․ Միութեան հետ, ինչպէս տարիներ առաջ Ռափալլոյի մէջ։ Մոսկուա գոհ պիտի մնայ, արեւմտեան ճակատը պաշտպանելով, մինչդեռ դեղին վտանգը կը զօրանայ արեւելեան սահմաններուն վրայ։

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

ՅՈՒՇԵՐ ՆԱՀԱՏԱԿՆԵՐԻ ՄԱՍԻՆ

Բ.

Ռուբէն Սեւակի հետ (դպրոցական անունով Ռուբէն Չիլինկիրեան) ծանօթացայ դեռեւս 1901ի սկիզբներին, երբ միասին սովորում էինք Պոլսոյ Պէրպէրեան վարժարանում։ Այդ տարի Պոլսահայութիւնը մեծ շուքով տօնում էր վարժարանի հիմնադրման 25ամեայ յոբելեանը։

Համարձակ եւ ձեռներէց աշակերտ էր Ռուբէնը, աշակերտական ինքնագործ խմբի մի լսարան էր կազմել, որտեղ յաճախ ելոյթներ էր ունենում եւ կարդում էր գրած ոտանաւորները։ Մի անգամ ինքս էլ մի բանաստեղծութիւն արտասանեցի, եւ դա պատճառ եղաւ, որ Չիլինկիրեանի հետ աւելի եւս բարեկամանանք։

Արդէն Ռուբէնի համբաւը սկսել էր տարածուել դպրոցում եւ, նոյնիսկ, դպրոցից դուրս։ Վարժարանի վերջին տարիներին, երբ «Երիցագոյն» եւ «Աւագ» դասարանները հասանք, նրա անունը ծանօթ էր Պոլսահայ երիտասարդ գրողների շրջանում, իբրեւ արդէն բանաստեղծ։

Վարժարանն աւարտելուց յետոյ, կորցրինք միմեանց։ 1908ին ինձ բախտ վիճակուեց Զուիցերիա գնալ եւ ընդունուել Լօզանի համալսարանի բժշկական ճիւղը։ Մեծ եղաւ զարմանքս, երբ իմացայ, որ Ռուբէն Սեւակը եւս, երկու տարուց ի վեր սովորում էր նոյն ճիւղում։ Նորից հանդիպեցինք, եւ մեր դպրոցական բարեկամութիւնը վերածուեց աւելի մտերմիկ ընկերութեան։

Թուրքիայից յետոյ Զուիցերիան մի մեծ հակադրութիւն էր Սեւակի համար։ Այդ նոր միջավայրում նա շատ նորութիւններ տեսաւ, շատ բան սովորեց ու ազդեցութիւններ կրեց։ Թուրքիան այդ ժամանակներում մի յետամնաց կէս-աւատապետական երկիր էր, որտեղ իշխում էր Սուլթան Համիտի միահեծան բռնակալութիւնը։ Եւ Զուիցերիայում ապրելն ու ուսանելը այն ժամանակ հաւասար էր խաւարից յետոյ լուսաւոր աշխարհ ընկնելուն։ Սեւակի նման մտածող, զգայուն ու դատող ուսանողի վրայ, բնականաբար, չէր կարող չազդել այդ հանգամանքը։

Ոչ նուազ ներգործող էր Լօզանի, եւ ընդհանրապէս Զուիցերիայի հիասքանչ բնութիւնը, Լօզանը կանաչապեղ բլուրների վրայ փռուած գեղատեսիլ մի քաղաք էր, տները ծաղկաւէտ պարտէզների մէջ կորած։ Քաղաքի ստորոտում, բիւրեղեայ փայլով հանդարտիկ փռւում էր Լեման լճի կախարդական տեսարանը։ Լեմանից այն կողմ՝ վեհատեսիլ Ալպեան լեռներն էին հորիզոնի կապոյտի մէջ կորած։ Սեւակի բանաստեղծ հոգին ապրում եւ ներշնչւում էր նաեւ այս միջավայրից։

Լօզանում Ռուբէնը սիրում էր հանդիպումներ ունենալ յայտնի հայ գրողների եւ գործիչների հետ, որոնք պատահմամբ անցնում էին Զուիցերիայով։

Ատանայում Թուրք կառավարութեան դրդումով կատարուած Հայերի 1909 թուականի կոտորածը, ինչպէս շատ հայ գրողների, Սեւակին նոյնպէս ցնցեց։ Այդ կոտորածներից ազդեցութեան տակ նա գրեց մի շարք բանաստեղծութիւններ, որոնք 1910 թուականին հրատարակեց «Կարմիր Գիրքը» հատորում։

Լօզանի հայ ուսանողների մէջ Ռուբէնը աչքի էր ընկնում իր փայլուն ընդունակութիւններով։ Յաճախ ելոյթներ էր ունենում մեր «Արմենիա» հայ ուսա-

ԵՍ ՏԷՐ-ԶՕՐԻ ԴԺՈԽՔԷՆ ՓԱԽԱԾ ԵՄ

Ու միտիւրը, իր կարգին, յաջորդ օրն իսկ, երբ թէ դրամները առած՝ կը մեկնի Տէր-Զօր, միջամտելու համար միւթէսարըֆին մօտ։

Երկու օր ետքը վերադարձաւ միտիւրը եւ իր մօտ հրաւիրեց անոնք որ հաւաքած էին այդ դրամը եւ իրեն յանձնած։

— Ինչ որ ըսի, ինչ որ ալ ըրի, չյաջողեցայ համոզել միւթէսարըֆը։ Երկու հազար կ'ուզէ մարդը։ Այլեւս ձեր գիտնալիք բանն է։ Կ'ուզէք հազար ոսկի եւս բերէք, կ'ուզէք առէք ձեր տուածը, ահա ձեր դրամները։

Եւ ցոյց կուտայ ոսկիները։ Կարծես թէ պիտի վերադարձնէր։

Ի՞նչ ընէին։ Դարձեալ կը հաւաքեն ու յանձնեն միտիւրին։

Արդէն Չէչէններուն միտիւրը շաբաթը մէկ անգամ կ'երթար Տէր-Զօր, հրահանգ առնելու համար։ Այս անգամ ալ պիտի երթար ապահովաբար, խորհրդակցելու համար թէ ի՛նչ ձեւով վերջ դնեն այս սէվքիյաթներուն, եւ ուրեմն ո՛ւր տեղաւորեն մնացեալները, որոնց թիւը իջեր էր արդէն մինչեւ հինգ կամ վեց հազար։ Այս երկու հազար ոսկին վերջին պատեհութիւն մըն էր իրեն համար։

Յաջորդ առտու, կանուխ, բոլոր վրանները այցելելով՝ հաւաքեցին ութ հարիւր հոգի, բոլորն ալ այր մարդիկ։ Բոլորն ալ կը բանտարկեն։ Անոնց մէջ էր մեր քաղաքէն Անդրանիկ էֆէնտի Կիւմիւշեանը։ Միւս օրը, կանուխ, հրամայեցին մեզի․
— Յառա՛ջ, դէպի անապատ։

Շատեր, այս սովորական հրամաններուն իմաստը հասկնալով, ձգեցին բոլոր վրանները իրենց վիճակին մէջ, եւ առանց բան մը առնելու՝ միացան կարաւանին։ Զէ՞ որ քանի մը ժամ ետքը պիտի կողոպտուէինք, — ի՞նչ մնացած էր թէեւ, — ու պիտի ջարդուէինք։

Այդ միջոցին, ես զբաղած էի մեր քաղաքէն տիկին Եղիսաբէթ Սարեանի էշը բեռցնելու գործով։ Արժէքաւոր գորգեր ունէր, արեւելեան ապրանք, զորս կրցեր էր պահել մինչեւ այդ օրը։ Երկու հակերու (տէնկ) վերածեցի ու կը պատրաստուէի էշուն վրայ դնել, երբ Չէչէններէն մէկը եկաւ եւ ըսաւ Տիկին Եղիսաբէթին։

— Բարեկամաբար խորհուրդ կուտամ, որ այս բեռները հետդ չառնես, որովհետեւ ճամբաները շատ խորտուբորտ են եւ շատ նեղութիւն պիտի կրես։ Աւելի լաւ է որ այստեղ վստահելի մէկու մը քով պահ դնես։ Անիկա քեզի կը ղրկէ ետքէն եւ ձեր տեղը հասած ժամանակ՝ բեռներդ ալ կը հասնին։

Զէ՞ որ կը վերադառնայինք մեր քաղաքը։ Այդպէս կ'ուզէին հաւատացնել մեզի։

Տիկին Եղիսաբէթ մտածեց վայրկեան մը, կշռեց բարեկամական այս խորհուրդը։ Կը նշանակէ թէ աչք կար բեռներուն վրայ։ Եւ իբր վստահելի անձ, ընտրեց Շաքիր էֆէնտին, որ ամէն օր Տէր-Զօրէն կուգար ու կը պտըտէր ժողովուրդին մէջ։ Ծխախոտի ռէժիին միւտիւրն էր այս Շաքիրը, երկարահասակ ու մօրուսաւոր մարդ մը։

— Ամենայն սիրով, մատամ, ըսաւ էֆէնտին, երբ տեղդ հասնիս՝ կը գրես ինծի եւ բոլորը ապահով կը ղրկեմ քեզի։

Եւ առաւ երկու տէնկերու մէջ կապուած արեւելեան արժէքաւոր գորգերը։ Շաքիր էֆէնտի այնքան մեղրանուշ խօսեցաւ, այնքան հաւատքով տուաւ, կրկնելով այն խօսքը թէ վերջ գտած էր աքսորը եւ կը վերադառնայինք մեր սեփական տուները, որ Տիկ․ Եղիսաբէթ նոր հագուստներու ծրար մըն ալ տուաւ, վախնալով որ նեղութիւն կը կրէ բեռներուն փոխադրութեան համար։

Եւ մենք ալ միացանք կարաւանին։

Չէչէնները եւս, իբրեւ թէ իրենց պարտականութիւնն ալ վերջ գտած ըլլալով, իրենց բնակավայրը վերադառնալու պատրաստուած, ամէն մէկը 8–10 էշերու վրայ բեռցնելով հաւաքած աւարը, նշանակած էին հինգ-վեց հոգի՝ կառավարելու համար էշերը, ճամբու ընթացքին։ Եւ ահա Չէչէն մը մօտեցաւ ինծի եւ քաղաքավարութեամբ առաջարկեց, որ ընկերանամ իր էշերուն օգնականներուն։ Չմերժեցի։ Ութ էշ ունէր, բոլորն ալ բեռցուած ծանր տէնկերով։ Ուրեմն էշերուն ընկերացած՝ կը քալէի կարաւանին ետեւէն, ինծի հետ՝ վեց օգնականներ։

Կարաւանը եւ Չէչէններուն խումբը միշտ միասին կը յառաջանային։ Ամէն ժամ կը սպասէինք որ ջարդը սկսի։ Բայց մըն ալ չըրին։ Քալեցինք մինչեւ երեկոյ։

Երեկոյին, կանգ առինք տեղ մը։ Ժողովուրդին մեծագոյն մասը վրան չունէր։ Բացօթեայ պառկեցանք՝ օր մըն ալ շահեցանք ըսելով։

Յաջորդ առաւօտ եւս տեղի չունեցաւ սպասուածը։ Ու ճամբայ ելանք։ Քալեցինք, քալեցինք, մինչեւ երեկոյ քալեցինք։

Երեկոյին, դարձեալ կանգ առինք տեղ մը։ Երկրորդ գիշերն էր որ կ'անցընէինք բացօթեայ։ Կը զարմանայինք որ ջարդ տեղի չունենար։ Ջարդէին, լմննայինք՝ հաշտուած էինք այլեւս մեռնելու գաղափարին հետ։ Ա՜խ, այնքան անուշ թուէր մահը։

ՍՏԵՓԱՆ ՄԻՍՔՃԵԱՆ

(13 Շար․)

նողական միութեան ժողովներում ։ Ես յաճախ էի գնում Ռուբէնի մօտ, եւ, նա հաճոյքով կարդում էր իր բանաստեղծութիւնները ։ Սկսել էր աւելի յաճախ աշխատակցել Պոլսահայ հանդէսներին, եւ արդէն ստորագրում էր Ռուբէն Սեւակ կեղծանունով ։

1910–11 թուականներին էր, որ Ռուբէնը, սիրահարուելով մի գերմանացի օրիորդի՝ ամուսնացաւ եւ ընտանեկան ջերմ օճախ կազմեց ։ Սեւակն արտաքինով գեղեցիկ ու հետաքրքրական երիտասարդ էր, միջահասակ, սեւ մազերով ու սեւ յօնքերով, թուխ դէմքով եւ գրաւիչ աչքերով, որոնք իսկոյն ուշադրութիւն էին գրաւում ։ Շուտով երկու զաւակների հայր եղաւ, մի տղայ եւ մի աղջիկ ։ Գերմանուհի կինը շատ էր սիրում Սեւակին եւ սկսել էր ամուսնուց հայերէնի դասեր առնել ։ Ես յաճախ էի այցելում նրանց, եւ զարմանում էի, թէ ի՜նչպէս այդ օտարուհին հետաքրքրւում էր հայկական մշակոյթով ։

Երբ Սեւակը 1911ին աւարտեց բժշկական համալսարանը, արդէն համակողմանի զարգացած մի երիտասարդ մտաւորական էր ։ Շուտով նա տեղափոխուեց Պոլիս, որտեղ պայմանները քիչ թէ շատ աւելի նպաստաւոր էին այդ տարիներին ։ Պոլիսը շատ մօտ էր Սեւակի ծննդավայր Սիլիվրի գիւղաքաղաքին․ այնտեղ ապրում էին նրա ծնողները ։

Իր բժշկական գործունէութեան զուգընթաց, Պոլսահայ թերթերում Սեւակը հրատարակում էր գիտահանրամատչելի բժշկական զրոյցներ՝ « Բժշկին գիրքէն փրցուած էջեր» խորագրով ։ Այս յօդուածները նրա համբաւը տարածեցին գաւառի Հայութեան մէջ ։ Յաճախ նաեւ դասախօսութիւններ էր կարդում Պոլսահայ լսարաններում բժշկական հանրամատչելի հարցերի շուրջը ։ Եւ այս հասարակական հանրօգուտ գործունէութեան շնորհիւ եւս, կարճ ժամանակում Սեւակը դարձաւ Պոլսահայ մտաւորականութեան դէմքերից մէկը ։

Լօզանից հեռանալուց յետոյ շարունակուեց մեր բարեկամութիւնը ։ Թղթակցում էինք իրար ։ Ես գրում էի Լօզանի հայ եւ միջազգային ուսանողական կեանքից նրան հետաքրքրող խնդիրների մասին, իսկ նա Պոլսից իր նոր կեանքի եւ գործունէութեան վերաբերեալ ։ Մեր այս նամակագրական կապը շարունակուեց մինչեւ 1914ի աշունը ։

Վրայ հասաւ 1915ի Ապրիլը ։ Մի գիշերում ձերբակալեցին Պոլսի աչքի ընկնող հայ գործիչներին ու գրողներին, որոնց մէջ էր եւ Ռուբէն Սեւակը ։ Տաժանելի աքսորի ճանապարհին, խոշտանգումներից յետոյ՝ դաժանօրէն սպանուեցին Ռուբէն Սեւակը, Սիամանթօն, Վարուժանը եւ շատ շատերը ։

Գ. ԱՄԱՏԵԱՆ

ՁԱՅՆԵՐ ԳԱՒԱՌԷՆ

ԱՐԵՆՈՒՇՆԵՐՈՒ ՏԱՐԵԿԱՆ ՑԵՐԵԿՈՅԹԸ

ՄԱՐՍԷՅԼ — Վերապրող սերունդ, ցաւիդ եւ սուգիդ ընդմէջէն՝ նայէ սա մանկական աշխարհին, որուն մէջ կը զարթնուի նոր կեանքի մը ոգին, ու ժպտէ ։

Կիրակի, 23 Մայիսին, երբ բացուեցաւ «Ժիմնազի Թատրոն»ին վարագոյրը, սըրահը լեցուեցաւ դղրդալից ծափերով ։ Մօտ երկու հարիւր թեւիկ, Արի եւ Արենուշ, կազմած էին կենդանի պատկեր մը ։

Արիներու քայլերգ, բարեկալուստի երգ, « Հայ Արիներ», Արենուշներու խմբերգի շարք մը եւ մանկական արտասանութիւններ իրարու յաջորդեցին ։ Կարօ Յովսէփեան ընդհանուր տեղեկութիւններ հաղորդեց Արիներու գործունէութեան եւ դերին մասին եւ շնորհակալութեան խօսք ուղղեց Արտաւազդ Եպիսկ. Թրթռեանին, Պ. Գրիգոր Պալտասարեանին, նախկին Արիներուն եւ Մարսիլահայ համայնքին ։

Օր. Ալիս Շամիրեան խոր ապրումով երգեց «Կռունկ»ը, ընկերակցութեամբ ծանօթ դաշնակահարուհի Օր. Մառըլէն Մարկոսեանի ։ Օր. Ալիսի «Կռունկ»ը կարօտի եւ յուզումի բոպէներ ապրեցուցած է միշտ ունկնդիր հասարակութեան ։ Երգիչ Մարսէլ Տէրոյեան մեներգեց ՝Ողերձ Հայաստանի»՝ ընկերակցութեամբ Օր. Բէլա Նազարեանի ։

Տեղի ունեցաւ « Հայկական Հարսանիք»ը, որ ստեղծեց զուարթ մթնոլորտ մը ։ Շատ զուարճալի էր վեց տարեկան տղեկի մը Կովկասեան մենապարը ։ Յետոյ՝ ներկայացուեցաւ «Անմահ բոցը», որ պատկեր մըն է Ապրիլեան Եղեռնէն ։ Հեղինակին հիմնական մտածումն եղած է ցոյց տալ հայ կնոջ պատուախնդրութիւնը ու զոհաբերութեան ընդունակութիւնը ։ Արսէն, Ատոմի բարեկամը, կը նախընտրէ լեռ բարձրանալ, միանալ իր ընկերներուն եւ պատիւով իյնալ՝ զէն ի ձեռին ։ Ատոմ, հակառակ իր կնոջ, Սիրանոյշի թախանձանքին, կը մերժէ Արսէնի հրաւէրը եւ ձերբակալուելով կ'աքսորուի ։

Արսէն լեռ կը բարձրանայ ։ Սիրանոյշ կը մնայ իր միակ զաւկին հետ, ենթակայ՝ Շաքիրներու պիղծ ակնարկին ։ Զարհուրած՝ անպատուութեան հեռանկարէն, Սիրանոյշ իր որդին կը յանձնէ պատուելիի մը եւ թոյնով վերջ կու տայ իր կեանքին ։

Օր. Ալիս Շամիրեան, Սիրանոյշի դերին մէջ, հարազատ թարգմանն եղաւ պատուաւոր Հայուհիի մը զգացումներուն եւ տուաւ թունաւորման աղեխարշ տեսարանին բնական պատկերը, որու դիմաց հանդիսականները լեցուեցան խոր յուզումով ։ Իրենց դերերուն մէջ յաջող էին նաեւ Կարօ Յովսէփեան (Արսէն), Ժան Մակարեան (Ատոմ), Վանիկ Նազարեան (պատուելի) եւայլն ։

Բացուած հանգանակութիւնը, ի նըպաստ Արիներու Միութեան կայանին յաջողութեամբ պսակուեցաւ շնորհիւ Մարսիլահայ համայնքին գրուատելի առատաձեռնութեան ։

Երկսեռ խումբերու Կովկասեան եւ հայկական պարերը, ծափով ու թմբուկով, մեծ խանդավառութիւն յառաջ բերին ։

Ցերեկոյթը վերջ գտաւ Արտ. Եպիսկ. Թրթռեանի հետեւեալ փակման խօսքով եւ պահպանիչով — ... Կա՞յ հոս մէկ հատիկ հայ որ կաթիլ մը արցունք չթափէր՝ ներկայացման տխրագին պատկերներուն դիմաց ։ Ինչ հոգեսփոփ ովասիս՝ անապատին մէջ ։ Շաբաթներէ ի վեր կ'ունենանք յիշատակի հանդիսութիւններ, որ ուրիշ բան չեն, եթէ ոչ՝ մահուան վըրայ կեանքին յաղթանակը ։ Գողգոթայէն ետք՝ մեր յարութիւնը ։ Մեր մանուկները ծիլն են յաղթանակին ։ Չարին դէմ՝ բարիին յաղթանակն են անոնք ։ Արժանի մեր բարոյական ու նիւթական աջակցութեան ։ Օրհնուած մնան մանկական աշխարհն ու մշակները ։

Արենուշներու աքնաջան աշխատանքը պսակուեցաւ մեծ յաջողութեամբ եւ Մարսիլահայ հոծ բազմութիւնը թողուց սրահը լի գոհունակութեամբ

ՎԱՀՐԱՄ Կ. ՄԻՍԹԻՔ

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

ԼԻՈՆ, (Յառաջ) — Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի փառատօնէն ետք, 29 Մայիս, Շաբաթ երեկոյ, Հայ Ազգային Տան մէջ տեղի ունեցաւ Հայաստանի Անկախութեան 47րդ տարեդարձը, այս տարի տօնակատարութեան կազմակերպութիւնը յանձնուած էր տեղւոյս Հ. Յ. Դաշնակցութեան Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբին, որ իր ամբողջ կազմով գործի լծուած էր լաւագոյն ձեւով գլուխ հանելու համար ձեռնարկը ։ Իրենց աշխատանքը յաջողութեամբ պսակուեցաւ ։ Շաբաթ երեկոյ Ազգային Տան սրահը ծայրէ ծայր լեցուած էր երկսեռ բազմութեամբ, եկած էին անգամ մը եւս հաղորդուելու եւ իրենց յարգանքի տուրքը տալու այն քաջերի եւ արի արանց հերոսներուն, որոնք, Սարդարապատի, Բաշ–Ապարանի եւ Ղարաքիլիսէի ճակատամարտներով, Հայուն պարգեւեցին Հայաստան մը, որ 47 տարիներէ ի վեր քայլ առ քայլ վերելքի մէջ է շնորհիւ մեր աշխատունակ ժողովուրդին երկաթեայ կամքին ։

Ժամը 9ին օրուան նախագահ ընկեր Միսաք–Միրզէ հանդէսը բացուած յայտարարեց բեմ հրաւիրելով Հ. Յ. Դ. Նոր Սերունդի երգչախումբը, որ երգեց «Յառաջ Նահատակ» խմբերգը յոտնկայս ։ Նախագահը իր խանդավառ խօսքերով ըսաւ. « Հայրենակիցներ եւ ընկերներ, ահա 47 տարիներէ ի վեր է, որ ամէն տարի Մայիս 28 կը տօնենք, այսինքն Հայաստանի ստեղծման թուականը, Հայաստան ձեւ եւ մարմին առաւ Սարդարապատի եւ Ղարաքիլիսէի ճակատամարտներով, փառք այն հերոսներուն, որոնք իրենց արեան գինով մեզի պարգեւեցին այս փառաշուք օրը», եւ հրաւիրեց ներկաները մէկ վայրկեան ոտքի կենալ այդ հերոսներուն եւ մեր Ապրիլեան սիրելիներուն յիշատակը յարգելու համար ։ Ապա իր խօսքը վերջացուց ըսելով «Դաշնակցութիւնը ոչ յաւակնութիւնը ունի եւ ոչ ալ իր սեփական տօնը կը նկատէ Մայիս 28ը, որ ստեղծուեցաւ հայ ժողովուրդի միասնական ջանքերով, ուրեմն ան կը պատկանի հայ ժողովուրդին եւ մենք համոզուած ենք, որ պիտի գայ այն օրը երբ բոլորս միասնաբար, Հայաստանն ալ մեր հետ ըլլալով, պիտի տօնենք այս փառաւոր թուականը, Հայաստանի վերածնունդը» ։ Արտասանեցին օրիորդներ Շաքէ Ղազարեան, Ալիս Ալթունեան եւ ընկերներ Սարգիս Չէյթլեան եւ Պետրոս Շահնազեան ։

Լիոն–Տէսին միացեալ երգչախումբը երգեց չորս խմբերգներ ղեկավարութեամբ Օր. Անժէլ Կարապետեանի ։

Օրուան գլխաւոր բանախօսն էր Փարիզէն յատկապէս հրաւիրուած ընկերուհի Հուրի Իփէքեան, որ իր ոգեւորիչ խօսքերով պատմականը ըրաւ հայ ժողովուրդի անցեալին, ծագման օրերէն մինչեւ այսօր, յիշեց մեր պատմական մայրաքաղաքները՝ Տիգրանակերտ, Անի, Սիս, որոնք իրենց ժամանագրական կարգով, փառաւոր էջեր պարգեւեցին հայ ժողովուրդին ։ « Մենք ունէինք քաղաքակըրթութիւն եւ ունեցանք մեր ոսկեդարը մեր գրերու գիւտով, հայ ժողովուրդը Օսմանեան կայսրութեան տիրապետութեան տակ ազգ չէր այլ համայնք, բայց շընորհիւ 1918 Մայիս 28ի դարձանք ազգ, ունեցանք հայրենիք, այսինքն հող, ունեցանք դրօշակ, բանակ, դրամ եւ բոլոր այն ստորոգելիները, որոնք անկախ ազգի մը յատուկ են, շնորհիւ Սեւրի դաշնագրին Թուրքը ճանչցաւ Անկախ Հայաստանը, իսկ այսօր 1915ի Եղեռնէն յիսուն տարի ետք, մենք պէտք ունինք համերաշխութեան եւ միասնականութեան, եթէ կ'ուզենք որ մեր ձայնը լսելի ըլլայ առ որ անկ է » ։

Եղան հայկական պարեր եւ շուրջպարեր ։

Մեր երիտասարդ եւ համալսարանական ընկերներէն Հանրի Սիրունեան շատ գեղեցիկ եւ տպաւորիչ ճառ մը կարդաց Ֆրանսերէն լեզուով, պատմականը ընելով Մայիս 28ին, մէջբերումներ ըրաւ այն բոլոր օտար պետական մարդոցմէ, որոնք Հայուն փառքը եւ ուշիմութիւնը սիրած էին եւ իր խօսքը վերջացուց ըսելով. «Ազատութիւն ... Ազատութիւն ... ամէն բանէ առաջ եւ ամէն բանէ վեր» ։ Մեծ յաջողութիւն գտան մեր երիտասարդ ընկերոջ խօսքերը ։

Կէս գիշերին սկսաւ կեր ու խումը որ տեւեց մինչեւ առաւօտեան ժամը 2·30, որուն ընթացքին օրուան սեղանապետ ընկեր Տ. Չէքեան կարգաւ հրաւիրեց բոլոր անոնք, որոնք շնորք ունէին երգելու եւ արտասանելու, յիշենք մէկ քանին, Տիկին Պերճուհի Ահարոնեան, Օր. Արէլեան, Պ. Քէմիկեան, ընկերներ Ուզունեան (Վիքէն), Պ. Թութլեան, Ս. Չէյթլեան, Երուանդ Վարդանեան, Գ. Կանանեան, Շահնազեան, Զափուրեան, Պ. Շահպարոնեանց, Տիկին Գ. Գույթանճեան եւ դեռ ուրիշներ ։

Եւ այսպէս այս տարի ալ տօնեցինք մեր Անկախութեան օրը եւ զօտեպնդուեցանք ապագայի վառ հաւատքով ։

Կ. ՅՈՎԱԿԻՄԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (249)

ԷԿԵՐԻ ** ** ԱՍՏՂԵՐԸ

Եւ այդ լեցուածքներուն դիմաց նոր բլուրներ կը բարձրանային ։ Տակը ծառի ճիւղեր, որթատունկի դէզեր ու վրան ալ հող ։ Անշուշտ Թուրքերը պիտի շարունակէին այդ գործը, ու տեղ տեղ այնքան պիտի բարձրացնէին որ կարենային վրայէն թնդանօթներով կրակել եւ առանց սանդուղներու ալ բերդին վրայ յարձակիլ ։

Տոպօ դիտեց անոնց գործը ամէն կողմէն, անխօս ու հանդարտ դէմքով ։ Յետոյ Կութայի դարձաւ որ իրեն հաղորդելիք ունէր․ անոր յանձնած էր Հէկետիշն ու ընկերները խոստովանցնել, որովհետեւ շատ ժամանակ չէր կրնար նըւիրել խորհրդակցութիւններու համար ։

— Վերջացուցի՞նք, տէր Բերդակալ ։ Զինուորները խոստովանեցան թէ ուզած էին ներս բերել Թուրքերը ։ Սակայն Հէկետիշին հետ բռնութիւն ստիպուեցանք բանեցնել․ այն ատեն ալ կը պոռար թէ կը խոստովանիմ, կը խոստովանիմ, բայց Տոպոյին առջեւ պիտի ըսեմ թէ անոր համար այս ըսի, որովհետեւ զիս չարչարեցիք ։

Տոպօյ սպաները կանչել տուաւ ։ Ասպետներու սրահին մէջ ժողովեց չորս գնդապետները, կանչել տուաւ նաեւ ըռպայ մը, ենթասպայ մը, տասնապետ մը ու պարզ զինուոր մը եւ նաեւ Միքայէլ գրագիրը, հաց բաժնողը ։

Սեղանին վրայ կանաչ լաթ մը տարածուած էր, վրան խաչելութիւն մը, քովը երկու վառ մոմեր ։ Դահլիճին մէկ անկիւնը բերդին դահիճը կարմիր հագած, քովը եռոտանիի մը մէջ հրաշէկ ածուխ, ձեռքը փքոց մը բռնած էր․ եռոտանիին քով ալ կապարի կտորներ եւ ունելի մը ։

Տոպօ սեւ հագած էր․ սաղաւարտին վրայ ցցուած էր բերդակալութեան արծուի փետուրը․ առջեւը դրուած էր մաքուր թուղթի թերթ մը ։

— Ընկերներ, — ըսաւ մութ դէմքով, — հոս հաւաքուած ենք Հէկետիշի եւ ընկերներուն հարցը քննելու ։ Իրենց գործը զիրենք իբր մատնիչ կ'ամբաստանէ ։

Նշան ըրաւ որ կալանաւորները ներս բերեն ։

Գրիգոր ոտքի ելաւ ։

— Տէրք, — ըսաւ, — ես դատաւոր չեմ կրնար ըլլալ, որովհետեւ հետը կըռուի մէջ եմ, ուստի կը խնդրեմ ազատ ըրէք զիս ։

Մեքչէի ալ ոտքի ելաւ․

— Իսկ ես միայն վկայ կրնամ ըլլալ, — ըսաւ ։ Նոյն անձը թէ դատաւոր եւ թէ վկայ չի կրնար ըլլալ ։

— Թող վկայ ըլլայ, — ըսին սեղանին շուրջ նստողները ։

Գրիգոր հեռացաւ, իսկ Մեքչէի գնաց նախասենեակին մէջ սպասելու ։

Պահակները բերին Հէկետիշը, երեք ընկերներն ու Թուրքը ։

Հէկետիշ գունատ էր ու աչքերուն շուրջը կապոյտ․ չէր համարձակեր վեր նայիլ ։

Տոպօ միայն զինքը ներս պահեց, միւսները դուրս ղրկեց ։

— Լսենք, — ըսաւ, — ի՞նչ է այդ Թուրքերու հետ ունեցած պատմութիւնդ ։

Հէկետիշ ինքզինքը հաւաքեց ու հատկըտեալ ձայնով սկսաւ ինքզինքը արդարացնել․

— Ես ուզեցի միայն Ջրամբարի մէջ բերել Թուրքերը ․ու մտքիս ալ չէր անցներ բերդը իրենց յանձնել ։ Ջրամբարը մեծ է ։ Մենք փոքրիկ անցք մը գտանք մէջը ։ Մտածեցի թէ իմ արժանիքս պիտի ըլլայ եթէ կարենամ քանի մը հազար Թուրքեր փճացնել ։

Տոպօ առանց ընդհատելու մտիկ ըրաւ ։

Սպաներն ալ բան չհարցուցին ։ Երբ ան վերջացուց խօսքը, մէկդի կեցնել տուաւ զինքը ու մէկիկ մէկիկ ներս կանչել տըւաւ զինուորները ։

— Մենք, — ըսաւ ուսերը քաշելով առաջինը (քառասունի մօտ մարդ մը, գունատ դէմքով, ու հագուստը բոլորովին ցեխոտած), — ուրիշ բան չէինք կըրնար ընել եթէ ոչ տիար գնդապետին հըրամանները կատարել․ մենք պէտք է հընազանդինք գնդապետներուն ։

— Ի՞նչ հրամայեց ։

— Ըսաւ թէ Ջուրին քով սպասենք, ինքը քանի մը Թուրքեր ներս պիտի առաջնորդէ ։

ԿԷՁԱ ԿԱՐՏՈՆԻ

(Շար.)

Տէր եւ Տիկին Հայկ Սամուէլեան եւ զաւակները, Պ· Մարտիկ Եղիազարեան, Տիկին Հայկանուշ Զէյվէեան, Աշճեան (Ամերիկա) եւ Պէօճէքեան (Պէյրութ) բնտանիքները, Պ· Նազար Կիւրիւնեան, Տիկին Նաւի Օտապաշեան, Զէյվէեան, Գալուճեան (Նիւ Եորք) եւ Սամուէլեան ընտանիքները յաւուր կը ծանուցանեն թ – բենց մօր, մեծ մօր, հօրաքրոջ, հարսին, զարմուհիին եւ տղայականին՝

ԱՅՐԻ ՏԻԿԻՆ ԱԱՏՂԻԿ ԿԻՒՐԻՒՆԷԼԵԱՆԻ

(Ծնեալ Օտապաշեան)

մահը, որ պատահեցաւ 68 տարեկանին, իր բնակարանը 7 Բիւ Էօժէն Լապիշ, Փարիզ (16), Յունիս 14ին։

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի (Յունիս 17) ժամը 16·15–ին Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ Եկեղեցին, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Պաթինոլի գերեզմանատունը, ամփոփուելու համար իր ընտանեկան դամբարանը։

Որեւէ մահազդ ղրկուած չըլլալով կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ նկատել։

ՀՈԳԵՒԱՆԳԻՍՏ
ԵՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՀԱՆԴԻՍ

Յունիս 15ը 50րդ տարեդարձն է Մոս· Դեմ· Հնչակեան կուսակցութեան քանի անմահներու, որոնք հայ ժողովուրդի ազատագրութեան համար կախաղան բարձրացան Պոլսոյ Սուլթան Պայազիտի հրապարակին վրայ թուրք բռնակալութեան կողմէ։

Ի յարգանս անոնց խնկելի յիշատակին հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ։

Կը հրաւիրուին նաեւ «Քաաններու» վերապրող մօտիկ ազգականները։

Կէսօրէ վերջ Յիշատակի ընդունելութիւն տեղի պիտի ունենան 32 Բիւ տը Թրէվիզ, Ազգ· Տան մէջ ժամը 16ին։

Մուտքը ազատ է։

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Լիոն·— Ֆ· Կ· Յաչի Լիոնի մասնաճիւղը, չնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Մ· Մարտարեանէ տասը Ֆր· իր ննջեցեալներու յիշատակին եւ իր ամուսնոյն ապաքինման առթիւ։

Տիկին Ա· Ինճըճեանէ տասը Ֆրանք իր որդւոյն Ֆելիփի կսկծալի մահուան առթիւ։

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ
10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի, ժամը 10·30ին, Հոգեպատեան ձայնաւոր պատարագ ՌԱՖԻ ՄՈՆԳԻԱՐ զօրավարին հոգւոյն համար, մահուան տարելիցին առիթով։

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝
ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ· ԱՄԱՏՈՒՆԻ։

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱԻԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ
ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ՝
ԺԱՄԸ 10,45ԻՆ

Այս Կիրակի կը խօսի՝
ՊԱՏ· ՍԻՍԼԵԱՆ
8 BIS, RUE DES TERNES
PARIS (17e)
Métros : Porte Maillot ou Champerret

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ
ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Այս տարի Հայ կարմիր Յաչի մանուկներու օգափ· կայանին բացումը տեղի պիտի ունենայ Յուլիս 2ին։ Ա· խումբը կը մեկնի նոյն օրը, ժամը 14ին, Հայ կարմիր Յաչի կեդրոնատեղիէն, 15, Բիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ (8)։

Ա· խումբին բժշկական քննութիւնները պիտի կատարուին Ուրբաթ 25 եւ Երկուշաբթի 28 Յունիսին, ժամը 10 – 12, Հայ կարմիր Յաչի զարմանատան մէջ, 15 Բիւ Ժան Կուժօն, Փարիզ (8)։

Արձանագրութիւնները կը շարունակուին 6 – 14 տարեկան մանչ եւ աղջիկ մանուկներու համար։

ՆՈՒԷՐ

Այրի Տիկին Ասրինէ Ճիւհէրեան կը նուիրէ երեսուն Ֆր· ի նպաստ Հայ կարմիր Յաչի օգափ· կայանին, Հայ կարմիր Յաչի օրուան գեղարուեստական ցերեկոյթին առիթով։ Տէր եւ Տիկին Մոմճեան նոյն առիթով կը նուիրեն 50 Ֆրանք։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ
ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ· Մ· Ը· Մ·ի եւ Արծիւ մարզական միութեան։

Կիրակի Յունիս 20, ամբողջ օրը

Hôtel Restaurant des Grottes
Trois-Lucs

Ճոխ պիւֆէ չամիւրով խորոված եւ հաճելի անակնկալներ։

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ՝
կազմակերպուած կապ· Յաչի վիճակի մասնաճիւղի կողմէ, այս կիրակի Փոնթ Էվէքի պազ ապրիւրին պուրակին մէջ (նախկին Փէլլէի պազ ապրիւրը)։

Կը նախագահէ Տիկ· Վ· ՌՈՍՏԻԿԵԱՆ

Կը խօսի Տիկին ՀՈՒՐԻ ԻՓԻՔԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժինին կը մասնակցին Նոր Սերունդի պարախումբը եւ կապոյտ Յաչի զպրոցներու աշակերտութիւնը։ Երգ, պար, արտասանութիւն եւ անակնկալներ։

Ճոխ պիւֆէ, առատ կերուխում։

Ծանօթ·— Այս գաշտահանդէսով Վիճակի մասնաճիւղը կը տօնէ կապ· Յաչի օրը։

Անձրեւի պարագային պատսպարուած վայր ապահովուած է։

ՀՐԱՒԻՐ

Վալանսի Ազգ· Միութեան վարչութիւնը կը հաղորդէ ի գիտութիւն Վալանսի եւ շրջակայ յարակից գաւառներու հայ հաստատակութեան եւ երեակ հոգեւոր, պատերու թէ այս Ուրբաթ ժամը 20·30ին Ազգ· Միութեան ընտրութիւն տեղի պիտի ունենայ Սալ տը Ֆէթի վերնայարկը։ Կը խնդրուի որ որոշեալ ժամուն ներկայանան ընտրութեան մասնակցելու, ընտրողական մարմնոյ հակոզութեամբ։

ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Կիրակի, Կաթողիկէ Ս· Էջմիածնի տօնին առթիւ, Լիոնի Ս· Յակոբ Եկեղեցւոյ մէջ, տեղի պիտի ունենայ հանդիսաւոր պատարագ եւ մաղթանք հայրապետական։ Պատարագ ժամը 10ին, Մաղթանք 11ին։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ·— Հ· Յ· Դ· Ռոստոմ խումբի ընկերական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Արթիւրի ճաշարանը։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է։

ՓԱՐԻԶ·— Հ· Յ· Դ· «Թաֆֆի» խումբի ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, Մշակութի Տան մէջ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։

ԼԻՈՆ·— Հ· Յ· Դ· «Վարանդեան» կոմիտէն ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին։ Կարեւոր օրակարգ։

ՀԱՅ ԳՐՈՂՆԵՐՈՒ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

Յուշի եւ Յարգաւճի երեկոյ

Այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Ռեժան սրճարանի վերնայարկը, 70 Բիւ Լաֆայէթ, Փարիզ, (մերթօ Քաաէ)։

Նաւիրուած
ՀՐԱԶԵԱՅ ՔՈՉԱՐԻ
(Գաբրիէլեան) յիշատակին

Կը նախագահէ ՍԵՐՈՎԲԻ ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ

Կը խօսին՝ ԱԻԵՏԻՍ ԱԼԻՔՍԱՆԵԱՆ եւ ՀՐԱՆԴ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ։

Գեղարուեստական բաժին, մասնակցութեամբ ծանօթ արուեստագէտներուն։

ԱՂՔԱՏԱՆՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Յունիս 20, ժամը 15էն 22

Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան զարմանահրաշ մէջ
36 Ավընիւ Շառլ տը Կոլ, Մոնմորանսի

Գեղարուեստական բաժին, խաղեր եւ հրապարակային պարեր։
Ինամուած ճոխ պիւֆէ, տեղւոյն վրայ առատ ուտեստեղէն, ըմպելիներ եւ պաղպաղակ, մատչելի գիներով։
ԹՕՄՊՕԼԱ, արժէքաւոր առարկաներով
երեկոյեան ատենդական շամփուրով խորոված

ՄՈՒՏՔ՝ 2·50 ՖՐԱՆՔ

ԾԱՆՕԹ·— Շոգեկառք առնել կար Տիւ Նորէն միջեւ Անկէն լէ Պէն, ամբողջ կամրջակը եւ թիւ 6 օթոպիւսով իջնել Կրօլէի կայանը։ Շոգեկառք՝ 10·15, 10·45, 11·59, 12·05, 12·17, 13·26, 13·54, 14, 14·30, 15, 16, 17, 17·14։

ԽԻՍՏ ԿԱՐԵՒՈՐ·— Տեղի պիտի ունենայ բացօթեայ ճաշ մը ժամը 13ին։

Ճաշագին մուտքով միասին 15 ֆրանք

Այժմէն կարելի է արձանագրուիլ եւ ապահովել սեղանները պիմելով Աղքատանամի Գրասենեակը։

32, Բիւ տը Թրէվիզ (Հեռաձայն, ՓՐՕվանս 77–73)

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ԱՌԱՋԻՆ ՌԱԼԻ
Հ· Յ· Դ· ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

Կազմակերպութեամբ Անիէռի եւ Սարսէլ – Առնուվիլի խումբերուն։
Կիրակի, Յունիս 20ին,

COYE

Ռալի·— մեկնումն՝ Փորթ տը լա Վիլէթէն, ժամը 8·30ին։

Կառ տիւ Նորէն ամէն կէս ժամ, կառավարէ Օռի Լա Վիլ (գաղտավայրէն 300 մեթր)։

Ծախքերու մասնակցութիւն՝ 5 ֆրանք։ Արձանագրուիլ Նոր Սերունդի խումբերուն մօտ։

Դաշտահանդէս·— Ռալիի ժամանումէն ետք։ Խաղեր, պուլի եւ վօլէյի մրցումներ, զանազան անակնկալներ, և անուշ փիճ – նիճ՝ աւանդական չամիւրով։

ՖՈՅԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄՆԵՐԸ — 20ՐԴ ՏԱՐԻ

Ա· Շրջան 3 – 31 Յուլիս, 7էն 15 տարեկան մանչերու եւ աղջիկներու համար։

Բ· Շրջան, 2 – 15 Օգոստոս, 14էն վեր եղողներուն համար։

Արձանագրութեան համար դիմել
ԺԷՕՆԷՍ Է ԱՒՍԻՈՆի
Վեր· Յ· Հէրմաճեանի,
6, Place de la Rotonde
St.-Jérôme - Marseille 13
Tél. : 62-85-10

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉԻ ԿԱՅԱՆ

Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներու կայանի արձանագրութիւնները սկսած են։ Ընդունելի են աղջիկները 6էն 15 տարեկան, մանչերը՝ 6էն 14 տարեկան։ Հեռաձայնով ոչ մէկ կարգադրութիւն։ Ծնողքները պէտք է ներկայանան անձամբ Միութեան դրասենեակը 17, Բիւ Պլէօ, (9րդ թաղամաս, մեթրօ Քաաէ) Հայ Մշակոյթի Տան գ· յարկ, Հինգշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 16էն 20, Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 17։ Հետեւեալին պէտք է բերուն հարկ եղած վաւերաթուղթեր (Լիվրէ տը Ֆամիյ, սեֆիւրիթէ սոսիալ, ալլօֆասիոն, եւն·), վճարումները պէտք է կատարուին արձանագրութեան պահուն լրիւ կերպով՝ ամսավճար 400 Ֆրանք, ղրպանի պատյտի ծախք՝ 30 Ֆրանք, երկաթուղային երթուղարձ (վերապահութեամբ՝ անցեալ տարուան գիներ), մեծերը 65 Ֆրանք, փոքրերը 38 Ֆրանք։ Արձանագրութիւնները կը փակուին՝ Օգոստ·ի համար Յունիս 15ին։

Այս թուականներէ առաջ եթէ ցանկերը լրանան կը յայտարարուի թերթով։ Հակառակ փափաքին օրէնքով ստիպուած թիւէն աւելի կարելի չէ արձանագրել։ Դիմումները շատ են, կը խնդրուի անյապաղ արձանագրուիլ։

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Արձանագրութիւնները տեղի կ'ունենան Զորեքշաբթի եւ Հինգշաբթի օրերը կէս – օրէ ետք ժամը 14էն 17·30, 26 Բիւ տէ Ֆոնվալէսան, ինչպէս նաեւ Պօմոնի, Պուլմար Օտոյի, Սէն Ժերմէն եւ Սէն Լուի մասնաճիւղերու վարչութիւններու մօտ։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են։ Ամէն տարիքի նոր աղջիկները կը փափաքին իրենց աղջիկները դնել վարժարան այժմէն իսկ պիտի է դիմում ընեն հաստատութեան տնօրէնութեան, 1 Պուլվ· տիւ Նօռ, լը Բէնքէ, (Սէն է Ուազ), հեռ· 927–01–72։

La Revue M. I. S. S. I.

(Magazine d'Information Spirituelle et de Solidarité Internationale)

vous présente son numéro d'Avril 65 entièrement consacré à l'Arménie sous le titre

« ARMENIE ET ARMENIENS A TRAVERS LE MONDE »

Au sommaire :

Un délicieux petit dictionnaire de curiosités Arméniennes, avec une merveilleuse illustration de monuments antiques Arméniens et de personnalités Arméniennes.

Cette revue est en vente :

DANS TOUTES LES PAROISSES

REVUE MISSI
6, Rue d'Auvergne
LYON (2e) - (Rhône)

REVUE MISSI
38, Bd. Raspail
PARIS (7e)
(BAB. 02-39)
de 14 h. 30 à 18h.30

Librairie Orientale H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince PARIS-6e
et chez le Journal HARATCH

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
3?, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60 — C.C.P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 ֆր. Հատը 0.30 Ֆ.

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 17 ՅՈՒՆԻՍ

JEUDI 17 JUIN 1965

Le Numéro : 0,30 Fr.

41ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10333

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

41e ANNÉE — N° 10.333

ԿՈՆԴԱԿ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Մեր օրերուն, եկեղեցիներու միութեան գաղափարը եւ առաջադրանքը պէտք է բանաձեւել իբրեւ միութիւն մը Քրիստոսի սիրոյն մէջ, եղբայրական յարաբերութեանց մշակումով ու սերտ գործակցութեամբ, փոխադարձ հանդուրժողութեան, յարգանքի ու հաւասարութեան պայմաններու մէջ, ամէն Եկեղեցի պահելով իր դաւանաբանական մտածելակերպը, իր աւանդութիւնները եւ իր ինքնայատուկ անկախ ղեկավարութիւնը:

Եկեղեցիներու միութեան գաղափարը, մեր դարաշրջանին համար, օգտակար ձեւով եւ բաւարար չափով իրագործուած է Եկեղեցիներու համաշխարհային խորհուրդի շարժման հիմնական սկզբունքներով, որոնք բանաձեւուեցան 1961ին, Դելհիի համագումարին: Ամէնքս հաւասարապէս մխիթարուած ըլլալու ենք, եթէ աշխարհի բոլոր քրիստոնեայ եկեղեցիները, առանց խտրութեան, անկեղծօրէն միանան եւ հաւասար հերթականութեամբ եղբայրաբար գործակցին, մեր օրերուն՝ քրիստոնեայ եկեղեցիները եւ համայն մարդկութիւնը յուզող կենսական հարցերու լուծման ճանապարհին: Եթէ մեր սերունդը այդ իրականացնէ, արդէն պատմական մեծ յաջողութիւն մը արձանագրած պիտի ըլլայ Քրիստոսի մի եւ Ընդհանրական Ս. Եկեղեցին:

Եւ Մենք տակաւին կը հաւատանք, թէ պատմական եկեղեցիներու միջեւ գոյութիւն ունեցող աստուածաբանական մտածելակերպի, վարչական մեկնաբանութեանց, պատմական աւանդութեանց եւ ծիսական ձեւերու բոլոր այն տարբերութիւնները, որոնք անցեալի մէջ հանդիսացած են պատճառներ հակամարտութեանց ու թշնամութեանց, մեր օրերու կեանքի պայմաններու տակ, մեր արդիական մտայնութեան ու հոգեբանութեան մէջ, արդէն չքացած են եւ պէտք է չքանան այլեւս մոլեռանդութիւնը եւ անհանդուրժողութիւնը, բոլոր այդ տարբերութիւնները ու անոնց պահպանումը պէտք չէ նկատուին անհաշտողութեանց եւ իրերամերժութեանց պատճառներ, այլ, ընդհակառակն, զանոնք պէտք է նկատել մերձեցման եւ փոխադարձ ճանաչողութեան առիթներ, որովհետեւ անոնք բոլորը, դարերու հոլովոյթով, թիւրեղացումներն են եկեղեցական ներշնչուած հայրերու եւ հաւատացեալ ժողովուրդներու վաւերական քրիստոնէական ապրումներուն եւ առեղծուածային ձիգերուն: Այդ բոլորի անփոփոխ ու անայլայլ պահպանումով, Քրիստոսի Եկեղեցին կը յառնէ ամբողջական, առաւել հարուստ եւ առաւել գեղահրաշ, վասնզի անոնք արտայայտութիւններն են աստուածային յայտնութիւններուն եւ ճշմարտութիւններուն, աշխարհի քրիստոնեայ ժողովուրդներու բազմազարեան կրօնական փորձով ամրակայուած:

Բոլոր պատմական եկեղեցիներու իմացութեան, ներշնչումի եւ ապրումի ընկալուած, ամրակայուած այդ արտայայտութիւնները կը կազմեն այն համաքրիստոնէական, տիեզերական գանձարանը, որ իր ամբողջութեամբ միայն, իր ամբողջութեամբ ու բազմերանգութեամբ, նոյնիսկ երբեմն իր հակասութիւններով, կ'արտացոլէ լիութեամբ աստուածային խօսքին եւ կը ճառագայթէ փառքը Քրիստոսին, մտածումի ձեւերով, պաշտամունքի տարբեր երանգներով, տարբեր լեզուներով, տարբեր դաշնութիւններով:

Դաւանաբանօրէն զարգացած ամէն Քրիստոնէական Եկեղեցի իր սուրբերով, իր զաւակութեամբ, իր աւանդութիւններով, իր դաւանութեամբ եւ իր արարողով, ուրոյն եւ անկրկնելի ապրող յուշարձան մըն է, կենդանի խօսք մըն է, վաւերական վկայութիւն մըն է՝ «վասն մեծի փառացն Աստուծոյ»:

Պէտք է սրբութեամբ պահել, պահպանել զանոնք ամբողջ, անխառն ու անայլայլ, առանց յոյժ մը իսկ աւելցնելու կամ պակսեցնելու: Պէտք չէ աղքատացնել, պէտք չէ տկարացնել, պէտք չէ գունազերծել Քրիստոսի Եկեղեցին:

Ինչքա՜ն իրաւ աւետարանական հոգի կայ, ինչքա՜ն մարդկային ճշմարտութիւն եւ ինչքա՜ն ողջմտութիւն՝ մեր երանաշնորհ Խրիմեան Հայրիկի բոլորի ծանօթ այն պարզ ու վճիտ պատկերին մէջ, ուր քրիստոնէական եկեղեցիները կը նմանցնէր մեծ ծաղկեփունջի մը, ուր ամէն մէկ ծաղիկ իր ուրոյն գոյնը ունի, իր ուրոյն երանգը եւ իր ուրոյն բոյրը, բոլորը մէկտեղուած Քրիստոսի սիրոյ կապով:

Այսօր, եթէ կայ բան մը, որ մենք՝ քրիստոնեաներս եւ աշխարհի եկեղեցիները պէտք է իրօք փնտռենք՝ այդ Քրիստոսի սէրն է:

Աղօթենք, որ Տէրը իր սիրոյ տիեզերքէն լոյս իջեցնէ մեր հոգիներէն ներս ու շողացնէ զայն մեր կեանքին ու մեր ձեռաց գործերուն մէջ, որպէսզի բոլորս, աշխարհի բոլոր քրիստոնեաներս, սորվինք ընթանալ ճշմարիտ սիրոյ, խաղաղութեան եւ եղբայրական համագործակցութեան ճանապարհէն. «Զի սէր յԱստուծոյ է» եւ «Աստուած սէր է» (Ա. Յովհ. Դ 7, 9):

Այս սիրոյ շունչով, Յիսուս եւ իր առաքեալները Եկեղեցին հիմնեցին: Այս սիրոյ շունչով միայն քրիստոնեաները, եկեղեցիները բոլոր կը միանան Քրիստոսի մէկ եւ Ընդհանրական Եկեղեցիին մէջ:

Այս սիրոյ շունչով, եկեղեցիներ ու հաւատացեալներ այսուհետեւ ոչ են «օտարք եւ պանդուխտք, այլ քաղաքակիցք սրբոց եւ ընտանիք Աստուծոյ, շինեալք ի վերայ հիման առաքելոց եւ մարգարէից, որոյ է գլուխ անկեանն Քրիստոս Յիսուս» (Եփես. Բ 19 – 20):

Սոյն Մեր հայրապետական կոնդակով, կը խորհինք կարողացանք արտայայտիչը ըլլալ եւ յատակել Հայաստանեայց Եկեղեցւոյ եւ հայ հաւատացեալ ժողովուրդի զգացումը, եկեղեցիներու ցանկալի միութեան գաղափարին վերաբերեալ, որով եւ կը յորդորենք եւ կը հրաւիրենք զձեզ, սիրելիք Մեր, բանիւ եւ գործով ընթանալ մեր լուսաւոր նախնեաց մեզի աւանդ թողած ճանապարհէն, անշեղ ու անսասան պահելով մեր Առաքելական ու Ազգային Ս. Եկեղեցին, եւ անկեղծօրէն, խնդութեամբ գործել, իրականացած տեսնելու համար բոլոր քրիստոնեայ եկեղեցիներու միութիւնն ու եղբայրութիւնը Քրիստոսի կենարար սիրով:

«Յիշեցէք զառաջնորդս ձեր որ խօսեցան ձեզ զբանն Աստուծոյ, հայեցեալք յելս գնացից նոցա՝ նմանող եղերուք հաւատոցն» (Եբր. ԺԳ 7):

Սէ՛ր եւ խաղաղութի՛ւն եւ միութի՛ւն եկեղեցեաց քրիստոնէից:

Սէ՛ր եւ խաղաղութի՛ւն եւ միութի՛ւն Հայաստանեայց Եկեղեցւոյս, այժմ եւ յաւիտեան:

Ողորմութիւն Աստուծոյ եւ շնորհք Տեառն մերոյ Յիսուսի Քրիստոսի եղիցին ընդ ձեզ:

Ամէն:

ՎԱԶԳԷՆ

Ծայրագոյն Պատրիարք եւ Կաթողիկոս Ամենայն Հայոց

Տուաւ կոնդակս ի 4–ն Յունիսի
1965 Փրկչական ամի,
եւ ի տումարիս Հայոց ՌՆԺԴ,
ի մայրավանս Սրբոյ Էջմիածնի:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԵՊՔԵՐԸ

ՏԷՖԷՌԻ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ

ԿՈՒՍԱԿՑՈՒԹԵԱՆՑ Ա. ՀԱՆԴԻՊՈՒՄԸ

Մինչեւ Երեքշաբթի առաւօտ, գաղտնի պահուած էր կուսակցութեանց առաջին հանդիպումին վայրը: Ի վերջոյ պարզուեցաւ թէ «փոքր» ժողովը կը գումարուի ժամը Տիհամէյի բնակարանը: Մասնակցողներն էին.— Ժողովրդական Շարժումը, Ընկերվարականները եւ Արմատականները: Դեկտեմբերուն 11ին, կը վերջանար ժողովը, առաջին մեկնողներն էին՝ Կի Մոլէ եւ Շմիթ, ապա Լըքանիւէ որ կը մերժէր որեւէ յայտարարութիւն ընել եւ վերջապէս Կաստոն Տէֆէռ, որ հետեւեալ դեկոյցը կը կարդար.—

«Ժողովը թոյլ տուաւ որ անհրաժեշտ լուսաբանութիւնները ըլլան եւ սահմանուին այն կէտերը որոնց շուրջ դաշնակցային համաձայնութիւն մը կարելի է: Յաջորդ ժողով մը տեղի կ'ունենայ Հինգշաբթի, քննելու համար այն դժուարութիւնները որ կը մնան եւ վերջացնելու պատրաստական աշխատանքը դաշնակցութեան ուխտին եւ կանոնագրին ստորագրութեամբ»:

Տէֆէռ ալ շատ չէ ուզած խօսիլ, պատասխանելով լրագրողներու բազմաթիւ հարցումներուն, բաւած է թէ ըսել իրեն համաձայնութեան կարելիութիւններ կան բայց լուրջ դժուարութիւններ կը մնան.— «Պիտի փորձենք անոնք ալ հարթել եւ Հինգշաբթի ճշգրիտ պատասխան մը կ'ունենանք»:

Որոշուած է որ յանձնախումբ մը՝ կազմուած Տէֆէռէ, Ալլիէէ, Տիհամէյէ եւ Շըվրիյանէ, ուխտի ծրագիր մը պատրաստէ: Առկախ մնացած դժուարութեանց կարգին, առաջին տեղը կը գրաւէ աշխարհականութեան հարցը ինչպէս նաեւ համայնավար կուսակցութեան հանդէպ դիրքը: Այս ուխտին նախագիծը պիտի ենթարկուի նոր հաւաքական ժողովի մը, որ տեղի պիտի ունենայ ժողովրդական հանրապետականի մը բնակարանը: Մինչ այս երկրորդ հանդիպումը շահագրգռուած կուսակցութիւնները ժողովներ պիտի ունենային, ճշդելու համար իրենց դիրքը:

Նախքան այս հաւաքական ժողովները, Դեմոկրատներու կեդրոնը ճաշ – ժողով մը տուած էր: Ֆոնթանէ, Պօտի, Թէօ Պրէօն եւ Տիհամէլ, այս առթիւ խօսած էին օրուան հրատապ հարցերուն շուրջ: Ժողովրդական Շարժումի ընդհ. քարտուղարը յիշեցուցած է թէ Տէֆէռ ճամբան յանձնառութիւններ առած էր դեմոկրատներու կեդրոնին նկատմամբ: Յայտարարած էր թէ վերանորոգողներու եւ պահպանողականներու բաժանումն զիծը բոլոր կուսակցութեանց մէջէն կ'անցնի: Ֆոնթանէ աւելցուցած է.— «Ընկերվարական համագումարը այնպիսի պայմաններու մէջ տեղի չունեցաւ որ բոլոր թիւրիմացութիւնները հարթուին: Բայց եթէ ճամբուն մէկ մասը կտրեցինք, ընկերվարական կուսակցութեան կը մնայ նոյնը ընել: Կ'ուզենք գիտնալ թէ Կաստոն Տէֆէռ ունի՞ գործունէութեան այն ազատութիւնը որու սահմանները ինք իսկ գծեց: Վճռականութիւնը, ընդունեցանք Տէֆէռի առաջարկներուն հիման վրայ: Արդ, կը նկատենք որ Քլիշիի մէջ քուէարկուած բանաձեւը, եթէ կ'ընդունի դաշնակցային դրութիւնը, կը պահպանէ նաեւ ընկերվարական կուսակցութեան աւանդական ծրագիրը: Եթէ Տէֆէռ չհամոզէ իր կուսակցութիւնը, խօսակցութեանց պայմանները չեն վերահաստատուիր»:

Ֆոնթանէ պատասխանած է նաեւ հարցումի մը որ կը վերաբերի Փինէի հաւանական թեկնածութեան, իբրեւ «ընկերային դեմոկրատ եւ եւրոպական թեկնածու» մը ինչպէս բուեցաւ Քլիշիի համագումարին մէջ: Ուրիշ ժամանակներ, ըսած է Ֆոնթանէ, Փինէ գիտցած է պատասխանատուութիւններ ստանձնել, կառավարութեան մը մասնակցելով Կի Մոլէի հետ: Այսօր Կի Մոլէ չի մերժեր Փինէ մը եթէ բոլոր դեմոկրատներու լայն համաձայնութիւն մը գոյանայ: Գալով իրեն Կի Մոլէի մը երաշխաւորութիւնը կը բաւէ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՕՆԱՍԻՍ եւ իշխան Ռենիէ ծանր տարակարծութիւններ ունին, Մոնաքոյի շուրջ: Օնասիս կ'ուզէ մէջտեղէն վերցընել քազինօն, մինչ իշխանը ազգայնացնելու մասին կը մտածէ: Ռենիէ արամադիր է Մոնաքոյէն քշելու յոյն մեծահարուստը:

ՎԱՐՇԱՒԱՅԷՆ հասած լուրերու համաձայն, Կոմուլքա հիւանդանոց փոխադրուած է: Վաթսուն տարեկան է եւ կ'ըսուի թէ արեան ճնշումէ կը տառապի:

ՃՈՆՍԸՆ խաղաղութեան նոր կոչ մը ըրաւ, Արեւելքի եւ Արեւմուտքի բոլոր ժողովուրդներուն: Միւս կողմէ, Մեծն Բրիտանիոյ վարչապետը խաղաղութեան նոր ծրագիր մը կը նախատեսէ Հնդկաչինի համար եւ Հինգշաբթի օր նոր կոչ մը պիտի ընէ կռիւները դադրեցնելու համար Հարաւային – Վիէթնամի մէջ: Ուիլսըն աշխատաւորական կուսակցութեան ձախ թեւին ճնշումին տակ է:

ՖՐԱՆՍԱ եւ Գերմանիա համաձայնութիւն մը կնքեցին երիտասարդութեան վերաբերեալ: Արդէն 1964ին 280 հազար երիտասարդներ փոխանակուած են երկու երկիրներուն միջեւ:

ՄԱԿ-ի ուժերը վեց ամիս եւս պիտի մնան Կիպրոս: Ապահովութեան Խորհուրդը այս որոշումը տուաւ միաձայնութեամբ, մինչ կղզիին Արտաքին նախարարը՝ Կիպրիանու ամբաստանեց Թուրքիա որ արգելք հանդիսացած է որ բնականոն կացութիւնը վերահաստատուի Կիպրոսի մէջ:

ՊՈՒՐԺԷԻ օդակայանը օդանաւի ծանր արկած մը պատահեցաւ անցեալ օր: Ամերիկեան Պէ58, ռմբաձիգ օդանաւը որ կու գար մասնակցելու Պուրժէի օդային հանդիսութեանց, ճմլուեցաւ: Օդաչուն տեղն ու տեղը մեռած է մինչ իր երկու ընկերները, հրաշքով ազատած հիւանդանոց կը փոխադրուէին: Նոյն օրը Պուրժէ հասաւ խորհրդային հսկայ օդանաւը՝ որ 720 ճամբորդ կրնայ փոխադրել, եւ որու անունն է՝ Անտոնով:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ վարչապետը՝ Փափանտրէու բողոքեց այն սխալ լուրերուն համար, որ կը տարածուին արտասահման բանակի «դաւի» մը մասին: Այս չինծու տեղեկութիւնները, ըսած է վարչապետը, կը ձգտին վարկաբեկելու յունական բանակը եւ այն տպաւորութիւնը թողելու որ տագնապ մը կայ բանակին մէջ:

ԹԻՔՍԻԷ – ՎԻՆԵԱՆՔՈՒՌ կը խորհի 4 միլիոն ձայն հաւաքել, նախագահական ընտրութեանց առթիւ: Ըստ իրեն, 23 միլիոն քուէարկողի վրայ, տը Կոլ եթէ ներկայանայ պիտի հաւաքէ ինը միլիոն ձայն, եթէ չներկայանայ անոր ներկայացուցած թեկնածուն՝ 7 միլիոն: 7 միլիոն ձայն ալ կրնայ հաւաքել Ձախը:

ԱԼՊԷՐ ՊՐԻՒՆՈՒԱ, 54 տարեկան Փարիզի փաստաբանական կաճառին փաստաբանապետ ընտրուեցաւ: 108րդ փաստաբանապետն է եւ ցարդ ամէնէն երիտասարդը: Այս առթիւ «յեղափոխական» ճառ մը խօսած է, ծանրանալով փաստաբանի արհեստին ապագային վրայ (դատերը կը պակսին եւ իրաւաբէտ խորհրդատուներու մրցակցութիւնը մեծ է):

ԵՒ ԱՍԷ ԽԻԿԱՐ

ՅԱՌԱՋԱԲԱՆ

Խիկարը ե՛ս եմ :

Այսինքն Խիկար է անունս : Աւազանի մկրտութեամբ : Բայց եթէ անպայման կ'ուզէք գիտնալ նշանակութիւնը, կրնամ ըսել թէ իմաստուն կը նշանակէ : Գիտցածս ալ այսքան է : Եթէ աւելի տեղեկութիւն կ'ուզէք, չդիմէ՛ք Փոքր Շային, — կ'ըլլէ տասը յօդուած կը գրէ՝ բացատրելու համար այս մէկ բառը : Չհարցնէ՛ք նաեւ Զօպանեանին, կ'ըլլէ իրար կը խառնէ Խիկարը, Բլեմանսօն, Անաթոլ Ֆրանսը՝ պատմելու համար իր տեսակցութիւնները եւ Հայկ. Հարցին համար կատարած ջանքերը : Ի՞նչ հարկ հեռուները երթալու, որպէսզի գիտնաք թէ ո՛վ է Խիկարը, որու անուան ժառանգորդն եմ այսօր, ձեզի բաւական ըլլայ կարդալ Տաշեանի ուսումնասիրութիւնը, ուր իմաստութեան այս ախոյեանին կեանքը կը ներկայացուի ենթակային խիկ բերնով, զուարթ, սրամիտ, ինչպէս ինքն է.

« Ես, Խիկար, դպիր Սինիքերիմայ արքային, վաթսուն կին առի եւ վաթսուն ապարանս շինեցի, եւ ես Խիկարս վաթսուն տարու եղայ եւ ոչ եղեւ ինձ որդի» : Ի վերջոյ կը դիմէ Աստուծոյ, խնդրելով որդի : Եւ Աստուած կը յանձնարարէ որդեգրել քեռորդին: Խիկար կը հնազանդի եւ միամեայ քեռորդին որդեգիր կ'առնէ : « Արբուցի նմա, կ'ըսէ, կաթն եւ մեղր եւ ննջեցուցանէի զնա ի վերայ արծուեաց եւ աղուեսաց իմոց մինչեւ եղեւ եօթն ամաց»: Յետոյ կ'ուսուցանէ իր անսպառ իմաստութիւնը խրատականի ձեւով, ամէն մէկ խրատ սկսելով այսպէս.—

« Որդեա՛կ, զկապն կնքեալ մի արձակել եւ զարձակեալն մի կապեսցես»:

« Որդեա՛կ, զոր տեսանես՝ մի ասել, եւ զոր լսես՝ մի յայտնել»:

Եւ հարիւրաւոր խրատներ այս ձեւով :

Այնուհետեւ Խիկարի կեանքը՝ իմաստութեան սխրագործութիւն, մեծագործութիւն, ինչպէս Սասունցի Դաւիթին կեանքը քաջութեան վկայութիւն :

Սակայն, ապերախտ որդեգիրը, երբ կը մեծնայ, անամօթաբար կը յայտարարէ օր մը. « Հայր իմ ծերացեալ է եւ բանք նորա անհամացեալ »:

Մեղքը չառնենք: Կ'երեւի թէ արդիական չէին տրուած խրատները, պատմութիւնները, օրինակները, որոնք քաղուած էին հին ժողովուրդներու դիւաններէն ու բերաններէն :

Ես, նոր օրերու Խիկար, նոր ժողովուրդներու դիւաններէն ու բերաններէն պիտի քաղեմ այն պզտիկ պատմութիւնները, որոնք ցոյց կուտան արդի ժողովուրդներուն իմաստութիւնը կամ ... ագիտութիւնը :

Յակոբ Պարոնեան եւս խօսեցուցած է Խիկարը, բայց Պարոնեանի Խիկարը ոչ ազգականական կապ չունի ինձ հետ, ոչ ալ խնամիական :

Ես նորելուկ եմ, Խիկարի տոհմին վերջին շառաւիղն եմ :

Եւ ահա կուգամ բանալ իմաստութեան Գիրքը, տալու համար ամէն անգամ նոր իմաստութիւն մը, «Եւ ասէ Խիկար» սիւնակին տակ :

Ա.

ՖՐԱՆՍԱՑԻՆԵՐԸ ԵՒ ԹՈՒՐՔԵՐԸ

Այն օրերուն, երբ դեռ Լուդովիկոս ԺԵ. չէր կապած չափահասութեան գօտին, Սուլթան Ահմէտ Գ. Փարիզ ղրկեց իր մեծագոյն եւ յոյժ իմաստուն դեսպանը, Մուհամմէտ :

Ժամանակ մը ետքը՝ Թուրք դիւանագէտը արձակուրդով կը վերադառնայ Սթամպոլ, ու Սուլթանը կը հարցնէ թէ ի՛նչ տեսակ մարդիկ են այս Ֆրանսացիները :

Մեծ դիւանագէտը կը սկսի նկարագրել:

— Է՛յ Զիլ - լիւլ - լահի փիլ - էրզի հազրէթլէրի, Է՛յ շէվքէթմէաբ էֆէնտիմիզ, (ո՛վ Աստուծոյ շուքը երկրիս վրայ, Օգոստափառ Տէր իմ).

Ֆրանսացիները երբեք եւ երբեք նման չեն Թուրքերուն, ինչպէս ցերեկը նման չէ գիշերուան :

Մենք, Թուրքերս, երբ կը մտնենք բնակարանէ մը ներս, կը հանենք մեր կօշիկները, բայց չենք հաներ մեր գլխանոցները :

Ընդհակառակն, Ֆրանսացիները կը հանեն իրենց գլխանոցները, բայց չեն հաներ կօշիկները :

Մենք, Թուրքերս, կը թողունք որ բուսնի եւ երկարի մեր մօրուքը, բայց կ'ածիլենք մեր գլուխը :

Ընդհակառակն, Ֆրանսացիները կը թողուն որ բուսնին եւ երկարին իրենց գլխուն մազերը, բայց կ'ածիլեն իրենց մօրուքը :

Մենք, Թուրքերս, գիրը կը գրենք աջէն ձախ :

Ընդհակառակն, Ֆրանսացիները գիրը կը գրեն ձախէն աջ :

Մենք, Թուրքերս, օթոցը կը փռենք գետինը՝ սեղաններուն տակ :

Ընդհակառակն, Ֆրանսացիները կը փռեն սեղաններուն վրայ :

Մենք, Թուրքերս, շուտ կը թաղենք մեր մեռելները, բայց ողջերս կը քալենք կամաց կամաց :

Ընդհակառակն, Ֆրանսացիները արագ կը քալեն, բայց շուտ չեն թաղեր իրենց մեռելները :

Մենք, Թուրքերս, շալվար կը հագնինք, իսկ մեր կիները՝ տաբատ :

Ընդհակառակն, Ֆրանսացիները տաբատ կը հագնին, իսկ իրենց կիները՝ շալվար :

Ամէնէն զարմանալին ըսեմ, արքայութեանդ ընթացքին՝ մենք, Թուրքերս, կը քալենք առջեւէն, իսկ կիները՝ մեր ետեւէն :

Ընդհակառակն, Ֆրանսացիներուն մօտ՝ կիներն են որ կը քալեն այրերուն առջեւէն :

Վերջապէս, ամէն բան շրջուած է Ֆրանսացիներուն մօտ :

Դեռ ի՛նչ ըսեմ, գիր Թուրք մը՝ գլուխը վար եւ ոտքերը վեր, կ'ըլլայ Ֆրանսացի մը:

ԵՐԲ ԱՐԱԲԸ ԻԶԵՒԱՆ ԿԸ ՓՆՏՌԷ

Բ.

Արաբ տէրվիշ մը, Պաղտատ մտած-չմտած, դեռ քրտինքը դէմքին վրայ չչորցած, անապատի փոշին ճակատէն չսրբած, ուղղակի կ'երթայ Հարուն էլ-Ռաշիտի պալատը :

— Սենեակ մը տուէք ինծի, պառկելու համար այս գիշեր :

— Այստեղ իջեւան չէ (կարաւանսարայ) :

— Սարայ չէ՛ ի՛նչ է, սենեակ մը տուէք՝ պառկիմ, Ալլա՜հ, Ալլա՜հ:

Բարապանը կը մերժէ :

— Գնա տէրոջդ ըսէ թէ Ապու Եուսէֆ պէն Քասիմ էլ - Ֆեսալի էլ - Ֆարէսի տէրվիշը եկած է եւ սենեակ մը կ'ուզէ հանգստանալու եւ գիշերելու համար :

Տէրվիշը այնպիսի վեհափառ թոնով մը կը հրամայէ որ բարապանը պահ մը կը կարծէ թէ արքայական ընտանիքի անդամ մըն է ու կը վազէ լուր կուտայ Խալիֆային :

Տէրվիշը վեր կը կանչուի, օգոստափառ արքային առջեւ :

— Պալատս անապատի իջեւա՞ն կարծեցիր, տէրվի՛շ, պանդոկ չէ պալատս:

Տէրվիշը հանդարտօրէն կը հարցնէ .

— Օգոստափառ Տէր, ո՞վ կը բնակէր այս պալատին մէջ՝ քեզմէ առաջ :

— Հայրս :

— Նախ քան հա՞յրդ :

— Անշուշտ մեծ - հայրս :

— Նախ քան մեծ - հա՞յրդ :

— Պապս, աւելի առաջ՝ պապիս պապը, աւելի առաջ՝ նախահայրերս, կը պատասխանէ արքան հետզհետէ աւելի արագ՝ կարճ կապելու համար, բայց քիչ մը խիստ, մանաւանդ զարմացած :

— Տէր իմ Տէր, այդքան շատ մարդ եկեր պառկեր են այս բնակարանին մէջ ու մեկներ գացեր, դուն ես որ կը վկայես, կարաւանսարայ չէ ի՞նչ է ուրեմն: Կա՛մ հրաման տուր իւլեմաներուդ որ փոխեն արաբերէն լեզուի բառարանը, կամ սենեակ մը տուր ինծի հանգստանամ :

ԽԻԿԱՐ

ՀԵՐՈՍ
ԽԱՉԻԿ ԳՈՒՅՈՒՄՃԵԱՆ

(Հատուած մը եւս Հայկ. Պանտուխտէն)

Միակ քաղաքացի Հայը, որ հերոսաբար դիմադրած է վատ ու նենգ Թուրքին :

Զէյթուն - Մահլէի Հայոց թաղին բնակիչ: Հայրը շատոնց մեռած : Մայրը՝ ամէնուն ծանօթ « Ղույումճիին Մայրը» խնամած ու մեծցուցած էր զինք եւ անոր երկու քոյրերը, մեծը ամուսնացած էր իր ժամանակին յոյն երիտասարդի մը հետ, որոնք զիրար սիրեր էին :

Խաչիկ բարեկազմ, երկարահասակ եւ առողջ, անվախ քաջ երիտասարդ մը եղած էր, արհեստով ղուտա (չափուղ) կարող, աշխատաւոր :

Նախապէս Հնչակեան, ապա Դաշնակցական (կուսակցութեան տէրորիստական խումբի մէջ, Բիւզանդ Զիլեանի խմբապետութեամբ) :

Թրքական զօրակոչին, ինչպէս նաեւ աքսորին չէ ներկայացած, այլ թաքստոց մտած :

Քաղաքին ընդհանուր աքսորը յաջողապէս լրացնելէ ետք, ոստիկանութիւնը թափուած էր Հայոց թաղերը, որոնց չուներու նման աչք ու ականջ սրած՝ կը փնտռէր բացակայողները, փախստականները : Այդ փնտռտուքներու ընթացքին կը գտնեն Խաչիկի թաքստոցը : Փողիս եւ ոստիկաններ նոյնժամայն փութով կը շրջապատեն վայրը, անոր պահուած տեղը: Հեռուէն ձայն տալով կը հրաւիրեն զինք, որպէսզի դուրս գայ ու յանձնուի: Պատասխանը կ'ըլլայ Խաչիկի հրացանէն արձակուած գնդակը: Ու կը սկսի կռիւը, որու ընթացքին կը սպաննուի ոստիկան մը եւ կը վիրաւորուի ուրիշ մը: Բայց դժբախտաբար ինքն ալ կը վիրաւորուի ծանրապէս իր մէկ ոտքէն :

Այս միջոցին զայմաքամը եւս կուգայ կռուին վայրը, եւ իր կարգին կը հրաւիրէ ու կը յորդորէ զինք, որ գայ դուրս եւ կառավարութեան ներկայացուցիչին յանձնուի անվերապահօրէն, երդուընլով իր պատիւին վրայ եւ խոստանալով, որ պիտի խնայէ իր կեանքին :

Խաչիկին վիճակը հետզհետէ աւելի կը ծանրանար, ուժը կը սպառէր, կը թուլնար, եւ մտահոգուած՝ կը զգար թէ շատով բոլորովին ուժաթափ եւ անկարող պիտի ըլլար այլեւս կռուելու : Իր այս վիճակէն այլեւս անյոյս, կ'որոշէ յանձնուիլ : Կ'ելլէ դուրս, դժուարութեամբ, կը յառաջանայ դէպի զայմաքամը ու կը յանձնուի անոր :

Անմիջապէս կը մտնեն թեւերը, կը տանին նորակազմ հիւանդանոցը, Յակոբ Զորպաճեանի քարաշէն երկյարկանի ծավեղերեայ տունը, ուր նախնական խնամքը տալէ ետք կը ճամբեն Սամսոնի հիւանդանոցը: Բժիշկները քննելով վէրքը

ԵՍ
ՏԷՐ-ԶՕՐԻ ԴԺՈԽՔԷՆ
ՓԱԽԱԾ ԵՄ

Ոչ ախորժակ ունէինք, ոչ ալ ուտելիք անշուշտ: Տխուր էինք, մելամաղձոտ : Չէինք կրնար քնանալ :

Եւ ահա գիշերուան ժամը 10ին պահեբուն, երկինքէն ցաթեց խոշոր լոյս մը, լուսինին պէս կլոր, շատ զօրաւոր լոյս մը: Ամբողջ անապատը լուսաւորուած էր ցերեկուան պէս :

Ժողովուրդը ապշահար, քնացողներն ալ արթնցած, բոլորս յառած ենք մեր աչքերը լոյսին, որու մէջ տեսանք սուր մը, երկար՝ կլոր լոյսին տրամագծին մեծութեամբ: 5 – 10 վայրկեան դիտեցինք, լոյսը սկսաւ նուաղիլ, աղօտիլ, կարծես ամպեր եկած ծածկած ըլլային: Ի վերջոյ մարեցաւ զօրութիւնը եւ անհետացաւ :

Ամէն մարդ սկսաւ գուշակութիւններ ընել: Ոմանք ըսին թէ ա՛լ վերջ գտաւ ջարդը, վերջ գտաւ մեր քաւութիւնը : Ուրիշներ ըսին թէ պիտի՝ ջարդուինք, հրեղէն սուրը նշան էր ջարդի :

Քանի մը ժամ զբաղեցանք գուշակութիւններով, ի վերջոյ երկնցանք գետնին վրայ, ճիչդ ոչխարներու նման, ու քնացանք :

Առաւօտուն արթնցանք սրտադող : Նորէն հրաման՝ շարունակելու ճամբան : Զարմանքի մատնուած ենք ամէնքս որ ջարդ չի պատահիր: Քալեցինք, քալեցինք մինչեւ երեկոյ : Հասանք Շէտատիէի մօտերը, դարձեալ Խապուր գետին եզերքը :

Տեղ մը կը տանի՞ն մեզ, ի վերջոյ:Թէ կը պտըտցնեն մեզ անապատին մէջ, վեր վար :

Այս անգամ երեք օր պահեցին մեզ այդ վայրին մէջ, որուհետեւ մօտ էին Չէչէններուն բնակավայրերը: Փոխն ի փոխ գացին ու վերադարձան, ամէն անգամ փոխադրելով իրենց աւարը :

Այլեւս թեթեւցած էին Չէչէնները, բեռ չունէին այլեւս :

Ամբողջ ժողովուրդը, յուսահատ, տրտմւր, յոգնած, մահուան սպասումին մէջ հալած ու մաշած: Լաւատես մնացած չէր այլեւս մեր մէջ: Ամէն մարդ կ'ըսէր թէ կ'ապրինք մեր վերջին օրերը : Ով որ կար եւ եղ ունէր, մորթեցին եզները եւ կաշին փայտերը վառելով՝ եփեցին ու ժողովուրդին բաժնեցին :

Երբ հասանք այստեղ, ունէի երկու ղրուշ դրամագլուխ, զոր ճամբու ընթացքին՝ չահած էի բեռնակրութիւն ընելով : Յետոյ այս դրամագլուխով հաց առի ու ծախեցի եւ երեք օրուան մէջ քսան ղրուշի բարձրացաւ դրամագլուխս :

Յաջորդ օրը, Կիրակի առտու, 1916 Սեպտեմբեր ամսուան վերջին շաբաթն էր, Խաչվերաց տօնին յաջորդ Կիրակի օրը, որ հայրիկիս մահուան տարեդարձն էր: Այդ օրը, աղօթքիս մէջ ըսի — Սիրելի հայրիկս, ես ալ այսօր քովդ պիտի գամ :

Արդարեւ հնչեց «ճամբորդութեան» ժամը :

Հրաման.— Ամէնքդ դէպի առաջ :

Ամէն մարդ մէկ բան կը մտածէր այդ պահուն .— Հազիւ մէկ - երկու ժամուան կեանք ունինք: Բայց ոչ մէկուն հոգւոյն մէջ ըմբոստացում կար, ընդհակառակն ամէնքս ալ հաշտուած էինք մահուան հետ:

Չէչէնները իրենց բնակավայրը տարած էին այլեւս իրենց աւարը : Այժմ թեթեւցած էին, նոր աւար առնելու պատրաստ էին եւ ուրեմն պատճառ մը չկար ջարդը յետաձգելու :

Կարաւանը կազմուելէ առաջ, ամէն մարդ վստահ թէ հնչած է վերջին ժամը, մտածեցին իրենց հաշիւը մաքրել կեանքին հետ : Ես ալ այդ միտքով՝ ըսի ինքնիրենս .— Ինչո՞ւ քաշն զրուշս ջարդարարներուն ձգեմ : Եւ անմիջապէս ունեցած դրամովս երեք հարիւր տրամ սեւ չամիչ առի եւ ուտելով կարաւանին խառնուեցայ :

Կարաւանը կազմուած է: Կը սպասենք որ նշան տրուի շարժելու :

Տասը վայրկեան ետք ելաւ հրամանը : Եւ մահուան կարաւանը ճամբայ ելաւ, կը յառաջ շարժեցաւ: Մոտաւորապէս վեց հազար հոգի :

Այս կարաւանը վերջինն էր: Մեր ետեւը ուրիշ չկար այլեւս: Վերջին ջարդն էր որ տեղի պիտի ունենար :

Ոմանք՝ լուռ ու տխուր, գլխահակ :

Ոմանք՝ աղօթքներ մրմնջելով :

Անոնք որ ընտանիքով էին՝ իրարու փաթթուած էին, կուլային կ'ողբային: Ու կը քալէին : Շատ դանդաղ կ'ընթանայինք : Հրա՞շքի սպասելով: Ո՛չ, տառապանքէն ու վիշտէն այնքան ուժաթափ էինք որ քալելը կը դժուարանար :

Ես կը քալեմ չամիչս ուտելով, ու Աստուծոյ նորհակալութիւն յայտնելով, որ ընտանիքէս միայն ե՛ս կը զոհուիմ :

Կէս ժամ քալելէ ետք՝ կանգ առինք համաձայն տրուած հրամանին :

Ամբողջ ժողովուրդը դէպ պատահելիքը :

— Հա՜, սկսան, հիմա պիտի սկսին... Ու բարձրաղաղակ լաց, ողբ ու կոծ : Փոքրերը կը ճչային, մեծերը կուլային, իրարու կը փաթթուէին, կ'անիծէին, Աստուած կը կանչէին: Տեսարանը այնքան սրտաճմլիկ էր որ դիմանալ կարելի չէր: Անապատը կը թնդար ողբուկոծի ձայներէն: Վերջին դատաստանի օրն էր :

ՍՏԵՓԱՆ ՄԻՍՔՃԵԱՆ

(14 Տար.)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԳՈՎԵԼԻ ԱՌԱՋԱԴՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ

Հայաստանի մէջ վերջին տարիներուն կարգ մը աշխատանքներ տարուեցան Հայրենիքին եւ սփիւռքին հայագիտական ճիւղերը զուգորդելու եւ զարգացնելու ծրագրով: Այս նպատակով հիմնուեցաւ յատուկ յանձնախումբ մը, որուն մաս կը կազմեն բազմաթիւ պատմաբաններ, լեզուաբաններ, գրականագէտներ, փիլիսոփայութեան, տնտեսագիտութեան եւ գիտական մաքի զանազան ճիւղերու ներկայացուցիչներ: Յանձնախումբին աշխատանքներուն կը մասնակցին ակադեմականներ Աշ. Յովհաննիսեան, Մկ. Ներսիսեան, Աբ. Ղարիբեան, Ս. Երեմեան, ակադեմիայի թղթակից–անդամներ Մորուս Հասրաթեան, Լ. Խաչիկեան, Ծ. Աղայեան, Գ. Սեւակ եւ ուրիշներ:

Հայագիտական յանձնախումբը Դեկտեմբերին երկու նիստեր գումարած է, որոնց ընթացքին քննած է սփիւռքի եւ Հայրենիքի միջեւ հայագիտական կապեր հաստատելու խնդիրները: Ընտրուած է նախագահական կազմը, որուն կազմին մէջ կը մտնեն փրոֆէսէօրներ Վ. Զաքարեան, Գ. Յովնան, Աշ. Աբրահամեան եւ ուրիշներ: Մարտ ամսուան ընթացքին մշակուեցաւ աշխատանքներու ծրագիրը: Համաձայն այդ ծրագրին ամէնէն առաջ անհրաժեշտ է ճշդել հայկ. գաղութներու մէջ հայագիտութեամբ զբաղող անձերուն եւ հաստատութիւններուն անունները, անոնց հետ կապ հաստատել, պարզել, թէ առնուազն ամէն մէկը ինչ հարցերով կը զբաղի եւ ինչ ձեւի օժանդակութեան պէտք ունի: Որպէսզի ծրագրին այս մասը յաջողութիւն գտնէ, անհրաժեշտ է, որ արտասահման հաստատուած հայագէտները նամակով տեղեակ պահեն յանձնախումբը իրենց ապագայ աշխատանքներուն մասին:

Ծրագրին երկրորդ կէտն է, ուսումնասիրել արտասահմանի մէջ լոյս տեսած պատմական, լեզուաբանական, գրականագիտական, փիլիսոփայական, տնտեսագիտական, հրապարակագրական գիրքերն ու յօդուածները, ապահովել անոնց մասին գրախօսականներ եւ, մանաւանդ, այդ գործերը ծանօթացնել ընթերցասէր հասարակութեան:

Ներկայիս մեծ չափով աշխատանք կը կատարուի հաւաքելու համար գաղութներու պատմութեան եւ յատկապէս մամուլին եւ մշակոյթի զանազան ճիւղերուն վերաբերեալ նիւթեր: Գիտութիւններու ակադեմիան ունի առանձին բաժին մը, որ կը զբաղի հայ մամուլով: Այս ճիւղը ծրագրած է գրել հայ մամուլին պատմութիւնը: Այս ուղղութեամբ պէտք է հաւաքել եւ հայրենիք դրկել արտասահման հրատարակուած կամ հրատարակուող բոլոր հայկական թերթերը, ամսագիրները, տարեգիրքերը եւայլն: Համատեղ ջանքերով միայն կարելի է գլուխ հանել այս գործը: Արտասահման գտնուող հայկական նշխարները պէտք է անյապաղ ուղարկուին Հայաստան: Մեծ պահանջ կայ մեր ազգային–ազատագրական պայքարին պատմութիւնը լուսաբանող նիւթերու: Հայ ազատագրական զուպարը ցոյց տուող բոլոր մասունքները, հերոսներուն կեանքն ու գործը պատկերացնող փաստաթուղթերը, լուսանկարները եւ այլ կարգի նիւթերը պէտք է կեդրոնանան հայրենիքի մէջ եւ տեղ գտնեն հայկական հերոսամատեանին մէջ:

Նախատեսուած է Երեւանի մէջ գումարել հայագիտական համագումար մը, մասնակցութեամբ ամբողջ աշխարհի հայագէտներուն:

Հայրենիքի եւ սփիւռքի հայագիտական կապերուն բարելաւումը եւ ամրապնդումը անյետաձգելի պահանջ մըն է: Եւ, սրբազան պարտականութիւն մը:

Ա. ՄՆԱՑԱԿԱՆԵԱՆ

×

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՄԱԼՍԱՐԱՆԸ

Պետական համալսարանին հիմը առաջին անգամ դրուեցաւ Հայաստանի հանրապետութեան օրով:

1922ի տեսնները համալսարանը ունէր միայն երկու ճիւղ՝ բնագիտական եւ հասարակագիտական – գրական եւ 490 ուսանող:

Այժմ Երեւանի պետ. համալսարանը միջազգային առումով ուսումնական կարեւոր կեդրոն մըն է, ուր կը սորվին շուրջ 7700 երիտասարդներ: Համալսարանը ունի 11 ճիւղ, որոնք մասնագէտներ կը պատրաստեն գիտական բոլոր մարզերուն համար — ուսողութիւն, մեքենագիտութիւն, բնախօսութիւն, քիմիագիտութիւն, երկրաբանութիւն, կենսաբանութիւն, աշխարհագրութիւն, տնտեսագիտութիւն, պատմութիւն, բանասիրութիւն եւ փիլիսոփայութիւն: Դասաւանդութիւններու հիմնական լեզուն հայերէնն է, որուն կողքին կան նաեւ մասնաբաժիններ, ուր դասաւանդութիւններ կը կատարուին օտար լեզուներով (ռուսերէն եւ ուրիշ):

Համալսարանի ուսանողներէն 4000ը կը հետեւին ամբողջօրեայ, իսկ 3700ը՝ գիշերային կամ թղթակցութեամբ տեղի ունեցող դասաւանդութիւններուն:

Ուսանողութեան համար սահմանուած են բոլոր յարմարութիւնները: Գիւղերէն կամ ուրիշ քաղաքներէն եկած ուսանողներ իրենց տրամադրութեան տակ ունին բարեկարգ հանրակացարաններ: Համալսարանը ունի գրադարան մէկ միլիոն գիրքերով, ընթերցասրահներ եւ տարրալուծարաններ:

Առաջին օրէն իսկ գործի կանչուեցան մասնագէտ դասախօսներ: Յիշատակենք քանի մը անուններ, Լէօ, Յ. Մանանդեան, Հր. Աճառեան, Ստ. Ղամբարեան, Արշակ Տօնեան, Գր. Զուբարեան եւ դեռ ուրիշներ:

Նկատի առնելով ուսանողութեան մեծ թիւը եւ, մանաւանդ, ամէն տարի աւելցող ուսանողներու համալսարան մուտքի դիմումները, ամբողջ թաղամաս մը յատկացուեցաւ ապագայ համալսարանին համար:

Երեւանի համալսարանը հայ ժողովուրդին պատիւ բերող կրթական բարձր հաստատութիւն մըն է:

ՄԱՐԶԱԿԱՆ

Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդի վերջին նիստերէն մէկուն մէջ քննութեան առնուեցաւ մարզական կեանքը: Զեկուցաբեր Ա. Ստեփանեան նախ թուեց դրական կողմերը, վեց բնակիչներէն մէկը կը պարապի մարմնամարզութեամբ, բազմաթիւ հայ մարզիկներ տիրացած են միջազգային համբաւի, գիւղերուն մէջ սփորը եւ մարմնամարզութիւնը ա՛լ աւելի լայն տարածում կը գտնէ եւայլն:

Այսուամենայնիւ, ընդհանուր ձեւով, Հայաստանի մարզական կեանքը կարծուածին չափ փայլուն պատկեր մը չի ներկայացներ: Զեկուցաբերին համաձայն «լիջօրէն ետ են մնում» թեթեւ աթլեթիզմը, թենիսը, պասքեթպոլը, վոլիպոլը, ռանագիդակը եւ լուղորդութիւնը:

Լուրջ թերութիւններ կան կրթական յարկերուն մէջ կիրարկուող մարմնամարզական զանազան ճիւղերուն մէջ: Միւս կողմէ, պատանիներն ու աղջիկները փայլուն ցուցանիշեր չեն յայտնաբերեր:

Հայաստանի Գերագոյն Խորհուրդը միջոցներ ձեռք առաւ բարելաւելու համար մարզական կեանքը երկրին մէջ:

...կը գտնեն, որ ուշացած են եւ գանկրէն եկած: Կ'որոշեն կտրել ոտքը, այդպէս ալ կ'ընեն: Եւ կը յաջողին բժշկել:

Երբ արդէն բժշկուած կ'ըլլայ բոլորովին, կը վերադարձնեն Խաչիկը իր եկած տեղը, Օրտու, ուր կ'ապրի մինչեւ այսօր ...:

Ո՛վ Թրքական անսպասելի հոգատարութիւն, ուժին առջեւ սատանաներն անգամ պատկառանք ու ակնածանք ունին:

Բ. ՉԻԼԵԱՆ

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊԷՅՐՈՒԹԻ Ամերիկեան Համալսարանի հանդիսասրահին մէջ Մայիս 23ին, Ս. Նշան եկեղեցւոյ եկեղեցասէր Տիկնանց Միութեան վարչութիւնը՝ «Մայրերու Օր»ուան առթիւ կազմակերպած է շքեղ տօնակատարութիւն մը, բարձր հովանաւորութեամբ Խորէն Կաթողիկոսի եւ նախագահութեամբ Լիբանանի Հայոց Առաջնորդ՝ Տաճատ Արք. Ուրֆալեանի:

Բանախօսած է Բժ. Եղիկ Գոնիալեան:

Տօնակատարութեան վերջաւորութեան, Վեհափառ Հայրապետը իր օրհնութեան խօսքէն ետք յայտնած է, թէ ամերիկահայ ազգային բարերարուհի Տիկին Սօֆիա Յակոբեան, ընդառաջելով Վեհափառին դիմումին, 90.000 տոլար նուիրած է ծերանոցի մը շինութեան համար, որ պիտի դառնայ ազնուասիրտ բարերարուհիին անունը յաւերժացնող Ազգային Տուն մը:

ԵՐԳԻԾԱՆՔԸ
ԵՐԿԱԹԷ ՎԱՐԱԳՈՅՐԻՆ ԵՏԻՆ

Մոսկուայի «Պրաւդա» օրաթերթի Միացեալ Նահանգներու թղթակիցը, ամերիկացի լրագրողի մը հետ խօսելով՝ կը քննադատէ Ամերիկայի կարգ մը նահանգներուն մէջ գոյութիւն ունեցող ցեղային խտրականութիւնը:

— Խորհրդային Միութեան մէջ, մենք փոքրամասնութեանց այսպիսի հարցեր չունինք, կ'ըսէ:

Ամերիկացի լրագրողը կը պատասխանէ.

— Ատիկա ճիշդ է: Խորհրդային Միութեան մէջ փոքրամասնութիւնը համայնավար կուսակցութեան անդամներն են, որոնք իրենց կողքին ունին ոստիկանութիւնը՝ իրենց կամքը մեծամասնութեան պարտադրելու համար:

ԱՍՏՈՒԱԾ ԵՒ ՎՈԼԹԷՐ

Պատահեցաւ որ Վոլթէր, եկեղեցի մըտած պահուն, Սրբութիւն Սրբոցը անցընեն իր առջեւէն: Ժողովուրդին հետեւելով՝ կը ծնրադրէ եւ կը խաչակնքէ: Զարմացած, կը հարցնեն — Դո՞ւն ալ.. Դուն որ բարեկամ չես Աստուծոյ ...

— Այո՛, կը պատասխանէ «Քանտիտ» հեղինակը, մենք զիրար կը բարեւենք միայն ու կը յարգենք, բայց խօսք չենք փոխանակեր:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (250)

ԷԿԵՐԻ ** ** ԱՍՏՂԵՐԸ

— Եւ ըսա՞ւ թէ ինչու:

— Որպէս զի բերդի յանձնումի մասին խորհրդինք:

Հեկեմեւշ գլուխը ցնցեց.

— Կը ստէ, կը ստէ:

— Ե՞ս, — ուսերը քաշեց գինուորը վիրաւորուած. — Դուք չէի՞ք ըսողը, Տիար գնդապետ, թէ Թուրքերը ամէն բարիք կը խոստանան, իսկ տիար Տոպօ ոչինչ, մինչեւ իսկ յարձակման վարձատրութիւն ալ չի տար ...

— Կը ստէ, — կրկնեց Հեկեմեւշ:

Երկրորդ գինուորը ներս առաջնորդեցին: Ան ալ վախցած էր: Երկար մազերուն վրայ ցեխի բիծեր կային: Աչքերը թարթելով կեցաւ:

— Ինչո՞ւ Ջրամբարին քով գացած էիք:

— Թուրքերուն սպասելու համար, — պատասխանեց աչքերը թարթելով, — Հեկեմեւշ գնդապետը ըսաւ մեզի թէ բերդը շուտ կամ ուշ Թուրքերուն ձեռքը պիտի անցնի, ուստի եթէ չյանձնենք՝ ապահով պիտի մեռնինք:

Տոպօ երրորդ կալանաւորն ալ ներս կանչել տուաւ: Ան գրեթէ պատանի մըն էր դեռ. գունատած կարմիր տափատին ծունկերը պատռած էին:

— Ես բան մը չեմ գիտեր, — կմկմաց ան, — գիս հոն Ջրամբարին քով կեցուցին, բայց թէ ինչո՞ւ համար չէի գիտեր:

— Հեկեմեւշ գնդապետը չըսա՞ւ թէ լաւ պիտի ըլլար Թուրքերուն հետ յարմարիլ:

— Այո ըսաւ:

— Առաջին անգամ ե՞րբ ըսաւ:

— Մեծ կռուին յաջորդող իրիկունը:

— Եւ ի՞նչպէս ըսաւ:

— Ըսաւ որ, բան... որ մենք քիչ ենք, իսկ անոնք շատ, ու ահա միւս բերդերն ալ չկրցան դիմանալ. եւ սակայն Թուրքերը այն ատեն դեռ երկու խումբի բաժնուած էին:

— Ռոճիկի մասին բնաւ խօսեցա՞ւ Հեկեմեւշ գնդապետը:

— Խօսեցաւ. ըսաւ թէ յարձակումներու ժամանակ կրկին ռոճիկ տալու սովորութիւն կայ եղեր ուրիշ բերդերուն մէջ ...

— Իսկ բերդը յանձնելու մասին ի՞նչ ըսաւ:

— Ըսաւ թէ, բան... ըսաւ որ այսպէս կամ այնպէս բերդը Թուրքերու ձեռքը պիտի անցնի, լաւագոյն է որ վճարումով ըլլայ քան թէ գլուխնիս ալ վրայ տանք:

— Իսկ զինուորները ի՞նչ ըսին:

— Ոչինչ: Պարզապէս կրակի քով խօսակցութիւն մը եղաւ երբ Թուրքերը մեզի կը պոռային:

— Դուք պատասխան տուի՞ք:

— Ոչ, միայն տիար գնդապետը խօսեցաւ հետերնին գիշեր ատեն:

— Ի՞նչպէս խօսեցաւ:

— Պատառուածքի մը մէջէն Հին դրան քով. երեք անգամ ալ խօսեցաւ:

— Թուրքերո՞ւ հետ:

— Այո, Թուրքերուն հետ:

— Ու դառնալուն ի՞նչ ըսաւ:

— Ըսաւ թէ Թուրքերը ամէնքս ալ անվնաս պիտի թողուն, մարդու պիտի չըդպչին: Իսկ քաղաքացիներուն տասնական ոսկի պիտի տան ու երկու փաշաները կնիքով նամակ պիտի տան ապահովցնելու համար թէ խոստումնին պիտի պահեն:

— Քանի՞ հոգի լսեցիք այս խօսքերը:

— Տասը հոգի մը կայինք:

— Ինչո՞ւ չիմացուցիր ինծի: Երդում ըրած չէի՞ք թէ բերդի յանձնումի մասին պիտի չխօսիք:

Զինուորը լուռ կեցաւ:

Տոպօ շարունակեց:

— Պարտքերնիդ չէ՞ր արդեօք տիար գնդապետին խօսքերը ինծի հաղորդելու:

— Չհամարձակեցանք:

— Հետեւաբար յանձն կ'առնէիք որ բերդը Թուրքերուն ձեռքը իյնար: Դեռ որո՞նք համաձայնեցան ձեզի հետ:

Զինուորը դեռ ուրիշ եօթը անուններ ալ շարեց: Յետոյ կը ջանար ինքզինքը արդարացնել.

— Տիար բերդակալ, մենք չհամաձայնեցանք, մենք միայն հնազանդեցանք: Միայն տիար գնդապետը խօսեցաւ ու ինքը հրամայեց մեզի:

Պատը թնդանօթի մը հարուածէն տընքաց, ու ձողերուն վրայ կախուած զրահները դողացին: Պատին վրայէն բաւական ծեփ ալ թափեցաւ:

Տոպօ դատաւորներուն նայեցաւ:

— Դեռ ո՞վ հարցնելիք ունի:

Դատաւորները գրեթէ քար կտրած նըստած էին սեղանին շուրջ, վերջապէս զինւոր–դատաւորը հարցուց.

— Տասը զինուորները հաւանեցա՞ն որ բերդը Թուրքերուն յանձնուի:

Զինուորը գունատ էր եւ ուսերը կը թօթուէր:

— Զինուորը իր սպային ուզածէն դուրս ուրիշ բան չի կրնար ուզել:

Ուրիշ հարցումներ չեղան:

— Դեռ կը մնայ Թուրքը, — ըսաւ Տոպօ: — Ներս բերէք:

ԿԵԶԱ ԿԱՐՏՈՆԻ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԵՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՀԱՆԴԷՍ

Յունիս 15ը 50րդ տարեդարձն է Սոց· Դեմ· Հնչակեան կուսակցութեան քանի անմահներու , որոնք հայ ժողովուրդի աղատագրութեան համար կախաղան բարձրացան Պոլսոյ Սուլթան Պայազիտի հրապարակին վրայ Թուրք բռնակալութեան կողմէ :

Ի յարգանս անոնց խնկելի յիշատակին հոգեհանդիսեան պաշտօն պիտի կատարուի այս կիրակի առաւօտ , Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ :

Կը հրաւիրուին նաեւ «Քաոնեներու» վերապրող մօտիկ ազգականները :

Կէսօրէ վերջ Յիշատակի ընդունելութիւն տեղի պիտի ունենան 32 Րիւ տը Թրէվիզ, Ազգ· Տան մէջ ժամը 16ին :

Մուտքը ազատ է :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Տէր եւ Տիկնի Ամէն Բուդպէեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանդիսեան պաշտօն պիտի կատարուի ի – րենց մօր եւ տատիկին՝

ԱՆՆԱ ԲՈՒԴԱՂԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առթիւ, Կիրակի Յունիս 20ին, առաւօտ ժամը 10·30ին , Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ Եկեղեցին :

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի, ժամը 10·30ին, հոգեհանդիսեան ձայնաւոր պատարագ ՌԱԼՖ ՄՈՆԳԼԱՐ զօրավարին հոգւոյն համար, մահուան տարելիցին առթիւ :

Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ՝

ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ· ԱՄԱՏՈՒՆԻ :

ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Կիրակի, Կաթողիկէ Ս· Էջմիածնի տօնին առթիւ, Լիոնի Ս· Յակոբ Եկեղեցւոյ մէջ, տեղւոյ պիտի ունենայ հանդիսաւոր պատարագ եւ մաղթանք հայրապետական : Պատարագ ժամը 10ին, Մաղթանք 11ին :

ԼԻՈՆԻ «ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ» ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Յովանաւորութեամբ Լիոնի եւ Շրջ· Ազգ· Մխիթեան Կեդր· վարչութեան :

Նախաձեռնութեամբ Հայ Կրթ· Մարմնոյ :

Այս Կիրակի, կէսօրէ հաք ժամը 3ին , Ազգ· Տան սրահին մէջ, 295 Րիւ Պուալօ :

Բացման խօսք ԴԱԻԻԹ ՎՐԴ· ՍԱՀԱԿ – ԵԱՆԻ կողմէ :

Պիտի ըլլան զպրոցական ու մանկական պարեր, երգեր, արտասանութիւններ , տրամախօսութիւններ եւ ուրիշ շատ մը հաճելի անակնկալներ : Ղեկավարութեամբ ուսուցչուհիներ Օր· Ը· Ստեփանեանի եւ Տիկին Գ· Գայթանեանի :

Հանդէսի Բ· բաժինը յատկացուած է « Հայ երաժշտ· ակադեմիա»ի վարչութեան կողմէ, պատրաստուած մանուկներու յատուկ շատ հետաքրքրական թատերախաղի մը եւ «Հայկապեան» վարժարանի աշակերտներուն տուած նուագի եւ պարի դասերուն :

Մուտքը ազատ է :

ՀՐԱՒԻՐ

Վալանսի Ազգ· Մխիթեան վարչութիւնը կը հաղորդէ ի գիտութիւն Վալանսի եւ չորեակայ յարակից գաւառներու հայ հասարակութեան եւ երեակ հոգեւոր, պատերու թէ այս Ուրբաթ ժամը 20·30ին Ազգ· Մխիթեան ընտրութիւն տեղի պիտի ունենայ Սալ տը Ֆէյթի վերնայարկը : կը խնդրուի որ որոշեալ ժամուն ներկայանան ընտրութեան մասնակցելու , ընտրողական մարմնոյ հակոտութեամբ :

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

ՏԷՍԻՆ — Կազ· Ֆաչի Տէսինի մասնաճիւղի զպրոցական ամավերջի հանդէսը Շաբաթ Յունիս 26, երեկոյեան ժամը 8·30ին Հ· Յ· Դ· Տան մէջ: Մուտքը ազատ է :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
38, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԻՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ· Մ· Ը· Մ·ի եւ Արծիւ մարզական միութեան :

Կիրակի Յունիս 20, ամբողջ օրը

Hôtel Restaurant des Grottes
Trois-Lucs

Ճոխ պիւֆէ չամիւրով խորոված եւ հաճելի անակնկալներ :

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ՝

կազմակերպուած կազ· Ֆաչի վիճնի մասնաճիւղի կողմէ , այս կիրակի Փոնթ Լվէքի պազ ազբիւրին պուրակին մէջ (նախկին Փէլլէի պազ ազբիւրը) :

Կը նախագահէ Տիկ· Վ· ՌՈՍՏԻԿԵԱՆ

Կը խօսի Տիկին ՀՈՒՐԻ ԻՓէՔԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժինին կը մասնակցին Նոր Սերունդի պարախումբը եւ կազոյտ Ֆաչի դպրոցներու աշակերտութիւնը: Երգ, պար, արտասանութիւն եւ անակնկալներ :

Ճոխ պիւֆէ , առատ կերուխում :

Ծանօթ.— Այս գաշտահանդէսով վիճնի մասնաճիւղը կը տօնէ Կազ· Ֆաչի օրը :

Անձրեւի պարագային պատսպարուած վայր ապահովուած է :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ — Հ· Յ· Դ· Ռոստոմ խումբի ընկերական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Արթիւրի ճաշարանը: Կարեւոր օրակարգ: Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ՓԱՐԻԶ — Հ· Յ· Դ· «Րաֆֆի» խումբի ժողովը այս Ուրբաթ , ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ԻՍԻ — Հ· Յ· Դ· «Զաւարեան» կոմիտէն ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս կիրակի կէսօրէ հաք ժամը 4ին : Խիստ կարեւոր օրակարգ: Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ԼԻՈՆ — Հ· Յ· Դ· «Վարանդեան» կոմիտէն ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները , այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ :

ՇԱՒԻԼ — Հ· Յ· Դ· Արփութեան խումբի ընկերական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին : Բացակայ ընկերները նկատի պիտի առնուին :

ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ

ԼՈՒՐՏ ԵՒ ՍՊԱՆԻԱ

Մեկնում՝ Օգոստոս 2ին
Վերադարձ՝ 29ին

Ամբանակրութեան համար դիմել՝ հետեւեալ հասցէներուն՝

Պ· ԱՐՍԷՆ ՄԱՆԿԵԱՆ
40, Rue Dunkerque, PARIS (9e)

Յ· ՊԱՍՄԱՃԵԱՆ
128, Rue de Flandre, PARIS (19e)
chez M. Reval — (Métro Crimée)
(Մուտքին դիմացի դուռը)

Հ· ԱԲԱՆԱՍ ՎՐԴ· ՔԷՍԷՃԵԱՆ
69, Avenue Henri-Barbusse
ARNOUVILLE-LES-GONESSE (S. et O.)
Tél. : 15-56 Gonesse

ԿԱՐԵՒՈՐ՝

Ֆրանսահպատակները բաւ է ունենան իրենց նորոգուած անցագիրը իսկ զաղթականները (Նանսէնեան), նորոգուած անցագիր սպանական վիզայով :

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով կը խնդրուի այժմէն տեղեկանալ եւ ամբանակրութիւն :

ԱՂՔԱՏԱՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Յունիս 20, ժամը 15էն 22

Մոնմորանսիի Հանգստեան Տան դարաստանին մէջ
36 Ավընիւ Շառլ տը Կոլ, Մոնմորանսի

Գեղարուեստական բաժին, խաղեր եւ հրապարակային պարեր :
Խնամուած ճոխ պիւֆէ , տեղւոյն վրայ առատ ուտեստեղէն , ըմպելիներ եւ պաղպաղակ, մատչելի գիներով :

ԹՕՄՊՕԼԱ, արժէքաւոր առարկաներով
երեկոյեան աւանդական շամփուրով խորոված

ՄՈՒՏՔ՝ 2·50 ՖՐԱՆՔ

ԾԱՆՕԹ.— Շոգեկառք առնել կար Տիւ Նորէն միւնչեւ Անկէն լէ Պէն, ամբողջ կամրջակը եւ թիւ 6 օթօպիւսով իջնել Կրօլէի կայանը : Շոգեկառք՝ 10·15 , 10·45, 11·59, 12·05, 12·17, 13·26, 13·54, 14, 14·30, 15, 16, 17, 17·14:

ԽԻՍՏ ԿԱՐԵՒՈՐ.— Տեղի պիտի ունենայ բացօթեայ ճաշ մը ժամը 13ին :

Ճաշագին մուտքով միասին 15 ֆրանք

Այժմէն կարելի է ամբանակրութիւ եւ ապահովել սեղանները դիմելով Աղքատանամի Գրասենեակը :

32, Րիւ տը Թրէվիզ (Հեռախօս, ՓՐՕվաճս 77–73)

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ԱՌԱՋԻՆ ՌԱԼԻ

Հ· Յ· Դ· ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

Կազմակերպութեամբ Անիէռի եւ Սաբսէլ – Առնուվիլի խումբերուն :
Կիրակի, Յունիս 20ին,

COYE

Ռալի — մեկնում՝ Փորթ տը լա Վիլէթէն , ժամը 8·30ին :

Կառ ափ Նորէն ամէն կէս ժամը, կառախումբ իջնել Օռի Լա Վիլ (ղաչառա – վայրէն 300 մեթր):

Ծախքերու մասնակցութիւն՝ 5 ֆրանք: Ամբանակրութիւ Նոր Սերունդի խումբերուն մօտ :

Դաշտահանդէս — Ռալիի ժամանումին հաք: Խաղեր, պուլի եւ վոլէյի մրցումներ, զանազան անակնկալներ, և անչափ – ափ – ևիֆ՝ աւանդական շամփուրով :

Առնուվիլէն օթօքարը կը մեկնի ժամը 9·30ին (121 Ավընիւ Հանրի Պարպիւս) եւ 9·40 կը հանդիպի Սարսէլ, Սալ տէ Ֆէր:

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻԻ

ՕԴԱՅԻՆ ՃԱՄԲՈՎ ՓԱՐԻԶ – ՄՈՍԿՈՒԱ – ԵՐԵՒԱՆ

2 Օր Մոսկուա 15 օր Երեւան

Մեկնում 26 Օգոստոս, Վերադարձ 12 Սեպտեմբեր

Հայաստան այցելելու լաւագոյն թուականը :

Կազմակերպիչ՝ Վ.ԵՐ· Յ· ՀԵԼՎԱՃԵԱՆ

Այժմէն արձանագրուեցէք այս հաճելի եւ մատչելի ճամբորդութեան համար :

Գին 2080 ֆրանք մէկ անձի համար

Դիմել կազմակերպիչի հասցէին
PASTEUR ARTHUR HELVADJIAN
6, Place de la Rotonde — ST-JÉROME — MARSEILLE - 13e
Tél. : 62-85-10 C. C. P. 914-04 Marseille

ԼՈՑԸ ԳՈՑՆ Է···· ԳՈՑՆԸ ԼՈՑ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՑ ՏՈՒԷ՛Ք···· ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՑՆ ՏՈՒԷ՛Ք

Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ

ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՅԱՏԱՐԱԿԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն: Նորոյթ իւղաներկեր , պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն: Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէում եւ փլասթիֆ — ծածկոցներ. —
TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE
Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր գեղջ ունենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·

Արտասահման՝ Տար· 80 ֆր· Հատը 0·30 Ֆ·

ՈՒՐԲԱԹ 18 ՅՈՒՆԻՍ

VENDREDI 18 JUIN 1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 10334

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

41e ANNÉE — Nº 10.334

ՆՈՐ ՈԳԻՆ

Ա.

Անցած Յիսնամեակի անմիջական հան– գրուանները, սակայն կը յամենայն ոչ թէ ապրեցուցի թերթիկներուն, այլ՝ ա– պագայի խորապատուոտին սեւեռուած մէկ մէկ հայ մարդու հարցումը ·—

— Ի՞նչ շահեցանք այս բոլորէն, իբրեւ անշարժելի ու անժամանցելի հայ ազգա– յին վաստակ :

Եթէ ամբողջանք, ապա՝ ինչո՞վ եւ ի՞նչպէս :

Եթէ միայն տարանցիկ էր այս բոլորը, ապա՝ ինչո՞ւ եւ ի՞նչպէս վրիպեցանք, ինչո՞ւ եւ ի՞նչպէս թոյլ տուինք, որ մեր հայկականութեան «մասներ»ու ընդմէջէն գորս սահի, երթայ կորսուի պատեհու– թիւն մը, որուն եզակի ըլլալը ոչ միայն կը զգայինք բոլորս, այլեւ՝ զայն կը վե– կայէինք բարձրաբարբառ :

Եւ յստակացնե՛նք, անմիջապէս :

«Պատեհութիւն»ը, որուն ականկալու– թեամբ համակուած էր ողջ Հայութիւնը, չէր հետեւանքներէն եւ ո՛չ մէկը ·—

— Մեզմէ ոչ մէկը կը մտածէր, թէ Յիսնամեակը պատեհութիւն է իրակա– նացնելու մեր հողային պահանջը :

— Մեզմէ ոչ մէկը կը մտածէր, թէ Յիսնամեակը պատեհութիւն է իրակա– նացնելու ողջ Հայութեան ֆիզիքական համախմբումը՝ Հայրենի հողի վրայ :

— Մեզմէ ոչ մէկը կը մտածէր, թէ Յիսնամեակը պատեհութիւն է ՄԱԿի միջոցով սահմանուած ազգային ինք– նորոշման իրաւունքի կիրառումին :

Այո՛, մեր վիշտը կապուած էր մեր նահատակներուն, եւ տակաւին՝ բուրգ անէծքի տակ գտնուող մեր պատմական հողերուն : Այո, մեր ուխտը կապուած էր ողջ Հայութիւնը ամբողջացած հայրենի հողին վրայ համախմբելու տեսլականին : Այո՛, մեր հաւատքը կապուած էր հայ հայրենիքի եւ ժողովուրդի վերածնունդ– եան պատմութեան :

Սակայն, ոչ՝ մեր անմիջական, առար– կայական եւ իրապաշտ ակնկալութիւնը : Մինչեւ ան կա՛ր ·— կա՛ր այդ անօրի– նակ ակնկալութիւնը :

Բոլորիս մէջ ուռճացած եւ աճեցնացած զգացում մը կար, որ աւաղաւոր Եղեռնի այս Յիսնամեակին առթիւ պիտի գայ– օրուն եւ իրականութիւն դառնայ այն– քան երկար ատեն սպասուած պատեհու– թիւնը :

Սակայն, եթէ յառաջացունէ եւ ան– դրէջ ալ վիճէինք, թէ հնարաւոր չէ, որ Յիսնամեակի առթիւ ու անոր պատ– ճառով մեզի հայ հող տրուի, հնարաւոր էր, որ այս առթիւ ու պատճառով Հա– յութեան համախմբումը իրացուի, հնա– րաւոր չէ՞, որ այս առթիւ ու պատճառով պատմութեան սանդղամատերէն նոր աս– տիճանի մը հասնինք — ապա այն ատեն, այլեւ այդ ի՞նչ ակնկալութիւն էր, ո՞ր պատեհութեան մասին :

Կը կարծենք սխալած չըլլալ, կը մտա– ծենք մեր ականջը հայ մարդու հոգին քամիր կցցուցած ըլլալ, կը հաւատանք ողջ Հայութեան ներաշխարհի գերագոյն ակնկալութիւնը վկայած ըլլալ, ըսելով՝ գոյգ, մեծ ու աներկմիտ ·—

— Բոլորիս ակնկալութիւնը կապուած էր, ոչ թէ մեզմէ դուրս գտնուող օտար ազդակներու, այլ՝ մեզի, մեր հաւաքա– կանութեան, մեր ներաշխարհին, մեր ազ– գային իրականութեան, անոր իմացա– կան, ոգեկան եւ առարկայական հնարա– ւորութեանց :

Հո՞ս էր ա՛յնքան երկարօրէն, ա՛յնքան եղերականօրէն, ա՛յնքան անհամբերին կա– րօտով սպասուած պատեհութիւնը :

Մեր ազգային բազկերակը միշտ ունէր չափ կը պահէր մեր հաղարամեայ պատ– մութեան հետ, մեր արիւնը երթալով կը խտանար անոր իմաստութեամբ, մեր ո– գիները կը բիւրեղանային անոր պատ– գամով, մեր սրտերը կը լեցուէին այլեւս մեծցած Հայուն մեծ սիրով, մեր կամ– քերը կը կռանուէին ներկային անդերա– դանցելի պայմանով ·—

Կարծէ՛ կը գիտակցէինք, կը համոզ– ուէինք ու կը հաւատայինք, թէ առենը եկած է կերտելու նախապայմանը հայ ազգային իրականութեան՝ Հայ ոգեկան միութիւնը ·— Դարձած անխախտելի : Ո՛չ տարանցիկ : Համակուած փախճանա– կան յաղթանակի պարպատակուս հաւատ– քով :

Գիտէինք, կը ներշնչայինք, որ ասիկա չիրականացուիր միայն առարկայական միջոցառումներով, որոնք յաճախ ար– ուեստական են :

Համոզուած էինք, կը հաւատայինք, որ հարկաւոր է իրականացնել ոգեկան մի– ութիւնը իբրեւ ամէնակարող մայր ակը, առարկայական բոլոր իրականութեանց :

Երկար, շա՛տ երկար էինք սպասեր այս պատեհութեան : Սպասեր էինք իրարմէ խռով, մերժուելով մեր մէջ բաժնել ոչ միայն սեփական ուրախութիւնը, այլեւ՝ մեր ցաւն ու վիշտը հայկական, յամառ– օրէն մեկուսանալով ու մեկուսացնելով, իւրաքանչիւրս ինքն իր գաղանի արցուն– քը, ինքն իր մենաձայր, սեւ ու գաղանի անկիւնին խոստովանելով, չգիտես ի՛նչ– պէս, չգիտես ինչո՛ւ մեր ատամները սեղ– մելով – սեղմելով այնքան, որ կենարար արեան հոսքն իսկ սառի, սակայն, միշտ Հայու մեր պինդ ճակատով թոյլ չտա– լով, որ ժայթքի, պոռայ, պոռթկայ այն խօսքը, որ մեր մէն մէկու սրտէն կը բխի ·—

— Իմ արենակից սիրելիս, տո՛ւր ձեռ– քդ, տո՛ւր սիրտդ, տո՛ւր ինձ հոգիդ — եղբայր ե՛նք մենք :

Ա՛յս էր «պատեհութիւն»ը՝ կուտակ– ուած, բազմապատկուած եւ լեցուած մեր մէջ :

Այս էր, որ պոռթկալ ու պոռալ իրա– ցաւ եւ ինքն ալ իր հերթին՝ իրացուց :

Գէթ այսպէս կը հաւատանք մե՛նք :

Յիսնամեակի հանդիսութեանց ճառերը խօսուեցան ու կը նուաղի զօղանջը մեր բաղերներուն ու փրփրումին, պահանջ– ներուն ու պատգամին :

Սակայն, տակաւին կա՛յ բան մը — անչօշափելի, բայց վիթխարի — որ ի– րականացաւ, եւ կրնայ տարածուիլ, ծա– ւալիլ ու խորանալ :

Կայ այլեւս առարկայական տուեալնե– րու ապաւինած, եւ փաստով, համոզու– մէ՝ հաւատքի փոխակերպուած հաստա– տումը, թէ ի զուր չէր ակնկալութիւնը պատեհութեան, թէ պատեհութիւնը ե– կաւ, եւ եղա՛ւ ա՛յն որուն կը սպասէինք բոլորս անխտիր ·—

— Զեւուորուեցա՛ւ, կերպաւորուե– ցա՛ւ, Հայ ոգեկան միութիւնը :

Հայաստանի՛ մէջ, Հայաստանէն դո՛ւրս : Ստ, նա, միւս ու տակաւին ա– նուն իսկ չունեցող հատուածին, ու բոլոր հատուածներուն մէջ : Հնոցին ու մի– ջին, պատանի ու մանուկ հայ սերունդնե– րուն մէջ :

Ամէնքս անխտիր զրուատալի խօսքեր կ'արտասանենք ու մեզ զմեզ կը շնոր– հաւորենք, թէ Յիսնամեակը արժեցու– ցի՛նք :

Ի՞նչով, սակայն : Ոչ մասնաւոր հայ հող տալէն Հայաստանին, ոչ մեծ հայրե– նադարձի հնարաւորութեան խօսք հնչեց, ոչ ինքնորոշմամբ իրացուած ազատու– թեան պայմանի պահանջը արտասանուե– ցաւ :

«ՅՈՒՍԱԲԵՐ»

(Մնացեալը յաջորդով)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԸ ԿՈԼԻ ՇՐՋԱՊՏՈՅՏԸ

ՓՈՒԱՍԻԻ ՄԷՋ Կ'ԸՆԴՈՒՆՈՒԻ ՀԱՅ ՔԱՂԱՔԱՊԵՏԻՆ ԿՈՂՄԷ

Չորեքշաբթի օր, նախագահ տը Կոլ բռ– նեց նոր շրջապտոյտ մը, այս անգամ Սէն է Ուազի եւ Սէն է Մառնի նահանգ– ները :

Տը Կոլի 23րդ ճամբորդութիւնն էր Ֆրանսայի մէջ : Այս անգամ տեղատա– րափ անձրեւի մը տակ եւ Նախագահը, հետաքրքիր, մերժած է թէ հովանոց եւ թէ որեւէ գլխարկ փոխուելու համար : Թերթերը բոլորն ալ կ'ընդունին թէ շատ ժողովուրդ չէ եղած զինքը ընդունելու համար, ամենք անձրեւ օդին վերա– գրելով, բնակչութեանց վերապահու– թիւնը կամ անտարբերութիւնը :

Վերսայլի մէջ, նախագահը յայտարա– րած է ի մէջ այլոց ·— « Ո՞վ չի հասկնար որ Ֆրանսան, որովհետեւ Ֆրանսան է, անգամ մը եւս իր դերը ունի խաղալիք, համապատասխան իր մշտական կոչումին, որ է՝ ամէն տեղ ծառայել ազատութեան, իմաստութեան, հաւասարակշռութեան եւ խաղաղութեան : Ո՞վ չի հասկնար թէ այդ դերը խաղալու համար, պէտք է ա– մուր պետութիւն մը, համախմբուած ժո– ղովուրդի մը գլուխը : Քսան եւ հինգ տարի առաջ է որ աշխարհի առջեւ, ներ– կայացուցի ֆրանսական ազգային դերիշ– խանութիւնը : Բոլորդ վկայ էք : Չէմ ի– սեր, չէմ մտածեր, չէմ ըներ տարբեր բան : Միայն այդ է ուղածս : Այսօր ուրիշ բան չէմ ըներ : Անոնք որ կ'օգնեն ինծի այդ պարտականութիւնը կատարելու հա– մար, եւ առաջին կարգին, նախարարա– պետ Փոմփիտու, ինծի պէս կը մտածեն : Ոչ մէկ բան աւելի կարեւոր է քան չփի– բաղդանալ պատակատուներու դրու– թեան » :

Քաղաքապետ՝ Մինեօ, սովորական քաղաքավարական խօսքերէ ետք, չի ծա– ծուկեր իր բառերը : Բուռն կերպով կը քըն– նադատէ Փարիզեան շրջանի համար նա– խատեսուած բարեփոխումները, կատար– ուած ·— « հապճեպով, առանց խոր– հրդակցութեան եւ յառաջ բերելով ա– մենօրեայ կեանքի խառնաշփոթ մը » : Կը բողոքէ նաեւ տեղական տուրքի (թաքս լոքալ) ջնջումին դէմ :

Հակառակ անձրեւին, ամբողջ օրուան ընթացքին զանազան միջադէպեր տեղի ունեցած են ·— Սէն – Ժերմէնի մէջ, նա– խագահ տը Կոլի նուէր կը տրուի նկար մը որ ցոյց կուտայ վիրաւորուած Ժան տ'Արք մը որ Աստուծմէ կը խնդրէ կռիւը վերսկսելու կարողութիւնը : Եւ քաղաքա– պետը կ'աւելցնէ ·— « Տարեդարձի այս նախօրեակին, ահա կ'ոգեկոչուի Յունիս 18ի մարդը » :

Փուասիի մէջ, զինքը կ'ընդունի տեղւոյն Իւ – էն – էօ հայ քաղաքապետ՝ Պ. Թույլաճեան : Ինք ալ խօսքեր կ'արտա– սանէ, բայց շատ բազմութիւն չկայ : Նախկին զինուորական մը յանկարծ կը պոռայ «ընտրութիւններուն, զօրավարս, ընտրութիւններո՛ւն», բայց ժողովուրդը շատ չի հաւատար թէ ինքնորոշ արտա– յայտութիւն մը ըլլայ :

Մանթ – Լա – Ժոլիի քաղաքապետն է՝ Ժան – Փօլ Տավիտ, նախկին երեսփոխան եւ նախագահը ներողական ազատական կուսակցութեան : Քննադատութիւններն ու կծու խօսքերը չի խնայեր :

Նախագահը հոս ալ խօսք կ'առնէ ·— « Փոփոխութեանց ենթակայ աշխարհի մը մէջ ենք, ուր երկու պետութիւններ տակն ու վրայ բրին եւ որու վրայ հիւլէական ռումբերը մնայուն եւ սարսափելի բա– ցառիկներ են : Աշխարհ մը, ուր կը տեսնուի երկու պետութիւն– ներ, հասած ուժի գագաթնակէտին, ո– րովհետեւ հիւլէական ուժ եւ անզրկելա– յին միջոցներ ունին, գրեթէ մենաշնոր– հով, վասնզի ամէն մէկը քաղաքական եւ ընկերային երկու գլխաւոր գաղափարա– կանները կը ներկայացնեն որոնք աշխար– հը կը բաժնեն » :

— Նիւ Եորքի մէջ, հասած պաշտօնի հարցում մը եղած է Փինէյի իր թեկնա– ծութեան մասին նախագահական ընտրու– թեանց համար : « Չեմ կրնար այդ հար– ցումին պատասխանել օտար երկրի մը մէջ» պատասխանած է Սէն – Շամոնի քաղաքապետը :

ՄԻԿՈՅԵԱՆ ՀԻՒԱ՞ՆԴ

Մոսկուայէն հասած լուրերու համա– ձայն, հաւանական կը նկատուի որ փո– փոխութիւններ տեղի ունենան Կրեմլինի ղեկավարութեան մէջ : Կը թուի թէ այս ուղղութեամբ որոշումներ պիտի տրուին գալ տարուան սկիզբէն առաջ, երբ կը գու– մարուի կուսակցութեան ԻԳ համագու– մարը : Դէպքերը վերապահ են շրջող լու– րերու նկատմամբ, բայց կը խօսուի գըլ– խաւորաբար Անաստաս Միկոյեանի կա– մաւոր հրաժարումին մասին : Այս առթիւ կ'ըսուի թէ Միկոյեանի առողջութիւնը գոհացուցիչ չէ : Խորհ· Միութեան նա– խագահը 70 տարեկան է : Գալով իր յա– ջորդին, պաշտօնի մը գլուխը որ միայն պատուակալ է, ոմանք կը խօսին նոյնիսկ Բրեժնեւի մասին, հակառակ անոր որ կուսակցութեան գլուխը իր դերը զօրա– ցած է :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ «Պատմութեան Հար– ցեր» պարբերականը երկար յօդուածով կ'անդրադառնայ Ֆրանսայի ներքին եւ արտաքին քաղաքականութեան վրայ : Յօդուածագիրը կը ծանրանայ մանաւանդ գերմանական վերամիացման հարցին ֆրանսական տեսակէտներուն վրայ : Կը շեշտէ թէ Գերմանիոյ վերամիացումը չի կրնար առեւտրական սակարկութեան մը առարկայ ըլլալ :

ԿԱԹՈՂԻԿԷ Եկեղեցւոյ եւ Հրէութեան շուրջ վիճարանութիւն–ճառ մը եղած է առջի օր : Փարիզի Ռաբբունապետը շեշ– տած է թէ երկու կրօնքները կը բաժնուին միայն մարդեղութեան վարդապետու– թեամբ, յիշած է կարդինալ Պէայի տե– սակէտը ·— « Հրեայ ժողովուրդը չի կըր– նար աստուածասպան ըլլալ քանի որ Աստուած չի մեռնիր » :

ՎԵՐՋԻ՞Ն ԱԶԴԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆ

Հակառակ քանիցս մեր կատարած յայ– տարարութեանց, շատեր կը շարունակեն ՅԱՌԱՋի չէք–փոսթալի թիւին վրայ ղըր– կել գումարներ, որոնք ՅԱՌԱՋի չեն պատկանիր, այլ զանազան հաստատու– թեանց կամ նպատակներու :

Անգամ մը եւս կը յայտարարենք թէ ՅԱՌԱՋի չէք–փոսթալի թիւը, 15069–82, պէտք է օգտագործուի ՄԻԱՅՆ ՈՒ ՄԻ– ԱՅՆ՝ մեր թերթին պատկանող գումար– ներու համար (բաժնեգին, ազդ կամ գոր– ծակցութիւն) :

Այլ նպատակներու յատկացուած բոլոր գումարները ղրկել միայն ՄԱՆՏԱ – ՔԱՌ– ԹՈՎ, ԵՐԲԵՔ «Յառաջ»ի Շէք – փոսթալի թիւով :

Կը սիրենք յուսալ որ այսքան պարզ բան մը կարելի է նկատի առնել, առանց ստիպելու վարչութիւնը որ ամէն անգամ կրկնէ այս ազդը :

ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

« ՅԱՌԱՋ »ի

ՄԱՆՈՒԿ ԱԲԵՂԵԱՆ

(Ծննդեան 100ամեակին առթիւ)

Ա.

Մանուկ Աբեղեանը դասական հայագիտութեան ամենակարկառուն դէմքերից մէկն է: Իր բնատուր մեծ տաղանդն ու ստեղծագործական մտքի անսպառ կարողութիւնները նա շուրջ վաթսուն տարի բոլորանուէր ի սպաս է բերել հարազատ ժողովրդի հարուստ ու հին մշակոյթին, նրա աւանդական բանահիւսութեան, մայրենի լեզուի ու գրականութեան ուսումնասիրութեան շնորհակալ գործին, այդ երեք բնագաւառներում էլ կատարելով հաւասարապէս կարեւոր ու արդիւնաւէտ աշխատանք: Ժողովրդական բանահիւսութեանը նուիրուած ծանրակշիռ գործերէն թէ քանակով եւ թէ որակով չեն զիջում Աբեղեանի քերականագիտական – լեզուաբանական բազմաթիւ երկերը, իսկ այս վերջիններին էլ՝ Հայոց հին ու նոր գրականութեան հարցերն ընդգրկող նրա մեծարժէք հետազօտութիւնները: Անուանի հայագէտն իր ուժերով մէնմէնակ փաստօրէն կատարեց երեք բեղուն գիտնականի գործ:

Աբեղեանի կենսագրութիւնը հարուստ չէ արտաքին դէպքերով: Նա ծնուել է 1865 Մարտ 17ին հողագործ գիւղացու ընտանիքում: Նրա ծննդավայրը Հին Նախիջեւանի Աստապատ գիւղն է: Սկզբնական ու միջնակարգ կրթութիւնն ստացել է Էջմիածնի Գէորգեան ճեմարանում, իսկ բարձրագոյնը՝ Պերլինի, Լայփցիկի, Ենայի եւ Փարիզի համալսարաններում: Շուրջ քառասուն տարի պաշտօնավարել է ուսումն. հաստատութիւններում՝ տասը տարի Թիֆլիզի Ներսիսեան, Յովնանեան եւ Շուշիի Թեմական դպրոցներում, 30 տարի Էջմիածնի Գէորգեան ճեմարանում, Թիֆլիզի Կովկասեան եւ Երեւանի պետական համալսարաններում:

Մանկավարժական աշխատանքին զուգընթաց Աբեղեանը ունեցել է նաեւ գրական – հասարակական արգասաւոր գործունէութիւն: Նա տարիներ շարունակ մասնակցել է մշակութային զանազան ընկերութիւնների ու կազմակերպութիւնների աշխատանքներին, եղել է Թիֆլիզի Հրատարակչական ընկերութեան խմբագրական յանձնաժողովի անդամ, երկար ժամանակ կատարել Էջմիածնի գաւառի Հայ ուսուցիչների արհեստակցական միութեան մասնաճիւղի նախագահի պարտականութիւնը, աշխատակցել է ժամանակի աչքի ընկնող թերթերին ու հանդէսներին:

Հիմնականն ու էականը, սակայն, Աբեղեանի համար հանդիսացել է գիտական գործունէութիւնը, որով նա անընդմէջ զբաղուել է շուրջ վաթսուն տարի, եւ յատկապէս իր կեանքի վերջին երկու տասնամեակներին, երբ նա գլխաւորել է Հայաստանի Գիտութեան ու արուեստի հիմնարկութիւնը (1925 – 1930), գործօն մասնակցութիւն է ունեցել մշակոյթի պատմութեան, պատմութեան եւ գրականութեան հիմնարկութիւնների գիտահետազօտական աշխատանքներին:

Իր հասարակական – մանկավարժական երկարամեայ բեղնաւոր գործունէութեան եւ մանաւանդ հայագիտութեանը մատուցած մեծագոյն ծառայութիւնների համար Մանուկ Աբեղեանը ըստ արժանւոյն մեծարուել ու գնահատուել է Հայաստանի կառավարութեան կողմից: 1935ին նրան շնորհուել է գիտութեան վաստակաւոր գործչի պատուաւոր կոչում, իսկ 1943ին ընտրուել է նոր հիմնադրուած Հայաստանի գիտութիւնների ակադեմիայի իսկական անդամների առաջին կազմում:

Մանուկ Աբեղեանն իր գործունէութիւնը սկսել է անցեալ դարի 80ական թուականներին: Մի ժամանակաշրջան էր դա, երբ հայ իրականութեան մէջ հասարակական ասպարէզ էին մտնում ժողովրդական խաւերը: Աբեղեանը հանդիսանում է ժողովրդական այդ մեծ զարթօնքի ամենակարկառուն գործիչներից մէկը մեզանում, մշակոյթի մարզում Յովհ. Թումանեանի, Կոմիտասի, Թորոս Թորամանեանի եւ ուրիշների հետ նա հանդէս եկաւ հարազատ ժողովրդի ինքնահաստատման եւ նրա ազգային մշակոյթի զարգացման ու բարգաւաճման պատմական մեծ գործին ծառայելու բնական ու ինքնաբուխ մղումով: Գրչի ու գաղափարի իր զինակից – ընկերների հետ Աբեղեանը վճռականօրէն հակադրուեց հասարակական մտքի ժամանակակից յետադէմ հոսանքներին, իրեն յուզող ազգային եւ մշակութային կարեւորագոյն հարցերի պատասխանը փնտռելով հայ ժողովրդի կենսունակ ուժերի եւ նրա ստեղծած դարաւոր լաւագոյն աւանդների մէջ:

Մանուկ Աբեղեանի անունը ամէնից առաջ անխզելիօրէն կապուած է հայ ժողովրդի ազգային մեծ գիւցազնավէպի հետ: Իր աշխատանքը այդ ուղղութեամբ սկսելով վէպի նորայայտ պատումներից մէկի գրառումով (1886), նա այնուհետեւ, մինչեւ իր կեանքի վերջին տարիները բազմիցս անդրադարձել է նոյն նիւթին: Աբեղեանը շատ մեծ ու շնորհակալ աշխատանք է կատարել, ինչպէս «Սասունցի Դաւթի» պատումների հրատարակութեան եւ խմբագրութեան, այնպէս էլ յատկապէս այդ պատումների հետազօտութեան եւ արժէքաւորման բնագաւառում: Նրա հետ միասին, նրանից առաջ ու յետոյ Սասնայ ծռերի մասին գրել են եւ ուրիշները, սակայն եւ ոչ մէկը նրա նման բազմակողմանի, հանգամանօրէն եւ խորը չի հետազօտել այն:

Տակաւին կէս դարից էլ առաջ գիտնականը հաւաստել ու հաստատել է «Սասունցի Դաւթի» բուն ժողովրդական, գեղջկական ստեղծագործութիւն լինելու հանգամանքը: 1908 թուականին Թիֆլիզում հրատարակուած «Հայ ժողովրդական վէպը» բնորոշ վերնագիրը կրող իր ծաւալուն մենագրութեան մէջ Աբեղեանը գրել է, «վէպը թէպէտ եւ պատմում է Սասնու տէրերի մասին, բայց գրեթէ ոչ մի ազնուական բան չունի իր մէջ. այլ ազնուական եւ նոյնիսկ թագաւոր անուան տակ դուրս են գալիս մեր գիւղացիները: Վէպն ամբողջական ռամկական, գեղջկական բնաւորութիւն ունի, հայ հասարակ ժողովրդի կեանքն ու հոգին ենք տեսնում այնտեղ, նրա նիստ ու կացը, պարապմունքը, բարքերը եւայլն»:

Ա. ՂԱՆԱԼԱՆԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

ԽՈՐՀՐԴԱՀԱՅ ԹԱՏՐՈՆԸ – ԱՅՍՕՐ –

«Սով. Արուեստ» ամսագիրը յարատեւ ճիգով կը ներկայացնէ գեղարուեստի կեանքը եւ շարժումը Հայաստանի մէջ, եւ նաեւ՝ տեսաբանական բնոյթ ունեցող գրութիւններ:

Այս տարուան Փետրուարի թիւին մէջ, Թատերագէտ Սարգիս Մելիքսէթեան գնահատելի անկեղծութեամբ մը կը պարզէ խորհրդահայ թատրոնին այժմու վիճակը եւ, ինչպէս ակնկալելի էր, կը թուէ իրերու կացութեան պատճառները կամ՝ աւելի ճիշդ՝ պատճառներէն քանի մը հատը:

Ցաւալի է հաստատել, թէ հակառակ տասնամեակներու ճիգին, վաւերական դերասաններու գոյութեան եւ թատերական կեանքին վարժ մասնագէտներու աշխատանքին, խորհրդահայ թատրոնը, այսօր, կը պարզէ տխուր պատկեր մը, որ յօդուածագիր – թատերագէտին իսկ բնորոշումով, հասած է «անհանդուրժելի» եւ «մտահոգիչ» ըլլալու աստիճանին:

Յօդուածին յաջորդող խմբագրութեան հարցարանը եւս, որ կը կրէ «բանավէճի հրաւէր» քիչ մը տարօրինակ խորագիրը, իր կարգին ցայտուն կը դարձնէ այս ցաւալի իրողութիւնը:

Յօդուածագիրը, ընդունելով հանդերձ առարկայական աննպաստ պայմաններուն (շէնքի պակաս, կանոնաւոր բեմի բացակայութիւն եւայլն) գոյութիւնը կարգ մը շրջաններու մէջ եւ այդ աննպաստ պայմաններուն յոռի անդրադարձը թատերական կեանքին վրայ, այսուհանդերձ, պատճառներուն հիմնականը կը նկատէ խորհրդահայ թատրոնին ներկայ անկազմակերպ վիճակը:

Ծրագրի պակաս, պատահականութեան ձգուած գործեր, աշխատանքի եւ ղեկավարութեան վատ եղանակներ, ահա հիմնական պատճառներէն ոմանք:

Թատերական կեանքին մէջ ընդհանրապէս եւ բեմին վրայ յատկապէս ամէն դերասան ունի իր կշիռը: Իրենց կշիռը ունին նաեւ թատերագիրը, բեմավարը, նկարիչը, երգահանը, մէկ խօսքով թատերական արուեստին բոլոր մասնակիցները: Ամէն ներկայացում համատեղ գործակցութեան արգասիքն է: Անոր պտուղը: Այս իրողութենէն թելադրուած, յօդուածագիրը շատ բնական կերպով կը մտահոգի, որ խորհրդահայ բեմերուն վրայ բազմաթիւ բեմավարներ հաստատած են անընդունելի եւ անտրամաբանական մենատիրութիւն մը:

Անշուշտ, Ս. Մելիքսէթեանի նպատակը չէ թերագնահատել բեմավարին դերը թատերական ստեղծագործութեան մէջ: Իբրեւ թատերագէտ կ'ըմբռնէ, թէ բեմավարը բեմին կեդրոնական դէմքն է իբրեւ դերուսոյց, խորհրդատու եւ ղեկավար:

Խորհրդահայ բեմի այսօրուան տխուր կացութեան պատճառներէն մէկն ալ նոր աղքատ խաղացանկն է: Տեղին է յօդուածագրին այն միտքը, թէ հայ թատերագրութիւնը պէտք է արտայայտէ ազգային դիմագիծ մը եւ, թատրոնը, պէտք է ունենայ տուեալ ազգին ինքնատիպ գիծը երեւան բերող խաղացանկ մը: Անվիճելի է նաեւ այն տեսութիւնը, թէ թատրոնը անհրաժեշտ տարողութեամբ արձագանգ պէտք է հանդիսանայ օրուան եւ դարաշրջանի հարցերուն, մտահոգութիւններուն, հոգեբանութիւններուն եւ իրադարձութիւններուն, ինչպէս նաեւ ինքզինք չսահմանափակէ միայն զուտ ազգային խաղացանկով մը:

Ուրեմն հիմնական առաքելութիւն մը վիճակուած է թատրոնին, որուն մէկ բաղկացուցիչ օղակն է հայ բեմը:

Դժբախտ իրողութիւն է, որ խորհրդահայ գրականութեան ամէնէն տկար երեսը թատերագրութիւնն է: Քառասունհինգ տարիներու ընթացքին արժէքաւոր եւ մնայուն շատ քիչ գործեր հրապարակ եկան, եւ, առհասարակ, միջակէն վար մակարդակով:

Պատճառները ծանօթ են: Եւ, Ս. Մելիքսէթեան անուղղակի կերպով մատնանշած կ'ըլլայ այլեւս մնայուն դարձած վէրքին պատճառը՝ երբ կը գրէ. «Պէտք է միշտ յիշել, որ թատրոնների ստեղծագործութեան գլխաւոր մեխը լինելու է խորհրդային ժամանակակից թատերագրութեան լիարժէքօրէն պատկերուած նոր մարդը, նոր հերոսը, համայնավարութեան կառուցման մարտիկը, իր մտախոհերով ու զգացումներով, իր թարմաշունչ հոգեբանութեամբ, իր հերոսական արարքներով: Այսօրուան հերոսը, կապուած է գալիքի հետ ... պէտք դառնայ մեր բեմերի կենտրոնական կերպարը ... Այդ նոր մարդը պէտք է բեմերում մարմնաւորուի թէ՛ խորհրդահայ եւ թէ՛ խորհրդային եղբայրական միւս ժողովուրդների արդի թատերագրութիւնից առնուած»:

Այս յանկերգը, որ այլեւս տաղտկալի դարձած է մինչեւ իսկ Հայաստանի մա-

ԵՍ ՏԷՐ-ԶՕՐԻ ԴԺՈԽՔԷՆ ՓԱԽԱԾ ԵՄ

Ձիաւոր Չէչէնները եռուզեռի մէջ էին, յառաջ կը վազէին, ետ կը վազէին, խորհրդաւոր փսփսուքներով կը խօսէին իրարու հետ, հրամաններ կ'արձակէին, անհասկնալի վիճակ մըն էր:

Պաղարիւն կը դիտեմ տեսարանը:

Քանի մը վայրկեան ետքը, Չէչէններուն հրամանատարը 8 – 10 հոգի ղրկեց, որ հանդարտեցնեն ժողովուրդը:

— Սո՛ւս, սուս կը պոռային շարունակ:

Եւ ժողովուրդը ի վերջոյ, քառորդ ժամ ետքը, ինքզինք զսպեց, պահ մը լռութիւն տիրեց:

Այդ միջոցին Ատանացի մունետիկ մը հանեցին, որ զիլ ձայնով կը պոռար, որքան ուժ ունէր այնքան բարձր.

— Բոլոր Ատանացիները, Հաճընցիները, Մարաշցիները, Այնթապցիները այս կողմն անցնին:

Ժողովուրդը ականջ կտրած մտիկ կ'ընէ:

Յետոյ ամէն մարդ սկսաւ մտածել.— Ի՞նչ ընէին որ լաւ կ'ըլլար: Այդ կո՞ղմն անցնէին թէ մնային:

Քանի մը վայրկեան անցաւ: Ու տեսնուեցաւ որ ժողովուրդը շարան շարան կ'անցնի ցոյց տրուած կողմը: Նոյնիսկ անոնք որ յիշուած քաղաքներէն չէին: Բայց այդ քաղաքներէն ոմանք ալ չշարժեցան իրենց տեղերէն եւ մնացին մեզի հետ, անտարբեր: Ես ալ տեղս մնացի անտարբեր: Խորհեցայ թէ այս կողմն ալ մահ է, այն կողմն ալ մահ է: Այս չուները նախ անոնք պիտի ջարդեն, ետքն ալ մեզ: Կամ նախ մեզ, յետոյ անոնք:

Ես մահուան պատրաստ էի հոգիով: Ընտրութեան պէտք չէի տեսներ:

Կէս ժամ ետքը, այդ վեց հազարնոց բազմութիւնը բաժնուած էր երկու խումբի, մօտաւորապէս հաւասար թիւով:

Մեզմէ բաժնուողները առաջնութիւն ստացան շարունակելու համար ճամբան: Անոնց ընկերացաւ Չէչէններուն կէսը:

Իսկ մեզի ըսին.

— Դուք վաղը պիտի երթաք:

— Է՛հ, օր մըն ալ շահեցանք, ըսին շատեր:

Ու մնացինք հոն ուր կանգ առինք, բաց օդին մէջ: Օր մը աւելի ապրելու բախտ ունինք եղեր, կը խորհրդածէին մնացողները: Իսկ ես կը դիտէի մեկնող կարաւանին հեռանալը: Բաւական ճամբայ կտրելէ ետք՝ անցան բլուրի մը ետեւը եւ այլեւս կորսուեցան տեսողութենէս:

Եւ սկսանք կարծիքներ յայտնել մենք մեր մէջ: Մեր բազմութիւնը թիւով աւելի շատ էր քան Չէչէնները: Թէեւ ձիաւոր ու զինուած, ապահովաբար վախցան որ պիտի չկարենան հանգիստ կատարել իրենց «գործը», կրնայինք յարձակիլ իրենց վրայ կամ փախչիլ: Ուրեմն երկու մասի բաժնեցին մեզ, որպէսզի մարդ չազատի:

Մութը իջաւ:

Գիշերուան մութին մէջ, յանկարծ եկան երկու կիներ՝ լեղապատառ մեզի պատմելու ինչ որ տեղի ունեցած էր, մեզմէ բաժնուելէ ետքը: Առաջ մեկնողներուն խումբէն փախած էին ասոնք: Ըսի թէ բլուրի մը ետեւ կորսուեցան: Ահա թէ ի՛նչ է պատահած բլուրին ետեւը: Նախ կը զատեն այրերը, կը տանին քիչ մը հեռու, եւ կը յարձակին սուրերով, մուրճերով ու թոպերով: Այրերուն «գործը» վերջացնելէ ետք՝ կուգան կիներուն մօտ, նոյն ձեւով գործելու համար: Ջարդին սովորական ձեւն էր ասիկա:

Կիները կ'աղմկեն, կ'աղաղակեն, աջ ու ձախ կը փախչին: Այս ընդհանուր թոհուբոհին մէջ, երկու կիները կը յաջողին փախուստ տալ՝ մանաւանդ մութը իջնելու վրայ էր:

Երբ եկան պատմեցին, երեւակայեցէք մեր խումբին կրած յուզումը, սարսափը: Ուրեմն ողջ մնալու յետին յոյսն ալ թըռած էր այլեւս:

Տարօրինակ շարժում մը ստեղծուեցաւ այդ պահուն, մեր բազմութեան մէջ: Փսփսուքով խորհրդակցութիւններ: Կը տեսնէի որ քանի մը հոգի քով քովի կուգան եւ ցած ձայնով կը խօսակցին: Ես ալ հետաքրքիր, ուր որ նման խորհրդակցութիւններ կը կատարուէին, կը մօտենայի ու ականջ կը դնէի, հոս կը վազէի, հոն կը վազէի, հանգիստ չէի: Նկատեցի որ ամէն մարդ փախչելու կը պատրաստուի: Ես ալ որոշեցի խառնուիլ փախչիլ ուզողներու խումբի մը: Եւ վազեցի նախ մեր քաղաքացիներուն մօտ, յայտնելու համար որոշումս: Նոյնիսկ առաջարկեցի առանձին խումբ մը կազմել մեր քաղաքացիներէն եւ միասին փախչիլ:

Նախ խօսեցայ Յարութիւն Էֆէնտի Թանասեանին, մաթեմաթիքի գիրքերու հեղինակ եւ ուսուցիչ Կեդր. վարժարանի: Յայտնեցի ծրագիրս, խնդրելով որ ինծի միանայ: Չափազանց ընկճուած յուսահատ, պատասխանեց.

— Պարապ բան է, ուր ալ երթանք, փախչինք կամ մնանք, վերջը մեռնիլ է: Կնոջս հետ կը մեռնիմ հոս:

Ու մերժեց: Տիկին Լուսին, շատ աղէկ լսուեցաւ եւ յարմար գտաւ ծրագիրս: Ամէն գնով կ'ուզէր որ Յարութիւնը փախուստ տար ինծի հետ:

ՍՏԵՓԱՆ ՄԻՍԹԾԵԱՆ

(15 Շար.)

ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

ԱԼՖՈՐՎԻԼԻ ՄԷՋ

Արժանի շուքով ոգեկոչեցինք Մեծ Եղեռնի նահատակներուն յիշատակը :

Ալֆորվիլի եկեղեցիին մէջ տեղի ունեցած հոգեհանգստեան արարողութեան նախագահեց Սերովբէ Արք. Մանուկեան : Խորանին երկու կողմերը ի պատուի էին ֆրանսական եւ հայկական դրօշները :

Խորհրդաւոր էր պահը, պատարագի, հոգեհանգստեան եւ Արքեպիսկոպոսի օրհնած պատշաճ քարոզի ընթացքին, կը լսուէր հեկեկանքը ծերերու եւ մամիկներուն, որոնք անցած էին տառապանքի ճամբաներէն եւ զգացած իրենց սեփական մորթին վրայ արիւնկզակ Թուրքին եաթաղանի սարսափն ու արհաւիրքը :

Ներկայ էին օտար հիւրեր եւ անձնաւորութիւններ :

Ալֆորվիլի քաղաքապետ Պ. Ֆրանչեսքի, իր չորս փոխանորդներով, Պ. Վօլօ, Պ. Շառէն, Պ. Նիշանեան, Պ. Մոսէռէ եւ քաղաքապետական անդամներ, ու այլ պաշտօնական անձնաւորութիւններ :

Եկեղեցական արարողութենէն ետք նուագախումբին եւ ֆրանսական եւ հայկական դրօշներու առաջնորդութեամբ եւ մասնակցութեամբ բոլոր օտար եւ հայ հիւրերուն մօտ երկու հազարէ կազմուած թափօր ուղղուեցաւ դէպի անծանօթ զինուորին շիրիմը՝ զետեղելու համար գաղութիս կողմէ պատրաստուած գեղեցիկ ծաղկեպսակը :

Խօսք առաւ հայագէտ Փրօֆ. Ֆէյտի, որ պատմականը ըրաւ հայ ժողովուրդի միջազգային քաղաքակրթութեան բերած նպաստին, եւ հայ երիտասարդութեան ֆրանսական բանակին մէջ կատարած արգասաւոր ծառայութեանը :

×

Երեկոյեան ժամը 4.30ին տեղւոյս քաղաքապետարանի սրահը լեցուն էր նոյն բազմութեամբ, աչքի կը զարնէր հայ երիտասարդութեան ցոյց տուած հետաքրքրութիւնը ու զգացած խոր յուզումը, բեմին խորը ճերմակ պաստառի վրայ գծուած էր յուշարձան մը, որուն վրայ կար հետեւեալ մակագրութիւնը «Ամէնայն արդարութեամբ ամբողջական Հայաստան» :

Երկու քովերը աջին հրկիզուած տուներ եւ աւաններ, կոտորուած եւ տերեւաթափ ծառեր կատարեալ ամայութիւն, ձախին գանկերէ կազմուած բուրգ մը, որուն մէջտեղէն երկու կմախացած բազուկներ դէպի վեր կ'երկարին որոնք արդարութիւն կը պահանջեն, ձախին նոյնպէս կախաղաններու շարք մը :

Բեմին վրայ տեղ գրաւած էին, Սրբազան Հայրը իր հետեւորդներով, վարդապետ եւ քահանայ հայրերը, քաղաքապետը, օրուան նախագահը եւ հրաւիրեալներ : Հանդիսութիւնը կը ղեկավարէր Հ.Յ.Դ. Նոր Սերնդական Արա Գրիգորեան : Օրուան նախագահը Պ. Գայիշեան դիտել տուաւ, թէ հակառակ այն իրողութեան, որ «մեր սերունդը չէ ապրած այն դարհուրելի օրերը, այսուհանդերձ, կը զգանք տարողութիւնը, քանի որ մենք կ'ապրինք դեռ օտարութեան մէջ եւ մեր պապենական հողերը կը մնան ջարդարարներու ձեռքը, մենք այսօր ուխտի ենք եկեր վառ պահելու անոնց անմոռանալի յիշատակը մեր սրտերուն մէջ» : Եւ հրաւիրեց ներկաները մէկ վայրկեան լռութեամբ յարգել մեր սիրելիներու յիշատակը :

Առաջին խօսողը եղաւ ընկեր Կ. Մեհեան : Նախ խօսեցաւ Պարսիկներու, Յոյներու, Հռովմէացիներու, Արաբներու մասին, որոնք եկած ու անցած են Հայաստան աշխարհէն, ջարդելով կոտորելով, հրկիզելով բայց հայ ժողովուրդը վհատած չէ, տեւականօրէն իր գոյութիւնը պահելու եւ ապրելու կամքն է ունեցած, մինչեւ շինած է իր քանդուած օճախը դիմագրաւելով բոլոր արհաւիրքներուն եւ դժբախտութեանց, մեր ժողովուրդը չէ վհատած, այլ մինչեւ վերականգնած ու ստեղծագործած եւ սատարած է ուրիշ ազգերու վերականգնումին : Բանախօսը բացատրեց Հայաստանի վրայ եղած բոլոր արշաւանքներու պատճառները եւ հետեւանքները, ապա եկաւ այն եզրակացութեան, որ մեր ժողովուրդը եղած է խաղաղասէր, ստեղծագործող, մինչեւ ունենալով այն հաստատ հաւատքը, թէ ինք անմահ է, բոլոր սադրայելական յղացումները չկրցան խորտակել հայ ժողովուրդին տոկուն հաւատքը :

Երկրորդ բանախօսը Տոքթ. Գ. Խայիկեան Փարիզի սպատոնին առթիւ իր կարդացած գրաւոր ճառը հոս եւս կարդաց :

Խօսք առաւ նոյնպէս տեղւոյս երիտասարդ քաղաքապետը Պ. Ֆրանչեսքի իր հիացումը յայտնեց մեր ժողովուրդին հանդէպ, ցաւ զգաց որ հայ ժողովուրդի հանդէպ եղած ցեղասպանութիւնը ոչ միայն անպատիժ մնացած է այլ, ընդհակառակն, մեծ պետութեանց կողմէ տրուած խոստումները չեն յարգուած եւ մոռացութեան են տրուած, իր բախտին ձգելով հայ անպաշտպան արի ժողովուրդը, բայց հայ ժողովուրդի պատմութիւնը ցոյց է տուած որ ան դարեր շարունակ դիմագրաւեր է բոլոր դժուարութեանց, համբերութեամբ տարեր է բարբարոսներու լուծը, այն հաստատ հաւատքով որ վերջ ի վերջոյ պիտի յաղթանակէ արդարութիւնը, պիտի գայ այդ բախտաւոր օրը երբ հայ ժողովուրդը պիտի դառնայ ինքնիշխան ինչպէս բոլոր ազատագրուած փոքր ազգերը :

Մէջ ընդ մէջ եղան պատշաճ երգեր եւ արտասանութիւններ :

Վերջին խօսքը եղաւ Սրբազան Հայրը, որմէ ետք յոտնկայս երգուեցաւ «Հայր Մեր»ը բոլորին կողմէ եւ սրբազան հօր պահպանիչով հանդէսը վերջ գտաւ :

ՍԷԹՕ

տրականութեան համար, քառասունեւհինգ տարիներու շարունակական կրկնումներով, ամուլ վիճակ մը ստեղծած է Խորհրդահայ բեմին համար : Այս ոգիով եւ տրամադրութիւններով յօրինուած գրեթէ բոլոր թատերագրութիւնները անյաջողութեան մատնուած են :

Այս մասին եղած քննադատութիւնները Խորհրդահայ մամուլին մէջ պատկառելի թիւ կը կազմեն :

Կրկնենք, որ իրենց իսկ խոստովանութեամբ «նոր մարդու» կերպարը մարմնացնող գրեթէ ոչ մէկ գործ մնայուն եւ հաստատուն պատուանդան մը գրաւած է Խորհրդահայ բեմին վրայ :

Այս է դժբախտ իրողութիւնը :

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ԼՐԱՏՈՒ ԱՐՈՒԵՍՏԻ

ՆՈՐ ԱՍՏՂ ՄԸ

ԼԻԶ ՍԱՐԵԱՆ

Այս երիտասարդ ու համակրելի արուեստագիտուհիին անունը շատ ծանօթ է արդէն, քանի որ վեց շաբաթ յաջորդաբար, մասնակցելով Թէլէ — Տիմանշի մրցումին, հանդիսականներու եւ ժիւրիի միաձայն որոշումով առաջին հանդիսացաւ բոլոր մրցակիցներու մէջ :

Լիզ Սարեան (Սիմոնեան), վեցերորդ շաբաթը կամովին հրաժարեցաւ շարունակելէ մրցումը եւ իր առաջին տեղը յանձնեց երկրորդ երգչուհիին, 16ամեայ օրիորդ մը որ որեւէ հնարաւորութիւն պիտի չունենար իր բախտը փորձելու կրկին, եթէ Լիզ Սարեան իր տեղը չտար :

Արդէն հրապարակ ելած է, տաղանդաւոր արուեստագիտուհիին առաջին սալը, Փասիֆիք ընկերութեան կողմէ, բաղկացած չորս յաջող երգերէ :

Լա Թամփէթ եւ Սէ Մէնըբնաճ (երաժշտութիւն Փօլ Սէզեան, խօսք՝ Ժան — Ժաք Վարուժան), Ժը մը Սուվիէն (Փօլ Սէզեան) եւ Պալալայքա (Ժորժ Կառվարենց) :

Ամառն վերջ, Լիզ Սարեան ամառուան շրջապտոյտ մը կը սկսի, Յուլիսի եւ Օգոստոսի համար, Քոթ տ'Ազիւրի վրայ, Ժաք Պրէլի եւ Ռիչառ Անթոնիի հետ :

Հայ երիտասարդ երգչուհին, որ կ'երգէ գլխաւորաբար հայ հեղինակներու գործերը, փայլուն ապագայ մը կը խոստանայ իր ընտրած ասպարէզին մէջ,

Յառաջի տուած իր այցելութեան ընթացքին, Փօլ Սէզեանի հետ, այս վերջինը յայտնեց մեզի թէ Լիզ Սարեան շատ աւելի յաջող կ'երգէ հայերէն երգեր, ինչ որ զարմանալի չէ, խառնուածքով հայ եւ պատրաստութեամբ ֆրանսացի այս համակրելի օրիորդին համար, որ կրնայ մնալ ասպարէզի մը մէջ, ուր շատեր անցած են միայն :

ՁԵՌՔ ՁԵՌՔԻ

Կիրակի Յունիսի 13 :

Չորս տարուան լուռ աշխատանքէ մը ետք, կրկին ոտքի է Ֆրանսահայ Կապոյտ Խաչի Սեւրանի մասնաճիւղը : Թարմացած տեղական նոր երիտասարդ, գործունեայ եւ գնահատելի ուժերով, առաջին իսկ առիթով, աշխուժի, կը կազմակերպէ տարեկան հանդէս — պարահանդէս մը Լիվրի — Կարկանի Սալ տէ Ֆէթին մէջ : Ձեռք ձեռքի, առանց տարիքի եւ սեռի խտրութեան, անխոնջ եւ յոգնատանջ վազքերէ ետք, կը յաջողին վերակենդանացնել շրջան մը, որ անցեալին եղած է փայլուն՝ իր հայկականութեամբ եւ ազգ. դիմագծով :

Ոտքի են անոնք իրենց այլեւս սպառած ու ծերացած հայ մամիկներով : Ոտքի են ու գործի՝ արհամարհելով տարիք ու ուժաթափութիւն : Ոտքի են՝ սիրով ու խանդավառութեամբ՝ իրենց զօրաւոր կամքով ու լաւատեսութեամբ խանդավառելու նորահաս սերունդը :

Զգած՝ պարտադրուած հանգիստ ու յոգնութիւն, դողդոջուն մատներ, պըրկուած ձեռքեր ու տկարացած աչքեր, կը զօրանան կ'երտասարդանան հոգիով ու կամքով եւ շաբաթներ շարունակ կ'աշխատին, կը կարեն, կը ձեւեն ու կ'արդուկեն նուէր մը պատրաստելու համար : Տուած ձեռք ձեռքի, հաւաքուած են անոնք, կերակուրներ պատրաստելու, մայրեր, հայ մայրեր, Կապոյտ Խաչուհիներ :

«Տիկնայք փափկասունք, Հայոց աշխարհի» : Դարերու ընդմէջէն հայ մամիկն ովին է, որ ազգ. հպարտութիւն որպէս կը ժառանգեն անոնք, նոյն ձեւով ու նոյն յատկութեամբ : Հոն է ան, կարմիր Վարդանի կողքին, Աւարայրի դաշտին վրայ, պատերազմելու արիաբար. հոն է, հերոս Փէտայիի կողքին, մարմնացած Սօսէ մայրիկ որպէս, փամփուշտներով ծանրաբեռնուած, սիրտ տալու, ուժ տալու վրէժխնդիր բազուկներուն :

Հոն է ան, ծերերու կողքին, հիւանդներու սնարին մօտ, կարօտեալին օգնական եւ մանուկներուն դաստիարակիչ : Հեւ ի հեւ վազք է ան, ամէն տեղ, ամէն ժամ :

Կէսօրը անցած է եւ ժամը 16ը : Ջիկաճ նուագախումբը, իր վարպետ նուագածուներով, կը յաջողի անմիջապէս իսկ հաճելի մթնոլորտ մը ստեղծել : Ոտքի են նոյնիսկ տարէցներ ու կը պարեն :

Գեղարուեստական բաժնի յայտագիրը կը սկսի Օր. Ժասլին Տիրատուրեանով, որ շնորհիւ իր մարզուած ձայնին, կը յաջողի արժանանալ բոլորի գնահատանքին :

Հ.Յ.Դ.եան նոր Սերունդի «Նայիրի» պարախումբը, կրկին անգամ ցոյց կուտայ իր արժանիքները, ղեկավարութեամբ՝ Տիկին Հեղինէ Թորոսեանին :

Ընկեր Վիգէն Թորոսեան, իր «Գինդաուրի»մենապարով, ներկաները կը փոխադրէ Հայոց լեռնաշխարհի արուեստին :

Եւ ի վերջոյ, Հ.Յ.Դ. Սարսէլ — Առնուվիլի Նոր Սերունդի թատերախումբը լաւ խաղարկութեամբ կը յաջողի, ներկայացնել «Տիպար Սպասուհին» քրքջալիր զաւեշտը հեղինակի Պ. Օսմանճեանի աշխատանքներու շնորհիւ :

Եւրոպական պարերու շարքը տեւեց մինչեւ ուշ գիշեր եւ ընդհանուր խանդավառ տրամադրութիւններէն ետք, ներկաները բաժնուեցան գոհ սրտերով, վստահ, անհամբեր սպասելով յաջորդ ձեռնարկին, որ վերստին պիտի մեկտեղէր շրջանի Հայութիւնը, հայկական տոհմիկ պարերուն երգերու օր մը վերապրելու :

ԱՐՏԱՇԷՍ ՓՈՒՇՈՒՃԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (251)

ԷԿԵՐԻ ** ** ԱՍՏՂԵՐԸ

Թուրքը սեղանին հասնելէն առաջ երեք անգամ խոնարհութիւն ըրաւ ու հոն կեցաւ խոնարհած դիրքի մէջ, ձեռքը կուրծքին վրայ խաչաձեւած :

— Հունգարերէն կը հասկնա՞ս :

— Կը հասկնամ, տէր իմ :

— Անունդ ի՞նչ է, — հարցուց Տոպօ :

— Եուսուֆ :

— Եուսուֆ, այսինքն Յովսէփ, չիտակ կեցիր :

Թուրքը չակուեցաւ : Աճեմի երեսուն տարեկանի մօտ մարդ մըն էր, լեցուն եւ ուժեղ : Անոր տափակ քիթն ու գլխուն ոսկորները ցոյց կուտային թէ բաւական պատերազմներու մասնակցած ըլլալու էր : Աչքերէն կ'երեւէր թէ գիշերը բնաւ չէր քնացած :

Հարցումին վրայ պատմեց թէ տասը տարիէ ի վեր Հունգարիա կը գտնուի, եւ թէ հոն պատառուածքին քովն էր երբ Հէկետիւշ խօսեցաւ. — Թուրքեր, ձեզմէ ո՞ր մէկը հունգարերէն կը հասկնայ :

— Կը ստէ, — մռլտաց Հէկետիւշ որ պատի պէս ճերմակ էր. — Զոլթային ալ շարունակ կը խօսի Թուրքերուն հետ :

— Ե՞ս, — ցնցուեցաւ Զոլթայի :

— Այո, դուն ալ կը խօսիս անոնց հետ : Ամէն յարձակումին կը պոռաս անոնց :

Զոլթայի բարկութենէն փրփրած ոտքի ցատկեց.

— Քննութիւն կը պահանջեմ իմ դէմս, — ըսաւ, — չեմ կրնար իբր դատաւոր նստիլ : Յայտնի է թէ ես ամէն հարուածիս կը պոռամ. սակայն անիկա հայհոյանք է, յանցանք չէ :

Տոպօ կը ջանար զինքը հանդարտեցնել :

— Ամէնուս ծանօթ է քու սովորութիւնդ : Ուրիշներ ալ կը հայհոյեն կռուի ժամանակ : Բայց քանի որ ամբաստանեալի դէմ բարկացած ես, ապա կ'ընենք քեզ դատաւորութենէն :

Զոլթայի ծռեցաւ ու դուրս ելաւ :

Տոպօ դարձեալ Թուրքին դարձաւ :

Ան չարչարուած հունգարերէնով մը պատմեց, թէ ինչպէս Հէկետիւշ Հին դրան քով խօսեցաւ աղայի մը հետ. յետոյ Արսլան բէկին հետ : Բէկէն իբր գրաւական պատուոյ խօսք ու հարիւր ոսկի ուզեց : Ըսաւ թէ Թուրքերը ներս պիտի առաջնորդէր, միայն թէ հոն փորել տար՝ ուր որ մեծ թմբուկը կը զարնէին : Նա (Հէկետիւշը ցոյց տալով) ըսաւ, թէ գիշեր մը ջրամբար գացած էր եւ ընդերկրեայ ճամբայ մը գտած էր, որ սակայն դրան քով փլած էր :

Փլուածքին քով գլխուն վերեւ կը լըսուէր մեծ թմբուկին ձայնը, զինուորներուն քալուածքն ալ կը լսուէր, հետեւաբար շատ փորելու պէտք պիտի չըլլար : Նա ճիշդ կէս գիշերին իրենց պիտի սպասէր : Սակայն պէտք էին նաեւ խնամք տանի որ դրան քով եղող քաշացի զինուորներուն վնաս չհասնէր : Յարմարեցան. Հէկետիւշ կէս գիշերին կանթեղ մը առած կ'առաջնորդէր զիրենք. Ենիչէրիներ, փիատներ, ասապներ խառն կուգային. շուրջ երեք հազար հոգի ճամբայ ելած էին գետնի տակէն : Իսկ բանակին ամբողջ բազմութիւնը կը սպասէր երկու դռներուն բացուելուն : Սակայն պատահեցաւ որ Հէկետիւշին կանթեղը ջրամբարի անկիւնին զարնուելով մարեցաւ : Նա մութին մէջ շարունակեց առաջնորդել յառաջապահը, որովհետեւ ծանօթ էր ճամբուն. բայց ջրամբարին եզերքը նեղ էր ու ինքը մութին մէջ ալ կրցաւ դուրս ելլել. իսկ առջեւէն գացողները՝ մէկը միւսը հրելով ջուրը ինկան :

— Լուր ունի՞ս, — հարցուց Տոպօ, — որ Իբրիմ բէկ մեր սպաներէն մէկուն զաւակը առեւանգած ըլլայ :

— Այո, գիտեմ — պատասխանեց Թուրքը : Երկու շաբաթէ ի վեր ամէն տեղ փնտռել կուտայ. բէկը ինքը փնտռել կուտայ : Հոս հասնելուն երրորդ օրը կամ գողցուած՝ կամ ալ փախած է :

Տոպօ Հէկետիւշին նայեցաւ :

— Թշուառական, — ըսաւ :

Հէկետիւշ ծունկի եկաւ.

— Ողորմեցէք, գթացէք վրաս, — կը հեծկլտար, — սխալեցայ, խելքս կորսնցուցի :

— Կը խոստովանի՞ս, ուրեմն, թէ բերդը Թշնամիներուն ձեռքը կ'ուզէիր յանձնել :

ԿԷՑԱ ԿԱՐՏՈՆԻ

(Շար.)

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Պ· Արտաշէս Պարսամեան եւ զաւակները կը ծանուցանեն թէ հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ Վալանսի Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցին իրենց հնոյ եւ մօր՝

ՄԱՐԻԱՄ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆԻ

(Ծնեալ Մեռելեան)

մահուան տարելիցին առթիւ :

Ի պիտութիւն ողբացեալին յիշատակը յարգողներուն :

×

Այրի Տիկին Սիրանոյշ Թայեան, իր ամուսնոյն Յակոբ Թայեանի մահուան քառասունքին առթիւ հոգեհանգստեան պաշտօն կատարել կուտայ այս Կիրակի առաւօտ Լիոնի Ս· Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ : Յիշատակը յարգողներէն կը խնդրուի ներկայ գտնուիլ :

×

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

ԵՒ ՅԻՇԱՏԱԿԻ ՀԱՆԴԷՍ

Յունիս 15ը 50րդ տարելարձն է Սոց· Դեմ· Հնչակեան կուսակցութեան քանի անմահներու, որոնք հայ ժողովուրդի ազատագրութեան համար կախաղան բարձրացան Պոլսոյ Սուլթան Պայազիտի հրապարակին վրայ թուրք բռնակալութեան կողմէ :

Ի յարգանս անոնց խնկելի յիշատակին հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարուի այս Կիրակի առաւօտ, Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ :

Կը հրաւիրուին նաեւ «Քաոհներու» վերապրող մօտիկ ազգականները :

Կէսօրէ վերջ Յիշատակի ընդունելութիւն տեղի պիտի ունենան 32 Բիւ տը Թրէվիզ, Ազգ· Տան մէջ ժամը 16ին :

Մուտքը ազատ է :

ՊԱՏԱՐԱԳ

Այս Կիրակի, Կաթողիկէ Ս· Էջմիածնի տօնին առթիւ, Լիոնի Ս· Յակոբ եկեղեցւոյ մէջ, առվի պիտի ունենայ հանդիսաւոր պատարագ եւ մաղթանք հայրապետական : Պատարագ ժամը 10ին, Մաղթանք 11ին :

ԼԻՈՆԻ «ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ» ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Հովանաւորութեամբ Լիոնի եւ Շրջ· Ազգ· Մխիթեան Կեդր· վարչութեան :

Նախաձեռնութեամբ Հայ Կրթ· Մարմնոյ :

Այս Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Ազգ· Տան սրահին մէջ, 295 Բիւ Պուալօ :

Բացման խօսք ԴԱՒԻԹ ՎՐԴ· ՍԱՀԱԿԵԱՆի կողմէ :

Պիտի ըլլան զպրոցական ու մանկական պարեր, երգեր, արտասանութիւններ, տրամախօսութիւններ եւ ուրիշ չատ մը հաճելի անակնկալներ : Ղեկավարութեամբ ուսուցչուհիներ Օր· Ը· Ստեփանեանի եւ Տիկին Գ· Գայթանեանի :

Հանդէսի Բ· բաժինը յատկացուած է « Հայ երաժշտ· ակադեմիա»ի վարչութեան կողմէ, պատրաստուած մանուկներու յատուկ չատ հետաքրքրական թատերախաղի մը եւ «Հայկազեան» վարժարանի աշակերտներուն տուած նուագի եւ պարի դասերուն :

Մուտքը ազատ է :

Կ'ՈՒԶՈՒԻՆ

Քիւրթիէներ, ներկայանալ նմոյշով :

KARNIG

8, Rue Castiglione — PARIS (1er)

Tél. : RIC. 15-18

ՇԱՒԻԼԻ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս Կիրակի ասն Կաթողիկէ Ս· Էջմիածնի՝ հանդիսաւոր պատարագ կը մատուցանէ եւ կը քարոզէ Տ· Լեւոն Վրդ· Աբէլեան :

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

ՏԷՍԻՆ — Կապ· Խաչի Տէսինի մասնաճիւղի զպրոցական ամավերջի հանդէսը Շաբաթ Յունիս 26, երեկոյեան ժամը 8·30ին Հ· Յ· Դ· Տան մէջ : Մուտքը ապատ է :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

ՄԱՐՍԷՅԼԻ ՄԷՋ

Նախաձեռնութեամբ Հ· Մ· Ը· Մ·ի եւ Արծիւ մարզական միութեան :

Կիրակի Յունիս 20, ամբողջ օրը

Hôtel Restaurant des Grottes
Trois-Lucs

Ճոխ պիւֆէ չամփուրով խորոված եւ համեղի անակնկալներ :

ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Կազմակերպուած Կապ· Խաչի Վիլլենի մասնաճիւղի կողմէ, այս Կիրակի Փոնթ Էվէքի պազ ապրիւրին պուլակին մէջ (նախկին Փէլլէի պազ ապրիւրը) :

Կը նախագահէ Տիկ· Վ· ՌՈՍՏԻԿԵԱՆ

Կը խօսի Տիկին ՀՈՒՐԻի ԻՓէՔԵԱՆ

Գեղարուեստական բաժինին կը մասնակցին Նոր Սերունդի պարախումբը եւ Կապոյտ Խաչի զպրոցներու աշակերտութիւնը : Երգ, պար, արտասանութիւն եւ անակնկալներ :

Ճոխ պիւֆէ, առատ կերուխում :

Ծանօթ — Այս դաշտահանդէսով Վիլլենի մասնաճիւղը կը ոգեկ Կապ· Խաչի օրը :

Անձրեւի պարագային պատսպարուած վայր ապահովուած է :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Ամավերջին մրցանակաբաշխութիւնը եւ դաշտահանդէսը, Յունիս 27ին, Կիրակի, ժամը 15 – 22, Դպրոցի պարտէզին մէջ :

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ

Երգ, նուագ, պար, արտասանութիւն եւ հաճելի անակնկալներ :

Դիւրամատչելի պիւֆէ :

Ծախքերու մասնակցութիւն 2·50 ֆր· :

Հաղորդ· միջոց — Էկլիզ որ Փանթէկնէն առնել 147 Բիւ օթօպիւսը եւ իջնել Րէնոի – Փաւիլյոն :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ — Հ· Յ· Դ· Ռոստոմ խումբի ընկերական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Արթիւրի ճաշարանը : Կարեւոր օրակարգ : Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ՓԱՐԻԶ — Հ· Յ· Դ· «Րաֆֆի» խումբի ժողովը այս Ուրբաթ, ժամը 21ին, Մշակոյթի Տան մէջ : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ԼԻՄ — Հ· Յ· Դ· «Զաւարեան» կամքէն ընկերական ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ :

ՇԱՒԻԼ — Հ· Յ· Դ· Արդութեան խումբի ընկերական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին : Բացակայ ընկերները նկատի պիտի առնուին :

ՓԱՐԻԶ — Հ· Յ· Դ· «Քրիստափոր» խումբի ժողովը այս երկուշաբթի, ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ : Կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է : Կը խնդրուի ճրչդասակ ըլլալ :

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Այս տարի Հայ կարմիր Խաչի մանուկներու օդափ· կայանին բացումը տեղի պիտի ունենայ Յուլիս 2ին : Ա· խումբը կը մեկնի նոյն օրը, ժամը 14ին, Հայ կարմիր Խաչի կեդրոնատեղիէն, 15, Բիւ ժան Կուժօն, Փարիզ (8) :

Ա· խումբին բժշկական քննութիւնները պիտի կատարուին Ուրբաթ 25 եւ Երկուշաբթի 28 Յունիսին, ժամը 10 – 12, Հայ կարմիր Խաչի դարմանատան մէջ, 15 Բիւ ժան Կուժօն, Փարիզ (8) :

Արձանագրութիւնները կը չարունակուին 6 – 14 տարեկան մանչ եւ աղջիկ մանուկներու համար :

ԱՂՔԱՏԱՆՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Յունիս 20, ժամը 15էն 22

Մոնմորանսիի Հանդստեան Տան զարաստանին մէջ

36 Ավընիւ Շառլ տը Կոլ, Մոնմորանսի

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, մասնակցութեամբ՝ Գէորգ Եաճպէկեանի, Երգ, Սայաթ Նովա դուետանական համոյթի, (9 հոգի), Տիկին Ալիս Հիւպէեէրի, ձեռնադաչնակ եւայլն : Խաղեր եւ եւրոպական պարեր :

Ինամուած ճոխ պիւֆէ, տեղւոյն վրայ առատ ուտեստեղէն, ըմպելիներ եւ պաղպաղակ, մատչելի գիներով :

ԹՕՄՊՕԼԱ, արժէքաւոր առարկաներով

Երեկոյեան աւանդական չամփուրով խոտոված

ՄՈՒՏՔ՝ 2·50 ՖՐԱՆՔ

ԾԱՆՕԹ — Շոգեկառք առնել կար Տիւ Նորէն միջեւ Անկէն լէ Պէն, ասցկիլ կամրջակը եւ Բիւ 6 օթօպիւսով իջնել կրօլէի կայանը : Շոգեկառք՝ 10·15, 10·45, 11·59, 12·05, 12·17, 13·26, 13·54, 14, 14·30, 15, 16, 17, 17·14:

ԽԻՍՏ ԿԱՐԵՒՈՐ — Տեղւոյ պիտի ունենայ բացօթեայ ճաշ մը ժամը 13ին :

Ճաշագին մուտքով միասին 15 ֆրանք

Այժմէն կարելի է արձանագրուիլ եւ ապահովել սեղանները դիմելով Աղքատանամի Գրասենեակը :

32, Բիւ տը Թրէվիզ (Հեռախօս, ՓՐՕվանս 77–73)

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ԱՌԱՋԻՆ ՌԱԼԻ

Հ· Յ· Դ· ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

Կազմակերպութեամբ Անիէռի եւ Սարսէլ – Առնուվիլի խումբերուն :

Կիրակի, Յունիս 20ին,

COYE

Ռալի — *մեկնումի՝ Փորթ տը լա Վիլէթէն, ժամը 8·30ին :*

Կառ տիւ Նորէն ամէն կէս ժամը, կառախումբ իջնել Օռի Լա Վիլ (դաշտավայրէն 300 մեթր) :

Ծախքերու մասնակցութիւն՝ 5 ֆրանք : Արձանագրուիլ Նոր Սերունդի խումբերուն մօտ :

Դաշտահանդէս — *Ռալիի ժամանումէն ետք : Խաղեր, պուլի եւ վօլէի մրցումներ, զանազան անակնկալներ, և անչուփ փիճ – ճիճ՝ աւանդական չամփուրով :*

Առնուվիլէն օթօբուսը կը մեկնի ժամը 9·30ին (121 Աւընիւ Հանրի Պարպիւս) և 9·40 կը հանդիպի Սարսէլ, Սալ տէ Ֆէթ :

ՖՈՅԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄՆԵՐԸ — 20ՐԴ ՏԱՐԻ

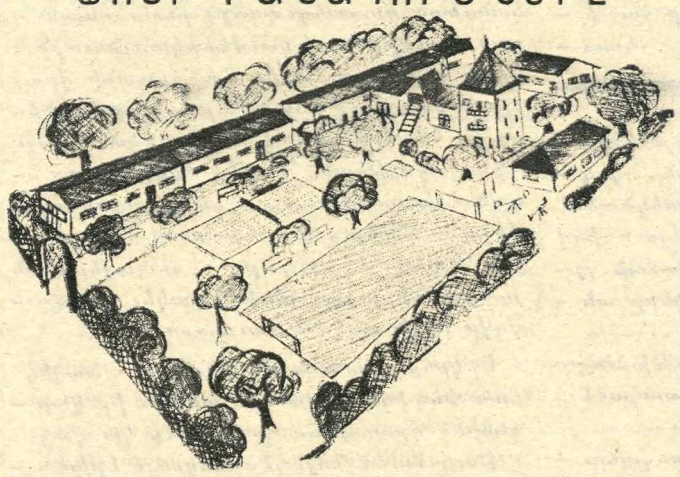

Ա· Շրջան 5 – 31 Յուլիս, 7էն 15 տարեկան մանչերու եւ աղջիկներու համար :

Բ· Շրջան, 2 – 15 Օգոստոս, 14էն վեր երիտասարդներու համար :

Արձանագրութեան համար դիմել

ԺԷՕՆԷՍ Է ԱՔՍԻՈՆի

Վ.եր· Յ· Հ.լմաճեանի,

6, Place de la Rotonde

St.-Jérôme - Marseille 13

Tél. : 62-85-10

21 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԵՒ ՄՈՍԿՈՒԱ

— ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ —

4 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ

AEROFLOT SUR TU 114 A REACTEUR

ՓԱՐԻԶ – ՄՈՍԿՈՒԱ – ԵՐԵՒԱՆ ՎԵՑ ԺԱՄԷՆ ԵՒ ՎԵՐԱԴԱՐՁ

Մասնաւոր վարձուած օդանաւով

Ճամբորդութիւնը կազմակերպուած է Հ·Մ· Ը· Մ·ի, Պր· ԼԵՒՈՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆի եւ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԼՈՑՏ ԸՆԿ· կողմէ աջակցութեամբ Աէռոֆլոտի Թիւ 114 օդանաւին

Մեկնում Յուլիս 30ին Վերադարձ Օգոստոս 23ին

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ՄԻԱԿ ՄԵՐ ԽՈՒՄԲՆ Է ՈՐ ՁԵԶ ԿԸ ՎԱՏԱՀԵՑՆԷ

21 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ

Արձանագրուեցէք այժմէն : Նուազագոյն ծախքով եւ ընկերական հաճելի ու հանգստաւէտ հայրենիք այցելութեան միակ առաջարկը :

Օդային ճամբորդութիւն, պանդոկ, նաշ, պտոյտ եւ այցելութիւն

ՄԷԿ ԳԻՆ 2650 ՖՐ. ՄԱՐԴ ԳԼՈՒԽ

Ամէն տեղեկութեանց համար անպայման, սօփ-ֆոնտիւի, վիզա եւայլն, դիմել կազմակերպիչներուն

Mr. ANDONIAN LEON, 17, Ave. des Acacias, CLAMART (Seine) — Tél. 642-58-39

Մարսէյլի շրջանին համար դիմել

Mr. ALEXANIAN, 18 Rue d'Aix, MARSEILLE 1er — Téléphone : 20-63-42

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731 — Tél. : PROvence 86-60 — C.C.P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆր. Հատը 0.30 Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 19 ՅՈՒՆԻՍ

SAMEDI 19 JUIN 1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 10335 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 41e ANNÉE — No 10.335

ՆՈՐ ՈԳԻՆ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Բայց կը գուշանանք ու կը զգանք — արդարացի՛ հպարտութեամբ — թէ որ — ժեղացինք Ցեղասպանը, արդիւնքը ե — ղաւ՝ համաչափ մեր անկենդանութեան եւ պահանջութիւնը ընաւ ու երբեք ի զուր չանցա՛ւ :

Ինչո՞ւ: Ի՞նչպէս, ինչո՞վ: Ի՞նչ բանի ձգտելով եւ ինչի՞ հասնելով :

Ընենք յստակ, վճիտ ու աներկմիտ :

— Ձգտելով հայ ոգեկան միասնակա — նութեան եւ իրականացնելով հայ ոգեկան միութիւնը :

Այնպէս՝ կարծես բաժանեալ չըլլայինք, մէկ հատուածը՝ հայրենաքնակ, միւսը՝ ի սփիւռս աշխարհի : Այնպէս կարծես կըտ — րուած չըլլայի՛նք արուեստական ու խորթ, խորթացնող ու մեր էութեան ան— հարիր պատերով ու պարիսպներով : Այնպէս կարծես չըլլայինք Հիւսիսին հետ՝ ընդդէմ Հարաւին, կամ Արեւմուտքին հետ՝ ընդդէմ Արեւելքին, այլ ըլլայինք մենք մեզի հետ՝ մէկ կողմ ձգած ամէ՛ն Հիւսի՛ս, Հարա՛ւ, Արեւե՛լք ու Արեւ — մո՛ւտք :

Ու մենք մեզի հետ թէ եղանք՝ կրնանք պայքարիլ բովանդակ աշխարհին դէմ, ինչպէս որ մեզմէ ո՛չ մէկը կրնայ միւսին դէմ պայքարիլ, թէկուզ բովանդակ աշ — խարհն իրեն հետ ունենայ :

Աւելին գիտցեր ենք, մի՛շտ :

Հայոց պատմութեան առաջին ծաղիկի բոյրէն հմայուած, կամ անոր առաջին փուշէն խոցուած ամէն մէկ հայ պատանի հասկցեր է պայմանագիր պատգամն այդ պատմութեան :

Այն, որ ըլլանք՝ մենք մեզի հետ, ան — կախ անկէ, որ վրացին բարեկա՞մ է, թէ թշնամի, թէ աշխարհն ամբողջ մեզի՞ հետ է, թէ ընդդէմ մեզի :

Եւ նոյնինքն ճշմարտութեան համադօր պիտի ըլլայ ըսել, որ բոլորիս՝ համա՛յն հայութեան անկենդանութիւնը այն էր, թէ Ցեղասպանը պատեհութիւն պիտի չնոր — հէ, որպէսզի խօսքով ու խորքով, աղ — բամով ու պարագայով, խօսակցով եւ ի— րականով՝ ըլլանք մենք մեզի հետ. հա— րազատացած եւ նոյնացած — վերջապէս մէկացած :

Մենք կը հաւատանք, թէ մէկացած ենք, այլեւս :

Բայց, գուցէ, թերահաւատներ կան, այս մասին :

Գուցէ կան այնպիսիք, որոնք կը կաս — կածին Հայաստանի ոչ թէ խօսքին, այլ՝ խորքին, կամ արտահայտութեան առ, կամ երրորդ մէկ հատուածի ոչ թէ մեզի, այլ անկեղծ ապրումին :

Այսպիսիներուն հարկաւոր է ըսել ու կրկնել. —

— Թէկուզ գոյութիւն ունենան պայման ու պատճառ արդար կամ անարդար, առ կամ նա կասկածի, զայն պէտք չէ՛ ար — դարացնել, զայն պէտք չէ՛ դրսեւորել, զայն պէտք չէ՛ տարածել :

Որովհետեւ. —

— Կասկածէն կասկած կը ծնի, կը կասկածի, կը բազմապատկուի :

Եւ ընդհակառա՛կն. —

— Որքան ըսենք ու կրկնենք, ո՛րքան արտասանենք ու տարածենք, ո՛րքան հա— ւատանք ու համակենք, թէ իրականացած է հայ ոգեկան միութիւնը, ա՛յնքան կը խաչքայլէ ու կը նուաճէ, կը պակսին կասկածները, կասկածամտութիւնները, կասկածելիները :

Վստահութեա՛ն — չունինք եւ ոչ մէկ չափ: Վստահութեա՛ն — կառոյցներ կրնան կառուցել ու կործանումներ կասեցնել, այնպիսի ընդլայնով ու բովանդակու — թեամբ, ա՛յնպիսի կարողական ուժակա — նութեամբ, որ զանոնք անհնար է պատ — կերել :

Բայց բոլո՛ր պայմաններու ու պարա — գաներու տակ, ի՛նչ ալ պատահի կամ չպատահի, հնարաւոր ու անհնար ամէն ենթադրութեամբ իսկ — վստահութենէն եթէ որեւէ չափ իսկ չունենանք, ապահո— վաբա՛ր — ոչ մէկ վնաս չե՛նք կրեր :

Թող Հայաստանը ըսէ ու կրկնէ — ինչ— պէս կ՚ընէ ամէն օր այսօր — թէ հպա՛րտ է հայ ժողովուրդի անցեալ պատմութեան — չութեամբ, անոր ազգային պատմագրու — կան զուպարով, այդ զուպարի նպատա — կով՝ ապրիլ սեփական ազատ հայրենիքի մէջ :

Թող արտահայաստանը կրկնէ, վերա — կրկնէ ու արար աշխարհին հռչակէ, թէ հպարտ է Հայաստանի ազգային իրա — գործումներով, նուաճումներով, ոգիով, հաւատքով, նպատակադիմակայ սլաց — քով :

Թող արտահայաստանեան բոլոր հատ — ուածները միաբերան ըսեն եւ ամունքի վերածելով ամէն ինչէ վերանան, թէ ան— խորտակելի է Հայը, երբ ինքն իրեն հետ է, երբ միացած է արեամբ ու հոգիով, երբ հաղորդակից է իր անցեալին ու ա — պագային ոչ թէ իբրեւ այս ու այն, այլ իբրեւ Հայ :

Եւ թող այս բոլորին մէջ, առ կամ նա պարագային, մէկ կամ միւս անհատի կամ հատուածի խօսքը չըլլայ անպայմանօրէն անկեղծ եւ հաւատարի մը ջերմեռան — դութեամբը անեղծ :

Պայմանը կրկնութիւնն է : Պայմանը՝ անոր գոյանջումն է տանիքէ տանիք, սիրտէ սիրտ ու հոգիէ հոգի : Պայմանը անոր անվերջանալի արձագանգումն է համահայկական իրականութեան ողջ տարածքին ու խորքին : Պայմանը ա՛յն է, որ ան դառնայ անլռելի ճշմարտութիւնը բովանդակ հայ իրականութեան :

Երբ ոչ թէ ցնորք է, այլ իրողութիւն, որ նոյնիսկ սուտը՝ յաճախակի կրկնու — թեամբ, եթէ ոչ իրաւ, գէթ իրաւանման կը դառնայ, ո՛ւր ուր մնաց կրկնութիւնը գե — ղայուն մեր սրբութեան :

Չե՞նք հաւատար, կրկնե՛նք՝ որպէսզի հաւատանք: Կը հաւատա՞նք, կրկնենք, որպէսզի համակենք ու կրկնողներու հին շարքերուն նոր շարքեր աւելցնենք : Կրկ— նողներու շարքերուն մէ՞ջ ենք արդէն, դարձեալ կրկնենք, որպէսզի բանակ դառնանք, գրաւենք ու գերենք ու հա — մայն Հայութիւնը մեզ հետ ունենանք եւ համայն Հայութեամբ «կրկնող» դառ — նանք. — Կրկնող ա՛յն անդերադարձելի ճշմարտութեան, որ ապագայն մեր կամքի ու կարողականութեան, ապագայն մեր ներկայի ու նպատակի, ապագայն մեր խաչայի եւ իմաստի ակն ու աղբիւր, հիմն ու պատուանդանը, ապահովու — թիւնն ու առհաւատչեան՝ հայ ժողովուր— դի ազգային ոգեկան միութիւնն է :

Ըլլանք մենք մեզի՛ հետ — եւ ո՛չ մէկ ուժ այս մոլորակի վրայ կամ անկէ դուրս մեզ խորտակել պիտի կրնայ :

Եւ մէկանանք ու նոյնանանք՝ մէկ ու նո՛յն Հայ Հոգիով :

Իր յոյսով ու իր լոյսով՝ անեզրական ա՛յն Հայ Հոգիով, որ երբ ամբողջական է, «փոքր ածու»ի տաքելութեան հա — մամարդկայի՛ն խորք ու ծաւալ կ՚ընծա — յէ :

«ՅՈՒՍԱԲԵՐ»

ՎԱԶԳԷՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ

ՊՈՒԼԿԱՐՈՅ ԵՒ ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

ՄՈՍԿՈՒԱ, (Թաս) — Ամենայն Հայոց Կաթողիկոս ու Ծայրագոյն Պատրիարք Վազգէն Յունիս 9ին արտասահման մեկ — նեցաւ : Վեհափառը մօտ մէկ ամիս պիտի մնայ Պուլկարիոյ եւ Ռումանիոյ մէջ, ուր հրաւիրուած է Պուլկարիոյ Պատրիարք Կիրիլի եւ Ռումանիոյ պատրիարք Ժիւս — թինիէնի, ինչպէս նաեւ Հայոց եկեղեցա — պատարաններուն կողմէ :

«Թաս»ի թղթակցին հետ տեսակցու — թեան մը ընթացքին, Վեհ. ը յայտարա — րեց, թէ ուրախ է որ պուլկար ու ռումէն եկեղեցականներուն պիտի հանդիպի :

« Տեղւոյն Հայերուն պիտի փոխանցեմ Ս. Էջմիածնի եւ Հայաստանի մէջ երջա— նիկ ապրող իրենց հայրենակիցներուն ող— ջոյնները» , ըսաւ Վազգէն Կաթողիկոս , որ աւելցուց .

« Ինծի համար հաճելի է մանաւանդ Ռումանիա երթալ, որովհետեւ այդ եր — կիրը առաջին հայրենիքս եղած է եւ մին— չեւ կաթողիկոսական գահին բարձրացու — մըս (յառաջիկայ Հոկտեմբերին 10 տարի անցած պիտի ըլլայ Վեհափառին գահա — կալութեան թուականէն ի վեր) այնտեղ ապրած եմ :

« Հին կապեր գոյութիւն ունին մեր ժո— ղովուրդներուն միջեւ : Պուլկարիոյ եւ Ռումանիոյ հողամասին վրայ ապրող Հա— յերու այժմու գաղութները բազմաթիւ դարեր առաջ հիմնուած են :

« Ուղղափառ Եկեղեցւոյ մեր եղբայր — ներուն հետ պիտի աղօթենք բոլոր ժողո — վուրդներուն միջեւ բարեկամութեան եւ բոլոր երկիրներուն մէջ խաղաղութեան համար » :

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՏԷՖԷՌԻ ՁԱԽ ԴԱՇՆԱԿՑՈՒԹԻՒՆԸ ՁԱԽՈՂԵՑԱՒ

Ուրբաթ առաւօտեան 4ին, դժուար բա— նակցութիւններէ ետք, ձախողեցաւ Կաս— թոն Տէֆէռի դեմոկրատ ընկերվարական դաշնակցութիւնը :

Ծանօթ է որ երեք կուսակցութեանց (Ընկերվարական, Ժողովրդական Շար — ժում, Արմատական) եւ «Ակումբներու» 17 ներկայացուցիչները վերջին հանդի — պում մը կ՚ունենային Հինգշաբթի օր, Փիէռ Աբըլէնի (Ժողովրդական Շար — ժում) բնակարանը, ուրկէ պիտի ծնէր ձախ — դեմոկրատ դաշնակցութիւնը : Ժողովը տեւած է մինչեւ առաւօտեան 4ը եւ կը պարզուէր թէ կարելի չէ եղած հա— մաձայնիլ : Պատասխանելով լրագրողնե — րու այն հարցումին թէ «դաշնակցութիւ— նը վերջնականապէ՞ս ջուրը ինկած է» , Կասթոն Տէֆէռ ըսած է .— « Քաղաքա — կանութեան մէջ, նման բան մը կարելի չէ հաստատել » :

Այդ ժամուն չէր ճշդուած ձախողու — թեան պատճառները, բայց կը թուի թէ չհարթուած հարցերը պէտք է ըլլան .— աշխարհականութիւնը եւ համայնավար — ներու նկատմամբ դիրքը :

Տէֆէռ չէ ուզած ըսել թէ թեկնածու պիտի մնա՞յ թէ ոչ : Գոհացած է խօսելով անմիջական ապագային մասին .— «Կ՚եր— թամ պառկելու » :

Կրկին զրոյցներ կը շրջին Փինէի թեկ— նածութեան մասին թէեւ կ՚ըսուի նաեւ թէ Ժողովրդական Շարժումին աջ թեւն է որ մէջտեղ դրած է այդ հարցը ձախողե — ցնելու համար Տէֆէռ ծրագիրը :

Ֆորս Նուվէլ թերթին մէջ, Ժան — Փիէռ Փրեվօ կը գրէ այս մասին .— « Փինէ լըր— ջօրէն կը մտածէ մրցակցիլ տը Կոլի հետ : Իրականին մէջ, կը խորհի թէ իր թեկնա— ծութեան սպառնալիքը տարհամոզման բաւարար ազդակ մը պիտի ըլլայ, հրա — ժարեցնել տալու համար տը Կոլը : Ամէն պարագայի մէջ, Փինէի վերբերումը կարելի թեկնածուներուն մէջ, քաղաքա — կան դէպք մըն է որու կարեւորութիւնը կարելի չէ թերագնահատել : Կը գիտա — ցընէ գործը անոնց որոնք ներկայիս հիմ— նական ընտրութիւններ պիտի ընեն » :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՏԸ ԿՈԼ, Ուրբաթ օր, ընդհատեց իր շրջապտոյտը արժանավայել ձեւով ոգե— կոչելու համար Յունիս 18ի իր կոչին քսանեւհինգամեակը : Ոմանք կը յուսային թէ մասնաւոր շուք մը չի տուիր այդ տարեդարձին, տրուած ըլլալով որ նոյն օրը, Անգլիացիք կը տօնեն Ուաթերլոյի 150ամեակը : Բռնցա յօդուած մը հրա — տարակած էր այս ուղղութեամբ, առջի օր : Հինգշաբթի տը Կոլ այցելած էր՝ Շէլ, Մօ, Փրովէն եւ Մըլէօն: Պատասխանելով Սէն է Մառնի քաղաքապետներուն որոնք կը ներկայացնէին իրենց տրտունջները, տը Կոլ ըսած է .— « Չենք կրնար շարու— նակել քաշուիլ մնալ, ամէն մէկս, մեր քաշուած անկիւնը » :

ՆԻԿՈՍԻՈՅ մէջ, Թուրքերը կրակ բա — ցած են ՄԱԿի ուժերուն վրայ :

ԶՕՐ. ԴՐԻՎԱՍ իր հրաժարականը տը— ուած է յունական կառավարութեան, Կիպ— րոսի յոյն ուժերու իբրեւ ընդհ. հրամա— նատար : Կառավարութեան կողմնակից Էլէֆթէրիա թերթը կը գրէ այս առթիւ, թէ Դրիվաս տեղեկագիր մը տուած է իր հրաժարականին հետ, Կիպրոսի զինուո— րական կացութեան մասին ինչպէս նաեւ իր հրաժարման պատճառները : Նոյն աղ— բիւրին համաձայն, Դրիվաս շեշտած է Կիպրացի ղեկավարներու թերացումը ո — րոշումներ տալու համար, կղզիին զին — ուորական նպատակներուն առընչու — թեամբ : Կիպրոսի կառավարութիւնը վա— րանոտ զեկոյցով կ՚ըսէ թէ իր գիտցածն այն է թէ Դրիվաս հրաժարական չէ տը— ուած :

ՏՈՒԻԹ ԵՒ ՈՒԱՅԹ, երկու ամերիկացի տիեզերագնացներ Պուրժէ հասած են, մասնակցելու համար օդային հանդիսու— թեանց :

ՄԱՐՍԷԼԷՆ օրէնքի քուէարկութեան հետեւանքով բոլոր օտարները որոնք ֆր— րանսական հպատակութիւն ստացած են կրնան փոխել իրենց մականունը, այսինքն «ֆրանսականացնել » :

ԱՄՄԱՆԻ մէջ ֆրանքեւյորդանանեան մշակութային համաձայնագիր մը ստո — րագրուած է առջի օր :

ԼԻԲԱՆԱՆԻ Հանրապետութեան նախա — գահ Շառլ Հէլու, Ալժէ կը մեկնի Յու — նիս 28ին : Աֆրիկեասիական ժողովին լի — բանանեան պատուիրակութիւնը պիտի գլխաւորէ :

ՏԽՐՈՒՆԻ.— ՍՏԵՓԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆ

Ցաւով կ՚իմանանք որ յետ ծանր հիւան— դութեան Հինգշաբթի առաւօտ իր մահ — կանացուն կնքած է Ստեփան Մարգար — եան : Բնիկ Չէյթունցի, 60 տարեկան, որբացեալը Ֆրանսա եկած էր 1924ին, հաստատուելով Մարսէյլ, ապա 1926էն սկսեալ Փարիզ : Հաճոյակատար եւ ազնիւ Հայ մը, որու դիմագիծը այնքան ընտանի դարձած էր Փարիզի Ազգ. Տան մէջ, ուր հաստատած էր արեւելեան անուշեղէնի եւ խմորեղէնի իր խանութը :

Մեր ցաւակցութիւնները իր այրիին եւ զաւակներուն :

ՔՍԱՆ ԿԱԽԱՂԱՆՆԵՐԸ

1915 Յունիս 15.— Քսան կախաղաններ մէկ օրուան մէջ, Պոլիս, Պայազիտի մահաչուէ հրապարակին վրայ: Քսանն ալ անդամները միեւնոյն կազմակերպութեան, Հնչակեան:

Զոհերուն ընկերները սպահանդէս մը սարքեր են: Անշուշտ ուրիշներ ալ չեն մոռցած:

Վա՛յ, եթէ ազատագրութեան զոհերուն յիշատակն ալ պիտի թառամի: Մանաւանդ օտարութեան մէջ, ուր ամէն բան կը մաշի: Հետզհետէ աւելի արագ:

Ո՞վ կրցած է նկարագրել կախաղան մը, այնքան պարզ բառերով, բայց եւ այնպէս այնքան վառ եւ քամնելի.

Լուսաբացին նա բարձրացաւ կախաղան
(Արեւածա՛գ, օ՛, արշալոյս արիւնոտ)
Կանգնած էին զինուորները ու խաժամը,
Գունատ ու լուռ կանգնած էին նրա մօտ··

Ծեր խաժամը ոչ մի աղօթք չէր յիշում,
(Սիրտը նրան շշնջում էր՝ անիծի՛ր),
Լուսածագին ծիրանավառ մշուշում
Ցայտում էին ճաճանչները ցանուցիր:

Վահան Տէրեան չտեսաւ Թրքական կախաղանները: Ոչ ալ միւս էջերը Հայաջինջ Սարսափներուն: Եթէ միայն այս մէկը տեսնէր ու մէկը քանով բազմապատկէր, ո՞վ պիտի կրնար չափել խորութիւնը իր բանաստեղծական խռովքին եւ ստեղծագործութեան:

Քսան կախաղան եւ քահանայ մը «գունատ», ահուդողին տակ մոռցած՝ աղօթքի բառերն անգամ: Իսկ զինուորները — կամ ոստիկանները — բանտապահներն ու մնացեալը ոչ թէ գունատ, այլ բոցավառ՝ չարախնդութեան անասնական կիրքէն եւ արիւնի ծարաւէն:

Եւ այնուհետեւ ո՛րքան կախաղաններ այդ միեւնոյն հրապարակին վրայ: Մինչեւ ամենավերջինը, Հր. Աղաճանեան:

Գարշելի սողուն մըն էր որ այս քսան Հնչակեաններուն արիւնը մտաւ, Հնչակեան՝ ինքն ալ, — Արշաւիր Եասեան: Եւ ուրիշ գանելիք մը, Հմայեակ Արամեանցն էր (Շուռ), նոյնպէս Հնչակեան, որ լրացուց պակասը:

Բարեբախտաբար չուշացաւ երկուքին ալ պատիժը: Առաջինը խեղդամահ՝ Կիլիկիոյ մէջ, երկրորդը գնդակահար՝ Պոլիս, Կէտիկ Փաշայի ժամուն առջեւ: Երկու վրէժխնդիր ձեռքերն ալ՝ Դաշնակցական:

Քսան զոհերէն անձամբ ճանչցած ենք միայն Վանիկը: Անգամ մը ձերբակալուած, յետոյ արձակուած էր: «Զգուշացէ՛ք, Գեղամ, խաղ մը սարքած չըլլան»:

Եւ շատ չանցած նորէն ծուղակը կ'իյնար, կառափնատ բարձրանալու համար միւսներուն հետ:

1915 Ապրիլ 11 – 24ի հանդոյցն էր որ կը քակուէր այս քսան կախաղաններով: Շարքը մոլեգնութեան ատրճանին հասաւ մասնաւորապէս Կեսարիոյ մէջ: Իրարու ետեւէ, կախուեցան աւելի քան քառասուն կալանաւորներ, առանց դատանանքի, դատակարգի կամ տարիքի խտրութեան: Վաճառականը՝ յեղափոխականին, գիւղացին արհեստաւորին հետ:

Մնացեալը բոլորդ ալ գիտէք, աւելի առաջ պատահած ըլլան թէ վերջը: Դեռ նոր վերջացան 1915ի սարսափներուն սպահանդէսները:

Կախաղան թէ եաթաղան, աքսոր եւ ջարդ, ամբողջ ժողովուրդի մը անճիտումը գիւային քրքիջներով, — այս բոլորը պիտի ծառայեն աւելի պրկելու մեր ջիղերը, ի խնդիր վերջնական յաղթանակին:

Անոնք որ յաճախ անձամբ իրենց վզին կ'անցընէին խեղդկապը, եւ անոնք որ գիտակցօրէն կը քալէին մահուան ճամբաներէն, ոչ իրենց գաղափարներն ուրացան, ոչ ալ իրենց հաւատքէն հրաժարեցան:

Մե՞նք ենք որ պիտի տատանինք այսօր, երբ ափ մը հող ունինք արդէն, գըրըգաղին, արիւնազանդ փլուզումէն վերջը: Եւ երբ հաւաքաբար կը պահանջենք հայրենիքին ամբողջացումը, հակառակ բոլոր յուսախաբութեանց:

Եթէ կախաղաններէն եւ ջարդերէն ազատ ենք այսօր, այդ չի նշանակեր թէ կէս ճամբան պիտի մնանք:

Շ.

14 Յունիս 1947

ՄԱՆՈՒԿ ԱԲԵՂԵԱՆ

(Ծննդեան 100ամեակին առթիւ)

(Բ. եւ վերջին մաս)

Աբեղեանը առաջիններից է եղել մեր իրականութեան մէջ, որ լաւ ըմբռնելով, թէ ինչ մեծ գանձ է ներկայացնում իրենից «Սասունցի Դաւիթը», գրել է նրա գրական մշակման անհրաժեշտութեան կարեւոր խնդիրը՝ գրելով. «Սիրելի պիտի լինի մեզ համար մեր վէպը, որ մերն է, մեր սեփականը, մեր ժողովրդի գաղափար պատկերը... Ուսումնասիրենք այն բազմակողմանի կերպով, եւ մենք կը գտնենք նրա մէջ մեր ժողովրդի հոգու խորքերը: Իսկ երբ մեր բանաստեղծներից մի հանճարեղը այդ նիւթը ժողովրդական ոգով մշակէ գեղարուեստօրէն, դա կը լինի մեր ազգային բանաստեղծութեան մարգարիտը...»:

Մանուկ Աբեղեանի բանասիրական միւս մեծարժէք գործերից անհրաժեշտ է նշել նրա «Հայ ժողովրդական առասպելները Մովսէս Խորենացու Հայոց պատմութեան մէջ» ծաւալուն ուսումնասիրութիւնը, որ լոյս է տեսել 1899 թուականին Վաղարշապատում եւ հանդիսանում է հայ գիտաբանութեան իւրայատուկ մի հանրագիտարան: Այստեղ Աբեղեանը միանգամ ընդմիշտ հաստատելով Խորենացու «Հայոց պատմութեան» բանաւոր աղբիւրների վաւերականութիւնը, դրանով իսկ վերականգնել է հայ ժողովրդի բազմադարեան մշակոյթի հիննաքարերից մէկը հանդիսացող այդ կարեւորագոյն յուշարձանի հեղինակութիւնը:

Մեծ է Մ. Աբեղեանի դերը Հայոց հին ու նոր լեզուների ուսումնասիրութեան բնագաւառում: Տարիների ընթացքում նա այս ուղղութեամբ գրել ու հրատարակել է մի շարք աշխատութիւններ, որոնց մի զգալի մասը անփոխարինելի ձեռնարկներ եւ ուղեցոյցներ են եղել մեր միջնակարգ ու բարձրագոյն դպրոցների աշակերտութեան, ուսանողութեան, ուսուցչութեան եւ դասախօսների համար: Աբեղեանի լեզուաբանական — քերականական աշխատութիւններից յատկապէս մեծարժէք են նրա «Աշխարհաբարի շարահիւսութիւնը» (1912) եւ «Հայոց լեզուի տեսութիւնը» (1931), ուր խտացուած ու ընդհանրացուած են այդ ուղղութեամբ գիտնականի երկարամեայ հետազօտութիւնների լաւագոյն արդիւնքները եւ ուր երեւան է եկել լեզուի երեւոյթներն իրենց պատմական զարգացման ընթացքի մէջ դիտելու նրա մեծ տաղանդը:

Յիշեալ երկու աշխատութիւնների մէջ բազմակողմանի ու խորը ուսումնասիրուած են Հայոց լեզուի շարահիւսութեան բոլոր առանձնայատկութիւնները, հայերէնի հնչիւնաբանութիւնը, բառագիտութիւնը, բառակազմութիւնն ու ձեւաբանութիւնը, պարզաբանուած ու գիտականօրէն հիմնաւորուած են աշխարհաբարի բայական կառուցուածքի եղանակը, խօսքի մասերի ուսմունքը, բառաբարդութիւններն ու դրանց տեսակները, վեր են հանուած հայերէնի բոլոր ածանցները, բացայայտուած են դրանց իմաստային նրբութիւնները, ծագումն ու զարգացումը:

Լեզուի հետ սերտօրէն կապուած, բայց բնոյթով գրականագիտական գործ է Աբեղեանի հօյակապ աշխատութիւններից մէկը՝ «Հայոց լեզուի տաղաչափութիւնը» (1933): Այստեղ մանրամասն ու բազմակողմանիօրէն հետազօտուած են Հայոց լեզուի բառային ու խօսքի շեշտերը, հայկական ոտանաւորի տակտերն ու յանգերի տեսակները, դրուած է բազմադարեան հայ բանաստեղծութեան տաղաչափական ձեւերի գիտական բնութագիրը: Աբեղեանը մասնագիտական հմտութեամբ ուսումնասիրել է հայերէն ոտանաւորի դարերի ընթացքում կրած փոփոխութիւնները եւ որոշել նրա զարգացման օրինաչափութիւնները՝ սկսած 7րդ դարից մինչեւ ներկայ շրջանը ներառեալ:

Հայ ժողովրդական բանահիւսութեան եւ լեզուի հարցերի հետ միասին Մանուկ Աբեղեանին շարունակ զբաղեցրել են նաեւ Հայոց գրականութեան, մասնաւորապէս վերջինիս հին եւ միջնադարեան շրջանի հարցերը: Իր բազմաթիւ ուսումնասիրութիւններով, յօդուածներով ու գրքերով նա աշխատել է լոյս սփռել այդ գրականութեան մի շարք չլուսաբանուած կամ սխալ մեկնաբանուած խնդիրների վրայ, լուծել է բանասիրական կնճռոտ հարցեր, մեծապէս նպաստել նրա լաւագոյն յուշարձանների արժէքաւորման ու ժողովրդականացման գործին:

Հայոց հին եւ միջնադարեան գրականութեան ասպարէզում Աբեղեանի կատարած երկարամեայ բեղնաւոր հետազօտութիւնների արդիւնքները ամփոփուած են նրա «Հայոց հին գրականութեան պատմութիւն» երկհատոր ստուարածաւալ աշխատութեան մէջ (1944 եւ 1946):

Յայտնի է, որ Հայոց հին եւ միջնադարեան գրականութեան մասին անցեալում գրուած գրքերը մեղանում եղել են կամ զուտ փաստագրական շարադրանքներ, կամ էլ՝ համառօտ ձեռնարկներ միջնակարգ դպրոցների աշակերտութեան համար: Աբեղեանը առաջին անգամ մանրամասն, բազմակողմանի եւ խորը կերպով վերլուծեց ու գնահատեց այդ գրականութեան կարեւորագոյն յուշարձանների հասարակական — գաղափարական բովանդակութիւնը, նրանց լեզուն ու գեղարուեստական առանձնայատկութիւնները, տուեց Հայոց հին եւ միջնադարեան գրականութեան գիտական պատկերացումը, ելնելով ոչ թէ ինչ որ ձեւական սկզբունքներից, ինչպէս այդ արել էին իր նախորդներն ու ժամանակակիցները, այլ ըստ բովանդակութեան, նայելով գրականութեան մէջ արտայայտուած պատմական իրականութեանը՝ այդ գրականութեան հիմնական եւ բուն էութիւնը՝ նրա ոգին եւ ընդհանուր ուղղութիւնը իրաւացիօրէն համարելով օտարերկրեայ բռնապետութիւնների դէմ հայ ժողովրդի մղած ազատագրական գաղափար անդուլ մաքառումներն ու քաղաքական պայքարը:

Հայ ժողովրդական բանահիւսութիւնը, Հայոց լեզուն ու գրականութեանը նուիրուած Աբեղեանի աշխատութիւնները դասական հայագիտութեան անկիւնաքարերից են: Դրանց մէջ ցայտուն կերպով դրսեւորուած են մեծանուն գիտնականի բնատուր մեծ տաղանդը, խորտուն միտքն ու կուռ տրամաբանութիւնը:

Մանուկ Աբեղեանի հայագիտական բազմահատոր գրքերը հայ ժողովրդի հազարամեայ ստեղծագործութեան այն անսպառ աղբիւրներից են, որոնցով յագեցել են նրա ժամանակակիցները եւ որտեղից միշտ պիտի շարունակեն առատօրէն օգտուել գիտութեան ծարաւի գալիք սերունդները:

Ա. ՂԱՆԱԼԱՆԵԱՆ

ԵՍ ՏԷՐ-ԶՕՐԻ ԴԺՈԽՔԷՆ ՓԱԽԱԾ ԵՄ

Վերջին օրերը զրոյց կը շրջէր թէ այսուհետեւ կիները պիտի չջարդեն այլեւս:

— Կը նայիս՝ կը յաջողիք փրկուիլ փախելով, եւ ողջ կը մնաք: Այնպէս որ դարձեալ իրար կը գտնենք ետքը:

Կինը ինչ որ ըսաւ՝ անօգուտ անցաւ: Աթանասեան չհամոզուեցաւ:

Այն ատեն գացի միւս քաղաքացիներս համոզելու: Խօսեցայ Տիմիճեան Հաճի Պետրոսին, Պոլսեցի Մելքոն Լօրենցեանին, Մինաս Մխճեանին, Յակոբ Կաուճեանին (Ճէրճմէճիին) տղուն, բայց այս վերջինը քալելու կարողութիւն չունէր: Խօսեցայ նաեւ ուրիշներու, Ոչ ոք համաձայնեցաւ, ամէնքն ալ մերժեցին:

Աշխուժութիւն մը եկած էր վրաս՝ իմանալով ոմանց փախչելու տրամադրութիւնը: Ես որ ամէն յոյս, ամէն կապ կարած էի կեանքէն, ու մահուան կը սպասէի ամենայն համակերպութեամբ, յանկարծ եռանդագին փարեցայ փախուստի ծրագրին:

Որոշեցի.— Քանի որ քաղաքացիներս չեն ուզեր ընկերանալ ինծի՝ փախուստ տալու համար ընկերովի, ես պիտի փախչիմ մինակս:

Կանգնած էի մեր քաղաքացիներուն քով: Ոչ վրան ունեցող կար, ոչ ալ քնացող: Մեր կեանքին վերջին գիշերն է, կ'ըսէին եւ այս խռովքին, յուզումին, սարսափին տակ ոչ ոք կը մտածէր երկննալ գետինը ու քնանալ:

Իսկ ես որ կը մտածէի փախչելու մասին, ոչինչ ունէի վրաս, ճամբու պաշար:

— Ինծի ջուրի շիշ մը տուէք, եթէ ունիք ըսի:

Այդ պահուն, Լան — Փաշայենց Զարուհի հանըմին աղջիկը, Օրիորդ Ոսքանեան ըսաւ.

— Կեցիր, Ստեփան աղբար, մենք ունինք շիշ մը:

Եւ կէս լիթրանոց շիշի մը մէջ ջուր լեցընելով տուաւ ինծի:

Այլեւս պատրաստ էի կարկիններս բանալու, ճամբայ ելլելու:

Միտքս ինկաւ այն զրոյցը, — հաւատայի կամ ոչ, — թէ կիները պիտի չըջարդուին այլեւս, մեր քաղաքացիներէն Թուղթ ու մատիտ ուզեցի, երեք տոմս գրեցի՝ մեր ընտանիքին ուղղեալ, յայտնելով որ հոգ չընեն ինծի համար: Եթէ մեռայ, գոհ եմ որ մեր ընտանիքէն միայն ես զոհ կ'երթամ: Ուրախ եմ ատոր համար: Մնաք բարով: Կը համբուրեմ ամէնքդ: Ստորագրեցի եւ տոմսերը բաժնեցի: Մէկը տուի Տէր Քերովբէ քահանային երէց կնոջ՝ Տիկին Եւգինէին, Աչքբացենց աղջկան, երրորդն ալ Նեմցէլեբէն կնոջ մը: Յետոյ աւելցուցի որ եթէ չկարենաք այս տոմսերը մերիններուն ձեռքը հասցնել, թերանացի ըսէք:

Երբ ճամբայ կ'ելլէի, Տիկին Եղիսաբէթ Սարեան, իր քսակէն ֆրանսական ոսկի մը հանելով, երկարեց ինծի: Մերժեցի:

— Ես մեռնելու կ'երթամ, ըսի, ի՞նչ պէտք կայ:

Արդարեւ, հարիւրին մէկ հաւանականութիւն չէր ներկայացներ ողջ մնալը փախուստ տալով: 6 – 7 օր պիտի թափառէի անապատին մէջ, — ճամբան գըտնել, աւազակի չհանդիպիլ, անօթութեան տոկալ, այդ ամէնը աղէկ, բայց ի՞նչպէս պիտի կրնայի ջուր գտնել, երբ ջուրի շիշս պարպուի: Յետոյ պիտի կրնայի՞ Չէչէններու շղթային դուրս ելլել:

— Ես մեռնելու կ'երթամ առանձին, չտեսնելու համար ամբողջ ժողովուրդին մեռնիլը, աչքերուս առջեւ ջարդուիլը, աղէկ աւելի սրտաճմլիկ տեսարան չկայ, ապա թէ ոչ մեռնիլը բան մը չէ:

Տիկին Եղիսաբէթ շատ պնդեց, ի վերջոյ տեղի տուի եւ առի ոսկին: Բոլորին ձեռքերը սեղմեցի:

— Աստուած ձեզի հետ, ըսի:

— Աստուած քու հետդ ըլլայ, ըսին բոլորը:

Մնաք բարով ըսի եւ ճամբայ ինկայ: Գիշերուան ժամը տասն էր:

Առաջին դժուարութիւնը վրաններէն հեռանալ եւ Չէչէններու շղթայէն դուրս ելլելն էր:

Բնական պէտք պատրուակելով՝ ուզեցի հաանցնիլ: Պահակները պոռացին: Հասկըցուցի թէ ինչո՞ւ կ'ուզէի քիչ մը հեռու երթալ:

— Ընելիքդ կեցած տեղդ ըրէ, պոռացին: Անդին չանցնիս, կը սպաննուիս:

Ետ դարձայ: Տեսայ թէ ինծի նման ետ դարձուածներ կային, վրաններուն մօտ կանգնած կը սպասէին, դարձեալ փորձելու նպատակով:

Ես վերադարձայ մեր քաղաքացիներուն մօտ եւ պատմեցի: Սակայն որոշած էի ամէն գնով դուրս ելլել շղթայէն:

Այսպէս իմացայ որ փախչողներ եղեր են եւ պահակները կռահելով արթուն կը հսկէին, շղթան աւելի սեղմելով: մնացեր էի:

Մինչեւ ժամը մէկը սպասեցի: Կէսգիշերէն ետքը դարձեալ փորձեցի, բնական պէտք պատրուակելով քիչ մը հեռացայ վրաններէն: Ձայն չելաւ: Գետինը նստած ձեւով, կկուղ ընելով, քայլ մը քայլ եւս առի: Քնացողի մը խաղաղ լռեցի խոր լռութեան մէջ: Միւս պահակներն ալ կը քնանային: Այս պահակները իրարմէ հազիւ 8 – 10 մեթր հեռու կը գտնուէին:

ՍՏԵՓԱՆ ՄԻՍԻՔԵԱՆ

(16 Շար.)

ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ՓԵՐԼԻՆԻ ՀԱՅՈՑ ՄԷՋ

ՓԵՐԼԻՆ, (Յառաջ).— Յունիս 7ին յարգուեցաւ Հայաստանի անկախութեան 41րդ տարեդարձը : Օրուան նախագահ Պ. Վահան Զաքարեանց «Մեր հայրենիք»ի միահամուռ եւ յոտնկայս երգեցողութենէն ետք խօսեցաւ բացման հակիրճ ճառ մը շեշտելով «Մայիս 28»ի նշանակութեան վրայ եւ յուսալից արտայայտուեցաւ Հայաստանի ապագային մասին :

Տոքթ. Պ. Ֆրունձեան հանգամանօրէն բանախօսեց Հայաստանի անկախութեան նիւթին շուրջ, քրքրելով Հայոց պատմական անցեալի ոգորումները՝ ազատ եւ անկախ ապրելու համար : Յիշեց հին ժամանակէն սկսեալ շարք մը ձեռնարկները՝ դէպի Վենետիկ, Հռոմ եւ ուրիշ քրիստոնեայ պետութեանց արքունական կեդրոններ, որոնք ապարդիւն անցան, այլ 1918 Մայիս 28ին հռչակուեցաւ տենչացեալ անկախութիւնը եւ այդ օրը հինգ հարիւր տարուան մեռեալները ոտքի կանգնեցան ...: Բանախօսը մէջբերումով կարդաց «Հայու դրօշին» երգին ոտանաւորը, որ առաջին անգամ Դամասկոսի մէջ 1919ին աքսորանքէ նոր ազատուած հայ երիտասարդութիւնը երգեր էր : Պ. Ֆրունձեան վերջացուց ընդգծելով որ այս տարուան Հայաստանի կեցուածքը Մեծ Եղեռնի Յիսնամեակին առընչութեամբ, առաւելապէս կը յուսադրէ մեզ եւ Սիամանթոյի հետ կրնանք ըսել թէ՝ «Մենք կեանքի մէջ եղբայր մ'ունինք» : Հետեւաբար երկրէն ներս թէ դուրս Հայերը մի են եւ զիրար կը լրացնեն :

Շնորհալի արտասանութիւններ ըրին՝ Օր. Զ. Մուրատեան Զարենցի «Գովք Հայաստանին», Պ. Բ. Սոսիկեան Շիրազի հայրենասիրական մէկ բանաստեղծութիւնը, Պ. Հ. Պետրոսեան Ահարոնեանի «Յարգա՛նք քեզ»ը :

Կարճ դադարէ ետք խօսեցաւ Պ. Ա. Վամփուչ ազդու ճառ մը իբր Հայաստանի Անկախութեան առաջին օրերուն այնտեղ ականատես եւ գործօն զինուոր եւ իր առաջարկով յոտնկայս լռութեամբ յարգուեցաւ Անկախութիւնը կերտող դիւցազուն յիշատակը :

Մէջ ընդ մէջ երիտասարդներու խմբակին եւ Պ. Հ. Պետրոսեանի կողմէ երգուեցան ազգային երգեր, ոգեւորելով ներկաները :

Պ. Գ. Մելիքեան գերմաներէն ընթերցումներ ըրաւ Լօզանի խորհրդաժողովին առաջ Հայոց կողմէ կատարուած դիմումներէն, որոնք 1927ին հրատարակուած էին Հայեւգերման Միութեան գրքոյկին մէջ: Ասոնք մասեր էին Գ. Նորատունկեանի եւ Ա. Ահարոնեանի ճառերէն «Հայկական օճախ»ի մը ի խնդիր : Այս վերծանման հիմքով Պ. Մելիքեան կոչ ըրաւ միատես գործակցութեամբ եւ ջանքերով անդադար հետապնդել մեր ազգային իրաւունքը, որովհետեւ ամէն ազգային արդար իրաւունք ուշ կամ կանուխ կը վերահաստատուի աշխարհի վրայ :

Նախագահ Պ. Զաքարեանց հանդէսին փակման խօսքին մէջ վեր հանեց միաբանութիւնը, որ այժմ զգալի եղած է Հայաստանի Հայութեան եւ արտասահմանի Հայութեան միջեւ, այնպէս որ, եթէ այս ուղղութեամբ գործակցութիւն յառաջանայ, այլեւս անկասկած կ'իրականանան մեր ցանկութիւնները եւ պէտք չենք ունենար Մասիսը հեռուէն միայն դիտելու ...:

Հուսկ ուրեմն Պ. Զաքարեանց հին ժողովի մը մէջէն դրուագ մը պատմեց Սիմօն Զաւարեանի մարգարէական զգուշացումէն, որ բարեկամաբար ուղղուած էր Է. Ակնունիի՝ Օսմանեան Սահմանադրութեան յաջողութեան համար իթթիհատականներու հետ գործակցութեան օրերուն:

ԹՂԹԱԿԻՑ

ՄԱՆՈՒԿ ԱԲԵՂԵԱՆ

Վահան Թոթովենցի դիւանին մէջ գտնուած է հետեւեալ դիմաստուերը :

Կարծես մի հին բաբելոնացի, որ զարմանալի քմահաճոյքով ցանկացել է զարթնել եւ ապրել իբրեւ հայ՝ քսաներորդ դարում :

Նրա դէմքին վրայ դեռ եւս կան բաբելական աստուածների դաշոյնների հարուածները :

Լաւ չլկուած ճակատ, խոր ակօսուած կնճիռներ, որոնք լցուած են վշտութեան փոշով, հնադարեան արձաններին վայել քիթ, լայն եւ ժայռային դիմադրականութիւն ունեցող ծնօտ, հաստ եւ կրքով յագեցած շրթունքներ, աչքեր, որոնք յառում են միայն զննելու համար :

Կարծես զգում էք, թէ ինչպէս է նա ման եկել հին Նինուէում Բաբելական աստղագէտների հետ :

Նրա ոսկորները բացարձակ ապացոյց են, որ նա եղել է մի հին հսկայ, որի հասակը կարճացել է դարերի ծանրութեան տակ :

Նրա ձայնը ... երեւի այդ ձայնով խօսում են միայն գերեզմաններում : Եթէ մենք մի րոպէ կասկածինք նրա ոչ – Բաբելոնացի լինելուն, բայց պարտաւոր ենք անպայման հաւատալ, որ նա թեւ – թեւի ման է եկել Մովսէս Խորենացու հետ, վիճել, հակաճառել նրան, եւ, թերեւս, Խորենացուն երբեմն դէմ է առել պատին իր երկաթեայ տրամաբանութեամբ եւ քաշուելով իր խուցը՝ գրի է առել իր մտքերը երկաթագրերով :

Եւ ահա քսաներորդ դարում Մանուկ Աբեղեանը խօսում է հնադարի մասին՝ իբրեւ անձնական յուշ :

Հնադարից նա իր հետ է բերում օրէնքի եւ կանոնի դաժանութեան հանդէպ հնազանդութիւն եւ յարգանք : Եթէ դուք նրան յանձնէք մի կանոնագրութիւն՝ ղեկավարուելու դրանով, նա ամենադաժան օրինապահութեամբ կը գործադրի այդ կանոնագրութեան ամենավերջին տառը եւ կէտը : Այդ օրինապահութեան մէջ նա չի խնայի բացարձակապէս ոչ ոքի : Եւ եթէ մի օր պարզուի, որ ըստ այդ կանոնագրութեան պէտք է կախաղան բարձրացնեն իրեն՝ Մանուկ Աբեղեանին, ինքը՝ Մանուկ Աբեղեանը կը տայ առաջին քուէն :

Նա իր հոգում կրում է անսահման սէր եւ անսահման ատելութիւն : Ազատուել Մանուկ Աբեղեանի ատելութիւնից կարելի է միայն ինքնապանութեամբ :

Մանուկ Աբեղեանը քսաներորդ դարու հայ բոլորագոյն գիտնականներից մէկն է : Եթէ նա ապրէր ոսկեդարում, նրա երկերը յետնորդների համար կը դառնային ամենաբազմազան ուսումնասիրութեան առարկայ :

Մանուկ Աբեղեանը մեր այն գիտնականներից է, որ պարտադրում է ձեզ համոզուել իր անձին :

ԳԱՂՈՒԹԷ ԳԱՂՈՒԹ

ՊԱՂՏԱՏԻ մէջ Մայիս 30ին տեղի ունեցաւ Իրաքի հայ համայնքի կեդրոնական վարչութեան ընտրութիւնը, խաղաղ ու կարգապահ մթնոլորտի մէջ :

Քուէարկելու իրաւունք ունեցող 625 Հայեր մասնակցած են ընտրութեան, պետութեան կողմէ ղրկուած հսկիչներու ներկայութեան :

Նորընտիր մարմինը, որ կը բաղկանայ յարգարժան եւ գործունեայ անձերէ, Յունիս 2ին վաւերացուած է պետութեան կողմէ :

Այս ընտրութեամբ վերջ կը գտնէ 1958էն ի վեր գոյութիւն ունեցող նշանակովի մարմինը, որով համայնքը կ'ունենայ իր ընտրովի եւ օրինաւոր վարչութիւնը :

ՆԻԿՈՍԻՈՅ մէջ Յունիս հինգին վախճանեցաւ Բժ. Վահան Հայկչեան : Հանգուցեալը ծնած էր Սեբաստիա 1886ին : Հայաստանի Հանրապետութեան շրջանին եղած է փոխ – վարիչը գիւղատնտեսութեան նախարարութեան մանրէաբանական աշխատանոցին, իսկ քիչ ետքը՝ դասախօս Երեւանի համալսարանի բնախօսութեան եւ կազմախօսութեան ճիւղերուն : Խորհրդայնացումէն ետք կ'անցնի Պուլկարիա եւ ապա Նիկոսիա : Կ'աշխատակցէր «Ազդակ» եւ «Յուսաբեր» օրաթերթերուն եւ «Հասկ» ամսագիրին : Հրատարակած է ութ հատորներ մանկավարժական եւ գիտական նիւթերու շուրջ :

Հանգուցեալը եղած է տարիներով Դաշնակցական եւ ծառայած իր կուսակցութեան զանազան շրջաններու մէջ :

ՊՈԼՍՈՅ մէջ, մեծ հանդիսութեամբ բացումը կատարուած է հանգուցեալ բազմավաստակ դաստիարակ եւ վարժարանի հիմնադիր – տնօրէն Պօղոս Պէզազեանի դամբարանին :

Հանդիսութեան նախագահած է Շնորհք պատրիարք :

ՊՈՒՐՃ – ՀԱՄՈՒՏԻ մէջ երգահանդէս մը տեղի ունեցաւ նուիրուած Կոմիտասի եւ իր վաստակաւոր աշակերտ Բարսեղ Կանաչեանի :

Յայտագիրը կազմուած էր Կոմիտասի եւ Կանաչեանի երգերով :

« ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ »Ի Նշան – Փալանճեան ճեմարանը յառաջիկայ ուսումնական տարեշրջանին կը բանայ Փրանսական պաքալորիայի փիլիսոփայութեան դասարանը :

ԱՆԹԻԼԻԱՍԻ մէջ լոյս տեսաւ «Պատկերագիրք Կաթողիկոսութեան Հայոց Մեծի Տանն Կիլիկիոյ» հատորը, որ կը ներկայացնէ այդ պատմական Աթոռին անցեալ եւ ներկայ պատկերազարդ պատմութիւնը, ինչպէս նաեւ կաթողիկոսարանի հնաւանդ ժառանգութիւնները՝ սրբազան մասունքներ, ձեռագիր մատեաններ, ոսկեայ եւ արծաթեայ գեղեցկահիւս առարկաներ, որոնք իրենց անշունչ գոյութեան մէջէն կենդանի վկայութիւններ են մեր ժողովուրդին հոգեւոր հարստութեան :

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՐՈՒԵՍՏԻ ԿԱՃԱՌԻՆ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐԸ

Աշխատանքներուն այն ծրագիրը, որուն իրականացման համար կ'աշխատի Արուեստի կաճառը, կ'ընդգրկէ հայրենական գեղարուեստական մշակոյթին գրեթէ բոլոր ասպարէզները՝ հին դարերէն մինչեւ մեր օրերը :

Այս տարի պիտի աւարտին Մ. Մուրադեանի «ԺԹ. դարու եւ Ի. դարու հայ երաժշտութեան պատմութիւնը» Գ. Ստեփանեանի՝ արեւմտահայ թատրոնի պատմութիւնը պարունակող ծաւալուն ուսումնասիրութեան երկրորդ հատորը :

Ընթացիկ տարուան մէջ աւարտուող աշխատութիւններուն կարգին կը պատկանին «Ժողովրդական երաժշտութեան գործիքները Հայաստանի մէջ», «Հայկական ժողովրդական ճարտարապետութիւնը», «Յակոբ Կոջոյեան» եւ ուրիշ մենագրութիւններ :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (252)

ԷԿԵՐԻ ** ** ԱՍՏՂԵՐԸ

— Կը խոստովանիմ. միայն գթացէք վրաս. զաւակներ ունիմ ...

Ու ձայնը խեղդուեցաւ :

Խորհրդակցութիւնը երկար չտեւեց :

Ժամ մը վերջ՝ Հեկետիւշ կախուած էր մեծ հրապարակին վրայ քանի մը գերաններով շինուած կախաղանի մը վրայ : Ու Ֆիւկետի բերդի մարդոց հրատարակեց.

— Այսպէս կը մեռնին բոլոր ուխտադրուժները, ըլլան զինուոր կամ սպայ, որ բերդը Թուրքերու ձեռքը ուզէ մատնել :

Կախաղանին տակ միւս երեք զինուորներուն ականջները կտրեցին. իսկ միւսները՝ շղթայուած ոտքերով ներքին գործերուն աշխատանքին դրուեցան :

Իսկ Թուրքը այնպէս մը դուրս նետեցին պարիսպին վրայէն՝ որ վիզը կոտրած ու ջախջախուած հասաւ իր ընկերներուն քով :

Բերդի մարդիկը տեսան թէ Տօպօ կատակ չընէր :

Ը.

Ամէն ուժէն աւելի զօրաւոր է մայրենի սէրը : Մարդկային մարմին հագած արեւու շող մըն է : Աստուծոյ սէրէն իջած սուրբ կրակ, մահէն չյաղթուող հզօր տկարութիւն : Դուն թողուցիր ապահով բնակարանդ, փափուկ բարձերդ, ամէն գանձերդ, որպէսզի մահուան անտառին մէջէն անցնելով՝ միանաս կորուստի վտանգի մէջ եղող սիրելիներուդ : Իջար երկրին խորը. քու տկար բազուկներով ուզելով խորտակել, անցնիլ պարիսպները, որուն դէմ բիւրաւոր զինուած վայրի գազաններու բազմութիւնը կ'ոռնար անկարողաբար : Դուն չես ճանչնար անկարելին, երբ խօսքը սիրելիներուդ մասին է, որոնց հետ եթէ պէտք ըլլայ՝ միասին կը չարչարուիս ու կը մեռնիս : — Կը սքանչանամ քու վրադ, ով մայրենի սէր :

×

Երկու օր ու երկու գիշեր աշխատեցան ցուրտ ու խոնաւ փապուղիին խլուածքներու մէջէն բերդը հասնելու : Տեղ տեղ փլուածքը քանի մը քայլ էր միայն, մէկ ժամուան աշխատութեամբ կրնային մէջէն ելլել: Բայց ուրիշ տեղեր անհրաժեշտ էր քարերն ալ մաքրել եւ սակայն ոչ կանացի տկար բազուկները եւ ոչ ալ տասներհինգ տարեկան պատանիին տհաս բազուկները վարժած էին նման գործերու :

Հոկտեմբեր երեքի իրիկունը, հազիւ բանակը պառկելու քաշուեցաւ, հետերնին առին իրենց բոլոր պաշարը : Իրենց հաշուին համաձայն՝ բերդէն հազիւ հարիւր քայլ կը բաժնէր զիրենք, ու կը յուսային թէ այլեւս պէտք պիտի չունենային վերադառնալու :

Եւ ամբողջ գիշերը աշխատեցան :

Երկրին տակը չէին գիտեր թէ ե՞րբ արշալոյս կ'ըլլար եւ թէ արեւը ե՞րբ կը ծագէր : Միայն փայտ ու հող կրող ձիերու ոտնաձայները ու բերդին թնդանօթներուն որոտումները կը լսէին: Կը կարծէին թէ գիշերային յարձակում մը տեղի կ'ունենար, ուստի դեռ աւելի աշխոյժ կ'աշխատէին ներս հասնելու համար :

Դուրսը սակայն կը լուսնար, արշալոյսին՝ առաւօտը յաջորդեց, եւ արեւը բարձրացաւ Պորչատի լեռներու ետեւէն : Ձիու վաճառականին ծառաները տեսնելով վրանին ամայութիւնը՝ աչք մը տուին ներսը : Զարմացած մնացին տեսնելով շարժած քարը ու խոշոր բացուածքը : Ու քանի որ այրուձին տակաւին փայտ կրելու հետ էր, վաճառականը վազեց Տեկի–ադայի մը իմացնելու ուրախութենէն դողդոջուն ձայնով :

— Տէր իմ, բերդը ես պիտի տամ ձեր ձեռքերուն մէջ. այս գիշեր գետնուղի մը գտայ :

Բազմութիւն մը տեկիններ, աղաներ, պէյլի կիւնեիւլիներ ու կուպերաններ ձի ու փայտ թողուցին : Սրինգներն ու փողերը հաւաքուելու նշան տուին, ու ամէն տեսակ զինուորներ հաւաքուելով՝ մեծ աղմուկով ու շառաչով կը հրմշտկէին գետնուղիի բերնէն ներս : Վաճառականը ջահը ձեռքը բռնած կ'առաջնորդէր զիրենք :

×

Մինչ այդ երկու թշուառները սողսկելով, թրջած ու քարերը մաքրելով կը ճգնէին առաջ երթալ :

Ճամբան տեղ մը նորէն դարիվար դարձաւ. քարերը չոր էին ու ճամբան աւելի լայն : Ընդերկրեայ եռանկիւն, խոնաւ, մեծ սենեակ մը հասան :

— Բերդին խրամին տակ ըլլալու ենք, — խորհրդածեց Նիկողոս :

— Ոչ, այս մասը պարիսպէն ներս ըլլալու է, գուցէ ախոռ կամ ցորեննոց եղած է, — ըսաւ տիկին Պոռնեմիսա :

ԿԵՋԱ ԿԱՐՏՈՆԻ

(Շար.)

Այրի Տիկին Սահեան Մարզպետեան, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Մարզպետեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Գառնիկ Զիլին – կիրեան եւ զաւակները, Օր· Անժէլ Մուրատեան, Տէր եւ Տիկին Սարգիս Մուրատեան, Պ· Ժաք Մուրատեան, Օր· Տիգրիզ Մուրատեան, Տէր եւ Տիկին Նուհուհան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Յովհաննէս Մուրատեան եւ զաւակները (Պէյրութ), եւ բնտանեկան բոլոր պարագաները խոր կսկիծով կը ծանուցանեն իրենց ամուսնոյն, հօր, մեծ հօր եւ տղայրականին՝

ՍՏԵՓԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆԻ

մահը, որ պատահեցաւ Յունիս 17ին, յետ կարճատեւ հիւանդութեան :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Շաբաթ առաւօտ ժամը 10·30ին, Փարիզի Ս· Յակ· Մկրտիչ եկեղեցին, ուրկէ մարմինը պիտի փոխադրուի Պանէլօ – Փարիզիէնի գերեզմանատունը :

Մահագդ դրկուած չըլլալով, կը խնդրուի ներկայս իբրեւ այդ դնկատել :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Սահեան Մարզպետեանի կսկծալի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի Գառնիկ եւ Սարգիսեան պատանիքները 100ական ֆրանք կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճման :

ՊԱՏԱՐԱԳ, ՓԱՐԻԶԻ ՄԷՋ

Կաթոլիկէ Ս· Էջմիածնի տօնին առթիւ, այս կիրակի առաւօտ պատարագ կը մատուցուի Փարիզի Ս· Յակ· Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ : Կը պատարագէ եւ կը քարոզէ Սէրովբէ Արք· Մանուկեան : Ձեւ պատարագի, Մաղթանք Ս· Էջմիածնի :

×

ՎԱՂԱՆՍԻ ՄԷՋ

Այս կիրակի առաւօտ տեղւոյն Ս· Գրիգոր Լուսաւորիչ եկեղեցւոյ մէջ :

Ժամերգութիւն՝ 8·30ին :

Հանդիսաւոր պատարագ 10ին :

Կը պատարագէ զաղութին հոգեւոր հովիւը՝ Տէր Նարեկ Քհնյ· Վարդանեան :

Երգեցողութիւնները Լիոնի Կոմիտաս երգչախումբին կողմէ, վեկավարութեամբ Պ· Օֆլազի :

ԼԻՈՆԻ «ՀԱՅԿԱԶԵԱՆ» ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍ

Հովանաւորութեամբ Լիոնի եւ Շրջ· Ազգ· Մխիթեան Կեդր· վարչութեան :

Նախաձեռնութեամբ Հայ Կրթ· Մարմնոյ :

Այս Կիրակի, կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Ազգ· Տան սրահին մէջ, 295 Բիւ Պուալօ :

Բացման խօսք ԴԱՒԻԹ ՎՐԴ· ՄԱՀԱԿԵԱՆի կողմէ :

Պիտի ըլլան զպրոցական ու մանկական պարեր, երգեր, արտասանութիւններ, տրամախօսութիւններ եւ ուրիշ շատ մը հաճելի անակնկալներ : Ղեկավարութեամբ ուսուցչուհիներ Օր· Ը· Ստեփանեանի եւ Տիկին Գ· Գայթանեանի :

Հանդէսի Բ· բաժինը յատկացուած է « Հայ երաժշտ· ակադեմիա»ի վարչութեան կողմէ, պատրաստուած մանուկներու յատուկ շատ հետաքրքրական թատերախաղի մը եւ «Հայկազեան» վարժարանի աշակերտներուն տուած նուագի եւ պարի դասերուն :

Մուտքը ազատ է :

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

ՏԻՍԻՆ·— Կապ· Յաչի Տէսինի մասնաճիւղի զպրոցական ամավերջի հանդէսը Շաբաթ Յունիս 26, երեկոյեան ժամը 8·30ին Հ· Յ· Դ· Տան մէջ : Մուտքը ա – զատ է :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
38, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒԻՓ, ՄԱՐՍԷՅԼ·— Տիկին Հազարապետեանէ կամ ապջիկէն կը խնդրուի յարաբերութեան մէջ մտնել «Յառաջ»ի վարչութեան հետ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ
ՀԵՐՈՄՆԵՐՈՒ ՕՐԸ
Շաբիլի անտառին մէջ Յուլիս 25ին :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Ամավերջին մրցանակաբաշխութիւնը եւ պաշտօնանդէսը, Յունիս 27ին, Կիրակի, ժամը 15 – 22, Դպրոցի պարապէդին մէջ :

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈՒԽ ԲԱԺԻՆ

Երգ, նուագ, պար, արտասանութիւն եւ հաճելի անակնկալներ :

Դիւրամատչելի պիւֆէ :

Ծախքերու մասնակցութիւն 2·50 ֆր· :

Հաղորդ· միջոց·— Էկլիզ տը Փանթէն նէն առնել 147 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել Բէնահ – Փաւիյօն :

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ·— Հ· Յ· Դ· Ռոստոմ խումբի ընկերական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Աբթիւբի ճաշարանը : Կարեւոր օրակարգ : Բոլորին ներկայութիւնը անհրաժեշտ է :

ԻՍԻ·— Հ· Յ· Դ· «Զաւարեան» կոմիտէն ընկերական ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 4ին : Խիստ կարեւոր օրակարգ : Պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ԼԻՈՆ·— Հ· Յ· Դ· «Վարանդեան» կոմիտէն ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, այս Շաբաթ իրիկուն, ժամը 20·30ին, սովորական հաւաքատեղին : Կարեւոր օրակարգ :

ՇԱՒԻԼ·— Հ· Յ· Դ· Արցութեան խումբի ընկերական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին : Բացակայ ընկերները նկատի պիտի առնուին :

ՓԱՐԻԶ·— Հ· Յ· Դ· «Քրխոտափոր» խումբի ժողովը այս երկուշաբթի, ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ : Կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է : Կը խնդրուի ճըշդապահ ըլլալ :

ԱՆԻԷՌ·— Հ· Յ· Դ· Արամ Անթարեան մխէն ընկերական ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ իր ընկերները այս երկուշաբթի, ժամը 21ին : Խիստ կարեւոր օրակարգ : Պարտաւորիչ ներկայութիւն : Ընկեր Ա· Աւետիսեանի բնակարանը 48 Բիւ Պերնար Ժիւկօ (Անիէռ) :

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

ՕԳԱՓՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Այս տարի Հայ Կարմիր Խաչի մանուկներու օգափ· կայանին բացումը տեղի պիտի ունենայ Յուլիս 2ին : Ա· խումբը կը մեկնի նոյն օրը, ժամը 14ին, Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղիէն, 15, Բիւ ժան Կուժօն, Փարիզ (8) :

Ա· խումբին բժշկական քննութիւնները պիտի կատարուին Ուրբաթ 25 եւ երկուշաբթի 28 Յունիսին, ժամը 10 – 12, Հայ Կարմիր Խաչի գործատեղւոյն մէջ, 15 Բիւ ժան Կուժօն, Փարիզ (8) :

Արձանագրութիւնները կը շարունակուին 6 – 14 տարեկան մանչ եւ աղջիկ մանուկներու համար :

ՆՈՒՐՀԱՆ ՓՐԻՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է
բոլոր ճամբորդութիւններու համար
ՕԴԱՆԱՒ–ՇՈՓԵՆԱՒ–ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ

Դիմել

Agence de Voyage

PARENTY & DESROUSSEAUX

7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)·
Métro :
4 Septembre ou Opéra
Téléph. : RIC. 79-86
RIC. 79-39

Բաց է ամէն օր,
ժամը 9–12 եւ 14–18
բացի շաբաթէն,

ԱՂՔԱՏԱՀՆԱՄԻ ՏԱՐԵԿԱՆ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍԸ

Կիրակի, Յունիս 20, ժամը 15էն 22

Մոնմորանսիի Հանդստեան Տան դարաստանին մէջ
36 Ավընիւ Շառլ տը Կոլ, Մոնմորանսի

Գեղարուեստական ճոխ բաժին, մասնակցութեամբ՝ Գէորգ Նանըպէկեանի, *երգ, Սայթ Նովա դուստանական համոյթի, (9 հոգի), Տիկին* Ալիս Հիւպէսէրի, *ձեռնադաշնակ եւայլն : Խաղեր եւ երջոպական պարեր :*

Խնամուած ճոխ պիւֆէ, տեղւոյն վրայ առատ ուտեստեղէն, ըմպելիներ եւ պաղպաղակ, մատչելի գիներով :

ԹՕՄՊՕԼԱ, արժէքաւոր առարկաներով

Երեկոյեան աւանդական շամփուրով խոռոված
ՄՈՒՏՔ՝ 2·50 ՖՐԱՆՔ

ԾԱՆՕԹ·— Շոգեկառք առնել կար Տիւ Նորէն մինչեւ Անկէն լէ Պէն, աւցնել կամրջակը եւ թիւ 6 օթօպիւսով իջնել Կրօլէի կայանը : Շոգեկառք՝ 10·15, 10·45, 11·59, 12·05, 12·17, 13·26, 13·54, 14, 14·30, 15, 16, 17, 17·14:

ԽԻՍՏ ԿԱՐԵՒՈՐ·— Տէղի պիտի ունենայ բացօթեայ ճաշ մը ժամը 13ին :

Ճաշագին մուտքով միասին 15 ֆրանք

Այժմէն կարելի է արձանագրուիլ եւ ապահովել տեղանները դիմելով Աղքատախնամի Գրասենեակը :

32, Բիւ տը Թրէվիզ (Հեռախօս, ՓՐՕվաճս 77–73)

ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ԵՒ ԱՌԱՋԻՆ ՌԱԼԻ

Հ· Յ· Դ· ՆՈՐ ՍԵՐՈՒՆԴ

Կազմակերպութեամբ Անիէռի եւ Սարսէլ – Առնուվիլի խումբերուն :
Կիրակի, Յունիս 20ին,

COYE

Ռալի·— մեկնում՝ Փորթ տը լա Վիլէթէն, ժամը 8·30ին :

Կառ ալը Նորէն ամէն կէս ժամը, կառախումբ իջնել Օռի Լա Վիլ (դաչտա – վայրէն 300 մեթր) :

Ծախքերու մասնակցութիւն՝ 5 ֆրանք : Արձանագրուիլ Նոր Սէրունդի խումբերուն մօտ :

Դաշտահանդէս·— Ռալիի ժամանումին հետ : Խաղեր, պուլի եւ վօլէյի մրցումներ, զանազան անակնկալներ, և անչափ փիճ – նիճ՝ աւանդական չամփուրով :

Առնուվիլէն օթօքարը կը մեկնի ժամը 9·30ին (121 Ավընիւ Հանրի Պարպիւս) եւ 9·40 կը հանդիպի Սարսէլ, Սալ տէ Ֆէթ :

ՃԱՇԱՐԱՆ

ԵԱՐ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ
կովկասեան ընտիր ճաշեր :

Առաջնակարգ կովկասեան խորովածներ :

ՀԱՃԵԼԻ ՄԹՆՈԼՈՐՏ

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES

4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e
Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84
Métro : F. D. Roosevelt

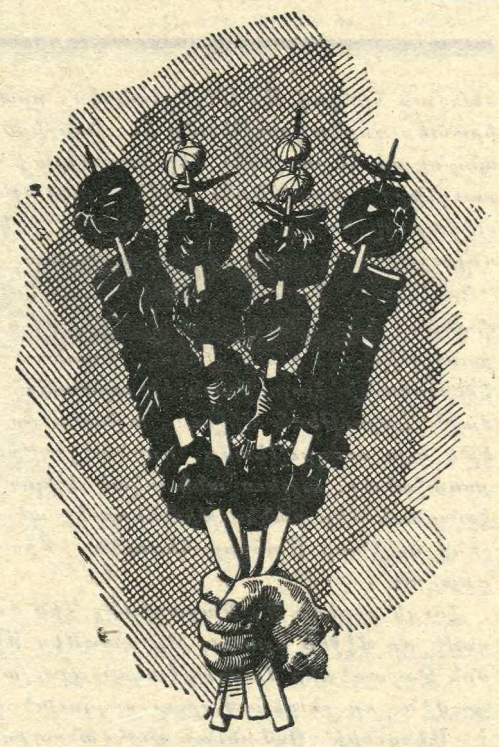

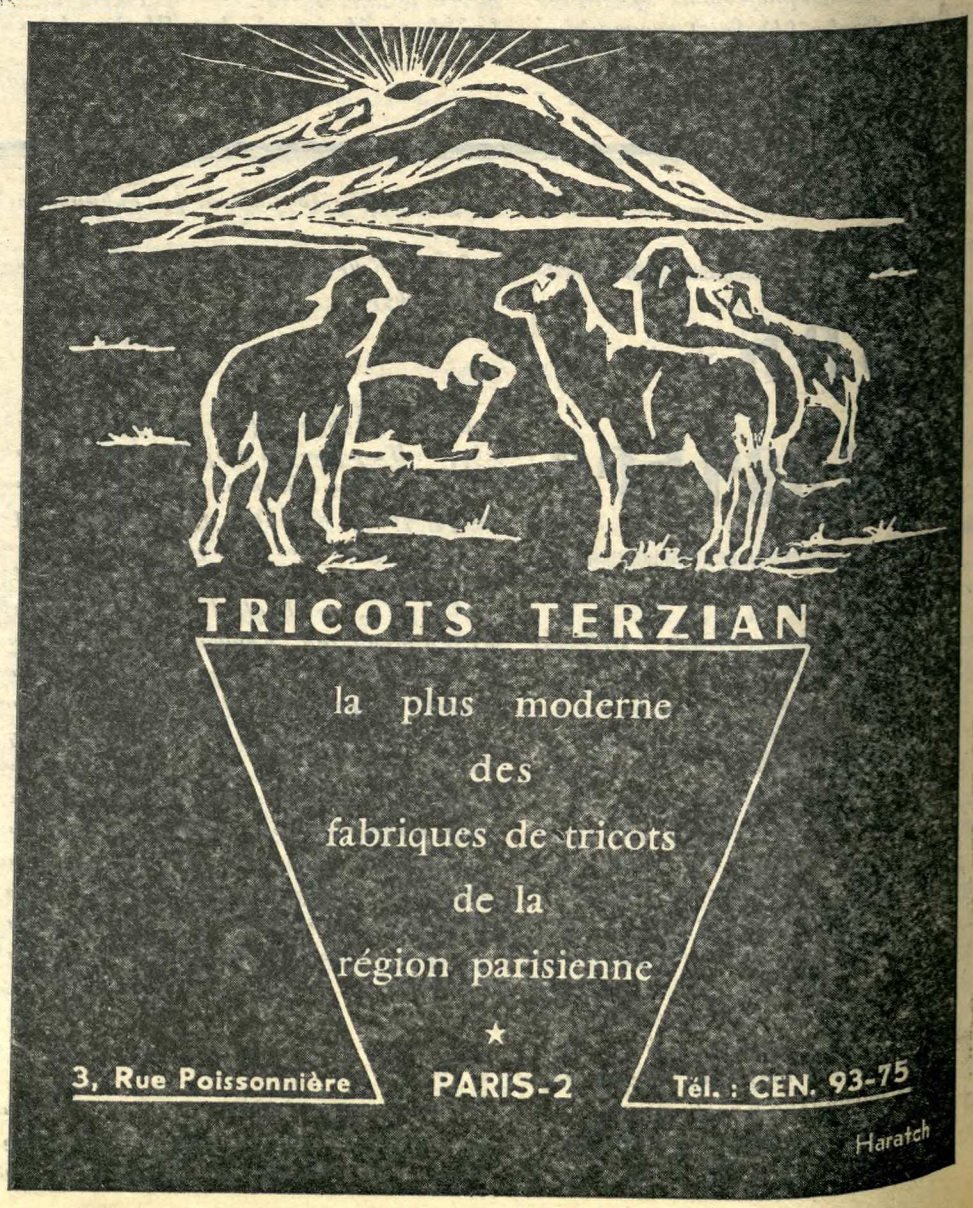

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝	Տար. 60 Ֆ.	Վեցամսեայ՝	35 Ֆ.
Արտասահման՝	Տար. 80 Ֆր.	Հատը	0.30 Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 20 ՅՈՒՆԻՍ — DIMANCHE 20 JUIN 1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 10336 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 41e ANNÉE — N° 10.336

«ՀԱ՞Յ ԵՍ, ԹՈ՞ՒՐՔ ԵՍ»

ՀԱՅԵՐԸ ԹՈՒՐՔ ՋԱՐԴԵՐ ԷՆ 60 ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ ՈՒ ԹՈՒՐՔԵՐԸ ՎԱԹՍՈՒՆԱՄԵԱԿԸ ԿԸ ՏՕՆԵՆ

Ա.

…ՄԲ.— Թուրքերը, Անատոլուի այս …կւորները, սկսած են պատմագիտական …մարզանքներ կատարել՝ ուրիշ գործ չը- …ռնելով··· ջարդերու դադարումէն ետք: …«ՀԱՅԵՐՈՒ ԿՈՂՄԷ կատարուած ԹՈՒՐ-ՔԱԿԱՆ ՋԱՐԴԻ ՎԱԹՍՈՒՆԱՄԵԱԿ կը …տօնեն այժմ», ի պատասխան Թուրքերու …կողմէ կատարուած ՀԱՅԿԱԿԱՆ Ջարդի ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻ ոգեկոչումներուն: Ըսելու համար, կարծես, թէ դուք Թուրք ջար-դեցիք 60 տարի առաջ. եւ այդ պատճառով Հայ ջարդուեցաւ տասը տարի ետք: …Հայ-թաթարական կռիւներուն մասին …խօսք, որոնց պատմութիւնը գիտէ …Թուրքը··· շատ պէտ, ինչպէս կ'ըսէ ժո-ղովուրդը, բայց ազէտ կը ձեւանայ: Կու… Տօքթ. Ահմէտ Մուխթարի յօդուա-ծը իբրեւ թրքական պատմաբանութիւն …իբրեւ··· նիւթեր Թուրքերու ազգ-ութեան, քաղելով «Թուրք Մշակութա-յին որոնումներու էնսթիթիւ» կոչուած (եւ միշտ ասանկ բա՛րձր բառերով ծա-նօթ) հաստատութեան պաշտօնաթերթէն (Յունիսի թիւ), որ կը կրէ «Թիւրք Քիւլ-թիւրու» անունը, (Թուրք եւ··· մշա-կո՛յթ.— բառն անգամ չունին).—

Ահա՛ ճիշդ վաթսուն տարի առաջ, 1905ի …օրով մը, յանկարծ պայթեցաւ …անհաւր ջարդ մը, որ հիմէն ու …ցնցեց Կովկասեան շրջանի բը-…Թուրք եւ հայ ժողովուրդները:

Այն իրողութիւնը, թէ այս կոտորածը …Թուրք եւ հայ համայնքներէ բնակ-…բոլոր գիւղերուն, քաղաքներուն ու …թաղերուն մէջ՝ միեւնոյն պահուն ու միեւնոյն ժամուն, տարածուեցաւ կարծ… …ձգեր այլեւս խնդրին մէջ եւ բացայ-…հաստող կը դառնար, որ հայ-…այս արիւնոտ եղելութը, կանխ-…մտածուած բան մըն էր եւ արդիւնք սա-…սալ հաշիւներու եւ աննախատե-…հետեւանքներու: Այսպէս, ձեռնար-…կը ձգտէր՝ Ռուսիոյ կրած ծանրակշիռ …ու խոր զալարումներէն օգտուե-…Թուրքերոյ մէկ թեւը նկատուող Ատրպէյճանի Թուրքերը նման սպանդնե-…բարոյալքել, միեւնոյն ատեն պար-…ուած ռուսական կայսրութեան հաճոյ …քրիստոնէութեան եւ եկեղեցա-…մերձաւորման պատրուակով նոր ա-…հաճոյ ոտնձգութիւններ սպասեցնել:

Եւ սակայն, Կովկասեան ժողովուրդնե-րու պատմութեան մէջ «պանիկ» (…-…րութիւն) անունով արձանագրուած …նշանաւոր «հայեւթրքական կոտորա-…» …Ատրպէյճանցի Թուրքե-… …ու փայլուն յաղթանակով …կացութեան առջեւ, ակամայ, հայ …ճիգին թմբկահարները, Դաշնակ …կցութեան թեւին տակ, իրենց …ճառ դարձած այս ողբերգութեան …պատասխանատուութիւնը փորձեցին …միւս ազգերու ուսերուն վրայ, …ռուսական կառավարու-թեան:

Իբրեւ թէ հայ ժողովուրդը անտեղեակ …այս ջարդի ձեռնարկէն եւ անմեղ է: Եւ բոլոր իրենց պնդումին, բոլոր խառ-…թեանց կազմակերպիչն ու դրդիչը, …երը իրարու դէմ գրգռողը …կան վարչութիւնն է միայն: Ո-…պէս պարագայ …այսպէս ցնցուող եւ իր հի-… Ռուսիան այսպէս դժ-… պիտի ըլլար իր նախկին դիրքին վը-…վերականգնել, նախկին հեղինակու-…ու հմայքը իրեն վերադարձնել: Եւ …մանկական պատճառաբանու-…ով ու անհամոզիչ չքմեղանքնե-րով՝ իբրեւ թէ տրուած բացատրութիւն-ներուն եւեւ, իրականութեան մէջ շատ ալ դժուար չէր սակայն ընդնշմարել դա-ւաճանութեան ոգին, զոր կ'ուզէին պար-տկել փուճ ճառամարտութիւններով:

Եւ արդէն, իրականութեան մէջ, Դաշ-նակ կուսակցութիւնը, որ տակաւին նոր սկսեր էր իր գործունէութեան եւ ընտ-րած՝ արիւնոտ ճամբան, իր մունետիկ-ներուն բերնով կ'ուզէր «սպանդ»ի գա-ղափարին վարժեցնել հայ ժողովուրդը ու մնացած կը թուէր զայն ընդմիշտ ապրե-ցնել անոնց հոգիներուն մէջ, մանաւանդ որ, առաջին սպանդին աննախատեսելի ժխտական հետեւանքը դժգոհութեան հաւաքական ալիք մը ծաւալած էր Հայե-րու մէջեւ, ինչ որ ոչ մէկ դրական պա-րագայ կը ներկայացնէր «Դաշնակ» կու-սակցութեան համար: Այս կացութեան առջեւ ալ, կուսակցականները այս ան-գամ ալ սկսան ձեռքի տակէ գրգռել ու հրահրել սպանդը, ամէն առիթով գաղտ-նաբար «Հա՞յ ես»ին սպաննել տալով «Թուրք ես»ը: Եւ ահա, Կովկասեան Թուրքերու ականջները խօսեցնող այդ ա-նիծեալ «Հա՞յ ես», «Թո՞ւրք ես» կար-գախօսը, հակառակ անցնող վաթսուն երկար տարիներուն, դժբախտաբար այ-սօր իսկ կարելի չէ եղած մոռնալ տակա-ւին: Մինչդեռ, Կովկասի մէջ, հայ եւ Թուրք ժողովուրդները, մինչեւ այս թը-ւականը եւ մինչեւ այդ խայտառակ կար-գախօսը՝ կ'ապրէին այնպիսի եղբայրա-կան ու դրացիական փոխյարաբերու-թեանց մէջ, որ զարմանքի կը մատնէին բոլոր ազգերն ու ժողովուրդները: Կար-գախօսը սկզբնական շրջանին, բնոյթը կը կրէր հրահանգի մը որ կը հրամայէր Հայերուն՝ սպաննել այն Թուրքերը, ո-րոնց պիտի հանդիպէին աջ ու ձախ՝ ա-մայի անկիւններու վրայ ու փողոցներու մէջ: Իսկ աւելի ետքը, երբ Ատրպէյճանի Թուրքերը շուտով վերականգնեցան ու կազմակերպուելով միացան, «Հա՞յ ես — Թո՞ւրք ես» կարգախօսն ալ ընդարձակեց իր իմաստին ու տարողութեան սահման-ները եւ հրաման դարձաւ սպաննել ա-մէն մահմետական անխտիր, ուր որ ալ հանդիպելու ըլլար ան: Եւ այսպիսով, ամէն Հայու համար արտօնելի նկատուե-ցաւ որեւէ Մահմետականի սպանութիւն, ինչ ժողովուրդի ալ որ պատկանելու ըլ-լար ան: Անձնական եւ նոյնիսկ խորհըր-դաւոր կեղծ կուսակցութեան մը հայր-ութենէն անդին չանցնող այս ծայրա-յեղ կուսակցամոլութիւնը, թէեւ ոչինչ չշահեցուց հայ հաւաքականութեան, ընդ-հակառակն մեծապէս բարերար արդիւնք ունեցաւ Ատրպէյճանի Թուրք ժողովուր-դին մօտ՝ փայլուն գիտակցութեան շըր-ջան մը բանալով անոր առջեւ:

Արդարեւ, մինչ երբ 1905ի հայկական սպանդներին՝ Թուրքերու դէմ ձեռնար-կուած սպանդին առջեւ բոլորովին ան-պատրաստ եւ անկազմակերպ, փախչելով, թաքնուելով, որսի հրացանով ու հին, ժամանակավրէպ զէնքերով դիմա-դրող Ատրպէյճանցիները, անհաւատալի կերպով կարճ ժամանակամիջոցի մը մէջ բաւական խոհական առումով զինուեցան եւ իրենց հողերէն վտարեցին Հայերն ու Ռուսերը, որոնք երկրին տնտեսական կեանքի մայր երակը իրենց հակակշռին տակ կը պահէին:

Տղաքը արդիական վարժարաններու մէջ կարդացնելով, անոնց նոր գիտելիքները ջամբելով եւ արդիական ըմբռնումներ պատուաստելով, Թուրքերը եւս սորվե-ցան դաժան ըլլալ այն թշնամիին դիմաց, որ դաժան եղած էր իրենց հանդէպ: Այդ թուականէն սկսեալ, Կովկասեան շրջանի բոլոր Թուրքերը իրարու կապուեցան խ-…կական հարազատ կապերով ու կազմեցին կանոնաւոր ազգային միասնականութիւն մը: Իրենց ականջներուն մէջ միշտ եւ ա-մէն վայրկեան ունենալով «Հա՞յ ես — Թո՞ւրք ես»ի կարգախօսին յաճախանքը, ամէն Թուրքի համար հայատեցութեան գրգիռ մը եւ թշնամանքի խորհրդանշան մը դարձաւ՝ վերականգնումի ճամբուն վրայ: Այնքան, որ «Թաթար» բացատ-րութիւնը, ռուսական ինչպիսի ճնշում-ներով բռնօրէն ընդունուած՝ այս ժողո-վուրդին կողմէ, ինքնաբերաբար տեղի տուաւ ժամանակի ընթացքին ու հայ կու-սակցականներու եւ կեղծ հայրենակիցնե-րու արարքներուն հետեւանքով սրբագրը-ուեցաւ ու ճշդուեցաւ «Թո՞ւրք ես» ըլլա-լով, այսինքն՝ իբրեւ Թուրք: Ասիկա ալ, ապագային համար եղաւ միակ գեղեցիկ յիշատակը սպանդին, Թուրք ժողովուր-դին ու մանաւանդ Ատրպէյճանցիներուն համար՝ իր նուէր:

(Տար.)

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՅՈՒՆԻՍ 18ի կոչին քսանամեակին առ-թիւ, ոգեկոչման արարողութիւն մը տե-ղի ունեցաւ, նախագահ տը Կոլի ներկա-յութեամբ, Մոն-Վալերիէն:

ԿԱՍԹՐՈ ՏԷՖԷՌ տակաւին չէ որոշած թէ թեկնածու պիտի մնա՞յ նախագահա-կան պաշտօնին: Մարսէյլ վերադարձին յայտարարած է՝ պէտք է մտածեմ:

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻՔ կրկին յարձակումի ան-ցած են Վիէթնամի մէջ:

ՅՈՒՆԱՍՏԱՆԻ Խորհրդարանը քուէար-կեց ժամանցումի ի նպաստ օրէնք մը:

ՄԱՌԵՇԱԼ ԹԻԹՕ Մոսկուա հասաւ պաշտօնական այցելութեան: Ընդունուե-ցաւ Միկոյեանի եւ Բրեժնեւի կողմէ:

ՊԵՐԼԺԻՈՅ կառավարութիւնը կազմե-լու պաշտօնը յանձնուեցաւ Փիէռ Հար-մէլի, 27 օրուան տագնապէ մը ետք:

ԳԵՐՄԱՆԻՈՅ վարչապետ Էրհարտ յայտարարեց թէ եւրոպական քաղաքա-կան միութեան հարցը բոլորովին տար-բեր է տնտեսական միութեան հարցէն:

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ երկու տիեզերագնացնե-րուն հետ, Փարիզ ժամանեց Միացեալ Նահանգներու փոխ-նախագահը՝ Հըմ-ֆրէ, որ տեսակցութիւն մը պիտի ունե-նայ տը Կոլի հետ, այսօր Կիրակի: Պիտի փորձեն բարելաւել երկու երկիրներու յարաբերութիւնները:

ԱՆԳԼԻԱԿԱՆ Համայնքներու ժողովին մէջ, բուռն տարակարծու-թիւններ կան Ուիլսընի նախաձեռնութեան նկատմամբ, խաղաղ լուծումի մը համար Հարաւային Վիէթնամի մէջ: Իզվեստիա-յի համար բրիտանական առաջարկու-թիւնները պարզապէս խաղ մըն են:

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼ կը վերսկսի իր շըր-ջապտոյտը Էօր-է-Լուառի նահանգը այցելելով:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ տիեզերագնաց Կոմա-րին Փարիզ հասած է: Առաջին անգամն է որ ռուս եւ ամերիկացի տիեզերագնացնե-րը իրարու պիտի հանդիպին:

ՍԷՆ-ՏՈՄԷՆԿԻ համար Ամերիկեան Պետութեանց Կազմակերպութիւնը ընտ-րութիւններ կ'առաջարկէ վեց ամիսէն եւ ընդհ. ներում:

ՓԵՔԻՆ վերջնականապէս մերժեց Խոր-հրդային Միութեան մասնակցութիւնը Ալժէրի Աֆրիկեա-ասիական ժողովին: Ալժե-րացիք նեղը մնացած են այս առթիւ, բայց պաշտօնական հակազդեցութիւն չեն ունեցած ցարդ:

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆ

Ցաւով կ'իմանանք որ Ուրբաթ օր ժա-մը 13ին, յետ երկարատեւ հիւանդու-թեան իր մահկանացուն կնքած է ընկեր Մկրտիչ Պարսամեան:

Ողբացեալը ծնած էր 1886 Մարտ 7ին Ակնայ Ապուչեխ գիւղը: Նախնական կըր-թութիւնը առած էր տեղւոյն նախակըր-թարանը:

1897ին կը կորսնցնէ իր փաստաբան հայրը, որ կը սպաննուէր ջարդարար: Երկու տարի յաճախած է Մէզրէի (Խար-բերդ) կեդրոնական վարժարանը, ուսու-ցիչ ունենալով Ռուբէն Զարդարեան, Յա-կոբ Սիմոնեան եւ Արշակ Մահտեսեան: Ապա կ'անցնի Կարին, Սանասարեան վար-ժարանը, ուր վեց տարի աշակերտելէ ետք, 1905ին կ'աւարտէ շրջանը եւ կը ստանայ վկայական: Մինչեւ 1922, կը վարէ ուսուցչական եւ տեսչական պաշ-տօններ Մէզրէի, Կարինի (Սանասար-եան), Տրապիզոնի, Զօրլուի, Գոնիայի եւ Սամաթիոյ մէջ, աւանդելով հայերէն, գրականութիւն պատմութիւն, գերմանե-րէն եւ ուսողական գիտութիւններ: Կը ձգէ Պոլիսը քեմալական յաղթանակէն ետք եւ կը հաստատուի Փարիզ:

Ողբացեալը գրել սկսած է 1907ին: Գը-րական իր առաջին աշխատանքն է Հայ-նէէն ոտանաւորի մը թարգմանութիւնը: Աշխատակցած է այդ շրջանին, Պոլսոյ Ա-րեւելքին եւ Սուրհանդակին: Եղած է «Ազատամարտ» օրաթերթին Կարինի թղթակիցը, կայծակ ստորագրութեամբ: Նոյն շրջանին Կարնոյ «Յառաջ»ին մէջ ստորագրած է զանազան յօդուածներ եւ գրական նամակներ՝ Արաքս ծածկանու-նով: Աշխատակցած է եղբօր՝ Միրուժան Պարսամեանի Շանթ հանդէսին:

Մ. Պարսամեանի առաջին գիրքն է՝ Ա-րիւնի տօնը, լոյս տեսած 1912ին, պատե-րազմական յուշեր եւ տպաւորութիւններ: Հրատարակած է գերմաներէնէ թարգմա-նութիւններ: Եղբօր գործակցութեամբ լոյս ընծայած է Կեանք եւ արուեստ պարբերականը: Իր վերջին գործն էր՝ Մեռնող գիւղին պատմութիւնը: Բազմա-թիւ ուսումնասիրութիւններ լոյս տեսած են հայ մամուլի մէջ, նուիրուած Օշակա-նի, Տիրան Չրաքեանի, Ա. Յարութիւն-եանի, Ռուբէն Զարդարեանի, Թլկատին-ցիի, Ա. Արփիարեանի, Զօհրապի եւն.: (Մեծ մասը լոյս տեսած են «Յառաջ»ի մէջ):

Անկախ գրական այս աշխատանքներէն, Մ. Պարսամեան հեղինակն էր հայերէն ընթերցանութեան դասագրքերու շարքի մը՝ Արարատ: Փարիզի մէջ, ուսուցչա-կան պաշտօն վարած է Դպրոցասէր Տիկ-նանց վարժարանին մէջ: Անդամ եղած է եկեղեցւոյ կրթական մարմնին եւ Փարի-զի Համազգային Մշակութային Միու-թեան, Հայ Նահատակ Գրագէտներու Ըն-կերութեան եւ Հայ Գրողներու Միու-թեան:

1957, Ապրիլ 27ին, յոբելենական հան-դէս մը տեղի կ'ունենար Փարիզի մէջ, նուիրուած իր կրթական եւ գրական գոր-ծունէութեան յիսնամեակին:

Քանի մը տարի առաջ, ծախած էր իր գրատունը, որ հայ մտաւորականներու ժամադրավայրը դարձած էր եւ ամիսնե-րէ ի վեր անկողին ինկած էր:

Յուղարկաւորութեան մանրամասնու-թիւնները տես՝ Դ. էջ:

Մեր ցաւակցութիւնները այրիին եւ զա-ւակներուն:

«ԱՌԷՔ ԿԵՐԱՅՔ», ՃԻՇԴ ԱՅՍՊԷՍ

(Բ. եւ վերջին մաս)

Տէրունական հինգ ափորիսմներ կան, Յովհաննու խմբագրութեամբ, ուր Յիսուս, փոխն ի փոխ, ինքզինք կ'անուանէ.

«Ես եմ հացն կենդանի» (Յովհ. Զ. 51):

«Ես եմ դուռն ոչխարաց» (Ժ. 7):

«Ես եմ հովիւն քաջ» (Ժ. 11):

«Ես եմ ճանապարհն» (ԺԴ. 6):

«Ես եմ որթն ճշմարիտ» (ԺԵ. 1):

Առաջինը արարողական ընդլայնում մը ունի Մատթէոսի մօտ (ԻԶ. 26): Շատեր, արարողական խօսքին քննութեան մէջ, զբաղած են միայն էական բային կրած փոփոխութեամբ, բայց ոչ ոք հետաքրքրուած է առէֆ բային գործածութեամբ:

Ահա այդ բային դիրքը քննելով է որ կը մերժեմ ստորակէտ դնել կամ շաղկապ՝ հոն ուր կը յաջորդէ կերայֆ բայը:

Լեզուական սքանչելի դաս մը՝ այս հարցը:

×

Գրելու արուեստը, ամէ՛ն լեզուի մէջ, կը հպատակի երկու ուժանց: Առաջինը կամ էականը, որ «գրնական եւ ղաւխորական կարգն եւ զօրէնս լեզուին պահէ», կը կոչուի քերականութիւն: Երկրորդը, որ «զանցանէ զհասարակաց սովորութեամբ», կը կոչուի գրագիտութիւն, — Բագրատունի, որ այս բաժանումը կը կատարէ, երկրորդը կը կոչէ «ձեւաւոր քերականութիւն», աւելի ճիշդ՝ ոճաբանութիւն (սթիլիսթիք), ըստ հիներուն՝ պերճախօսութիւն (ռեթորիք):

Ձեւաւոր քերականութեան մէջ կարեւոր գլուխ մը կը կազմէ աւելադրութիւնը, ֆրանսերէն՝ փլէոնասմ, (բառը, ծագումով յունարէն, կը նշանակէ առաւելումն, յորդառատութիւն):

Ի՞նչ է աւելադրութիւնը:

Դպրոցական այս հարցումին՝ դպրոցական աշակերտ մը պիտի պատասխանէր. — Զեղչումին հակառակը: Այսինքն գրութեան մէջ «աւելի ինչ դնել, կամ կրկնել՝ ոչ հարկաւոր ի լրումն իմաստիցն, այլ իբր ի զարդ եւ ի վայելչութիւն, կամ յառաւել բացայայտութիւն եւ կամ յազդուութիւն»:

Աւելադրութիւն կարելի է փորձել շաղկապներով, դերանուններով, բայերով, նոյնիսկ բառերու կցորդական մասնիկներով:

Բացատրութեան համար՝ պիտի տամ շաղկապներով եւ դերանուններով կատարուած մէկ-երկու օրինակ աւելադրութեան, նախ քան բայական օրինակները:

Շաղկապով. — «Զարեաց արուեստագէտք՝ արժանի այնպիսի յուսոյ ե՛ւ որք գործենն, ե՛ւ որք փափաքեն, ե՛ւ որք պաշտենն» (Իմաստ. ԺԵ. 6):

Նոյն ձեւը՝ Նարեկացիի մօտ. — «Մխիթարէս մատնէ կորստեանն ե՛ւ զզջումն ուժգնապէս, ե՛ւ մեղանչելն մոլեղնաբար» (Ողբերգ. Ժ. 1):

Այս երկու օրինակներուն մէջ ԵՒ շաղկապները կարելի է ջնջել՝ առանց մը նաւելու նախադասութեանց: Անոնք գրուած են իբրեւ ոճական ձեւ: Յատկապէս դատեցի այս երկու օրինակները, որոնց մէջ ԵՒ շաղկապը շեշտաւորուած է՝ հակառակ աւանդութեանց, (այս շաղկապը շեշտ չ'առներ երբեք, — այստեղ ոչ միայն աւելադրութիւն է շաղկապը, այլ եւ շեշտը, սովորականէն դուրս վայելչութիւն մը տալու համար նախադասութեան):

Էական բայի գործածութեամբ. — «Ե՛մ ե՛մ եւ ես մահկանացու հանգոյն ամենեցուն» (Իմաստ. Է. 1): Ոչ մէկ օտար թարգմանութիւն գեղեցիկ է այսքան: Ո՛չ իսկ յունարէնը: Եսայի ունի մօտաւորապէս նման ձեւ մը. «Ե՛ս եմ, ե՛ս եմ» (Գլ. ԽԳ. 11 եւ 25): Աշխարհաբար թարգմանութիւնը, ողորմելի՛, խղճալի՛ միշտ... բութով. «Ես եմ՝ ես եմ»:

Յ. Գ. Մրմրեան եւս օգտագործած է այս ձեւը՝ Պուալոյի գործին թարգմանութեան մէջ. «Ե՛ն ե՛ն եւ գրիչք, զոյգ անթափանց խրթնութեամբ՝ միշտ զմտաց խորհուրդս ունի պատեալ ամբ» (Ա. Երգ, 183):

Համանիշի պակասութիւնը չէ պատճառը, եթէ բառ կը կրկնէ մեր Մեծասքանչը. «Բազում ծուխս ծխին ամենայն մարմինք» (Առակք. ԻԶ. 10): Կամ՝ «Նիրհէին զնիրհս իւրեանց» (Երեմ. ԽԳ. 31):

Բոլոր այս օրինակներուն մէջ գրուած են բառեր, կրկնուած են բայեր յումպէտս, աւելորդաբար, — այսինքն՝ ոչինչ կը կորսնցնէ խօսքը իմաստի տեսակէտով, եթէ վերցնենք այդ յաւելեալ բառերը: Բայց անոնք գրուած են յա՛տկապէս, գեղագիտական պահանջով, իբրեւ զարդ, եղանակաւորելու, զօրացնելու, սաստկացնելու համար խօսքին ուժը, վայելուչ դարձնելու նպատակով արտայայտութիւնը, սովորական առութեան մը ձեւէն դուրս հանելու համար պարբերութիւնը:

Եւ սակայն, բոլոր այս օրինակներուն մէջ բառերը կը պահեն իրենց ինքնութիւնը, — բայը բայ է, շաղկապը շաղկապ: Միայն թէ կրկնուած, ուրեմն աւելի գրուած: Ահա թէ ինչո՛ւ աւելադրութիւն կոչուած:

Ձեւ մը եւս կայ, որ աւելադրութիւն է, բայց բառը իր իմաստով չէ որ կը միջամտէ: Այս պատճառով այլեւս փլէոնասմ չի կոչուիր, այլ էքսփլեթիվ, — հայերէն կը կոչենք թարմատար:

Դերանուններու գործածութեամբ. — Առնենք նախ ֆրանսերէն օրինակ մը. «Փռան-ՄՈՒԱ լը պռն փարրի» (Պուալօ): Կամ՝ «Ք'օն ՄԸ լը փանտ» (Մոլիէր): Այս երկու օրինակներուն մէջ՝ մուա եւ մը աւելորդ են, կարգուած չեն խօսքին՝ իրենց իմաստով: Օրինակ մը եւս, որ դարձած է դասական. «Փոռնէ-ՄՈՒԱ սը մուշուար»: Այստեղ, դերանունը օժանդական կամ իմաստաբանական որեւէ կապ չունի նախադասութեան մէջ: Ն. Բիւզանդացի, այս օրինակը տալով, կ'ըսէ. «Որում նման է եւ ի Հայումս՝ Առէֆ ԻՆՁ չորս սափորս ջրոյ»: Միայն է, յունաբանութիւն է այս օրինակը, որ քաղուած է Աստուածաշունչ Մատեանէն (Գ. Թագ. ԺԸ. 34, — յունարէնին մէջ կը տարբերի թուահամարը): Արդարեւ, ֆրանսերէնը, որ վարժութիւն ունի յումպէտս դերանուն գործածելու, նետած է դերանունը, մինչ յունարէնը կը պահէ. «Լավէթէ ՄԻ թեսարաս իտրաս իտաթոս»: Ուրեմն հայերէնը բառացի հետեւած է յունարէնին, — այս ոճը հայեցի չէ:

Ահաւասիկ պարբերութիւնը իր ամբողջութեան մէջ. — «Առէք ինձ չորս սափորս ջրոյ, եւ հեղէք ի վերայ ողջակիզիդ եւ ի վերայ չերտիցդ»:

Կրնա՞ք տեղ մը խօթել ինձ դերանունը՝ իմաստը պահելու եւ խօսքին կապելու պայմանով: Աշխարհաբա՛րն անգամ նետեր է զայն, (դէթ մէկ անգամ չխտակ է քալեր), անշուշտ հետեւելով... Եանքիներուն:

Ահա այս օրինակով կուգանք հանելու փուշը:

Նոյն այս լավէթէ(*) բայն է որ գործածուած է առէֆ կերայֆ խօսքին մէջ, այսպէս. «Լավէթէ ֆակէթէ» (Մատթ. ԻԶ. 26): Արդ յունարէն բնագրին մէջ ոչ ստորակէտ կայ, ոչ ալ շաղկապ: Եւ այստեղ լավէթէ, կամ հայերէն՝ առէֆ բառը կը կոչուի էքսփլեթիվ, այսինքն թարմատար, այսինքն «առ ի զարդուէ եղեալ», այսինքն կորսնցուցած իր սեփական իմաստը, այսինքն «առէք» չի նշանակեր առէք: Կրցա՞յ հասկցնել անծանօթ նամակագրիս:

Այս էքսփլեթիվ, թարմատար կոչուած ձեւն է որ, անկախաբար յունարէնէն, մեր լեզուին հարստութիւնը կը կազմէ: Կ'ըսեն թէ ասորական լեզուն եւս ունի այս վարժութիւնը, — կը մնայ ստուգել:

Հայերէն լեզուն կը սիրէ կրկնութիւնը, կրկնութեամբ ստեղծած է նոր բառեր, (օրինակ՝ հեղեղ): Կրկնութիւնը կը կատարէ «ի հաստատութիւն եւ ի սաստկութիւն» (Ի Պէտս Զարգացելոց, էջ 271): Ամէնէն գեղեցիկ ձեւը նոյն բային կրկնութեամբ չէ որ կը ստեղծուի, այլ հակիմաստ բայի մը հետ միութեամբ: Օրինակ. «Ե՛կ երթամբ շրջիմք ի դաշտ գրոսանալ» (Ծննդ. Դ. 8): Կամ՝ «Ե՛կ երթիցուք ի դաշտ»: Միայն է հասկնալ «Եկայք եւ երթանք», ինչպէս «առէք կերայք» սխալ է հասկնալ «առէք եւ կերէք»: Ուրեմն, «եկ» թարմատար է, արդարեւ «Ե՛կ երթիցուք ի դաշտ» խօսքը ֆրանսերէն թարգմանուած է «ալոն զ'օ շան», ֆրանսերէնը հոս նետած է թարմատարը:

Եթէ «առէք կերայք» խօսքին մէջ շաղկապ պիտի դնէք կամ ստորակէտ, կը խնդրեմ, ֆրանսերէն թարգմանեցէք սա խօսքը եւ տեսնեմ. «Առէք փախիցուք ի Սիոն» (Երեմ. Դ. 6): «Առէք», առակէտով կամ շաղկապով, բայց ինչ պիտի... առնէք: Թարմատար գործածելով կրնաք նման ձեւեր ստեղծել ոչ միայն «առէք» կամ «առ», այլ եւ «արիք» կամ «արի», նաեւ «ա՛ծ» հրամայականներով, որոնք «իբրեւ յորդորական միջարկութիւն կ'աւելցուին խօսքին սկիզբը» (Աւետիքեան-Ջալալեան Քերականութիւն, էջ 370):

Օրինակ մը եւս. «Առեն նոքա արքային. — Առ արա զոր ասեմք քեզ» (Փաւստոս Բիւզանդ, Դ. 54): Մալխասեան աշխարհաբարի կը վերածէ այսպէս. «Արա ինչ որ քեզ ասում ենք»: Պէտք է խոստովանիլ թէ բնագրի այլ օրինակի մը մէջ կը պակսի «յորդորական միջարկութիւնը», բայց կարեւոր չէ: Ես բացատրեցի միտքս, բաւական է:

Թարմատար գործածուած բառերու օրինակներ ունինք նաեւ միջնադարեան մեր տաղասացներուն լեզուին մէջ: Ապացոյց որ ընիկ հայեցի ձեւ է այս, նոյնիսկ ժողովրդական: Առանձին յօդուածի նիւթ է բացատրել այս թարմատար ձեւերուն պատմական ծագումը, որ կը հասնի, ինչպէս բոլոր միջարկութիւններու ծագումը, մինչեւ քաղաքակրթութեան նախնական շրջանները:

Եզրակացութիւն. — «Առէք կերայք» խօսքին մէջ առաջին բայը թարմատար է, զոր կարելի չէ բաժնել գլխաւոր բայէն՝ ստորակէտով կամ շաղկապով: Այս խօսքին մէջ «առէք» չի նշանակեր առնել, բռնել, վերցնել:

«Առէք» հայերէնի մէջ, այստեղ, թարմատար է:

Թարմատար է համապատասխանը նաեւ յունարէնի մէջ: Եթէ յունարէնը պէտք տեսնէր պահպանել բային իմաստը անկախօրէն, վերցնել ու բռնելը առնել իմաստով, այսինքն «ուտել» նշանակութեամբ, կը գործածէր յատուկ բառ, (օրինակ՝ «առնել» բայ մը կայ, որ մակբայով գործածուած՝ կը նշանակէ ուտել):

Գոցենք փակագիծը եւ անցնինք քրիստոսաբանական վէճին, հետեւելով պատմութեան, պղտոր լոկորէայէն դուրս հանելու համար Հայոց եկեղեցիին պայծառ եւ իմաստուն դիմագիծը:

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

(*) Արիստոփանի մէկ կատակերգութեան մէջ (Պիծակները, 835), բառախաղ մը կատարուած է այս բառին բունով, որ գործածուած է իբրեւ շունի անուն:

ԵՍ ՏԷՐ-ԶՕՐԻ ԴԺՈԽՔԷՆ ՓԱԽԱԾ ԵՄ

Պառկեցայ գետնին վրայ, յետոյ առանց աղմուկ հանելու՝ երբեմն չորս ոտքի վրայ, երբեմն փորի վրայ, սողալով անցայ երկու պահակներու մէջտեղէն: Բոլորը խոր քունի մէջ էին:

Քիչ մը եւս սողացի, շղթային դուրս ելած էի:

Ոտքի կանգնեցայ: Կակուղ աւազին վրայ անշշուկ, շունչս բռնած, քալելով հեռացայ:

Խաւար էր:

Ոչ ուղղութիւնս գիտէի, ոչ ալ որեւէ բանի մասին կը մտածէի այդ պահուն: Այլ միայն հեռանալ Չէչէններու շղթայէն: Բաւական քալելէ ետք՝ նստայ:

Անուշ քուն ու բարի երա՜զ, ըսի միտքիս եռեւս մնացողներուն: Ոտքի ելայ եւ արագօրէն հեռացայ Չէչէններուն շղթային հակառակ ուղղութեամբ: Յետոյ սկսայ վազել: Ապահովութիւն զգալէ ետք, դարձեալ նստայ՝ հանգչելու եւ ընելիքս որոշելու համար: Յետոյ շնորհակալութիւն յայտնեցի Աստուծոյ, որ այս շղթայէն ազատեց զիս:

Խնդիրն այն էր, որ հիմա ի՞նչպէս պիտի օգտագործէի ազատութիւնս: Մինակ անծայրածիր անապատին մէջ: Եփրատ հասնելու համար հարկ էր քալել մէկ շաբաթ, ճամբաս չկորսնցնելու պայմանով: Ի՞նչպէս կարել այդ ճամբան՝ առանց ջուրի: Փախուստի որոշումս տալու ժամանակ՝ փորձառու մարդոց հարցուցած էի թէ ի՛նչպէս կրնայի գտնել ուղղութիւնս: Ու քարտէզ մը չըրած էի:

Ոտքի ելայ, եւ սկսայ քալել մութին մէջ:

Քալեցի մինչեւ առաւօտ:

Երբ լուսցաւ, տեսայ բլրակ մը, ինծի մօտիկ: Բարձրացայ բլրակին վրայ: Քարեր հաւաքեցի, իրարու վրայ շարեցի, քառակուսի մը կազմեցի, մէջը երկնցայ, պառկեցայ եւ քնացայ:

Երկար քնացեր էի ու դեռ պիտի քնանայի՝ եթէ արեւին ջերմութիւնը չարթնցնէր զիս:

Ելայ, ծունկի եկայ եւ սկսայ աղօթել:

— Փա՛ռք քեզ, Աստուած իմ, դուն որ ազատեցիր զիս ու մինչեւ հոս բերիր, կ'աղաչեմ, այնպէս ըրէ որ ասկէ ետքն ալ ազատես զիս ամէն փորձանքէ: Գրպանս փոքրիկ շիշով ջուր ունիմ եւ ֆրանսական ոսկի մը: Ջհատած՝ ազատիմ: Բայց եւ այնպէս թող քու կամքդ ըլլայ:

Ջուրի շիշը գրպանէս հանեցի, քանի մը ումպ խմեցի եւ ճամբայ ելայ:

Երբ վար կ'իջնէի բլրակէն, մօտակայ բլրակի մը ետեւը տեսայ չորս հոգի: Ապահովաբար Հայեր են, ըսի միտքիս, ինծի պէս փախստական: Պոռացի, նշան ըրի: Երբ զիս տեսան, իմ կողմս եկան:

Ծանօթացանք: Նոյն դժբախտութեան մատնուած զոհեր:

Սկսանք քալել: Քանի մը ժամ ետքը հանդիպեցանք ուրիշներու, վեց հոգի: Մեր թիւը եղաւ տասնեւմէկ: Շարունակեցինք ճամբան:

Երբ կ'անցնէինք երկու բլուրներու մէջտեղէն, յարմար տեսանք նստիլ հանգչիլ պահ մը:

Վեց ընկերները ըսին թէ առաւօտուն տեսած են արաբ ձիաւոր մը, զինուած: Այս որ լսեցինք, ըսինք թէ լաւ չէ նստիլ հանգստանալ ու ժամանակ կորսնցնել: Հեռացանք:

Ճիշդ այդ վայրկեանին՝ զէնք մը պայթեցաւ բլուրին վրայէն, մեր ուղղութեամբ: Եւ ճիշդ քովս նստած ընկերոջ ոտքին հանդիպեցաւ: Քաջ եւ անվախ էին ընկերներս, բարձրացան բլուրին վրայ՝ բաժնուելով երեք խումբի, պաշարելու ձեւով: Իրենց նպատակն էր յարձակիլ երեք կողմէն: Զէնք պարպողը ամէն անգամ որ կը կրակէր, մինչեւ նոր փամփուշտ մը տեղաւորելը հրացանին մէջ՝ կը փախչէր, տեսնելով որ շատ էինք թիւով: Բայց ոչ ինք կրցաւ մեզմէ մէկը զարնել, ոչ ալ մենք կրցանք զինք բռնել, ու փախաւ կորսուեցաւ:

— Հեռանանք, շուտ հեռանանք, որովհետեւ մարդը կ'երթայ լուր կուտայ եւ ընկերներով կը վերադառնայ, հետապնդելու համար մեզ:

Մեր վիրաւոր ընկերոջ ոտքը կապեցինք, երկու հոգիով անութները մտած եւ իյնալով ելլելով, որքան կրնայինք աճապարելով հեռացանք վտանգաւոր վայրէն:

Բաւական ճամբայ կարելէ ետք, տեսանք որ մեր ընկերոջ վէրքը վտանգաւոր է: Փամփուշտը ճիշդ ծունկին հանդիպած էր եւ շատ արիւն կորսնցուցած էր:

— Ընկերնե՛ր, ըսաւ վիրաւորը, ես այլեւս պիտի չկարենամ քալել: Իմ ճակատագիրս ա՛յս է եղեր, ձգեցէք զիս եւ բախտիս: Ես պիտի նստիմ այստեղ: Դուք աճապարեցէք, հեռացէք:

Շատ տխուր էինք, յուզուեցանք: Բայց ի՞նչ կրնայինք ընել: Համբուրեցինք զինք, մնաս բարով ըսինք եւ բաժնուեցանք:

— Երթաք բարով, եթէ ողջ մնաք, պատմեցէք մեր քաշածները, թող ողջ իմանայ, թող ողջ մնացողները իմանան:

Այս վիրաւոր ընկերը Այնթապցի էր, Խանճի Կապէ կը կոչուէր, երկարահասակ էր, ու քիթին վրայ կտրուածի սպի ունէր:

ՍՏԵՓԱՆ ՄԻՍԹԻՃԵԱՆ

(17 Շար.)

ԼԷՈՆԱՐՏՕ ՏԱ ՎԻՆՉԻ Ի ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Ա.

ԽՄԲ.— Կոստան Զարեան, ամէն պատեհութիւն շահագործելու իր վարժութեամբ, այս վերջին տարիներուն՝ գիտութեան մը բնոյթ ձեւով շատ խօսեցաւ Լէոնարտօ տա Վինչիի մասին, արտասահմանի մէջ, Հայաստանի մէջ: Հանդէս Ամսօրեայի մէկ թիւէն (1889 Յունիս) կը քաղենք հետեւեալ յօդուածը՝ յօգուտ ··· գիտ բնոյթներուն: Յօդուածը բնագրէն տառադարձուած է ծանօթութիւններով, աղբիւրներու երկար թուումով, զորս չենք կրնար արտատպել՝ տպագրական դժուարութեանց պատճառաւ: Հետաքրքրողը կրնայ դիմել Հանդէս Ամսօրեայի հաւաքածոյին:

Իտալիոյ ամենամեծ եւ հանճարեղ նկարիչներէն մին է Լէոնարտօ տա Վինչի, ծնեալ 1452ին ի Վինչի, մօտ ի Փլորենտիա, եւ վախճանեալ 1519ին ի Գաղղիա: Բայց ինչպէս որ իւր հրաշակերտ նկարուց եւ քանդակաց շատերը կորսուած են այսօր, նոյնպէս եւ իւր սքանչելի գրութեանց մէկ մասը կորսուած է եւ մնացեալք մեծաւ մասամբ անծանօթ էին: Ծանօթ էին միայն Ուսումնասիրութիւն մը նկարչութեան (իտալերէն) եւ հատուած մը Ուսումնասիրութիւն Մարդկային Մարմնի շարժումներու գործէն (Փրանսերէն): Անծանօթ էին նմանապէս իւր կենաց շատ պարագաներն, որոնք կրնային լուսաւորել՝ եթէ նկարչին ցիրուցան մնացած հատակոտոր ձեռագիր գրութիւնքն հրատարակուէին:

Եւ իրօք նորանոր հետաքրքրական տեղեկութիւններ ստացանք այս երեւելի նկարչին վարուց ու գործոց վրայ, երբ Ժան Փօլ Ռիխթէր, ասպետ Պաւարական Ս. Միքայէլի կարգին, հրատարակեց Լէոնարտոյի այս ձեռագիրները հետեւեալ վերնագրաւ.— Գրական աշխատութիւնք Լէոնարտոյի տա Վինչի, հաւաքեալ եւ հրատարակեալ սկզբնական ձեռագիրներէն, տպ. Լոնտոն, 1883, երկու շքեղ հատորներ, իտալերէն բնագրաւ եւ անգլերէն թարգմանութեամբ, ընդարձակ ծանօթութիւններով եւ նկարչին բոլոր ծրագիրներուն եւ նախագիծներուն, նմանապէս եւ ձեռագրաց իւրաքանչիւր թերթերուն արեւագրութեամբ հանուած ճշգրտապատկերներով (փաք - սիմիլի): Այսպէս, միայն Բ. հատորը կը բովանդակէ 122 արեւագրական մեծ պատկերներ, թող բնագրին մէջ տպուած մանր նկարները:

Այս հետաքրքրական տեղեկութեանց մին ալ այն է մեզի համար, որ Լէոնարտոյի ձեռագրաց մէջ գտնուեցան նամակներ, զորոնք հեղինակը գրած է ի Հայաստանէ առ երեւելի պաշտօնատարս եգիպտական սուլթանաց: Ասոնց մէջ Լէոնարտօ յայտնի կ'ընէ թէ կը շրջի ի լերինս Հայաստանի, ուր ուղեւորած է հրամանաւ եւ յանձնարարութեամբ եգիպտական կառավարութեան՝ այնպիսի ատեն մը, երբ Եգիպտացիք, որոնք գրեթէ մէկ դար տիրած էին Կիլիկիոյ եւ շրջակայից, եւ երբ Օսմանեանք իրարու հետ կը մրցէին այս երկիրներուն համար:

Բայց որովհետեւ Լէոնարտոյի կենսագրութիւնքն այսպիսի հեռաւոր ճանապարհորդութիւն մը ամենեւին չեն յիշեր, ծագեցան այլեւայլ կասկածներ ու ենթադրութիւններ, որոնք հաստատուն կռուան մը չունին: Առաջին ենթադրութիւնն այն է թէ զուտ եգիպտական կառավարութեան մէջ եղող անծանօթ իտալացի ճանապարհորդ մը ճանապարհորդած ըլլայ ի Հայաստան եւ Լէոնարտօ անոր տեղեկագրութիւններն ընդօրինակած ըլլայ, ենթադրութիւն մը, որուն անհիմն ըլլալն անկէ ալ կը տեսնուի որ այս նամակներուն բնագիրներն չեն պարզագրուած, ինչպէս ըլլալու է ընդօրինակութիւն մը, այլ նախագիծ նամակներ են միայն, որոնց վրայ ուղղութիւնք եւ սրբագրութիւնք եղած են հեղինակէն: Թող եւ զայն՝ որ այն ատեն բոլոր էինք, (ինչպէս մտադիր կ'ընէ հրատարակիչն, հատոր Բ. էջ 382), այս անծանօթ անձը նոյն լեզուի ոճը եւ Լէոնարտոյի յատուկ ուղղագրութիւնն ու գիրը, եւ նաեւ նոյն մտածութեանց շարքն ունենալու էր Լէոնարտոյի հետ:

Աւելի ծանրակշիռ է ուրիշ կարծիք մը, զոր առաւել ի մերձաւոր նկատելու ենք: Այս կարծիքն յայնմ կը կայանայ, որ կ'ընդունի թէ Լէոնարտոյի են իրօք այս նամակաց հատակոտորք, բայց ոչ եթէ իրական ճանապարհորդութեան մը տեղեկագրութիւնք են, այլ թէ Լէոնարտօ ուզած ըլլայ գրել վէպ մը, որուն տեսարան ընտրած է զՀայաստան, եւ այս վէպն գրած ըլլայ թղթակցութեան ձեւով, որով մենք այժմ կը խաբուինք՝ կարծելով թէ ուղեգրութիւն մըն է: Այս կարծիքը պաշտպանած է Փրոֆ. Կովի, երբ գրոցս հրատարակիչը, ասպետ Ռիխթէր, գտնելով այս նամակները Քոտէքս Ատլանթիքուս կոչուած Լէոնարտոյի ձեռագրաց հաւաքածոյին մէջ՝ հրատարակեց թուղթ մը գերմանական պարբերաթերթի մը մէջ:

Սակայն դժուարաւ կրնայ ընդունելի ըլլալ այսպիսի կարծիք մը: Նախ որ — յինքեան նկատեալ — լոկ ենթադրութիւն մըն է եւ ոչ աւելի, որով՝ եթէ նաեւ առանց ուրիշ հիման ալ ընդունուէր այս ճանապարհորդութեան իրականութիւնը, ոչ ոք կրնար ստիպել որ թողուի ի բաց այս կարծիքն, երբ այս նամակներուն խօսքերուն բնական իմաստն այս կողմն աւելի զօրաւոր կ'ընծայեցնէ քան հակառակ վիպական գրութիւնը: Հակառակ կողման գլխաւոր նեցուկն այն է որ Լէոնարտոյի կենսագրութիւնք չեն յիշեր այսպիսի մեծ ճանապարհորդութիւն մը: Բայց այս տարակուսութիւնն անզօր է, այնու որ Լէոնարտոյի կենաց ու գործոց շատ պարագաներ անծանօթ մնացած էին, մինչեւ որ յիշեալ ձեռագիրք ի լոյս ընծայուեցան կամ գէթ ծանօթացան: Այն կենսագրութիւնք չեն պատմեր նաեւ այնպիսի ուրիշ դէպքեր, զորոնք մերժել չենք կրնար միայն այս պատճառաւ:

Այսպէս գիտենք որ Լէոնարտօ միտք ունի ծածկարար շրջագայութիւն ընելու Հռոմէն ի Նէապոլիս, զոր չեն յիշեր իւր կենսագիրները: Գիտենք որ Լէոնարտօ ի Ֆրիուլի իբրեւ ճարտարապետ գործած է, եւ այլ այսպիսի պարագաներ, զորոնք չեն յիշեր այն կենսագրութիւնք:

Չի կրնար ցուցուիլ նաեւ Լէոնարտոյի կենսագրութեանց մէջ պարագայ մը, որ հակառակ ըլլէ այս գիտաց: Ամենեւին տեղեկութիւն չունինք թէ ո՛ւր էր եւ ի՛նչ կ'ընէր Լէոնարտօ 1482էն մինչեւ 1486: Այս ժամանակի մէջ կրնանք զետեղել, ուրեմն, իւր այս ուղեւորութիւնը: Եւ եթէ լաւ մտադիր ըլլանք այս նամակներուն, չենք գտներ անոնց մէջ այնպիսի կէտ մը, որ կարենայ ստիպել մեզ ընդունելու թէ Լէոնարտօ այն կողմերն աւելի մնացած ըլլայ քան 1 - 2 տարի՝ եգիպտական կառավարութենէ իրեն տրուած յանձնարարութեան մը պատճառաւ:

Դարձեալ Լէոնարտօ իւր աշխարհագրական ծանօթութեանց մէջ յաճախ արեւելքի վրայ կը խօսի: (ԽՄԲ.— Յօդուածագիրը, որ ապահովաբար Հ. Յ. Տաշեանն է, իր այս բոլոր կարծիքները կը հիմնէ նամակներէն քաղուած վկայութեանց վրայ, ցոյց տալով էջերը, ուր Լէոնարտօ կը խօսի Կարմիր ծովին, Նեղոսին, Ասիական ժողովուրդներու սովորութեանց, Կասպից ծովին, Տարտանէլին, Կ. Պոլսոյ, Կեդր. Ասիոյ վրայ, որոնց մէջ խառն, թէեւ սակաւ եւ անցողակի, յիշատակութիւններ կան նաեւ Հայաստանի վրայ եւ չորեքտողեան հատուածիկ մը Եփրատի վրայ):

Այս տեղեկութիւնները դժուարաւ կրնան մեկնուիլ՝ եթէ հեղինակը գէթ շատերը անձամբ տեսած չըլլայ: Բաց աստի՝ Լէոնարտոյի ձեռագրաց մէջ կը գտնուին նաեւ Տաւրոս լերանց քանի մը ստուերագիծք, Հայաստանի աշխարհացոյց մը: Բանագրօսութիւն է մեկնելը թէ Լէոնարտօ գծագրած ըլլայ զանոնք, որպէսզի իւր վէպն աւելի եւս լուսաւորէ: Գէթ այս նորանշան վէպը լուսաւորելու համար՝ ամենեւին կապակցութիւն չունի ուրիշ ստուերագիծ մը, որ կը ներկայացնէ երեք հայ գլուխներ, երեք այլեւայլ դիրքով:

(Շար.)

ՋԱՆԱԶԱՆ

Մոլիէռ եւ Մադլէն Պէժառ տասը տարիէ ի վեր միասին կ'աշխատէին: Մադլէն կը շարունակէ սիրել Մոլիէռը: Սակայն այս վերջինը քառասուն տարեկանը անց, իրմէ պզտիկով, խելայեղօրէն սիրահարած է Մադլէնի քրոջ՝ Արմանտի, որ հազիւ տասնըվեց տարեկան է:

Փառասէր Արմանտ կ'ամուսնանայ Մոլիէռի հետ, որ թագաւորին կողմէ գնահատուած համբաւաւոր հեղինակ մըն էր այդ շրջանին եւ թատերախումբի ալ տնօրէն:

Մոլիէռի դէմ իսկոյն նախանձոտներու իրական զինակցութիւն մը կը կազմուի: Շատեր նախանձելով Մոլիէռի վայելած արքայական շնորհներէն, կը ջանան մինչեւ իսկ զրպարտութիւններով արատաւորել զայն:

Սակայն թագաւորը ոչ միայն չի հաւատար այդ զրպարտութիւններուն, այլ նաեւ քաջալերելու համար Մոլիէռը, կը խնդրէ մեծ թատերագրէն Վերսայլի արքունիքին համար պատրաստել թատերգութիւն մը:

«Կծծի»ին հեղինակը շաբաթ մը ունի միայն գրելու համար թագաւորին կողմէ ապսպրուած թատերգութիւնը եւ թափանցելով վեհապետին խորհուրդին, կը գրէ իր երգիծաբանութիւնը արքունիքին եւ պալատականներու դէմ՝ «Վերսայլի յանպատրաստից» (Էմբրոմբթիւ տը Վերսայլ) մեծ յաղթանակ մը կ'ապահովէ Մոլիէռի:

ՀԱՅՐԵՆԱԿՑԱԿԱՆ

Սեբաստիոյ Մուրատ Ուսումնասիրացի ընդհանուր անդամական ժողովը տեղի ունեցաւ Մայիս 23ին, Խրիմեան վարժարանի սրահին մէջ:

Այս ժողովին ընտրուեցաւ նոր վարչութիւնը հետեւեալ կազմով — Հայկազուն Քէֆէլեան (Ատենապետ), Միհրան Շիրվանեան (քարտուղար), Նշան Հայթայեան (փոխ - քարտուղար), Լութֆիք Քաչիքէմանեան:

Նորընտիր վարչութիւնը կը յուսայ, որ բոլոր Սեբաստացիները պիտի միանան մեծ հերոսին անունը կրող այս միութեան եւ իրենց համատեղ ջանքերով վառ եւ կենդանի պիտի պահեն միութեան նպատակները: Ազգապահպանման մեր աշխատանքներուն մէջ ամէն մէկ հայրենակցի օժանդակութիւնը կշիռ մը ունի:

— Ի՞նչ տարբերութիւն կայ համայնավարութեան եւ դրամատիրութեան միջեւ:

= Դրամատիրութիւնը մարդուն շահագործումն է մարդուն կողմէ, իսկ ընկերվարութիւնը՝ ճիշդ հակառակը:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (253)

ԷԿԵՐԻ ** ** ԱՍՏՂԵՐԸ

Սակայն սենեակին երկու անկիններուն մէջ երկու փլուածքներ կային. երկուքէն ո՞ր մէկն էր արդեօք ճամբան:

Փլուածքին մէկուն վրայ մարդու բռունցքի մեծութեամբ ծակ մը կար, միւսին մէկ կողմն ալ նեղ ճեղքի պէս բան մը:

— Ճամբան երկուքի կը ճիւղաւորուի հոս,— ըսաւ Նիկողոս, — հիմա հարցը հոն է թէ ո՞րը սկսելու ենք:

Քարերուն վրայ ելաւ ու մոմը ծակին առջեւ բռնեց: Բոցը շարժեցաւ:

Ձախակողմի ծակն ալ փորձեց, սակայն բոցը անշարժ մնաց:

Մոմը գլխարկին վրայ անցուց ու ամէնէն վերի քարին կառչեցաւ, Եւան ալ օգնեց իրեն: Քարը տնքալով գլորեցաւ միւսներուն վրայէն:

— Հատ մըն ալ, — ըսաւ Նիկողոս:

Նորէն քար մը բռնեց, սակայն տեղիք չտուաւ:

— Նախ պէտք է քովէն փոքրերը հանել:

Բահը առաւ ու քարին չորս կողմը քերեց ու նորէն փորձեց: Քարը սկսաւ շարժիլ:

Նիկողոս երկար շունչ մը քաշեց ու դէմքը սրբեց:

— Յոգնած եմ:

— Քիչ մը հանգչինք, — կը հեւար Եւա ալ:

Ու քարի մը վրայ նստան:

Նիկողոս պատին կռթնեցաւ ու անմիջապէս քնացաւ:

Եւան ալ թմրած էր ու յոգնութենէն մեռածի պէս եղած, հագուստը մինչեւ ծունկերը թաց ու ցեխոտ, իսկ ձեռքը արիւնոտ: Մազերը շարունակական ծռելէն քակուեր էին, ու կէս մը վերնագլխուն մէջ ամփոփած էր կէս մըն ալ դուրս ինկած կը ծածանէին վզին շուրջ:

Մոմը առաւ ու երկու ծակերն ալ քննեց:

Ալ միեւնոյնն էր, որմէ ալ երթային, կարեւորը ծակէն անցնիլն էր:

— Քիչ մը հանգիստ առնենք, — ըսաւ ինքնիրեն ու մոմը քարի մը վրայ փակցուց.— բայց պիտի չքնանամ, ոչ, միայն քիչ մը հանգիստ պիտի առնեմ:

Ու մինչ ետեւ կռթնեցաւ մեղմ դղրդոց մը լսեց իրենց եկած կողմէն:

Յօնքերը պռստած մտիկ ըրաւ. արդեօք դղրդիւնը դուրսէ՞ն է թէ ներսէն:

Գետնուղիի խորէն լոյսի կարմիր ճառագայթ մը ցոլաց:

— Նիկողոս — ճչաց Եւա:

Եւ սկսաւ ցնցել տղան.

— Կուգան:

Տղան թմրած բարձրացուց թարթիչները.

— Կուգան,— կրկնեց Եւա յուսահատ:

Ու ձեռքը սուրին տարաւ:

Սակայն սուրին երախակալը միայն մնացած էր. փլուածքներուն մէկուն քով թողուցած էր մնացածը, երբ քար մը հանելու կ'աշխատէին. գօտիին մէջ մխուած եաթաղանները բոլորն ալ կոտրած էին աշխատութեան միջոցին, մինչեւ իսկ ըղմելին: Ոչինչ ունէին իրենց քով:

Լոյսը երթալով կը զօրանար:

Եւա բոլոր ուժը հաւաքած քարին վրայ նետուեցաւ, Նիկողոս ալ: Մոմերնին մարեցաւ: Քարը շարժեցաւ, բայց տեղի չտուաւ:

Սարսափէն քար կտրած կը դիտէին թէ ինչպէս խաւարէն դուրս կ'ելլէր ջահակիր վաճառականը, ու քովէն՝ կախուած պեխերով մարմնեղ աղան որուն գօտիին մէջ եաթաղանները կը շողշողային:

Յաջորդ վայրկեանին ձեռքերու բազմութիւն մը բարձրացաւ իրենց վրայ ու բռնուեցան:

Տղան սկսուած գործին ակնարկ մը տըւաւ եւ շուտով որոշում առաւ.

— Ջահը բռնէ, լակոտ, — հրամայեց Նիկողոսին, — դուն արդէն կը ճանչնաս ճամբան:

Նիկողոս լեզուն չէր հասկնար, միայն տեսաւ թէ ջահը ձեռքը տուին:

Զինուորները քիչ ժամանակէն քանդեցին քարերը: Ճամբան մարդու մը լայնքով ազատ էր: Սենեակը զինուած մարդերով լեցուեցաւ:

— Դուն կ'առաջնորդես,— ըսաւ աղան Նիկողոսին, — իսկ այդ միւսը, — շարունակեց Եւան ցոյց տալով, — հոս կը մնայ: Եթէ աղէկ չառաջնորդես՝ այդ կինը զինուորներուն կը նետեմ:

Ենիչէրի մը անոր խօսքերը կը թարգմանէր:

Եւա աչքերը գոցեց:

Աղան ետ նայեցաւ:

— Տելի մը պահակ կենայ անոր քով:

Ու հրեց Նիկողոսը որ ճամբայ ելլէ:

Տելին Եւայի քով կեցաւ. մինչ միւսները ճամբայ ելան: Սակայն քանի որ աղան անունով չէր ըսած թէ ով կենայ գերիին քով, տելին շուտով մը ուրիշի մը յանձնեց:

— Դուն կեցիր:

ԿԷԶԱ ԿԱՐՏՈՆԻ

(Շար.)

Այրի Տիկին Մկրտիչ Պարսամեան, Տէր եւ Տիկին Վարուժան Պարսամեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Վ.խոչէ (Յրն–եալ Պարսամեան) եւ զաւակները, Զգօն Պարսամեան, Այրի Տիկին Եղուարդ Պարսամեան եւ զաւակները (Հայաստան), Տէր եւ Տիկին Նշան Գուլումճեան եւ զաւակները (Կ. Պոլիս), Տէր եւ Տիկին Տի–րան Եաղմուրեան եւ զաւակները, Տէր եւ Տիկին Նազար Եաղմուրեան եւ զաւակնե–րը, Նոյնպէս Բալուեան, Եապրճեան ըն–տանիքները եւ բոլոր պարագաները խո–րին ցաւով կը ծանուցանեն

ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆԻ

կսկծալի մահը, որ տեղի ունեցաւ Յու–նիս 18ին իր բնակարանին մէջ։

Յուղարկաւորութիւնը տեղի պիտի ու–նենայ Յունիս 21ի երկուշաբթի առաւօտ, ժամը 8·30ին Հայոց Եկեղեցին, 15 Րիւ ժան Կուժօն։

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այդ նկատել։

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Յակոբ Գուլումճեան 100 ֆր· կը նուիրեն «Յառաջ»ի բարգաւաճ–ման, Տէր եւ Տիկին Լ· Պայ 50 ֆր· «Յա–ռաջ»ի բարգաւաճման, Ստեփան Մար–գարեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղ–կեպսակի։

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՍ

ՏԷՄԻՆ.— Կազ· Խաչի Տէսէնի մասնա–ճիւղի դպրոցական ամավերջի հանդէսը Շաբաթ Յունիս 26, երեկոյեան ժամը 8·30ին Հ· Յ· Դ· Տան մէջ։ Մուտքը ա–զատ է։

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Այս տարի Հայ Կարմիր Խաչի մասնուկ–ներու օգտա· կայանին բացումը տեղի պիտի ունենայ Յուլիս 2ին։ Ա· խումբը կը մեկնի նոյն օրը, ժամը 14ին, Հայ Կար–միր Խաչի կեդրոնատեղիէն, 15, Րիւ ժան Կուժօն, Փարիզ (8)։

Ա· խումբին բժշկական քննութիւնները պիտի կատարուին Ուրբաթ 25 եւ երկու–շաբթի 28 Յունիսին, ժամը 10 – 12· Հայ Կարմիր Խաչի գրասենեակին մէջ, 15 Րիւ ժան Կուժօն, Փարիզ (8)։

Աբեղանապրութիւնները կը չարունակ–ուին 6 – 14 տարեկան մանչ եւ աղջիկ մա–նուկներու համար։

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒԻՓ, ՄԱՐՍԷՅԼ.— Տիկին Հազարապետեանէ կամ աղջիկէն կը խնդրուի յարաբերութեան մէջ մտնել «Յառաջ»ի վարչութեան հետ։

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Շաւիլի անտառին մէջ Յուլիս 25ին։

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Ամավերջին մրցանակաբաշխութիւնը եւ դաշտահանդէսը, Յունիս 27ին, կիրակի, ժամը 15 – 22, Դպրոցի պարտէզին մէջ։

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈՒԽ ԲԱԺԻՆ

Երգ, նուագ, պար, արտասանութիւն եւ հաճելի անակնկալներ։

Դիւրամատչելի պիւֆէ։

Մուտքերու մասնակցութիւն 2·50 ֆր·։

Հաղորդ· միջոց.— Էկլիզ սը Փանթէ – նէն առնել 147 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել Րէնոլ – Փալիյօն։

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ
Modèle Deposé
Թանկագին ու Մնայուն
Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝ 200 Ֆ· Շրջանակով 300 Ֆ·
Գնելու համար դիմել՝
EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63
Expédition contre-remboursement

ԾԱԽՈՒ Է

Հիւանդութեան պատճառաւ, ծախու է կօշիկակարի բանուկ խանութ մը, հոգով եւ պատերով, կարելի է նաեւ ուրիշ գործ ընել։ Մեթօտ Մարսէլ Սամպայի մօտ։

Հեռաձայնել 642 – 46 – 71 կամ ներ–կայել՝ Մարզպետեան,

6, Rue Troyon
SEVRES (S. et O.)

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի ար–ձանագրութիւնները սկսած են։ Ամէն ա–նոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկ–ները ղրկել վարժարան այժմէն իսկ պէտք է դիմում ընեն հաստատութեան տնօրէ–նութեան, 1 Պուլվ· տու Նօր, լը Րէնսի, (Սէն է Ուազ), հեռ· 927–01–72։

Հ. Յ. Դ.

ՓԱՐԻԶ.— Հ· Յ· Դ· «Քրիստափոր» խումբի ժողովը այս երկուշաբթի, ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ։ Կարեւոր օրակարգ։ Բոլոր ընկերներու ներկայու–թիւնը անհրաժեշտ է։ Կը խնդրուի տե–զասահ ըլլալ։

ԱՆԻԼԻՒ.— Հ· Յ· Դ· Ազգ· ենթակա–միւնի ընկերական ընդհ· ժողովի կը հր–աւիրէ իր ընկերները այս երկուշաբթի, ժամը 21ին։ Խիստ կարեւոր օրակարգ։ Պարտաւորիչ ներկայութիւն։ Ընդհ· Ա· Աւետիսեանի բնակարանը 48 Րիւ Պեռնար Փիւկօ (Անիլէ)։

ԾԱԽՈՒ Է

Յարկաժին մը, երկու սենեակ, խո–հանոց, արտաքնոց, պատշգամ եւ նկուղ։

Գինն 62 հազար։

Դիմել իրիկուններըս բացի Շաբաթէ եւ կիրակիէ ժամը 19ին 20, 8· Սան–վանեան,

171, Ave. de Clichy, PARIS (17e)

OUVERT TOUS LES JOURS

SIRDAR-GRILL

50, Champs-Elysées — Paris (8e)
Sous-sol : SNACK - TEA ROOM
Rez-de-chaussée : CAFETERIA

Entresol : RESTAURANT-GRILL
Nos Spécialités Russes, Orientales et Françaises
— Vue Panoramique sur les Champs-Elysées —
Service aimable et rapide

Notre excellent menu à 29 F. (boisson comprise)

Après 20 h. DINERS-SOUPERS
aux chandelles et en musique
Avec les « ARMENOFF »
dirigés par Noel DJARBIKIAN (d'Erévan)
leurs répertoires folkloriques
arménien, oriental, russe, tzigane et israélite
Réservations : 225 - 39 -69 ou 225 - 38 - 60
Ouvert jusqu'a 2 h. du matin

21 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԵՒ ՄՈՍԿՈՒԱ

– ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ –

4 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ

AEROFLOT SUR TU 114 A REACTEUR
ՓԱՐԻԶ – ՄՈՍԿՈՒԱ – ԵՐԵՒԱՆ ՎԵՑ ԺԱՄԷՆ ԵՒ ՎԵՐԱԴԱՐՁ
Մասնաւոր վարձուած օդանաւով
Ճամբորդութիւնը կազմակերպուած է Հ·Մ·Ը·Մ·Ը, Պր· ԼԵՒՈՆ ԱՆԴՈՆԵԱՆԻ եւ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԼՈՑՏ ԸՆԿ· կողմէ աջակցու թեամբ Աէոֆլոթի *թիւ* 114 *օդանաւին*
Մեկնում Յուլիս 30ին վեր ադարձ Օգոստոս 23ին

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ
ՄԻԱԿ ՄԵՐ ԽՈՒՄԲՆ Է ՈՐ ՁԵԶ ԿԸ ՎԱՍԱՀԵՑՆԷ

21 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ

Աբեղանապրութեան։ Նուագարան ծախքով եւ ընկերական հաճելի ու հան–գըստաւէտ հայրենիք այցելութեան մեկ ապահով եւ վստահելի միջոցը։

Օդային ճամբորդութիւն, պանդոկ, ճաշ, պտոյտ եւ այցելութիւն

ՄԷԿ ԳԻՆ 2650 ՖՐ. ՄԱՐԴ ԳԼՈՒԽ

Ամէն տեղեկութեանց համար անպայման, սօֆ–ֆոնտիւի, վիզա եւ այլն, դիմել կազմակերպիչներուն

Mr. ANDONIAN LEON, 17, Ave. des Acacias, CLAMART (Seine) — Tél. 642-58-39

Մարսէյլի շրջանին համար դիմել
Mr. ALEXANIAN, 18 Rue d'Aix, MARSEILLE 1er — Téléphone : 20-63-43

ԼՈՑԸԼ ԳՈՑՆ Է···· ԳՈՑՆԸ ԼՈՑՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՑՍ ՏՈՒԷ՛Ք···· ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՑՆ ՏՈՒԷ՛Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՅԱՏԱՐՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ
PEINTURES THOMLAC
16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ
Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնա–կարգ ներկեր։ Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրու–թիւն։ Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու մեծ ընտրութիւն։ Գեանի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէում եւ փլասթիֆ — ծածկոցներ։ —
Tapiflex — Tapisom — Carpette
Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը։

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր գեղջ ունենալ։

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ
52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — R. C. Seine 57 A 2731

Tél. : PROvence 86-60 — C.C.P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 ֆր. Հատը 0.30 Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 22 ՅՈՒՆԻՍ

MARDI 22 JUIN 1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 10337 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 41e ANNÉE — N° 10.337

«ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ» ԵՒ ԹՈՒՐՔԵՐԸ

«ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԼԱՅՆ ԶԱՆԳՈՒԱԾ ՄԸ ԿԱՅ ՄԻՋԻՆ ԱՐԵՒԵԼՔԻ ՄԷՋ, ՊԱՐՏԱՒՈՐ ԵՆՔ ՁԵՌՔ ԵՐԿԱՐԵԼ ԵՒ ԴԱՐՁԻ ԲԵՐԵԼ ՄԵՐ ԱՅԴ ՆԱԽԿԻՆ ՀԱՅՐԵՆԱԿԻՑՆԵՐԸ»

«Ակշամ»ի մէջ, Միջին Արեւելքի Թէքնիք Համալսարանի դասախօսներէն Տօքթ. Եաշար Կիւրպիւզ, հետեւեալը կը գրէ «Հայկական Հարցի» մասին վերի խորագրին տակ.—

«Նոր կը վերադառնամ Միջին Արեւելք մեր քննական ուղեւորութենէն: Նախ պիտի խօսիմ Պէյրութի Հայոց գործունէութեան մասին:

Ինչպէս գիտէք, Հայերը այս տարի աշխարհի կարեւոր կեդրոններուն մէջ յուշահանդէսներ սարքեցին, իբր թէ Հայոց ջարդերու յիսնամեակին առթիւ, եւ այս շարժումը ղեկավարուեցաւ Պէյրութի հայկական կազմակերպութեանց կողմէ: 24 Ապրիլին, Պէյրութի մէջ մեծ հանդէս մը սարքուեցաւ, պրակներ, դրոշմաթուղթեր, վերտառութիւններ տպագրուեցան եւ բաժնուեցան: Այդ օրերուն Պէյրութ էինք եւ մօտէն հետեւեցանք այս դէպքերուն:

Լիբանանի Հայերը, որոնց կը հանդիպինք երկրին ամէն կողմը, երեք քաղաքական կուսակցութեանց մէջ հաւաքուած են.— Դաշնակները, Հնչակները եւ Ռամկավարները:

Դաշնակը հիմնուած է 1889ին, անդամ է Բ. Միջազգայնականին, ընկերվարական է եւ հակասովետ: Հնչակը կազմուած է 1888ին, ընկերվարական է եւ կուսակից է Սովետներուն: Իսկ Ռամկավար կուսակցութիւնը կազմուած է 1913ին Եգիպտոսի մէջ, աւելապէս հարուստ դասակարգին խմբակցութիւնն է, պարծուս է, որոշ կեդրոններ եւ լիտրբեր չունի, կը նմանի գաղտնի Միութիւններուն:

Ասոնցմէ զատ, Լիբանանի Հայերը կազմած են մասնաւոր Միութիւն մը, որուն անունն է «Հայկական Հողերը Թուրքիայէն փրկելու համար կազմուած Կեդրոնական Կոմիտէ», որ ունի իր տեղեկատուութեան կեդրոնը, ամէն ինչ այս կեդրոնէն կը հրապարակուի եւ կը ծաւալի: Այս կոմիտէն էր որ 24 Ապրիլին անգլերէն եւ ֆրանսերէն երեք պրակներ հրապարակեց: Անոնցմէ մէկը ութ էջերէ կը բաղկանայ, խորագիրն է «Հայոց կոտորածին յիսուներորդ տարեդարձը», պրակին մէջ իբր վկայութիւն գրութիւններ ունին Դեւկլաս Պրայս, Արնոլդ Թոյնպի, Մորկընթաու, Տօքթ. Լեփսիուս, Ռընէ Փինօն, Նաիմ Պէյ, Մեւլանզատէ Րիֆաթ, Ֆաիզ Պէյ Էլ Հիւսէյին, Աստուր Կիպըրս, Մանուէլեան, Ուինսթըն Չըրչիլ: Ուրիշ գրքոյկ մը, որ 36 էջերէ կը բաղկանայ, եւ որուն խորագիրն է «Ցանցանք, դատաւորութիւն, ձեռք, ջարդի մը յիսնամեակը, 1915 – 1965», դարձեալ գրութիւններ առնուած են Լորտ Պրայսի, Հէնրի Մորկընթաուի, Նանսէնի գիրքերէն, կան եօթը լուսանկարներ եւ քարտէս մը, որ նախագահ Ուիլսընի գծած սահմանները ցոյց կուտայ, լայն տեղ տալով արեւելեան Թուրքիոյ ընդարձակ հողամասերուն, որոնք Սեւրի դաշնագրով Հայերուն կը տրուին: Գրքոյկին մէջ հրատարակուած են Թալէաթ փաշայի չորս հեռագիրները՝ Հայերու մասին: Ուրիշ գրքոյկ մը, որ 56 էջերէ կը բաղկանայ, եւ որուն խորագիրն է «Հայերը կը յիշեն 1915ը, կոտորածի մը յիսնամեակը», կը բովանդակէ նոյնպէս Ուիլսընի համաձայն քարտէսը եւ ուրիշ քարտէս մըն ալ, որուն նմոյշները տեսանք Պէյրութի կարգ մը Հայկական վաճառատուներու ցուցափեղկերուն մէջ, իբր Հայոց տարագրութեան եւ ջարդերու փաստաթուղթ: Այս գրքոյկները, որոնք բծախնդրութեամբ մը պատրաստուած են, մէկ կողմէ Թուրքերը կը խծբծեն չափազանց ծանր լեզուով մը, եւ միւս կողմէ կը գարգասեն Արաբներուն եւ Արեւմտեան պետութիւններուն: Գրքոյկները խմբագրուած են փորձ տարրերու կողմէ, եւ հոն յիշուած են թէ Թուրքերը ինչպէս քարուքանդ ըրին եւ կամ փոփոխութեան ենթարկեցին Անատոլուի Հայոց գեղարուեստական գործերը: Այս ուղղութեամբ ալ ջանացած են որ թերահաւատները հաւատան ջարդի պատմութիւններուն:

Չեմ գիտեր թէ այս աշխատանքները ինչ ազդեցութիւն գործած են Արեւմուտքի վրայ: Միայն գիտեմ թէ Պէյրութի Հայերը անոնցմէ ազդուած են մեծապէս, այն Հայերը, որոնք 15 տարի առաջ բարեկամական վերաբերում ցոյց կուտային մեզի հանդէպ, հիմա Թրքութեան դէմ դիրք բռնած են, քանի մը հոգիի գրգռութեանց հետեւանքով:

ՄԵՐ ԱՆՏԱՐԲԵՐՈՒԹԻՒՆԸ

Այս խնդրին մէջ մեր անտարբերութիւնն ալ դեր մը ունեցաւ, դժբախտաբար մենք բնաւ չշահագրգռուեցանք Հայկական այս վիթխարի զանգուածով, որ ամբողջովին Թրքախօս է եւ ցրուած Լիբանանի, Սուրիոյ, Միջին Արեւելեան երկիրներու մէջ: Եթէ մօտէն հետաքրքրուած ըլլայինք անոնցմով, այսօրուան կացութիւնը չէր ստեղծուեր եւ չէինք ձգեր որ այդ Հայերը քանի մը հոգիի ձեռքը խաղալիկ ըլլան: Տակաւին ուշ չէ, դարմանենք այս անփութութիւնը, այդ Հայերուն հայթայթենք Թուրքերէն թերթեր, պարբերականներ, գիրքեր, փլաքներ, ֆիլմեր, եւն., եւ բարեացակամութեամբ ձեռնարկենք այս պայքարին, որ կրնայ փոխել արդիւնքը:

Իբր օրինակ կրնամ յիշել Փրոֆ. Շաւարշ Թօրիկեանը, որ նախ կը պնդէր թէ Հայերը հողային պահանջներ ունին Թուրքիայէն: Պէյրութի մէջ առիթ ունեցանք երկար բարակ տեսակցելու Փրոֆ. Թօրիկեանի հետ, որ յետագային ոչ միայն ուրացաւ իր առաջին յայտարարութիւնները, այլեւ ցաւ եւ զղջում յայտնեց իր ըսածներուն համար (?): Ըսաւ թէ ինք այդ դէպքերուն հետ մասնաւոր կապ մը ունեցած չէ, այլ դրդիչներ կան, որոնց անունններն ալ թուեց: Յաւելով ըսաւ թէ այս առթիւ շատ կը փափաքէր Թուրքիա այցելել, բայց այս հրատարակութեանց հետեւանքով պիտի չկրնայ գալ, հետեւաբար այդ գրգռիչները մեծ չարիք մը ըրին իրեն: Փրոֆ. Թօրիկեան, որ կը դասախօսէ Պէյրութի Ամերիկեան Համալսարանին մէջ, գովեստով խօսեցաւ այդ համալսարանի Թուրք ուսանողներուն բարձր ընդունակութեանց մասին եւ իր փափաքը յայտնեց Թուրքերու հանդէպ: Տեսէք թէ անկեղծ վերաբերում մը ինչպիսի ազդեցութիւն մը գործեց Թօրիկեանի վրայ: Պարտաւոր ենք նոյն ձեւով սիրաշահիլ հայկական զանգուածը, բարեացակամութեամբ եւ շահագրգռութեամբ ձեռք երկարենք մեր այդ նախկին հայրենակիցներուն»:

ՊԵՏԱԿԱՆ ՀԱՐՈՒԱԾ ԱԼԺԷՐԻ ՄԷՋ

ՊԷՆ ՊԵԼԼԱ ՁԵՐԲԱԿԱԼՈՒԱԾ

ՆՈՐ ՂԵԿԱՎԱՐԸ՝ ՊՈՒՄԵՏԻԷՆ

Ուրբաթէն Շաբաթ լուսնալիք գիշերը, մինչ Պէն Պելլա կը քնանար, զինուորական պետական հարուած մը տեղի կ'ունենար եւ քանի մը վայրկեանի մէջ Պէն Պելլա անկողինէն բանտ կը փոխադրուէր:

Սկիզբը ըսուեցաւ թէ պետական հարուածը տեղի ունեցած էր առանց արիւնահոսութեան, բայց յետագային պիտի պարզուէր թէ դիմադրութիւններ տեղի ունեցած էին եւ երեսուն հոգի մեռած կամ վիրաւորուած էին:

Ալժէրի բնակիչները նախ չէին իսկ հաւատացած թէ լուրջ պետական հարուած մը տեղի ունեցած է: Արդարեւ այն հրասայլերը որոնք լեցուցած էին Ալժէրի հրապարակներն ու փողոցները, հոն էին արդէն քանի մը օր է Քափպա – Ֆիլմ ընկերութեան համար որ ժապաւէն մը կը դարձնէր: Բայց երբ ցերեկին Յեղափոխութեան Խորհուրդը երկար յայտարարութիւն մը կ'ընէր ձայնասփիւռէն, յայտնի կ'ըլլար թէ իսկապէս Պէն Պելլայի իշխանութիւնը վերջ գտած է:

Ի՞նչ կ'ըսէր Պումետիէն: «Ազգային եղբայր տարուան գերիշխանութենէն ետք, երկիրը ենթարկուած է շուքին մէջ պատրաստուած սադրանքներու, հոսանքներու եւ խմբակներու բախումին, կառավարական մէկ հին խաղի մը համաձայն.— բաժնէ եւ տիրեցիր: ... Ժողովրդական ազգային բանակը, Ազգ. Ազատագրումի փառաւոր բանակին արժանաւոր ժառանգորդը, պիտի չթողու, ինչ որ ալ ըլլան խաղերն ու փորձերը, որ կապը խզէ ժողովուրդէն որմէ ծնունդ առած է եւ որու մէջ կը գտնէ թէ իր ուժը եւ իր գոյութեան պատճառը: Հաշուեկշիռը ծանր է ու նշանակալից, հանրային դանձին մսխումը, անկայունութիւնը, անիշխանութիւնը, սուտը իրենք զիրենք պարտադրեցին սպառնալիքի, շանթաժի, անհատական ազատութեանց բռնաբարումի եւ վաղուան անստուգութեան ճամբանեով: Այս ձեւով ոմանք լռութեան մատնուեցան, ուրիշներ համակերպութեան: Անհատական իշխանութեան վարչաձեւին տակ, կուսակցութեան եւ Պետութեան ազգային եւ շրջանային բոլոր հիմնարկութիւնները մէկ մարդու ձեռքն էին, որ կը պահէ պատասխանատուութիւնները իր ուզած ձեւով, ըստ ապականած եւ յանպատրաստից թաքթիքի մը:

«Եթէ բանակը, այսօր չէզոքացուած, կարծեց թէ ժողովուրդը խոր քունի մէջ է, դէպքերը արդէն սորվեցուցին իրեն թէ ամէն անգամ որ անհրաժեշտութեան ստեղծած կուռքերը չեղած կամ դաւաճանած են, իրենց պատիժը համապատասխան եղած է այն վստահութեան եւ անկեղծութեան զոր ժողովուրդը տուած էր իրենց»:

Յայտարարութիւնը ապա, կը յայտնէ Յեղափոխութեան Խորհուրդի մը ստեղծումը եւ կը սահմանէ անոր գլխաւոր նպատակակէտերը.— վերահաստատել կառավարութիւնն ու վստահութիւնը հիմնելով «լուրջ դեմոկրատ Պետութիւն մը» եւ կարգի դնել երկրին տնտեսութիւնը:

Ներքին ճակատի վրայ, Խորհուրդը կ'ուզէ բարոյականը վերահաստատել յարատեւ աշխատանքով: Մէկ խօսքով՝ ընկերվարութիւն հաստատել համապատասխան երկրին իրականութեանց:

Ալժերիա ափրօասիական խորհրդաժողովին նախօրեակին կը գտնուի, մկրտուած նաեւ «երկրորդ Պանտունկ» (նման առաջին ժողով մը տեղի ունեցած ըլլալով Պանտունկի մէջ): Նոր ղեկավարները կ'ուզեն որ այդ ժողովը անպայման տեղի ունենայ, ինչ որ առիթ մը կ'ըլլայ միջազգային գետնի վրայ վաւերացնելու իրենց պետական հարուածը: Արդէն Սուրիա եւ Թուրքիա, առաջին առթիւ ճանչցած են նոր ղեկավարութիւնը:

Անդրադառնալով իր հին ընկերոջ՝ Պէն Պելլայի, Պումետիէն կը շեշտէ.— «Կեղծիքը, արկածախնդրութիւնը եւ քաղաքական շառլաթանիզմը, այս ձեւով դիմակազերծ եղած, Պէն Պելլա, ենթարկուելով այն ճակատագրին զոր պատմութիւնը կը վերապահէ բոլոր բռնակալներուն, պիտի հասկնայ, որ ոչ ոք իրաւունք ունի նուաստացնելու ազգը, իբրեւ անգիտակցութիւն նկատի առնելու ինչ որ ազնուութիւն է, ոչ ալ շահագործելու անպատիւ կերպով իր մեծ հիւրերուն քաղաքական երաշխիքը վաւերացնելու համար իր հսկայ դաւաճանութեան անորակելի արարքը: Թերեւս հարկ եղածին չափ չէր հասկցած որ Ալժերիոյ յարաբերութիւնները իր բարեկամներուն հետ, իր զինակիցներուն եւ ընկերներուն հետ մարդոցմէ եւ քաղաքական մարզանքներէ վեր են»:

Պումետիէն ապահովութիւն կուտայ թէ արտաքին ճակատի վրայ, Ալժերիա պարտականութիւն կը համարի տէր կենալ բոլոր յանձնառութեանց: Գալով Պէն Պելլայի, պիտի դատուի ի մօտոյ, իբրեւ դաւաճան:

Կիրակի օր տեղի ունեցան առաջին հակացոյցերը: Մօտ հարիւր ուսանողներ տողանցած են Րիւ Միշըլէ «կեցցէ՝ Պէն Պելլա», «Պումետիէն կառափնատ» պոռալով:

Ֆրանսայի Արտաքին նախարար՝ Քուվ տը Միւրվիլ յայտարարեց թէ ասիկա ալժերական հարց մըն է:

Արտասահմանի համար առայժմ յստակ չէ ի՞նչ կայ, կամ ո՞վ կայ այս պետական հարուածին կռնակը: Շատերու համար չին – խորհրդային տարակարծութիւնը եւ մանաւանդ Չինացիներուն պնդումը որ Խորհ. Միութիւնը չի կրնար մասնակցիլ Յունիս 29ի ափրօասիական ժողովին, դեր խաղացած են այս յեղաշրջման մէջ: Լոնտոնի որոշ շրջանակներու համաձայն, հարուածը կրնայ ներշնչուած ըլլալ Մոսկուայէն անկարելի դարձնելու համար ափրօասիական ժողովը: Իտալացիք կը փնտռեն նոր «Նասըրականութենէ» մը:

Մատրիտի քաղաքական շրջանակները կը խորհին թէ համայնավարութիւն կը սկսի «սկաուտական ընկերվարութենէ մը նոր»: Լիբանանի մէջ մտահոգութիւն կը տիրէ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼ վերջացուց իր նոր շրջապտոյտը: Նոր ճառ մը արտասանելով Շարթրի մէջ, խուռն բազմութեան մը առջեւ, գոչեց «յառա՛ջ Ֆրանսա, յառա՛ջ Ֆրանսա, յառա՛ջ»:

ՊՈՒՐԺԷԻ օդային տօնակատարութեան 350 հազար հոգի ներկայ եղած են Կիրակի: Նախորդ օրը նոր օդանաւային արկած մը պատահած էր, իտալական օդանաւ մը ճզմուած էր կառքերու փառէբրիզ կին վրայ եւ 9 մեռեալ կար: 350 հազար հոգի ալ ներկայ եղած են, նոյն օրը «Լը Մանի 24 ժամերուն», որու յաղթականն էր երիտասարդ աւստրիացի մը, Ֆեռարիի վրայ:

ՓԻՆԷ յայտարարեց թէ թեկնածու չէ Հանրապետութեան նախագահութեան «մարդ մը չեմ, աւելցուցած է Սէն – Շամոնի քաղաքապետը, զոր կրնան բռնադատել»:

«ՊՐԱՒԴԱ» կոչ մը կ'ընէ որպէսզի գործունէութեան միութիւն մը ստեղծուի Վիէթնամի մէջ: Ամերիկացիք կը շարունակեն իրենց ռմբակոծութիւնները:

ՀԻԹԻԹՆԵՐՈՒ ԿԱՅՍՐՈՒԹԻՒՆԸ

ԾԱՆՕԹ.— Ուրարտացիներու եւ ապա Հայերու հնադարեան պատմութեան հետ սերտ յարաբերութիւն ունեցեր են Հի-թիթները: Իրենց կայսրութիւնը (2000 տարի առաջ Քրիստոսէ) կը տարածուէր Եփրատի արեւմուտքը, իր մէջն առնելով մինչեւ Կարկեմիշը (այժմեան Ճարապլուս) Սուրիան, Կիլիկիան եւ Փոքր Ասիոյ արեւմտեան ցամաքամասը: Ասկից հարիւր տարի առաջ բոլորովին անծանօթ մնացած էին Հիթիթները եւ կարելի է ըսել, բախտով երեւան ելան անոնց պատմական աւերակները:

Շարլը Թեքսիէ ֆրանսացին, 1836ի ժամանակները՝ կ'ուզէր երթալ Փոքր Ասիա եւ Թաւիում հին քաղաքը գտնել: Կորեց Թուրքիան եւ Գըզըլ Իրմաք (հին Ալիս) գետն անցնելով հասաւ թրքական փոքրիկ գիւղակ մը Պօղազ-Քէօյ կոչուած, ուր բնակիչները ցոյց տուին հին աւերակներ: Գիւղէն քիչ մ'անդին բլրան վրան նշմարեց կիսակործան բարձր պատ մը, որ շատ մղոններ կ'երկարէր եւ ինքն իր վրան կը դառնար: Անշուշտ հին քաղաքի մը պարիսպներն են, մտածեց գիտնականը: Արդեօք ա՞յդ էր Թաւիումը: Թեքսիէ այդպէս հաւատաց: Պարիսպէն ներս առաջ երթալով, հանդիպեցաւ բազմաթիւ հնախօսական մնացորդներու, մասնաւորապէս համաչափ շէնքի մը, Աբամազդի նուիրուած մեհեան մը պէտք է եղած ըլլայ:

ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ՍՐԲԱՎԱՅՐԸ

Հնախօսը շարունակելով պարիսպին ներքին շրջանն ընել, հանդիպեցաւ երկու կոթողային դռներու, մէկուն վրայ մարդու մը խորաքանդակը տեսաւ, միւսին դիմացը կանգնած էին երկու քարէ առիւծներ: Հնախօսը ջանաց նմանութիւններ գտնել ծանօթ հնութիւններու հետ, բայց ոչ մէկ նմանութիւն կար:

Գիւղացի մը զինք առաջնորդեց ուրիշ տեղ մը, որ «Փորագրած ժայռեր» կը կոչուէր: Բարձրանալով ուրիշ բլուր մը՝ հասաւ գագաթը: Իր դիմաց ելաւ մարդերու երկար թափօր մը, հագուած կարճ լօղիկներ իրենց մէջքին սեղմած գօտիով, գլուխներուն վրայ կը կրէին երկար ու սրածայր խոյր մը: Մարդի՞կ են թէ աստուածներ, ըսաւ ինքնիրեն: Քիչ մը անդին կային ուրիշ խորաքանդակներ մարդերու՝ արքայական թագերով: Ոմանք թեւաւոր էին, յետոյ կենդանիներու շարք մը տարօրինակ թափօրի մը ձեւն առած էր: Նեղ անցքէ մը ներս մտան, որուն վրայ երկու թեւաւոր վիշապներ կային, ներսը որմին վրայ քանդակուած էին 12 մարտիկներ մէկ շարքի վրայ, մէկը միւսին ետեւ. իրենք ալ սրածայր խոյրեր ունէին: Քիչ մը աւելի անդին բարձրահասակ աստուած մը կարծես թագաւոր մը կը պաշտպանէր: Ձեռքին մէջ բռնած էր տախտակ մը, որուն վրայ հին տարօրինակ նշաններ կը տեսնուէին, բոլորովին տարբեր եգիպտական մեհենագիրերէն: Անշուշտ Թեքսիէ չկրցաւ կարդալ: Իր գիւտի մասին գիրք մը հրատարակեց, ցոյց տալով թէ Պօղազ Քէօյի հնութիւնները կը պատկանին անծանօթ եւ զօրաւոր ազգի մը:

ՍՐԲԱԶԱՆ ՔԱՐ ՄԸ

Ժամանակներ յետոյ շատ մը հնախօսներ, Գերմանացի, Անգլիացի, Ֆրանսացի, այցելեցին Պօղազ Քէօյի աւերակները: Այդ կողմերը գտան ուրիշ յուշարձաններ, գրութիւններ, սակայն անոնց ընթերցումը տակաւին գաղտնիք էր: Բախտը դեռ ուրիշ գրութիւններ ալ ցոյց տուաւ: Գերմանացի Պուրկհարտ գիտնականը, Համայէն (Սուրիա) անցնելով, շուկայի պատին վրայ ագուցուած քար մը գտաւ ծածկուած մեհենական գիրերով. գիտնականը կեղծ մահմետականի զգեստներու տակ կը ճամբորդէր, ինքն ալ հաստատեց թէ շատ կը նմանին Պօղազ Քէօյի գրութիւններուն, բայց ոչ եգիպտական գիրերուն:

Ամերիկեան հիւպատոսը Ճոնսըն, ուզեց Համայի քարը տեղէն հանել ու տանիլ, բայց բնակիչները թոյլ չտուին այդ անհաւատին, ըսելով թէ հրաշագործ քար է եւ թոքատապը կը բուժէ: Նոյն բանին հանդիպեցաւ Հալէպի մէջ, հոն ալ գտան եւ կարելի չեղաւ տեղէն հանել, երբ թէ աչքի ցաւի բժշկութիւն կուտայ:

Շատ տարիներ յետոյ 1875ին Իռլանտացի գիտնական մը Ուիլիամ Վրայթ Համայէն անցնելով լաւ մը ուսումնասիրեց այդ սրբազան քարը եւ տեղւոյն Թուրք փաշայէն հրաման ստացաւ Պոլիս փոխադրել: Համայի մէջ յուզում առաջ եկաւ, փաշան դրամ խոստացաւ: Տեր-վիշներն ըսին, թէ քարը տեղէն հանելով երկինքէն աստղեր պիտի անձրեւեն:

— Աւելի լաւ, պատասխանեց փաշան, ըսելով թէ երկինք հաճոյ է այս փոխադրութեան:

Վերջապէս Համայի քարը Պոլիս փոխադրուեցաւ ուրիշ կտորներու հետ: Կաղապարներն հանեցին. Եւրոպայի մէջ գիտնականները վրան ինկան, ուսումնասիրեցին այդ տարօրինակ երկրաչափական ձեւերը, շրջանակները, մահիկները, խաչերը, մարդկային բազուկներ եւ ձեռքեր եւ բան մը չհասկցան:

Քիչ ժամանակ յետոյ ուրիշ գիւտ մըն ալ կատարուեցաւ Համայէն շատ հեռու Եփրատի մօտ Կարկեմիշ (Ճարապլուս) կոչուած տեղը. սին մ'էր, որուն վրայ նոյն հնադարեան գրութիւնները կային, ինչպէս Պօղազ Քէօյ, Համա, Հալէպ, նշան թէ զօրաւոր ցեղ մը տիրապետած էր Փոքր Ասիոյ եւ Սուրիայի: Ի՞նչ ազգ էր, ի՞նչ անուն ունէր, որ այսքան ընդարձակ կայսրութիւն մ'հիմնած էր:

Ա. ՈՐՆԱՔ

«Մխիթարեան Ընտանիք»

ՕՐՈՒԱՆ ԳԻՐՔԵՐԸ

«ԱՐԵՒԵԼԱՀԱՅ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹԻՒՆ»

Հայ գրականութեան նուիրուած հրատարակելի հինգ հատորեակի մը առաջին ձեռնարկն է այս: Պատկառանք ազդող հաստափոր գիրք մը, որ կը բովանդակէ ութ հարիւր մեծադիր եւ երկսիւն էջերէ, մատենագիտական եւ բառագիտական բաժիններէ, ինչպէս նաեւ գրողներու լուսանկարներէ:

Այս չահեկան աշխատութեան հեղինակը՝ Սիմոն Սիմոնեան, ծրագրած է յաջորդաբար լոյս ընծայել չորս մեծադիր հատորներ, ամէն մէկը նուիրուած ժամանակաշրջանի մը եւ գրական հայերէնի բաժանումի մը: Այսպէս, Առաջին հատորը պիտի պարունակէ Ե-ԺԹ. դարերը եւ պիտի կրէ «Հին հայ գրականութիւն» խորագիրը, Երկրորդ հատորը՝ «Արեւմտահայ գրականութիւն» խորագրով, պիտի ընդգրկէ 1850-1915 տարիները, Չորրորդը նուիրուած պիտի ըլլայ Խորհրդահայ, իսկ Հինգերորդը գաղթահայ գրականութիւններուն:

Հայ գրականութեան հին ու նոր արժէքները ներկայացնելու այս կերպը ունի իր առաւելութիւնը: Ցարդ, ընդհանրապէս, հայ գրականութիւնը կը ներկայացուէր ժամանակաշրջաններով եւ երկու հատուածներով միասին: Սիմոնեան նախընտրած է գրական հայերէնի բաժանումները, այսինքն գրաբար եւ միջին հայերէնի ժամանակաշրջան, արեւմտահայերէնն եւ արեւելահայերէնը առանձին, իսկ իբրեւ ասոնց անմիջական շարունակութիւն՝ գաղթահայ եւ խորհրդահայ գրականութիւնները:

Անշուշտ, ժողովուրդի մը գրականութիւնը, տուեալ ժողովուրդին պատմութեան եւ մշակոյթի միւս ստորոգելիներուն նման կը կազմէ ամբողջութիւն մը եւ չի կրնար ընդունիլ տարանջատումի սկզբունք մը, այսուհանդերձ, նկատի առնելով լեզուին անջատ ձեւերը (գրաբար եւ անոր յաջորդող միջին հայերէնը եւ, ապա՝ արեւմտահայերէնն ու արեւելահայերէնը) ներկայացումի այս ձեւը, որ իբրեւ սկզբունք որդեգրած է հեղինակը, գործնական եւ նպատակայարմար է:

Արեւելահայ գրականութեան եւ գրագէտներու մասին բաւական թիւով արժէքաւոր հատորներ հրապարակ եկած են անցեալին: Լեւոն Մանուէլեան եւ Լէօ, օրինակ, ներկայացուցին Ռուսահայ գրականութեան պատմութիւնը, իսկ Սուրխաթեանի «Հայ գրականութիւն»ը, եւ Ղազարոս Աղայեանի, Ա. Ահարոնեանի, Յովհ. Թումանեանի, Վրթ. Փափազեանի համատեղ ջանքերով 1909ին Թիֆլիսի մէջ հրապարակ եկած «Ռուսահայ գրողներ» հատորը կը պարունակէին կենսագրականներու բաժին եւ ընտիր էջեր:

Ս. Սիմոնեան նախընտրած է հետեւիլ այս վերջիններուն: Սակայն, բաղդատմամբ իր նախորդներուն, այս հատորը աւելի ճոխ է իր էջերով եւ կենսագրական բաժիններով: Արդարեւ, «Ռուսահայ գրողներ» ձեռնարկը կը պարունակէր 24 հեղինակներ, Սուրխաթեանի «Հայ գրականութիւնը» 29 գրողներ, մինչեւ Ս. Սիմոնեանի այս գործը, որ կ'ընդգրկէ եօթանասուն տարուան ժամանակաշրջան մը՝ 1850էն մինչեւ 1920, կը ներկայացնէ 42 հեղինակներ, ի շարս որոնց 12 գիւղագիրներ:

Հատորին առանցքը կամ ամէնէն հաւասար բաժինը ընտիր էջերուն յատկացուած գլուխներն են: Իւրաքանչիւր հեղինակին կենսագրական եւ վերլուծական բաժնին կը յաջորդէ ընտիր էջերու փունջ մը, որ ոչ միայն ցայտուն կը դարձնէ տուեալ գրագէտին դիմագիծը իբրեւ մարդ եւ Հայ, այլեւ լուսարձակին տակ կը բերէ յիշեալ գրողին գրական արժէքը, արուեստի որակը իր բոլոր սեռերուն մէջ:

Էջերու ընտրութիւնը կատարուած է ճաշակով, գրագէտի մը ըմբռնումով եւ մանաւանդ, անոնք, մեծ մասամբ, կը ցոլացնեն մեր ժողովուրդին հոգեբանութիւնը, մտայնութիւնը, սէրը եւ երազները: Կուտան պատկերը տուեալ ժամանակաշրջանին: Մէկ խօսքով՝ այդ էջերը, իբրեւ նկարագիր եւ գրոշմ անոնց հայեցիութիւնը, հայկականութիւնը: Աւելցուցէք այս յատկանիշին վրայ նաեւ որակին չափանիշը, որ գրեթէ միշտ բարձր է այս էջերուն մէջ, եւ դուք կ'ունենաք գեղեցիկ հաւաքոյթ մը, քաղուած հայ գրականութեան զարդատունէն:

Կարելի ամբողջութիւն մը կը կազմեն գրագէտներուն կենսագրական գիծերը: Ջանահաս աշխատանքի մը հաւաքածոյ կուտան այդ բաժինները: Արդարեւ, հեղինակը հանգամանօրէն եւ շատ անգամ մինչեւ իսկ յետին մանրամասնութեամբ ներկայացուցած է գրագէտներէն իւրաքանչիւրին կեանքը՝ անկիւնադարձ կազմող հանգրուաններէն սկսեալ մինչեւ փոքր, աննշան երեւոյթներ: Այս գլուխներուն մէջ երեւան կուգայ պրպտող, գասաւորող, բաղդատող եւ միայն վաւերականին նշող մտաւորականի մը գովելի բծախնդրութիւնը: Կենսագրական գիծերուն անմիջապէս կը յաջորդեն գրողներուն գործերուն ցուցակները, որոնք ունին սեռերու բաժանում: Հեղինակը կարելիութեան սահմաններուն մէջ շատ յաճախ կատարած է լրացումներ, ճշդումներ, որոնք յաւելեալ ծանօթութիւններու տեղի կ'ընծայեն:

Այս հատորը յաւելեալ շահ մը պիտի արձանագրէր, եթէ, հեղինակը, փոխանակ գոհանալու սեղմ եւ շատ անգամ զարմանալի կերպով համառօտագրուած դատումներու, փորձէր աւելի հանգամանօրէն խօսիլ իւրաքանչիւր գրագէտին գրական ուղղութիւններուն, արժէքներուն եւ որակին մասին: Մեր խօսքը, անշուշտ, այնպիսիներու մասին չէ, որ գը...

ԵՍ ՏԷՐ-ԶՕՐԻ ԴԺՈԽՔԷՆ ՓԱԽԱԾ ԵՄ

Լուռ եւ յուզուած՝ հեռացանք: Արագ կը քալէինք, դէպի առաջ: Գրպանէս հանեցի ջուրի շիշս, երկու ումպ եւս խմեցի, կատարեալ խնայողութեամբ: Ուղղութիւնը ե՛ս կուտայի, քարտէզիս հետեւելով: Մեր միակ մտահոգութիւնն էր գտնել Եփրատը:

Քանի մը ժամ յառաջանալէ ետք հինգ հոգի եւս գտանք, մեզի նման փախստական:

Կանգ առնել չկար: Միացան մեզ եւ շարունակեցինք ճամբան: Եկաւ ժամանակը որ շիշս հանէի գրպանէս եւ երկու ումպ եւս խմէի, — շիշը կէս եղած էր արդէն: Բայց երկու ումպ խմեմ ըսի, ումպ մըն ալ, ումպ մըն ալ եւ ամբողջ շիշը պարպեցի:

Ամէնէս ետք շատ հոգ եղաւ ինծի: Ի՞նչ պիտի ընեմ այսուհետեւ առանց ջուրի: Բարեբախտաբար խմած ջուրս, ժամանակ մը ետքը, զգացուց պահանջ մը:

— Ծօ՛, ըսի կարծես հրաշալի գաղափար մը գտած ըլլայի, լեցնեմ պարպած շիշս:

Լեցուցի, գրպանս դրի: Ափսո՛ս, շատ տաք էր: Գիշերը ցուրտ է անապատին մէջ ու շիշս պաղեցաւ: Այնպէս որ բերանս թրջելու եւ զովացնելու համար շատ օգտակար եղաւ: Երբ երկար քալելէ ետք՝ փրփուր կը գոյանար բերնիս մէջ, քանի մը ումպով կը ցօղուէի բերանս, քանի մը ումպ ալ կուլ կուտայի, ու խնամքով կը պահէի շիշս:

Մեր ընկերներէն մէկ քանին հաց, միս եւ ուրիշ ուտելիքներ ունէին, նաեւ ջուր: Բայց այն պայմաններուն մէջ, ուր կ'ապրէինք, մարդ իր ունեցածը չի տար ուրիշին:

Երկու օր անցած էր, կը քալէինք, անընդհատ կը քալէինք, բայց դեռ երկար ճամբայ ունէինք, հետեւաբար մահու կենաց խնդիր էր պահել իր պաշարը իրեն համար:

Գիշերները զով կ'ըլլային, ցերեկները շատ տաք: Մենք կը քալէինք միշտ գիշերները, ցերեկին կը հանգչէինք կամ կը քնանայինք:

Անապատը բոլորովին ամայի չէր: Յաճախ մեզի նման փախստականներու կը հանդիպէինք, այնպէս որ շուտով մեր խումբին թիւը բարձրացաւ մինչեւ 60:

Այս ամբողջ խումբին մէջ, ինծի նման աղքատ կային 8 – 10 հոգի, ոչ ուտելիք ունէինք, ոչ ալ խմելու ջուր: 2 – 3 ժամը անգամ մը կը նստէինք կը հանգչէինք, ով որ ուտելիք ունէր՝ կ'ուտէր, ով որ ջուր ունէր՝ կը խմէր:

Չորրորդ օրը, երբ նստեր էինք հանգստանալու համար, չորս – հինգ ընկերներ յայտնեցին թէ այլեւս չեն կրնար շարունակել ճամբան: Եւ ոտքի չելան իրենց նստած տեղէն: Ոմանք պարզապէս ջուրի պակասէն նեղուած, ծարաւահիւծ, ուրիշներ ուժաթափ ըլլալով: Զարմանալին այն էր որ ճամբան մնացողները անոնք էին որ ուտելիք ունէին: Իսկ մենք որ բան չունէինք, ոչ ուտելիք, ոչ ալ խմելիք, կը տոկայինք, թեթեւ կը քալէինք: Փորձը ցոյց կուտար թէ մարդ կրնայ աւելի քան շաբաթ մը ապրիլ, միայն ջուր խմելով, քալելով հանդերձ:

Հինգերորդ օրը աւելի շատցաւ ճամբան մնացողներուն թիւը:

Բայց այդ օրն էր որ հեռուէն տեսանք կանանչ բլուրներ ու ծառեր: Կը նշանակէ թէ մօտեցած էինք Եփրատին: Վերջապէս հասած էինք ցամաքային ովկիանոսին ծայրը, կտրած անցած էինք անապատը:

Անգամ մը եւս բերանս ցօղուեցի «իմ աղբիւրիս» ջուրով, վերջին կաթիլներն ալ խմեցի, շիշս պարպեցի:

Ուրեմն, Կիրակի գիշեր ճամբայ ելայ եւ Ուրբաթ կէս օրէն ետք հասանք Եփրատ գետին եզերքը: 46 հոգի թափեցաւ ճամբան: Ողջ մնացինք 14 հոգի, մենք որ երբեք բան մը չունէինք ուտելիք:

Բլուրի մը վրայէն դիտեցինք մեր չորջը: Հեռուն կը տեսնուէր այլեւս Եփրատ գետը: Հոգի մնացած չէր մեր վրայ: Սպառած, ուժաթափ, քալելու կարողութիւն չունէինք: Բայց եւ այնպէս շարունակեցինք քալել կաղն ի կաղ, օրօրուելով:

Կէս ժամ մնացած էր գետը հասնելու: Մեր դիմացը կը տեսնէինք գետեզերեայ արաբական գիւղեր:

— Ընկերնե՛ր, ըսի, այսպէս խումբով վար իջնել եւ գիւղին մօտենալ խելացութիւն չէ: Նախ երկու հոգի թող իջնեն, վերջն ալ միւսները մաս առ մաս, ապահովութեան համար:

— Օհօ՛, դուն շատ վախկոտ ես, ըսին ինծի: Բոլորս մէկ կ'իջնենք:

— Դուք գիտէք, ըսի:

Եւ ամէնքս իջանք բլուրէն ի վար, յառաջացանք դէպի գետը:

Տասը վայրկեան եւս քալելու ճամբայ ունէինք՝ հասնելու համար ջուրին: Գիւղէն հինգ – վեց ձիաւորներ սուրալով դիմաւորեցին մեզ:

Սկսաւ կողոպուտը:

Ինչ որ մնացած էր մեզմէ մէկուն կամ միւսին քով՝ առին: Ասոնք դեռ լմնցուցած չէին իրենց գործը, հասաւ կողոպտիչներու խումբ մը եւ առաջին կողոպտիչներուն չհասածներն ալ անոնք առին: Ով հանդիպեցաւ բան մը առաւ այսպէս:

ՍՏԵՓԱՆ ՄԻՍՔՃԵԱՆ

(18 Տար.)

...բականութեան պարտէզին մէջ շատ համեստ տեղ մը միայն ապահոված են կամ այդ պարտէզէն ներս իրենց մուտքը թոյլատրուած է արտաքին եւ ներքին զանազան պայմաններ կամ պարագաներ նկատի առնելով : Հեղինակը, ապահովաբար, համաձայն գտնուի մեզի հետ, որ 24 էջ – սիւնակնոց տողերով անհնարին է ներկայացնել, օրինակ, Աբովեանի մը գրականութեան նկարագիրը, այդ գրականութեան դերը իր զանազան երեւոյթներուն մէջ եւայլն :

Այս հատորին շահեկան բաժիններէն մէկն է մատենագիտութեան յատկացուած գլուխը, որ կը պարունակէ հարուստ աղբիւրներ ընդհանրապէս արեւելահայ գրականութեան եւ յատկապէս արեւելահայ գրողներու ստեղծագործութիւններու մասին: Ս. Սիմոնեան տասը երկսիւն էջերու մէջ աշխատած է ներկայացնել կարեւոր գործերը գրողներու, մենագրութիւններ եւայլն :

Այս բաժինը մեծապէս օգտակար պիտի ըլլայ բոլոր անոնց, որոնք կ'ուզեն ուսումնասիրել եւ խորացնել իրենց գիտելիքները մեր գրականութեան արեւելահայ հատուածին :

Նախորդ գործերու բաղդատմամբ, այս աշխատութիւնը ունի նաեւ ուրիշ առաւելութիւն մը, որ, անտարակոյս, պիտի գնահատուի բոլորին կողմէ: Մեր խօսքը հատորին կցուած բառագիտական բաժինին մասին է : Հաստատուած իրողութիւն է, որ ներքին եւ արտաքին պայմաններու եւ պարագաներու բերումով արեւելահայ գրողներուն մէջ լայն տարածում գտած է ոչ միայն գաւառաբարբառներու, այլեւ, նոյնիսկ, օտար բառերու գործածութիւնը: Այս պարագան առանց մօտ մինչեւ իսկ նախասիրութիւն մը եղած է (օրինակ Գ. Սունդուկեան, Ռ. Պատկանեան եւ Խ. Աբովեան): Տարիներու եւ տասնամեակներու թաւալումով օտար բառերուն եւ, յատկապէս, գաւառաբարբառներու գործածութիւնը անհետացած է, թէեւ, հոս, այս առթիւ, պէտք է ցաւով գիտել տալ, թէ խորհրդահայ գրագէտներէն շատեր կը շարունակեն լայն գիծերով եւ չափերով օգտագործել տեղական բարբառները, մանաւանդ վէպերու, ակնարկներու կամ վիպակներու մէջ :

Ս. Սիմոնեան իւրաքանչիւր հեղինակին անուան տակ զետեղած է կարճ կամ երկար բառարան մը, որ մեծապէս կը դիւրացնէ ընթերցումը ներկայացուած գրական էջերուն : Դժբախտաբար, այսօր, դժուար կը կարդացուին եւ կ'իւրացուին, օրինակ, Խ. Աբովեանի մը կամ Գաբրիէլ Սունդուկեանի մը գրական էջերը :

Շնորհիւ բառարանին ընթերցումը կը դառնայ դիւրին եւ հաճելի :

Տեղին էր ու նպատակայարմար խօսիլ նոյնպէս Գրիգոր Արծրունիի մասին, յատկացնել բաժին մը այդ մեծ հրապարակագրին, որ, թէեւ, որքան գիտենք, մշակած չէ գրական որեւէ սեռ, այսուհանդերձ, մեծապէս սատարած է արեւելահայերէնի զարգացումին, ինչպէս, օրինակ, պարագան է այս հատորին մէջ տեղ գտած Ստեփանոս Նազարեանի :

Այս աշխատութեան մասին կարելի է դեռ գրել երկար, օրինակ, մատնանշել, որ գործին արժէքներէն մէկն ալ արեւելահայ գիւղագիրներու յատկացուած գլուխն է, ուր ներկայացուած են անծանօթ մնացած տասը դէմքեր, սակայն, պիտի բաւականանք հեղինակին հետ հաստատելով, թէ «Ներկայ աշխատութիւնը ընտիր էջերու լոկ ժողովածու մը չէ, այլ մեծարանք մը, սիրոյ սրտալի ծանր տուրք մը, թափանցելու եւ վերընծայելու ճիգ մը՝ Արեւելահայ Գրականութեան, որ դարաւոր հայ գրականութեան փառահեղ հինգ շրջաններէն մէկն է »:

Ժ. ՄԻՐԻՃԵԱՆ

ԸՆԴԾՈՎԵԱՅ ՀԱՐՍՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Աւելի քան քառասուն տարի առաջ, Գերմանացի քիմիագէտ Ֆ. Հապեր եռանդագին աշխատեցաւ՝ իրագործելու համար այդ տարիներուն իրապէս երեւակայական համարուած գաղափար մը՝ ոսկիի արտահանումը ծովի եւ ովկիանոսներու ջուրերէն : Ճիշդ է, որ ովկիանոսներուն պարունակած մօտաւորապէս հինգ միլիոն թոն ոսկին աստղերական հարստութիւն մը կը ներկայացնէ : Այնուամենայնիւ, տրուած ըլլալով իր արտադրութեան տակ գտնուած թեքնիք միջոցներու անբաւարարութիւնը, Հապեր ըստիպուեցաւ հրաժարիլ իր ծրագրէն :

Եւ ահա, վերջերս, ուրիշ գերմանացի քիմիագէտ մը՝ Է. Պայեր, Հապերի գաղափարը վերարծարծեց նոր հիման մը վրայ : Տարիներու փորձերէ ետք կը յաջողի գտնել ծովերու եւ ովկիանոսներու մետաղները զանգուածօրէն «գրաւելու» ձեւեր : Այսուհանդերձ, երբ հետեւանք անհրաժեշտ եղող մեծ ծախքերու, որոնք աւելի մեծ են քան ստացուելիք ոսկիի արժէքը, այս գործողութիւնը շահաւէտ չի նկատուիր :

Բայց գոյութիւն ունին նաեւ ընդծովեայ ուրիշ հանքանիւթեր եւ հարստութիւններ, որոնց արտահանումը սկսած է կամ պիտի սկսի մօտ ատենէն : Ափրիկէի հարաւ – արեւելեան ափին մօտ գտնուող ովկիանոսային շրջանէն ամէն ամիս կ'արտահանուի մօտաւորապէս մէկ միլիոն ֆրանք (նոր ֆրանք) արժէքով ադամանդ: Թոքիոյի մօտ գտնուող ծոցէն, նոյն ժամանակի ընթացքին կը հանուի աւելի քան երեսուն հազար թոն երկաթախառն աւազ: Վերջին ժամանակները կատարուած հետազօտութիւնները երեւան հանեցին նաեւ ուրիշ անակնկալներ: Մալայեայի եւ Ինտոնեզիայի ծովեզերքներուն մօտ, փոքր խորութիւններու մէջ կը գտնուի անագ: Այսպէս թերակղզին մօտ ջուրերու խորքին հողը ոսկի կը պարունակէ, թիթան մետաղը պարունակող աւազներ գտնուած են Հնդկաստանի, Աւստրալիոյ եւ Ճափոնի ծովեզերքներուն մօտ: Նոր Երկիր կղզին մօտերը երեւան հանուած է հանքածուխ, տատ երկաթ եւ քրոմ պարունակող աւազներ՝ Պրազիլիոյ եւ Հնդկաստանի ծովեզերքներուն մօտերը :

Սեւ Ծովի, Վենեզուելայի եւ այլ շրջաններու ծովերուն տակի հողերուն մէջ կան բորակածնի կարեւոր պաշարներ, ուր կեդրոնացած են նաեւ մետաղային եւ ռադիօգործօն տարրեր :

Ջուրերու տակ գտնուող հարստութիւններուն հետազօտումը մասդրպագումը դարձած է զանազան ընդպատուաններու գիտնականներուն, որոնք սկսած են մշակել յանդուգն ծրագիրներ: Խաղաղական ովկիանոսին խորը կը պարունակէ մանկանի, երկաթի, նիքէլի կարեւոր պաշարներ: Ամերիկացի փրոֆէսէօր Ժ. Մէրօ առաջարկեց շինել հսկայ ուռկաններ, որոնցմով կարելի ըլլայ «որսալ» այս հանքանիւթերը: Շատեր երեւակայական կը համարին Փրոֆ. Մերայի այս ծրագիրը, բայց ահա, այս օրերուն նմանօրինակ գործողութիւն մը պիտի սկսի Քալիֆորնիայի ծովեզերքներուն վրայ՝ հետազօտելու համար ֆոսֆորով հարուստ ընդծովեայ հանքային զանգուածները :

Ջուրերու յատակին գտնուող հարստութիւններու հետազօտումը, այժմ կարծիքներու փոխանակման նիւթ է միջազգային գիտական բազմաթիւ հաւաքոյթներու մէջ :

Թ. Ա. Թ.

ՀՈՂՎԻՐՏԻՔ

Յեղափոխական սերունդի մը համեստ այլ նուիրեալ ներկայացուցիչներէն մէկն ալ յանձնեցինք հողին: Ո՛չ եւս է խմբապետ Փիլոս: Այն, որ իր ծննդավայր Ցելբիսէն մինչեւ Կովկաս, Պարսկաստան եւ ապա Հայաստանի հանրապետութեան օրով զանազան ճակատներու վրայ կռուեցաւ իր ժողովուրդին ձգտումները իրականացնելու վճռակամութեամբ, այժմ, կը հանգչի իր ծննդավայրէն հեռու գերեզմանի մը մէջ :

Մեր ողբացեալ ընկերը ծնած էր Խնուսի գաւառը, Ցիլբիս գիւղը, 1885ին: Երիտասարդ տարիքին կը մտնէ Հայութեան պաշտպանութեան նուիրուած մեծ կազմակերպութեան՝ Հ. Յ. Դաշնակցութեան շարքերը: 1905ին կ'ահաբեկէ քիւրտ մը եւ կ'անցնի Կովկաս, ուր, Պաքուի մէջ կը մասնակցի հայ – թաթարական կռիւներուն :

1909ին կ'անցնի Պարսկաստան եւ Եփրեմի հրամանատարութեան տակ կը կռուի յետադիմական ուժերու դէմ : Յետագային կը վերադառնայ Կովկաս : Առաջին համաշխարհային պատերազմին կամաւոր կ'արձանագրուի Անդրանիկի զօրագունդին մէջ, ուր, շնորհիւ իր քաջութեան կը ստանայ Վաշտապետի պաշտօն: Պիթլիսի գրաւումէն ետք, 1916ին, կ'անցնի Խնուս, իսկ ռուսական բանակներու «դէպի տուն» դարձէն ետք, իր ծննդավայրէն մինչեւ Արարատեան դաշտ կը մասնակցի զանազան կռիւներու, պաշտպանելու համար տարագիր հայ բեկորները :

Հայաստանի անկախութեան օրերուն մեր ողբացեալ ընկերը երեք հարիւր մարտիկներով կը պաշտպանէր Կողբի ճակատը : 1919ին, կառավարութեան հրահանգով կ'անցնի Կարս, ուր կը կազմէ հեծելագունդ մը, չորս հարիւր Խնուսցիներէ բաղկացած: Յաղթական կռիւներ կը մղէ Մերտէնէկի եւ Փնոսակի մէջ: Կը պարգեւատրուի զինուորական շքանշանով :

Հայաստանի անկախութեան խորտակումէն ետք կ'անցնի Պոլիս, ապա Պուլկարիա եւ, վերջապէս, 1929ին կը հաստատուի Տէսին :

Հողը թող թեթեւ գայ վրադ, սիրելի Փիլոս :

ՅՈՎՍԷՓ ՄԱԼՈՅԵԱՆ

ԺԱՆԵԱԿԻՆ ՊԱՏՄԱԿԱՆԸ

Ժանեակի պատրաստութիւնը կանացի նուրբ զբաղում մը եղած է անցեալին մէջ: Շատ բարակ թելերով հիւսուած այդ ժանեակը յաճախ զարդարուած է պէսպիսուն մոթիֆներով :

Տասնըիններորդ դարու մէջ սկսաւ միայն ժանեակի մեքենայով պատրաստութիւնը : Իրական ժանեակները, այսինքն ձեռքով պատրաստուած, ասեղով եւ կամ իլերով (ֆիւզօ) կը բանուին: Ձեռքով պատրաստուած ժանեակներու դասին կը պատկանին նաեւ քրոշէով, ֆիլէով կամ թրիքոյով պատրաստուած ժանեակները :

Սկիզբը, ժանեակները կը գործածուէին իբրեւ երիզ, աւելի յետոյ է որ աւելի կարեւոր համեմատութիւններ ստացան :

Այսպէսով է որ ձեռք բերուեցան Վերածնունդի (րընէսանս) «Պարոք» եւ «Ռոքօքօ» ժանեակները :

Ոչ միայն կիները, այլեւ այրերն ալ կը սիրէին ժանեակները : 1557 թուակիր քրոնիկի մը համաձայն, Հենրիկոս Գ. կը հագուէր երկու հազար մեթր երկարութեամբ ոսկեթել ժանեակով զարդարուած տարազ մը: Յիսուն տարի վերջ, Անգլիոյ Կարոլոս Ա. թագաւորն ալ հինգ հազար ժանեակ ապսպրեց իր շապիկներուն օձիկները եւ թեւերը զարդարելու համար: Իր գիշերանոցներուն համար 350 մեթր ժանեակ ապսպրեց :

Գալով կիներու, անոնք հինէն ի վեր սիրած են միշտ ժանեակները եւ մինչեւ հիմա նորոյթի տուներ կ'օգտագործեն այդ ժանեակները :

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (254)

ԷԿԵՐԻ ** ** ԱՍՏՂԵՐԸ

Ան ալ քիչ մը կեցաւ, սակայն թերեւս մտածեց թէ բերդին մէջ ամէնէն առաջ մտնողները՝ մինչեւ մահերնին հարուստ պիտի ըլլան, ուստի ուրիշի մը առաջարկեց դերին :

— Ես չեմ պահեր, — ըսաւ միւսելլիմը ու ճամբան շարունակեց :

— Ես կը պահեմ, դուն գնա, — ըսաւ մուշտակէ գլխարկով ծերունի ասապ մը:

Ու սուրը քաշած կնոջ քով կեցաւ :

Եւա մեռածի պէս կռթնեցաւ պատին. Քովէն աճապարանքով կ'անցնէին զանազան զէնքերով ու վառօդ եւ քրտինք հոտող ասապ զինուորները : Ամէնքն ալ սուրերնին մերկացուցած էին, ու ամէնուն աչքը առաջին ըլլալու յոյսով վառ: Երբեմն երբեմն ջահակիր մը կուգար ու կը լուսաւորէր խումբի մը առջեւ. երբեմն ալ մութին մէջ կը դփրտային. ամէնուն վրայ զէնք կը շառաչէր: Մէկը կռնակը նետած ծալուած կարմիր դրօշ մը կը բերէր :

Յանկարծ խուլ դղրդիւն մը լսուեցաւ, կարծես երկրի խորէն եկող որոտում մը ըլլար : Սենեակի մուտքէն դէպի ետ, գետնուղիի տանիքը երկար գծի մը վրայ ինկաւ : Որոտումը վայրկեաններ տեւեց : Քարեր կը թաւալէին ու խուլ թմբոցով կ'իյնային վար : Անցնողներու ետեւէն ալ մարդ չէր կրնար ներս գալ :

Փլուզումի կողմէն խուլ վայնասուն ու խռխռոցներ լսուեցան. իսկ միւս կողմէն հեռացողներու զէնքի շառաչը :

Կնոջ պահակը յանկարծ հունգարերէն սկսաւ խօսիլ :

— Մի վախնաք :

Ու կնոջ ձեռքը բռնեց :

— Ո՞վ էք :

Կինը չէր կրնար խօսիլ :

— Հունգարացի՞ էք :

Կինը գլուխով այոի նշան ըրաւ :

— Եկէք, — ըսաւ ասապը, — ճամբան հոս երկուքի կը բաժնուի: Եթէ միւս ծակը կարենամ քակել՝ կ'ազատինք : Իսկ եթէ փլչի ...

Եւային վրայ կեանք եկաւ :

— Ո՞վ էք, — հարցուց սթափելով :

— Վարչանի կը կոչուիմ. ձեր բարիքը կ'ուզեմ :

Պողպատ ու կայծքար հանեց գօտիէն ու զարկաւ. աբեթը շուտով կրակ առաւ. անուշաբոյր ծուխի հոտ մը խառնուեցաւ գետնուղիի խեղդուկ օդին հետ: Մոմին մօտեցնելով վրան փչեցին: Մոմը վառեցաւ :

— Բռնէ սա մոմը, քոյրիկ :

Ձախակողմեան փլատակին քով գնաց ու մէկ երկու ցնցումով քարերը խախտեց :

Փոքր մարդ մըն էր բայց ուժեղ. քառակուսի մեծ քարերը իրարու ետեւէն կը գլորէին մերթ դէպի ներս, մերթ դէպի դուրս. շուտով այնքան մեծ ծակ մը բացուեցաւ որ մարդ մը կրնար մէջէն անցնիլ :

Կնոջ ձեռքէն մոմը առաւ ու նախ ինքը միւս կողմը անցաւ : Ափը մոմին առջեւ բռնած սկսաւ քալել այնքան արագ՝ որ Եւա հազիւ կրնար ետեւէն հասնիլ :

Ճամբան աւելի մաքուր էր, սակայն միշտ զառիվար :

Վարչանի կեցաւ ու գլուխը ետ դարձուց .

— Դուք արդեօք լրտեսուհի՞ մըն էք, արդեօք թագաւորէ՞ն լուրեր կը բերէիք :

— Այո, — պատասխանեց Եւա, կարծես երազի մէջ ըլլար :

— Թագաւորական բանակը կուգա՞յ :

— Չեմ գիտեր :

— Հոգ չէ : Միայն թէ գիտնայի թէ ո՞ւր ենք հիմա: Աճապարենք որ կարենանք Թուրքերէն առաջ հասնիլ :

Ճամբան սկսաւ բարձրանալ: Կողմնակի՝ երբեմն երբեմն մութ սենեակներ կ'երեւէին : Քարերը թխացոյն էին ու խոնաւութիւնը ցօղի նման կը շողար քարերուն վրայ :

— Աճապարենք, աճապարենք, — ըսաւ նորէն Վարչանի : — Կարծեմ ջրամբարին քով պիտի ելլենք:

Ճամբան սպիտակ ծեփի կոյտ մը փակեց. տակէ անդին կիրի սաստիկ հոտ կուգար :

— Վայ, կրողը տանի այս անիծած աշխարհը :

— Ի՞նչ կայ :

— Էհ, ոչինչ: Ես առաջ կ'անցնիմ դուք այս մոմը բռնեցէք :

Կոյտին վրայ պառկեցաւ փորով ու միւս կողմը անցաւ. Եւա իրեն տուաւ մոմը :

Վարչանի միւս կողմը կեցաւ. մոմը առած կը մրթմրթար: Ձեռք երկարեց Եւային եւ օգնեց անոր որ կոյտէն կարենար սողոսկելով անցնիլ եւ ոտքի ելլել :

Մութին մէջ լայն ու սպիտակի պարնոց միջոցի մը մէջ էին. վերէն թափանական երդ կը լուսէր եւ օրուան լոյսը կը մաղուէր :

Այդ պարապութեան մէջ իրարու վրայ դիզուած սպիտակ դագաղներ կային ու չուրջը կիր :

ԿԵԶԱ ԿԱՐՏՈՆԻ

(Շար.)

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

ՆՈՒԷՐՆԵՐ «ՀԱՅԱՍՏԱՆ»ԻՆ

Նոր Սերունդի պատգամ. Ժողովին առթիւ, Տիկին Օննապէեան (Կրքնոպլը) 350 ֆրանք կը նուիրէ «Հայաստան»ի :

×

Տիկին Շաքէ Տէր – Մելքոնեան 120 ֆր. կը նուիրէ «Հայաստան»ի :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կ. Պոլսի Կրքնոպլի մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է Տէր եւ Տիկին Մանուկեանէ (դերձակ) եւ Տէր եւ Տիկին Իզմիրլեանէ 50ական ֆր. (Լանսէ) եւ Տիկին Թ. Մանանեանէ տասը ֆր. իրենց զաւկին Պ. Եդուարդ Մանուկեանի ընդ Օր. Իզմիրլեանի ամուսնութեան առթիւ :

×

Ֆ. Կ. Պոլսի Պօմոնի մասնաճիւղի վարչութիւնը իր ջերմագին շնորհակալութիւնը կը յայտնէ հետեւեալ նուիրատու ազգայիններուն :— 24 Մարտ եւ 11 Ապրիլ. — Պ. Յ. Նեւչէհիրեանէ տասը, Տէր եւ Տիկին Ա. եւ Ազնիւ Տէրտէրեանէ տասը : Տիկ. Ն. Զատէեանէ հինգ : 18 – 19 Ապ – րիլ :— Պ. Պ. Նաճարեանէ տասը, Զ. Շաբոյեանէ եւ որդւոց քսան, Ամերիկաբնակ Տիկ. Ա. Միրաքեանէ տասը, Տիկ. Ա. Պապուխեանէ տասը : 2 Մայիս :— Տէր եւ Տիկին Գ. Քիւրտօղլեանէ հինգ, Ռամկիկ նահատակներու հոգե. առթիւ, 9 Մայիս — Կամ. եւ Ռազ. Բարեկամ. Միութենէ երեսուն, Այրի Տիկին Ե. Տօլպաչեանէ հինգ, Այրի Տիկին Ա. Մրբիկեանէ եւ որդւոց յիսուն, Տէր եւ Տիկին Մ. Գան – ճանակեանէ քսան :

ԿԱՊՍՅՏ ԽԱԶԻ ԿԱՅԱՆ

Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներու կայանի արձանագրութիւնները սկսած են : Ընդունելի են աղջիկները 6էն 15 տարեկան, մանչերը՝ 6էն 14 տարեկան : Հետաքրքրով ոչ մէկ կարգադրութիւն : Մնողքները պէտք է ներկայանան անձամբ Միութեան գրասենեակը 17, Րիւ Պլէօ, (9րդ թաղամաս, մետրօ Քաւէ) Հայ Մշակոյթի Տան Գ. յարկ, Հինգշաբթի կէսօրէ ետք ժամը 16էն 20, Շաբաթ կէսօրէ ետք ժամը 15էն 17 : Հետերնին պէտք է բերէն հարկ եղած վաւերաթուղթերը (Լիվրէ տը Ֆամիյ, սեֆիւրիթէ սոսիալ, պլլօֆասիոն, եւն.), վճարումները պէտք է կատարուին արձանագրութեան պահուն լրիւ կերպով՝ ամսավճար 400 ֆրանք, ըրպանի պատյտի ծախք՝ 30 ֆրանք, երկաթուղային երթեւեկ (վերապահութեամբ՝ անցեալ տարուան դիներ), մեծերը 65 ֆրանք, փոքրերը 38 ֆրանք : Արձանագրութիւնները կը փակուին՝ Օգոստոսի համար Յուլիս 15ին :

Այս թուականներէ առաջ եթէ ցանկերը լրանան կը յայտարարուի թերթով : Հակառակ փափաքին օրէնքով սահմանուած թիւէն աւելի կարելի չէ արձանագրել : Դիմումները չատ են, կը խնդրուի անյապաղ արձանագրուիլ :

ՄԱՐԱԿՅԱԼԻ ՄԷՋ

Արձանագրութիւնները տեղի կ'ունենան Զորեքշաբթի եւ Հինգշաբթի օրերը կէս – օրէ ետք ժամը 14էն 17·30, 26 Րիւ տէ Քոնվալէսան, ինչպէս նաեւ Պօմոնի, Պուլվար Օսման, Սէն ժերմի եւ Սէն Լուի մասնաճիւղերու վարչութիւններու մօտ :

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Այս տարի Հայ Կարմիր Խաչի մանուկներու օգափ. կայանին բացումը տեղի պիտի ունենայ Յուլիս 2ին : Ա. խումբը կը մեկնի նոյն օրը, ժամը 14ին, Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղիէն, 15, Րիւ ժան Կուժօն, Փարիզ (8) :

Ա. խումբին բժշկական քննութիւնները պիտի կատարուին Ուրբաթ 25 եւ երկու – շաբթի 28 Յունիսին, ժամը 10 – 12, Հայ Կարմիր Խաչի դարմանատան մէջ, 15 Րիւ ժան Կուժօն, Փարիզ (8) :

Արձանագրութիւնները կը չարունակուին 6 – 14 տարեկան մանչ եւ աղջիկ մանուկներու համար :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՆԱՄԱԿԱՏՈՒԹ, ՄԱՐՍԷՅԼ.— Տիկին Հաղարապետեանէ կամ աղջիկէն կը խնդրուի յարաբերութեան մէջ մտնել «Յառաջ»ի վարչութեան հետ :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ԱՄԱՎԵՐԶԻ ՀԱՆԴԻՍԸ

Այս Շաբաթ ժամը 17ին, 26 Րիւ Թրուայոն, ՍԵՎՐ :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ
ՀԵՐՈՄՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Նաւիլի ակումբին մէջ Յուլիս 25ին :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Ամավերջին մրցանակաբաշխութիւնը եւ պաշտահանդէսը, Յունիս 27ին, Կիրակի, ժամը 15 – 22, Դպրոցի պարտէզին մէջ :

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ

Երգ, նուագ, պար, արտասանութիւն եւ հաճելի անակնկալներ :

Դիւրամատչելի պիւֆէ :

Ծախքերու մասնակցութիւն 2·50 ֆր. :

Հաղորդ. միջոց.— Էկլիզ տը Փանթէն նէն առնել 147 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել Րէնար – Փալիյօն :

ԱՄԱՎԵՐԶԻ ՀԱՆԴԻՍՆԵՐ

Սերովբէ Արք. Մանուկեանի բարձր հովանաւորութեամբ

ՊԱՆԵԼՕ – ՔԱՇԱՆ.— Տարեվերջի դպրոցական հանդէսը Կիրակի, (4 Յուլիս) ժամը 3ին, Պանեէոյի Ֆրանս. դպրոցի սրահին մէջ (69 Րիւ տ'Արբէօյ) :

Երգ, արտասանութիւն, կենդանի պատկեր : Երկու կատակերգութիւններ պիտի ներկայացուին ուսուցչուհի Տիկ. Հ. Պալըգճեանի դեկավարութեամբ :

Հաղորդ. Միջոց.— Փորթ տ'Օրլէանէն առնել 197 թիւ օթօպիւս, իջնել Մարսէլ Պռնօ :

ԱՆԻԼԻՒ ՊՈՒԼ. ՔՈԼՈՄՊի ամավերջի դպրոցական հանդէսը այս Շաբաթ երեկոյ ժամը 20·30ին, քաղաքապետարանի սրահը, 32 Րիւ Փոլ Տէրուլէտ (Պուա Քոլոմպ) :

Երգ, հայկական պարեր, արտասանութիւն : Պիտի ներկայացուի Յ. Պարոնեանի « Քաղաքավարութեան վնասները»

Ուսուցչուհի Սոնա Ոսկերիչեանի դեկավարութեամբ : Պ. Ա. Պարկիրճեան մտքան լապտերով պիտի ներկայացնէ «Հայկական Դատ»ի վերաբերեալ նկարներ :

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՍ

ՏԷՍԻՆ.— Կազ. Պաչի Տէսինի մասնաճիւղի դպրոցական ամավերջի հանդէսը Շաբաթ Յունիս 26, երեկոյեան ժամը 8·30ին Հ. Յ. Դ. Տան մէջ : Մուտքը ազատ է :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են : Ամէն անոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները դնել վարժարան այժմէն իսկ պէտք է դիմում ընեն հաստատութեան տնօրէնութեան, 1 Պուլվ. տիւ Նօո, լը Բէնսի, (Սէն է Ուազ), հեռ. 927–01–72 :

ԼՈՅՏ ՏԵՍԱԻ

ԱՄԷՆՈՒՆ ՏԱՐԵԳԻՐՔԸ

1965

Կազմեց

ԿԱՐՕ ԳԷՈՐԳԵԱՆ

680 պատկերազարդ էջեր : Ճոխ բովանդակութիւն :

ՁԱՆԱԶԱՆ ԲԱԺԻՆՆԵՐՈՎ

Հայաստան, Սփիւռք, Գրական աշխարհ, Արուեստի աշխարհ, Գիշխարքներ, Մեր գաղութները — Երգի – ծաճիճ : Կարեւոր մաս մը նուիրուած Ապրիլեան Եղեռնի Յիսնամեակին :

Դիմել

Հրանտ – Սամուէլ գրատան :

Գին.— Թղթակազմ 17·5 · լաթակազմ՝ 21 Ֆր. առաքման ծախքով՝ 20 եւ 23 ֆրանք, եւ Անձամբ «ՅԱ – ՌԱՋ »ԻՆ :

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէն – Ժերմէն Հ. Յ. Դ. Հայաստան Լենթակամիւէլ ընկերական ընդհ. ժողովը այս Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9ին : Խիստ կարեւոր օրակարգ : Բացականները նկատի պիտի առնուին :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՏԱՐՕՆ – ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հայր. Մխուէեան ընդհ. ժողովը այս կիրակի ժամը 4ին Հայ Մշակոյթի Տան մէջ : Օրակարգ.— Ա) Մեր Գաղգաթայի 50ամեակը եւ վարդավառ, Բ) Զանազան հարցեր :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ
ՀԵՐՈՄՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Յուլիս 18ին : Անձրեւելու պարագային Յուլիս 25ին, սովորական վայրը : Մանրամասնութիւնները յետոյ :

ԵՐԵՔ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ՈՐՈՆՑՄԷ ԵՐԿՈՒՔԸ

15 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Ա.— Յուլիս 19ին, Փարիզ – Մոսկուա – Փարիզ, երթ ու դարձ *Վակոն–լի* (առանց կառք փոխելու)—

Մոսկուա–Երեւան–Մոսկուա օդանաւով *Գին՝* ՓԱՐԻԶԷՆ ՓԱՐԻԶ 2100 ֆրանք

Բ.— Յուլիս 27, Մարսէյլէն շոգենաւով Սոչի — Երեւան–Մոսկուա օդանաւով:

Մոսկուա – Փարիզ վակոն · լի շոգեկառքով :

«Թուրիսթ» Ա. կարգի սպասարկութիւն նաւուն վրայ.— Գին՝ 2450 ֆրանք :

ԵՒ ԵՐՐՈՐԴ ՄԸ՝ — Օգոստոս 21ին, երթ ու դարձ օդանաւով :

4 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ 21 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆԻ ՄԷՋ

Այս բացառիկ ճամբորդութեան գինն է 2450 ֆրանք :

TRANSTOURS, 22 Rue du 4 Septembre-ում Բ. եւ Շբ. օրերը, ժամը 16·30-18
Tél. : RIC. 77-40

Մարսէյլի մէջ դիմել՝ Ե. Մխրանեանի, 23 Րիւ Պերնար տիւ Պուա :

ՖՈՅԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄՆԵՐԸ — ՀՕՐԴ ՏԱՐԻ

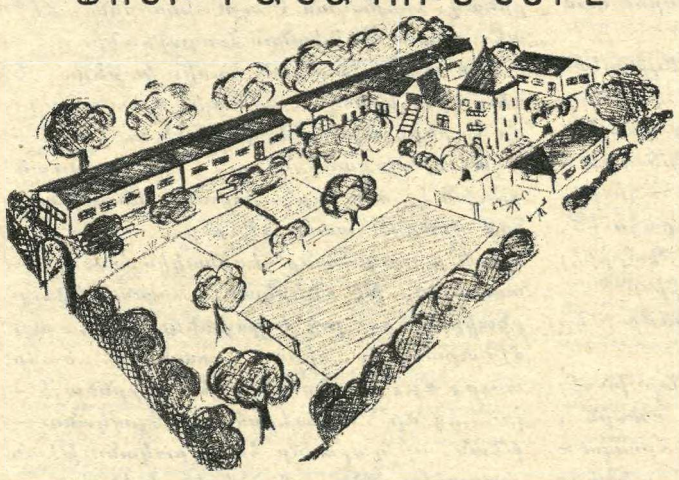

Ա. Շրջան 5 – 31 Յուլիս, 7էն 15 տարեկան մանչերու եւ աղջիկներու համար :

Բ. Շրջան, 2 – 15 Օգոստոս, 14էն վեր եղողներուն համար :

Արձանագրութեան համար դիմել
ԺԷՕՆԷՍ Է ԱՔՍԻՈՆի
Վեր. Յ. Հէրմաճեանի,
6, Place de la Rotonde
St.-Jérôme - Marseille 13
Tél. : 62-85-10

ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ՈՒԽՏԱԳՆԱՅՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԼՈՒՐՏ

Բարձր հովանաւորութեամբ ԿԱՐԴԻ ՆԱԽ. ԴՐԻԳՈՐ – ՊԵՏՐՈՍ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆԻ
Նախագահութեամբ ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻԻ

ՕԳՈՍՏՈՍ 2 – 7

Արձանագրութեանց եւ պայմաններուն համար դիմել
Իւրաքանչիւր քաղաքին — Փարիզ, Մառնուվիլ, Մէօսօն, Լիոն, Վիէն, Սէն – Շամոն, Վալանս, Մարսէյլ
Հայ Կաթողիկէ ժողովրդապետ վարդապետներուն :

Արձանագրութեան վերջին պայմանաժամը է Յուլիս 1 :

ԸՆԹԱՑԻԿ ԱԶԴԵՐՈՒ ՆՈՐ ՍԱԿԱԳԻՆ

ՄԷԿ ԱՆԴԱՄՈՒԱՆ ՀԱՄԱՐ

ՄԱՀԱԶԴ	40 Ֆ·	միջնեւ	1/4	սիւնակ
ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ	20 Ֆ·	միջնեւ	1/8	սիւնակ
ՅԱԿԱՑՈՒԹԻՒՆ	5	»	»	»
ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ	20 Ֆ·	»	»	»
ՀԱՐՍԱՆԻՔ, ՆՇԱՆՏՈՒՔ	20 Ֆ	»	»	»
ՆՈՒԻՐԱՑՈՒՈՒԹԻՒՆ	10 Ֆ·	»	»	»
ԾՆՈՒՆԴ	20 Ֆ·	»	»	»
«ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊԱԿԻ»	10 Ֆ·	»	»	»
«ԿԸ ՓՆՏՈՒԻ»	5 Ֆ·	»	»	»
ԾԱԽՈՒ Է	25 Ֆ·	»	»	»

Այս գիները մէկ անգամ հրատարակելի եւ ձրաբակուած ծանուցագրերու համար են, չորրորդ էջը :

Կանխիկ վճարումը պարտաւորիչ է :

Առեւտրական կամ այլ ազդերու մասնաւոր պայմաններուն համար դիմել Վարչութեան :

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

Օ Ր Ա Թ Ե Ր Թ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 փր. Հատը 0.30 Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 23 ՅՈՒՆԻՍ
MERCREDI 23 JUIN 1965

Le Numéro : 0,30 Fr.

ԽԱՐ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10338 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 41e ANNÉE — No 10.338

ԽԱՅՈՒԱԾ ԵՐԱԶՆԵՐ

(ՍՐԱՊԻՈՆ ԱՐՔ. ՈՒԼՈՒՀՈՃԵԱՆԻ ՄԱՀՈՒԱՆ ՔԱՌԱՍՈՒՆՔԻՆ ԱՌԹԻւ)

Յիսուն տարիներ անցան, եւ ի՜նչ չանցան, երբ 1915 Մայիս 23ին Մխիթարի յարկին տակ հոգեկան տօն կար եւ զանգակներն ուրախ կը հնչէին : Այդ օրը Աստուծոյ սեղանին վրայ կը բարձրանար Սրապիոն Արք. Ուլուհոճեան, իր հետ ունէր Հ. Կիրեղ Քիպարեան եւ Հ. Մանուէլ Թաշճեան վարդապետները :

Ո՞վ գիտէր թէ անդին Վասփուրէն մինչեւ Վանի սահմանները, այդ նոյն տարին հայ ժողովուրդին մահուան վճիռը կը տրուէր : Զանգակներն ուրախ կը հնչէին ուխտելու համար թէ երեք երիտասարդ ուժեր կուգային ոսկեղէն երազներով Աստուծոյ եւ Հայրենիքին ծառայելու :

Բայց ինչ տարօրինակ զուգադիպութիւն, այդ օրը Մայիս 23ին Իտալիա պատերազմի կը մտնէր Աւստրիական կայսրութեան դէմ եւ երկու սեւ ներկուած թշնամի սաւառնակներ Վենետիկի վրայ կը շրջէին :

Պատերազմը պատերազմի յաջորդեց : Ահաւոր լուրեր հասան Արեւելքէն, Հայաստան իր զաւակներուն անմեղ արիւնով ներկուած էր. տառապանքն ատոնց դուրս ընկերութեան, բիւրաւորներ դէպի անապատ, դէպի մահ կը քշէր : Յիսուն տարիներ անցան. Նահատակներու յիշատակին հետ պիտի կատարուէր հոգեկան զոհաբերումի յոբելեանը : Ս. Ղազարի համար խաչուած երազներ եղան : Սրապիոն Արքեպիսկոպոսը ծանրօրէն հիւանդ էր : Գերմարդկային ուժերով իր կարապի երգն երգեց պատարագելով Զատիկին օրը եւ սարկաւագ ձեռնադրելով երկու երիտասարդներ. ապա ներկայ եղաւ Մեռելոցին՝ Նահատակներու հանդէսին կրօնքի եւ Հայրենիքի սեղանին քաղցր եւ վերջին ժամանակցութիւնը. ապա պիտի իյնար, ուժասպառ եւ ծիւրած, Լիտոյի հիւանդանոցը : Անողոք հիւանդութիւն մը զինքը պիտի զգետնէր : Տարօրինակ հոգեկան ուժ մը կար վրան, ամէնուն յի հաստատով խօսքեր կը բաժնէր, կարծես հեռուէն կը տեսնէր երկինքի փառքը : Ս. Խորհուրդներով զօրացած, ստացաւ զըւարթ կերպարանք մը — Մահ իմացեալ անմահութիւն է, զարձեալ պիտի ըսէր Եղիշէ պատմագիրը :

Մայիս 16ի կիրակի երեկոն, երբ վարդեր կը բացուէին Ս. Ղազարի պարտէզներուն մէջ աստղազարդ երկինքի մը տակ հեռաձայնը բօթը գուժեց. Երկրորդ օրը Յոգոց մէկուն հիւանդանոցէն, տրտում Հայերու ընկերակցութեամբ : Երեք օր պիտի մնար եկեղեցիի դասին մէջ, որքան ժամերու մէջ եւ զանգակներու տակ : Երեք օր Մխիթարի հետ տաճարին մէջ, որուն երեսուն տարի յաջորդեց զոհաբերութեան հոգիով :

Չորեքշաբթի օր (19 Մայիս) Վենետիկէն, հեռաւոր գիւղերէն ու քաղաքներէն եկան բարեկամներ, ծանօթներ եւ յուղարկաւորներ, Ս. Ղազար լեցուեցաւ բազմութեամբ : Հոն էին Վենետիկի Ծիրանաւորն Պատրիարք, Պելլունոյի եւ Վիթթորիօ Վենետոյի եպիսկոպոսները, Ֆրանսական հիւպատոսը եւ այլ պաշտօնականներ, քաղաքացիներ ու գիւղացիներ : Իտալիոյ հեռաւոր քաղաքներէն եկած էին ազգայիններ, ամէն ոք իր սրտին հետ ծաղիկ մը կ'ուզէր դնել դագաղին վրայ եւ պսակները կը շատնային եւ սպարանի աշխատողներուն գեղեցիկ պսակները :

Վանքի Նորընծա Աբբահայրը՝ Հմայեակ Վրդ. Կէօլէկեան մատոյց սուրբ պատարագը, ապա Կարդինալ Եպիսկոպոսը, Ֆրանսայի կաթողիկէներուն էքզարքը, պիտի կատարէր թաղման արարողութիւնը :

Դագաղը ծածկուած էր սպիտակ ազնիւ կերպասով, վրան եպիսկոպոսական նըշանները, երբ դպիրներ, սարկաւագներ ու եպիսկոպոս սպիտակ շապիկներով ու շուրջառով դուրս եկան աւանդատունէն, զարմանք ազդեց Իտալացիներու վրայ, անոնք իրենց մեռելները սեւ սուգով կը պատեն, մենք մեր հին սովորութեամբ սպիտակ յոյսով կը պատենք :

— Ձեր թաղման արարողութիւնը քրիստոնէական յոյս եւ հաւատք է, ըսաւ Պելլունոյի եպիսկոպոսը, իսկ մերը մարդկային սուգ է :

Կազմուեցաւ երկար թափօր, առջեւէն կ'երթային մոմեղէնները, ապա Մուրատ-Ռափայէլեան սաները, արբներ, գըռոչակներով, պսակներ, բազմաթիւ վանականներ, միաբաններ եւ եպիսկոպոսներ, ապա դագաղն ուսամբարձ ու ժողովուրդը :

Վանքի շրջանը պիտի ընէր, վերջին անգամ պիտի տեսնէր հրաշալի վարդերը որոնք իրեն ուրիշ գարուն մը պիտի աւետէին, ապա նոճիներու ճամբան, ձիթենիներու ճամբան, ուսկից յաճախ անցած էր ինչպէս Ադամ դրախտին մէջ : Թող այդպէս ըլլայ, նա շատ սիրեց իր վանքը, եւ դժուար բան է սիրածէն բաժնուիլ :

Թափօրը կանգ առաւ վանքի գերեզմանատան առջեւ, հոն իրեն ուրիշներ կը սպասէին, ամէնուս սիրելի բնակարանը. Ալիշանի, Աւետիքեանի, Աւգերեանի եւ հին աբբաներու կողքին պիտի լսէր շատ մօտէն ամէն այգաբացին եւ վերջալոյսին եկեղեցիի զանգակները : Այս կղզին մէջ ապրող եւ մեռնող մէկ սրտով կ'ապրին : «Փառք ի բարձունս»ին դագաղին վրայ օրհնեալ հող դրինք, խունկ եւ աղօթք դրին եւ վերջին «Հայր մեր»ը հայ բազմութիւնն երգեց, «Եղիցին կամք քո», մահուան հանդէպ քրիստոնէական քաղցր համակամութեամբ :

Շոգենաւներ, նաւակներ, շոգեմակոյկներ ալեկոծեցին վենետիկեան լճակը եւ բազմութիւնը հեռացաւ Ս. Ղազարէն թողնելով միաբանները ու ննջեցեալին մօտիկ ազգականները՝ յիշատակներով մխիթարուելու :

Քանի մը օր վերջ իր քահանայութեան ոսկի յոբելեանը պիտի կատարուէր. կը սպասէին որ դառնար Ս. Ղազար, անգամ մըն ալ ոսկեթել շուրջառով պատարագ ընէր եւ մենք երգէինք «Խորհուրդ խորին». բայց մեր երազները խաչուած մնացին :

Հ. ՎԱՀԱՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍԵԱՆ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՆՍՏՈՅԳ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՄԷՋ

ՅՈՅՑԵՐ Ի ՆՊԱՍՏ ՊԵՆ ՊԵԼԼԱՅԻ

Ծանր մթնոլորտ մը կը տիրէ բովանդակ Ալժերիոյ մէջ, ուր ուսանողական ցոյցեր տեղի կ'ունենան ի նպաստ Պեն Պելլայի մինչ Պումետիէն կը փորձէ կայուն հիմեր տալ իր վարչակարգին :

Ոստիկանութիւնը եւ ապահովութեան ազգ. ուժերը գրաւած են Ալժէի կեդրոնական փողոցները : Հեռաձայնի բոլոր հաղորդակցութիւնները կտրուած են արտասահմանի հետ : Ժողովուրդը սկսած է խուճապի մատնուիլ եւ տանտիկինները խանութները կը փութան պահածոյի պաշար հաւաքելու համար : Զանազան գըրոյցներ ալ կը շրջին երկրին մէկ անկիւնէն միւսը : Կ'ըսուի թէ բանակը իր ամբողջութեան մէջ Պումետիէնի կռնակը չէ : Օտար մամուլի թղթակիցները անծանօթներէ հաղորդակցութիւններ կը ստանան ըստ որոնց Ազգ. Ժողովի նախագահ՝ Պեն Ալլա սպաննուած է և Առողջապահութեան նախարար՝ Նեքաչ վիրաւորուած է : Ասոնք կը խօսին յանուն «զինուորական կոմիտէի» մը : Կը փորձեն նաեւ հրահանգել ժողովուրդին որ ցոյցեր կատարէ : Պեն Պելլայի ենթակայ տեղեկատուութեան սպասարկութիւնը կամ ձերբակալուած է կամ փախուստի ճամբան բռնած : Լուրերու միակ աղբիւրը մնացած է «Ալժերի —Փրէս» որ շատ հազուագիւտ հաղորդակցութիւններ կուտայ :

Պոնէն Մարսէյլ հասնող ճամբորդներու համաձայն, ծանր միջադէպեր պատահած են Պոնի մէջ, բանակը միջամտած է եւ տասնեակ մը մեռեալներ կան :

«Ալժերի — Փրէս»ը յայտարարութիւն մը հրատարակած է ուր կ'ըսէ ի մէջ այլոց.— «Յեղափոխութեան Խորհուրդին հռչակումը բովանդակ Ալժերիացիներուն առջեւ կը դնէ սկզբունքներու հարցը որ պայմանաւորեն ալժերական քաղաքականութիւնը ազգային կազմակերպութեանց եւ կուսակցութեան գործելակերպէն մինչեւ իսկական ժողովրդապետութեան սկզբունքը ամբողջ երկրին մէջ : Մարդկային արժանապատուութեան յարգանքը, կարծիքի ազատութիւնը, սկզբունքներ զորս Պեն Պելլայի մենատիրութիւնը խայտառակեց եւ որոնք մեր քաղաքական փիլիսոփայութեան հիմը պէտք է կազմեն : Այս վնասակար քաղաքականութիւնը մեր երիտասարդներուն մէջ զարգացուց կամ դիւրութեան եւ պարապ բառակոյտի ճաշակը կամ անտարբերութիւն աւանդական բարոյական արժէքներու նկատմամբ կամ հակակրութիւնը եւ պայքարէ հրաժարումը : Ալժերական երիտասարդութիւնը պէտք է գիտնայ որ Յեղափոխութեան Խորհուրդը այսօր իրեն կ'ընծայէ նոյնքան մէկի յեղափոխութիւնը շարունակելու պատեհութիւնը» :

Աւելի մեծ շփոթութիւն կը տիրէ «երրորդ աշխարհին» մէջ, որու անդամներու մեծ մասը բրաց այս կացութեան մէջ, կ'ուզեն յետաձգել ափրօ-ասիական համաժողովը, որ պիտի գումարուէր Յունիս 29ին :

24 ժամ Ալժէ անցընելէ ետք, մառէշալ Ամէր Եգիպտոսի փոխ-նախագահը կը վերադառնար Գահիրէ, ուր Շու Էն Լայ երեք յաջորդական տեսակցութիւններ ունեցած էր Նասրի հետ : Կարգ մը աղբիւրներու համաձայն, մառէշալ Ամէր պաշտօն ունէր Նասրի կողմէ, համոզելու Ալժերիոյ նոր ղեկավարները որ չըզգացնեն կահարեն Պեն Պելլան : Կը կարծուի թէ այս մասին երաշխաւորութիւն ստացած է : Ափրօ-ասիական ժողովին մասնակցող կարգ մը երկիրներ յայտնած են թէ իրենց պատուիրակութիւնները պիտի մասնակցին ժողովին : Այսպէս, Յորդանանի կառավարութիւնը յայտնած է թէ Հիւսէյն Թագաւորը Ալժէ կ'երթայ Հինգշաբթի, իր պատուիրակութեան գլուխը : Ըստ վարչապետին, Ալժերիոյ նոր վարչակարգի ճանաչման հարց չկայ, տրուած ըլլալով որ զուտ ներքին խնդիր մըն է կատարուածը :

Երկար վարանումներէ ետք, Թուրքերը որոշած են յետաձգել իրենց պատուիրակութեան մեկնումը : Մանիլայի մէջ, կը հաղորդուի որ Փիլիպպեան պատուիրակութիւնը մեկնելու հրահանգ ստացած է : Թոքիոյի մէջ, որոշուած է սպասել, բայց Ճափոն միտք ունի ժողովին մասնակցելու եթէ տեղի ունենայ : Պարսիկները ցարդ որոշում չեն տուած : Անդին, Լոնտոնի մէջ, Համաքաղաքակցութեան մասնակցող տասներեք ափրիկեան պետութիւններ կ'առաջարկեն որ ժողովը յետաձգուի :

Ընդհանուր ձեւով, արտասահմանեան բոլոր երկիրները սպասողական դիրքի մէջ են : Մամուլն ալ կը վարանի վճռական դիրք բռնելէ : Երկուշաբթի օր, Իւմանիթէ ամփոփած էր Պեն Պելլայի նպաստաւոր դիրք բռնելու մինչ Մոսկուա վերապահ է : Յաջորդ օրն ալ Համայնավար պաշտօնաթերթը կը շարունակէ խօսիլ Պումետիէնի վարչակարգին անկայունութեան մասին : Նոյն լեզուն կը գործածէ Հռոմի Ունիթան :

ԸՆԿ. ՄԿՐՏԻՉ ՊԱՐՍԱՄԵԱՆԻ ՅՈՒՂԱՐԿԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆԸ

Երկուշաբթի առտու, Փարիզի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ, կատարուեցաւ ընկեր Մկրտիչ Պարսամեանի յուղարկաւորութիւնը, ընտանիքին, ընկերներու եւ բարեկամներու ներկայութեամբ :

Արարողութենէն ետք, առաջին դամբանականը խօսեցաւ Սերովբէ Արք. Մանուկեան, որ շեշտեց հանգուցեալին մտաւորական եւ դաստիարակչական ծառայութիւնը հայ մշակոյթին :

Յաջորդաբար խօսեցան յանուն Հ. Յ. Դաշնակցութեան ընկ. Պետրոս Զալուքեան, յանուն «Համազգային» Մշակութային Միութեան՝ Սահակ Յովհաննէսեան եւ Հրանդ Բալուեան յանուն Գրողներու Միութեան :

Դամբանախօսները ոգեկոչեցին կուսակցական, մտաւորական եւ հայ գրագէտը : Ընկեր Մկրտիչ Պարսամեանի մահով, նոր բաց մը կը ստեղծուի ոչ միայն հանրային կեանքին մէջ այլեւ մասնաւորաբար հայ մշակոյթին մէջ : Արդարեւ, ողբացեալը կը պատկանէր այն սերունդին որ իր կեանքը ի սպաս դրաւ հայ ժողովուրդի ծառայութեան, անոր մշակոյթին տարածման եւ որ Սփիւռքի մէջ ապրեցուց հայ գիրն ու գրականութիւնը : Ընկեր Մկրտիչ Պարսամեանի մահով, կորուստ մը կ'արձանագրէ նաեւ արտասահմանի հայ մամուլը, որու էջերը, աւելի քան քառասուն տարի է, լեցուն էին իր յօդուածներով :

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԵՔԻՆԻ «Ժողովուրդին Օրաթերթը» «պարզամիտ» կ'որակէ Անգլիոյ վարչապետը եւ կը մերժէ զայն ընդունիլ իբրեւ առաքեալ մը Վիէթնամի խաղաղութիւնը վերահաստատելու համար : «Դուք երեսին պիտի զարնուիք» կ'ըսէ նաեւ չին կուսակցական պաշտօնաթերթը :

ՊԵՐԼԻՆԻ մէջ մթնոլորտը կրկին ծանրացած է եւ Արեւմտեան Գերմանիան շատ մտահոգ է : Զանազան մեկնութիւններ կը տրուին այս նոր լարուածութեան առթիւ : Կը կարծուի թէ Փանքով ճնշում կը բանեցնէ ինքզինքը ճանչցնել տալու համար կամ Խորհ. Միութիւնը երկրորդ ճակատ մը կ'ուզէ ստեղծել Եւրոպայի մէջ :

ՄԻՆՍԿԻ մէջ, մառէշալ Թիթօ, որ պաշտօնական շրջապտոյտ մը կը կատարէ Խորհ. Միութեան զանազան շրջանները, յայտարարած է թէ խաղաղութեան գըլխաւոր սպառնալիքը արեւմտեան Գերմանիայէն կուգայ :

ՊԱՐՍԻՑ Շահն ու կինը Մոսկուա հասած են տասը օրուան պաշտօնական այցելութեան մը համար :

ՍՈՖԻԱՅԻ մէջ համեմատաբար թեթեւ պատիժներ տրուեցան դաւադրութեան հեղինակներուն : Բոլորն ալ խոստովանած էին թէ յանցաւոր են :

ՆԱԽԱԳԱՀ ՏԸ ԿՈԼ եւ Միացեալ Նահանգներու փոխ-նախագահ՝ Հըմֆրէ տեսակցութիւն մը ունեցան, որ քաղաքական կը նկատուի ֆրանքօ-ամերիկեան յարաբերութեանց համար : Վերադարձին պահուն, Հըմֆրէ յայտարարած է. — «Ֆրանսա կը թողունք տաք եւ մնայուն բարեկամութեան մը զգացումով» :

ՀԻԹԻԹՆԵՐՈՒ ԿԱՅՍՐՈՒԹԻՒՆԸ

(Բ. եւ վերջին մաս)

ԱՍՏՈՒԱԾԱՇՈՒՆՉԸ ՍՏԷՊ ԿԸ ՅԻՇԱՏԱԿԷ ՀԻԹԻԹՆԵՐԸ

Հիթիթներուն անունը առաջին անգամ Ուիլիըմ Վրայթ քահանան տուաւ, այն որ Համայի քարը գտած էր։ Ուսումնասիրելով Աստուածաշունչը, հոն կարդացած էր այդ ցեղին անունը։

Ո՞վ էին Հիթիթները։ Ս. Գիրքը շատ անգամ կը յիշատակէ այդ ժողովուրդը, եւ թարգմանիչները Հեթայի կամ Հաթա կոչեր են (մեր թարգմանութիւնը՝ Քետացի կ'անուանէ)։

Ծննդոց գրքին համեմատ՝ Հիթիթները տէր էին մինչեւ Պաղեստինի կողմերուն։ Աբրահամ նահապետը Սառայի մահուան ժամանակ՝ Հեթայի զաւակներէն հող խնդրեց գերեզմանի համար։

Դաւիթի Բերսաբէ կնոջ նախկին ամուսինը Ուրիա, Հիթիթ էր, զոր սպաննեց կինն յափշտակելու համար։

Անշուշտ միայն Ս. Գրքի վկայութիւնները չէին բաւեր Հիթիթներուն ինքնութիւնը ճշդելու համար։ Օգնութեան եկան ասորական տարեգիրները, որ կարդացուած էին արդէն 1880ին։ Տարեգիրները կը խօսին Հիթիթներու մասին, որոնց հետ Ասորեստան կատաղի պատերազմներ ըրած էր։ Ուրիշ ապացոյց մը գտնուեցաւ Նեղոսի մօտերը. կաւէ տախտակներ, գրուած աքքատեան լեզուով (այդ լեզուն տարածուած էր բովանդակ առաջաւոր Ասիոյ մէջ), կը պատմեն Եգիպտոսի Ամենոֆիս թագաւորին Հիթիթներու թագաւորին հետ դաշինքի մը մասին։ Եգիպտոս եւ Հիթիթները դարերով իրարու հետ պատերազմեր են Սուրիոյ եւ Պաղեստինի տիրապետութեան համար։

Ինչպէս Վրայթ քահանան եւ Սայս գիտնականը գուշակեր էին, Հիթիթները ընդարձակ կայսրութիւն մը հիմնած էին Միջին Արեւելքի մէջ։

ՀԱԹՈՒՇԱ՝ ՀԻԹԻԹՆԵՐՈՒՆ ՄԱՅՐԱՔԱՂԱՔԸ

1906ին Հուկօ Վինքլէր Գերմանացին գնաց Պողազ Քէօյ, աւերակները լաւ մը ուսումնասիրելու համար։ Անուանի ասորագէտ էր։ Գերման կառավարութիւնը, բարեկամ Թուրքիոյ, ամէն դիւրութիւն ստացաւ եւ դրամ յատկացուց նոր պեղումներու համար։ Տեղացիները նըպաստեցին բերելով բազմաթիւ գրուած կտորներ։ Երբ իր ձեռքն անցաւ կաւէ տախտակ մը, լաւ վիճակի մէջ, գրուած աքքատեան լեզուով, կրցաւ կարդալ, նաեւ գիտէր այդ բեւեռագիրներուն գաղտնիքը։ Բնագիրը կը խօսէր Եգիպտոսի եւ Հիթիթներու մէջ եղած դաշինքի մը մասին։ Հիւկօ Վինքլէր կարդաց եւ յուզուեցաւ այս անակնկալ գիւտին համար։ Շատ պարզ տրամաբանութիւն մը բաւ. ինչո՞ւ այսքան կարեւոր բեւեռագիր մը հոս կը գտնուի. պէտք էր մայրաքաղաքին մէջ արքայական դրատունը գտնուէր,— ուրեմն Պողազ Քէօյ Հիթիթներուն Հաթուշա մայրաքաղաքն էր։ Հակառակ անոր որ պեղող Թուրք գիւղացիները անգիտակից աշխատանք կը տանէին, եւ կըտորներն անխնայ կը կոտրէին, կարելի եղաւ տասը հազար կաւէ տախտակներ հաւաքել։ Գտնուած էր արքայական դիւանը, ինչպէս Ասորեստանի դիւանը գըտած էին։

ԲԵՒԵՌԱԳԻՐՆԵՐՈՒ ԳԱՂՏՆԻՔԸ

Վինքլէր կրցաւ բաւական թիւով տախտակներ կարդալ աղօտ գաղափար մը տալու համար։ Բայց Հիթիթներուն ամբողջական պատմութիւնը կարելի չէր ճանչնալ, քանի որ իրենց լեզուն եւ գրութեան ձեւը անծանօթ էին դեռ։ Երկու տեսակ բեւեռագիր կը գործածէին. մին ասորականը որ ծանօթ էր աքքատեան անունով, միւսն արքայական բեւեռագիրը որ թագաւորական եւ կրօնական գրութիւններ կը շօշափէր։ Երկու հարց կը մնային լուծելիք. ճանչնալ Հիթիթ լեզուն, կարդալ իրենց բեւեռագիրը։

Նախորդ մեծ պատերազմին, աւստրիական բանակին մէջ երիտասարդ մը, որ կը կոչուէր Հրոզնի, Չեխոսլովաք էր եւ Վիեննայի համալսարանին ուսուցչապետ։

— Փոխանակ Ռուսիոյ ճակատը դրկելու, բսաւ զօրաբանակի հրամանատարը, մէկ պատերազմիկ վատնելու, թող գիտութիւնը մեծ մարդ մը ունենայ։

Հրոզնի ուսումնասիրեց Հիթիթերէնը եւ գտաւ որ սեմական լեզու չէր, այլ Հնդեւրոպական էր։ Կրցաւ կարդալ բեւեռագրեր։ Յաջորդ գիտնականներ զարգացուցին ընթերցումը. նոյնիսկ Հիթիթերէնի բառարան շինուեցաւ։ Կը մնար սակայն լուծել արքայական մեհենագրերու գաղտնիքը. չէին գիտեր ո՛ր կողմէն սկսիլ կարդալ։ Յետ երկար փնտռտուքներու հազիւ կարելի եղաւ ծայր մը գտնել։ Հիթիթները կը սկսէին ձախէն աջ, ապա տողին ծայրը կը դառնային աջէն ձախ, ինչպէս արօրը որ արտին մէջ հաւկիթաձեւ կը դառնայ. նոյնպէս կը շարունակէին քանդակներուն վրայ անցնելով մարմինէ մարմին երթալ, գրողի խելքին համեմատ։ Սայս գերման գիտնականը շատ աշխատեր էր լուծելու համար մեհենական գրութեան գաղտնիքը։ Օր մը ձեռքն անցաւ Զմիւռնիոյ մօտ արքայական կնիք մը, գրուած մեհենական եւ բեւեռագիր տառերով։ Կրցաւ քանի մը մեհենական բառեր կարդալ, շատ քիչ էին ամբողջ գրութեան գաղտնիքն իմանալու համար։

Սակայն գիտնականները դադար չըրին, սկսան ուրիշ պեղումներ ընել եւ գտան բազմաթիւ գրութիւններ Հաթուշայի մէջ։ 1934ին գերմանացի հնագէտ մը՝ Քուրթ Պիթթէլ, յաջողեցաւ յատուկ անուններ կարդալ, մասնաւորապէս Սուպիլուլիմա թագաւորին անունը։

ԿԱՄԱՑ ԿԱՄԱՑ ԼՈՅՍ ԿԸ ԾԱԳԻ

Հիթիթներու արքայական գիրերու գաղտնիքը պիտի գտնուէր Կիլիկիոյ մէջ։ Գերմանացի Հելմութ Պոսսեր գիտնականը, Թրքահպատակ դարձած, եւ ուսուցիչ Պոլսոյ հնախօսական համալսարանին, 1946 Թուին լսեց թէ Կիլիկիոյ մէջ քարէ սիւն մը կայ ծածկուած Սեւ Լեռներու մէջ Քատիրլի գիւղին մօտ։

Վազեց իսկոյն, սիւն չէր, այլ ցուլ մը որ պատուանդան եղած էր արձանի մը։ Վրան գտաւ փիւնիկեան գրերով արձանագրութիւն մը, քիչ անդին Հիթիթ մեհենական արձանագրութիւն կար։ Բայց աւելի կարեւոր գիւտ մը ըրաւ. 2 սիւներ մէջտեղ ելան, մէկուն վրայ փիւնիկերէն գրուած, միւսին վրայ Հիթիթ մեհենական գրութիւն կար։ Փիւնիկեան արձանագրութիւնը կը խօսէր ԱՇԻԹԱՎԱՆՏԱ անունով թագաւորի մը մասին. թէ՝ Ջիէն ձի մը շինեցի եւ վահանէն վահան մը։ — Հիթիթ արձանագրութիւնը իսկապէս երկու ձիերու գլուխ եւ երկու վահաններ ունէր, ուրեմն երկու գրութիւնները նոյն բանը կ'ըսէին։ Գտնելով բանալին, կարելի եղաւ կարդալ Հիթիթական արձանագրութիւնները եւ որոշ գաղափար ունենալ Հիթիթներու պատմութեան մասին։

ՀԻԹԻԹԱԿԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ ԼՈՒՍԱԲԱՆՈՒԱԾ

Վինքլէր քահանային տուած տեղեկութիւնները Հաթուշայի մասին՝ այլեւս որոշ էին։

Քրիստոսէ 1900 տարի առաջ, հնդեւրոպական ժողովուրդ մը հասաւ Փոքր Ասիա, անցնելով Վոսփորը։ Ոչ ոք գիտէ, թէ ուրկէ՞ց եկաւ։ Երբ Ալիս (Գըզըլ Ըրմաք) գետին ափերը հասան, հոն գտան ոչ–հնդեւրոպական ազգ մը՝ Հիթիթները։ Կործանեցին եւ իւրացուցին այդ ազգը, քանի մը բառեր միայն կրօնական ծէսեր եւ իր անունը։

Այս երկրորդ Հիթիթները հիմնեցին իրենց մայրաքաղաքը։

1800 տարի առաջ Քրիստոսէ, Անիթթաս անունով թագաւոր մը գրաւեց Հաթուշան եւ այրեց։ — Մրրկի աստուածը թող չանթէ զանոնք, որ այս քաղաքը կը վերաշինեն, գրեց քարի մը վրայ։

Սակայն Հաթուշա վերաշինուեցաւ եւ եղաւ անուանի մայրաքաղաք Անիթթասի յաջորդներուն։ Հինգ հարիւր տարի Հաթուշա ապրեցաւ եւ դարձաւ հզօր կայսրութեան մը կեդրոնը։

Հիթիթներու կայսրութիւնը զինուորական կազմ ունէր, քաջ մարտիկներ էին, այնպէս որ 1700 – 1200 (Ք. Ա.) նոր Հիթիթները գրաւեցին մինչեւ Պաղեստին, Բաբելոն եւ բովանդակ Միջագետքն ու Սուրիան։

Կայսրութիւնը կազմուած էր դաշնակցային թագաւորութիւններէ, որոնց կեդրոնը Հաթուշա էր։

Հաթուշայի եւ Հիթիթ կայսրութեան վերջնական կործանումը եղաւ 1200ին (Ք. Ա.). ԾՈՎԷՆ ԵԿՈՂ ժողովուրդ մը, արեւմուտքէն հասնելով Փոքր Ասիան գրաւեց եւ հասնելով Հաթուշա, կրակի տուաւ եւ ամէն բան այրեց, ժողովուրդէն մաս մը փախաւ, մաս մը սպաննուեցաւ եւ հիթիթական կայսրութիւնը դարերով հողին տակ ծածկուած մնաց։

Ա. ՌԸՆԱՔ
«Մխիթարեան Ընտանիք»

ԾԱՆՕԹ.— Ըստ գիտնականներու կարծիքին, այդ երկրորդ անգամ արշաւող ժողովուրդը Արմէններն էին, ինչպէս հիթիթական վերջին արձանագրութիւնները կ'ակնարկեն, որոնց մայրաքաղաքը ներկայ Կիւրինն էր եւ 600 տարի մնացին Ալիս գետին ափերը։

Քրիստոսէ 600 տարի առաջ եկան Սկիւթացիները եւ զիրենք Եփրատի արեւելքը մղեցին, ուր կազմեցին հայ ցեղն ու Հայաստանը։

ԼԷՈՆԱՐՏՕ ՏԱ ՎԻՆՉԻ Ի ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Բ.

Բայց եւ ոչ այս նամակաց ոճը կը նպաստէ իրրեւ վէպ նկատել զանոնք։ Այն ժամանակ գրուած նամակներուն մէջ կը տեսնենք որ միեւնոյն նիւթոյ վրայ կը խօսի հեղինակը յաճախ նաեւ միեւնոյն բացատրութեամբ, որ վէպի մը մէջ կրնար ընդունիլ։ Եւ վերջապէս (կըրնանք հետեւցնել հրատարակչին հետ) եթէ ունենային այս նամակները բանաստեղծական ոճ ու սեթեւեթանք, կարելի էր ընդունիլ այս գրութիւնը. բայց կը համոզուինք որ ասոնք անպաճոյճ պատմական գրութիւնք են, եթէ համեմատենք կարգ մը գրութեանց հետ, ուր կը գտնենք այնպիսի երեւակայական եւ մտացածին նկարագիրներ, որոնք յայտնի կը ցուցնեն թէ Լէոնարտօ ի՛նչպէս կը գրէր վէպ մը, երբ ուզէր վիպել։

Այս նամակներն հրատարակուած են Լէոնարտոյի վերոյիշեալ Աշխատութեանց երկրորդ հատորին մէջ, 18 մեծադիր սիւն, որուն սկիզբն դրած է հրատարակիչն ընդարձակ կանխաբանութիւն մը, ուրկէ քաղեցինք շատ ծանօթութիւններ։ Աւելցուցած է նաեւ հինգ արեւագրական ճշգրտապատկերներ, զորոնք նըշանակած է իւրաքանչիւր տեղւոյ ծանօթութեանց մէջ։

Թէ ընդհանրապէս այս նամակները շատ հետաքրքրական նիւթեր կը բովանդակեն Հայաստանի եւ Հայոց նկատմամբ, յայտնի է։ Բայց դժբախտաբար այս նամակաց շատ մասերը կորսուած են եւ ասոնց միայն մուտքն եւ վերջաւորութիւնը մնացած։ Սակայն պատշաճ երեւցաւ նաեւ այս հատուածոտրքը հրատարակել մասին անոր մնացածներուն հետ, հանդերձ հրատարակչին այն ծանօթութիւններով, որոնք կարեւոր երեւցան նամակաց իմաստն աւելի ճշդիւ իմանալու։

ԼԷՈՆԱՐՏՕ ՏԱ ՎԻՆՉԻԻ ՆԱՄԱԿՆԵՐԸ

Առ խամարակալն (1) Ասորիքի, տեղապահն Սուլտանին Բաբելոնի (2)։

Մեր հիւսիսային կողմանց մէջ պատահած նոր արկածը (երկրաշարժ?), որ ապահով եմ որ ոչ միայն ձեզ, այլ եւ բոլոր աշխարհքը պիտի սասանեցնէ, զոր ձեզի պիտի պատմեմ պատշաճ կարգաւ, նախ արդիւնքը եւ ապա պատճառը ցուցնելով (հոս ընդհատուած)։

Հայաստանի այս կողմը գտնուելով, որպէսզի աւելի պարտ ու պատշաճ սիրով եւ հոգով կարենամ գործադրել այն գործը, որուն համար դու զիս խաւրեցիր, եւ որպէսզի սկիզբ ընեմ այն տեղէն որ մեր նպատակին աւելի յարմար կ'երեւայ, մտայ Կալինդրա քաղաքը, որ մեր

ԵՍ ՏԷՐ-ԶՕՐԻ ԴԺՈԽՔԷՆ ՓԱԽԱԾ ԵՄ

Այժմ բոլորովին, բոլորովին մերկ էինք։ Ջուրին հասնելու համար քանի մը հարիւր քայլ մնացած էր։

Հանդիպեցանք ուրիշ խումբի մը, որ տեսնելով թէ բա՛ն մը չունինք մեր վրայ, հրամայեցին որ լայն բանանք մեր բերանները՝ դրամ փնտռելու համար։ Մէկ քանի հոգիներու բերանին մէջ, իրաւ ալ դրամ գտան։ Լսած էինք, որ կողոպտիչները մերկ աքսորականները կը բռնաբարէին՝ պատճառելով որ բնական պէտքը կատարելու իրենց աչքերուն առջեւ, ոսկի փնտռելու համար կղկղանքին մէջ, որովհետեւ աքսորեալները կը կլլէին իրենց ունեցած ոսկիները, պահելու համար կողոպտիչներէն։

Մեզ չձերբակալեցին՝ տեսնելով մեր վիճակը։

Մերկ նստած էինք գետինը։ Երբ բերանի քննութիւն կը կատարէին, պահած ոսկիս զգուշօրէն հանեցի բերանէս եւ թաղեցի աւազին մէջ։ Խուզարկութենէն ետք ոսկին առի, դարձեալ բերանս դրի։

Յետոյ, երբ ազատ թողուցին մեզ, վազելով գացինք գետին եզերքը եւ սկսանք ջուր խմել քիչ քիչ, ամէն անգամ դադար տալով մէկ վայրկեան։

Այս գետն էր որ գերեզման դարձած էր հազարաւոր Հայերու, եւ հիմա կեանք պիտի տար մեզի։ Ծարաւը յագեցնելէ ետք տեսանք թէ անօթութիւն չենք զգար այլեւս։

Յետոյ որոշեցինք մօտակայ գիւղը երթալ եւ ուտելիք ուզել։ Մեզ կողոպտեցին բոլորովին, փոխարէն պատառ մը հաց տան՝ ուտենք։

Ճամբայ ելանք գիւղ մտնելու համար, մեր երկու ձեռքերով ծածկելով ինչ որ Ադամ ծածկեց թզենիի տերեւով։ Ու նըստանք գիւղին մէջտեղը եւ հաց ուզեցինք։

Գիւղին ամբողջ ժողովուրդը թափեցաւ մեր գլխուն վերեւ, մեծ ու պզտիկ, կին կամ աղջիկ։ Բոլորը վազեցին եկան մեզ տեսնելու։ Շրջանակ կազմեցին մեր շուրջը, իսկ մենք չէինք կրնար ոտքի ելլել մեր նստած տեղէն ամօթ համարելով։ Ծալապատիկ նստած՝ աւելի դիւրին էր ամօթը ծածկել։ Սկսան մեզի հաց ու ջուր բերել։ Մեզ կողոպտողներն էին։

Ժամ մը մնացինք այս վիճակին մէջ։ Յանկարծ, մեզ շրջապատող ժողովուրդին գլուխներուն վրայ տեսանք ձիաւոր ժանտարմա մը։ Պահ մը ետքը երկրորդ մը։

Ասոնք ճեղքեցին ժողովուրդին շղթան։ Եւ ահա ներկայացաւ ոստիկանապետ մը։

Տեսաւ թէ բոլորովին մերկ ենք։

Սկսաւ հարցաքննել։

— Ուրկէ՞ կուգաք, ի՞նչ վիճակ է այս։

Պատասխանեցինք թէ մօտակայ գիւղ մը կուգանք, կողոպտեցին մեզ, բոլորովին մերկ մնացինք։

— Ինծի մանեթար մի՛ կլլեցնէք, բաւական՝ ես գիտեմ թէ ուրկէ՛ կուգաք, ուրկէ՛ փախած էք։ Հիմա ի՞նչ կ'ուզէք որ ընեմ ձեզի։

— Դուք գիտէք, պէյ էֆէնտի, ի՛նչ կ'ուզէք ըրէք։

— Ասոնք վայրենի մարդիկ են, (ոստիկանապետը Թուրքերէն լեզուով կը խօսէր մեզի հետ, այնպէս որ շրջապատող Արաբները չէին հասկնար խօսակցութիւնը)։ Եթէ ազատ արձակեմ, կը սպաննեն ձեզ։ Այսպէս գիւղէ գիւղ շրջելով՝ պիտի երթանք Րաքքա, ձեզ ալ միասին կը տանինք որ ապահով ըլլաք։

— Աստուած ձեզի երկար կեանք տայ, պէյ էֆէնտի, ըսինք միաբերան։

Այն ատեն դարձաւ ժանտարմաներուն եւ ըսաւ.

— Ասոնք, երկուական բաժնելով, Արաբ գիւղացիներուն տարէք, թող ուտելիք տան եւ պառկելիք տեղ տան իրենց վրաններուն մէջ։ Վաղը միասին պիտի տանինք։

ՍՏԵՓԱՆ ՄԻՍՔՃԵԱՆ

(19 Շար.)

«ՀԱ՞Յ ԵՍ, ԹՈ՞ՒՐՔ ԵՍ» (*)

ՀԱՅԵՐԸ ԹՈՒՐՔ ՋԱՐԴԵՐ ԵՆ 60 ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ ՈՒ ԹՈՒՐՔԵՐԸ ՎԱՓՍՈՒՆԱՄ – ԵԱԿԸ ԿԸ ՏՕՆԵՆ

Բ.

1905ի Թրքական սպանդը խիստպէս չատ արիւնալի եղած է եւ չատ խժդուժ : Ձիշդն ըսելու համար պէտք է նշել , Ա. – ազգպէս յաջանչելիներուն համար իսկական ա– նակնկալ մը, ապրային ցնցում մը եղաւ այս զաւաճանօրէն դործուած յարձակու– մը, որ կուդար այնքան սիրակցորդ եւ դրկից – դրացի ժողովուրդէ մը : Ազդա – յին եւ կրօնական մոլեռանդութեան մը տուած վերապահութեամբ իր պատեհանէն քաչուած ու մեկուսացած, ռուսական վարչութեան ճնշումներէն ճանձրացած , «Թուրք ես»ը, երբ իր ամէնէն անկիպ բնկերը կարծած , ցաւի ընկեր ու վշտակից նկատած Հայէն ալ՝ Ռուսերուն իսկ չը – բած չարիքը տեսաւ , չատ բնական էր , որ իրրեւ փրկութեան միջոց եւ ապաստա – բար լաստ՝ ուրիշ բանի մասին պիտի չկարենար մտածել, բայց եթէ՝ խորհիլ , եզրօրը՝ Թուրքիոյ փարիլ : Իրենց սպան– նումը, կարդախօսով մը պատդամուած ժողովուրդներու այս միացումը միակ բանն էր ընելիք եւ այդպէս ալ եղաւ : Այսպէսով, երբ Թուրքերը մէկ կողմէ կ'աշխատէին ազդային միասնականու – թեան մը առեղծման մասին, 1905ի Թրք– քական Ջարդին կազմակերպիչներն ալ, այս միութիւնը քանդելու եւ քայքայելու, անոր ճգտող ամէն ձեռնարկ կոպինահա – րելու նպատակով , դայն ուղեկին վերա – ծել Ռուսերու դէմ կազմակերպուող «Իս – լամական» ճակատ մը եւ իրրեւ այսպիսի ճակատի մը կազմութիւնը արդիլելու ան– հրաժեչտ դործունէութիւնը՝ թափ տը – ւին Թուրքեւհայկական պայքարին ու հա– կամարտութեանց եւ անոնց սահմանները բնդարձակելով , ոչ մէկ խոիր դրին մը – ջոցներուն մէջ :

Ա.հաւասիկ , 1917 – 18 տարիներուն՝ կարսէ, Արտահանի եւ Էրզրումի բնակ – չութեան Ջարդերը, այդ անհեթեթ Թրք – նամութեան առեղծած ոճրային պատուդ – ներն էին միայն : Աւոր իրրեւ հակադար– ձութիւն ըլլալով ալ, նոյն Թուականնե – րուն , հայկական Ջարդերու ենթարկուած , Կովկասի Թրքական սահմանային չրջան – ներուն դժբախտ Թուրքերուն օդնելու նը– պատակաւ, Պաքուի մէջ ձեռնարկուեցաւ բնդարձակ նպաստահաւաքի մը, որուն արուեցաւ «Եղրայրական Բոմակ » ա – նունը :

Նոյն ցաւալի ճակատագիրը ունեցած է նաեւ Պարսկական Ատրպատականի մէջ Ուրմիոյ չրջանը : Տեղացի հայ բնակչու – թիւնը սրախողխող ըրաւ Պարսկաստանի Թուրքերը , ատյպէսով՝ նոր դերեզման մը պատրաստելով սակայն իրեն համար : Մինչդեռ, պատմութեան ծանօթ բոլոր մարդիկը չատ լաւ տեղեակ են ,որ Պարս– կաստանի երբեմնի վարչապետ Միրզա Մելքում Խանը Հայ մըն էր : Պարսկական յեղաչրջումին կերտիչներէն՝ Սաղդար Խանի ընկերներն ալ Հայեր էին : Վեր – ջապէս , 1913ի չրջանին, եթէ չեմ սխա – լիր, Պարսկաստանի եւ հսկայ Օսմանեան կայսրութեան արտաքին դործոց նախա – րարները, բոլորն ալ Հայեր էին : Հիմա, կ'ուզէի հարց տալ ձեզի, թէ հայ ապդը ո՞ր քրխտոնեայ երկրին մէջ այսքան սիրուած , յարդուած , ազդային վստա – հութեան եւ առանձնաչնորհումի արժանի նկատուած է : Պատմութիւնը այս իրո – դութիւնը պիտի չմոռնայ երբեք : Ինչ – պէս որ, հայ ապդին նչանաւոր դեկավար– ներէն Խատիսով, որ 1921ին Իսթանպուլի վրայով կը դաղթէր դէպի Փրանսա ,օտար դրաւման լուծին տակ հեծող այս քաղա – քին մէջ արուած բանախօսութեան մը ըն– թացքին ըսաւ թէ Հայ ժողովուրդը աչ – խարհի վրայ ունեցած է միակ բարեկամ մը եւ պաչտպան մը, որոնք են Թուրք ժո– դովուրդն ու Թուրքիան(?) եւ որոնց հան– դէպ իր զդացած երախտադիտական զդա– ցումները արտայայտեց այդ առիթով՝ ա– ռանց վարանելու եւ քաչուելու : Այլեւս քայքայուած ու պատմութեան անցած երկրի մը դեկավարներէն մէկուն բերնէն ելած այս անպատասխանելի խոստովանութիւն– ները, առաջին առիթով լսողին համար քիչ մը ցաւալի եւ նոյնիսկ հեդնական ար– տայայտութիւն մը նկատուեցան այդ օրե– րուն :

Մինչդեռ երկար ժամանակ Կովկասի մչակոյթի կեդրոն եւ Վրաստանի մայրա– քաղաք Թիֆլիսի քաղաքապետութեան մէջ պաչտօնավարող , Յարին անվերա – պահ վստահութիւնը վայելող Կովկասեան նախարարին հայկական ծագում ունեցող կինոջը օժանդակութեամբ, Խատիսեան կարեւոր դեր մը ունեցած է այլապան ազդերու կենցաղին ու փոխյարաբերու – թեանց ներդաչնակութեան մէջ եւ այսպիսի մչկը, չատ բնական էր, որ չատ դիւրաւ պիտի կարենար դիտնալ ու հասկնալ իր դեղին ապերախտ պատմական խաղերը : Այն, հազ չէ թէ անկեալ, բայց նորէն ալ արտօնուած եւ իրաւասու էր իր չնորհա – կալութիւնն ու երախտադիտութիւնը յայտնելու Թուրքիոյ, որ հանրապետա – կան վարչակարդ մը չահեցուցած էր անոր ժողովուրդին: Որովհետեւ, ան բոլորէն լաւ գիտէր, թէ իր հայրենիքը՝ Կովկաս– եան Հայաստանը հիմնուած էր Թշնամի նկատուած Օսմանեան կայսրութեան կողմէ, մինչդեռ նոյն ազդ երկիրը թա – լանուած եւ աւերակոյտի մը վերածուած էր բարեկամ Ռուսիոյ կողմէ, որուն կով– կաս էջը ապահովելու համար դարեր ա– ռաջ իրենք էին աչխատած եւ կարիլի դարձուցած : Հոն, նոյնիսկ նախադդա – յումը ունեցած էր ու նաեւ տեսած , որ ինչպէս վտարուած էր իր հարազատ ցե – դակիցներուն կողմէ՝ պապենական հողե – րէն, որոնց բարօրութեան համար աքչած էր տարիներ չարունակ ու վերելքին հա – մար՝ կեանքը նուիրած : Եւ կուդար ան ահա հիմա՝ ապաստան դտնել Իսթանպու– լի մէջ, ինչպէս որ նախատեսած էր : Եւ ան, իր վիրաւոր սրտին ցաւերը կը դատմէր Իսթանպուլի հայկական ակում– բին մէջ, փախուստի կամ աքսորանքի ա– ռաջին հանդրուանը, պատմութեան ամե– նադան ամբաստանութիւններուն դէմ կարծէք տալու, զանոնք կանխելու նպա – տակով : Լուրջ ու ողջախոհ պետական մարդու մը վայել միակ դործը իսկապէս , դոր կատարեց Խատիսեան :

Որովհետեւ, աւելի քան հազար տարի – ներ առաջ կործանած , անունը այլեւս պատմութեան անցած Հայաստանը ,Թուր– քիան էր որ վերակենդանացուցած էր՝ Խատիսեանի ձեռքով : 1918ի գարնան , Տրապիզոնի մէջ խորհրդաժողովի նստած էին Ատրպէյճանի , Վրաստանի , Հայաս– տանի եւ հիւսիսային Կովկասի պատուի – րակները մէկ կողմէն, իսկ միւս կողմէն՝ Օսմանեան կայսրութեան անունով այս ժողովին կը մասնակցէին Բաիֆ եւ Հալիլ պէյերը , որոնց առաջինները այլեւս կը նկատուէին անկախ ազդային դոյութիւն– ներ՝ Ռուսիայէն անջատուած Կովկասեան ժողովուրդներ ըլլալով : Իրականութեան մէջ, այս պատմական խորհրդաժողովն առաջ, հանդիպումներ ունեցած էին Արե– ւելեան բանակներու հրամանատար Վէ – հիպ փաչա եւ հանդուցեալ փրոֆ. Տօքթ. Աքիլ Մուխթար Էօզտէնի աներձագը՝ Կովկասեան ազդերու Միացեալ Բանակի Ընդհանուր հրամանատար Զօրավար Օ – սիչիլկէյի հետ :

(Շար.)

(*) Ա. մասը տես «Յառաջ» Յունիս 20, Ա. Էջ :

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՏԱՐԱԾՔԱՅԻՆ «ՅԱՌԱՋ»Ը

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (255)

ԷԿԵՐԻ ** ** ԱՍՏՂԵՐԸ

Զորցած կիրը դադաղներու եղերքնե – րուն վրայ ծեփեր ձեւացուցած էր: Կողմ– նակի, դադաղներու քով, կէս մը ինկած դիրքով պեխաւոր ու ոսկրուտ դէմքով մեռել մը կը ցցուէր կրի կոյտէն : Վե – րէն եկող լոյսը անոր դէմքը կը լուսա– ւորէր. վդն չուան կախուած էր :

Վարչանի ապչած դիտեց այդ մեռելը , յետոյ եւ դարձաւ :

Եւս քովը դեռին տարածուած էր՝ մա– րած :

×

Մինչ այն, տղան ալ կ'առաջնորդէր Թուրքերը :

Սկիզբը սարսափէն քմրած էր, սա – կայն յետոյ մտածեց թէ երբ հասնի՝ այնպէս մը պիտի պատար որ ...

Այդ մտածութիւնը ուժ տուաւ իրեն. անմարան կը տանէր ջահը մերթ աղային առջեւէն, մերթ քովէն :

Շուտով իրենք ալ սկսան դէպի վեր ել– լել : Վեր, վեր, միչտ դէպի վեր: Վեր – ջապէս պատի մը առջեւ կեցան, որ էկէրի աւազաքարերով չինուած էր եւ ծեփը ցոյց կուտար թէ հին տաճն չինուած ըլ – լալու էր :

— Քակեցէք ,— հրամայեց աղան :

Ծեփը չուտով թափեցաւ եաթաղանների– րու եւ նիզակներու երկաթին տակ : Ցե – տոյ միայն առաջին երկու երեք քարերը քանդելու դժուարութիւն քաչեցին. միւս– ները աւելի դիւրաւ չարժեցան պողպատ – եայ բազուկներու ուժին տակ :

Սակայն ժամէ մը աւելի պէտք եղաւ աչխատիլ :

Երբ ծակը մարդու մը անցքի չափ եղաւ աղան հրամայեց Նիկողոսին որ անցնի :

Գետնափորի նման լայն տեղ մը հա – սան, չորս կողմը տակառներով լեցուն : Զարմանալի էր սակայն որ այդ տեղը ա– ւելի դահլիճի մը կը նմանէր քան դինե – տան :Պատին վրայ պատուած մեծ նկար մը կար եւ անոր տակ մեծ տաչտ մը: Նը– կարին վրայ երկու դէմքեր կը տեսնուէ– ին, մէկը մօրուքաւոր, տխուր դէմք մը . միւսը նոյնպէս տխրադէմ երիտասարդ մը որ մօրուքաւորին կուրծքին վրայ հակած էր: Գլուխներուն չուրջ լուսապսակ կար: Երիտասարդին դլխուն տակէն նկարը պատուած էր ու պատին ճեղքակութիւնը կ'երեւէր :

Բերդիններու երթեւեկը կը լսուէր :

— Ձէնքերը ձեռք առէք , — լսաւ ապան մեղմաձայն: — Լռութեամբ հետաքուե – ցէք: Լռութիւն, լռութիւն... Երբ դուռը խորտակենք՝ մարդ չպոռայ : Եթէ մարդ չտեսնենք կը սպասենք եռեւէն եկողնե – րուն: Դրօչակիրները անմիջապէս պա – րիսպներու վրայ ցտակեն :

Երկու դրօչակիրներ առաջ անցան :

Աղան չարունակեց.

— Միւսները եռեւէս դան, դէպի դըր– ները: Մարդու մի խնայէք: Առաջին դոր– ծերնիդ ըլլայ հոն կեցողները զինաթափ բնել ու չուտով մը դուռը քակել : Հաս– կըցա՞ք :

— Հասկցանք, — լսուեցաւ իրր պա – տասխան զինուորներու մեղմաձայն մըր– մունջը :

Աղան առաջ անցաւ ու երկաթէ դրան քով տեսաւ վառօդի լեցուն տոպրը : Սարսափեցաւ :

Վառօդի չտեմարանին մէջ ելած էին : Տակառներու մէջ ոչ թէ դինի, այլ վա – ռօդ կար :

Բայց Նիկողոսն ալ հասկցած էր թէ ո՞ւր հասած էին :

Մեծ տաչտին քով կանդնած եւս դար – ձաւ. ակնարկ մը նետեց դիրար հրմչկող դինուած բազմութեան. դունատած դէմքը հոդիացած փառաթորուեցաւ: Բարձրա – ցուց ջահը ու զարկաւ վառօդին մէջ :

ԿԵՉԱՄ. ԿԱՐՏՈՆԻ

(Շար.)

Պ· Արամ Պայրամեան եւ զաւակները , Օր· Ալիս եւ Պ· Յակոբ Պայրամեան եւ Օր· Ալիս երկանեան , Պ· Նշան Պաղտատլեան , Տէր եւ Տիկին Վիլսօն Պաղտատլեան եւ զաւակները (Յունաստան) , Երկանեան ընտանիք (Յունաստան) , Տէր եւ Տիկին Հայկ Պայրամեան եւ զաւակները , Տէր եւ Տիկին Օննիկ Պայրամեան եւ զաւակները , Տէր եւ Տիկին Գրիգոր Պայրամեան եւ զաւակը , Տէր եւ Տիկին Յակոբ Պայրամեան եւ զաւակը , Տէր եւ Տիկին Քիւթնէրեան եւ զաւակը , Տէր եւ Տիկին Օննիկ Պայրամեան եւ զաւակը , Օզտաքեան , Տէր – Աբրահամեան , Ուզուն – Պօղոսեան , Քիւլիմլեան ընտանիքները եւ ընտանեկան բոլոր պարագաները խոր ցաւով կը ծանուցանեն իրենց կնոջ , մօր , կեսրոջ , քրոջ , եւ տղզականին՝

ՏԻԿ· ՎԱՐԴԱՆՈՅՇ ՊԱՅՐԱՄԵԱՆի
(Ծնեալ Պաղտատլեան)

մահը՝ որ տեղի ունեցաւ երկուշաբթի առաւօտ ժամը մէկին :

Յուղարկաւորութիւնը կը կատարուի այս Հինգշաբթի ամսոյս 24ին , առաւօտեան ժամը 10·30ին , Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ :

Մահագդ չստացողներէն կը խնդրուի , ներկայս իբր այդ նկատել :

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ
10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս կիրակի ժամը 10·30ին հանդիսաւոր ճաշակատար պատարագ ԱՐՀԻ· ՍԻՄՈՒՆ ԱՐՔ· ՈՒԼՈՒՀՈՃԵԱՆի հոգւոյն համար , վախճանման քառասունքին առիթով :

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Գերպ· ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ· ԱՄԱՏՈՒՆԻ :

×

Այս կիրակի Հայ Կաթողիկէ Ս· Խաչ եկեղեցիին մէջ հանդիսաւոր պաշտօն պիտի կատարուի Անտոն Սինանեանի հոգւոյն համար մահուան քառասունքին առիթով :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս կիրակի , ժամը 11ին , Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ , 15 , Րիւ ժան կուժօն , հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարի Հ· Բ· Ը· Միութեան հիմնադիր հիմնադիր եւ ազգային բարերար՝

ՊՕՂՈՍ ՆՈՒՊԱՐ ՓԱՇԱՅԻ

եւ ՆՈՒՊԱՐ ԸՆՏԱՆԻՔԻ ՀԱՆԳՈՒՑԵԱԼ ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ , ինչպէս նաեւ բարեբարեներ Ռափայէլ Մարկոսեանի , Աբանազիւէ Էգնայեանի , Գայսէրլեան ամոլին եւ Հ· Բ· Ը· Միութեան բոլոր հիմնադիր – ներուն , բարերարներուն եւ անդամնե – րուն համար :

Կը խնդրուի յարգոյ հասարակութենէն ներկայ ըլլալ :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Պ· Մ· Բամպուքճեան կը նուիրէ հարիւր ֆր· , ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի բարեգործական ճեռնարկներուն , փոխան ծաղկեպսակի , որ· Տիկին Էթիլ Սիկու – ալի մահուան առիթով :

ՆՈՒԷՐ

Տիկին Արշալոյս Թադէոսեան հարիւր ֆրանք կը նուիրէ կապ· Խաչի կայանին իր ամուսնոյն՝ Ռուբէն Թադէոսեանի մահուան Բ· տարելիցի առթիւ :

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՍ

ՏԻՍԻՆ ·— կապ· Խաչի Տէսինի մասնաճիւղի դպրոցական ամավերջի հանդէսը Շաբաթ Յունիս 26 , երեկոյեան ժամը 8·30ին Հ· Յ· Դ· Տան մէջ : Մուտքը ա – զատ է :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

Աւարտած են Յուլիս եւ Օգոստոս ա – միսներու արձանագրութիւնները : Անոնք որ իրենց վճարումները չեն լրացուցած մինչեւ Յունիս 26 , կը կորսնցնեն իրենց կարգը ի նպաստ սպասման ցանկի վրայ ար – ձանագրուածներուն :

Կայանը կը բացուի Յուլիս 4ին : Մեկ – նումին վերաբերող հրդումները կը սըր – ուին մօտ առնել :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Այս Շաբաթ ժամը 17ին , 26 Րիւ Թրուայոն , ՍԵՎՐ :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Ամավերջին մրցանակաբաշխութիւնը եւ գաշտահանդէսը , Յունիս 27ին , կիրակի , ժամը 15 – 22 , Դպրոցի պարտէզին մէջ :

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ

Երգ , նուագ , պար , արտասանութիւն եւ հաճելի անակնկալներ :

Դիւրամատչելի պիւֆէ :

Ծախքերու մասնակցութիւն 2·50 ֆր· :

Հաղորդ· միջոց·— Էկլիզ տը փանթէ – նէն առնել 147 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել Բէնեի – փավիյօն :

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ
ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Այս տարի Հայ Կարմիր Խաչի մանուկներու օգափ· կայանին բացումը տեղի պիտի ունենայ Յուլիս 2ին : Ա· խումբը կը մեկնի նոյն օրը , ժամը 14ին , Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղիէն , 15 , Րիւ ժան կուժօն , Փարիզ (8) :

Ա· խումբին բժշկական քննութիւնները պիտի կատարուին Ուրբաթ 25 եւ Երկուշաբթի 28 Յունիսին , ժամը 10 – 12 · Հայ Կարմիր Խաչի գործանատան մէջ , 15 Րիւ ժան կուժօն , Փարիզ (8) :

Արձանագրութիւնները կը շարունակուին 6 – 14 տարեկան մանչ եւ աղջիկ մանուկներու համար :

×

Հայ Կարմիր Խաչի օրուան դեղարուեստական ցերեկոյթին տոմսով Օգափ· կայանին կը նուիրուին ·— Իչխայեան ընտանիք հարիւր ֆր· , Պ· Ա· Ֆրէնկեան 20 , Տէր եւ Տիկին Տիւ Գրօ քսան , Պ· Սէմէրճեան (Ալֆորվիլ) քսան ֆրանք :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԵՐՈՄՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Յուլիս 18ին : Անձրեւելու պարագային Յուլիս 25ին , սովորական վայրը : Մանրամասնութիւնները յետոյ – գային :

×

ՀԵՐՈՄՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Շաւիլի աւտառին մէջ Յուլիս 25ին :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1965 – 66 ուսումնական տարեշրջանի արձանագրութիւններու համար դիմել վարժարանի Տեսչութեան

1966 – 1967

Ուսումնական տարեշրջանին , կանոնաւորապէս պիտի բացուին

ԱՒԱՐՏԱԿԱՆ ԴԱՍԱՐԱՆՆԵՐ
CLASSE TERMINALE,
SCIENCES EXPERIMENTALES,
MATHEMATIQUES
ELEMENTAIRES
ճիւղերով

Հասցէ ·—
26, Rue Troyon
SEVRES (S. et O.)
Tél. : 027-18-28

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ

Դպրոցասէրը Տիկնանց վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են : Ամէն անոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները դնել վարժարան այժմէն իսկ պէտք է դիմում ընեն Հաստատութեան տնօրէնութեան , 1 Պուլվ· տիւ Նօռ , լը Բէնսի , (Սէն է Ուազ) , հեռ· 927–01–72 :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ՏԱՐՕՆ – ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆի Հայր· Միութեան ընդհ· ժողովը այս կիրակի ժամը 4ին Հայ Մշակոյթի Տան մէջ : Օրակարգ ·— Ա) Մեր Գողգոթայի 50ամեակը եւ վարդավառ , Բ) Զանազան հարցեր :

ԾԱԽՈՒ Է

Հիւանդութեան պատճառաւ , ծախու է կօշկակարի բանուկ խանութ մը , հողով եւ պատերով , կարելի է նաեւ ուրիշ գործ ընել : Մեթրօ Մարսէլ Սամպայի մօտ :

Հեռաձայնել 642 – 46 – 71 կամ ներկայանալ՝ Մարզայեան ,

6, Rue Troyon
SEVRES (S. et O.)

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
38, Rue de Trévise, PARIS (9e)

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ ·— Սէն – Ժերմէն Հ· Յ· Դ· Հայաստան Հիմնադրամի ընկերական ընդհ· ժողովը այս Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9ին : Խիստ կարեւոր օրակարգ : Բոլոր անդամները նկատի պիտի առնուին :

ՓԱՐԻԶ ·— Հ· Յ· Դ· Շրջ· կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու մարմիններու ներկայացուցիչները այս Շաբաթ , ժամը 20·30ին , Մշակոյթի Տան մէջ :

Օրակարգ ·— Հ· Յ· Դ· Արեւմտ· Եւրոպայի 36րդ Շրջ· ժողովի օրակարգը քննութիւն :

ՎԻԷՆ ·— Հ· Յ· Դ· Ազգ կոմիտէն բնակեական ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Շաբաթ , ժամը 20·30ին , Համօ Օհանջանեան սրահը : Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է : Խիստ կարեւոր օրակարգ : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻԻ
ԱԶԳԱՅԻՆ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԼՈՒՐՏ

Բարձր Հովանաւորութեամբ ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԳՐԻԳՈՐ – ՊԵՏՐՈՍ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆի
Նախագահութեամբ ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ· ԱՄԱՏՈՒՆիի

ՕԳՈՍՏՈՍ 2 – 7

Արձանագրութեանց եւ պայմաններուն համար դիմել
Իւրաքանչիւր քաղաքին — Փարիզ , Անտուվիլ , Մէօտօն , Լիոն , Վիէն , Սէն – Շամոն , Վալանս , Մարսէյլ
Հայ Կաթողիկէ ժողովրդապետ վարդապետներուն :

Արձանագրութեան վերջին պայմանաժամը է Յուլիս 1 :

ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆ
ԱՊՐԻԼԵԱՆ ԵՂԵՌՆԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻԻ

ՕԴԱՅԻՆ ՃԱՄԲՈՎ ՓԱՐԻԶ – ՄՈՍԿՈՒԱ – ԵՐԵՒԱՆ

2 Օր Մոսկուա 15 օր Երեւան

Մեկնում 26 Օգոստոս , Վերադարձ 12 Սեպտեմբեր

Հայաստան այցելելու լաւագոյն Թուականը :

Կազմակերպիչ՝ ՎԵՐ· Յ· ՀԵԼՎԱՃԵԱՆ

Այժմէն արձանագրուեցէք այս հաճելի եւ մատչելի ճամբորդութեան համար :

Գին 2080 ֆրանք մէկ անձի համար

Դիմել կազմակերպիչի հասցէին
PASTEUR ARTHUR HELVADJIAN
6, Place de la Rotonde — St-Jérome — MARSEILLE - 13e
Tél. : 62-85-10 C. C. P. 914-04 Marseille

ԼՈՑԸՍ ԳՈՑՆ Է···· ԳՈՑՆԸ ԼՈՑՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՑՍ ՏՈՒԷ՛Ք···· ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՑՆ ՏՈՒԷ՛Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ
PEINTURES THOMLAC
16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական , նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնակարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրութիւն : Նորոյթ իւղաներկեր , պատի դեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն : Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէում եւ փլասթիֆ — ծածկոցներ · —
TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE
Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը ճուիրուի յատուկ տետրակ մը , որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր գեղջ ուներնալ :

ՄԱՄՆԱՃԻՒՂԵՐ
52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY - SOUS - BOIS (Seine)

ՀԱՄԱԼՔ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար· 60 Ֆ· Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ·
Արտասահման՝ Տար· 80 ֆր· Հատը 0·30 Ֆ·

ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ 24
ՅՈՒՆԻՍ
JEUDI
24 JUIN
1965

LE NUMÉRO : 0,30 Fr.

41ՐԴ ՏԱՐԻ — ԹԻՒ 10339 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 41e ANNÉE — N° 10.339

ԼՈՆՏՈՆԻ ՏԱԳՆԱՊԸ

27 ՀՈԳԻՆՈՑ ՄԱՐՄԻՆ ՄԸ ԸՆՏՐՈՒԱԾ Է

ԼՈՆՏՈՆ, (Հեռաձայն).— Յունիս 12ին տեղի ունեցաւ նոր մարմնի մը ընտրութիւնը: Այս ընտրութեան մասնակցեցան 823 հոգի, ինչ որ աննախընթաց երեւոյթ մըն է Լոնտոնի համար: Ընտրուած 27 հոգինոց մարմինը իր առաջին ժողովը գումարեց Շարաթ, Յունիս 19ին եւ ընտրեց իր վարչութիւնը:

Այս մարմնին գործը պիտի ըլլայ.— ա) Հանգանակութիւն բանալ նոր եկեղեցի մը կառուցման համար: բ) Սահմանել մը պատրաստել: գ) Մարգաղտել համար կատարել: Այս բոլորը նոր եկեղեցի մը չինելու համար:

Մարմնին անդամներուն անուններն եւ վարչութեան կազմը՝ յետագային:

×

Այս ազնուական պատմութիւնը ընդէնք, Լոնտոնի «Արեգակ» ամսաթերթը կը յայտնէ թէ էջմիածնի կաթողիկոսին հրաւիրով է որ Սեպտեմբ. Մանուկեան գացած է Լոնտոն, բայց կը ստուգուի թէ ի զուր անցած են իր խօսակցութիւնները Մ. Սարգիս եկեղեցւոյ խնամակալութեան հետ:

«Արեգակ» կը հրատարակէ այս խնայակութեան անդամներուն անուանացանկը, որ ահաւասիկ.

1.— (Արժանի չենք համարիր իր անունը դրելու այստեղ, դիտէք թէ ո՛վ է): 2.— Սարգիս Քիւրքճեան: 3.— Գէորգ Քիւրքճեան: 4.— Ռուբերթ Մայքըլ: 5.— Լեւոն Ալաճեան: 6.— Նուպար Էքմէկճեան: 7.— Արտաշէս Խաչատուրեան: 8.— Վահան Կիւմիւշեան: 9.— Զարիւ Զօհրապ: 10.— Գրիգոր Կիւլպէնկեան:

Այս Թրըմթէն հրաժարած են Նուպար Էքմէկճեան եւ Լեւոն Ալաճեան: Մնացածներն են որ անանուն իրենց տեղին հետ հայ եկեղեցին զարգացած են «տուն վաճառի»:

«Թրըմթը, կ'ըսեն ասոնք, իրաւունք ունի իր ուզած կարգադրութիւնը ընելու իր եկեղեցւոյ մէջ»:

Որո՞ւ եկեղեցին, ըսէք, էֆէնտիները: Որո՞ւ եկեղեցին: Թրըմթը եկեղեցի՞ ու՝ ինչ է այդ «իր եկեղեցին», ուր պղտիզած է խօսել հայ նահատակներու մասին, Ապրիլեան եղեռնին մասին, Թուրքիոյ կատարած վայրագութեանց մասին:

եւ «Արեգակ» կը չարունակէ.— «Ժողովրդական բացատրութեամբ՝ դանակը ոսկորին հասած էր: Լոնտոնի Հայութեան համբերութեան բաժակը լեցուած էր ալլիւս եւ յորդած, լիահոս դուռ կոչելու համար:

«Մի՛ տունէք գՁուն Հօր իմոյ տուն վաճառ»:

Բայց անոնք որ կը յայտարարեն թէ «իրենց» եկեղեցին է, իրենց ապրանքը, դուռ մը՝ տունն թէ այլ եկեղեցին, նախ իրեւ կրօնական պաշտամունքի վայր, կը պատկանի Հայութեան, երկրորդ, իրեւ շինք, պարձա՛լ կը պատկանի Հայութեան, այն վաստակով որ հոդը անիա- կանութիւնն է Լոնտոնի հայ համայնքին: Աջորեւ, 1919ին հանգանակութիւն կատարուած է Լոնտոնի մէջ եւ հաւաքուած 6850 փաունտ եւ հոդը գնուած է 1920ին: Ուրեմն, համայնքին անվիճականութիւն պարձած հողին վրայ է որ կառուցուած է եկեղեցին, զոր Թրըմթը կ'անուանէ «իր» եկեղեցին, իր ապրանքը:

Անտեսիկ հանգանակութեան մաս- նակցողներուն անուններուն ցանկը.— Սոմուէլ Բալասեանեան 2000 փաունտ, Յովհաննէս Գալատեան 1000, Թադէոս Պօ- դոս եւ Յովսէփ Յարութիւն 1000, Աւե- տում եւ Ներսէս Յակոբեան եղբ. 500, Մեհրան Մեհրանեան 500, Ներսէս Կիւլ- պէնկեան 500, Եղբոս Պէնկեան 250, Յա- կոբ Քէհեաեան 250, Յովակիմ Յովակիմ- եան 200, Յովսէփ Յովհաննէսեան 200, Տիգրան Նէվչէհիր 200, Մկրտիչ Գարա- մանճեան 30, Յակոբ Պալեան 20:

Երեւակայեցէք, Թրըմթին մէջ մէկ հո- դի չկայ որ մասնակցած ըլլայ հանգանա- կութեան: Իրենց նախագահը իր նախընտ- րած կամ որդեգրած լեզուով կրնայ կո- չել «իր» եկեղեցւոյն մարդիկը ... հա- զրը եյէճի:

Բայց հայ ժողովուրդը, դարերու ղէմ իր յաւիտենականութիւնը, իր նուիրա- կանութիւնները, իր հոդին պաշտպանող այս ժողովուրդը չի կրնար թոյլ տալ որ հազրը եյիճիները ի վնաս հանեն իր պատմութիւնը:

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱԼԺԵՐԻԱՆ ԻՐ ՀՈԳԵՐՈՎ

ՄԹՆՈԼՈՐՏԸ ԶԻ ՊԱՅԹԱՌԱՆԱՐ

Բուռն ցոյցեր տեղի ունենալով հան- դերձ կը թուի թէ Պումեդիէն տէրն է կա- ցութեան եւ զանազան երկիրներն ալ այլ- եւս համակերպած են եղածին եւ կ'ըն- դունին Ալժերիոյ նոր վարչաձեւը:

Զանազան եւ հակասական լուրեր կը չարունակեն տակաւին չըջան ընել: Մինչ Սէյլանի Արտարութեան նախագահը հիմ- նուելով Ալժերիոյ նոր ղեկավարներէն ստացած լուրերուն, կը յայտարարէր թէ պէն Պելլա ողջ – առողջ է, Ալժէէն Փարիզ հասած լրագրող մը, որ իր լուրերը քա- քած էր քապիլ չըջանակներէ, կը վստա- հեցնէր թէ պէն Պելլա վիրաւորուած է փորէն ձերբակալութեան պահուն եւ ներկայիս արդելափակուած է Ալժերիոյ հարաւը:

Գահիրէէն հասած լուրերու համաձայն, Արար Մ. Հանրապետութիւնը, մտահոգ Ամէրի մէկոյտ առաջարկած է Պումե- տիէնի որ պէն Պելլա «աքսորուի» եգիպ- տոս, բայց նոր ղեկավարը մերժած է: Մտահոգ Ամէրը խնդրած է նաեւ որ պէն Պելլա ողջ մնայ, բայց Պումեդիէնն, հա- կառակ նախապէս արուած լուրերուն, որեւէ ապահովութիւն չէ տուած այդ մա- սին, այլ բաց միայն թէ անոր ճակատա- գիրը կախում ունի Յեղափոխութեան Խորհուրդի որոշումէն որ «չի հանդուր- ժեր օտար միջամտութիւններ» եւ «որ դարերութիւնը պէտք է իր դործը կատա- րէ»: Գահիրէ հաւաքուած արար խորհուր- դարանական ժողովն ալ հեռագիր մը ղրկած է Պումեդիէնի, ինդրելով որ «պատուերը եւ ազնիւ կերպով վարուի իր նախորդին հետ»:

Յեղափոխական Խորհուրդը դեկոյց մըն ալ հրապարակած է չեշտելով թէ Յունիս 19ի պետական հարուածը տեղի ունեցած է առանց մէկ կաթիլ արիւնի: Այս ձե- ւով կը հերքէ այն լուրերը զոր տարածեցին մեռելներ եւ վիրաւորներ կային:

Ալժէէի մէջ, դլխաւոր դէպքը կը նկատուի Արտաքին նախարար Պութեֆլիքայի մեկնումը Գահիրէ: Այս ճամբորդութեան նպատակը ցարդ յայտնի չէ: Կը նկատուի թէ կը զուգադիպի չին արտաքին նախա- րար՝ Շէն – Եբի Ալժէի ժամանումին:

Ամէն պարագայի մէջ, ափրիւասիական երկիրներու մեծ մասը կողմնակից է Յունիս 29ի ժողովին յետաձգման:

Ոչ մէկը կ'ուզէ իր ներկայութեամբ այդ ժողովին վաւերացնել յեղափոխութիւն մը որու նպատակն ու բնոյթը յստակ չեն: Կարգ մը ապրիւրնէրու համաձայն, կ'ըս- ուի նաեւ թէ Հուարի Պումեդիէն արդէն չարժելով է որ յեղաշրջում մը բերած է Ալժերիոյ մէջ, եթէ չհաճապարէր, ինք է որ պիտի ձերբակալուէր կամ հեռացուէր, պէն Պելլա նպատակ ունենալով նախա- րարական փոփոխութիւններ մտցնել իր կառավարութեան մէջ:

Պարզ չէ նաեւ թէ Պումեդիէն որո՞ւ պի- տի յանձնէ նախագահութիւնը:

Թիրանայի մէջ, Արտաքին նախարարը տեղեկագիր մը կարդացած է ժողովրդա- կան ժողովին առջեւ ուր հետեւեալ տե- սակէտը կը պարզէ.— Աչխարհակալներն ու վերաքննողները վտանգ մը կը տեսնեն ափրիւասիական երկիրներու համախո- հութեան մէջ իրենց պերպաշտութեան համար: Այդ պատճառաւ է որ իրենց բանագնացները ղրկած են Աթէնս եւ Ափ- րիկէ ճախողեցնելու համար ափրիւասիա- կան երկրորդ ժողովը եւ զայն չեղեցնելու իր հակաչինարհակալական նպատակնե- րէն: Հետեւողական իրենց նահանջական եւ հակայեղափոխական քաղաքականու- թեան մէջ, խորհրդային դեկավարները կը դաւեն ամերիկեան աչխարհակալու- թեան հետ վիէթնամի դէմ, ինչպէս դա- ւեցին երէկ Քոնկոյի եւ Քարայիտեաննե- րու մէջ, ինչպէս կ'ընեն հիմա ափրիւա- սիական երկրորդ ժողովին տեղի»:

×

Համայնավար չըջանակները դէմ կ'ար- յայտուին Ալժերիոյ պետական հարուա- ծէն: Հոմի կուսակցական պաշտօնա- թերթը՝ Ունիթա երկար նկարագրանն ը- նելէ ետք Ալժերիոյ դէպքերուն կը գրէ.— «Զինուորական պետական հարուածը կազմակերպուած էր աննախընթաց ճար- պիկութեամբ մը: Աքցանը բացուեցաւ եւ դոցուեցան պէն Պելլայի եւ իր գործա- կիցներուն վրայ, մարդիկ գոցս անձամբ ճանչցած էինք իրենք իսկ յառաջապահները ալժերական ընկերվարութեան: Համայ- նավարները չազատեցան դինուորական – ներու երկաթեայ բռունցքէն: Ինչ որ սոսկալի է այն է որ անհետացած են իրենց դիրքերէն կառավարական պատասխանա- տու մէջ, էֆ էլ էնի չարքերէն, թերթե- րէն եւ պարերարականներէն: Հետաձայ- նի բոլոր դիծերը խզուած են: Կարգա- խօսքն է՝ հանդարտութիւն Ալժէի մէջ, բացարձակ հանգստութիւն ժողովուր- դին»:

«Իմանիթէ» նոյն լեզուն կը գործածէ եւ Զորեքչաբթի առաւօտ կը խորագրէր «Ժողովրդական թշնամութիւն Պումեդի- էնի դէմ»:

Գրաքննութիւնը չատ խիստ է երկրին մէջ եւ մամուլի թղթակիցները անկարե- լութեան մէջ են իրենց աչխատանքը կա- տարելու:

×

Ալժէէի երկու օրաթերթերը՝ Ալժէ Ռե- փիւպլիքէն եւ Լը Փէօփլը փոխարինուած են նոր օրաթերթով մը՝ էլ Մուճահիտ (ռազմիկը) որ իր առաջին խմբագրակա- նին մէջ կը չեշտէ թէ պիտի բերէ «ի- րաքանչիւր Ալժերացիի, անհրաժեչտ իր- թանը իր յեղափոխական թուիչքին պատ- մութեան նոր ընթացքին մէջ»:

×

Պումեդիէն հետեւեալ հեռագիրը ղրը- կած է Մարոքի Հասան թագաւորին «սի- րելի բարեկամ, պատիւ ունիմ հաստա- տելու ձերդ վեհափառութեան որ ափրիւ- ասիական Բ. ժողովը պիտի դումարուի, ինչպէս նախատեսուած էր, Յունիս 29ին: Ալժերիա երջանիկ պիտի ըլլայ ընդունե- լով ձեր քոյր երկրին պատուիրակութիւ- նը, մեծ ջերմութեամբ»:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԼՈՆՏՈՆԻ «Թայմզ»ը նիւթական մեծ տագնապի մէջ է եւ իտալական Քոռիէրէ Տելլա Սեռաի հանգանակութիւն մը բա- ցած է որպէսզի անդլիական օրաթերթը քանատացի դրամատէրներու ձեռքը չերթայ: Իտալական օրաթերթը կը չեշտէ թէ Թայմզ երկրի մը չի պատկանիր, այլ խորհրդանչանն է միջազգային մամուլին:

ԹՈՒՐԻՈՅԻ մէջ 102 ատիկան եւ 39 ու- սանողներ վիրաւորուած են ծայրայեղ ձախ գոյքի մը ընթացքին, հարաւային Քորէայի հետ հաչտութեան դաչինքին առարկութեան դէմ:

ՓԱՓԱՆՏՐԻՈՒ որոչեց վստահութեան քուէ ուղել յունական խորհրդարանէն իր կառավարութեան ընդդ. քաղաքականու- թեան չուրջ: Քուէարկութիւնը տեղի պի- տի ունենայ չարթու վերջ:

ԼՈՆՏՈՆԻ մէջ կարճ այլ հանդիսաւոր կերպով ողեկոչուած է բրիտանական խորհրդարանի 700ամեակը: Արարողու- թեան նախագահած է էլիզապէթ թագու- հին:

ՔՈՆԿՈՅԻ մէջ երեք Եւրոպացիներ ը- պանհնուած են, Լէոփոլտվիլլէն 360 քիլո- մեթր դէպի հիւսիս – արեւելք Նիոքիի մէջ:

ՏԻՖԻՆ չատ հաւանաբար պահէ իր թեկնածութիւնը: Կը թուի թէ նման որո- չում մը տուած է, զոր ընդհէրվարական կուսակցութեան տնօրէնն կոմիտէին պիտի յայտնէ:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ չըջանը հեծանիւով սկսաւ երեքչաբթի օր: Առաջին հանդրուանը՝ Քէօլն–Լիէժ չահեցաւ Պելժիացի՝ Ռիք Վան Լօյ, յաղթական մուտք մը գործելով իր երկիրը եւ դէպի չապիկին ափրանա- լով:

ՖՐԱՆՍԱՅԻ նախարարապետը՝ Փոմ- փիտու Պրքթանը պիտի այցելէ Յուլիս 1ին եւ 2ին:

ԽՈՐՀՐԴԱՅԻՆ Միութեան Գիտական Ակադեմիան էնսթիթիւ տը Ֆրանսը հր- բաւիրած է Խորհ. Միութիւն այցելելու: Ժաք Ռուէֆ ընդունած է հրաւէրը եւ իր թուական որոշած Սեպտեմբերին վերջին եւ Հոկտեմբերի առաջին չարաթները:

ՄԵԾՆ ԲՐԻՏԱՆԻԱ որոչած է նպաստա- ւոր քուէարկել Զինաստանի ՄԱԿի ան- դամակցութեան համար:

ՄՈՍԿՈՒԱՅԻ մէջ, մտահոգ եւուկով պատերազմական իր յուչերուն առաջին մասը հրատարակեց:

ՅՈՒԼԻՍ մէկին որոչ գաստակարգի յար- կատուժիններու վարձքը յաւելում պիտի կրէ վեցէն 16 առ հարիւր:

ԵՒ ԱՍԷ ԽԻԿԱՐ

ՈՒ՞Վ ԿԱՅ ՉԿԱՅ ԴՐԱԽՏԻՆ ՄԷՋ

Այսպէս կը պատմէր յոյն եպիսկոպոս մը.

— Երազիս մէջ տեսայ թէ Ս. Պետրոս ուշադրութիւն չէր ըրեր՝ դրախտին դուռը բաց էր թողեր: Ճանճի պէս է Հրեան, ո՛ւր է՝ ուր չէ, չսպասած մէկ պահուն՝ յանկարծ կը կաթի, քթիդ վրայ կը նստի: Դուռը բաց կը գտնէ՝ ներս կը մտնէ: Գայթակղութի՛ւն, գայթակղութի՛ւն, — Յիսուսը ծեծողը դրա՛խտ մտնէ: Ըլլալիք բան է, ո՛վ Ս. Պետրոս: Բողոք, ընդվզում, փոթորիկ: Անմեղներու բնակչութիւնը կ՚ալեկոծի:

— Արտաքսե՛լ Յիսուսը խաչ հանողը, եւ մօրուքով այս ճանճը, կը պոռան:

Ի՞նչ ընէ հիմա սուրբն Պետրոս: Դիւրին գործ չէ դուրս հանել Հրեան: Ըսի չէ՞, Հրեան ճանճի պէս է, աւելը կ՚առնես, աջ ձախ կը փարատես, կը թռի ճանճը, բայց յանկարծ քթիդ վրայ կը կաթի:

Բողոքները կը տեւան: Ս. Պետրոս եգիր, կ՚ուզես ուրացիր, բայց ահա կը սպառնան:

— Դո՛ւրս հանէ, դո՛ւրս, Յիսուսը խաչ հանողը դո՛ւրս:

Ս. Պետրոս կը լսէ:

Չլսելու գայ՝ չըլլար: Չտեսնելու գայ՝ չըլլար: Բայց ի՞նչպէս դուրս հանէ:

Յանկարծ կը բանի միտքը: Կը գտնէ շրջուն վաճառորդ մը, բաներ մը կը փսփսայ ականջին: Քիչ ետք կը լսուի վաճառորդին ձայնը, դրախտին դրան առջեւ.

— Սպահանի գո՛րգ, արժէքը քսանեւ հինգ ոսկի, կը ծախեմ մէկի:

Հրեան կը լսէ, ականջները կը տնկէ:

— Սպահանի գո՛րգ, արժէքը քսանեւ հինգ ոսկի, կը ծախեմ մէկի:

Հրեան կը ցատկէ ոտքի:

— Սպահանի գո՛րգ, արժէքը քսանեւ..

Դրախտին դռնէն դուրս կը նետուի Հրեան ինքնաբերաբար, կայծակի արագութեամբ: Ս. Պետրոս կը փակէ դուռը՝ եօթն անգամ դարձնելով բանալին կղպանքին մէջ:

Յոյն եպիսկոպոսը կը լմնցնէ իր երազին պատմութիւնը եւ քրքջալէր կը խնդայ, ծաղրի ենթարկելով Հրեաները, որոնք մէկ – երկու ոսկի շահու համար դրախտն անգամ կը թողուն:

— Կեցի՛ր, չլմնցաւ, կ՚ըսէ Բաբրունին: Մեր Հրեան, գնելէ ետք գորգը, կուգայ կը ծեծէ դրախտին դուռը: Ս. Պետրոս կը բանայ դրան նեղլիկ պատուհանը եւ կ՚ըսէ.

— Բարեկամս, շատ կը ցաւիմ, այստեղ կրնան մտնել միայն ու միայն մկրտուածները:

— Շատ լաւ, Ս. Պետրոս, շատ լաւ, յոյն քահանայ մը ղրկէ՝ թող մկրտէ զիս, դառնամ քրիստոնեայ:

Ս. Պետրոս կը փակէ պատուհանը, իսկ Հրեան կը սպասէ դրան առջեւ:

Քիչ ետքը, Ս. Պետրոս դարձեալ կը բանայ եւ կ՚ըսէ.

— Որդեա՛կ, ամբողջ դրախտին մէջ՝ յոյն քահանայ չկայ, երեւիցէ յոյն քահանայ չէ տեսնուած այստեղ:

Դ.

« ԳԵՐՄԱՆԱԿԱՆ ԱԿՆՈՑՆԵՐԸ ...»

Պաղտատի մէջ Ալ – Րաշիտ փողոցին վրայ, ակնոցի վաճառատուն մը կայ: Դրան ապակիին վրայ գրուած է. « Հոս գերմանական ակնոց կը ծախուի »:

Կը ներկայանայ յաճախորդ մը: Վաճառորդը ինչ ակնոց որ կը դնէ մարդուն քթին, յաճախորդը դժգոհ կը մնայ:

Վաճառորդը, յուսահատ, դարակէն կը հանէ ամերիկեան արտադրութիւն մը: Յաճախորդը կը մերժէ՝ յայտարարելով թէ ինք կ՚ուզէ գերմաներէն կարդալ եւ ոչ թէ ամերիկերէն: Կասկած մը կը ծագի վաճառորդին մտքին մէջ ու կը հարցնէ.

— Գերմաներէն գիտե՞ս:

— Գերմանական ակնոց կը ծախես, ես ալ եկայ գերմանական ակնոց գնել որ գերմաներէն կարդամ: Եթէ գերմաներէն գիտնայի, ակնոցը ինչո՞ւ գնէի:

Դ.

ԴԵՂՁԵՐՈՒՆ ՄԵԾՈՒԹԻՒՆԸ

Բայց եւ այնպէս իմ լատինական ակնոցըս շատ օգտակար եղաւ ինծի եւ կարդացի Ովրատիոսի քերթողագիրքն ու տաղգիրքը, ուր այս լատին բանաստեղծը, « գովիչ անցեալին ազդայութեան», կ՚ողբայ թէ ժամանակը կը խաթարէ ամէն բան, նկարագիր, առաքինութիւն, նոյնիսկ բնութեան շնորհները:

Երանելի՛ օրեր, հին ժամանակներու մէջ մարդիկ աւելի բարի էին, աւելի խելացի էին, աւելի այսպէս էին այնպէս էին: Մեր հայրերը նուազ խելացի են քան մեր նախահայրերը, այնպէս որ երթայ՝ յառաջ պիտի գայ նոր մարդկութիւն մը, որ շատ քիչ պիտի նմանի մարդկութեան:

Այս տեսութեան դէմ ընդվզելով, Ֆրանսացի գրող մը, Լըսաժ, անունին պէս խելացի, կը գրէ վէպ մը, որու հերոսը (Ժիլպլաս) կը պատմէ թէ Ազումարի կոմսը, տարիքը առած, թուշերը կախուած, կզակին տակ մսերը կախուած, փորը գոգնոցի պէս կախուած, կատարեալ ծեր մը, կ՚ելլէ կը քննադատէ օրուան երիտասարդութիւնը: Ցլարշաւի մը մասին խօսելով՝ չի հաւնիր արդի թորրէադորներուն.

— Տարբե՛ր էին մեր տղայութեան օրերուն:

Ու նոյն երեւմխականով կը ջանայ արժեզրկել սքանչելի դեղձերը, որ իրեն կը հրամցուին ճաշի վրայ:

— Օ՛, ո՛րքան փոխուած են ժամանակները: Տղայութեանս օրերուն՝ աւելի՛ մեծ էին դեղձերը: Ժամանակը կը խաթարէ ամէն բան, կը պզտիկցնէ ամէն բան, աւա՜ղ ...

Հիւրընկալը, Կոնզալէս, կը պատասխանէ.

— Այս հաշւով, չըսե՞ս, դեղձերը մեր տանին չափ խոշոր կ՚ըլլային Ադամի օրով:

ԽԻԿԱՐ

ԼԵՈՆԱՐՏՕ ՏԱ ՎԻՆՉԻ Ի ՀԱՅԱՍՏԱՆ

Գ.

Մի նեղանար, ով Տէփաթառ, որ ձեր սափրիչ խնդրոյն պատասխանել յապաղեցի, վասնզի ինծմէ խնդրած իրերն այնպիսի են որ լաւ բացատրուիլ չեն կրնար առանց ժամանակ մը անցընելու, գլխաւորաբար վասնզի այսպիսի մեծ դէպքի մը պատճառը մեկնելու համար, հարկ է որ տեղւոյն բնութիւնը ճշդիւ նկարագրուի, եւ այս միջոցով կրնամ վերջէն դիւրաւ ձեր վերոյիշեալ խնդիրը կատարել:

Զանց կ՚առնեմ Փոքր Ասիոյ ձեւը ստորագրել կամ թէ ինչ ծովեր եւ երկիրներ կը կազմեն իր շրջապատին եւ տարածութեան սահմանքը, վասնզի գիտեմ որ ձեր փութոյն եւ խնամովք յուսմունս, այսպիսի իրաց անտեղեակ չէք, եւ կ՚անցնիմ ստորագրելու Տաւրոս լերան ճշգրիտ ձեւը, որ է պատճառ այս նորանշան եւ վնասաբեր սքանչելեաց որ եւ մեր դիտաւորութիւնն յառաջ տանելու պիտի նպաստէ:

Այս Տաւրոս այն լեռն է որ շատ մը ուրիշներուն հետ կ՚ըսուի թէ ըլլայ կատար Կաւկաս լերին. բայց բաղձալով որ աւելի որոշ գիտնամ, ուզեցի Կասպեան ծովու եզրաբնակաց ոմանց հետ խօսիլ, որոնք վկայեցին թէ սոփեա ըլլայ ճշմարիտ Կաւկասը, եւ թէ՝ թէեւ իրենց լեռները նոյն անունը կը կրեն, բայց ասոնք աւելի բարձր են, եւ ի հաստատութիւն ասոր՝ Կաւկաս սկիւթերէն կը նշանակէ բարձր լեռ: Եւ իրօք մեզի ծանօթ չէ բնաւ այսչափ բարձր լեռ եթէ յԱրեւելս եւ եթէ յԱրեւմուտս: Եւ ասոր ցուցում այն է որ յԱրեւմուտս եղող կողմանց բնակիչք կը տեսնեն որ արեւու ճառագայթք կը լուսաւորեն կատարին մեծագոյն մասը երկարագոյն գիշերուան չորրորդ մասը, եւ նմանապէս այն երկիրներն, որոնք յարեւելս կոյս են:

Տաւրոս լերան սրափութիւնն ու արքանութիւնը:

Տաւրոսի այս գագաթան ստուերն այնպէս բարձր է, որ երբ Յուլիսի մէջ արեւն իր բարձրակէտն է, իր ստուերը մինչեւ Սարմատիոյ սահմանները կը ձըգուի, 12 օր ի բացեայ, եւ Դեկտեմբերի մէջ կը տարածուի մինչեւ Հիւսիսական լեռները, որ է ամիս մը ճամբայ դէպի հիւսիս: Տաւրոսի հովին ընդդիմակողմը միշտ ամպէ եւ մէգէ ազատ է, վասն զի հովը, որ բախելով ժայռին՝ կը բաժնուի, կը մնայ նորէն ժայռին միւս կողմը, եւ այս շարժմամբ կը տանի հետը ամէն կողմէ ամպերը եւ կը թողու զանոնք հոն ուր կը դիմէ: Անոր համար հոն միշտ շանթահարութեամբ լեցուն է կուտակած ամպերուն մեծ քանակութեան պատճառաւ, ուստի եւ ժայռը հերձալից է եւ բեկորուն:

Այս լերան ստորոտը մարդաշատ է եւ գեղեցկատեսիլ աղբիւրներով եւ գետերով լի եւ բերրի ու արդիւնաւոր ամենայն բարի արդասեօք, գլխաւորաբար դէպի հարաւ եղած մասերը: Բայց երեք մղոն ելլելէն վերջը կը սկսին գտնել մեծ եղեւնեաց, փեկնի եւ ուրիշ նման ծառոց անտառներ: Անկէ ետքն երեք մղոն միջոցի՝ կան մարգագետինք եւ ընդարձակ արօտներ, իսկ մնացածը մինչեւ Տաւրոսի սկզբնաւորութիւնը մշտնջենաւոր ձիւն է, որ երբեք չի վերնար եւ միահաղոյն իբր 14 մղոն բարձրութեամբ կը տարածուի:

Տաւրոսի սկսելէն մինչեւ մէկ մղոն վեր՝ ամպեր երբեք չեն պակսիր: Այսպէս կ՚ըլլայ 15 մղոն բարձրութիւնը, որ բակ է հինգ ուղղաձիգ մղոնի բարձրութիւն, եւ Տաւրոսի գագաթանց կատարն այնչափ կամ գրեթէ այնչափ է: Ճամբուն կէսէն դէպի վեր՝ տաշորիչ է օդը եւ հով բնաւ չի շնչեր: Բայց հոս բան մը երկար չի կրնար ապրիլ: Հոս բան մը յառաջ չի գար, բացի ինչ ինչ յափշտակիչ թռչուններէ, որոնք Տաւրոսի բարձր ծերպերու մէջ կը թխսեն եւ ամպերէն վար կ՚իջնեն որսալու: Անծառաւէտ բլուրներէն վեր լերկ ժայռ է միայն, այսինքն ամպերէն սկսեալ դէպի վեր, ժայռերը բոլորովին սպիտակ են: Կատարն ելլել անհնար է, անհարթ եւ վտանգաւոր զառիվայրի պատճառաւ:

×

Նամակներովս շատ անգամ ձեզի ծանուցած ըլլալով պատահածները, կարծեմ պէտք չեմ լսել քանի մը օր յառաջ պատահած դիպուածները, որ... (ընդհատուած): Այլեւ այլ անդամներ... (ընդհատուած):

Շատ անգամ նամակով ուրախակից եղած ըլլալով ձեր ամէն յաջողութեանց, այժմ գիտեմ որ դուք իբրեւ բարեկամ ցաւակից պիտի ըլլաք ինծի այն թշուառ վիճակին, որուն մէջ անձամբ կը գտնուիմ, եւ այս է որ քանի մը օր յառաջ այնպիսի շփոթից, երկիւղի, վտանգի եւ կորուստեան մէջ էի, թող տալով նաեւ այն ժողովրդեան թշուառութիւնները, որ մահուան կը նախանձէին: Եւ ստուգիւ չեմ կարծեր որ յորմէհետէ տարերք իրենց անջատմամբն ընդարձակ խառնակութիւնը կարգի վերածեցին՝ միաբանած ըլլան երբեք իրենց զօրութիւնն ու կատա-

ԵՍ ՏԷՐ-ԶՕՐԻ ԴԺՈԽՔԷՆ ՓԱԽԱԾ ԵՄ

Ալ օրհնութիւն չմնաց որ չթափէինք սուրհանդակին հասցէին: Ժանտարմաները երկու առ երկու մեզ բաժնեցին արաբ վրաններուն մէջ: Մեր առաջին գործն եղաւ քուրջերով պէտք աղէկ ծածկել մեր հասակին մէջտեղուանքը: Արաբները ուտելիք տուին ու պառկելիք տեղ ճարեցին:

Շնորհակալութիւն յայտնեցինք Աստուծոյ, որ իրերու այս դասաւորումով այն բեկիկոնը լաւ մը կշտանալու պատեհութիւն ունեցանք: Կշտանալէ ետքն ալ անուշ անուշ քնացանք:

Յաջորդ առաւօտ ժանտարմաները հաւաքեցին մեզ եւ ճամբայ ելանք: Երբ այլեւս կուշտ էինք, մեր առաջին մտահոգութիւնը դարձաւ ծածկել մեր մերկութիւնը: Ինչ որ գտանք, խսիր կամ քուրջ, գործածեցինք հագուստի տեղ: Սանկ – նանկ ծածկուեցանք, հագուածի պէս եղանք: Այսպէս երջանիկ էինք: Ու շարունակեցինք ճամբան դէպի Րաքքա:

Անապատը մնաց մեր ետեւը:

Զմոռնամ ըսելու թէ անապատին մէջ, մեր փախուստի եւ թափառումներու ընթացքին, ժամը անգամ մը կը հանդիպէինք արուեստական բլուրներու, հողէ շինուած՝ մէկ չափու վրայ, մօտ տասը մեթր բարձր ու քսան մեթր տարածուն: Այսպիսի արուեստական բլուրներ 30–40 հատ տեսայ: Ետքէն մեզի ըսին թէ հին ատենները ռազմագիտական նպատակով շինուած էին այդ բլուրները:

Այժմ դուրս ելած էինք անապատէն: Եփրատի ձախ կողմը՝ գիւղէ գիւղ կ՚երթայինք, եւ ամէն անգամ ուտելիք կուտային մեզի: Կրնայի՞ն մերժել ժանտարմաներուն:

Չորս օր ետքը հասանք Րաքքա:

Երբ կէս – ժամ մնացած էր քաղաք հասնելու, չորս կողմէ լծեցին մեզի, երկուական: Մենք կը կարծէինք թէ Րաքքա հասնելէ ետք ազատ պիտի արձակէին մեզ: Ընդհակառակն բանտարկեցին:

Ո՛րքան զղջացինք որ չփախանք ճամբան:

Խիստ հսկողութեան տակ՝ մեզ առաջնորդեցին կառավարութեան շէնքին բակը եւ հրեցին բանտի պէս տեղ մը, — գետինը քար, դուռէն զատ ոչ մէկ անցք, իսկ երդիք չունէր: Նստանք քարերուն վրայ եւ սկսանք ափսոսալ:

Ժամանակ մը ետք ներս մտաւ յիսնապետ մը հարցաքննութեան համար: Բայց մեր պատասխանները լսելու միտք չունէր, երբեմն երբեմն կ՚ըսէր.

— Եա՛, կարգով է: Ձեզի ո՞վ ըսաւ որ Մոսկոֆին միանաք, մեզի դէմ կռուիք: Եա՛, հիմա կարգով է...

Կրակ ձգեց մեր հոգւոյն մէջ ու դուրս ելաւ:

Քիչ ետք մէկ – մէկ կտոր հաց բերին մեզի: Ընկերներս լուր ղրկեցին իրենց քաղաքացիներուն, որոնք կը յուսային թէ կը բնակին Րաքքայի մէջ: Եւ իրաւ ալ քաղաքացիները ուտելիք ու հագնելիք հասցուցին:

Ես ալ լուր ղրկեցի Ատափազարցի Աստուր Խոսրոֆեանին, խնդրելով որ ինծի հին ու մին պարկ մը (չուվալ) մը ճարէ, որ հագնիմ հագուստի տեղ, միեւնոյն ատեն գործածեմ իբրեւ վերմակ: Հակառակ քանիցս լուր ղրկելուս, կրկնելի խնդրանքներուս, ոչ եկաւ, ոչ ալ հարցուց: Վերջին պահուն կտոր մը լաւաշ հաց (փիտէ) ղրկեր էր:

Այն գիշերը մեզ տարին մեծ խանի մը ախոռը թխեցին, կենդանիներուն հետ: Քաշուեցանք անկիւն մը, կենդանիները անդին, մենք ասդին, պառկեցանք կենդանիներուն նման ու քնացանք առանց ծածկոցի:

Յաջորդ առաւօտ կանուխ եկան երկու ժանտարմաներ եւ մեզ դուրս հանեցին ախոռէն: Ու ճամբայ ելանք դէպի ... Տէր Զօր: Այդ ժամանակ էր որ իմացանք թէ Րաքքայի գայմագամը հեռագրեր է Տէր Զօրի միւթէսարրիֆին՝ յայտնելու համար թէ 14 հոգի, բոլորովին մերկ, փախած: Մէն եւ անապատներուն մէջ բռնուած: Միւթէսարրիֆը պահանջ դրեր է մեզ վերադարձնել Տէր – Զօր:

Ժանտարմաները մեզ առաջնորդեցին Եփրատի եզերքը, նաւակ դրին եւ գիշերը անցուցին: Մեզ յանձնեցին երկու ձիաւոր ժանտարմաներու, փոխադրելու համար Տէր – Զօր:

Խորհեցայ.— Ալ ազատում չկայ: Աստուած մեզ ազատեց, բայց մենք չգիտցանք օգտուիլ եւ մեր օձիքը անօրէններուն ձեռքը տուինք:

Յուսահատ՝ առաջարկեցի ընկերներուս.

— Միւթէսարրիֆը բարի եկաք պիտի չըսէ մեզի: Մեր վերջը մահ է: Եկէք յարձակինք պահակներուն վրայ: Մենք 14 հոգի ենք, անոնք՝ երկու հոգի: Առնենք զէնքերը եւ փախչինք:

— Կարելի բան չէ, ոչ զէնք ունինք, ոչ ուժ, կմախք դարձած ենք, այս վիճակով ինչպէս կրնանք գլուխ հանել տասնեակ ծրագիր մը:

— Մտիկ ըրէք, ընկերներ, անոնք երկու հոգի են, կը յարձակինք եօթնական հոգի մէկ պահակի վրայ:

ՍՏԵՓԱՆ ՄԻՍՔՃԵԱՆ

(20 Շար.)

զութիւնն այնչափ մնաս հասցնելու մարէկան: Մեր հոս տեսածն ու կրածն այնքան է որ չեմ կրնար երեւակայել թէ կարելի է այնչափ սաստիկ աղէտք, զոր փորձով տեսանք 10 ժամու չափ միջոցի մէջ: Նախ եւ յառաջ մեր վրայ դիմեցին եւ յարձակեցան բուռն ու կատաղի հովեր, որոնց յաջորդեց կործանումն եւ աւերումն մեծ ձիւնալերանց, որ լցուց բոլոր այս հովիտը՝ մեր քաղաքին մեծ մասը աւերելով: Ասով դեռ չըլլալով՝ մասը աւերելով յանկարծ մը նորա մղեց յանկարծ ջրհեղեղ մը, որ ընկղմեց բոլոր քաղաքին ցածագոյն մասը: Ասոր յաջորդեց յանկարծ անձրեւ կամ մանաւանդ հեղեղ եւ յորդութիւն ջրոյ, աւազոյ, տղմոյ եւ քարի, որոնց հետ խառն արմատներ, բուներ եւ ուրիշ ծառոց կտորներ եւ ամէն տեսակ բան օդոյ մէջէն թափելով մեր վրան կ'իյնար:

Ի վերջոյ ծագեցաւ հրդեհ մը, ոչ թէ հովէն բերուելով, այլ այնպէս կ'երեւար թէ իւր գեւեր կը բերէին զայն, որ լափեց այրեց բոլոր մերձակայ վայրերը եւ դեռ չէ դադրած: Եւ մի քանիք, որոնք անվնաս մնացին, այնքան լքեալ եւ սարսափած են որ եւ ոչ իրարու հետ խօսիլ կը համարձակին, իբրեւ թէ ընդարմացած ըլլային:

Թողլով մեր գործքերը, հոս, քանի մը եկեղեցեաց աւերակաց մէջ կը կենանք խառն այր ու կին, մեծ եւ փոքր, այծերու հօտի մը պէս: Մերձակայք արգահատելով օգնեցին մեզի պարէնով, որոնք յառաջագոյն մեր թշնամիներն էին: Եւ եթէ չըլլար ժողովուրդ մը, որ օգնէր պարէնով, ամէնքնիս սովամահ պիտի ըլլայինք: Այժմ կը տեսնէք թէ ինչ վիճակի մէջ ենք: Եւ այս ամենայն աղէտք ոչինչ են համեմատութեամբ անոնց, որոնք կը վախնանք թէ պիտի հասնին չաւոյ:

Գիտեմ որ իբրեւ բարեկամ պիտի վշտանայիք իմ թշուառութեանցս, ինչպէս եւ իմ առաջին նամակներուս մէջ ցուցուցի իմ ուրախութիւնս ձեր յաջողութեան համար:

Յ. Գ.— ՀԱՆԴԷՍ ԱՄՍՕՐԵԱՅ կը գրէ.
— Հոս կը զայրին Լէօնարտոյի նամակները: Հրատարակիչը կուտայ նաեւ արեւելեան ճշգրտապատկեր մը Լէօնարտոյի ձեռագիրներուն, որ կը ներկայացնէ երեք հայ գծագիր այլ եւ այլ գիրքերու մէջ: Լէօնարտօ մասնաւոր փոյթ մը ցուցած կ'երեւայ այս կերպարանքները լաւ նկարելու, եւ եթէ համեմատենք նարտար նկարչին միւս ստուգագիծներուն հետ՝ արդեամբք շատերէն աւելի յաջողած են:

Ափսո՜ս, Հանդէս Ամսօրեայ չէ առած Հայաստանի աշխարհացոյցը, զոր գծագրած է Լէօնարտօ:

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՀԱՅ ԴՊՐՈՑԻՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆԸ

Հրատարակիլ վրայ է Փրոֆ. Մ. Սանթրոսեանի նոր գիրքը՝ «Արեւելահայ դըպրոցը ԺԹ. դարու առաջին կիսուն» ընդարձակ աշխատութիւնը:

ԺԹ. դարու առաջին կէսը Հայութեան համար եղած է տառապանքներով եւ ազատագրական պայքարի ընդվզումներով լի ժամանակաշրջան մը: Ըստ երեւոյթին, Փիզիքական բնաջնջման ամէնօրեայ վըտանգին տակ գտնուող մեր ժողովուրդը ժամանակ եւ պատեհութիւն պիտի չունենար մտածելու իր հոգեւոր սնունդին մասին: Սակայն գիրքին փաստակուռ հեղինակը դարուս փոշին, մոռնալու դատապարտուած փաստաթուղթերէն եւ գիտուններէն երեւան հանած վաւերագիրներուն շնորհիւ ցոյց կուտայ, թէ ահաւոր եւ օրհասական այդ օրերուն մեր ժողովուրդը մտածած է նաեւ հայ դպրոցի մասին:

« Հայրենի հողից պոկուած եւ աշխարհի ամենահեռաւոր անկիւնները նետուած Հայերի՝ իրենց ազգային ինքնուրոյնութիւնն ու լեզուն ինչ գնով էլ լինի պահպանելու տոկուն, երբեմն էլ անյուսալի ճիգերի օրինակ կարող է ծառայել անցեալ դարի 50ական թուականներին ամենահեռաւոր հայկական գաղթավայրերում՝ Ինտոնեզիայի Ճավա կղզու Պաթաւիա (Ճաքարթա) քաղաքում հայկ. դպրոց հիմնելը », կը գրէ հեղինակը:

Գիրքին մէջ իրենց պատշաճ հայկական հինգ կարեւոր թեմերը՝ իրենց դպրոցական եւ կրթական կեանքով: Հոս նիւթեր կան Վրաստանի, Երեւանի, Ղարաբաղի, Շամախի, Աստրախանի, Նոր Նախիջեւանի եւ Պեսարաբիոյ Հայկ. Թեմերու Պոլսկաստանի եւ Հնդկաստանի հայկական գաղութներու դպրոցներուն, անոնց հիմնադրութեան, գոյութեան միջոցներուն, ուսումնական վիճակին, դասաւանդուած նիւթերուն եւ դասագիրքերուն մասին: Հեղինակը հազամանօրէն կը խօսի կարգ մը կրթարաններու մասին՝ Էջմիածնի Ժառանգաւորաց, Աստրախանի Աղաբաբեան դպրոցները, Մոսկուայի Լազարեան ճեմարանը, Թիֆլիսի Ներսիսեան դպրոցը, Երեւանի եւ Շուշիի թեմական դպրոցները:

ԵՐԿՈՒ ԳԻՐՔ ԱՆԻԻ ՄԱՍԻՆ

Անիի պեղումները սկսան 1892ին եւ շարունակուեցան մինչեւ 1917: Պեղումները կազմակերպողն էր Ն. Մառ: Արտաշէս Վրոյր, որ երկարատեւ տարիքէն տեսած եւ մասնակցած է այդ աշխատանքներուն, գրի առած է իր յուշերը՝ «Անիում» խորագրով: Հայ արուեստագէտը խանդաղատանքով կը պատմէ եւ հոգեթով արամադրութեամբ կը խօսի աշխատանքներուն մասին:

Այս գրքին հետ, Երեւանի մէջ հրատարակ եւաւ նաեւ Վ. Յարութիւնեանի «Անի քաղաքը» հատորը, ուր հեղինակը կը ներկայացնէ միջնադարեան քաղաքին ընդհանուր պատկերը, անոր բարդ եւ միեւնոյն ատեն այնքան ներդաշնակ ճարտարապետական նկարագիրը:

«ՀԱ՞Յ ԵՍ, ԹՈ՞ՒՐՔ ԵՍ» [*]

ՀԱՅԵՐԸ ԹՈՒՐՔ ՋԱՐԴԵՐ ԵՆ 60 ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ ՈՒ ԹՈՒՐՔԵՐԸ ՎԱԹՍՈՒՆԱՄԵԱԿԸ ԿԸ ՏՕՆԵՆ

Գ.

Այս փոխյարաբերութիւններու ընթացքին, պնդումով պահանջուած էր Կովկասեան ժողովուրդներու Ռուսիայէն անջատումը եւ այս առաջարկին կարճագոյն ժամանակամիջոցի մէջ իրագործումը չեչաուած էր մասնաւորապէս՝ Բանակին իսկ պնդումով: Օսմանեան բանակի այս կրկնակի պնդումով յառաջ քշուած առաջարկն ու պահանջները ,այն ատեն մեծ յուզում յառաջ բերած էին ընկերվարութեան սիրահար Վրացիներուն եւ հակաթուրք իրենց զգացումներուն մէջ ծայրայեղութեան աստիճանին հասած Հայերուն միջեւ: Ոչ ոք կը վստահէր՝ ոչ ոքի: Վերջապէս երկարատեւ բանակցութիւններէ եւ խորհրդակցութիւններէ վերջ, երբ համկցուեցաւ, թէ թրքական այս պահանջները կուգան ոչ թէ թշնամական նպատակներով, այլ՝ բարի դրացնութեան տրամադրութենէն մղուած, Կովկասեան ժողովուրդներու համաքական փարչութեան պատասխանատուութիւնը ստանձնող «Սէյմ»ը, իր 1918 Ապրիլ 22ի ժողովին, կարճ գեկոյցով մը տուաւ այն բանաձեւը որ որդեգրուած էր ընդունելով սրբազան պատապրումի առաջարկը եւ զոր կը վաւերացնէին Վրաց անունով Օնիաշվիլի, Ատրպէյճանցիներու անունով Րէսուլ Զատէ, իսկ Հայոց կողմէ Դաշնակ կառավարութեան անունով Քաջազնունի (Տոֆումէնթի ի մաթերիալի փո վնիշնէյ փոլիթիքի Զաքալքազիա ի Կրուզիի: Նիւթեր ու վաւերագրեր՝ Անդրկովկասի եւ Վրաստանի արտաքին քաղաքականութեան մասին, Թիֆլիս, 1919, էջ 215): Այն Դաշնակ կուսակցութիւնը, որ տակաւին մինչեւ քանի մը ամիս առաջ, դաւթը ինչ է չէր գիտեր եւ անուն հանած էր իր ի գործ դրած չարչարանքներով ու հալածանքներով: Հակառակ այս բոլորին սակայն, ապատանէ Թուրքին սիրտը, Տրապիզոնի մէջ կակուղցուց հայ պետական ղեկավար Խատիսեանը եւ պարտադրեց որ, հայ ժողովուրդը տիրանայ կատարեալ անկախութեան, վերստին իր տեղը գրաւելով գերիշխան ժողովուրդներու շարքին մէջ: Ահա այս չփումներու հետեւանքով էր որ Մայիս 26ի նիստով «Սէյմ»ը ինքզինք լուծարքի ենթարկեց, իր տեղը տալով Կովկասեան անկախ չորս հանրապետութիւններու:

1918 Մայիս 27ին, կը կրկնեմ դարձեալ, Օսմանեան Պետութեան այս մարդկային նախաձեռնութեան ու պահանջքին շնորհիւ միայն հիմնուած ազգային եւ անկախ առաջին Հայկական Հանրապետութեան պատասխանատու շրջանակներուն միջեւ՝ անշուշտ որ կային նաեւ իրենց գործունէութիւններուն ներշնչումը Դաշնակ ջարդերէն առնող Յարութիւնեաններ: Անոնց միակ նպատակն էր, տեւական չարախօսութիւններով ու զրպարտութիւններով՝ Թուրքիոյ, կամ իրենց բացատրութեամբ — Իսթանպուլի եւ Պաքուի միջեւ պատուհին ձգել, Կարսը, Արտահանն ու շրջակայքը պարպել Թուրքերէ (նոյն երկը, էջ 176):

Երբ ռուսական յեղափոխութեան եւ կայսրութեան փլուզումին վրայ լոյս գըտնելով՝ իրենց համար նոր ճակատագիր մը որոնելու ձգտող մօտ հարիւր գերի ժողովուրդներ, կը կազմակերպուէին եւ ազգային ու հասարակական կեանքի մէջ կը նետուէին ,մինչ այդ օրերուն, այսինքն 1917ին Փեթրոկրատի եւ Մոսկուայի համալսարաններու հայ ուսանողներէն կազմուած հարիւր հոգինոց հայկական հրոսախումբ մը, Կարսի եւ Արտահանի շըրջանին մէջ անդթօրէն էջքեր կը կատարէր եւ կը սպաննէր տեղական թուրք եւ մահմետական բնակչութիւնը, առանց նայելու մեծին, պզտիկին, կնոջ ու երախային: Ռուս ընդհանուր հիւպատոս Զօրավար Մայեւսքի այս մասին իր տեղեկագիրը ուղարկած է կառավարութեան: Այս տեղեկագրին մէջ անհրաժեշտօրէն ծանօթ վերագրումներ եղած են ժողովուրդի մը համար եւ կատարուած յայտնութիւնները սոսկալի ամբաստանութիւններու տակ կը դնեն՝ ամբողջ ժողովուրդի մը ազգային արժանապատուութիւնը: (Տեղեկագիրը հրատարակուած է բրնական սպայակոյտի նախագահութեան կողմէ՝ Զինուորական Տպարանէն): Իսկ քար քարի վրայ չձգելու եւ հիմնայատակ կործանելու միջոցն ալ, Դաշնակները սորված են իրենց այնքան ցանկացած եւ կուրծքին սեղմած Ցարական Ռուսիայէն: Հայաստանի Սովետ. Սոցիալիստական Հանրապետութեան այսօրուան պատմաբաններէն Վ. Գ. Ոսկանեան, մեծ պարծանքով եւ հպարտութեամբ կը գրէ, թէ տակաւին 1660 Ապրիլ 12ին, հայ ժողովուրդի անունով երեք հոգինոց պատուիրակութիւն մը՝ ադամանդակուռ գահ մը նուիրած է Մոսկովին, ի նշան ազգային հաւատարմութեան:

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (256)

ԷԿԵՐԻ ** ** ԱՍՏՂԵՐԸ

Թ.

Երբ ղաղաղը վար իջեցուցին, Վարշանի պոռաց մարդոց:

— Էյ, մարդիկ:

Այդ պաղպաղին վրայ մարդոց ապշած դէմքեր երեւցան գերեզմանական դաշիճի վերի դրան մէջ: Մէկը բաց գլխով, ուրիշ մըն ալ ժանգոտած անշուք սաղաւարտով որ կաշիով կապուած էր կզակին տակ:

Վարշանի նորէն պոռաց:

— Ես եմ, Վարշանի, վեր քաշեցէք զիս:

Եւան բազուկներու մէջ առած ղաղաղէ դարպասը անցնելով մինչեւ չուանը գնաց ու երկու չուանները իրարու միացուցած վիրան նետաւ:

Մարդիկ վեր քաշեցին զիրենք: Փոսին քով բացի երկու քահանաներէն ու երկու գիւղացիներէն ուրիշ մարդ չըկար: Անոնք ապշած դիտեցին Եւան որ մեռելի պէս ինկած էր խոտերու վրայ, ուր Վարշանի զինքը դրած էր:

— Ջուր բերէք, — ըսաւ Վարշանի գիւղացիներուն:

Նոյն ակնթարթին աշխարհասասան որոտում մը խլացուց ու դժոխային կրակ մը շլացուց զամէնքը. Եկեղեցւոյ քովէն կարմիր հրեղէն աշտարակ մը նետուեցաւ վեր ամրոցի մէջէն: Մինչեւ երկինք բարձրացաւ, մինչ մէջը սեւցած տախտակներ, գերաններ, քարեր, փայտի կըտորներ ու մարդիկ կը թաւալէին:

Որոտումը այնքան ուժով ցնցեց բերդը որ ամէն մարդ երերալով գետին տապալեցաւ, կարծես անտեսանելի ուժեղ հըսկայի մը ձեռքը հարուածած ըլլար:

Օդէն քարի կտորներ, արիւն, զէնքեր, փայտի ու գերանի կտորներ կ'անձրեւէին:

Այդ պայթումին վայրկեաններ տեւող մեռելական լռութիւն մը յաջորդեց:

Մեռելական լռութիւն բերդին մէջ ու բերդէն դուրս՝ թրքական բանակին մէջն ալ:

Ամէն մարդ գինովցած կը նայէր:

Արդեօք երկի՞նքը փլաւ՝ թէ երկիրը բացուեցաւ, որպէսզի հրաշունչ դժոխքի փոխուելով՝ վերջին դատաստանի սարսափելի կրակով ծածկէ տիեզերքը — ոչ ոք կրցաւ հասկնալ:

Թրքական դաւ մը, — եղաւ բերդի մարդոց մտածութիւնը առհասարակ:

Կորաւ բերդը — եղաւ միակ զգացումը որ բաբախելէ կեցած սիրտերը քարացուց:

Գրիգոր Աղեքսանդրի ամրոցին տակ ռումբեր պատրաստելով դրած էր: Պայթումին հովը զինքը վահաններու վըրայ նետեց, որոնք պատին վրայ կախուած էին:

Մինչ գլուխը բարձրացուց ,հրեղէն սիւնի մը վերեւ հսկայ շրջանակի մը վրայ կարմրցած էր երկինքը, ու անոր մէջ սեւ երկանաքար մը ու երկանաքարին չուրջ կռնակ տուած մարդ մը եւ մարմնէն զատուած, սրունք մը կը դառնային:

Այնքան արթնամտութիւն ունեցաւ որ ամրոցի կամարներուն տակ նետուեցաւ, բայց ապա իր մտածութեան թելերն ալ խզուեցան եւ առաջին վայրկեանին խուլ ու ապշած դէմքով նայեցաւ ինքնիր առջեւ:

Յաջորդ վայրկեանին սակայն բերդին ժողովուրդը շարժեցաւ: Վեր վար վազվըզող մարդիկ, զէնքերնին նետող զինուորներ, ճչացող կիներ, կաղցած սանձակոտր երիվարներ կը վխտային ամէն կողմը:

Վարը թրքական բանակին մէջ յաղթական դոռում գոչում մը փրթաւ. Հազարաւոր յարձակման սանդուղներ բարձրացան ու զինուած մարդիկը կը շարժէին:

— Լմնցանք, — լսուեցաւ բերդին մէջ ամէն կողմէն:

Կիները իրենց զաւակները ձեռքերնին բռնած կամ գիրկ առած կը վազվզէին մրոտած քարերու, գերաններու ու խանծողներու վրայէն խառնաշփոթ կերպով:

Ամէն ոք կը փախչէր, բայց չէր գիտեր թէ ո՞ւր:

Եւ այս տիեզերական խառնակութեան, կարծես երկինքն ալ ուզէր մասնակցիլ. խիտ, սեւ ձիւն սկսաւ տեղալ: Սեւ ձիւնը կը տեղար ու կը տեղար. այնքան խիտ որ տասը քայլ անդին չէր տեսնուեր:

Մուրն էր որ բերդին վրայ կը տեղար, կարծես անոր վրայ սուգի պատանք քաշելու համար:

Ու այլանդակուած դիակներ եւ արիւնոտ մարդկային անդամներ փռուած էին ցիրուցան քարերու ու գերաններու վրայ:

Տոպօ գլխարաց ու երիվարին սանձը քաշքշելով սուրաց դէպի պայթումի տեղը, եւ զինուորները պարիսպ կը քշէր.

— Բան մը չկայ — կը պոռար աջ ու ձախ, — միայն քանի մը տակառ վառօդ կար աւանդատան մէջ:

Սպաներն ալ ձի նետուեցան ու Տոպօյի խօսքերով կը ջանային հանդարտեցնել ժողովուրդը ամէն կողմը:

— Ամէն ոք տեղը երթայ. միայն վառօդը պայթեցաւ ...

ԿԵՋԱ ԿԱՐՏՈՆԻ

(Շար.)

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս կիրակի ժամը 10·30ին հանդստեան ձայնաւոր պատարագ ԱՐՀԻ· ՍՐԱՊԻՈՆ ԱՐՔ· ՈՒԼՈՒՀՈՁԵՄԵՆի հոգւոյն համար , վախճանման քառասունքին առիթով :

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Գերպ· ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ· ԱՄԱՏՈՒՆԻ :

×

Այս կիրակի Հայ Կաթողիկէ Ս· Խաչ եկեղեցիին մէջ հանդստեան պաշտօն պիտի կատարուի Անտոն Սինանեանի հոգւոյն համար մահուան քառասունքին առիթով :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս կիրակի, ժամը 11ին, Փարիզի Հայոց եկեղեցիին մէջ, 15, Րիւ ժան Կուժօն, հոգեհանդստեան պաշտօն կը կատարուի Հ· Բ· Ը· Միութեան հիմնադիր հիմնադիր եւ ազգային բարերար՝

ՊՕՂՈՍ ՆՈՒՊԱՐ ՓԱՇԱՅԻ

եւ ՆՈՒՊԱՐ ԸՆՏԱՆԻՔԻ ՀԱՆԳՈՒՑԵԱԼ ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ , ինչպէս նաեւ բարեբարեներ Ռափայէլ Մարկոսեանի, Աբաճագիճէ Էգնայեանի, Գայսէրլեան ամոլիճ եւ Հ· Բ· Ը· Միութեան բոլոր հիմնադիր - ներուն, բարերարներուն եւ անդամնե - րուն համար :

Կը խնդրուի յարգոյ հասարակութենէն ներկայ ըլլալ :

×

Յովհաննէս եւ Արամ Ֆրէնկեան եղ - բայրները հոգեհանդստեան պաշտօն կատարել կուտան իրենց մօր՝

ԱՆՆԱ ՖՐԷՆԿԵԱՆԻ

մահուան տարելիցին առիթ , այս կիրակի առաւօտ (Յունիս 27) Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցւոյ մէջ :

ՓՈԽԱՆ ԾԱՂԿԵՊՍԱԿԻ

Տէր եւ Տիկին Օննիկ Պայրամեան, փոխան ծաղկեպսակի Վարպանոյշ Պայրամեանի մահուան առիթ , կը նուիրեն 100ական Ֆրանք Կարմիր եւ Կապոյտ Խաչերուն : (Տեսնալ «Յառաջ»ին) :

ՊԱՏԱՐԱԳ

ՏԷՄԻՆԻ կրօն· Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս կիրակի առաւօտ , տեղւոյս եկեղեցւոյ մէջ կը պատարագէ Լիոնի Ս· Յակոբ եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ ԴԱՒԻԹ ՎՐԴ· ՍԱՀԱԿԵԱՆ :

ՀԱՅ ԱՒԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս կիրակի, բացառաբար Փարիզի մէջ պատարագ պիտի չըլլայ : Սակայն նոյն օրը , ժամը 10·30ին մասնաւոր պատարագ պիտի ըլլայ Ալֆորվիլի «Մարտիրոսաց Եկեղեցի»ին մէջ, իսկ կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 14·30ին Նաւակատիք նոյն եկեղեցին :

Երթեւեկութեան միջոց — Իջնել Շառլեթի – էթոլ , առնել թիւ 203 օթոպիւսը եւ իջնել Քառնօ :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են : Ամէն անոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները դնել վարժարան այժմէն իսկ պէտք է դիմում ընեն հաստատութեան տնօրէնութեան, 1 Պուլվ· տիւ Նօր, լը Բէնսի , (Սէն է Ուազ), հեռ· 927–01–72 :

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈՒԹԵԱՆ ԿԱՑԱՆ

Այս տարի Հայ Կարմիր Խաչի մանուկներու օդափ· կայանին բացումը տեղի պիտի ունենայ Յուլիս 2ին : Ա· խումբը կը մեկնի նոյն օրը, ժամը 14ին, Հայ Կարմիր Խաչի կեդրոնատեղիէն, 15, Րիւ ժան Կուժօն, Փարիզ (8) :

Ա· խումբին բժշկական քննութիւնները պիտի կատարուին Ուրբաթ 25 եւ Երկուշաբթի 28 Յունիսին, ժամը 10 – 12 , Հայ Կարմիր Խաչի դարմանատան մէջ, 15 Րիւ ժան Կուժօն, Փարիզ (8) :

Աբձանագրութիւնները կը շարունակուին 6 – 14 տարեկան մանչ եւ աղջիկ մանուկներու համար :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՅՈՑ

ԹԵՄԻ Ա.ԶԳ· ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Տեղի կ'ունենան կիրակի, Յուլիս 4ին :

ԸՆՏՐՈՂԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԺՈՒՄԲ

21–6–965

(ԿՆԻՔ)

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

ԱՄԱՎԵՐԺԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Այս Շաբաթ ժամը 17ին, 26 Րիւ Թրուայոն , ՍԵՎՐ :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Ամավերջին մրցանակաբաշխութիւնը եւ դաշտահանդէսը , Յունիս 27ին, Կիրակի, ժամը 15 – 22 , Դպրոցի պարտէզին մէջ :

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈՒ ԲԱԺԻՆ

Երգ , նուագ , պար , արտասանութիւն եւ հաճելի անակնկալներ :

Դիւրամատչելի պիւֆէ :

Մուտքերու մասնակցութիւն 2·50 Ֆր· :

Հաղորդ· միջոց — Էկլիպ որ Փանթէ – նէն առնել 147 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել Բէնսի – Փավիյօն :

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

ՏԷՄԻՆ — Կապ· Խաչի Տէսինի մասնաճիւղի դպրոցական ամավերջի հանդէսը Շաբաթ Յունիս 26, երեկոյեան ժամը 8·30ին Հ· Ց· Դ· Տան մէջ : Մուտքը ազատ է :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԵՐՈՄՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Յուլիս 18ին : Անձրեւելու պարագային Յուլիս 25ին, սովորական վայրը : Մանրամասնութիւնները յետագային :

×

ՀԵՐՈՄՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Շաբլի անտառին մէջ Յուլիս 25ին :

×

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Հերոսներու օրը կը տօնուի Ֆոնտասրի արշաւանքին 68րդ տարեդարձին առիթ : Նախաձեռնութեամբ Հ· Ց· Դ· Տէսինի կոմիտէին եւ մասնակցութեամբ Հ· Ց· Դ· Դրօ խումբին : 25 Յուլիսի կիրակի առաջին օրը , Փաֆէ Մարկի հետեւեալ դեղատեսիլ պուրակին մէջ, Լա Ռիվ գետակի ափին :

Մանրամասնութիւնները յառաջ :

ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ

ԼՈՒՐՏ եւ ՍՊԱՆԻԱ

Մեկնում՝ Օգոստոս 2ին
Վերադարձ՝ 29ին

Աբձանագրութեան համար դիմել՝ հետեւեալ հասցէներուն՝

Պ· ԱՐՍԷՆ ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ
40, Rue Dunkerque, PARIS (9e)

Յ· ՊԱՍՄԱՃԵԱՆ
128, Rue de Flandre, PARIS (19e)
chez M. Reval — (Métro Crimée)
(Մուտքին դիմացի դուռը)

Հ· ԱԹԱՆԱՍ ՎՐԴ· ՔԷՍԷՃԵԱՆ
69, Avenue Henri-Barbusse
ARNOUVILLE-LES-GONESSE (S. et O.)
Tél. : 15-56 Gonesse

ԿԱՐԵՒՈՐ՝

Ֆրանսահպատակները բաւ է ունենան իրենց նորոգուած անցագիրը իսկ պաղթականները (Նանսէնեան), նորոգուած անցագիր սպանական վիզայով :

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով կը խնդրուի այժմէն տեղեկանալ եւ աբձանագրուիլ :

ԼԻՈՆ *ԼԻՈՆ*

ՇՔԵՂ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Լիոնի Հ· Ց· Դ· Նոր Սերունդի «Սիամանթօ» խումբի :

Այս կիրակի առաւօտեան մինչեւ ուշ ե - կեղեցի, Ս· Մօրիս Շըվալիէ պղեակին պետասիլ պարտէզին մէջ :

Հայկական երգեր, պարեր, արտասանութիւններ եւ շատ հաճելի անակնկալներ ու զանազան խաղեր :

Ընտանեկան եւ ընկերային ջերմ մթնոլորտ :

Տեղւոյն վրայ առաւօտեան պիտի դանձք համադամ աղանդերներ, զովացուցիչ ըմպելիներ, աւանդական չիյ քիւֆթէ եւ շամփուրով խորոված, դիւրամատչելի դիներով :

ԾԱՆՕԹ· — Դաշտ երթալու համար, կիրակի առաւօտ ժամը 9·30ին, հաւաք - ուել Փլաս Կիշար, մասնաւոր օթօքարը կը մեկնի ժամը ճիշդ 10ին : Իսկ կէսօրէ վերջ ժամը 1·30ին, մեկնում 2ին :

Անձնական կառքով մեկնողներ — Ս· Մօրիս մտնել վերջ, Քաֆէ տը լա Կառի առջեւէն դառնալ ձախ կողմի ճամբան , 200 մեթր յառաջանալ վերջ դառնալ աջ կողմը, ուր կը գտնուի դաշտը :

Երեկոյեան վերադարձը նաեւ ապահովուած է :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ· ԽԱՉԻ Մարսէյլի մէջ-մասնաճիւղը ընդհ· վարչական ժողովի կը հրաւիրէ իր մասնաճիւղերը , այս Շաբաթ կէս օրէ ետք ժամը 3ին, Ակարոնեան ակումբը :

ՏԱՐՕՆ – ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆԻ Հայր· Միութեան ընդհ· ժողովը այս կիրակի ժամը 4ին Հայ Մշակոյթի Տան մէջ : Օրակարգ — Ա) Մեր Գողգոթայի 50ամեակը եւ վարդավառ , Բ) Զանազան հարցեր :

ՀԱՄԱՀԱՒԱՔ· Հայր· Միութեան Կարմանի մասնաճիւղի անդամական ժողովը այս կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին , կարտանի Հ· Բ· Ը· Միութեան սրահին մէջ: Մասնաճիւղիս բոլոր անդամներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ այս ժողովին :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ

ՕԴԱՓ· ԿԱՅԱՆ

Աւարտած են Յուլիս եւ Օգոստոս ամիսներու արձանագրութիւնները : Անոնք որ իրենց վճարումները չեն լրացներ մինչեւ Յունիս 26, կը կորսնցնեն իրենց կարգը ի նպաստ սպասման ցանկի վրայ արձանագրուածներուն :

Կայանը կը բացուի Յուլիս 4ին : Մեկնումին վերաբերող ճշդումները կը տրուին մօտ ատենէն :

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ — *Սէն – Ժերմէն Հ· Ց· Դ· Հայաստան Ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ· ժողովը այս Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9ին : Խիստ կարեւոր օրակարգ : Բացակաները նկատի պիտի առնուին :*

ՓԱՐԻԶ — Հ· Ց· Դ· Շրջ· կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ շրջաններու մարմիններու ներկայացուցիչները այս Շաբաթ , ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

Օրակարգ — Հ· Ց· Դ· Արեւմտ. Եւրոպայի 36րդ Շրջ· ժողովի օրակարգերու քննութիւն :

ՎԻԼՆ — Հ· Ց· Դ· Ձեղի կոմիտէն ընկերական ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Շաբաթ , ժամը 20·30ին, Համօ Օհանջանեան ակումբը : Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է : Խիստ կարեւոր օրակարգ : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ՏԷՍԻՆ — Հ· Ց· Դ· Տէսինի կոմիտէի ընդհ· ժողովը Ուրբաթ (2 Յուլիս) , ժամը 20·30ին : Կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ՎԱԼԱՆՍ — Հ· Ց· Դ· Շրջ· կոմիտէն ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները , այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին , սովորական տեղը : Կը հրաւիրուին Ռոմանի ընկերները :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ
ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1965 – 66 ուսումնական տարեշրջանի արձանագրութիւններու համար դիմել վարժարանի Տնօրէնութեան

1966 – 1967

Ուսումնական տարեշրջանին, կանոնաւորապէս պիտի բացուին

ԱՒԱՐՏԱԿԱՆ ԴԱՍԱՐԱՆՆԵՐ
CLASSE TERMINALE,
SCIENCES EXPERIMENTALES,
MATHEMATIQUES
ELEMENTAIRES
ճիւղերով

Հասցէ՝—
26, Rue Troyon
SEVRES (S. et O.)
Tél. : 027-18-28

ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻԻ
ԱԶԳԱՅԻՆ ՈՒԽՏԱԳՆԱՅՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԼՈՒՐՏ

Բարձր Հովանաւորութեամբ ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԳՐԻԳՈՐ – ՊԵՏՐՈՍ Ա.ՂԱՃԱՆԵԱՆԻ
Նախագահութեամբ ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ· ԱՄԱՏՈՒՆԻԻ

ՕԳՈՍՏՈՍ 2 – 7

Աբձանագրութեան եւ պայմաններուն համար դիմել
Իւրաքանչիւր քաղաքին — Փարիզ , Մառնուվել , Մէօսօն , Լիոն, Վիէն, Սէն – Շամոն, Վալանս, Մարսէյլ
Հայ Կաթողիկէ ժողովրդապետ վարդապետներուն :

Աբձանագրութեան վերջին պայմանաժամը է Յուլիս 1 :

H. PASDERMADJIAN
Professeur à l'Université de Genève

Histoire de l'Arménie

DEPUIS LES ORIGINES JUSQU'AU TRAITE DE LAUSANNE
Deuxième édition revue avec une carte d'Arménie

Գին 30 Ֆր· , առաքման ծախսով՝ 32 Ֆրանք

Դիմել՝ ԳՐԱՏՈՒՆ ՀՐԱՆՏ ՍԱՄՈՒԷԼԵԱՆ
LIBRAIRIE ORIENTALE H. SAMUELIAN
51, Rue Monsieur-le-Prince, PARIS (6e)
C. C. P. Paris 1278-35
Tél. : DANton 88-65

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

ՅԱՌԱՋ HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN
RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ
Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 փր. Հատը 0.30 Ֆ.

ՈՒՐԲԱԹ 25 ՅՈՒՆԻՍ
VENDREDI 25 JUIN 1965

Le Numéro : 0,30 Fr.

41րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 10340 — Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN — 41e ANNÉE — No 10.340

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՄԻՇՏ ՇՓՈԹ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ

—o—

ԱՓՐԻԿԱՍԻԱԿԱՆ ԺՈՂՈՎԸ ՊԻՏԻ ՅԵՏԱՁԳՈՒԻ

Ալժէ հաւաքուած են ափրիկաասիական երկիրներու արտաքին նախարարները եւ շատ հաւանաբար որոշեն յետաձգել ժողովը որ պիտի գումարուէր Յունիս 29ին: Հակառակ այս հաւանականութեան, Ալժերացիք կը շարունակեն պատրաստութիւններ տեսնել, արդարեւ Ալժերիոյ նոր ղեկավարներուն համար փարկի ծանր հարուած մը կ'ըլլայ եթէ «երկրորդ Պանտունկ» որակուած այդ համագումարը տեղի չունենայ որոշուած թուականին:

Ափրիկաասիոյ Արտաքին նախարարներն ալ դժուար կացութեան մատնուած են: Պէտք է որոշում տան խորհրդային մասնակցութեան մասին, որուն կ'ընդդիմանայ Չինաստան եւ Մալայզիայի, որու մասին լսել չուզեր Ինտոնեզիան: Պէտք է նաեւ որոշում տան ուրիշ մասնակցութիւններու մասին: Ինչպէս Սաիոյ ազգային ազատագրումի ներկայացուցիչներ՝ Վիէթքոնկ եւ Փաթէթ – Լաօ: Կը մնայ նաեւ լաւին Ամերիկային դէմեր հրաւիրելու հարցը: Ալժերիա, որ հրաւիրող երկիրն է եւ որ թելադրած է լաւին ամերիկեան երկիրներու դէմեր հրաւիրել չի կրնար ըստրութիւն մը ընել, բայց ասիական կարգ մը երկիրներ բոլորովին կ'ընդդիմանան Վենեզուելայի եւ Պրազիլի հրաւէրին, առարկելով ատոնց բռնած դիրքը դոմինիկեան հարցին մէջ:

× *Ալժերիոյ արտաքին նախարարը վերադարձած է Գահիրէէն եւ յայտարարած թէ շատ գոհ է Նասէրի եւ Շու Էն Լայի հետ ունեցած խօսակցութիւններէն: Երկուքն ալ զօրավիգ կը կենան Պումետիէնի: Նասէրի համար երկու երկիրներու միջեւ, երկու յեղափոխութիւններու միջեւ յարաբերութիւնները վեր են մարդոցմէ եւ քաղաքական փոփոխութիւններէն:*

«Շատ լաւ կը հասկնանք, ըսած է Նասէր, Պումեֆլիքա, այն յուզումը որ ծնած է կատարուած փոփոխութենէն: Բայց կը մնայ այն իրողութիւնը որ եգիպտական եւ ալժերական յեղափոխութիւնները կը շարունակեն, աւելի քան անցեալին, աշխատիլ ընկերվարութեան եւ արաբ միասնականութեան ի նպաստ»:

Շու եւ Նասէր չեշտած են թէ ափրիկասիական ժողովը յաջողութիւն մը պէտք է ըլլայ «Գ. աշխարհի» բոլոր ժողովուրդներուն համար եւ ձախողութիւն մը բոլոր աշխարհակալ, պայթուցիկ եւ նորգաղթատէր ուժերուն համար:

Արտաքին նախարարը անգամ մը եւս հաստատած է թէ ժողովը պիտի գումարուի որոշեալ թուականին:

Ալժերիոյ մէջ ի նպաստ Պէն Պելլայի ցոյցերը կը շարունակուին, բաւ ձամբորդներու խառնակութիւններ կան նաեւ Պոնի եւ Օրանի մէջ: Կարգ մը աղբիւրներու համաձայն, կ'ըսուի նաեւ թէ կարելի ցոյց մը որոշուած է Ուրբաթ իրիկուան համար:

× *Փարիզի մէջ կը յայտարարեն, հերթական նախարարաց խորհուրդէն ետք, թէ Ալժերիոյ եւ Ֆրանսայի գործակցութեան քաղաքականութիւնը խնդրոյ առարկայ չէ:*

× *Հրամանատար Սլիման յայտարարած է Ալժէի մէջ թէ Պէն Պելլա պատասխանատու եղած է, յետաձգուած է միայն անձնական իշխանութիւնը եւ շատ աւելի ծանր ոճիրներ գործած որոնք «բարձր դաւաճանութեան» յանցանքին մէջ կ'իյնան:*

× *Յեղափոխութեան Խորհուրդը 1318 քաղաքական բանտարկեալներ ազատ արձակեց:*

× *Ալժէի նոր օրաթերթը՝* Էլ Մուճահիտ *կը գրէ.— «Մարդիկ ծանր որոշումը տուին վերջ դնելու հաճոյքի եւ անձնական իշխանութեան փարչակարգին: Ոչ ոք կրնայ ուրանալ որ մարդ մը, կը յաւակնէր ըլլալ թէ պետութեան ղեկավար, թէ վարչապետ, թէ քաղաքական բիւրոյի ընդհ. քարտուղար թէ Ներքին, Ելմտական եւ տեղեկատուութեան նախարար: Ոչ ոք կրնայ, արդարեւ, յաւակնիլ ինք մինակը մարմնացնել ամբողջ ազգը»:*

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՄՈՍԿՈՒԱ բացարձակապէս մերժեց ընդունիլ «Խաղաղութեան Ուխտաւորները»: Ամերիկա պատրաստ է լաւ ընդունելութիւն ընել Հասարակապետութեան պատուիրակութեան:

ԷՐ – ՖՐԱՆՍԻ օդաչուները գործադուլ պիտի ընեն Յունիս 29ին եւ 30ին:

ՍԱՆ – ՖՐԱՆՍԻՍՔՕՅԻ մէջ որոշ գանութեամբ կ'ոգեկոչուի ՄԱԿի Ուխտին քսանամեակը:

ՍԱՆ – ՏՈՄԻՆԿՕԻ մէջ մինչ Քամանիոյի կողմնակիցները ընդունեցան ամերիկեան Պետութեան կազմակերպութեան առաջարկները, ժամանակաւոր կառավարութիւն մը կազմելու համար, Պալակէրի խմբակը մերժեց:

ԻԶՎԵՍՏԻԱՆ խմբագրապետ չունի ներկայիս: Արդարեւ Վլատիմիր Սթեփակով որ փոխարինած էր Աճուպէյը (Խրուշչեւի անկումէն ետք) հրաժարած է ամիս մըն է: Պատճառը ծանօթ չէ ոչ ալ նոր խմբագրապետի մը անունը:

ԴԱՇՆԱԿՑԱՅԻՆ Գերմանիոյ կառավարութիւնը շատ մտահոգ է Պերլինի լարուած կացութենէն: Շատ խիստ դիւոյթ մը հրատարակած է ուր կ'ամբաստանէ արեւելեան Գերմանիան որ դըրկրումներ կ'ընէ արեւմտեան – Պերլինի նկատմամբ: Այս ձեւով Էրհարտ կ'ուզէ յիշեցնել երեք Արեւմտեաններուն որ Պերլինի խնդիրը կրնայ որեւէ ատեն պրերղական հետեւանքներ ունենալ:

ԿՈՉ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ

—o—

Ժողովուրդ Հայոց Հարաւային Ֆրանսայի,

Թեմիս Երեսփոխանական Ընտրութեանց նախօրեակին, անգամ մը եւս կոչ կ'ընենք քեզի՝ գիտակից պարտաճանաչութեամբ քուէարկելու անպայման յառաջիկայ Յուլիս 4ին:

Ընտրութեան այն ձեւը, զոր որդեգրած ենք համերաշխաբար, յանձնարարուած նոյնինքն Կաթողիկոսական Պատուիրակէն եւ Ս. Էջմիածնէն, միակ նպատակ ունի դաղութիս համերաշխութիւնն ու խաղաղութիւնը:

Եղած կարգադրութեան մէջ ոչինչ կայ հակօրինական, հակականոնադրական. ոչինչ՝ տեղական օրէնքներուն հակառակ: Հետեւաբար, նուազագոյն կարեւորութիւնը չընծայես յառաջացած աղմուկին, հրապարակուած թռուցիկին ու ամբոխավար արարքներու, որոնք ուրիշ նպատակ չեն հետապնդեր եթէ ոչ կատարուած համերաշխութիւնը ձախողութեան մատնել:

Համերաշխութիւն ու խաղաղութիւն ուզողը անոնց ի նպաստ կ'աշխատի գործով՝ խօսքով, գիրով թէ գործով: Ազգին ու Եկեղեցիին բարին կամեցողը բարին կը գործէ խղճմտօրէն եւ միայն բարին, մէկդի դնելով ամէն անձնականութիւն:

Ահա ճիշդ այս է ինչ որ ըրած ենք եւ կ'ուզենք որ ամէն հայ ընէ, գործակցելով մեզի, առաջին հերթին՝ իր դրական քուէն տալով նախանձախնդրօրէն, առանց թերացումի:

Արդիւնքը, վստահ եղիր, պիտի ըլլայ բարի՝ եւ դաղութիս եւ Ս. Էջմիածնի:

Ժողովուրդ Հայոց Հարաւային Ֆրանսայի, ընտրէ բարին՝ ի սէր ազգային համերաշխութեան ու խաղաղութեան:

ԸՆՏՐՈՂԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

Վ. Սահաթճեան, Կ. Ճանիկեան Ա. Թէքէեան, Յ. Ստեփանեան, Յ. Պապիկեան, Վ. Պանտիկեան, Ժ. Տէր-Վարդանեան:

Օրէ Օրին

ԵՐԿՈՒ ՍԱԳ ՈՒՆԵՑՈՂԸ...

—o—

Ադամնիէն աւելի միամիտ բարեկամս Ապրիլեան Եղեռնի տարեդարձէն երկու ամիս ետքն ալ, տակաւին կը սպասէ որ իր օտար պաշտօնակիցները, որոնց հետ օրը իրիկուն կ'ընէ, գործարանի մը մէջ, բաներ մը հարցնեն իրեն՝ Հայոց սգգին 1915ի ողբերգութեան մասին:

— Եղբա՛յր, ասանկ ալ անզգամութիւն կ'ըլլա՞յ եղեր... Հոգերնին անգամ չէ...

— Ի՞նչ կ'ուզէիր որ ընէին...

— Առնուազն «կը ցաւինք» մը ըսելու էին... Չըսին... Ապրիլի վերջին տասը օրերուն ալ, երբ տեղական մամուլին մէջ կ'երեւար մեր անունը, շուրջիններս բացարձակօրէն չանդրադարձան օրուան ամենէն կարեւոր լուրին...

— Այսի՞նքն...

— 1915ի եղեռնին...

— Ատիկա լուր չէր... Լուրը *Պէյրութն* է, *Փուշթուն* է, *Թէնիսն* է, Պարպարա Հաթընի եօթներորդ ամուսնութիւնն է՝ այս անգամ, վիէթնամցիի մը հետ —կամ Պիթըլներու պատուանշանի խնդիրն է...

Բայց, շարունակէ՛...

— Զարմանալի զուգադիպութեամբ, Ապրիլ 23ին, մեր բանուորուհիներէն մէկը լուր տուաւ մեզի թէ իր շունը սատկեր էր, նախորդ գիշերը, դրացիին կատուին տակ մնալով... Տեսնելի՛ք բան էր թէ ինչպէ՛ս շրջապատեցին «վշտահար» կինը... «Իրա՞ւ կ'ըսես... Մե՜ղք եղեր է... խե՜ղճ շուն... Ո՛վ գիտէ ինտո՛ր չարչարուեցաւ՝ մինչեւ իր հոգին աւանդեց Տիրոջը... Ես քու տեղդ ըլլամ դատ կը բանամ եւ հինգ հարիւր տոլար կը պահանջեմ»... Այս խօսքերուն վրայ, բանուորուհիին աչքերը լեցուեցան... Իր մօտիկ ընկերուհին զնաց զրկեց զայն եւ մխիթարեց... «Է՛, ասանկ դժբախտութիւններ կը պատահին, աղուորս, քաջ եղիր...» իսկ *ճէնթըլմէն* բանուոր մը խոստացաւ իր շան ճագերէն մէկը նուէր տալ աղւորին...

— Ես քեզի աւելի հետաքրքրականը պատմեմ... Մեր քաղաքին գլխաւոր թերթը, այդ շաբթուան, գրած էր թէ «յառաջիկայ Կիրակի օր, բարձրաստիճան այսինչ եկեղեցականը Հոգեհանգստեան պաշտօն պիտի կատարէ այսինչ Մայր Տաճարին մէջ՝ ի յիշատակ 1915ի Հայ նահատակաց»... Յետոյ, այդ շաբթուան, այդ թերթին եւ ուրիշ թերթերու մէջ յօդուածի նմանող բաներ կային մեր մասին... Նկարներ ալ կային... Նոյնիսկ քաջսիրտ խմբագիր մը, որ, երեւի, Ատլանտեանի Դաշնակցութեան 15րդ անդամին անունը զոց չէր գիտեր, «Թուրք» եւ «ցեղասպանութիւն» բառերը իրարու կապեր էր մետաքսէ նուրբ թելով մը՝ հեռուաքար... Հիմա, ինծի հարցուր թէ իմ ծանօթնե՞րս ինչ ըրին այդ օրերուն...

— Աղէ՛կ, հարցնեմ... Քու ծանօթներդ քեզի ցաւ յայտնեցի՞ն...

— Ո՛չ... Ամէնն ալ աչք ունէին, ոմանք նոյնիսկ ակնոց ունէին, թերթը կարդացած էին, բայց ձայն – ծուն չհանեցին 1915ի «միջադէպ»ին մասին... Թերթերը կը վխտան ոճիրներու, սպանութեանց եւ այլ քաջագործութեանց պատմութիւններով... Ատոնց ժխորին մէջ կորսուած էր մեր «Ոճիր – արկած»... Միտքս բան եկաւ — ասկէ տարիներ առաջ, տանտիրուհիիս թոշնիկին մահուան լուրը հասեր էր Անգլիացի բարեկամիս ականջը... Մարդը, ամենա՛յն անանձնութեամբ, հեռաձայնը բացաւ եւ ցաւակցութիւն յայտնեց՝ տանտիրուհիիս ալ, ինծի ալ... Բարեկամ, ջուրը ջաղացքը առեր տարեր է, ելեր ես չախ–չա՞խը կը փնտռես...

×

Այս զրոյցին վրայ, արեւը ութ, տասը անգամ եւս ցաթեցաւ ու մարը մտաւ եւ առտու մըն ալ, նամբան, դիմացս ելաւ օտար բարեկամ մը, որուն հանդիպած չէի քանի մը տարի: Այս մէկը բանուոր չէր, այլ զրոց – բրոցի նմանող բան մը, որ իր թերթին մարզախաղերու բաժինը կարդալ վերջացնելէ ետք, աչք մը կը նետէր նաեւ խմբագրականի էջին:

— Բարի լոյս, ի՞նչպէս ես...

— Ես աղէկ եմ, դո՞ւն...

— Սանկ, նանկ... Աս ի՞նչեր է կը կարդամ ձեր մասին... Թուրքերը ձեր ժողովուրդը ջարդեր են եղեր, շիտա՞կ է... Կարդինալին գրածը տեսայ... Բնա՛ւ չէի գիտեր... Հրեաներու կոտորածին մասին շատ բան գիտեմ, բայց ձերը նորութիւն էր ինծի համար... Միայն թէ պզտիկ հարցում մը ընեմ — չարագործները պատժել տուի՞ք, նիւթական վնաս պահանջեցի՞ք կամ որեւէ ձեւով հատուցում եղա՞ւ ձեր ազգին...

— Բարեկամ, մեր ազգը մինչեւ իր տեղէն շարժեցաւ, բանը բանէն անցած էր... Այսինքն, մուկը պանիրը առեր տարեր էր...

— Ուրիշ խօսքով, անճարակ էք եղեր...

— Բան մըն ալ աւելին... Բայց, այս օրերս, նորէն մեր դատը, մեր ցաւը պատմելու ելած ենք...

— Շա՛տ ուշ էք մնացեր, յիսո՛ւն տարի ուշ... Երկու սագ ունեցողը, առտուն կանուխ, երկուքն ալ շուկայ տարեր ծախեր է, դուք նո՛ր կ'արթննաք... Երկար բունածը տաք տաք կը ծեծեն... Պաղեցա՞ւ — ալ ուզածիդ չափ ծեծէ, օգուտ չունի... Հրեաներուն հետ մտերիմ չէք, երեւի... ինձմէ ձեզի խրատ — մըտերմացէ՛ք, շատ կ'օգտուիք... Անոնք ո՛չ թէ յիսուն, այլ հինգ տարի ալ չըսպասեցին իրենց ջարդարարին հետ հաշուեյարդարի նստելու համար...

— Մենք մեր յոյսը դրած էինք Մեծերու արդարութեան...

— Մե՜ղք ձեզի, մե՜ղք...

×

Այսպէս է «պատկեր»ը մեզի բարեկամ բոլոր հայրենիքներուն մէջ:

Իսկ մենք, ի խնդաց եւ ի մտաց բաժեալ, մեր ուրախութենէն վեր վեր կը ցատկենք, որովհետեւ... թոյլ տուեր են որ հայ եկեղեցականը խորհրդարանի մը նիստին բացումը կատարէ հայկական աղօթքով մը կամ յարմար դատեր են որ ծերակուտական մը կամ երեսփոխան մը քանի մը անուշ խօսքեր արտասանէ մեզի ի նպաստ, Եղեռնի ոգեկոչման այս տարին:

Սկսած եմ թարգմանել այս «անուշ խօսքեր»ը բառ առ բառ: Հատոր մը նիւթ՝ միայն Ամերիկայի մէջ լսուածները:

Բայց, ո՛չ իսկ ափ մը հող մեզի՝ մեր հողերէն կամ ափ մը ոսկի՝ մեր ոսկիներէն:

Մեզմէ զողցուած երկաթէ խաչ մը անգամ եւ չտուին մեզի այս նառախօսները:

Եթէ Հայոց անմահ ազգը այս տարի ալ չարթննայ, ա՛լ արթնալիք չունի:

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ՀԱՍՏԱՏՈՒՄՆԵՐ

ԼՐԱԳՐՈՒԹԵԱՆ ՈՃԸ

Լրագրութեան հիմնական պայմաններէն մէկն է արագ մտածել եւ արագ գործել: Կ'ապրինք դարու մը մէջ, ուր քալել չկայ, թռչիլ կայ : Չենք կրնար մարմինով հետը ըլլալ մեր դարուն. իսկ մտքով ու հոգիով դուրս ըլլալ անկէ : Ստիպուած ենք յարմարիլ ժամանակին եւ իր պահանջներուն, եթէ չենք ուզեր ժամանակավրէպ համարուիլ :

Լրագրութեան միւս պայմանն է տեսնել գիտնալ, այսինքն՝ ունենալ հոտառութիւն եւ ընտրողական զգայարանք : Կան, որ կը նային միայն, բայց չեն տեսներ. ուրիշներ զուրկ են սուր հոտառութենէ եւ կամ ծնած են առանց «ընտրողական» զգայարանքի :

Օրաթերթը ծնունդն է հեւ ի հեւ աշխատանքի, զոր լրագրողը ոչ թէ կը կատարէ, այլ կ'ապրի իր ջիղերով եւ որուն մէջ կը դնէ, դնէ պարտաւոր է դնել ազնուագոյն մասը իր մտաւորական ու հոգեկան կարողութիւններուն: Ամբողջական նուիրումի գործ մըն է լրագրութիւնը, ինչպէս ուսուցչութիւնը: Մէկուն կոչումն է դաստիարակել նոր սերունդը, միւսին կոչումն է դաստիարակել թէ՛ հին եւ թէ նոր, թէ՛ այսօրուան եւ թէ վաղուան սերունդները : Երկուքն ալ — լրագրող եւ ուսուցիչ — իրենց բովանդակ «դրամագլուխ»ն է, զոր դրած են, պէտք է դնեն իրենց գործին մէջ :

Ոմանք ծանր, ուրիշներ թեթեւ կը գտնեն ինչ որ կուտայ օրաթերթը : Ծանր կամ թեթեւ, ներկայացուած նիւթերը պէտք է իրենց մէջ ունենան ծանրութեան իրենց կեդրոնը եւ գոյութեան իմաստը : Բայց մանաւանդ կարենան տարածել գաղափարներ եւ սկզբունքներ, զորս պաշտպանած ըլլալուն համար կարմրելու պատճառ մը չունենայ լրագրողը: Ամէն նիւթ գրողէն կը պահանջէ մաս մը իր եռանդէն, զգայնութենէն, ջիղերէն ու հոգիէն, անշուշտ եթէ գրողը արհեստ չէ դարձուցած իր առաքելութիւնը եւ անոր վրայ չի նայիր «չէզոք դիտող»ի աչքով: Ու պէտք է կարենալ տոկալ այս սպառումին եւ մանաւանդ վերանորոգուիլ ամէն օր :

Հաւատք եւ խանդավառութիւն անհրաժեշտ «նախանիւթ»եր են ասպարէզով լրագրողին համար: Հաւատալ իր ըսածին եւ խանդավառել բազմութիւնները ոչ միայն իր գաղափարներուն ներդոյակ զօրութեամբը, այլ անոնց «ճարտարապետութեամբ»ը, պարտք մը չէ միայն, նաեւ կոչում մըն է ինքզինք յարգող ամէն լրագրողի համար :

Լրագրողին ոճը պէտք է լրացնէ կարգ մը պայմաններ եւ ունենայ մասնաւոր յատկանիշներ, գրեթէ բոլորովին տարբեր անոնցմէ, որոնք կրնան յարգի ըլլալ գրականութեան միւս սեռերուն մէջ: Ծաղկազարդուած, մթագող, դարձդարձիկ, ծխաշունչ ոնայքով ոճը չէ լրագրութեան մէջ փնտռուածը: Ինտրայի ոճով կարելի չէ խմբագրական գրել, ոչ ալ Սիամանթոյի ոճով քաղաքական յօդուածներ «չարադրել»: Զօհրապի բացառիկ տաղանդը միայն կրցաւ ստեղծել «երկակենցաղ» այն ոճը, որ նոյնքան գեղեցիկ էր հրապարակագրութեան, որքան զուտ գրականութեան մէջ եւ որ չխախտեց հրապարակագրութիւնը գրականութեան մօտեցնող կամ զանոնք իրարմէ բաժնող ներդաշնակութիւնը :

Դեռ 1892ին, հազիւ երեսունը լրացուցած, մեր մեծ նահատակը կը գրէր. «ՄԱՍԻՍի գրականութիւնը ժողովրդեան կեանքէն պիտի քաղուի՝ ժողովրդեան ծառայելու համար »:

Ծանր, տափակ, միապաղաղ ոճը միակ ապահով միջոցն է ձախողելու լրագրութեան մէջ, անկախ՝ ասպարէզին միւս պահանջներէն : Շարժուն, յստակ, ազդու, կենդանի, սուր ոճն է, որ կրնայ շահեկան ու հաճելի դարձնել այն գաղափարները, զորս լրագրողը կ'ուզէ տարածել ու արմատացնել հանրութեան մէջ : Ասոր համար է, որ անհող, կրաւորական կամ երազուն մարդիկ չեն կրնար լրագրող ըլլալ, որքան ալ բազմապատիկ ու բազմափայլ երեւին լրագրութենէ տարբեր ասպարէզի մը մէջ յաջողելու իրենց հնարաւորութիւնները: Պէտք է ուրեմն որ լրագրողը նախ ինք ըլլայ արթուն, ապա նաեւ ունենայ ոճ մը, որ շարժի, հոսի եւ կարենայ արթուն պահել ընթերցողը, փոխանակ զայն ոտքի վրայ քնացնելու :

« Երբ գրելիք բան մը ունենաք, աշխատեցէք ձեր նախադասութիւններուն մէջ դնել բայ մը, տէր բայի մը եւ խնդիր մը: Իսկ երբ հարկ տեսնէք ածական մը գործածելու, եկէք խորհուրդ հարցուցէք ինծի », — կ'ըսէր Քլեմանսօ երիտասարդ լրագրողի մը, որ ածականներու ծանր բեռան տակ գրեթէ հաշմանդամ կը դարձնէր իր նախադասութիւնները :

Ածականը գրականութեան մէջ մտաւ ռոմանթիզմին հետ, որ կը սիրէ աւելի շատ յուզուած երեւիլ, քան յուզուած ըլլալ: Դասական ոճը ժուժկալ է, կը գոհանայ գոյականով եւ բայով: Ռոմանթիկ ոճը, քնարերգական ու ենթակայական, կ'ախորժի ածականներու չափազանց գործածութենէն: « Ոչ մէկ հող կը խորշէ իր ճակատը», ասիկա, ըստ Անտրէ Մորուայի, դասական ոճն է: «Ոչ մէկ վաղահաս հող խորշած էր երբեւիցէ իր մանկատիպ ճակատը». ասիկա, դարձեալ ըստ Մորուայի, ռոմանթիկ ոճն է: Այս երկու «ոճ»երը անով մանաւանդ կը տարբերին իրարմէ, որ մէկուն մէջ ո՛չ մակբայ կայ, ո՛չ ածական, մինչ միւսին մէջ թէ՛ մակբայ կայ, թէ՛ ածական :

« Դասական կը կոչեմ ինչ որ «առողջ» է, ռոմանթիկ կը կոչեմ ինչ որ «ապառողջ» է», — կը գրէր գերման գրականութեան քուրմը՝ Կէօթէ: Իսկ ֆրանսական հանճարը Փասքալի բերնով կը վկայէր. «Շողշողուն բառերը յոռի նկարագրի յայտարար նշաններ են»:

Այս մէկ քանի վկայութիւնները յիշատակելով, ուզեցի հաստատել, թէ լրագրութիւնը իրեն յատուկ «ոճ» մը ունի, որուն գլխաւոր յատկանիշներն են ժուժկալութիւնը, սեղմութիւնը, յստակութիւնը, շարժունութիւնը, կենդանութիւնը :

Միայն «տեղեկատու պրակ» մը չէ օրաթերթը, այլ մանաւանդ ուղեցոյց մը եւ առաջնորդ մըն է: Օտար մեծազդեցիկ թերթի մը խմբագիրը, որ յետագային նաեւ իր երկրին վարչապետը դարձաւ, հետեւեալ «ազդ»ը զետեղած էր խմբագրութեան սենեակին մէջ.

« Լաւ յօդուած մը պէտք է բան մը սորվեցնէ ամէնէն գիտուն մարդուն եւ միաժամանակ հասկնալի ըլլայ ամէնէն տգէտ մարդուն »:

Ո՛րքան այս կանոնը կը յարմարի հիմա մեզմէ ամէն մէկուն, գրող թէ լրագրող :

Բ. ԹԱՇԵԱՆ

ԼԱԶԱՐԵԱՆ ՃԵՄԱՐԱՆԻ ԿՐԹԱԿԱՆ ՄԱԿԱՐԴԱԿԸ

(ՀԱՄԱՌՕՏԱԳՐՈՒԱԾ)

ԺԹ. դարու սկիզբները արեւելահայ կեդրոններու մէջ կը հիմնուին դպրոցներ եւ մշակոյթի օճախներ, որոնցմէ ամէնէն բարեկարգը եւ բարձրագոյնը Մոսկուայի Լազարեան ճեմարանն էր, որուն հիմնադրութիւնը մօտէն կապ ունի Լազարեան տոհմի անունին հետ : Նազարէթին պապը, Նոր Ջուղայի քաղաքացի Եղիազարը՝ փախչելով Նատիր շահին մահէն ետք Պարսկաստանի մէջ սկսած գահակալական կռիւներէն եւ Հայերու նկատմամբ գործադրուող բռնութիւններէն, 1749ին, մեծ հարստութեամբ, իր չորս զաւակներուն հետ կը գաղթէ Ռուսաստան :

Տոհմին ամէնէն լուսաւոր դէմքերէն մէկը՝ Յովհ. Լազարեան (1735 – 1801) կ'ուզէր ամէն գնով հիմնել ազգային բարձրագոյն կրթարան մը: 1795 Մայիս 14ին Իշխան Լվովի գրած իր նամակով կը հաղորդէր, թէ դրամատան մէջ պիտի զետեղէ երկու հարիւր հազար ռուբլի՝ իր ազգին համար ուսումնարան մը հիմնելու եւ պահելու նպատակով :

Յովհ. Լազարեանի եղբայրը՝ Յովակիմ Լազարեան իր կողմէ հարիւր հազար ռուբլի եւս աւելցնելով, 1814 Մայիս 10ին Մոսկուայի մէջ կը հիմնէ Լազարեան ճեմարանը : Կարճ ժամանակուան ընթացքին տարրական դպրոցի մակարդակէն կը բարձրանայ եւ 1848ին կը վերածուի առաջին կարգի՝ լիւէի համապատասխանող կրթարանի մը :

Կրթարանին նպատակները եղած են այսպէս :

Ա) Սաներուն տալ բարձրագոյն կրթութիւն. հանրակրթական պատրաստութիւն՝ պետական ծառայութեան անցնելու եւ համալսարան ընդունուելու համար :

Բ) Պատրաստել առեւտրականներ, թարգմանիչներ Մերձաւոր Արեւելքի եւ Անդրկովկասի համար : Այս նպատակով ճեմարանը կը դառնայ արեւելագիտութեան կեդրոն մը :

Գ) Դարձնել ազգային կրթութեան կեդրոն մը, վառ պահել ազգային ինքնագիտակցութեան ոգին, իբրեւ «մայր դպրոց», « սեմինարան Հայոց դպրոցաց» պատրաստել ուսուցիչներ եւ հրատարակել դասագիրքեր ազգ. վարժարաններու համար: Վերոյիշեալ նպատակը աւելի պարզ կը դառնայ, երբ 1841 Յունուար 31ին ճեմարանին կողքին կը հիմնուի առանձին հոգեւոր բաժին մը՝ կղերականներ եւ ուսուցիչներ պատրաստելու նպատակով :

Լազարեան ճեմարանին բոլոր բաժիններն ալ ունէին իրենց առանձին ուսումնական ծրագիրները: Գիմնազիայի բաժնին մէջ կը դասաւանդուէին Հայոց լեզու եւ գրականութիւն, ռուսերէն լեզու եւ գրականութիւն, ֆրանսերէն, գերմաներէն, լատիներէն, թուաբանութիւն, երկրաչափութիւն, եռանկիւնաչափութիւն, բնագիտութիւն, բնապատմութիւն, քերականութիւն, ճարտասանութիւն, տրամաբանութիւն, ուսողախոհութիւն, քաղաքական աշխարհագրութիւն, պատմութիւն, վիճակագրութիւն, վայելչագրութիւն, նկարչութիւն, գծագրութիւն, երգ, պար, քրիստոնէական վարդապետութիւն՝ «ըստ Հայոց եւ Ռուսաց» :

Այս բաժնին մէջ Հայոց լեզուն պարտադիր էր միայն Հայերուն համար :

Թարգմանիչներ եւ դիւանագէտներ պատրաստելու նպատակով կը դասաւանդուէին թրքերէն, պարսկերէն եւ արաբերէն: Կարճ ժամանակուան մէջ ճեմարանը կը դառնայ արեւելագիտութեան կեդրոն մը, Մոսկուայի մէջ:

Բոլոր գիտութիւնները կը դասաւանդուէին ռուսերէն, եւրոպական եւ արեւելեան լեզուներով: Իսկ հայագիտական նիւթերը հայերէնով: Պէտք է նկատի ունենալ, թէ այդ թուականներուն շատ դժուար էր գտնել այլազան ճիւղերու հետեւած հայ ուսուցիչներ եւ հայերէն լեզուով գրուած դասագիրքեր :

Նիւթերու համակարգին մէջ պատուաւոր տեղ կը գրաւէր Հայոց լեզուն, որ ուսումնական հաստատութեան ազգային նկարագիրը պաշտպանող գլխաւոր սիւներէն մէկն էր: Լազարեանները միշտ յիշեցուցին, թէ ճեմարանը հայկական դպրոց

ԵՍ ՏԷՐ-ԶՕՐԻ ԴԺՈԽՔԷՆ ՓԱԽԱԾ ԵՄ

Վստահ եմ որ կը յաջողինք: Եթէ մեզմէ չորս հոգի զոհ տանք, գէթ տասը հոգի կ'ազատին: Ես նախայարձակողը կ'ըլլամ, հաւանաբար մեռնողներէն մէկը : Բայց երջանիկ պիտի զգամ ինքզինքս, երբ ընկերներս ազատած ըլլամ: Այլապէս ուրիշ կերպ չկայ ողջ մնալու :

Հինգ – վեց ընկերներ համաձայնութիւն յայտնեցին : Միւսները «վերջը աւելի գէշ կ'ըլլայ, մեր ժողովուրդին վրայ կ'անդրադառնայ», ըսին եւ հակառակեցան : Միաձայնութիւն չգոյացաւ, ուստի ոչխարի պէս ենթարկուեցանք երկու ժանտարմաներուն: Ու բախտին ձգելով ամէն բան, քալեցինք ու քալեցինք, ժանտարմաները ձիու վրայ, մենք ոտքով :

Երեկոյին հասանք Սապքա: Այս ճամբաները արդէն ծանօթ էին ինծի : Քանի քանի անգամ կտրած էի այս ճամբաները:

Սապքայի մէջ մեզ նետեցին բանտի պէս տեղ մը: Փոքրիկ ու հին սենեակ մըն էր, ոչ պատուհան կար, ոչ ալ օդ առնելիք ծակ մը :Մութ տեղ մըն էր: Մնացինք այսպէս երկու օր :

Օրը մէկ անգամ ջուր թափելու կը տանէին մեզ: Քարիւղի թիթեղէ աման մը տուին, ջուր լեցնելու եւ խմելու համար: Հաց տուող չկայ: Երկու օր ծոմ :

Ֆրանսական ոսկին գործածելու ժամանակը եկաւ, ըսի: Երբ ջուր թափելու համար դուրս հանեցին զիս, ընկերացող ժանտարմային տուի ոսկին, ու խնդրեցի որ երթայ հաց գնէ մեզի համար :

— Շատ աղէկ, ըսաւ, ոսկին առաւ եւ հացագործին խանութը գնաց : Քիչ ետք եկաւ առանց հաց բերելու եւ յայտնեց թէ հացագործը միայն քանի օխա հաց կուտայ :

— Լաւ, ըսի, անօթի ենք, բեր :

Քիչ ետք վերադարձաւ, ու փոխանակ քանի օխա հաց բերելու, քանի լաւաշ հաց (փիտէ) բերաւ :

Առանց խօսելու՝ աչքերուն մէջ նայեցայ :

— Ի՞նչ ընեմ, ասկէ աւելի չտուաւ, ըսաւ եւ լաւաշ հացերը գետինը դրաւ մեկնեցաւ :

Առի այս հացերը, մէջտեղը դրի :

— Ընկերներ, ըսի, ամէնքս ալ անօթի ենք: Վաղը միասին պիտի մեռնինք, այսօր գէթ միասին կշտանանք :

Եւ հաւասար բաժնեցի հացերը :

Յաջորդ օրը դարձեալ անօթի : Երկու օր եւս անցաւ, հաց տուող չկայ : Ոտքի վրայ կենալու, քայլ մը առնելու կարողութիւն չունինք :

Ընկերներուս առաջարկեցի տոմսակ մը գրել եւ Սապքայի միւտիւրին ղրկել, խնդրելով որ մեզի հաց տրուի, քանի ազատ պիտի չարձակուինք : Եւ կամ թող մեռցնեն մեզ :

Օր մը առաջ Հալէպէն բերած եւ մեզի հետ բանտարկած էին հայ դեղագործ մը, Մարաշցի, անունը Աւետիս էֆէնտի: Լաւ թուրքերէն գիտէր գրել ու կարդալ: Մեր խնդրանքով՝ տոմսակ մը գրեց միւտիւրին: Ժանտարմային ըսի որ կ'ուզենք տեսնել միւտիւրը, գնա լուր տուր :

Ժանտարման գնաց եւ քիչ ետքը լուրը բերաւ: Կէս ժամէն կուգամ, ըսեր է :

Մենք պատրաստուեցանք միւտիւրը ընդունելու, այնպէս մը որ երբ դուռը բացուէր՝ տեսնէր մեր խղճալի վիճակը :

Քառորդ ժամ չանցած՝ եկաւ միւտիւրը: Երբ բացուեցաւ դուռը, տոմսակը երկարեցի: Միւտիւրը առաւ տոմսակը, նայեցաւ մեր վրայ, աչքը պտըտցուց ամէնուս վրայ: Յետոյ կարդաց տոմսակը:

— Շատ լաւ, տղաքս, հիմա կը կարգադրեմ, ըսաւ եւ արցունքները սրբելով հեռացաւ :

Կէս ժամ չանցած՝ մէկ մէկ լաւաշ բերին մեզի :

Այնուհետեւ շաբաթը լրացուցինք այդ պայմաններուն մէջ, մութ սենեակին մէջ, բայց հաց չեկաւ այլեւս : Ժանտարմաները միս կը խորովէին դրան առջեւ ու կ'ուտէին : Նաեւ ձմերուկ: Կը տեսնէինք մութ սենեակին պատերուն ճեղքերէն եւ հոտը կ'առնէինք: Կ'աղաչէինք որ ձմերուկին կեղեւները եւ միսին ոսկորները մեզի տան :

Երբեմն կը խղճահարէին ու կուտային, ախորժակով կ'ուտէինք ձմերուկին կեղեւները եւ կը կրծէինք ոսկորները, մեզի տրուածը հաւասար բաժնելով :

Յաջորդ առաւօտ միւտիւրը դարձեալ եկաւ, բանալ տուաւ դուռը, մեզ անձամբ հանեց դուրս, եւ դրան առջեւ ամէնքիս բաժնեց կէս – կէս լաւաշ: Յետոյ մինչեւ ժանտարմաներուն պատրաստուիլը՝ ընկերացաւ մեզի, քալեց մեզի հետ: Գիւղին սահմաններուն վրայ, երբ պիտի բաժնուէր՝ խոր յուզումով ըսաւ :

— Տղաքս, ես մեղք չունիմ ձեր այս վիճակին հասնելուն մէջ, զիս մի մեղադրէք, ձեռքէս բան մը չի գար օգտակար ըլլալու համար ձեզի, ես ալ հրամանով աշխատող եմ, ինչ հրամայեն՝ պարտաւոր եմ ընել : Տէր – Զօրէն կը պահանջեն ձեզ, պիտի երթաք: Աստուած ձեզի հետ :

Այդ միջոցին տեսանք որ երկու ժանտարմաները կուգան : Մեզ անոնց յանձնելէ ետք՝ երբ պիտի վերադառնար, չեմ գիտեր ինչո՛ւ, յուսահատ, հարցուցի.

ՍՏԵՓԱՆ ՄԻՍՔՃԵԱՆ

(21 Շար.)

«ՀԱ՞Յ ԵՍ, ԹՈ՞ՒՐՔ ԵՍ»

ՀԱՅԵՐԸ ԹՈՒՐՔ ՋԱՐԴԵՐ ԵՆ 60 ՏԱՐԻ ԱՌԱՋ ՈՒ ԹՈՒՐՔԵՐԸ ՎԱԹՍՈՒՆԱՄ – ԵԱԿԸ ԿՐ ՏՕՆԵՆ

(Դ· եւ վերջին մաս)

Կրեմլինի մէջ այսօր իսկ կը պահուի առաւելին այս Հայկական նուէրը, ուր Յարին ուղղուած՝ հաւատարմութեան ի նշան քանդակուած բառերն ալ կարելի է կարդալ հետեւեալ նախադասութեամբ ·

— « Ամէն առիթով եւ միշտ պատրաստ ենք ու փափաքով՝ ծառայելու համար »: (Վ· Գ· ՈՍԿԱՆԵԱՆ, Արմիաճօ – ռուսսոմիէ փոլիթիչիսիէ վ. Քանիչէ 17 նաչալէ 18 : 17րդ դարու վերջերուն եւ 18րդ դարու սկիզբը՝ հայ եւ ռուս քաղաքական յարաբերութիւնները, 1957ի Համամիութենական Արեւելագէտներու Համագումարի նիւթերէն, Թաշկենտ, 1958, էջ 375)։ Ռուս ժողովուրդին այնքան պինդ կերտով փարած հայ համայնքին կողմէ մերթ ընդ մերթ Ռուսերուն հանդէպ եւս ցուցաբերուած խառնութիւններ՝ անհասկնալի եւ անբացատրելի կը մնայ չառերու համար։ Դաշնակ կուսակցութիւնը , որ իր ազգը առաջնորդել դէպի մութ ու անառոյգ ճակատագիր մը, պարզապէս եւ առանց որեւէ նպատակի՝ բան ղորձ ըրած էր ի բեն ազմկել ամէն տեղ, որ երկրին մէջ որ ալ դանուելու ըլլար։ Նոյնիսկ, կարելի է հանդիսկել այնպիսի Հայկական ելոյթ – ներու, որոնք ընդհանրապէս վերջ դուած են փոխադարձ եւ ահաւոր ջարդերով , ո– րոնց նպատակը, իրականութեան մէջ մո– տէն կամ հեռուէն ոչ իսկ ապերասին նչոյլը ունի՝ երեւակայուած պահանջներով ու Հայ ազգային ցանկութիւններով։ Հայ – կական կուսակցութեան ներկայացուցիչ – ները, որոնք «Թուրք ես» ըսելով Կով – կասցի Թուրքը մորթեցին եւ «Թուրք» ը– սելով ալ՝ Թուրքիացին, իրենց այս մաք– րագործումի աշխատանքի ընթացքին ան– հանդիստ ըրին նաեւ ուրիշները, այսպէս՝ Վրաստանի մէջ Վրացիները, Իրանի մէջ Պարսիկները, Արաբիոյ մէջ՝ Արարը եւ ապանեցին նոյնիսկ, առանց պահիկ մը իսկ մտածելու, թէ մինչեւ ուրեմները կը հասցնեն իրենց ազգին անունով դոր – ծուած այս քանդիչ ու ծայրայեղ արարք– ները։

Հիմա ալ, Կիպրոսի հարցը անելի մը մէջ փոխադրելու նպատակաւ, յիսուն տարի առաջ գործուած՝ հայկական պատ– մութեան քանդիչ եւ ամօթալի արարք – ները կ'ուզեն հաչուին անցընել Թուրք պետութեան, որ հայրենիք մը չունեցու – ցած էր իրենց, զիրենք պետականութեան տէր դարձուցած ազգային բոլորովին նոր հիմերու վրայ վերակազմուելով, այսօր Հայը իր ամբողջութեան հարազատ մէկ տարրին է վերածած ։ Վայրկեանի մը հա– մար իրաւունք տանք այս ափ մը հայ անամօթներուն ։ Հապա՞ ասկէ վաթսուն տարիներ առաջ, Աւարայրհանքի հողերուն վրայ, ովքե՞ր էին որ արիւնը կը մըտ – նէին խեղճ «Թուրք ես»ներուն, որոնք ոչ մէկ կապ ունէին Թուրքիոյ հետ։ Ովքե՞ր էին արդեօք այն Հայերը, որոնք այդ խեղճերուն հոդին կ'այրէին ։ Կարսը Թա– լանի առուղը , կառավարութեան դէմ՝ անպատկառօրէն ըմբոստացողը եւ այսօր ալ՝ Մակարիոսին բոլորտիքը դաւաճան – օրէն քծնողը , տարբեր տարբեր անձե՞ր են արդեօք։ Անշուշտ թէ պատմութիւնը ասոր հաշիւը պիտի հարցնէ օր մը, բայց ոչ թէ Դաշնակ կուսակցութենէն, այլ՝ հայ ժողովուրդէն ։

Մինչդեռ մենք, Եւրոպայի դանազան կեդրոններուն մէջ, լինչ մեծ հաւատքով փարած էինք այլազան քաղաքական ընկե– րակցութիւններու, որոնց մաս կը կազ – մէին Դաշնակիները ալ։ Աւարայէնցիի , հիւսիսային Կովկասցի , Վրացի եւ Հայ ժողովուրդներէն կազմուած ազգային ա– զատագրական չարժումներու սկզբունքին վրայ հիմնուած ։ Մեզք որ , երկրորդ Աչխարհամարտի առաջին յուսալից օրե – րուն, 1918ի Կովկասեան ժողովուրդնե – րու ազգային անկախութեան ուխտադիրը կրկին երեւան հանող եւ Թուրքիոյ բարի դրացնութեան անունով՝ Ալաիսեանի , Ջամալեանի եւ Տոքթ· Թորոսեանի սահ – մադրութիւնը կրող նչանաւոր յայտարա– րութիւնը, իրականութեան մէջ սուտ բան մըն է եղեր միայն ։ Զարաչար կը սխալին բոլոր անոնք, որոնք գաղանի վաւերա – դրերը հրապարակելու անպատեհ արար – քին դիմելով կ'ուզեն Դաշնակիներու ի – ռէյտինգերուն ծառայել, կարծելով թէ մենք տեղեկութիւն չունինք այդ վաւե – րագրերու մասին ։ Այո, ճիշդ է, զաղտ– նի վաւերագրերու անժամանակ հրատա – րակումը թերեւս սխալ մըն է, գուցէ՝ նոյնիսկ քաղաքական կաֆ մը ։ Բայց իր ստորագրութիւնը անդիտանալով՝ նորա – նոր անտեղի ելոյթներ ունենալը, ըստ մեզի՝ ապարդիւնութեան իսկական ան – բարոյութիւնն է ։

Մենք հոս նպատակ չունէինք անդրա – դառնալու ոչ 1905ի «փունտա»ին եւ ոչ ալ Դաշնակ կուսակցութեան «Հա՞յ ես – Թո՞ւրք ես»ի արարքին, որ իր ժողովուր– դը տարաւ ու հասցուց մինչեւ մահուան դռները։ Եւ սակայն , 25 Մայիսի քաղա– քական ցուցադրութեան, Լիբանանի հա– յերէն Փրոֆ· Թորիկեանի մասնակցու – թիւնը նկատի ունենալով՝ սաքանը պիտի ուզենիք ըսել, թէ Կովկասի «Թուրք ես»– ները՝ նոյնն են։ Եւ Էչմիածնի Համա – լսարանին դասախօսի պատմուճանին տակ թաքնուած նախկին Դաշնակցական Փրոֆ· Սեւորտեանի ալ պնդածին նման, մենք երբեք չենք յարձակած Հայերու վրայ՝ ըլլայ Թուրք ըլլալով, ըլայ իբրեւ մարդ եւ ըլլայ իբրեւ ժողովուրդ։ Եթէ, տեղ տեղ դիմած ենք այդ միջոցներուն, ատի– կա ալ սորված ենք Սեւորտեաններէն ու Թորիկեաններէն։ Եւ իրենցմէ մեր առած դասն ալ, մոռցած չենք երբեք ։

(ԹԻՒՐՔ ՔԻԼԹԻՐԻՒ ամսագրէն)

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ՇԱՀԵԿԱՆ ԾՐԱԳԻՐՆԵՐ ԵՒ ԱՇԽԱՏԱՆՔՆԵՐ

Հայաստանի Գիտութիւններու ակա – դեմիայի լեզուի կաճառին մէջ հետեւեալ աչխատանքները կը կատարուին ։

Բառարանագիտական ճիւղ ·— Լ· Պետ– րոսեան վերջացուցած է արդէն «Թու – մանեանի գեղարուեստական ստեղծա – գործութիւնների բառարանը», որ կ'ընդ– գրկէ գրադէտին գործածած բոլոր բառե– րը՝ իրենց նչանակութիւններով ։

Այս բառարանը, որ առաջինն է իր տե– սակին մէջ, մեծ հետաքրքրութիւն կը ներկայացնէ Թումանեանի լեզուին եւ ո – ճին ուսումնասիրութեան համար ։

Պատրաստ է նոյնպէս «Լեզուաբանական տարաղներուն բառարանը», որ կ'ընդ – գրկէ լեզուաբանական բոլոր այն տարաղ– ները, որոնք օգտագործուած են մեր քե– րանաղեստութեան մէջ՝ սկսեալ Տիոնսիոս Թրակիացիի « Արուեստ քերականու – թեան » գործին Թարգմանութեան ժամա– նակէն մինչեւ այսօր ։

Բացատրուած են բոլոր տարաղները, ներկայացուած են անոնց յունարէն, լա– տիներէն ,ռուսերէն, անգլերէն, Ֆրան – սերէն Թարգմանութիւնները ։

Արդի հայերէնի ճիւղ ·— Պատրաստու– թեան մէջ է «Հայերէնի դիտական քերա – կանութիւն»ը ։

Լեզուաբանութեան ճիւղ ·— Այս ճիւղին մասնագէտները ներկայիս կը պատրաս – տեն այսպէս կոչուած « Լեզուաբանական աչխարհագրութիւնը »։ Այս ուղղու – թեամբ կ'աչխատին կազմել հայերէն բա– բառներուն քարտէզները։

Լեզուի պատմութեան ճիւղ ·— Լեզ – ուաբանները կը փորձեն դրել Հայոց լեզ– ուին պատմութեան ակնարկները՝ ըստ հայերէնի զարգացման երեք փուլերուն (հին, միջին եւ նոր հայերէն)։

ՆՈՐԵՐՈՒ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Մարաէլլի բժչկական համալսարանի ու– սանողներէն Թաթուլ Նահապետեան (զա– ւակը տպագրիչ Զաւէնի) առաջին նիչով յաջողած է Մանկատածութեան քննու – թիւնները, 60 հոգիի մէջ եւ ստացած հա– մապատասխան վկայական ։

Սեւորտեանի ալ պնդածին նման, մենք երբեք չենք յարձակած Հայերու վրայ՝ ըլլայ Թուրք ըլլալով, ըլայ իբրեւ մարդ եւ ըլլայ իբրեւ ժողովուրդ։ Եթէ, տեղ տեղ դիմած ենք այդ միջոցներուն, ատի– կա ալ սորված ենք Սեւորտեաններէն ու Թորիկեաններէն։ Եւ իրենցմէ մեր առած դասն ալ, մոռցած չենք երբեք ։

(Շար·)

ԿԱՐԴԱՑԵՔ ՏԱՐԱԾԵՑԻՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ԿԵՐԻ ** ** ԱՍՏՂԵՐԸ

Մեքենի կառավարիչն կտրած նի – գակի կոթ մը առած կը ծեծէր ապչած եւ անհնազանդ գինուորները ։

— Չինք առ, չան գաւակ, ու պարիսպ վազ ։

Եւ ինքն ալ ձիէն վար ցատկելով մէկ կանգնունց նիզակ մը առած խոյացաւ պարիսպին վրայ ։

— Տղաք, ով որ քալ է եաւէս ։

Ու պարիսպ ելլող Թուրքերը հրացանի գնդակները ընդունեցան։ Զինուորները ներքին հրապարակէն առանց առաջնոր – դուելու ալ պարիսպներու վրայ վազ – ցին։ Եւ սկսան գործել նետն ու նիզակը , սուրն ու կացինը ։

Թուրքերն ալ անկազմակերպ ու զիրար հրմչակելով կը դիմէին պարիսպներու վրայ ։ Պարիսպէն դուրս ալ նոյնքան էր խառնակութիւնը որքան ներսը ։

Ամէնէն չատ դէպի պայթումին տեղը կը խուժէին ։

Գրիգոր իր ամբոցէն տեսաւ նուազող անձրեւի մէջէն , թէ ինչպէս կը խուժէր Թուրք բանակին գոյնզգոյն բազ– մութիւնը դէպի եկեղեցւոյ ամբոցը ։

— Հոս կեցիր ,— գոչեց Զոլթայիին ու ինքը սուրը մերկացուցած վազեց դէպի եկեղեցւոյ ամբոցը ։

— Քորչոլաչ ,— գոչեց հանդարտ քա – լող տասնապետի մը , — հետս եկուր ։

Մարգը հազիւ հինդ քայլ միայն հեռու էր իրմէ , սակայն եւ ոչ իսկ եա նայե – ցաւ ։

— Մատթէոս Քորչոլաչ , մարդ Աստու– ծոյ ։

Մարգը կը չարունակէր անխռով քալել ինքնիր առջեւ նայելով ։

Գրիգոր եաւէն վազեց եւ ուսը բռնեց ·

— Զե՞ս լսեր ։

Մարգը կարծես քունէն արթնցած՝ ցնցուած նայեցաւ Պոռնեմիսացին ։ Գրի– գոր այն տեղն միայն տեսաւ թէ անոր երկու ականջներէն արիւնը կը հոսէր ։ Իսկապէս խուլցած էր ։

Գրիգոր Թողուց զինքը ու աճապարան– քով չարունակեց ճամբան ։

Ճամբան կաթսաները աչքին զարկին ։ Ապուրը կ'եփէր անոնց մէջ այն զինուոր– ներուն համար՝ որ կէսօրին ծառայու – թեան մէջ ըլլալով՝ հիմա պիտի ճաչէին ։ Ինը կաթսաներու մէջ չարզուած մխին համար ջուրը եռալով կը փչփչար ու զո– լորչի կ'արձակէր ։

Գրիգոր կանգ առաւ · երկայն ձող մը առաւ ու անցնելով կաթսաներուն մէկուն ականջէն հոն կեցող դիւղացիին գոչեց ·

— Բոնէ · ու միւսներն ալ ամբոց բե – րէք ։

Վեր հասնելով եռացող ապուրը թափեց սանդուխներէն վեր վազող Թուրքերու զը– լուխն ի վար ։

×

Վարչանի երը ինքզինքը գտաւ՝ միայն կինը տեսաւ իր առջեւ գետին փռուած · երկու քահանաները ինչպէս որ էին, զո – թանակով եւ ուրարով, զէնք առած պա – րիսպներու վրայ վազեցին, իսկ գիւղա – ցիներէն մէկը ասղին միւսը անդին · հա – ւանաբար թնդանօթներու քով ։

Վարչանի պարկի մը պէս եւան ուսը ա– ռած՝ պալատ տարաւ · մտածելով որ եթէ Թագաւորական սուրհանդակ մըն է՝ հոն պէտք է տարուի · անշուշտ նամակ բերած ըլլալու է ։

Ու տիկին Պալոկի յանձնեց որ երեսին ջուր զարնելով արթընցնէ ։

×

Ցարձակումը եա մղելէ վերջ միայն գացին դիտելու թէ պայթումը ի՞նչ վը – նասներ պատճառած էր ։

Եկեղեցւոյ ամբոցին աջ կողմը եւ ա – ւանդատունը՝ բերանը բաց սեւ խոռոչ մըն էր ։ Պարիսպին լեցուածքը , որուն համար ամբողջ գիչերը աչխատած էին, բոլորովին թափած էր · ու երկու չա – ղաքները որ հոն կ'աչխատէին, աւերակ– ներու վերածուած էին ։ Աւանդատան կողքին երեսուն մորթուելիք եզներ կային դեռեւ տակի ախոռին մէջ · ամէնքն ալ սատկած ինկած էին ։

Պահակ կեցող ութը գինուորները կոր կոր եղած գտնուեցան · Պօղոս Նաւի գնդապետն ալ մեռած էր ,զոր Գէորգ Պա– թոր զրկած էր երեսուն հրացանաւորնե – րով էրզէօտ բերդէն ։

Ու մօտը գտնուող գինուորներէն ալ չա– տեր վիրաւորուած էին ։ Քարի կոր մը Գրիգոր Հորվաթ անունով գինուորի մը բազուկը ուսէն կտրեր տարեր էր · նոյն օրն իսկ մեռաւ ան ու նոյն օրն ալ թաղե– ցին ։

Բերդինները այն տեսնն միայն բոլորո – վին սթափեցան , երբ տեսան թէ Թուրք– երը չէին կրցած բերդ մտնել ։

— Աստուած կը պաշտպանէ էչէրը , — գոչեց Տոպօ մաղերը եա քչելով ու եր – կինք նայելով ։— Կտրիճներ , վստահու– թիւն ունեցէք Աստուծոյ վրայ ։

ԿԵՋԱ ԿԱՐՏՈՆԻ

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Լեւոն Գեւոնեան եւ զա – ւակները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, ղրաւոր, ծաղկեպատկով կամ փոխան ծաղկեպատկի նուէրներով ցաւակցութիւն յայտնեցին իրենց ամուսնոյն եւ հօր՝

ԼԵՒՈՆ ԳԵՒՈՆԵԱՆԻ

մահուան առթիւ :

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ
10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս կիրակի ժամը 10·30ին հանդիսաւոր պատարագ ԱՐՀԻ· ՍԻՄՊԻՈՆ ԱՐՔ· ՈՒԼՈՒՀՈՃԵԱՆի հոգւոյն համար, վախճանման քառասունքին առթիւ :

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Գերպ· ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ· ԱՄԱՏՈՒՆԻ :

×

Այս կիրակի Հայ Կաթողիկէ Ս· Խաչ եկեղեցիին մէջ հանդիսաւոր պաշտօն պիտի կատարուի Անտոն Սինանեանի հոգւոյն համար մահուան քառասունքին առթիւ :

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏ

Այս կիրակի, ժամը 11ին, Փարիզի Հա– յոց եկեղեցիին մէջ, 15, Բիւ ժան Կուժօն, հոգեհանգստեան պաշտօն կը կատարուի Հ· Բ· Ը· Միութեան հիմնադիր հիմնա – դիր եւ ազգային բարերար՝

ՊՕՂՈՍ ՆՈՒՊԱՐ ՓԱՇԱՅԻ

եւ ՆՈՒՊԱՐ ԸՆՏԱՆԻՔԻ ՀԱՆԳՈՒՅՑԵԱԼ ԱՆԴԱՄՆԵՐՈՒՆ, ինչպէս նաեւ բարե – բարներ Ռափայէլ Մարկոսեանի, Աբգա– գիճէ էգնայեանի, Գայսէրլեան ամուլին եւ Հ· Բ· Ը· Միութեան բոլոր հիմնադիր – ներուն, բարերարներուն եւ անդամնե – րուն համար :

Կը խնդրուի յարգոյ հասարակութենէն ներկայ ըլլալ :

ՅԱՒԱԿՑՈՒԹԻՒՆ

Հ· Յ· Դ· «Քրիստափոր» խումբը իր խոր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ ընկ· Ալէքսան Փանոսեանի եւ իր ընտանեկան պարագաններուն, իր սիրեցեալ զաւկին դառն մահուան առթիւ :

×

Հ· Յ· Դ· «Քրիստափոր» խումբը կ'ողբայ մահը իր վեթերան ընկերոջ՝ Մկրտիչ Պարսամեանի եւ իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ այրիին եւ զաւակներուն :

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ ԵՐԿՈՒՈՑ
SURPRISE - PARTY

Նախաձեռնութեամբ Փոն տը Շէրլիի Նոր Սերունդին :

Այս Շաբաթ, ժամը 21էն մինչեւ առա– ւօտ, Փոն տը Շէրլիի Ռեվէյ սրահին մէջ :

Ձոխ պիւֆէ եւ գանազան անակնկալ – ներ :

ՀԱՅ ԱԻԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

Այս կիրակի, բացառաբար Փարիզի մէջ պաշտամունք պիտի չըլլայ : Սակայն նոյն օրը, ժամը 10·30ին մասնաւոր պաշտա – մունք պիտի ըլլայ Ալֆորվիլի «Մարտի– րոսաց եկեղեցի»ին մէջ, իսկ կէսօրէ ետք ժամը ճիշդ 14·30ին Նաւակատիք նոյն եկեղեցին :

Երթեւեկութեան միջոց — Իջնել Շա – ռանթոն – էֆոլ, առնել թիւ 203 օթո – պիւսը եւ իջնել Քառնօ :

ԿԱՊՈՅՏ ԽԱՉ
ՕԴԱՓ· ԿԱՅԱՆ

Աւարտած են Յուլիս եւ Օգոստոս ա – միսներու արձանագրութիւնները : Անոնք որ իրենց վճարումները չեն լրացուցած մին– չեւ Յունիս 26, կը կորսնցնեն իրենց կար– գը ի նպաստ սպասման ցանկի վրայ ար – ձանագրուածներուն :

Կայանը կը բացուի Յուլիս 4ին : Մեկ – նումին վերաբերող ճշդումները կը տրը– ուին մօտ առնէն :

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԻՍ

Տէսիին — Կապ· Խաչի Տէսինի մասնա– ճիւղի դպրոցական ամավերջի հանդէսը Շաբաթ Յունիս 26, երեկոյեան ժամը 8·30ին Հ· Յ· Դ· Տան մէջ : Մուտքը ա – զատ է :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՅՈՑ
ԹԵՄԻ Ա.ԶԳ· ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԱԿԱՆ ԸՆԴՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Տեղի կ'ունենան կիրակի, Յուլիս 4ին :

ԸՆԴՐՈՂԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԺՈՒՄԻ

21–6–965

(ԿՆԻՔ)

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ
ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Այս Շաբաթ ժամը 17ին, 26 Բիւ Թրու– այոն, ՍԵՎՐ :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Ամավերջին մրցանակաբաշխութիւնը եւ պաշտահանդէսը, Յունիս 27ին, կիրակի, ժամը 15 – 22, Դպրոցի պարտէզին մէջ :

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ

Երգ, նուագ, պար, արտասանութիւն եւ հաճելի անակնկալներ :

Դիւրամատչելի պիւֆէ :

Ծախքերու մասնակցութիւն 2·50 ֆր· :

Հաղորդ· միջոց — Իկլիզ տը Փանթէ – նէն առնել 147 թիւ օթոպիւսը եւ իջնել Բէնօի – Փավիյօն :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ· ԽԱՉԻ Մարսէյլի մէջ–մասնաճիւ– ղը ընդհ· վարչական ժողովի կը հրաւի– րէ իր մասնաճիւղերը, այս Շաբաթ կէս օրէ ետք ժամը 3ին, Ահարոնեան ակում – բը :

ՏԱՐՕՆ – ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆի Հայր· Մի– ութեան ընդհ· ժողովը այս կիրակի ժա – մը 4ին Հայ Մշակոյթի Տան մէջ : Օրա– կարգ — Ա.) Մեր Գողգոթայի 50ամեակը եւ Վարդավառ, Բ) Զանազան հարցեր :

ՀԱՄԱՅՍԱՐԲ· Հայր· Միութեան Կար – տանի մասնաճիւղի անդամական ժողովը այս կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, կարտանի Հ· Բ· Ը· Միութեան սրահին մէջ : Մասնաճիւղիս բոլոր անդամներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ այս ժողովին :

ՀԱՄԱՅՍԱՐԲ· Հայր· Միութեան Մար – սէյլի մասնաճիւղի ընդհ· անդամական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովո– րական հաւաքատեղին : Վարչութիւնը կը խնդրէ բոլոր անդամներէն որ ներկայ դտնուին այս կարեւոր ժողովին : Օրա – կարգ տեղւոյն վրայ :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1965 – 66 ուսումնական տարե – շրջանի արձանագրութիւններու հա– մար դիմել վարժարանի Տնօրէնութեան

1966 – 1967

Ուսումնական տարեշրջանին, կա – նոնաւորապէս պիտի բացուին

ԱԻԱՐՏԱԿԱՆ ԴԱՍԱՐԱՆՆԵՐ
CLASSE TERMINALE,
SCIENCES EXPERIMENTALES,
MATHEMATIQUES
ELEMENTAIRES
ճիւղերով

Հասցէ՝—

26, Rue Troyon
SEVRES (S. et O.)
Tél. : 027-18-28

ՀԱՅ ԸՆԾԱՅԱՐԱՆ

Բացուած են արձանագրութիւնները

1965 – 1966

Կ'ընդունուին բարեկիրթ և ուսում– նասէր աշակերտներ 10 – 12 տարե – կան : Դիմել՝

Direction du Séminaire Arménien
3, Av. de Grandchamp, LE PECQ (S. et O.)
Tél· 963.01.72

ԼԻՈՆ *ԼԻՈՆ*

ՇՔԵՂ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Լիոնի Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդի «Սիամանիօ» խումբի :

Այս կիրակի առաւօտեան մինչեւ ուշ է – րեկոյ, Ս· Մօրիս Շըվալիէ զղեակին պա– տահիլ պարտէզին մէջ :

Հայկական երգեր, պարեր, արտասա – նութիւններ եւ շատ հաճելի անակնկալ – ներ ու զանազան խաղեր :

Ընտանեկան եւ ընկերային ջերմ մթ– նոլորտ :

Տեղւոյն վրայ առաւօրէն պիտի դտնէք համադամ աղանդերներ, զովացուցիչ ըմ– պելիներ, աւանդական չիյ ֆիւիքէ եւ շամփուրով խորոված, դիւրամատչելի դիներով :

ԾԱՆՕԹ — Դաշտ երթալու համար, կիրակի առաւօտ ժամը 9·30ին, հաւաք – ուիլ Փլաս Կիշար, մասնաւոր օթօբասը կը մեկնի ժամը ճիշդ 10ին : Իսկ կէսօրէ վերջ ժամը 1·30ին, մեկնում 2ին :

Անձնական կառքով մեկնողներ — Ս· Մօրիս մտնել վերջ, Քափէ տը լա Կառի առջեւէն դառնալ ձախ կողմի ճամբան, 200 մեթր յառաջանալէ վերջ դառնալ ալ կողմը, ուր կը դտնուի դաշտը :

Երեկոյեան վերադարձը նաեւ ապահով– ուած է :

ԾԱԽՈՒ Է

Հիւանդութեան պատճառաւ, ծախու է կօշկակարի բանուկ խանութ մը, հոդով եւ պատերով, կարելի է նաեւ ուրիշ գործ ընել : Մեթրօ Մարսէլ Սամպայի մօտ :

*Հեռաձայնել 642 – 46 – 71 կամ նե*րկա– *նալ՝ Մարզպետեան,*

6, Rue Troyon
SEVRES (S. et O.)

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԻՒԼ — Այն – Ժերոմի Հ· Յ· Դ· Հայաստան Ներթակոմիտէի ընկերական ընդհ· ժողովը այս Շաբաթ երեկոյեան ժամը 9ին : Խիստ կարեւոր օրակարգ : Բացականները նկատի պիտի առնուին :

ՓԱՐԻԶ — Հ· Յ· Դ· Շրջ· կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ չրջաններու մարմիններու ներկայացուցիչները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

Օրակարգ — Հ· Յ· Դ· Արեւմ· երես– պայի 36րդ Շրջ· ժողովի օրակարգներու քննութիւն :

Վիին — Հ· Յ· Դ· Այնի կոմիտէն բն– կերական ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Համօ Օհանջանեան սրահը : Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է : Խիստ կարեւոր օրակարգ : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

Տէսին — Հ· Յ· Դ· Տէսինի կոմիտէն ընդհ· ժողովը Ուրբաթ (2 Յուլիս), ժա– մը 20·30ին : Կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշ– տ է : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ՎԱԼԱՆՍ — Հ· Յ· Դ· Շրջ· կոմիտէն ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկեր– ները, այս կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, սովորական տեղը : Կը հրաւիրուին Ռո– մանի ընկերները :

ՊԱՏԱՐԱԳ

Տէսինի կրօն· Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս կիրակի առաւօտ, տեղւոյս եկեղեցւոյ մէջ կը պատարագէ Լիոնի Ս· Յակոբ եկեղեցւոյ հոգեւոր հո– վիւ Դ.Ա.Ի.Թ Վ.Ր.Դ· ՍԱՀԱԿԵԱՆ :

ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ՈՒԽՏԱԳՆԱՅՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԼՈՒՐՏ

Բարձր հովանաւորութեամբ ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԳՐԻԳՈՐ – ՊԵՏՐՈՍ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆի
Նախագահութեամբ ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ· ԱՄԱՏՈՒՆԻի

ՕԳՈՍՏՈՍ 2 – 7

Արձանագրութեանց եւ պայմաններուն համար դիմել Իւրաքանչիւր քաղաքին — Փարիզ, Առնուվիլ, Մէօտօն, Լիոն, Վիէն, Այն – Շամոն, Վալանս, Մարսէյլ

Հայ Կաթողիկէ Ժողովրդապետ վարդապետներուն :

Արձանագրութեան վերջին պայմանաժամը է Յուլիս 1 :

21 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԵՒ ՄՈՍԿՈՒԱ — ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ —

4 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ

AEROFLOT SUR TU 114 A REACTEUR

ՓԱՐԻԶ – ՄՈՍԿՈՒԱ – ԵՐԵՒԱՆ ՎԵՑ ԺԱՄԷՆ ԵՒ ՎԵՐԱԴԱՐՁ

Մասնաւոր վարձուած օդանաւով

Ճամբորդութիւնը կազմակերպուած է Հ· Մ· Ը· Մ·ի, Պր· ԼԵՒՈՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆի եւ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԼՈՑՏ ԸՆԿ· կողմէ ալկոյս թիւամբ Աէռոֆլոթի թիւ 114 օդանաւին

Մեկնում Յուլիս 30ին վերադարձ Օգոստոս 23ին

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ՄԻԱԿ ՄԵՐ ԽՈՒՄԲՆ Է ՈՐ ՁԵԶ ԿԸ ՎԱՏԱՀԵՑՆԷ

21 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ

Արձանագրուեցէք այժմէն : Նուազագոյն ծախքով եւ ընկերական հաճելի ու հան– դըստուէտ հայրենիք այցելութեան միակ ապահով եւ վստահելի միջոցը :

Օդակին ճամբորդութիւն, պանդոկ, ճաշ, պտոյտ եւ այցելութիւն

ՄԷԿ ԳԻՆ 2650 ՖՐ. ՄԱՐԴ ԳԼՈՒԽ

Ամէն տեղեկութեանց համար անցապիր, սօփ–ֆոնտիւի, վիզա եւայլն, դիմել կազմակերպիչներուն

Mr. ANDONIAN LEON, 17, Ave. des Acacias, CLAMART (Seine) — Tél. 642-58-39

Մարսէյլի շրջանին համար դիմել

Mr. ALEXANIAN, 18 Rue d'Aix, MARSEILLE 1er — Téléphone : 20-63-45

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆր. Հատը 0.30 Ֆ.

ՇԱԲԱԹ 26 ՅՈՒՆԻՍ

SAMEDI 26 JUIN 1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 10341

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

41e ANNÉE — No 10.341

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՆԱՍՐԻ ՅԵՏՔԱՅԼԸ

—o—

ՄԻՇՏ ԱՆՈՐՈՇ ԿԱՑՈՒԹԻՒՆ ԱԼԺԵՐԻՈՅ ՄԷՋ

Մինչ Նասր, իր առաջին յայտարարութիւններով համակրութիւն կը յայտնէր Պումետիէնի Յեղափոխական Խորհուրդին, յանկարծ փոխեց իր դիրքը, առանց ձգելով Շու էն Լայը: Նասր համամիտ է նաեւ որ ափրօասիական ժողովը յետաձգուի: Այս ուղղութեամբ Ալ Ահրամի խմբագրապետը Հէյքալ, որ նաեւ բանբերն է Նասրի կը գրէ — «Հակառակ անոր որ լաւատեսութեամբ պէտք է դիմաւորեմ այս բոլոր հարցերը, չեմ կրնար ծածկել որ դիւրին ըլլայ ժողով գումարել Ալժէ, Յունիս 29ին»:

Այս փոփոխութիւնը կը վերագրուի Ալժերիոյ կացութեան եւ այն տպաւորութիւններուն զորս Նասր կը քաղէ պենպելլայական ցոյցերէն: Ալ Ահրամի խմբագրապետը որ Ալժէ գացած եկած է մասնաւոր Ամէրի հետ, կ'ըսէ նաեւ մեկնած պահուն, լուր առած է որ դիմադրական կոմիտէներ կը կազմուէր: Յստակ է իրեն համար թէ կրաւորական դիմադրութիւնը գործի կրնայ անցնիլ ափրօասիական ժողովին առեն. որպէսզի լսուի ափրօասիական աշխարհի ներկայացուցիչներէն: Ներկայ ցոյցերը «ազգադաւութիւն» մըն են «Ալ Ահրամ»ի խմբագրապետին համար: Ալժէի մէկ օտար դեսպանին համաձայն ժողովուրդին 70 առ հարիւրը Պէն Պէլլայի կողմնակից է: Հէյքալ կ'ըսէ թէ Պումետիէն անուն հանած ըլլալով իբրեւ այլանդակութեան մէկը, կ'ուզէ որ ջնջուի այդ համբաւը, բայց կրնայ պատահիլ որ ստիպուի ընել ինչ որ չուզեր: Եգիպտական միւս թերթերն ալ կողմնակից են յետաձգման մը: Նասր ջնջած է նաեւ այն պաշտօնական այցելութիւնը զոր պիտի կատարէր Ալժերիա:

X Ափրօասիական ժողովին հրաւիրուած 56 պետական պատուիրակներէն ցարդ 9ը յայտնած են թէ պիտի երթան Ալժէ, բայց առնուազն ոչ մէկը հասած է: Գալով երկրին ներքին կացութեան, ոչ մէկ տեղեկութիւն կայ այդ մասին:

X Պէն Պէլլայի մասին, հետեւեալ տեղեկութիւններ կը տրուին պլատնոյի(?) ... կան չէջանակէ: Նախկին նախագահը արգելափակուած է նա Ատրար, ապա փոխադրուած է Թամանրասէթ: Կ'ըսուի նաեւ թէ Պէն Պէլլա չէ ընդդիմացած այն զինուորականներուն որ իր վիլլան գրաւած են, նոյնիսկ հրահանգ տուած է իր պահակներուն որ բախումի տեղի չտան: Ըստ ապրիլի մը համաձայն սակայն Պէն Պէլլա ծանրօրէն վիրաւորուած է եւ ներքին կը գտնուի:

Ալժէի մէջ Հուարի Պումետիէն չնորհաւորական հեռագիր մը ղրկած է Լիւքսանպուրկի Ժան մեծ դուքսին տարեդարձին առթիւ: Այս ձեւով կ'ուզէ ըսել թէ Ալժերիա կը շարունակէ իր պետական գործունէութիւնը եւ բան չէ փոխուած: Յեղափոխութեան Խորհուրդը այն կարծիքն ունի նաեւ թէ նոր փարչակարգը ճանչցուելու պէտք չունի քանի որ Ալժերիա ճանչցուած է 1962ին: Հրամանատար Ահմէտ Սլիման, իր մամուլի առուլիսին ընթացքին յայտարարած է թէ Ալժերիա ձեռք կ'երկարէ բոլոր երկիրներուն: Կը մնայ գիտնալ թէ ո՞վ պիտի առնէ այդ ձեռքը: Վերապահութիւնները կը բազմանան մանաւանդ Ափրիկէի ամէնէն «յառաջդիմական» պարագլուխներուն մօտ ինչպէս՝ Նքրումա: Արաբական աշխարհի փարանումի մէջ է: Իրաք դէմ է: Յարդ միակ անվերապահ կողմնակիցը Չինաստանն է:

X Ափրօասիական երկիրներու Արտաքին նախարարներու ժողովը յետաձգուած է Շաբաթ օրուան: Այդ նիստին ընթացքին է որ վերջնականապէս պիտի որոշուի ժողովին տեղի ունենալը կամ յետաձգումը: Երկրորդ պարագային շատ աւելի հաւանական կը նկատուի:

ՎԵՐՋԻՆ ԺԱՄ

ՏԷՖԷՌ

ԿԸ ՔԱՇԷ ԻՐ ԹԵԿՆԱԾՈՒԹԻՒՆԸ

Ինչպէս կը սպասուէր, Ուրբաթ առաւօտ, մասնաւոր գեկոյցով մը, Մարսէյլի մէջ, երեսփոխան — քաղաքապետ Կաստոն Տէֆէռ յայտնեց թէ կը քաշէ իր թեկնածութիւնը Հանրապետութեան նախագահի պաշտօնէն, տրուած ըլլալով որ ձախողած էր իր առաջարկած ձախ ժողովրդավարական դաշնակցութիւնը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՎԻԷԹՆԱՄ խզեց իր դիւանագիտական յարաբերութիւնները Ֆրանսայի հետ: Արտաքին նախարարը յայտարարած է այս առթիւ թէ «ուղղակի կամ անուղղակի, որ կող միշտ օգնած է մեր թշնամինեւ րուն: Ներկայիս Վիէթնամ կը շարունակէ առեւտրական եւ մշակութային յարաբերութիւնները, չեշտելով — «Միայն քաղաքական խզում մըն է, հետեւանք որ Կոլի բռնած դիրքին հարաւային Վիէթնամի նկատմամբ»:

ՓԱՐԻԶԻ կեդրոնական փողոցներէն՝ Ռուայեալի վրայ, Սերեզոլ գոհարավաճառատունը կողոպտուած է, օր ցերեկով: Հարիւր հազար ֆրանք գոհարեղէն գողցուած է:

ԿՈՉ ԺՈՂՈՎՈՒՐԴԻՆ

—o—

Ժողովուրդ Հայոց Հարաւային Ֆրանսայի,

Թեմիս Երեսփոխանական Ընտրութեանց նախօրեակին, անգամ մը եւս կոչ կ'ընենք քեզի՝ գիտակից պարտաճանաչութեամբ քուէարկելու անպայման յառաջիկայ Յուլիս 4ին:

Ընտրութեան այն ձեւը, զոր որդեգրած ենք համերաշխարար, յանձնարարուած նոյնինքն Կաթողիկոսական Պատուիրակէն եւ Ս. Էջմիածնէն, միակ նպատակ ունի զաղութիս համերաշխութիւնն ու խաղաղութիւնը:

Եղած կարգադրութեան մէջ ոչինչ կայ հակօրինական, հակականոնադրական. ոչինչ՝ տեղական օրէնքներուն հակառակ: Հետեւաբար, նուազագոյն կարեւորութիւնը չընծայես յառաջացած աղմուկին, հրապարակուած թռուցիկին ու ամբոխավար արարքներու, որոնք ուրիշ նպատակ չեն հետապնդեր եթէ ոչ կատարուած համերաշխութիւնը ձախողութեան մատնել:

Համերաշխութիւն ու խաղաղութիւն ուզողը անոնց ի նպաստ կ'աշխատի գործով՝ խօսքով, գիրով թէ գործով: Այդին ու Եկեղեցին բարին կամեցողը բարին կը զործէ խղճմտօրէն եւ միայն բարին, մէկդի դնելով ամէն անձնականութիւն:

Ահա ճիշդ այս է ինչ որ բրած ենք եւ կ'ուզենք որ ամէն հայ ընէ, գործակցելով մեզի, առաջին հերթին՝ իր դրական քուէն տալով նախանձախնդրօրէն, առանց թերացումի:

Արդիւնքը, վստահ եղիր, պիտի ըլլայ բարի՝ եւ զաղութիս եւ Ս. Էջմիածնի:

Ժողովուրդ Հայոց Հարաւային Ֆրանսայի, ընտրէ բարին՝ ի սէր ազգային համերաշխութեան ու խաղաղութեան:

ԸՆՏՐՈՂԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

Վ. Սահաթճեան, Կ. Ճանիկեան Ա. Թէքէեան, Յ. Ստեփանեան, Յ. Պապիկեան, Վ. Պատտիկեան, Ժ. Տէրվարդանեան:

Օրէ Օրին

ՄԵՆՔ ԱԼ «ԱՌԿԱԽ» ԿԱՄՈՒՐՋ

—o—

Վերջին քառասնամեակը մեզի սորվեցուց, շատ մը բաներու շարքին, որ քաղաքական դատ չենք կրնար շահիլ առդին անդին յուշագիրներ, աղերսագիրներ եւ խնդրագիրներ ներկայացնելով:

Անձնական փորձառութեամբ գիտեմ որ ամէն անգամ որ «թուղթ» մը գրած ենք մեր «բարեկամ»ներուն՝ արդարութիւն պահանջելու կամ առնուազն մեր ներկայութիւնը իրենց յիշեցնելու նպատակով, հազիւ թէ կարեւորութիւն տուած են մեզի: Հազիւ թէ հետաքրքրուած են մեր ցաւերով ու մեր պահանջներով:

Որովհետեւ, բազմութիւն մը, որքան ալ հոծ ըլլայ կամ որքան ալ մօտ Արեւմուտեան ազգերուն վերջ ի վերջոյ զանցառելի քանակ մըն է, երբ իր թիկունքը տուած չէ կազմակերպեալ պետութեան մը:

Նիւ Եորքի ծանօթ կամուրջը, որուն համար կ'ըսեն թէ «առկախ» է, առնուազն իր երկու ծայրերը խրած է հողին մէջ ու վար իյնալու վտանգին ենթակայ չէ:

Մենք, Արտասահմանի ծփուն Հայաստանի մէջ, «առկախ կամուրջ» անգամ չենք: Կամ, աւելի ճիշդ պիտի ըլլար ըսել, իրա՛ւ «առկախ» ենք, որովհետեւ ո՛չ մէկ տեղէ բռնուած ենք: Այդ պատճառաւ, ուրեմն, մեզմով չեն զբաղիր ու երբ մենք պարբերաբար «ներկայ ենք» կ'ըսենք մեր յուշագիրներով, միջազգային ո՛չ մէկ կազմակերպութիւն իր «ներկայ — բացակայ»ներու ընթերցումին առեն մեր անունը կուտայ:

Այս կոպիտ ճշմարտութեան չհամոզուիլ պիտի նշանակէր պատրանքներ սնուցանել, երազներ հիւսել եւ յաւակնութիւններ ունենալ իբրեւ ազգային հաւաքականութիւն:

Երբեք ձեր մտքէն չանցընէք թէ Հայոց ազգին կողմէ միջազգային այս կամ այն հիմնարկութեան կամ խորհրդաժողովին յանձնուած յուշագիրները զամբիւղը նետուած են օգնական քարտուղարի մը ձեռքով: Ո՛չ, մարդիկ այդքան անբարեկիրթ չեն դիւանատուներէն ներս:

Ընդհակառակն, ամէնքն ալ խնամքով պահ դրուած են պատկան դարակներուն մէջ եւ նոյնիսկ ցուցակագրուած են: Երբ, օր մը պատեհութիւնը ունենանք, օրինակ, հանգուցեալ Ազգերու Դաշնակցութեան կամ ո՛չ — հանգուցեալ Միացեալ Ազգերու արշիւներուն այցելութիւն մը տալու, անոնց գրադարաններուն մէջ պիտի գտնէք մեր անձնա՛ն ու պարզամի՛տ ազգին ձեռքով ստորագրուած աղերսագիրները:

×

Բայց ինչո՞ւ «առկախ» ենք: Օդին մէջ: Որովհետեւ, ո՛չ մեր աջ սրունքը հողի մը վրայ կանգնած է, ո՛չ ալ մեր ձախ սրունքը:

Այսինքն, ո՛չ «ներկայ» ենք հայկական բարձրաւանդակին վրայ, ո՛չ ալ մեր կողքին ունինք մեր Ամենայն Հայոց կառավարութիւնը, որպէսզի մեզի նեցուկ ըլլար, երբ Մեծերուն դուռը զարնէինք:

Միջազգային օրէնքը — իրաւ թէ անիրաւ — ունի որոշ տրամադրութիւններ, որոնց դէմ հակաճառել պիտի նշանակէր, մանաւանդ մեր պարագային, ջուր ծեծել:

Այս տրամադրութեանց հիման վրայ է որ պետական մեքենայ չունեցող բազմութիւն մը չի կրնար իր դատը Միացեալ Ազգերու օրակարգին նիւթ դարձնել: Անկարելի է:

Պայման է որ պետութիւն մը իւրացնէ այդ բազմութեան դատը եւ պաշտպանէ զայն՝ օրակարգի վրայ դնել տալէ ետք:

Շատ մը հայրենակիցներ յոյս ունէին որ գոնէ այս տարի, Եղեռնի Յիսնամեակին առթիւ, Նիւ Եորքի Արիստակէսին 114 անդամներուն շարքին կը գտնուէր գոնէ մէկ պետութիւն, որ լրջօրէն կը շահագրգռուէր մեր դարդ ու գոյումով եւ առնուազն քուէարկել կուտար «զաւակցութեան» բանաձեւ մը:

Ճրագով փնտռեցինք այդ տեսակ բարեխնամ պետութիւն մը, բայց չգտանք:

Կիպրոսի Արտաքին նախարարին «չորսուկէս բառը» ուրիշ բան չէ եթէ ոչ էրած սրտի մխիթարանք:

Այդ մխիթարանքն անգամ չէ եթէ կ'ուզէք, քանի որ մեր սիրելի յոյն բարեկամին քանի մը սրտցաւ խօսքերը առիթ տուին Թուրքիոյ դեսպանին որ ժողովին ընթացքին ուրանար իր ժողովուրդին դէմ եղած ամբաստանութիւնը եւ առանց ամչնալու յայտարարէր թէ Թուրքը Հայ ջարդած չէ:

×

Ըսի թէ մեր յուշագիրները բառին իրական իմաստով զամբիւղը նետուած չեն:

Բայց, ի՞նչ տարբերութիւն պիտի ընէր եթէ նոյնիսկ բզիկ — բզիկ բրած ու նետած ըլլային: Քանի որ ընթացք տուած չեն անոնց եւ դարմանի մասին չեն խորհած:

Կայ աւելի սրտաճմլիկ երեւոյթը, որ մեր աչքէն ու մեր ուշադրութենէն վրիպած է:

Մեր յուշագիրներուն վրայ հազիւ թէ բարեհաճած են աչք մը նետելու, նոյնիսկ այն օրերուն, այն տարիներուն, երբ մենք քիչ — շատ աչքի լոյս էինք Լոնտոնի թէ Փարիզի մէջ ու մեր նախատագիրը քիչ — շատ կը շահագրգռէր մեր «բարեկամ»ները:

Գրաբա՞ր է այս պարբերութիւնս: Շա՛տ բարի, աշխարհաբարի թարգմանեմ ի պէտս անգիտաց — 1918էն մինչեւ 1923, մեծ պետութիւնները, որոնց ճիտին պարտքն էր «չարչարեալ ու խաչեալ» ժողովուրդները փրկելու առաքելութիւնը, սանկ մը կարդացած են մեր յուշագիրները եւ սա՛նկ մը հետաքրքրուած են մեր պահանջներով:

Որովհետեւ, մեր յուշագիրներուն, մեր արցունքին եւ մեր աղերսանքին պէտք չունէին իրենց քաղաքական ու կայսերական, տնտեսական եւ ելմտական շահերուն պաշտպանութիւնը բանաձեւելու համար:

Երբ Սեւրի դաշնագիրը կը ստորագրուէր 1920ի Օգոստոս 10ին, ստորագրողներէն միայն մէկը կը հաւատար անոր գործադրութեան — Հայը: Մնացեալները իրենց մտքէն կ'ըսէին.

— Ըլլելիք նամբայ չէ, բայց ստորագրենք, վերջանայ ...

Երբ Լօզանի դաշնագիրը կը ստորագրուէր 1923ի Յուլիս 24ին, ստորագրողները, առանց բացառութեան, գիտէին թէ բարոյական ոճիր մըն էր որ կը գործուէր, օր ցերեկով, «պզտիկ դաշնակից»ին դէմ:

Որքա՛ն տարբեր եղած պիտի ըլլար պատկերը այս տարի, եթէ խորհրդային Իշխանը իր սեփական դատը նկատած ըլլար հայ ժողովուրդին դատը՝ օրակարգի վրայ դնել տալով զայն:

Մեր խնդիրը իր վերջնական ու վճռական լուծո՞ւմը գտած պիտի ըլլար այդ ձեւով: Ո՛չ:

Բայց, առնուազն, վերջ գտած պիտի ըլլար մեր «առկախ»ութիւնը օդին մէջ: Այդ գիտակցութիւնը աւելի եւս պիտի զօտեպնդէր մեզ Արտասահմանի մէջ:

ԵՒՐՈՊԱՑԻ

ԲԱՐԵՆՈՐՈԳՈՒՄՆԵՐՈՒ ՀԱՐՑԸ

—*—

Ա.

Սելանիկի Երիտ. Թուրք Գաղանի կոմիտէն յեղափոխութիւն հանելով, յաջողեցաւ Համիտէն խլելու Միտհատեան սահմանադրութիւնը, երեսուն տարիներու կախակայումէն ետքը: Տէրմիները հրապարակ ելան բռնապետական նոր վարչութիւն մը հաստատելու համար, թէեւ կը խոստանային ազատական բարենորոգումներ կատարել: Ռուսիա նախապէս համակիր էր Թուրք յեղափոխութեան եւ փորձեց նոյնիսկ Օսմանեան կայսրութեան տակ Պալքանեան դաշնակցութիւն մը ստեղծել, պայմանաւ որ Նեղուցները բացուին նաւատորմին առջեւ: Երբ ձախողեցաւ փորձը, Պալքանեան պետութիւնները շարժեց Թուրքիոյ դէմ, մակեդոնական հարցը մէջտեղ նետելով:

Արեւելեան նահանգներու հարստահարութեանց հարցն ալ Ազգ. Ժողովի սեղանին վրայ դրուեցաւ Դիմաքսեան Սրբազանի կողմէ եւ պատրիարքական թաքրիրները սկսան իրարու յաջորդել «կեանքի, ինչքի, պատւի ապահովութիւն» պահանջելու համար: Կը վերանորոգուէին Խրիմեանի պատրիարքութեան օրով տեղի ունեցած վիճաբանութիւնները, դիմումները եւ ճարահատ՝ պէտք դիմեն Ռուսիոյ պաշտպանութեան: Անցեալին մէջ Ներսէս պատրիարք կը դիմէր Ս. Սթեֆանօ, այս անգամ Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը կը միջամտէ Կովկասի փոխարքային մօտ, մինչդեռ Պոլսոյ ռուս դեսպանը տեղեկագիր կը յղէ արտաքին նախարարութեան:

Կ'արժէ նկատի առնել վարիչ դասակարգի երեք կարկառուն դէմքերուն ըմբռնումները բարենորոգումներու հարցին շուրջ:

×

Ողբացեալ Գրիգոր Զօհրապ հրատարակած է «Հայկական Հարցը վաւերագրերու լոյսին տակ», Մարսէլ Լէար ծածկանունով: Ողի ի բռին աշխատեցաւ համաձայնութեան գետին մը գտնել Երիտ. Թուրքերու հետ, համոզել թէ Հայերը անջատողական ոչ մէկ ձգտում ունին, կը պահանջեն միայն բարենորոգումներ: Մանաւանդ կը գրէ. «Թուրքերն ալ Հայերն ալ թաղեցին Կիլիկիոյ աղէտը, հաւատալով Թուրքերու գեղեցիկ խոստումներուն: Հայ քաղաքական մարդիկ որոշեցին անգամ մըն ալ վստահիլ Թուրքիոյ եւ Կիլիկեան ողբերգութիւնը վերադրել հին ռեժիմին: Հայ ազգի ամէնէն կարող, ամէնէն լուսամիտ, ամէնէն հեղինակաւոր պետերէն մէկը, Գրիգոր Զօհրապ, ամէն ջանք թափեց բարեկամներուն հետ այդ շրջանին իրական համաձայնութիւն մը բերելու իրենց եւ Թուրքերուն միջեւ: 1915ի վերջերը Երիտ. Թուրքերը վատաբար սպաննեցին ուրիշներու հետ: Զօհրապ նահատակուեցաւ «օսմանեան գաղափարին ի նպաստ իր վեհանձն ճիգերուն համար»:

Մանաւանդ կը յիշէ Խալիլ ապերախտութիւնը Զօհրապի հանդէպ եւ Զօր. Ֆուատ փաշայի վեհանձնութիւնը Պոլսոյ կոտորածին առեն, պալատին դռները լայն բանալով Հայերու առջեւ, որուն համար շնորհապարտ եղաւ սուլթանէն եւ աքսորուեցաւ: «Հին Թուրքը վատ չէր նոր Թուրքին նման»:

Ռուս դեսպանը Սազանովին կը ներկայացնէ հարստահարութիւնները 1912 Նոյեմբեր 26ին, արտաքին նախարարը կը պատասխանէ անմիջապէս Նոյեմբեր 30ին, դրութիւնները փոխանակուած ըլլալու են օդանաւով, որովհետեւ հարցը հրատապ էր: Մանաւանդ կը վկայէ «ռուս քաղաքականութեան անկեղծութեան եւ ուղղամտութեան մասին հայկական հարցին մէջ»: Երիտ. Թուրքերու պաշտօնական թերթը, «Թանին», 1909 Յունիս 20ին խմբագրականով մը կ'ամբաստանէր Հայերը, թէ հետամուտ են «Անկախ Հայաստան»ի մը կազմութեան օտար միջամտութիւն մը հրաւիրելով: Զօհրապ կը պատասխանէր, թէ իբրեւ քաղաքացի կը պահանջենք բարենորոգում:

Զօհրապ հրատարակելով ֆրանսերէն գրքոյկը, «նպատակ չունի ատելութիւն սերմանելու եւ վրէժխնդրութիւն ուղելու, որովհետեւ ուղղուած չէ Թուրքերուն եւ Քիւրտերուն դէմ, կը փափաքի պատմական իրողութեանց վրայ հիմնուելով դաս մը հանել ապագայի համար, լաւագոյն վարչութիւն մը հաստատելու արեւելեան նահանգներու մէջ ամէնուն շահուն համար»:

«Մահմետական կայսրութիւնները իրարու ետեւէ կը փլին, Օսմ. կայսրութիւնը միայն կանգուն կը մնայ, բայց խարխլած է, ուստի ճշմարիտ մահմետականները եւ Թուրքերը փնտռելու են այս աղէտներուն պատճառները եւ խորհրդածելու են քիչ մը պարունակած դասերուն վրայ»:

Աստուածպետական պետութիւնները պատմութեան անցած են, մահմետական պետութիւններն ալ կը տառապին եւ կը մեռնին, որովհետեւ աստուածպետական Թուրքերը ճշմարտութիւնները լսելու են եւ փոխանակ վիրաւորուելու՝ ջանալու են օգտուիլ: Զօհրապ կը հաւատայ թէ աստուածպետական վարչաձեւը փոխելով ցեղային մտայնութիւնը կը փոխուի եւ կը հաւատայ, թէ Թուրքիան կրնայ վերականգնիլ՝ եթէ կամք ունենայ:

Կ'ենթադրեմ թէ Զօհրապ ծանօթ է բանաստեղծ եւ ընկերաբան Զիա Կէօքալփի, որ 1908 – 14 անդամ էր Իթթիհատի: Զիա Օսմ. կայսրութեան անկումին պատճառ կը գտնէր իսլամ քաղաքակրթութիւնը, որուն ծագումը արաբական եւ պարսկական է աւելի քան Թուրք քաղաքական, որովհետեւ կրօնական եւ քաղաքական իշխանութիւնները միացած էին սուլթանխալիֆային վրայ, ընկերային եւ կրօնական օրէնքները միացած էին, այս պատճառով Թուրքիա չկրցաւ որդեգրել արեւմտեան քաղաքակրթութիւնը: Կրօնը բաժնելու է քաղաքական վարչութենէն, քաղաքային օրէնքները՝ կրօնական օրէնքներէն: Պետութիւնը հիմնուելու է ոչ թէ կրօնական հաւատքի միութեան վրայ, այլ ազգային գաղափարի վրայ:

Քեմալ փաշա 1919 Յուլիսին ընդվզեցաւ խալիֆային դէմ, 1919ի վերջերը Ազգ. Ժողովին քուէարկել տուաւ «Ազգային Ուխտը» եւ 1920 Ապրիլին հռչակեց Հանրապետութիւն՝ հիմնուելով Զիայի վարդապետութեան էական գաղափարներուն վրայ՝ Աշխարհականացում եւ Արեւմտացում, բայց դարձաւ թունդ ազգայնական: Անգլիացի ուսումնասիրող մը յայնօրէն բացատրած է «Թուրք ազգայնականութեան հիմերը» (Լոնտոն, 1950):

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(1 Շար.)

ԵՐԳԻԾԱԿԱՆ

ՆՈՒՊԱՐ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ

(ԱՐՏԱՌՈՑ ԱՆՁՆԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ)

—*—

Ա.

Ամիսներ առաջ կարդացած էինք Պ. Նուպար Կիւլպէնկեանի ինքնակենսագրութիւնը որ վերջերս լոյս տեսած էր «Փանթարախսիա» վերնագրով: Մտադրած էինք գրախօսական մը պատրաստել՝ բայց զանազան պատճառներով — գլխաւորն ըլլալով մեր բնածին ծուլութիւնը — յետաձգեցինք այս կարեւոր ծրագիրը մինչեւ որ մոռացութեան տուինք խնդիրը:

Սակայն՝ հիմա որ Պ. Կիւլպէնկեան իր աննախընթաց արարքով եւ իր եկեղեցապատկան գործունէութեամբ համայն Հայութեան — եւ օտարներու մեծ զանգուածի մը — ուշադրութեան առարկան դարձած է, նպատակայարմար է անդրադառնալ իր անձին եւ իր գործին մասին:

×

Պ. Կիւլպէնկեան ծնած է 1896ին ի Գատը Գիւղ (պատմական Քաղկեդոն): Որդին է հանգուցեալ Գալուստ Կիւլպէնկեանի որ ընդհանրապէս ճանչցուած էր «Պարոն հինգ առ հարիւր» մակդիրով: Պ. Նուպար Կիւլպէնկեան յաճախ փոխած է իր տեսակէտը, ինչպէս նաեւ իր հպատակութիւնը, ըստ պարագաներու դասաւորումին: Վերջերս ընդունեցաւ Թրքահպատակութիւնը: Այս պարագան նկատի առնելով՝ թերեւս պատշաճ կ'ըլլայ զինք կոչել Նուպար Էֆէնտի Կիւլպէնկօղլու:

Փարթամ պեխ-մօրուք ունի, եւ ամէն օր թարմ ծաղիկ մը կը դնէ իր լամբակին: Իր մասին իր իսկ տուած տեղեկութեան համեմատ՝ կեանքի մէջ հետեւեալ բաները զինքը հետաքրքրած են.

Ա) Կին
Բ) Կեր ու խում
Գ) Դրամ
Դ) Ձի

Վերջին տարիներուն՝ այս կարգը քիչ մը փոխած է Նուպար էֆէնտին եւ հիմա հետեւեալ հերթով կարեւորութիւն կու տայ այդ նոյն նիւթերուն.

Ա) Կեր ու խում
Բ) Դրամ
Գ) Ձի
Դ) Կին

Իր ամբողջ կեանքը նուիրած է վերոյիշեալ մարզերուն՝ որոնց մէջ դարձած է միջազգային հեղինակութիւն մը շնորհիւ իր աստուածատուր ձիրքին ու իր ժրաջան աշխատանքին: Իր իսկ բառերով — իր գրքէն քաղուած — այսպէս կը նկարագրէ Նուպար Էֆէնտին թէ ինչպէս եղած է ասպարէզ:

Ա) «Չորս տարեկան էի երբ առաջին անգամ ոստրէ կերայ Փարիզի հռչակաւոր Ռից պանդոկը»: (էջ 13):

Բ) «Առաջին անգամ դրամատէր դարձայ երբ գրեթէ վեց տարեկան էի: Հիւանդացայ ու հայրս ինծի գանձանակ մը տուաւ եւ ամէն օր մէջը քսան ֆրանքնոց ոսկի մը կը նետէր. Կիրակի օրերը հարիւր ֆրանքնոց մը կը դնէր գանձանակին մէջ»: (էջ 20):

Գ) «Տասներորդ տարեդարձիս նուէր ստացայ առաջին ձիս, պզտիկ փոնիյ մը»: (էջ 19):

Դ) «Տասներվեց տարեկան էի երբ հայրս, բժշկի խորհրդով, որոշեց որ ժամանակն էր սկսելու իմ սեռային կրթութիւնս: Հօրս բժիշկը զիս ներկայացուց երիտասարդուհիի մը, 20 – 21 տարեկան, զոր նախապէս քննած էր եւ ընդունելի գտած: Բժիշկը երկուքս թաքսիի մը մէջ դրաւ եւ դրկեց «ժամադրութեան» տուն մը: Հայրս կ'ուզէր ուղեցոյց ըլլալ իմ սեռային ձգտումներուս: Հօրս դիրքը սեռի հանդէպ կարելի է յատկանշել Նափոլէոնի մէկ ասացուածքով որ հայրս յաճախ կը կրկնէր. «Կիները բանտարկելու են անկողնոյ մէջ կամ պիտէի վրայ, բայց ուրիշ բանի պէտք չեն»: Բժիշկներու թելադրութեամբ էր որ հայրս միշտ մէթրես (սիրուհի) մը կը պահէր, ոչ աւելին քան 17 կամ 18 տարեկան, որը ամէն տարի կը փոխէր, եւ այս սովորութիւնը շարունակեց մինչեւ 80 տարեկան հասակը»: (էջ 38):

Նուպար, ինքը, երեք անգամ ամուսնացած է, առանց հաշուելով իր կողմնակի առողջապահական զբաղումները:

Իր կեանքի ընթացքին, իր հաշուով, շուրջ 2000 օր անցուցած է աղուէսի որ-

ԵՍ ՏԷՐ-ԶՕՐԻ ԴԺՈԽՔԷՆ ՓԱԽԱԾ ԵՄ

—o—

— Միստիր պէյ, ի՞նչ պիտի ըլլայ մեր վիճակը:

— Ձեր գործը Աստուծոյ մնացած է, տղա՛ս, ըսաւ յուզուած ձայնով մը:

Տեսայ որ յուզումէն կը դողդղային շրթունքները: Ժանտարմաները հրամայեցին քալել: Միստիրը, կանգնած, աչքերը շարունակ սրբելով կը նայէր մեր ետեւէն:

Յուսահատ, գլխահակ, սկսանք քալել: Երեկոյին հասանք Մարաշ իջեւանը: Դարձեալ բանտարկեցին մեզ սենեակի մը մէջ, որ երեք պատուհան ունէր առանց ապակիի: Ըսին թէ մէկ օր պիտի մնանք Մարաշ՝ հանգչելու համար, որպէսզի կարենանք քալել ու շարունակել ճամբան:

Գիշերը պառկեցանք գետնին վրայ, այնպէս ինչպէս էինք, — գրեթէ մերկ:

Յաջորդ օրը խորհեցայ թէ շատ դիւրին էր փախչիլ այստեղէն, քանի որ բաց պատուհաններ ունէր մեր իջեւանած շէնքը: Միտքս յայտնեցի ընկերներուս: Ամէնքն ալ համամտութիւն ցոյց տուին: Եւ որոշեցինք փախչիլ գիշերը:

Եւ ահա գիշեր եղաւ: Կէս գիշերին, իբրեւ փախուստի ծրագիրին հեղինակը՝ ես եղայ առաջին փորձողը, մանաւանդ այն պատճառով որ ամէնէն երիտասարդն էի եւ արագաշարժը:

Պատուհանները բաւական բարձր էին: Ընկերներուս օգնութեամբ, առանց աղմուկ հանելու՝ բարձրացայ մինչեւ պատուհանը: Տեսայ որ պատուհանին առջեւ մարդ մը պառկած է, այնպէս որ վար իջնելու ատեն պիտի ստիպուէի պառկողին վրայ կոխել:

Ընկերներուս հասկցուցի: Ուստի հարկ էր բարձրանալ միւս պատուհանը: Երկրորդ պատուհանին տակ եւս պառկած էր մէկը: Փորձեցինք երրորդ պատուհանը, դարձեալ պահապան մը:

Վար իջայ եւ ընկերներուս ըսի փսփսալով թէ կը զարմանայի այս հսկողութեան վրայ, քանի որ առջի գիշեր մարդ պառկած չէր պատուհաններուն տակ: Յուսախաբ, պառկեցանք:

Յաջորդ առաւօտ, ժանտարմաները դուրս հանեցին մեզ՝ շարունակելու համար ճամբան: Եւ այդ առթիւ, ըսին.

— Պիտի փախչէի՞ք՝ ինչո՞ւ չփախաք:

— Ո՛չ, փախելու միտք չունէինք:

Եւ զարմացած՝ իրարու երես նայեցանք: Վերջը հասկցանք թէ երկու ընկերներ, որոնք հիւանդ էին եւ չէին կրնար փախչիլ, անոնք լուր տուած էին ժանտարմաներուն՝ երբ ջուր թափելու համար դուրս ելած էին: Անոնք մնացին ի հարկէ:

Այս պարագան թելադրեց ինծի որ հետեւեալ որոշումը տամ եւ յայտնեմ ընկերներուս, որպէսզի չմեղադրեն զիս:

— Ընկերներ, ըսի, ասկէ ետք ես պիտի աշխատիմ մինակս, ինծի համար միայն, առանց որեւէ տեղեկութիւն տալու ձեզի նախապէս: Ես պիտի փախչիմ: Ուրեմն, դուք ալ ազատ էք, ինծի պէս ըրէք, ձեր գլխուն ճարը նայեցէք:

Կը շարունակենք ճամբան: Աչքս չորս բացած կը նայիմ շուրջս, կը հետախուզեմ ճամբան: Յարմար վայր մը, յարմար առիթ մը կը փնտռեմ:

Մեր պահակները Մարաշէն սկսեալ երեք հոգի եղան: Մէկը մեր առջեւէն կ'երթար, միւս երկուքը մեր ետեւէն: Ձիաւոր էին եւ զինուած: Դժբախտութիւնն այն էր որ ճամբան երբեք փախուստի յարմար վայր մը չտեսայ: Կային դարձդարձիկ տեղեր, բայց ոչ յարմար: Մինչեւ երեկոյ քալեցինք, հասանք Թիփնի: Մեզ բանտարկեցին քարուկիր շէնքի մը մէջ, դուռն ալ փակեցին դուրսէն, այնպէս որ անկարելի էր ծակ մը գտնել փախուստի:

Այդ իրիկունն ալ անօթի պառկեցանք գետնին վրայ, կիսամերկ, առանց ծածկոցի: Բայց կարծես թէ վարժուած էինք այլեւս այդ կեանքին, որ բնական կը թըւէր:

Գիշերը սկսայ մտածել:

Մէկ օր եւս կար՝ հասնելու համար Տէր – Զօր: Եթէ կարենայի փախուստ տալ, լաւ, այլապէս յոյս չկար որ անգամ մըն ալ կարենայի ազատիլ Տէր – Զօրի դժոխքէն: Եթէ պիտի մեռնիմ, կը նախընտրեմ մեռնիլ ճամբան՝ Տէր – Զօր չհասած: Ով տեսած է մարդու սպանդանոցը, որու դուռը կը բացուի Տէր – Զօրի մէջ, կը հասկնայ այն սարսափը որ պատած էր հոգիս:

Վաղը պիտի փախչիմ, եթէ նոյնիսկ գնդակահարեն զիս՝ փախած միջոցիս, որոշեցի եւ քնացայ:

Յաջորդ առաւօտ մեզ ճամբայ հանեցին Թիփնիէն:

Վերջին օրս է, կ'ըսէի միտքս:

Կը քալենք դէպի Տէր – Զօր, դէպի ըսպանդանոց: Կը քալենք օրօրուելով, ատանելով, կաղալով, սեւ մտածումներու մէջ լողալով: Աչքս շուրջ – բոլորս է: Յարմար տեղ չկայ: Եւ ահա հասանք այն տեղը, ուր մեր առջեւ կը բացուէր ափարակ դաշտ մը: Ոչ մէկ յարմարութիւն, ոչ մէկ պատեհութիւն փախուստի:

— Բախտ չունիմ, կ'ըսէի ես ինծի:

ՍՏԵՓԱՆ ՄԻՍՔՃԵԱՆ

(22 Շար.)

ՎԱՍՊՈՒՐԱԿԱՆԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԸ

———o———

ՄԱՐՍԷՅԼ

Ապրիլի վերջերը Հայաստանի եւ ար – տասահմանի Հայութիւնը արժանավայել շուքով ոգեկոչեց յիսնամեայ յիշատակը Նահատակներուն: Մայիս 15ին, Ալ– ժեր Նահատակներուն սրահին մէջ, Վասպուրականի Հայր. Միութիւնն ալ տօնեց իր պատուոյն յաղթանակին յիսնամեակը: Ներկայ էր խուռն բազմութիւն մը: Աչքի կը զարնէր երիտասարդութեան մեծ թիւը :

Հայրենակցական Միութեան անունով Յովհ. Հացագործեան բացումը կատա – րեց երեկոյթին, որմէ ետք, յատնկայս անկնդրուեցաւ Ֆրանսական փառերգը եւ «Ախ Վասպուրականը», դաշնակի ընկե – րակցութեամբ Օր. Մատլէն Մարկոսեա– նի:

Բազմաթիւ խօսքը կատարեց միութեան ատենապետ՝ Վարդան Պանոսեան : Վանի տիրաշուշակ կռուակալը պատգրա– բար սպաննեց Իշխանն ու Վռամեանը, որ– պէսզի գլխատէ շրջանի Հայութեան դի – մադրական ոգին եւ ղեկավար միտքը : Սակայն, բարեբախտաբար, հրաշքով փրկուեցաւ Արամ Մանուկեանը եւ, երեք Հայ կուսակցութիւններու օրինակելի հա– մագործակցութեամբ ու ժողովուրդին ա– րի կեցուածքով Վանը յաջողեցաւ չա – բաթներ չարունակ դէմ դնել Թուրք հոր– դաներու յարձակումներուն : Եւ արձա – նագրել փառապսակ կազմող յաղթանակ մը :

Օրուան բանախօսն էր Աստուր Քէ – ալէեան: Նախ խտացած ձեւով նկարագրեց հայ ժողովուրդին դժնդակ կեանքը օս – մանեան տիրապետութեան տակ : Դարեր շարունակ մեր ժողովուրդը ջարդուեցաւ, տրորուեցաւ, ապստամբուեցաւ : Սա – կայն, երբեք չյուսահատեցաւ :

Խրիմեան Հայրիկ ըմբոստութեան հը – րաւիրեց հայ ժողովուրդը: Մկրտիչ Փոր– թուգալեան, իր կարգին, յեղափոխա – կան տրամադրութիւններ սերմանեց : Ա– սոնց շունչին տակ դաստիարակուած եւ թրծուած սերունդն էր, որ 1896ին, երեք կուսակցութիւններու ղեկավարութեան տակ, չուզեց ջարդուիլ հեզ ոչխարներու նման: Եւ դիմեց ինքնապաշտպանու – թեան: 1914ին Թուրք ոճրագործ կառա – վարութիւնը ծրագրեց բնաջնջումը Հա – յութեան: Ծրագիրը մեծ մասամբ իրա – գործուեցաւ Թրքահայաստանի մէջ, ձա– խողեցաւ, սակայն, Վասպուրականի մէջ, շնորհիւ բոլոր յեղափոխական կազ– մակերպութիւններուն միացեալ դիմա – դրութեան: Մէկ ամիս տեւող հերոսական մարտերէ եւ ողբումներէ ետք, Վասպու– րականցին, զարեր տեւող ստրկական կեանքէ մը ետք կը դառնայ ազատ քաղա– քացի եւ իր յաղթական դրօշը կը պարզէ Վանի պատմական բերդին վրայ :

Մայիս 15ը Մարսէյլի Հայութեան հա– մար եղաւ յիշատակելի օր մը:

ՎԱՐՍԵՆԻԿ ՔԷՕՍԷԵԱՆ

×

ՏԷՍԻՆ

(Յառաջ) — Յունիս 12ի Շաբաթ երե – կոյեան տօնուեցաւ Վասպուրականի հե – րոսամարտին յիսնամեակը Հ. Յ. Դ. Տան մէջ: Նախաձեռնողներն էին Վասպուրա– կանի Հայր. Միութեան Տէսինի եւ Վիէնի մասնաճիւղերը, հովանաւորութեամբ Մարսէյլի Կեդրոնական վարչութեան :

Գովելի է որ Վասպուրականցին բնաւ չի մոռնար վերյիշելու այդ փառապանծ հերոսամարտը որ ոսկետառ էջ մը բացաւ մեր ազատագրական պայքարի հարուստ պատմութեան մէջ ու նպաստեց Հայաս – տանի հանրապետութեան հիմնադրու – թեան :

Պ. Շահէն Փանոսեան (Մարսէյլէն) իր ձեռնադաշնակով (աքորտէոն) նուագեց Ֆրանսական փառերգը եւ «Զէյթունցի ենք»ը, որոնք ունկնդրուեցան յոտնկայս :

Նախագահ Պ. Անդրանիկ Խըլյեան բա – նալով հանդէսը ուրուագծեց հերոսամար– տին էութիւնն ու պատմական արժէքը : Խնդրեց ներկաներէն մէկ վայրկեանի լը – ռութեամբ յարգել ազատագրութեան ճամբուն վրայ ինկած հերոսներուն յի – շատակը :

Գեղարուեստական յայտագիրը ճոխ էր:

Մաքուր առոգանութեամբ եւ սահուն արտասանութիւններ բրին փոքրիկն Քը – րիստիան Մանուկեան, Օրիորդներ Արփի– նէ Կարապետեան, Պաուեան, Պ. Պ. Գը– րիգոր Մուրատեան եւ Ռոպէր Ալեքսան – դրեան: Օր. Շաքէ Փանոսեան (Մարսէյ– լէն) երկու անգամ բեմ եկաւ եւ իր գը – ւարթ պարերով ու մեներգներով, ընկե – րակցութեամբ իր եղբօրը Պ. Շահէնի նը– ւագին խանդավառութեան ալիք մը լա – ռեղծեց :

Խօսք տրուեցաւ Մարսիլիոյ Կեդր. վարչութեան նախագահ Պ. Վարդան Պանոսեանի որ իր ոգևոր եւ գոհունա– կութեան խօսքերէն ետք արագ ակնար – կով մը պարզեց այն պատճառները որոնք առիթ տուին Վասպուրականի Հայութեան ձեռք ձեռքի տուած դիմել զէնքի, կազ – մակերպել իր ինքնապաշտպանութիւնը, ի գերեւ հանելով ոճրածին ձեւռէթներու սոսոր նպատակները :

Ինչպէս միշտ, Տիկին Մաւի Կարա – պետեան իր ջերմ մեներգներով գնահատ– ուեցաւ :

Զգացումով արտասանեցին Պ. Պ. Ղե – ւոնդ Տէրտէրեան (Վիէնէն) ու մեր բեմե– րուն զարդը՝ Օր. Բրաբիոն Տապաղեան : Բոլորն ալ արժանացան կրկնակ ծափե – րու :

Թովիչ մեներգներով գնահատուեցան նաեւ Օրիորդներ Մաւի եւ Օռէթ Քէչէ – ճեան (Վալանսէն) եւ Պ. Աւետիս Իշխան– եան :

Խօսք տրուեցաւ նաեւ Մարսէյլի Կեդր. վարչութեան անդամ Պ. Պապայեանի որ իր կարգին փառաբանեց Վասպուրական – ցիին ազատատենչ նկարագիրը, գոհաբե– րութիւնը, որոնց շնորհիւ յաղթական դուրս եկաւ կենաց ու մահու արիւնալի կռիւէն : Թուրքը չյաջողեցաւ արմատա– խիլ ընել Հայութիւնը եւ այսօր Վասպու– րականցին Հայաստանի մէջ ալ կը շարու– նակէ իր նպաստը բերել հայրենիքի վե – րելքին : Յիշեց Մահարին, Շիրազը, Կա– պուտիկեանը եւ ուրիշներ :

Յետոյ բեմ հրաւիրուեցաւ Սէն Ժերոմի (Մարսէյլ) հովիւ Տէր Եղիշէ Փանոսեան, որուն բանախօսութիւնը քանիցս ընդմիջ– ուեցաւ ծափերու տարափով : Արժանա – պատիւ հայրը իբրեւ բնաբան յիշելով Ե– ղիշէի «Մահ իմացեալ անմահութիւն . մահ ոչ իմացեալ մահ է» իմաստուն խօս– քը, հաստատեց թէ Հայը կռուեցաւ հե – րոսաբար, մեռաւ իմացեալ մահով՝ Վաս– պուրականի, Տարօնի, Շապին Գարահի – սարի, Մուսատաղի, Հաճընի հերոսա – մարտներուն ընթացքին թէ Սարտարա – պատի, եւ այլ ճակատներու վրայ : Այդ հերոսամարտները միայն ինքնապաշտպա– նութեան բնոյթ կը կրէին եւ երբեք նուա– ճողական հանգամանք չէին ունեցած : Անդրադառնալով հերոսամարտը նախոր – դող դէպքերու, Արժանապատիւ բանա – խօսը բնորոշեց Թուրքերու նենգութիւն – ները նպատակ ունենալով բնաջնջել Հա – յութիւնը : Յաջորդաբար յիշատակեց նա– եւ հերոսամարտը յառաջնող անցքերը:

Ներքոյեց Հայուն առաքինութիւնները եւ Հայաստանի մէջ կատարուած նուա – ճումները : Հայութիւնը իր Խաչատրեան– ներով, Սիսակեաններով, Վ. Համբար – ձումեաններով, .լիխանեաններով, Աղ – նուրերով եւ այլ միջազգային համբա– ւի տիրացած գիտուններով, գրագէտնե – րով ու մասնագէտներով իր նպաստը կը բերէ համաշխարհային քաղաքակրթու – թեան յառաջդիմութեան : Մինչդեռ Թուրքը կը մնայ դարձեալ նոյն ապիկար, քանդող, վայրագ եւ արիւնարբու Թուր– քը:

Արժան. Հայրը իր խօսքը վերջացուց յուսատու մաղթանքներով :

Պ. Խըլյեան հանդէսին փակումը կա – տարեց Ֆրանսերէն, ուղղուած երիտա – սարդութեան, բացատրելով հերոսամար– տի վեհութիւնը եւ տօնակատարութեանց նպատակը :

Հանդէսէն ետք տեղի ունեցաւ խնճոյք մը որ երիտասարդութեան առիթ ընծա – յեց մինչեւ առաւօտեան ժամը չորս պա – րելու երգելու խանդավառ միջավայրի մը մէջ եւ նոյն տրամադրութիւնները փո– խանցելու տարէցներուն :

Կարելի է անվարան կերպով ըսել թէ Վասպուրականցիք յաջող ձեռնարկ մը ունեցան, հաւատք եւ ազգային ոգի ներ – շնչելով նորահաս սերունդին :

ԳԻՄ

ԿԱՐՄԻՐ ԵՐԳԻԾԱՆՔ

Խորհրդային գրօսաշրջիկ մը, Լոնտոն այցելութեան ընթացքին, խումբէն զատ– ուելով՝ ոստիկանութեան կը ներկայա – նայ եւ քաղաքական ապաստան կը խնդ – րէ:

Ոստիկանապետը կը հարցնէ .

— Ներկայիս, կեանքը ի՞նչպէս է Խոր– հրդային Միութեան մէջ :

— Կարելի չէ դժգոհիլ, կը պատասխա– նէ խորհրդային քաղաքացին :

— Հրապարակի գիները ի՞նչպէս են, կրկին կը հարցնէ ոստիկանապետը :

— Կարելի չէ դժգոհիլ, կը յարէ քա – ղաքացին :

— Այն ատեն ինչո՞ւ կ'ուզէք հոս մնալ, զարմացած հարց կուտայ ոստիկանապե – տը :

— Որովհետեւ, հոս կարելի չէ դժգո – հիլ, կը պատասխանէ խորհրդային քա – ղաքացին :

...ով: Հազարաւոր չէ՞ չամփայն խմած է եւ անթիւ քիլօ ձկնկիթ կերած է : Միւս գործունէութեան հաշիւը չի տար : Ան – գամ մը՝ իր մտերիմ բարեկամը, ծործ– քեալի, ըսած է իր մասին, –– «Նուպարը ա՛յնքան տոկուն է որ օրական կը մաշե – ցնէ երեք մատ բաժնեթղթավաճառ, ե – րեք ձի եւ երեք կին»: (էջ 59) : Մաշա՛լ– լա ··· :

Իսկ գործի մէջ, սաղէն – անդէն, եւ մեծ մասամբ՝ իր հօրմէն, դիպած է մի – լիոններ: Ոմանք թերեւս կը յիշեն միջազ– գային մամուլին նիւթ դարձած իր դատը հօրը դէմ: Նուպար կ'առարկէր թէ հայ – րը իր դրամը կերած էր, իսկ հայրը կը պնդէր թէ տղան որեւէ բան չէր բրած ինքզինքը պահանջատէր կարծելու : Եթէ չեմ սխալիր, բաւական ըսի – բասէ ետ – քը՝ անուշի կապեցին: Անկախ այս միջա– դէպէն, Նուպար միշտ այն տեսակէտը ունէր թէ պէտք եղածին չափ իրեն դրամ չէր հասած իր հօրմէն :

Անաչառ ըլլալու համար, պարտ ենք ըն– դունիլ թէ ան խտալ կը քննադատէ իր գրքին մէջ՝ Կիւլպէնկեան Հիմնարկու – թիւնը : Ամէն գնահատանքէ վեր է իր այս անկեղծ եւ ազգօգուտ արտայայտու– թիւնը :

Ընդհանուր գիծերու մէջ՝ այս է Նու – պար էֆէնտի Կիւլպէնկօղլուի ինքնակեն – սագրութեան խտացումը: Որոշ արձա – գանգ գտաւ իր գիրքը օտար շրջանակնե – րու մէջ՝ եւ սակայն, բնականաբար, ան– դրադարձաւ Հայութեան վրայ: Նուպար էֆէնտի չուրանար իր հայ ծագումը :

Միջանկեալ՝ յիշենք նաեւ որ թրքախօ (խնամակալ) է Լոնտոնի Հայոց Ս. Սարգիս եկեղեցւոյ որ կառուցուեցաւ տարիներ առաջ իր հօր ծախքով :

ՍԵՆԵՔԵՐԻՄ ՍԷԹԵԱՆ

Լոնտոն

(Շար.)

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (258)

ԷԿԵՐԻ ** ** ԱՍՏՂԵՐԸ

Իրականութեան մէջ յարձակումին · ետ– ժման խուճապի պատճառը եղաց ա – պուրն էր: Թուրքերը վարժ էին կրակին, սուրին ու նիզակին, բայց տաք ապուրը պնակին մէջ միայն կը տեսնէին: Երբ ա– ռջին սանդուխին վրայէն վար թափե – ցաւ եռացող ու կարմիր պղպջեղով լեցուն հեղուկը, կարծես թէ մարդիկը ալլուած ըլլային : Սանդուխներուն տակ վխտացող բազմութիւնն անգամ ցիրուցան փախաւ: Որը դէմքը, որը ձեռքը, որը վիզը կը բռնէր ու վահաններ գլուխնուն վրայ բռնած հայհոյելով հեռացան պարիսպ – ներու տակէն :

Բերդիններէը շունչ մը քաշեցին :

Տոպօ ջաղացպաններն ու հիւսերը կան– չել տուաւ :

— Անմիջապէս հաւաքեցէք երկու ջա – ղացքներուն կտորները ու երկուքէն վա – ռօդ աղալու նոր ջաղացք մը շինեցէք : Ինչ որ կը պակսի հիւսերը անմիջապէս շինեն :

Ու չուրջը նայեցաւ .

— Ո՞ւր է հաշուակալը :

Մրոտած սեւ մէկը եկաւ վանքի կողմէն փչելով պեխերուն վրայէն մուրը ու մո – րուքը թօթուելով, կեցաւ Տօպոյի առ – ջեւ :

Ծերունի Շուքանն էր :

— Շուքան աղբար, — ըսաւ Տօպօ, — շտեմարանէն աղբրակ, ծծումբ, եւ ա – ծուխ տուէք : Հագիւ թէ ջաղացքը պատ– րաստ ըլլայ՝ ջաղացպանները վառօդ պէ– տի աղան :

Անկէ վերջ միայն մտածեց լուացուելու երթալ · ինքն ալ ծխնելոյզ մաքրողի մը կը նմանէր :

×

Պալատին դրան առջեւ մրոտ մարդ մը նստած էր: Կէս մը Թրքական տարազ հա– գած էր · ձեռքին մէջ խորոված դդումի խոշոր կտոր մը կար ու դգալով կ'ուտէր:

Տեսնելով Տօպօն՝ ոտքի ելաւ :

— Դո՞ւն ես, Վարշանի :

— Ես եմ, տէր իմ :

— Ի՞նչ լուր բերիր :

— Թագաւորին սուրհանդակը ներս բե– րի · կին մըն է :

Տօպօ խոշոր քայլերով վազեց տիկին Պալոկին :

— Ո՞ւր է սուրհանդակը :

Կինը Փեթէօի անկողնին քով նստած էր ու սաղաւարտի մը սատառ դնելով զրա – գած, — իր որդւոյն սաղաւարտն էր :

— Սուրհանդա՞կ, — զարմացած նայե– ցաւ Տօպոյին: –– Հոս կին մը միայն բե– րին :

— Այդ կինն է :

Տիկին Պալոկ քովի սենեակին դուռը բացաւ ու նորէն գոցեց :

— Կը քնանայ, — ըսաւ, –– չխանգա – րենք զինքը · չափազանց սպառած կ'երե – ւի :

Տօպօ ներս մտաւ :

Եւա պառկած էր մաքուր սպիտակ ան – կողնի մէջ: Միայն գլուխը կ'երեւէր շըր– ջանակուած բաց շագանակագոյն մազե – րով, եւ ընկղմած բարձերու մէջ :

Տօպօ զարմացած դիտեց քունի մէջ ալ չարչարուած այդ կանացի տժգոյն դէմ – քը: Չէր ճանչնար զանիկա :

Ետ քաշուեցաւ :

— Նամակ չբերա՞ւ :

— Ոչ :

— Կնոջ հագուստները տուէք : Ո՞վ է այդ կինը :

Տիկին Պալոկ ուսը քաշեց, յետոյ աղա– չական նայեցաւ Տօպոյին ·

–– Ըսաւ որ անունը չհարցնենք, կը վախնայ որ դուք չհաճիք ներկայութե – նէն :

— Կնոջ հագուստները տուէք :

Տիկին Պալոկ ցեխոտ, կրոտած, Թըր– քական զինուորի հագուստ մը բերաւ սը– րահէն, ու զոյգ մը խթանաւոր դեղին մուճակներ: Գօտիին մէջ յիսուն հունգա– րական ոսկի կար · սուրի մը պատեանը եւ երկու Թրքական եաթաղաններ :

— Զգեստները լաւ մը քննեցէք :

Գրպաններէն մէկուն մէջէն թուղթի ձայն ելաւ ·

— Ասիկա է · ասիկա է,— ըսելով առաւ Տօպօ :

Եւ իր մրոտ ձեռքերով բացաւ ծալուած մագաղաթը :

Բերդին գծագրութիւնն էր :

Գրպանէն ուրիշ բան չելաւ, բայց թաշկինակէ մը եւ զոյգ մը ճերմակ ձեռ– նոցներէ: Զգեստին կարերն ալ շօշափե – ցին ու քակեցին : Մինչեւ իսկ մուճակ – ները քայքայեցին :

Սակայն ոչինչ կար :

— Արդեօք քո՞վը չէ՞:

–– Ոչ, — պատասխանեց տիկին Պա – լոկ, –– մինչեւ իսկ չապիկը եւ տուփ խեղճին: Ախ, որքան ընկճուած է ··· Շա– տոնց քնացած չէ եղեր: Գետնի տակէն եկած է, մեռելներու ճամբէն :

ԿԵԶԱ ԿԱՐՏՕՆԻ

(Շար.)

———o———

ՀԱՅ ԿԱԹՈՂԻԿԷ Ս. ԽԱՉ ԵԿԵՂԵՑԻ

10 bis, Rue Thouin, PARIS

Այս Կիրակի ժամը 10·30ին Հանդստեան ձայնաւոր պատարագ ԱՐՀԻ· ՍՐԱՊԻՈՆ ԱՐՔ· ՈՒԼՈՒՀՈՃԵԱՆի հոգւոյն համար, վախճանման քառասունքին առիթով :

Պիտի պատարագէ եւ քարոզէ Գերպ· ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ· ԱՄԱՏՈՒՆԻ :

ԵՐԻՏԱՍԱՐԴԱԿԱՆ ԵՐԵԿՈՅԹ

SURPRISE - PARTY

Նախաձեռնութեամբ Փոն տը Շէրլիի Նոր Սերունդին :

Այս Շաբաթ, ժամը 21էն մինչեւ առաւօտ, Փոն տը Շէրլիի Ռեվէյ սրահին մէջ : Ճոխ պիւֆէ եւ զանազան անակնկալներ :

ՅԱՒԱԿՅՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Վաստպուրականի Հայր· Միութեան Կեդր· վարչութիւնը իր մասնաճիւղերով (Տէսին եւ Վիէն) իր յաւակցութիւնները կը յայտնէ Պ· Պ· Յովհ· Հրաչեանի եւ որդի, Արշաւիր Հրաչեան եւ որդի, Գարեգին, Յարութիւն Հրաչեաններուն եղբարք Փարիզ, նաեւ Տէր եւ Տիկին Կարապետ Փօլատեանին եւ իրենց բոլոր պարագաներուն, ոյր· ՄԻՀՐԱՆ ՀՐԱՉԵԱՆի կսկծալի մահուան առիթ :

Հ. Յ. Դ.

ՄԱՐՍԷՅԼ.— Սէն – Ժերոմի Հ· Յ· Դ· Հայաստան ենթակոմիտէի ընկերական ընդհ· ժողովը այս Շաբաթ Երեկոյեան ժամը 9ին : Խիստ կարեւոր օրակարգ : Բացականները նկատի պիտի առնուին :

ՓԱՐԻԶ.— Հ· Յ· Դ· Շրջ· կոմիտէն ներկայացուցչական ժողովի կը հրաւիրէ Փարիզի եւ չրջաններու մարմիններու ներկայացուցիչները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Մշակոյթի Տան մէջ :

Օրակարգ.— Հ· Յ· Դ· Արեւմտ· Եւրոպայի 36րդ Շրջ· ժողովի օրակարգերու քննութիւն :

ՎԻԷՆ.— Հ· Յ· Դ· Անի կոմիտէն ընկերական ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները այս Շաբաթ, ժամը 20·30ին, Համօ Օհանջանեան սրահը : Ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է : Խիստ կարեւոր օրակարգ : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ՏԷՍԻՆ.— Հ· Յ· Դ· Տէսինի կոմիտէի ընդհ· ժողովը Ուրբաթ (2 Յուլիս), ժամը 20·30ին : Կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ՎԱԼԱՆՍ.— Հ· Յ· Դ· Շրջ· կոմիտէն ընդհ· ժողովի կը հրաւիրէ բոլոր ընկերները, այս Կիրակի առաւօտ ժամը 9ին, սովորական տեղը : Կը հրաւիրուին Ռոմանի ընկերները :

ՅՈՒՇԱՏԵՏՐ

ԿԱՊ· ԽԱՉԻ Մարսէյլի միջ-մասնաճիւղը ընդհ· վարչական ժողովի կը հրաւիրէ իր մասնաճիւղերը, այս Շաբաթ կէս օրէ ետք ժամը 3ին, Ահարոնեան սրահը :

ՏԱՐՕՆ – ՏՈՒՐՈՒԲԵՐԱՆի Հայր· Միութեան ընդհ· ժողովը այս Կիրակի ժամը 4ին Հայ Մշակոյթի Տան մէջ, 17 Բիւ Պէօ : Օրակարգ.— Ա.) Մեր Գողգոթայի 50ամեակը եւ Վարդավառ, Բ) Զանազան հարցեր :

ՀԱՄԱԽՍՐԻ· Հայր· Միութեան Կարտանի մասնաճիւղի անդամական ժողովը այս Կիրակի կէսօրէ ետք ժամը 3ին, Կարտանի Հ· Բ· Ը· Միութեան սրահին մէջ : Մասնաճիւղիս բոլոր անդամներէն կը խնդրուի ներկայ ըլլալ այս ժողովին :

ՀԱՄԱԽՍՐԻ· Հայր· Միութեան Մարսէյլի մասնաճիւղի ընդհ· անդամական ժողովը այս Շաբաթ, ժամը 21ին, սովորական հաւաքատեղին : Վարչութիւնը կը խնդրէ բոլոր անդամներէն որ ներկայ գտնուին այս կարեւոր ժողովին : Օրակարգ տեղւոյն վրայ :

ՊԱՏԱՐԱԳ

ՏԷՍԻՆի Կրօն· Ընկերակցութիւնը կը ծանուցանէ թէ այս Կիրակի առաւօտ, տեղւոյս եկեղեցւոյ մէջ կը պատարագէ Լիոնի Ս· Յակոբ եկեղեցւոյ հոգեւոր հովիւ Դ.Ա.Իթ Վ.Րդ· ՍԱՀԱԿԵԱՆ :

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՆԴԷՍ

ՏԷՍԻՆ.— Կապ· Խաչի Տէսինի մասնաճիւղի դպրոցական ամավերջի հանդէսը Շաբաթ Յունիս 26, երեկոյեան ժամը 8·30ին Հ· Յ· Դ· Տան մէջ : Մուտքը ազատ է :

ԾՆՈՒՆԴ

ԼԻՈՆ.— Փոքրիկն Սեդա Տիւմլէճեան ուրախութեամբ կը ծանուցանէ իր ապրեւիկին

ՖԻԼԻՓ – ԵՂԻՇԷի

ծնունդը :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

ԼԻՈՆ.— Ֆ· Կ· Խաչէ Լիոնի մասնաճիւղը, չնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Փափազեանէ (Քլէռմոն – Ֆէռան) 200 ֆրանք Ապրիլեան եղեռնի Ցիսնամեակին առթիւ, իր նահատակներուն յիշատակին :

ՀԱՐԱԻԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՅՈՑ

ԹԵՄԻ Ա.ԶԳ· ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Տեղի կ'ունենան Կիրակի, Յուլիս 4ին :

ԸՆՏՐՈՂԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

21–6–965

(ԿՆԻՔ)

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ ԱՄԱՎԵՐՋԻ ՀԱՆԴԷՍԸ

Այս Շաբաթ ժամը 17ին, 26 Բիւ Թրուայոն, ՍԵՎՐ :

ԼԻՈՆ *ԼԻՈՆ*

ՇՔԵՂ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ

Նախաձեռնութեամբ Լիոնի Հ· Յ· Դ· Նոր Սերունդի «Սիամանիօ» խումբի :

Այս Կիրակի առաւօտէն մինչեւ ուշ երեկոյ, Ս· Մօրիս Շըվալիէ պղեակին վերատեսիլ պարտէզին մէջ :

Հայկական երգեր, պարեր, արտասանութիւններ եւ շատ հաճելի անակնկալներ ու զանազան խաղեր :

Ընտանեկան եւ ընկերային ջերմ մթնոլորտ :

Տեղւոյն վրայ առաւօտեան պիտի դանձը համապատասխան պաղպաղակներ, զովացուցիչ ըմպելիներ, ասանդական չիլի ֆիւփըէ եւ շամփուրով խորոված, դիւրամատչելի գիներով :

ԾԱՆՕԹ.— Դաշտ երթալու համար, Կիրակի առաւօտ ժամը 9·30ին, հաւաք – ուիլ Փլաս Կիշար, մասնաւոր օթօքարը կը մեկնի ժամը ճիշդ 10ին : Իսկ կէսօրէ վերջ ժամը 1·30ին, մեկնում 2ին :

Անձնական կառքով մեկնողներ.— Ս· Մօրիս մանելէ վերջ, Քափէ տը լա Կառի առջեւէն գառնալ ձախ կողմի ճամբան, 200 մեթր յառաջանալէ վերջ գառնալ ալ կողմը, ուր կը գտնուի դաշտը :

Երեկոյեան վերադարձը նաեւ ապահովուած է :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Պարսկաստանի համարբ 40 տարեկանէն վար, ամուրի այր մը որ առեւտրական լաւ պատրաստութիւն ունենայ, պատասխանատու անօրէնութեան պաշտօնի մը համար :

Գործատուին վերջէն պիտի հետեւեցնել հասցէին :—

COMORIENT
65, Rue Montagne
Aux Herbes Potagères
BRUXELLES

ՆՈՒՐՀԱՆ ՖՐԷՆՔԵԱՆ

Ձեր տրամադրութեան տակ է բոլոր ճամբորդութիւններու համար
ՕԴԱՆԱՒ–ՇՈՓԵՆԱՒ–ԵՐԿԱԹՈՒՂԻ
Դիմել
Agence de Voyage
PARENTY & DESROUSSEAUX
7, Rue de Hanovre — PARIS (2e)
Métro :
4 Septembre ou Opéra
Téléph. : RIC. 79-86
RIC. 79-39
Բաց է ամէն օր,
ժամը 9-12 եւ 14-18
բացի շաբաթէն,

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ ՏԻԿՆԱՆՑ ՎԱՐԺԱՐԱՆԻ

Ամավերջին մրցանակաբաշխութիւնը եւ դաշտահանդէսը, Յունիս 27ին, Կիրակի, ժամը 15 – 22, Դպրոցի պարտէզին մէջ :

ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՃՈԽ ԲԱԺԻՆ

Երգ, նուագ, պար, արտասանութիւն եւ հաճելի անակնկալներ :

Դիւրամատչելի պիւֆէ :

Մախքերու մատնակցութիւն 2·50 ֆր· :

Հաղորդ· միջոց.— Էկսիդ տը Փանքէ – Նէն առնել 147 թիւ օթօպիւսը եւ իջնել Րէնսի – Փավիյօն :

ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՈՒԹԻԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ՈՒԽՏԱԳՆԱՅՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԼՈՒՐՏ

Բարձր հովանաւորութեամբ ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԳՐԻԳՈՐ – ՊԵՏՐՈՍ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆի
Նախագահութեամբ ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ· ԱՄԱՏՈՒՆԻԻ
ՕԳՈՍՏՈՍ 2 – 7
Արձանագրութեանց եւ պայմաններուն համար դիմել
Իւրաքանչիւր քաղաքին — Փարիզ, Առնուվիլ, Մէյօտօն, Լիոն, Վիէն, Սէն – Շամոն, Վալանս, Մարսէյլ
Հայ Կաթողիկէ Թողովրդապետ վարդապետներուն :
Արձանագրութեան վերջին պայմանաժամը է Յուլիս 1 :

ՖՈՅԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄՆԵՐԸ — 20ՐԴ ՏԱՐԻ

Ա· Շրջան 5 – 31 Յուլիս, 7էն 15 տարեկան մանչերու եւ աղջիկներու համար :

Բ· Շրջան, 2 – 15 Օգոստոս, 14էն վեր երդոններուն համար :

Արձանագրութեան համար դիմել
ԺԷՕՆԷՍ է ԱՔՍԻՈՆի
վեր· Յ· Հէլմաճեանի,
6, Place de la Rotonde
St.-Jérôme - Marseille 13
Tél. : 62-85-10

ՃԱՇԱՐԱՆ ԵԱՐ

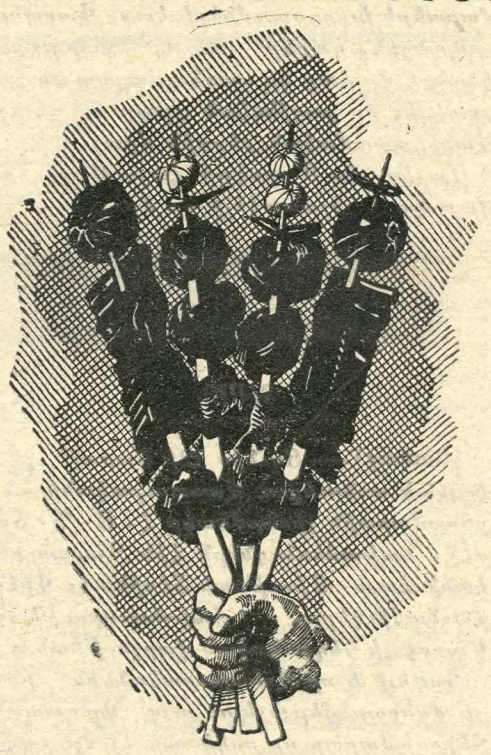

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԹԵՒԱՆԵԱՆ

Եւրոպական, հայկական եւ կովկասեան ընտիր ճաշեր :

Առաջնակարգ կովկասեան խորոված՝ներ :

ՀԱՃԵԼԻ ՄԻՋՈՑՈՒՐՑ

AU CŒUR MÊME DES CHAMPS-ÉLYSÉES
4, RUE ROBERT-ESTIENNE
(coin Rue Marbeuf) PARIS-8e
Téléph. : BAL. 31-21 et 30-84
Métro : F. D. Roosevelt

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 ֆր. Հատը 0.30 Ֆ.

ԿԻՐԱԿԻ 27 ՅՈՒՆԻՍ
DIMANCHE 27 JUIN 1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 10342 Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN 41e ANNÉE — No 10.342

ՄԵԾ ՃԳՆԱԺԱՄԸ

ԽՄԲ.— Մեր ողբացեալ խմբագրապետը, 1915ին, զանգուածային տեղահանութեան առաջին օրերուն՝ երբ թաքստեան մտած էր, օրը օրին կը նկարագրէր «Մեծ Ճգնաժամը» մասնաւոր ու գաղտնի թղթակցութիւններով, զորս կը դրկէր Սոֆիայի Հայաստան եռօրեայ թերթին: Մինչեւ իր ձերբակալութիւնը՝ շարունակած է այս թղթակցութիւնները, միշտ իր թաքստոցէն: Կուտանք նմոյշ մը, որ կը կրէ 23 Յուլիս 1915 թուականը, Վարազ, ծածկանունով:

Տեղահանութիւնը կը շարունակուի կատաղօրէն անդառնալի կերպով, զինուորական ճշգրտապահութեամբ: Այլեւս ածականներ չեմ փնտռեր դէպքերը պատմելու համար: Փաստերը միայն կ'արձանագրեմ:

Այսօր Պարտիզակի վերջին կարաւանն է որ կը մեկնի: Թշուառ գիւղացիներ: Չգիտեմ ո՞ր բանդէտ տիրացուին թելադրութեամբ մարդիկը յանձն առեր էին հազար ոսկի դրամ տալ, ինչպէս եւ այգոյին գլխոյը հիւանդանոցի վերածել, 250 անկողինով: Պարտիզակին հետեւելով, Օվաճըքը 300 եւ Տէօնիկլը 100 ոսկի խոստացած էին, աջ ու ձախ իյնալով: Երեք գիւղեր մէկ 900 ոսկի յանձնեցին, եւ 24 ժամ չանցած, Պարտիզակին երեք օր պայմանաժամ տուին գաղթելու, Իզմիր քաղաքին մէկ օր, եւ միւսները իրենց կարգին ...

Ըսի արդէն, վերջին Թափօրն է որ ճամբայ կ'ելլէ լալահառաչ, չտեսնուած ... մէջ թխմուած, ով գիտէ ո՞ր անմայր անապատներ նետուելու համար, ինչպէս եզներու երամակ մը: Դեռ գիւղէն չելած, հարեւան գիւղերու մուհաճիրները եւ չէրքեզները արդէն թառ նստած էին Ս. Մինասի կուշար եւ կը բաժնէին «կեավուրին տուն ու մուլքը»: «Աս տունը իմս է, ան այգին զաւն կ'առնեմ, աս աղջիկը ես կը փախցնեմ» ...

Նախընթաց շաբթու արդէն պարպած էին Գուրտպէլէնը, 6 – 700 տուն, որոնց այրերը մեծամասնաբար զինուոր են: Սապանճայի 40 – 50 տուն Հայերը, Ատ-Հեպար 30 – 40 տուն, բոլորը ցրուեցան թուրք գիւղերու մէջ: Աստուծ..., ուրիշ ... տուն, նմանապէս Էզան մի– ... կը լսէ:

Հայկական այս ծաղկուն շրջանն ալ, իր գիւղերով, եւ քաղաքներով, ինկաւ միւսներու բախտին: Մօտաւորապէս հարիւր հազար հայ բնակչութիւն մը յանձնուեցաւ չորս հովերուն, եւ հիմա հարկաւ ... ժամանակ ունին մտածելու Պոլսոյ ... մասին:

Այսպէս ուրեմն, բովանդակ Հայութիւնը իր բոյնէն խլուած, կը թափառի անապատները: Չգիտենք, կա՞յ շրջան մը որ նախանձի միւսին: Մահուան տեսակները է որ պիտի տարբերին տեղէ տեղ, բայց իրականութիւնը իր ամբողջութեամբ մէկ բան միայն կը նշանակէ՝ անհետացում, բնաջնջում, այս բառերուն ամէնէն խոր նշանակութեամբ:

«Պէն պու միլլէթի ախլէմիրճէմ»
—կը սիրէր ըսել Թալէաթ պէյ: Եւ ահա կատարեց իր խոստումը,— միակ յանձնառութիւնը՝ որուն չդաւաճանեց ...

×

Բախտաւոր շրջաններէն մէկն էր ապահովաբար Էնկիւրին: Զուտ Թրքական նահանգ մը, ուր բնակող Հայերն ալ, մեծամասնաբար կաթոլիկ, հազիւ մետաքսեայ թելով էին կապուած հայ իրականութեան հետ: Բայց ահա այդ ալ անոր կործանումն: Ասոնք երեք հարիւր հոգի բանտարկուած են, երկու օր առաջ: Դեռ նոր պաշտօնանկ եղած այդ նահանգի վալին, որ բարի պաշտօնեայ մը չէ, բայց երբեք «եաոտղուն» գործունէութիւն մը չէր ունեցած:

Կախաղաններ բարձրացած են Իզմիրի մէջ,— զարձեալ «բախտաւոր» նկատուած շրջան մը:

Երկու օրէ ի վեր կը խօսուի որ հրդեհ մը ծագած է Պրուսա, Հայերու թաղը: Այս ալ բախտաւոր կամ բարեյոյս շրջաններէն էր:

Գոնիա եւ Կեսարիա արդէն դժոխքներ են, որոնց մասին ճիչ մը անգամ չի՛լսուիր:

Իսկ մեր չքնաղ Սեբաստիոյ արդէն սարսափահար կը դողդղայ, կցկտուր խմբերով «անդին» պատահածները, բայց մանուանց սարսռայով իր գլխուն գալիքէն:

«Արդեօք մե՞նք ալ» ...

Այո, բարեկամներ, մենք ալ, ապահովաբար, պիտի խառնուինք Թափառաշրջիկ գնչուներու զարհուրելի կարաւանին, որ հայ ժողովուրդ կը կոչուէր երէկ, որ տուն ունէր, ենթակ ունէր, պատիւ ու– նէր, եւ զաւակներ ունէր, բայց հիմա ահոնադրուած պանդխտեան մը ինքին– քը կը գտնէ գերեզմանի ափը, շրջապատուած բարեկներով, բուերով եւ գիշատիչ կենդանիներով:

Սեւ խաչ մը անգամ չունի այդ սեւաբախտ ժողովուրդը, նշանակելու համար իր թաղման վայրը: Քանի մը ամիս ալ, — ու հարիւր հազարաւոր նշխարներ միայն պիտի տեսնէ պատահական ուղեւորը կամ չահախնդիր ճարտարապարծը՝ Տրապիզոնէն մինչեւ Կարին ու Կարինէն մինչեւ Մուշ, Պոլսէն մինչեւ Ատանա, եւ ոլորապտոյտ շրջաններով, դարձեալ մինչեւ Մուշ, ուրկէ — բանի անցողակի— 40 Թուրք ճամբայ ելեր են վերջերս Պոլիս գալու համար, եւ հազիւ եօթը հոգի ողջ են մնացեր ...

Ձեզի օրեր, աղա՛ռ Հայեր:

Թէ կարո՞ղ էք վերապրիլ այս տանջանքէն յետոյ, — այդ ձեր գործն է: Բայց մի մոռնաք մէկ բան, — որ այս բոլորի հաշիւը պահանջել՝ մեզի չի՛ննար այլեւս:

ՎԱՐԱԶ

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ՏԷՖԷՌԻ ՔԱՇՈՒԵԼԷՆ ԵՏՔ

ՑԱՒ ԵՒ ԳՈՀՈՒՆԱԿՈՒԹԻՒՆ ԶԱՆԱԶԱՆ ՀՈՍԱՆՔՆԵՐՈՒ ՄԷՋ

Ինչպէս յայտնած էինք, երէկ, վերջին ժամով, Կաստոն Տէֆէռ կը հրաժարէր թեկնածու ըլլալէ Հանրապետութեան նախագահութեան: Այս առթիւ հրապարակած զեկոյցով, Կաստոն Տէֆէռ կը շեշտէր.—

«... Հանրապետութեան նախագահ մը, ով որ ալ ըլլայ, կրնայ պահպանել կառավարական կայունութիւնը միայն այն պարագային երբ ազգ. ժողովին մէջ, ըլլայ համերաշխ մեծամասնութիւն մը: Դաշնակցութիւնը միջոցն է գալու ձեռք ձգելու եւ ուրեմն ներդաշնակելու կայունութիւնը եւ ժողովրդապետութիւնը իրագործելու համար յառաջդիմութեան քաղաքականութիւն մը: Վերանորոգող թեկնածուի մը իսկական պարտականութիւնն է ոչ միայն ընտրուիլ, այլեւ օգտուիլ հանրաքուէով ընտրուելու պատեհութենէն տալու համար Ֆրանսայի քաղաքական նոր հիմեր որպէսզի, ապագային, մէկ ելք չմնայ, ինչպէս գար մըն է, անկայունութիւն կամ անձնական իշխանութիւն: Այս խորհուրդները այնքան ցայտուն են, որ պարտադրուեցան հանրային կարծիքին: Յստակ է ուրեմն, որ քաղաքական կազմ մը, որ ի վիճակի ըլլայ պարտութեան մատնելու Իւ էն էՌը, առանց կապուելու համայնավար կուսակցութեան, պէտք է ստեղծուի: ... Ինծի համար չի կրնար հարց ծագիլ որ կոչ մը ընեմ ժողովուրդին, կուսակցութեանց դէմ: Այդ պիտի նշանակէր կոյրերը ընել կամ փաշիստ բնոյթ ունեցող արկածախնդրութեան մը մէջ նետուիլ: ... Կը յուսամ որ ինչ որ կարելի չեղաւ ընել հիմա, կը կատարուի յաջորդ ու շէ, այսինքն նախագահական ընտրութենէն առաջ: Դաշնակցութիւնը որ պիտի ստեղծուի, այն ատեն կը գտնէ թեկնածու մը, համախմբելու համար իր շուրջը բոլոր վերանորոգող դեմոկրատները, որոնք ոչ անհատական իշխանութիւն կ'ուզեն, ոչ ալ համայնավարութիւն»:

Այս հրաժարման առթիւ, Փինէ յայտնեց թէ չի զարմանար, «միշտ մտածած էի որ Տէֆէռ շատ կանուխ սկսած էր նախագահական իր ընտրապայքարը եւ ձախողութեան մը կ'երթար: Նման մրցումի մը մէջ, լաւ է վերջին պահուն գէնքերը մէջտեղ հանել»:

Տէֆէռ չեղած է թէ վարկած մը ջնջուած է ուրեմն ճիգերը պէտք է կրկնապատկել: Ազատական թեկնածու՝ Մարսիլհաքի ցաւ կը յայտնէ մինչ ընկերվարական կուսակցութիւնը ոչ մէկ պաշտօնական խորհրդածութիւն կ'ընէ:

Ցանուն համայնավար կուսակցութեան, Վալտէք Ռոշէ յայտարարեց թէ ընկերվարական կուսակցութիւնը պէտք է հարկ եղած դասերը քաղէ իր ձախողութենէն: «Մեր դիրքը չէ փոխուած: Միշտ կը խորհինք թէ անհրաժեշտ է պարկեշտ եւ առանց մենաշնորհի համաձայնութիւն մը գոյացնել ժողովրդապետական կուսակցութեանց եւ կազմակերպութեանց միջեւ, ամբողջական ձախին մէկ իսկական թեկնածուն ներկայացնելու համար, հաստատուն նուազագոյն ծրագրի մը հիման վրայ: Մեզի համար հոս է իրական լուծումը որ կրնայ խկապէս նոր հեռանկարի մը վրայ բացուիլ»:

Ազնիւ Ժողովրդական Շարժումը (ԷՄ ԷՌ ՓԷ) կը մերժէ այս ձախողութիւնը վերջնական նկատել: Թիքսիէ-Վինեանքուրի համար Տէֆէռի ձախողութեան գլխաւոր պատճառն այն է որ Մարսէյլի երեսփոխան քաղաքապետը անցեալի կուսակցութեանց գիմած է միայն:

ԳԱՅԸԳԸ

Կը մրտածեմ ես յաճախ այն գայլըգին բաղխտակ,
Նուրբ, զարդարուն, անթերի,
Մեծ եալըի մը քովի նաւակայքին շուքին տակ,
Մէկ խորշին մէջ վոսփորի ...:

Երկար ժամեր, ցերեկին, գայլըգն անշարժ կը մընայ,
Եւ անցորդները ծովէն՝
« Ո՞ր աքսորեալ մեծ – փաշան շինել տըւաւ ասիկա ...»
Ըզմայլագին կը հարցնեն:

Հետաքրքիր ուրիշներ՝ «Իր ո՞ր կրնոջը համար,
«Ծըփանքներուն վրայ ծովուն
« Օրօրուելու հետն անոր — Լէյլա, Նազլը կամ Նիկեար —
« Ան կազմեց բոյնն այս շարժուն ...»:

Կ'ըսեն, կ'անցնին՝ ջուրին մէջ թիակի թոյլ նողքերով ...:
Բայց երբ կ'ըլլայ իրիկուն,
Վերջալոյսին հրդեհէն երբ կը վառին ամպ ու ծով
Եւ նաւակայքն ալ խոհուն,

Երբ որ լուսինն ալ կ'ելլէ, զերդ դաշտերուն մէջ երկնի
Հովի՛ւ աստեղց մեծ հօտին,
Եւ կ'ազօտի ու տակաւ կ'անրջանայ, կը հալի
Նրջագիծը ցամաքին ...,

Գիտե՛մ, կուգայ եալըէն մերթ պատանի մը այնտեղ,
Երազաքայլ, երկիւղած,
Գայլըգին քով կը սահի, գայն կը զըկէ սիրազեղ,
Եւ համբելով գայն ի բաց՝

Կ'երթայ մինակ, նաւելով լուռ հրմայքի մը մէջէն,
Ալեաց վըրայ տարուբեր,
Գըլուխը բաց եւ շըջած ..., մինչդեռ կ'իյնան երկինքէն
Աչքերուն մէջ աստղեր ...:

×

Նըմանէ՞ն քերթուածներս այդ գայլըգին բաղխտակ.
Պատանիի մը հոգին
Մերթ գա՛ր մտնել անոնց մէջ, եւ յուզումի հովին տակ
Մեկնէ՞ր հեռուն՝ սարսռագին ...:

ՎԱՀԱՆ ԹԷՔԷԵԱՆ

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՍԱՅԿՈՆԻ մէջ, ահաւոր ահաբեկչական արարք մը կատարած է Վիէթքոնկի կողմէ: Ցարդ երեսուն մեռեալ եւ հարիւր վիրաւոր կայ, բայց վախ կայ որ մեռեալներու թիւը շատ աւելի մեծ ըլլայ: Երկու ռումբեր պայթած են ճաշարանի մը մէջ: Զոհերու մեծ մասը ամերիկացի, եւրոպացի եւ վիէթնամցի են, կան նաեւ երկու Ֆրանսացիներ:

ԱԼԺԷՐԻ մէջ կացութիւնը միշտ անորոշ է: Պէն Պէլլայի ի նպաստ ցոյցերը կը շարունակուին եւ ըստ Թունըզիներու «ժողովրդական ապստամբման շարժում» մը ստեղծուած է: Աֆրօ-ասիական ժողովին ճակատագիրը պիտի որոշուէր Արտաքին նախարարներու կողմէ: Փաշիքէի Ալ Ահրամը կը գրէ թէ Ալժէրի պետական հարուածը կը ցնցէ աֆրօ-ասիական աշխարհը:

ՑՈՒՆԱՍՏԱՆԻ վարչապետը 21 ձերմակ քուէի դէմ 163 ձայնով ստացաւ խորհրդարանին վստահութիւնը, երեք օրուան նիստերէ ետք:

ՀԱՅՈՑ ԵԿԵՂԵՑԻՆ ԵՒ ԻՐ ԴԻՄԱԳԻԾԸ

Ը.

Հանգանակամարտ կարելի է կոչել այն բոլոր վիճաբանութիւնները, որոնք տեղի կ'ունենային, քրիստոնէութեան առաջին դարերուն, Յիսուսի տալու համար աստուածութեան ստորոգելի, երգում – պատում ըլլալու ձեւով,— « Աստուած յԱստուծոյ, Աստուած ճշմարիտ, յԱստուծոյ ճշմարտէ »:

Ի՛նչ դիալեկտիկա ... բազմապատկութեան կամ աստուածութեան աճման :

Ամէն աստուածաբան կ'աշխատէր նոր տարազ մը գտնել՝ պատէն կախելու համար հեղինակաւոր մարդու իր պատկերը կամ անքալու համար իբրեւ այր երեւելի :

Զարմանալի՛, — Յիսուս բերաւ միաստուածութեան գաղափարը(1), ու մարդիկ Աստուծոյ միութեան տուին բազմանձնեայ պատկերացում, անկախ այն չփոթութենէն՝ զոր լեզո՛ւն կը ստեղծէր Հայր եւ որդի(2) բառերով: Ու ծագեցաւ վէճը, որ ծնունդ տուաւ Հանգանակներու:

Ֆերրարայի տիեզերական ժողովին մէջ, ինչպէս ցոյց կուտայ 1438 Դեկտեմբեր ութի նիստին ատենագրութիւնը, Մարկոս Եփեսացի եւ ծիրանաւոր Յուլիանոս կատղի հակաճառութիւն մը կը կատարեն: Առաջինը կը պնդէ թէ Արեւմուտք բռնաբարած է Հանգանակը՝ յաւելումներ եւ յաւելումներ կատարելով, մինչդեռ ընդունուած էր որեւէ փոփոխութիւն չկատարել : Դիտել կը տրուի թէ երկրորդ տիեզերական ժողովը (Բիւզանդիոն) յաւելում է կատարած առաջին տիեզերական ժողովին (Նիկիա) հանգանակին վրայ: Եփեսացի կը պատասխանէ թէ արգելքը դրուած է երրորդ տիեզերական ժողովին մէջ (Եփեսոս): Այն ատեն Յուլիանոս վաւերաթուղթով մը կը հաստատէ թէ Նիկիոյ ժողովն ալ արգելք դրած էր, բայց եւ այնպէս այս ժողովները, միշտ յաջորդը նախորդին վրայ, իրենց իրաւունք համարած են փոփոխութիւններ կատարել՝ առանց նկատի առնելու դրուած արգելքը եւ հակառակ բացառնալիքին թէ պիտի բանադրուին ամէն անոնք որ կը բռնաբարեն Հանգանակին բնագիրը :

Ապահովաբար այդ միտքով է որ «սուրբ» հռչակուած են առաջին չորս ժողովները, «Թապո՛ւ»,— Նիկիա, Բիւզանդիոն, Եփեսոս, Քաղկեդոն :

Սկիզբները Արեւմուտք կը մերժէ ճանչնալ Բիւզանդիոնի ժողովը, որու ոչ մէկ լատին եպիսկոպոս մասնակցած է: Բայց երբ Գելասիոս Ա. պապը բանակցութիւն կը կատարէ՝ միութիւն հաստատելու համար լատինական եւ յունական եկեղեցիներու միջեւ, կը համաձայնի երեք « սուրբ » ժողովներու շարքին մէջ առնել Բիւզանդիոնի ժողովը :

Ի վերջոյ քանոնիզէ ըրին, այսինքն « ընդ սուրբս» դասեցին այս չորս ժողովները: Այնպէս որ 516 թուականին՝ Թէոդորոս եւս յայտարարեց Երուսաղէմի մէջ. « Անիծեա՛լ ըլլայ ով որ կը մերժէ ընդունիլ այս չորս ժողովները՝ ինչպէս չորս Աւետարան »:

Այդ օրէն սկսեալ չորս թուանշանը եւս ... սրբացաւ: Առնուազն դարձաւ սրբաբար :

Սեվիլլայի համայնագէտ եպիսկոպոսը, Իսիդորոս, գրեց թէ չորս տիեզերական ժողովները կը խորհրդանշեն դրախտին չորս գետերը, զորս կը յիշէ Աստուածաշունչ Մատեանը (Ծննդ. Բ. 10 – 14. — տես Իսիդորոսի հռչակաւոր բայց հազուագիւտ գիրքը, Ստուգաբանութիւնք, Զ. գլ. 5): Այս վկայութիւնը՝ կ'ըսեն թէ «պաշտպանելու համար ... Սոփիոյ Եկեղեցիին շահերը »:

Եղան հեղինակներ եւս, զմրուխտ ի խաժմատ՝ այլ մարգրիտը պակաս ի վերնատան, որոնք չորս ժողովներուն սրբութիւնը հաստատելու համար՝ վկայութեան կը կոչէին ... հորիզոնին չորս ծագերը, հովին չորս բերանները, տարւոյն չորս եղանակները, ծանօթ չորս մետաղները, մարդոց չորս խառնուածքները : Սեւայի մըն ալ իրեն բան – գործ ըրեր է, մաղեր է Աստուածաշունչ Մատեանը, հաւաքելու համար բոլոր ... քուաթեռնիթէները. «Զորք հողմք երկնից» (Դան. Է. 2), «չորս հողմս ի չորից կողմանց երկնից » (Երեմ. խԹ. 36), եւ նման ապուշ փաստեր, հաստատելու համար թէ Աստուած է ներշնչեր որ չորս ժողովի մէջ պարփակուի ամբողջ աստուածաբանութիւնը կամ քրիստոսաբանութիւնը: Չէ մոռցուած յիշել որ Աստուծոյ անունն ալ կը գրուի չորս տառերով՝ յունարէն եւ լատիներէն լեզուներու մէջ, ինչպէս եւ Ադամին անունը: Վերջապէս, չէ՞ որ Երուսաղէմ քաղաքին յատակագիծն ալ քառակուսի է: Եկան աստուածաբաններ եւս, որ չորս ժողովներուն աստուածաշունչ կազմութիւնը հաստատեցին անով որ ... թուաբանութիւնն անգամ, բնին ուսում մըն է չորս գործողութիւններու, մարդկային կեանքը ամբողջութիւն մըն է չորս շրջաններու (մանկութիւն, պատանեկութիւն, երիտասարդութիւն, ծերութիւն,— հապա զառամութի՞ւնը): Եւ նըման բազում ցնդաբանութիւններ՝ մեծանուն աստուածաբաններու բերնով, — երջանիկ դարաշրջան, երբ իմաստուն կը հռչակուէին մարդիկ՝ միայն ... վանքի հաւ ունելով : Աւելի զարգանալու փափաք ունեցողներուն կը յանձնարարեմ կարդալ Լը քոնսիլ է լէ քոնսիլ գիրքին մէջ Իվ Կոնքարի ուսումնասիրութիւնը, էջ 101, ուր դեռ շատ ուրիշ չորքա···բանութիւն կը յիշուի :

Զորս ժողովները «սուրբ» յայտարարուած են նաեւ այն պատճառով, որ գլխաւորաբար զբաղած են Մարդեղութեան եւ Երրորդութեան հարցերով: Բայց, ժամանակ մը, մազ մնացած է որ թաղուէր Թրինիթէն՝ տեղը տալով Քուաթեռնիթէին, — «ընծայելն Քրիստոսի փոխանակ միոյ անձնաւորութեան՝ երկուս անձնաւորութիւնս եւ դէմս, որով Երրորդութիւնն երեքանձնեայ՝ լինի չորեքանձնեայ»:

Ուշադրութիւն ըրա՞ծ էք,— չորրորդութեան թարշմած բոլորը մը կայ Հաւատոյ Հանգանակին մէջ, Նիկիական անուամբ ծանօթ (ճիշդ չէ), իբր թէ բանաձեւուած Նիկիոյ ժողովին կողմէ, զոր Իվ Կոնքար կը համարի նախապատիւ, իր բառով՝ չորս ժողովներուն մէջ փրիվիլեժիէ, ինչպէս Հայրն է Երեք անձերուն մէջ:

Արդարեւ, «Հաւատամք » արտասանութեան կրկնութեամբ՝ Հանգանակը(3) կը բաժնուի չորս տուներու: «Հաւատամք».

1.— Ի մի Աստուած :
2.— Ի մի Տէր Յիսուս – Քրիստոս :
3.— Ի սուրբ Հոգին :
4.— Ի սուրբ Եկեղեցին :

Լատիներէնին մէջ մէկ անգամ կ'արտասանուի «Հաւատամք» բառը, — ճիշդ է՝ միութեան տեսակէտով, առանց աստուածութեանց բաժանման չփոթութիւն ստեղծելու :

Հայերէնին մէջ « Հաւատամք» բառը կը կրկնուի երեք անգամ, — գեղեցիկ է կրկնելու այս ձեւը, սոլանիթէ կուտայ պատարագին (4), բայց բեկորներու կը վերածէ միութեան գաղափարը, (դիտելի է, սակայն, որ «Հաւատամք» բառը, պահելու համար եռակի արտասանութեան աւանդութիւնը, չի կրկնուիր հոն ուր անհրաժեշտ է (երկրորդ տուն), ու կը կրկնուի հոն ուր կարելի էր զանց առնել):

Արդ, «Եկեղեցին» կը բռնաբարէ հին տարազին արտասանական միութիւնը՝ երբ կը գործածուի իբրեւ յաւելուած, (առոր ծագումը՝ քիչ ետքը) :

Պէտք է լաւ հասկնալ հին աւանդութիւնները: Բառի մը ամէն մէկ արտասանութիւնը իր ուրոյն հոգին ունի, չըսելու համար՝ իր մոգական արժէքը, փոյթ չէ թէ կրկնուի, — օրինակ՝ Աստուած երեք անգամ «սուրբ» կը կոչուի, իսկ Յիսուս՝ մէկ անգամ, (մեր կաթողիկոսներուն անունը կը պահանջէ երկու անգամ Տէր, հոլովելով՝ երկու անգամ Տեառն): Մեր Մաշտոցին մէջ կը պահուի այս աւանդութիւնը, մկրտութեան պահուն — « Հաւատա՞ս»: Կը կրկնուի երեք անգամ : Յետամուտ է, սակայն, հարցումը. «Հաւատա՞ս ի Հայր, հաւատա՞ս յՈրդի, հաւատա՞ս յամենայն սուրբ Հոգին»,— այս ձեւը, ապահովաբար Աթանասեան ներշնչում, կատարելապէս կը բաժնէ Երրորդութեան միութիւնը (Հմմտ. Պատմութիւն եւ կապակցութիւն հերձուածներու, Մոոէր, էջ 105, ուր կը գտնուի Աթանասի հանգանակը):

Ահա թէ ինչո՛ւ ճիշդ չեմ գտներ «Հաւատամք» բառին եռակի կրկնութիւնը, մանաւանդ զանց առնելը երկրորդ տունին գլուխը եւ կրկնելը չորրորդ տունին գլուխը :

Տպագրական տեսակէտով եւս կը պահանջուի պահել այս աւանդութիւնը, (հին ատեն, սակայն բացարձակապէս արգիլուած էր գրի առնել Հաւատամքը, ու նուիրական պայման էր զայն սորվիլ, զայն սորվեցնել եւ այսպէս աւանդել բերնէ բերան) :

Արդարեւ, Լատինները Հաւատամքը կուտան երեք տուներով, երեք գանգուած կազմած: Ընդհակառակն, հայերէնը կը զատէ նոյնիսկ իւրաքանչիւր պարբերութիւն, բազմաճիւղ ծառի մը վերածելով պատկերը (ճիշդ չէ):

Ու մինչ Լատինները, ամօթխածութեամբ կամ կարծես վախով, երրորդ տան մէջ կը խօթեն Եկեղեցին, մերոնք կը դնեն առանձին՝ Հաւատամք մըն ալ նուիրելով այս էջոփի անդամին, Զորրորդութեան տարազի մը վերածելով Քրիստոնէականը :

Ուրկէ՞ կուգայ այս սրբութիւնը: Ուրկէ՞ կը ծագի աստուածութիւն աճեցնող այս միջամտութիւնը :

Սկզբնաբար «Յանուն Հօր եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյն սրբոյ» միաշունչ տարազ մըն էր, որ կը գործածուէր ոչ միայն մկրտութեան պարագային, ինչպէս կը թելադրէ Աւետարանը (Մատթ. ԻԸ. 19), այլեւ հանդիպումներու պահուն՝ իբրեւ նշանաբառ կամ նշանախօսք (փարոլա), ճանչնալու համար զիրար, ու նաեւ հաւաքումներու պահուն՝ իբրեւ բէսէո, մուտքի արտօնութիւն :

Այս տարազը կը գործածէին բոլոր քրիստոնեաները, անխտիր, ուղղափառ կամ ... հերետիկոս (բաժնուածներու մասին է խօսքը): Վարդապետական տարակարծութեանց պատճառով բաժնուածներէն զանազանելու համար ուղղափառները, այլ խօսքով՝ հաւատարիմները զանազանելու համար ըմբոստներէն, կ'որոշուի նոր նշանաբառ մը, աւելի ճիշդ՝ յաւելուած մը, խիստ գաղտնի պահելու յանձնարարութեամբ : Այնուհետեւ մկրտութիւնները կը կատարուէին ծանօթ տարազին յաւելուածը արտասանելով ... ականջի մէջ միայն:

Ի՞նչ էր այդ յաւելուածը:

Տերտուղիանոսն է որ յայտնի կը դարձնէ գաղտնի պահուած բառը. «Յանուն Հօր եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյն սրբոյ» արտասանելէ ետք՝ ականջն է վար կ'արտասանուէր «եւ ի սուրբ Եկեղեցւոյ»:

Ահա այս յաւելուածն է որ մտած է Հանգանակին մէջ, բեկանելով Երրորդութեան վարդապետութիւնը, Աւետարաններուն անծանօթ :

Տերտուղիանոս ի զո՛ւր կը ճգնի բացատրել թէ Երրորդութիւնը կը մնայ Երրորդութիւն, որովհետեւ Եկեղեցին ուրիշ բան չէ՝ բայց եթէ Երրորդութեան մարմինը, — « Հոն ուր կը գտնուին Հայրը, Որդին եւ Հոգին, հո՛ն է Եկեղեցին » , կը գրէ Տերտուղիանոս (Մկրտութեան մասին, Թարգմ. Տրուզի, էջ 75):

Ուրեմն, Հանգանակին մէջ՝ Հաւատամքը, որ կ'ուղղուի Հօր, Որդւոյն եւ Հոգւոյն, առանձին – առանձին, յետոյ Հաւատամք մըն ալ միացնելո՞ւ համար բոլորը :

Միշտ կարելի է ծիծաղելի բան մը գտնել հիներուն մօտ, բայց կը դժուարանամ խորհիլ թէ ի՛նչպէս մեծարժէք մատենագիր մը, որ Որոգինէսն է, մեկնելով պարագայական այս յաւելուածէն, մէկ կողմ կը նետէ աւետարանական խօսքը եւ կը յայտարարէ. «Յարտաքոյ Եկեղեցւոյ չիք փրկութիւն» : Եկեղեցին դարձած է այլեւս Աստուած: Դեռ աւելին, ծանրաբեռն մատենագիր մը, որ Օգոստինոսն է, մեկնելով նոյն պարագայական յաւելուածէն, Աւետարաններէն նախապատիւ կը համարի Եկեղեցին, ու կ'ըսէ. « Սրբազան լեռ մըն է Եկեղեցին, ով որ Աստուծոյ կ'աղօթէ այլ տեղ քան այդ լեռան վրայ, թող ոչ մէկ յոյս ունենայ թէ քաւութիւն կը ստանայ՝ մտնելու համար յաւիտենական կեանքին մէջ, — Եկեղեցին փրկութեան տապանն է, ով որ այդ տապանէն դուրս կը մնայ, ծովակուլ կ'ըլլայ, ինչպէս եղան, Նոյի ժամանակ, անոնք որ տապան չմտան »:

Ասիկա այլեւս չորրորդութիւն ալ չէ, այլ պարզապէս կռապաշտութիւն, — անծանօթ Աստուածը դարձեալ վերածելով շօշափելի աստուածի: Զարմանալի ոչինչ կայ, այս մեծ իմացականութիւնը, զոր շատ կը սիրեմ կարդալ, հեթանոսա–

ԵՐԳԻԾԱԿԱՆ

ՆՈՒՊԱՐ ԿԻՒԼՊԷՆԿԵԱՆ

(ԱՐՏԱՌՈՑ ԱՆՁՆԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ)

(Բ. եւ վերջին մաս)

Զափազանցութիւն չըլլար եթէ ըսենք թէ այսօր՝ մարդ կը չափուի իր ունեցած դրամին համեմատ: Եթէ դրամ ունի, նոյն գործով, կ'ըլլայ քաղաքագէտ, գրականագէտ, երաժշտագէտ, եւայլն: Եւ ինչքան հարուստ ըլլայ, այնքան աւելի հմուտ քաղաքագէտ, գրականագէտ, երաժշտագէտ, եւայլն կ'ըլլայ: Իսկ եթէ միջազգային առումով հարստութեան տէր եւ — ինչպիսին է Նուպար Էֆէնտի Կիւլպէնկօղլուն — այն ժամանակ՝ կ'ըլլայ նաեւ աստուածաբան:

Այս տուեալներուն հետ մէկտեղ՝ Նուպար Էֆէնտի ունի նաեւ մօրուք, այնպէս որ լուրջ պատճառ մը չկայ որ իր գործնական մասնակցութիւնը չբերէ մեր հոգեւորական դասին : Վերջերս՝ առաջ տպեցինք լսեցինք որ Նուպար Էֆէնտի որոշ կարգադրութիւններ կը նախատեսէ այս կապակցութեամբ: Ինչպէս գիտենք, Պ. Կիւլպէնկօղլու երեք ամիս պայմանաժամ տուած է Պասկ Արքեպիսկոպոսին հեռանալու իր պաշտօնէն: Մեզի հասած լուրին համաձայն՝ այս թափուր մնալիք աթոռը լեցնելու համար Պ. Կիւլպէնկօղլու ինքզինքը պիտի նշանակէ արքեպիսկոպոս ու ախրայօժար պիտի ստանձնէ այս ծանր պատասխանատուութիւնը: Մօրուքին կը մնայ միայն աւելցնել լանջախաչը եւ վեղարը :

Արդէն իսկ՝ ծրագիր մշակած է որոշ բարենորոգումներ մտցնելու: Իր առօրեայ հոգեւոր գործակից եւ գաղափարակից թըրթըթներէն (խնամակալներէն) բաղկացած՝ յանձնախումբ մը նշանակած է հայերէն պատարագը եւ բոլոր ծիսակատարութիւնը թարգմանելու թրքերէնի: Երեք ամիս պայմանաժամ տուած է այս խիստ կարեւոր գործը աւարտելու : Այս յանձնախումբին անդամներէն մէկուն մի-կան իր անցեալին նոսթալժին է որ կը մատնէ :

Շ. ՆԱՐԴՈՒՆԻ

---

(1) Միաստուածութեան գաղափարը եբրայական ծագում ունի՝ բառ ունենք, բայց ճիշդ չէ: Եբրայական միաստուածութիւնը կ'ընդունի բազմաստուածութիւնը, թերեւս իբրեւ անթիթէզ, ջանալով հետզհետէ ժողովուրդին մտքին մէջ ամրացնել այն գաղափարը թէ գոյութիւն ունի ազգային աստուած մը, աւելի զօրաւոր քան օտար աստուածները :

(2) Որդի Աստուծոյ տարազը հեթանոսական է, նախ քան Քրիստոս ծանօթ եւ գործածուած :

(3) Մեր Հանգանակը կարօտ է լեզուական սրբագրութեան մը : Հրատարակուած պատճէնները իրարմէ կը տարբերին քերականական վրէպներով: Առիթ պիտի ունենամ քննութեան ենթարկել, օտար լեզուով հանգանակներու հետ բաղդատութեամբ, ճշդելու ժամանակ Լուսաւորիչին նպաստը, որ իրականէն աւելի ցոյց տրուած է :

(5) Պէտք է արձանագրել թէ Հանգանակը պատարագի սոլանիթէ ... շատ ուշ (Ե. դար): Այս առթիւ, ճանաչնելու համար ընթերցողին ծանօթութեանց պաշարը, աւելորդ չէ ըսել թէ ... յերէն պատարագ բառը, ստուգաբանօրէն, չի համապատասխաներ ֆրանսերէն մէս բառին:

Պատարագը կը բաղկանայ երկու բաժիններէ.— Նախամուտ եւ բուն խորհուրդ: Այս վերջինը կը սկսի՝ երբ սարկաւագը կ'աղաղակէ. «Մի՛ ոք յերեխայից, մի՛ ոք ի թերահաւատից եւ մի՛ ոք յապաշխարողաց եւ յանմաքրից մերձեսցի յաստուածային խորհուրդս»: Այս պահն է՝ երբ Յիսուս զոհ կը մատուցանէ (իր մարմինը): Ասկէ՝ մեր պատարագ բառը (զոհաբերութիւն):

Իսկ Լատինները առած են «Մի՛ մերձեսցի ոք ··· », եւ այլն խօսքէն (հայերէն «մի» բառը, գեղեցիկ դարձուածքով մը, ... ցասական մասնիկը հեռու դրած է իր բառէն, որ լատիներէն կը թարգմանուի «ex-...»): Ուրեմն անոնք որ ընկական խորհուրդին ինքինէ չէին, դուրս կը հանուէին եկեղեցիէն, — այս դուրս հանել, հեռացնել բայն էր որ դարձած է պատարագի հոմանիշ, լատիներէնի մէջ :

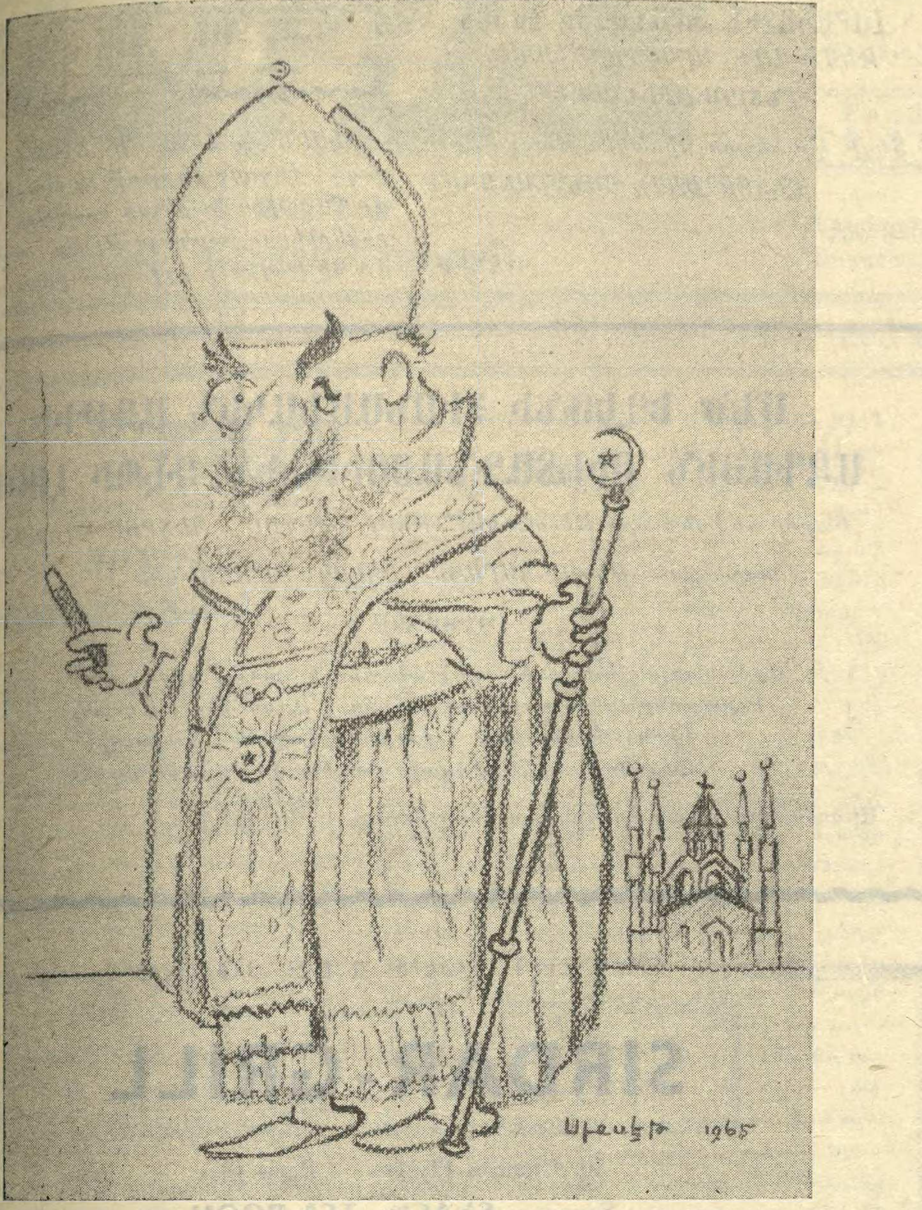

ԳԵՐ. Տ. ՆՈՒՊԱՐ ԱՐՔԵՊԻՍԿՈՊՈՍ ԿԻՒԼՊԷՆԿՕՂԼՈՒ

ջոցով՝ քանի մը օր առաջ մեր ձեռքը անցաւ նմոյշ մը այդ թարգմանիչներուն ձեռնարկած գործէն : Հետեւեալ հատուածը պարզապէս ճաշակ մըն է, բայց արդէն գաղափար մը կուտայ թէ ի՛նչ ձեռնհասութեամբ լծուած են այս գործին :

(Ընթերցուած ի Դանիէլէ Մարգարէէ)

իւչիւնճիւ պապ

Քըրաաթ ի Դանիէլէ Մարգարէէ

Նաբուգոդոնոսոր փատիշահ

ալթմըշ արշըն եիւքսէքլիյինտէ վէ ալթը արշըն էնինտէ ալթունտան պիր սուրէթ եափըպ՝ անը բաբելոն էյալէթինտէ դուրա օվասընտա նասպ էյլէտի : Վէ Նաբուգոդոնոսոր փատիշահ քէնտինին նասպ էթմիշ օլտըղը սուրէթին թագտիսինէ կէլմէլէրի իչին վէզիրլէրի, պէյլէրի, վալիլէրի, հաքիմլէրի, խազէնէտարլարը, գատըլարը, միւֆթիլէրի վէ էյալէթլէրին հէփ բէիւլէրինի ճէմ էթմէյէ ատէմլէր կէօնտէրտի ... եւն., եւն. :

Մեր ժամանակակից պատմութեան մէջ՝ եզակի տեղ մը պիտի գրաւէ Տ. Նուպար Արք. Կիւլպէնկօղլուն, Առաջնորդ Լոնտոնի Հայոց :

Լսեցինք որ իր անսովոր ողջմտութեամբ՝ Նուպար Սրբազան պատրաստած է փէթվա մը որուն տասնաբանեայ յին գլխաւոր կէտերը առնենք ետ. ...

1.— Սուրբ Սարգիս եկեղեցւոյ չորս անկիւններուն՝ պիտի շինուին մէկ – մէկ մինարէ :

2.— Ամէն օր, օրական հինգ անգամ, տէրտէրը պէտք է մինարէէն բարձրանայ եւ Սուրբ Սուրբը բարձրաձայն երգելով՝ հաւատացեալները աղօթքի կանչէ :

3.— Ամէն վարդապետ իր վեղարին վրայ պէտք է կանաչ փաթթոց մը աւելցնէ :

4.— Խորանին կողքին պէտք է Միհրապ մը դրուի :

5.— Պատարագին մէջէն պէտք է որոշ մասեր վերցնել : Օրինակի համար, Տէր Ողորմեա՛ն. պէտք չէ այլեւս երգել «Տո՛ւր ... Ազգիս Հայոց սէր միութիւն :

Այսպէս նաեւ, «Զխաղաղութիւն քո պարգեւեա՛ ամենայն աշխարհի, եկեղեցեաց, քահանայից, թագաւորաց քրիստոնէից, եւ զինուորեալ մանկանց նոցա եւ ամենայն ժողովրդեանս» : Ի՞նչ կը նշանակէ «... Թագաւորաց քրիստոնէից եւ զինուորեալ մանկանց նոցա ...» պէտք է վերցնել այս աւելորդ բացատրութիւնը :

6.— Որեւէ պատկ, մկրտութիւն կամ թաղում պիտի չունենայ որեւէ քաղաքական բնոյթ կամ հանդամանք :

7.— Հոգեհանգիստ, եւ մանաւանդ սր – գահանդէս խառն արգիլած են :

8.— Ամէն տարի, ամբողջ Ապրիլ ամսոյն, պէտք է գոցել եկեղեցին :

9.— Որեւիցէ գրութեամբ, խօսքով, կամ որեւէ արտայայտութեամբ՝ պիտի չըսուի թէ Հայերը որեւէ նահատակ ունեցած են :

10.— Ամէն տարի, Ճումհուրիյէթ Պայրամըին օրը, ձայնաւոր Ս. պատարագ պիտի մատուցուի Թուրք նահատակներուն յիշատակութեան :

Արհիապատիւ Առաջնորդը երեք ամիս պայմանաժամ նշանակած է գործադրելու համար վերոյիշեալ այս բարենորոգումները :

Քանի մը օր առաջ՝ անակնկալ պատեհութիւնը ունեցանք Կիւլպէնկօղլու Արքեպիսկոպոսին հետ հանդիպում մը ունենալու :

Մօտեցանք իրեն, — «Աստուած օգնական» :

— «Մէրհապա », պատասխանեց :

— « Օրհնեցէ՛ք », շարունակեցինք :

— « Ալէյքում սէլամ վէ պէրէքէթ ալլահ ը ֆիք», ըսաւ :

Նստանք իր գրասենեակը : Ծիչ մը ուիսկի հանեց գզրոցէն, երկար սիկար մը հրամցուց մեզի եւ ետ կռթնելով՝ բակրաւ իր թէզպիհը քաշել :

— « Ձեր ծրագիրները ի՞նչ ընթացքի մէջ են, Սրբազան», հարցուցինք :

— « Շատ գոհ չեմ », պատասխանեց. «Մեր ժողովուրդը կարծածէս աւելի՛ նեղմիտ եւ յետամնաց է» :

— « Համբերութի՛ւն, Սրբազան », ըսինք : Խոր հառաչանքով աւելցուց, — « Շատ դժուար է այս միլլէթին խօսք հասկցնել » :

— « Մի՛ յուսահատիք, Սրբազան», կարեկցելով ըսինք ու ոտքի ելանք :

Մեկնելու ատեն, յայտնեց որ երեք ամիս պայմանաժամ տալով՝ ծրագրած է պարտադրել իր թեմին չորս տարեկանէն վեր բոլոր տղայ-մարդոց որ թլփատուին :

— « Բայց Սրբազան, մեր լսածովը՝ ասիկա շատ գործնական չէ», առարկեցինք :

— « Է՛, ստիպուած ենք այս քայլերը առնել, օղլում. խնդիրը մեր ձեռքը դրրուած է հիմա», պատասխանեց :

Հրաժեշտ առինք՝ աջը համբուրելով, — « Ցտեսութիւն, Սրբազան» :

— «Կիւլէ, կիւլէ», ըսաւ թեւ ձայնով եւ բաժակը պարպեց :

×

Ցիրաւի որ եզակի դէմք մըն է Նուպար Էֆէնտի Կիւլպէնկօղլու... չորս միլիոն Հայութեան մէջ՝ մէկ հատիկ :

ՍԵՆԵՔԵՐԻՄ ՍԷԹԵԱՆ

Լոնտոն

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

«ՀԱՅ ՄԱՏԵՆԱԳԻՏՈՒԹԵԱՆ ՊԱՏՄՈՒԹԻՒՆ

Հայ հին մշակոյթի բազմաթիւ ճիւղերը, ինչպէս, օրինակ, պատմութիւնը, գրականութիւնը, փիլիսոփայութիւնը, մանկավարժութիւնը եւն., ուսումնասիրուած են մանրամասն եւ բազմակողմանի կերպով :

Դժբախտաբար մատենագիտութիւնը, որ նոյնպէս կարեւոր ճիւղ մըն է, շատ քիչ ուսումնասիրուած է :

Այս բացը լրացնելու կոչուած է Ռ. Իշխանեանի « Հայ մատենագիտութեան պատմութիւն» աշխատութեան առաջին պրակը, որ կը պարունակէ հայ մատենագիտութեան պատմութիւնը հին ժամանակներէն մինչեւ 18րդ դարը :

Հեղինակը մանրամասն քննած է անցեալի հայ մատենագիրներուն աշխատանքը :

Ռ. Իշխանեան հինէն մնացած հայկական մատենագիտական քանի մը ցանկեր կը նկատէ նախամեսրոպեան շրջանի պատկանող, քանի որ անոնք անատարկելի կերպով կապուած են Հայաստանի մէջ քրիստոնէութեան տարածման հետ :

Այնուհետեւ հեղինակը հայկական մատենագիտութեան նմոյշներ ցոյց կուտայ Կորիւնի, Խորենացիի, Փարպեցիի, Դրասխանակերտցիի, Անողիկի, Մխիթար Անեցիի, Գանձակեցիի եւ ուրիշներու երկերուն մէջ : Կը բնութագրէ նաեւ ընդունելի (կանոնական)եւ մերժելի (պարականոն) գիրքերուն քանի մը հին ցուցակները, որոնք անցեալին անհրաժեշտ եղած են եկեղեցիին համար, ինչպէս նաեւ օգտագործուած են միջնադարեան ուսումնական կեդրոններու մէջ :

Հեղինակը «Գրադարաններ» վերնագրով առանձին գլուխի մը մէջ, անդրադարձած է հայ միջնադարեան գրադարաններուն եւ ցոյց տուած է գրադարաններուն կարեւոր դերը կրթական եւ մշակութային մարզերուն մէջ :

Հայաստան արշաւող հորդաները աշխատած են անպայման ոչնչացնել հայ գիրքը՝ ժողովուրդին բարոյական եւ հոգեւոր ուժին կարեւոր աղբիւրը : Հայ ժողովուրդը մեծ զոհերու եւ տառապանքներու գինով միշտ աշխատած է պահել, փրկել հայ գիրքը : Հեղինակը կը խօսի այս մասին :

Իշխանեան յաջողած է նաեւ ստեղծել միջնադարեան հայ գիրքին դերը, դրչագիրներուն հետ կատարուող գրադարանային աշխատանքը, գիրքերուն նկատմամբ տարուող խնամքը ներկայացնող ամբողջական եւ կենդանի պատկերը :

Նկարագրելով Մխիթար Այրիվանեցիի, Գրիգոր Արանի գաւակին եւ ուրիշներու մատենագիտական աշխատանքը, հեղինակը միեւնոյն ատեն կը կատարէ անհրաժեշտ լրացումները եւ գտումները . Աշխատութեան մէջ ներկայացուած է 11 – 12րդ դարու մեծ գիտնական Յովհաննէս Սարկաւագի մատենագիտական աշխատութեան նոր մեկնութիւնը : Իշխանեանի համաձայն, Սարկաւագի «Կարգադրութիւն» կոչուող մատենագիտութիւնը ծրագրային մեծ աշխատանք մըն է, որ մեծ դեր կատարած է հայ կրթական գործին մէջ :

Ուշագրաւ են նաեւ միջնադարու ուրիշ յայտնի մատենագէտի մը՝ Վարդան Բաղիշեցիի (17րդ դար) աշխատանքին նուիրուած էջերը : Բաղիշեցին Սարկաւագէն ետքը եղած է հայ գիրքին լաւագոյն բարեկամը : Այսօր ալ, իրենց լրջութեամբ, գիտական պատշաճ մակարդակով կը հիացնեն անոր մատենագիտական աշխատութիւնները :

Հեղինակը կը խօսի նաեւ հայ առաջին տպագիր մատենագիտութեան մասին (Վենետիկ, 1710) : Կը բացատրէ անոր դերը, որ ունեցաւ տպագրութիւնը մատենագիտութեան զարգացման գործին մէջ :

Ն. ՈՍԿԱՆԵԱՆ

«ՅԱՌԱՋ»ի ԹԵՐԹՕՆԸ (254)

ԷԿԵՐԻ ** ** ԱՍՏՂԵՐԸ

Տոպօ Վարշանին ներս կանչեց :

— Ըսիր, ուրեմն, թէ սուրհանդակ է :

— Այնպէս հասկցայ :

— Որոշ չըսա՞ւ :

— Բնաւ չխօսեցանք իրարու հետ, տէր իմ : Գետնուղիէն եկանք գրեթէ վազելով :

— Որ գետնուղիէն :

— Գերեզմանէն անդին :

— Հո՞ն ալ ներքնուղի կայ :

— Այլեւս չկայ, տէր իմ :

— Թուրքերը կերակուր ունի՞ն :

— Երբեմն տասը – քսան կտոր ալիւր կը հանեն, երբեմն ալ հօտ մը : Ամառուան վերջ ուտելիք կը յափշտակեն : Բրինձը շատոնց սպառած է :

— Հետեւաբար դեռ անօթութիւն չեն քաշեր :

— Դեռ ոչ :

— Ուրիշ ի՞նչ գիտես բանակի մասին :

— Թէ Արքայանիստի կողմէն ական բանալու վրայ են :

— Դէպի բե՞րդ :

— Այսուհետեւ, որովհետեւ յանկումներ կ'աշխատին :

— Ինչո՞ւ չեկար : Պէտք էր փայտ բերելու մասին ալ լուր բերել ինծի :

— Անկարելի էր : Դրան առջեւ ամէնէն ուժեղ եանիչէրիները կեցած են. իսկ ես եանիչէրիի հագուստ չունիմ : Ու կրնայի կասկած ձգել եթէ այսպէս ուղէի գալ :

— Այն ատեն հիմա բերդը կեցիր : Ներկայացիր տիար Գրիգոր Ցոռնեմխասյին, եւ իմացուր իրեն թէ ականը որ կողմէն կը բանան : Յետոյ դարձիր եւ հոս դրան քով գտնուէ :

Գրութիւնը տակաւին ձեռքն էր : Մեք – չէին կանչել տուաւ :

— Առ այս դժադրութիւնը, — ըսաւ անոր, — վրան նշանակուած են ներքնուղիները : Մաքէս անգամ չէր կրնար անցնիլ որ նման դժադրութիւններ գոյութիւն ունենան : Անմիջապէս որմնադիրներ կանչէ եւ գոցել տուր, եթէ տակաւին գոց – ուած չեն : Ամէնէն առաջ գերեզմանին քով պատը քաշել տուր այդ ճամբուն առջեւ :

Յետոյ դեռ երկու զինակիցներուն քանի մը հրահանգներ տուաւ եւ ապա երկու դոյլ ջուր ուզեց : Բաղնիքէն վերջ նոր հագուստները հագաւ : Դունապաններն ալ անցուց ու տարածուեցաւ արջու մորթով բազմոցին վրայ :

Այդպէս կը քնանար երբ քունը շատ նեղէր զինքը, օրուան կամ գիշերուան մէջ մէկ մէկ ժամ : Բերդի զինուորներուն մէջ խօսք կը շրջէր թէ բնաւ չի քնանար :

Ժ.

Տոպօ երեկոյեան միայն կրցաւ Եւայի հետ խօսիլ :

Տիկին Պոռնեմիսսա արդէն ելած էր. տնական թեթեւ հագուստներ հագած. այն կանացի զգեստներէն՝ զոր առաջին դուրս յարձակումի ժամանակ առար բերած էին : Այդ հագուստները ծախուած չէին, ուստի պալատին պարապ սենեակներէն մէկուն մէջ լեցուած էին աղքատներուն բաժնելու համար պաշարումէն վերջ :

Տոպօ ընթրիք ըրած ժամանակ կանչել տուաւ զինքը :

— Դուք ո՞վ էք, — եղաւ առաջին խօսքը :

Որովհետեւ անմիջապէս տեսաւ թէ ազնուական մը կինն էր :

Վլաս զինակիրը Տոպոյի եւեւ կեցած էր. Տիկին Պալոկն ալ ներսը դոյլ դրած էր. զինի բերաւ, յետոյ մոմերուն քով ուրիշ մըն ալ վառեց :

ԿԷԶԱ ԿԱՐՏՈՆԻ

(Շար.)

Յանախորդ մը, ճաշարանի մը մէջ ճաշելէ ետք, սպասեակին կը հարցնէ, թէ իր կարծիքով՝ ինչո՞ւ աղքատ յաճախորդները հարուստ յաճախորդներէն աւելի առատաձեռն են եւ աւելի լաւ ձեռնածիր կուտան սպասեակներուն :

— Շատ պարզ է, կը պատասխանէ փորձառու սպասեակը : Ոչ աղքատ յաճախորդները աղքատ երեւալ կ'ուզեն եւ ոչ ալ հարուստները՝ հարուստ :

Ռ· ՄԱՐԿՈՍԵԱՆԻ

ՀՈԳԵՀԱՆԳԻՍՏԻՆ ԱՌԹԻԻ

Պ· ՎԱՀԱՆ ԷՄԻՐԵԱՆ, առենապետ Ռափայէլ Մարկոսեան Հաստատութեան քննիչ մասնախուզբին կը յայտնէ – լու որ ներկայ պիտի չըլլայ, այսօրուան (Յունիս 27) հոգեհանգստեան պաշտօնին, այն պատճառաւ որ համաձայն չէ փարիզի եկեղեցւոյ պատասխանատու միւս անդամներուն հետ :

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Տէր եւ Տիկին Պարգեւ Սէրոբեան, ի – բենց թոռնիկին՝

ՎԱՐԴԳԷՍԻ

մկրտութեան առթիւ հետեւեալ նուէրնե– րը կ՚ընեն·— 20 ֆրանք կապոյտ Խաչի Իսիի մասնաճիւղին, 20 ֆր· կարմիր Խաչին, 30 ֆր· եկեղեցւոյ գմբէթի նո – րոգութեան, 20 ֆր· Մշակոյթի Տան Շ· Մխսքեան սրահին (առանձ Յատուկէն) եւ 10 ֆրանք «Յառաջ»ին :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Փարիզի Ս· Յովհ· Մկրտիչ եկեղեցւոյ դիւանը ապացած է շնորհակալութեամբ հետեւեալ նուիրատուութիւնները·— Պ· Ա· Դարբինեան կը նուիրէ հարիւր ֆր·, կրթական ձեռնարկներու համար, իր մօր Աննման Դարբինեանի մահուան քառա – սունքին առթիւ : Փարիզի Ս· Յովհ· Մկր– տիչ եկեղեցւոյ գմբէթի նորոգութեան հա– մար հետեւեալ տղայիններէն բրած են հետեւեալ նուէրները·— Պ· Տ· Յարու – թիւնեան իր եղբօր տղկան՝ Շաքէի ա – մուսնութեան առթիւ կը նուիրէ 200 ֆր·, Պ· Օհանեան (Րիւ Քլիճանքուր) յիսուն, Տէր եւ Տիկին Զամասեանեան, Սուսիան Մարգարեանի մահուան առթիւ՝ փոխան ծաղկեպսակի յիսուն, Տիկին Խոժոյի Յանչէրեան յիսուն ֆրանք :

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

Տէր եւ Տիկին Վ· Մոսոիչեան կը նուի– րեն քսան ֆր·, ի նպաստ Հայ Կարմիր Խաչի Օգոփ· կայանին, փոխան ծաղկե – պսակի, Տիկ· Կիւրիւնլեանի մահուան առթիւ :

×

ՀԱՅ ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉԻ օրուան դեպք – ուեստական ցերեկոյթին առթիւ կը նը– շուին·— Տէր եւ Տիկին Ադամեան (Ամէ– րան) 12 ֆր·, Պ· Սապաեան տասը, Օր· Ազապէկեան վեց, Պ· Ա· Սարգիսեան 10:

ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Հ· Կար· Խաչի Օգոփ· կայանը կը բացուի Յուլիս երեքին, Շաբաթ օր : Մանուկներու Ա· խումբը կը մեկնի նոյն օրը, ժամը 16ին, Րքեօ Օրօֆարերու կա– յանէն, Փորթ Մայօ :

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
32, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ

ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Յուլիս 4ին, Խրիմեան սրահը : Մանրամասնութիւնները յետագային :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԵՐՈՄՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՎԱՂԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Յուլիս 18ին : Անձրեւելու պարագային Յուլիս 25ին, սովորական վայրը : Մանրամասնութիւնները յետա – գային :

×

ՀԵՐՈՄՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Շաբիլի աւտառին մէջ Յուլիս 25ին :

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Պարսկաստանի համարը 40 տարեկանէն վար, ամուրի այր մը որ առեւտրական լաւ պատրաստութիւն ունենայ, պատաս– խանատու տնօրէնութեան պաշտօնի մը համար :

Թուրիֆուլում վերջէն դրկել հետեւեալ հասցէին ·—

COMORIENT
65, Rue Montagne
Aux Herbes Potagères
BRUXELLES

ԱՆՆԱԽԸՆԹԱՑ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՈՍԿԻ ՇՔԱՆՇԱՆ
Modèle Deposé
Թանկագին ու Մնայուն
Ամէնէն Սիրուն Նուէրը

Պարզ ձեւ՝ 200 Ֆ·
Շրջանակով 300 Ֆ·

Գնելու համար դիմել՝
EDOUARD KHEDERIAN
66, Rue Lafayette,
PARIS (9e)
Tél. : PRO. 11-63
Expédition contre-remboursement

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՅՈՑ

ԹԵՄԻ Ա.ԶԳ· ԵՐԵՍԹՈԽԱՆԱԿԱՆ

ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Տեղի կ՚ունենան կիրակի, Յուլիս 4ին :

ԸՆՏՐՈՂԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԺՈՒՄԲ

21–6–965 (ԿՆԻՔ)

Հ. Յ. Դ.

ՏԻՍԻՆ·— Հ· Յ· Դ· Տէսենի կոմիտէի ընդհ· ժողովը Ուրբաթ (2 Յուլիս) , ժո– մը 20·30ին : Կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻԻ ԱԶԳԱՅԻՆ ՈՒԽՏԱԳՆԱՅՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԼՈՒՐՏ

Բարձր հովանաւորութեամբ ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԳՐԻԳՈՐ – ՊԵՏՐՈՍ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆԻ

Նախագահութեամբ ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ· ԱՄԱՏՈՒՆԻԻ

ՕԳՈՍՏՈՍ 2 – 7

Արձանագրութեանց եւ պայմանները– ուն համար դիմել Իւրաքանչիւր քաղաքին — Փարիզ, Մռնուվիլ, Մէօտօն, Լիոն, Վիչի, Սէն – Շամոն, Վալանս, Մարսէյլ Հայ Կաթողիկէ Ժողովը դապետ վարդապետներուն :

Արձանագրութեան վերջին պայմանաժամը է Յուլիս 1 :

OUVERT TOUS LES JOURS

SIRDAR-GRILL

50, Champs-Elysées — Paris (8e)
Sous-sol : SNACK - TEA ROOM
Rez-de-chaussée : CAFETERIA

Entresol : RESTAURANT-GRILL
NOS SPÉCIALITÉS RUSSES, ORIENTALES ET FRANÇAISES
— VUE PANORAMIQUE SUR LES CHAMPS-ELYSÉES —
SERVICE AIMABLE ET RAPIDE

Notre excellent menu à 29 F. (boisson comprise)

Après 20 h. DINERS-SOUPERS
aux chandelles et en musique
Avec les « ARMENOFF »
dirigés par NOEL DJARBIKIAN (d'Erévan)
leurs répertoires folkloriques
arménien, oriental, russe, tzigane et israélite

Réservations : 225 - 39 -69 ou 225 - 38 - 60

OUVERT JUSQU'A 2 H. DU MATIN

ԼՈՑԸՆ ԳՈՑՆ Է···· ԳՈՑՆԸ ԼՈՑՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՑՍ ՏՈՒԷ՛Ք···· ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՑՆ ՏՈՒԷ՛Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՍՏԱՏՈՒԹԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ

PEINTURES THOMLAC

16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնա – կարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրու– թիւն : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու մեծ ընտրութիւն : Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէում եւ փլասթիֆ — ծածկոցներ· —

TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE

Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր գեղջ ունենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY – SOUS – BOIS (Seine)

ԲԱՅԱՌԻԿ ՃԱՄԲՈՐԴՈՒԹԻՒՆ ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԵՒ ԽՈՐՀ. ՄԻՈՒԹԻՒՆ

ՀԻՒՍԻՍԱՅԻՆ ՍԱՀՄԱՆՆԵՐԷՆ ՄԻՆՉԵՒ ՀԱՐԱՒ

կազմակերպած

OFFICE DE VOYAGES LAFAYETTE *գործակալութեան կողմէ*
18, Rue Bleue, PARIS (9e) — Tél. : PRO. 91-09

Ա· ԽՈՒՄԲԸ ԼՐԻՒ Է

2րդ ճամբորդութիւն

Վայելել Հայաստանի «Ոսկի Աշունը» մասնակցիլ, վարձքն կաթողիկոսի պա – հակալութեան 10րդ տարեդարձին (3 Հոկ տեմբեր) չքեղ տօնակատարութեան եւն :·

24 ՕՐ

17 օր Հայաստան, 2 օր Վրաստան (Թիպլիսի), 2 օր Լենինկրատ եւ Մոսկուա, Թուպոլեւ 104ով : 3 օր ԳԻՆ 2370 ՖՐԱՆՔ

Մեկնում·— Սեպտեմբեր 29ին Պուրժէի օդակայանէն, ժամը 12·30ին, ժամա– նում Մոսկուա ժամը 18ին :

Վերադարձ· — Հոկտեմբեր 21ին Պուրժէ

Արձանագրութեան պայմանները համար դիմել՝
ՓԱՐԻԶ·— Գործակալութեան՝
OFFICE DE VOYAGES LAFAYETTE
18, Rue Bleue, PARIS (9e) — Tél. : PRO. 91-09
ԳԻՈՐԳ· ՊԱԳԴՐՃԵԱՆԻ
35, Rue de Trévise, PARIS (9e) — Tél. : PRO. 07-25
ՀԱՅԿ ԱՂԱՊԿԵԱՆԻ
8, Rue Alfred Bruneau, PARIS (16e) — Tél. : JAS. 19-93
ԼԻՈՆ·— Ճ· ՊԱՀԱՏՈՒՐԵԱՆԻ,
3, Ave. Grande Bretagne — 20, Rue Villeroy
ՄԱՐՍԷՅԼ·— ՎԱՀՐԱՄ ԹՕՐԱՄԱՆԵԱՆԻ, 26, Bld. Garibaldi, MARSEILLE

ՅԱՌԱՋ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60
R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.
Արտասահման՝ Տար. 80 Ֆր. Հատը 0.30 Ֆ.

ԵՐԵՔՇԱԲԹԻ 29 ՅՈՒՆԻՍ
MARDI 29 JUIN 1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41րդ ՏԱՐԻ — Թիւ 10343

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

41e ANNÉE — No 10.343

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱԼԺԷՐԻ ԺՈՂՈՎԸ ՅԵՏԱՁԳՈՒԵՑԱՒ

ՊՈՒՄԷՏԻԷՆ ՄԻՆԱԿ ՄՆԱՑԱԾ Է

Ափրեւասիական ժողովը որ այսօր երեքշաբթի պիտի բացուէր Ալժէի մէջ, յետաձգուեցաւ Նոյեմբեր 5ին, հերթական Խորհուրդին որոշումով: Չինաստան եւ Ինտոնեզիա ի զուր փորձեցին անպայման գումարել տալ ժողովը, մնացեալ բոլորը միաձայնութեամբ յետաձգումի կողմնակից էին:

Պատրաստական աշխատանքներու հերթական կոմիտէն, իր ժողովէն ետք, դեկոյց մը հրատարակեց ուր կ՚ըսէ.— Պատրաստական կոմիտէն հաւաքուեցաւ հետեւեալ երկիրներու ներկայացուցիչներով՝ Քամպոճ, Չինաստան, Եթովպիա, Ղանա, Կինէա, Հնդկաստան, Ինտոնեզիա, Ճափոն, Մարոք, Փաքիստան, Արաբ Մ. Հանրապետութիւն եւ Ալժերիա: Բացումէն իսկ, Եթովպիոյ Արտաքին նախարարը բանաձեւ մը ներկայացուց, կոմիտէն քուէարկեց կարգ մը փոփոխութիւններով: Այս բացառիկ նիստին ընթացքին, պատրաստական կոմիտէն քննեց բոլոր ներկայ ներկայացուցիչներու տեսակէտները: Ընդհանուր ձեւով հետեւեալ կէտերը նկատի առնուեցան.—

Ա) Տրուած ըլլալով որ պատրաստական կոմիտէին վստահուած լիազօրութիւնը կը մնայ մինչեւ Արտաքին նախարարներու ժողովին բացումը:

Բ) Տրուած ըլլալով որ ափրեւասիական երկրորդ ժողովը պէտք է լրացնէ առաջինին յաջողութեան բոլոր պայմանները,

Գ) Տրուած ըլլալով որ հարկ եղած բոլոր պայմանները լրացուած էր Ալժէին, որոշուած պայմանաժամերուն մէջ,

Դ) Տրուած ըլլալով որ պատուիրակութիւններ որոնց մասնակցութիւնը ձեռք բերուած է, Ալժէ չեն գտնուիր, հակառակ Արտաքին նախարարներու ժողովի յետաձգման,

Ե) Տրուած ըլլալով, որ երկրորդ ժողովին յաջողութիւնը կը պահանջէ ամէնէն լայն հիման վրայ, Ափրիկէի եւ Ասիոյ երկիրներու մասնակցութիւնը,

Զ) Տրուած ըլլալով, որ Ալժէ հասած պատուիրակութիւնները, որոնց նպատակն է յաջողցնել ժողովը եւ արտայայտել իրենց եղբայրական համակրանքը ալժերիական ժողովուրդին եւ անոր հերոսական [illegible], իրենց գոհունակութիւնը կը [illegible] Ալժերիոյ թափած ջանքերուն [illegible] ժողովին յաջողութեան ի խնդիր—

Կը վերահաստատեն թէ Ալժէի ընտրութիւնը յարգանք մըն է որ կը մատուցուի Ափրիկէի եւ Ասիոյ ժողովուրդներուն՝ ալժերիացի ժողովուրդին, որ սուղ վճարեց իր անկախութիւնը եւ Պանտունկի ոգիին յաջողութիւնը,

Կը հաստատեն, կրկին, իրենց համաձայնութիւնը որ ափրեւասիացի պետութիւնները իրենց ջանքերը պիտի թափեն [illegible] համար ափրեւասիական համերաշխութիւնը եւ պայքարելու համար [illegible]ապաշտութեան, գաղթատիրութեան դէմ,

Կ՚որոշեն ափրեւասիական երկրորդ ժողովի յետաձգումը 1965 Նոյեմբեր 5ին,

Նոյեմբեր 28ին կը ձգեն Արտաքին նախարարներու պատրաստական ժողովը,

Կը դիմեն Ափրիկէի եւ Ասիոյ բոլոր ժողովուրդներուն, որպէսզի իրենց բոլոր ջանքերը թափեն, որպէսզի ափրեւասիական բ. ժողովը ամբողջական յաջողութիւն մը ըլլայ:

× Ալժէի մէջ թէեւ հանդարտութիւն կը տիրէ, բայց եւ այնպէս կացութիւնը միշտ շփոթ է: Ցոյցեր տեղի չեն ունեցած, միայն թռուցիկներ կը բաժնուին, որոնց միջոցաւ հրաւէր կը կարդացուի ժողովուրդին որ երկուշաբթի իրիկուն ժամը 21էն 22, պատշգամներէն քասրոլներու «նուագահանդէս» մը կատարէ: Կը յիշուի թէ այս ձեւը յատուկ էր Ալժերիոյ այն Ֆրանսացիներուն որոնք դէմ էին երկրին անկախութեան եւ կը բողոքէին:

Քաղաքական գետնի վրայ, Պումէտիէն պէտք ունի քաղաքական խմբակի մը, տրուած ըլլալով որ չի կրնար մինակը պահել իշխանութիւնը: Այս ուղղութեամբ զանազան զրոյցներ կը շրջին: Շատ կը խօսուի Ֆերհաթ Աբբասի մասին, բայց կ՚ըսուի թէ պայման մը դրած է, իշխանութեան գլուխ գալու համար: Կ՚ուզէ որ ջնջուի միակ կուսակցութեան մը գոյութեան դրութիւնը եւ ժողովրդապետութիւն վերահաստատուի: Կը նշուի թէ Ալժէ վերադարձած է Ալժերիոյ Առժամեայ Կառավարութեան զինուորական նախարարը Պուսուֆ, որ աքսորական կեանք մը կ՚ապրէր Փարիզ: Մտերիմ բարեկամն է նաեւ Պումետիէնի, քաղաքական ասպարէզէն հեռացուած էր Պէն Պէլլայի կողմէ:

Ընդհանուր ձեւով բոլոր համայնավարները կողմնակից են Պէն Պէլլայի: Հաւանայի մէջ, բուռն ճառ մը խօսելով, Ֆիտէլ Քասթրօ, «աշխարհակալ» եւ «ֆաշիստ» որակած է պետական հարուածին հեղինակները: Այս առթիւ անհաւանական չի նկատուիր նաեւ որ Քուպա խզէ իր յարաբերութիւնները Ալժերիոյ հետ:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ԳԱՀԻՐԷԻ մէջ, երեք «մեծեր» Շու–Էն–Լայ, Սուքարնօ եւ Նասր կարեւոր տեսակցութիւն մը պիտի ունենան այսօր:

ՀԱՆՈՅԻ ձայնասփիւռը սեւ ցանկին վըրայ անցուցած է Մաքսուէլ Թէյլըր, Սայկոնի ամերիկեան դեսպանը, զոր «սպաննուելիք առաջին մարդը» կը նկատէ: Ուաշինկթընէն կը յայտարարեն թէ համայնավարական նման սպառնալիքներ ոչ մէկ ազդեցութիւն կրնան ունենալ:

ՍԱՆ–ՖՐԱՆՍԻՍՔՈՅԻ մէջ վերջացած են այն հանդիսութիւնները որոնք կ՚ոգեկոչէին ՄԱԿի Ուխտին քսանամեակը: Իր ճառին մէջ, Ու Թան իբրեւ ընտրան առած է Թէյյար տը Շարտէնի տեսակէտը, ըսելով.— «Այս փոքր մոլորակին վրայ, ուր կ՚ապրինք, հարկ է որ միջազգային հաւաքականութիւնը համախմբէ բոլոր ազգերն ու բոլոր կիները, ինչ որ ալ ըլլան անոնց ցեղը եւ դաւանանքը: Ինչպէս ըսաւ Փիէր Թէյյար տը Շարտէն, պէտք է որ կեանքը ընթանայ գիտակցութեան աւելի բարձր աստիճանի մը վրայ քան այն զոր ունինք ներկայիս: Թէյար տը Շարտէն չէր մտահոգուեր քաղափարական անխուսափելի տարակարծութիւններէն զորս մարդիկ պիտի ունենան հասնելէ առաջ համաշխարհային հաւաքականութեան: Կը տեսնէր մեծ յեղաշրջում մը որ կը տանի հաստատակայ հոգիի մը, այն մեծ մարմնին մէջ որ է մարդկութիւնը»:

ՄԸՆՏԷՍ ԷՔՍՓՐԷՍԻ համաձայն, տը Կոլ հիւանդանոց պիտի մտնէ, ամբողջական քննութեան մը ենթարկուելու համար: Այդ բժշկական քննութենէն ետքն է միայն որ պիտի որոշէ իր թեկնածութիւնը կրկին դնել թէ չդնել, Հանրապետութեան Նախագահութեան:

ՓԻՆԷ յայտարարած է Թրիպիւն տը Ժընեւին թէ որեւէ ձեւով միտք չունի յաջորդելու տը Կոլի: Հակառակ իր վրայ եղած բոլոր ճնշումներուն:

ՎԱԼԹԷՐ ՈՒԼՊՐԻԽԹ յայտարարած է Նոյյ Տօյչլանտին թէ ոչ մէկ տագնապ կայ Պերլինի մէջ, միայն Պոնն է որ պատերազմ կը պատրաստէ:

Օրէ Օրին

«ԱՆՏԵՍ ՄԻ՛ ԱՌՆԷՔ»...

Անզօր ու անտէր պզտիկ ժողովուրդներու ամէնէն արդար դատն անգամ զանացում չի կրնար առանալ, երբ այդ դատը բախի մեծ պետութեանց կենսական շահերուն: Կամ, շարժառիթ ըլլայ մրցակցութեան մը անոնց միջեւ– տուեալ աշխարհագրական շրջանի մը մէջ:

Այս դասը զոց բրած պիտի ըլլայինք վերջին եօթանասուն, ութսուն տարիներուն, բայց չեմ կարծեր որ զոց բրած ենք:

Այս կարծիքս հետեւանք է այն միամտութեան, որ ի յայտ կուգայ մեր քաղաքական աշխատանքներուն մէջ:

Տակաւին հաւատացողներ կան որ կարելի է դրական արդիւնքներ ձեռք բերել՝ ասոր անոր դուռը զարնելով:

— Անտես մի՛ առնէք...

Դժբախտաբար, անտես պիտի առնուին անոր համար որ զինուորական, տնտեսական եւ քաղաքական որեւէ ուժ չունինք՝ մերժումի պարագային սպառնալու համար: Երբ ժողովուրդ մը ի վիճակի չէ սպառնալու, շատ շուտով եւ շատ դիւրաւ իր բերանը գոցել կուտան:

«Սպառնալ» չի նշանակեր, միշտ, «կը կոտրեմ, կը թափեմ»: Կամ «բանակներս շարժման մէջ կը դնեմ»:

Ո՛չ: Դիւանագիտական բարբառով, «սպառնալ» կը նշանակէ շատ աւելի մեղմ ու անվնաս բան մը:

— Ձէ՞ք ուզեր ձայնս լսել, չէ՞ք ուզեր իմ պահանջներս գոհացնել... Շա՛տ լաւ, շա՛տ բարի... Ես գիտեմ հասցէն ձեզմէ մէկուն, որ ինծի երես պիտի չդարձնէ, եթէ ես իմ երեսս իրեն դարձնեմ...

Անունները զանց կ՚առնեմ այն երկրորդական պետութեանց, որոնք վերջին քսանամեակին — երբ Խորհրդային Միութիւնը ջուրին տակէն ջուրին երեսը ելաւ Աւստրացիի մը խելազարութեան շնորհիւ — նման սպառնալիքներ բրին Արեւմտեան պետութեանց՝ քիչ մը աւելի զէնք, քիչ մը աւելի դրամ կամ քիչ մը աւելի ուտելիք եւ հում նիւթ կորզելու համար անոնցմէ:

— Ձէ՞ք տար իմ ուզածս... Օ՚րայթ, տուող կայ...

Մեր չհաւնած Օսմանն անգամ սկսեր է սիրաբանիլ Մոսկուայի հետ — պերճաղիններո՛ւ սիրաբանութիւն — որպէսզի Ընքըլ Սեմին բա՛ն հասկցնէ.

— Եթէ չտաս որ նստիմ ուտեմ, գիտցա՛ծ ըլլաս, դրացիիս դուռը ափ կ՚առնեմ...

Մեր վերջին հարիւր տարուան պատմութեան ընթացքին — այս թիւր փոխեցէք հինգ հարիւրի, եթէ կ՚ուզէք — մենք ե՞րբ, ո՞ր տարին, ո՞ր օրը ի վիճակի եղանք այս տեսակ «սպառնալիք» մը ընելու:

Ո՛չ մէկ ատեն, ո՛չ մէկ օր: Ո՛չ իսկ այն տագնապալի օրերուն, երբ մենք անգամ, մեր *չախմախլու* հրացաններով, կրնայինք քիչ–շատ օգտակար ըլլալ զինուորական այս կամ այն ճակատին վրայ:

Եթէ չեմ սխալիր, մեր ամէնէն աչքի զարնող «սպառնալիք»ը Պանք Օթոմանի ցոյցն էր, որ, դժբախտաբար, ո՛չ միայն իր լռումին չհասաւ, այլեւ պատճառ եղաւ ահաւոր արիւնահեղութեան մը Սթամպոլի նամբաներուն վրայ: Ցանցառը մենք չէինք, Եւրոպան էր:

Եօթանասուն տարի առաջ, ատկէ աւելին չէինք կրնար ընել: Եօթանասուն տարի ետք, այդքանն ալ չենք կրնար ընել:

Ցետազային, մեր յոյսը դրինք խնդրանքներու, աղաչանքներու, պաղատանքներու վրայ՝ առանց անդրադառնալու թէ միջազգային դիւանագիտութեան կրկէսին մէջ խնդրող, աղաչող ու պաղատող ժողովուրդը աչքէ, երեսէ, կ՚իյնայ:

Այս կապակցութեամբ, յիշեցնեմ որ շատ ուշագրաւ երեւոյթ մըն է որ Նիցչէական փիլիսոփայութիւնը արդարօրէն ճաղկող Արեւմտեան կարգ մը ազգեր, նոյնինքն այդ փիլիսոփայութիւնը կը կիրարկեն իրենց քաղաքական յարաբերութեանց մէջ:

Այսինքն, «ինկածին երեսը նայիլ չեն ուզեր»: Թէեւ, բացէ ի բաց, օր ցերեկով ալ աչքացի չեն տար անոր:

Աղաչելու, պաղատելու մեր այս դատապարտելի սովորութիւնը ծայր տուաւ Պերլինի Վեհաժողովին, որուն նրբանցքներուն մէջ թափառելու զացինք վեղարով ու սքեմով, կարծես, փաստը տալու համար մեր դիւանագիտական անխոհեմութեան եւ ապիկարութեան:

Կամացուկ մը յիշեցնեմ նաեւ որ մենք ո՛չ այդ խորհրդաժողովին, ո՛չ ալ ապագայ խորհրդաժողովներուն մեր «ամբողջական հասակով» ներկայ եղած ենք:

«Ամբողջական հասակով» կը նշանակէ հաւասարէ հաւասար խօսելու եւ պահանջներ — ո՛չ թէ խնդրանքներ — ներկայացնելու իրաւունք: Այդ տեսակ իրաւունք չենք ունեցած ո՛չ մէկ միջազգային արիսպագոսի մէջ:

Մեզ լսած են Յանձնախումբերու, Ստանախումբերու նիստերուն մէջ, առանց մեզի հասկցնելու թէ ինչե՛ր, ինչե՛ր կ՚եփէին օրուան Մեծերը՝ մեզմէ զատ: Այդ նիստերէն դուրս: Դռնփակ ժողովներու մէջ, որոնց պատուհանին առջեւէն ալ չէինք կրնար անցնիլ:

Կայ աչքի զարնող ուրիշ երեւոյթ մը եւս:

Ներկայ քաղաքական աշխարհը բաժնուած է ոչ թէ երկու ճակատներու, այլ բաժնուած է տասնեակ մը ճակատներու, որոնք հետեւանք են շահերու նմանութեան, ներդաշնակութեան:

Օրինակ, կայ Ափրիկեան – Ասիական ճակատը, որուն անդամները միասին կը ծառանան, երբ իրենցմէ մէկուն շահերը բռնաբարելու փորձ մը կատարուի: Այս ճակատին անդամ չենք:

Կայ Մահմետական ճակատը, որ կը պաշտպանէ, գլխաւորաբար, Հաւատացեալ երկիրներու շահերը: Այս ճակատին ալ անդամ չենք:

Կայ խափշիկներու ճակատը: Մէկուն ականջը խած, միւսները վրադ կը ցատկեն: Դարձեալ անդամ չենք:

Կայ Կաթոլիկ ժողովուրդներու ճակատը: Մէկուն դէմ առնուած քայլ մը կը շահագրգռէ մնացեալները: Այստեղ ալ ներկայ չենք:

Կա՛րն: Ազգական եւ խնամի չունինք ո՛չ մէկ ճակատի վրայ: Ո՛չ մէկ խմբակցութեան մէջ: Ինչպէս առանձին միաւոր մըն ենք մեր եկեղեցիով ու մեր լեզուով, առանձին միաւոր մըն ենք նաեւ մեր քաղաքական դատով:

Այս առանձնութիւնն է պատճառը որ մեզի ապաւէն կը նկատենք աղաչանքն ու պաղատանքը: Յուշագիրն ու աղերսագիրը:

Պէտք է վերջ տալ այս ապարդիւն դիւանագիտութեան եւ մտածել աւելի հիմնական, աւելի բանաւոր, աւելի տրամաբանական միջոցներու մասին, եթէ չենք ուզեր որ մեր երեսին տան մեր լականութիւնը:

Ի հարկէ, մեր գործը շատ կը դիւրանար եթէ Երեւանը ոտքով ձեռքով նուիրուէր մեր քաղաքական դատին պաշտպանութեան:

Եկուր տե՛ս որ...:

ԽԻՐՈՊԱՅԻ

ԲԱՐԵՆՈՐՈԳՈՒՄՆԵՐՈՒ ՀԱՐՑԸ

—*—

Բ.

Զօհրապ կ'անցնի « Հայկական Հարցի Պատմական»ին : Արեւելեան նահանգնե — րու մէջ Հայերը շրջապատուած են մահ — մետական բնակչութեամբ եւ քիւրտ վաչ— կատուն ցեղախումբերով : Երկու հազար տարիներէ ի վեր մշակոյթով եւ դաւա — նանքով կը ներկայացնեն արեւմտ. քա — ղաքակրթութիւնը : Վեց դարէ ի վեր Թուրք տիրապետութեան տակ իրենց պատմութիւնը երկար մարտիրոսութիւն մըն է : Շատեր պահելու համար իրենց ինչքերն ու կեանքը իսլամացած են, ինչ— պէս Թորթումի, Իսպիրի մէջ, Խոյթի, Համշէնի մէջ : Շատեր գաղթած են Ռու — սիա, Մարսիլիա, Մ. Նահանգներ եւ դեռ կը գաղթեն սահմանադրական շրջանին , բայց հայ զանգուածը յարած կը մնայ բնագաւառին :

Եւրոպա սկսաւ հետաքրքրուիլ Զէյթու— նի ըմբոստութեան առեն : Այնուհետեւ ռուս — թուրք պատերազմին պետութիւն— ներ սկսան խօսիլ Հայերու մասին : «Մի— այն Անգլիա կը հետաքրքրուէր Հայերու ճակատագրով ռուս ազդեցութիւնը հա — կակշռելու համար » :

« Ռուս — Թուրք պատերազմին Թուր — քիա լքուած ամէն կողմէ վայրկեան մը վախցաւ որ յաղթականը կրնար պահան — ջել արեւելեան նահանգները, ուստի Հա— յերը մղեց Օսմանեան տիրապետութեան տակ քաղաքական ինքնավարութիւն մը պահանջելու : Ասիկա միակ միջոցը կը կարծէր վերջնականապէս կեցնելու ռուս արշաւանքը՝ ստեղծելով ամբարտակ պե — տութիւն մը : Վախերը փարատեցան՝ երբ անգլիական նաւատորմը Պոլսոյ առջեւ ե— րեւցաւ : Թուրքիա ետ կեցաւ յուսահա — տական պարագայի տակ տուած որոշու — մէն : Ս. Ստեֆանոյի մէջ խաղաղութեան դաշնագրի բանակցութեանց ընթացքին մերժեց ռուս պատուիրակներու առաջար— կած յօդուածը ,որ խմբագրուած էր Հա— յերու դիմումով : Դաշնագրին մէջ «վար— չական ինքնավարութիւն » տարազին տեղ դրուեցաւ «բարենորոգումներ եւ բարւոքումներ» ռուս գրաւումի երաշխա— ւորութեամբ :

Պերլինի Վեհաժողովին մէջ Թուրքիա յաջողեցաւ Անգլիոյ օժանդակութեամբ ջնջել տալ ռուս գրաւումի պայմանը : Հայերը Վեհաժողովէն պահանջեցին վարչական ինքնավարութիւն Օսմանեան վեհապետութեան տակ : Պերլինի դաշ — նագրին մէջ, 61րդ յօդուածը կորսնցուց Հայերու կացութեան բարւոքման ամէն յոյս, հետզհետէ ծանրացաւ այդ կացու — թիւնը, վեց պետութիւններ հաւաքական ծանուցագրով խոստացուած բարենորո — գումներու գործադրութիւնը պահանջե — ցին, Դուռը չպատասխանեց : Հալածանք— ները շարունակուեցան, Եւրոպա անտար— բեր մնաց, ճարահատ՝ Սասուն ըմբոստա — ցաւ, Դուռը կոտորածներով պատասխա — նեց : Ֆրանսա, Անգլիա եւ Ռուսիա ներ— կայացուցին յուշագիր մը, մշակեցին բա— րենորոգումներու ծրագիր մը , որուն հետեւանքն եղաւ ընդհանուր կոտորած — ներ : «Սխալ է Համիտի անձնական գոր— ծը նկատել ջարդերը, Օսմանեան կառա — վարութեան բոլոր մարդիկ իրենց բաժինն ունեցան այդ գործին մէջ» : 1896ին յու — սահատութենէ մղուած՝ հայ յեղափոխա— կաններ կազմակերպեցին Օսմ. Դրամա — տան շնորալից ցոյցը, այս անգամ Պոլսոյ մէջ տեղի ունեցաւ մեծ կոտորած մը : Հայ ժողովուրդը հոգեվարքի մէջ էր , երբ Սահմանադրութիւնը հռչակուեցաւ , հաւատաց թէ կրնար այլեւս շունչ առնել :

« Հայերը քաղաքական նպատակներ չէին ունեցած, իրենց միակ ցանկութիւնը ե — ղած է , ինչպէս այսօր, կեանքի, ինչքի եւ պատուի ապահովութիւն, աշխատելու կարելիութիւն , ազգային մշակոյթը պահպանելու իրաւունք : Համիտի ձեռ — քէն երկիրը ազատելու ձգտող Իթթիհա — տականները յարգելու էին այս տարրա — կան իրաւունքները : Հայ Յեղափոխական Դաշնակցութեան հանդէպ հանդիսաւոր յանձնառութիւնը ստանձնած էին 1907 Դեկտեմբերին Փարիզի մէջ : Իրենց հա — մաձայնութեան հիմը Սահմանադրութեան վերահաստատման եւ ուղղամտօրէն գոր— ծադրութիւնն էր : Ատանայի կոտորածը հարստահարութեանց շարունակումը սահմանադրական վարչաձեւի տակ, ցոյց տուին որ կրօնական մոլեռանդութիւնը կը պահէր տակաւին իր ուժը » :

« Այսօր, երբ կը բացուի կրկին Արե — ւելեան Հարցը, Հայկական Հարցը կը դրուի քաղաքակիրթ աշխարհի խղճմը — տանքին առջեւ : Արեւելեան նահանգնե — րուն մէջ Հայերը տնտեսութեամբ, մշա — կոյթով, աշխատելու ընդունակութեամբ ամէնէն կարեւոր ազդութիւնը կը կազ — մեն » :

×

Պատրիարքարանի վիճակագրութեան համաձայն, Հայերու ընդհանուր թիւն է երկու միլիոն հարիւր հազար, որուն 1.080.000ը արեւելեան նահանգներու մէջ : Թուրք կառավարութիւնը կ'ընդունի մի — այն մէկ միլիոն հարիւր հազար, որուն վեց հարիւր հազարը միայն Հայաստանի մէջ : Տարբերութիւնը ակներեւ է :

Կառավարութիւնը 1880էն սկսած վար— չական կազմակերպութիւններով փոքրա — մասնութեան վերածեց հայ բնակչութիւն— ները՝ մահմետական գիւղերը միացնելով հայ գիւղերուն, նուազեցուց կուսակա — լութեանց տարածութիւնները, հայ գիւ— ղերու մէջ հաստատեց Քիւրտեր եւ Չէր— քէզներ, հրատարակեց վիճակագրութիւն մը՝ ցոյց տալու համար թէ Հայերը ան — նշան փոքրամասնութիւն մը կը կազմեն :

Այս վիճակագրութեան համաձայն Հալէ— պի, Ատանայի, Կարինի, Վանի, Պիթլի — սի, Տիարպէքիրի, Սվազի, Խարբերդի կուսակալութեանց բնակչութեան թիւն է 4.629.375, մահմետականներ՝ 3.616.625, Հայեր՝ 726.750, այլ քրիստոնեաներ՝ 283.000 :

Պատրիարքարանի պատրաստած վիճա— կագրութեան համաձայն, 1882ին Հայե — րու թիւն էր 2.660.000, որուն մէկ մի — լիոն 680.000ը վեց նահանգներու մէջ : Նկատի առնելով պետէլը ասկերիէ տուր— քերուն գումարը, ոչ — մահմետականնե — րու վճարած տուրքը զինուորական ծա — ռայութեան փոխարէն, կրնանք հաստա — տապէս ընդունիլ որ 1884ին Հայերու թի— ւը երեք միլիոնէն աւելի էր :

Հայերը կը կազմեն մեծամասնութիւն Թուրքերու եւ Քիւրտերու դիմաց , կա — ռավարութիւնը նկատի կ'առնէ կրօնքը , որ կապ չունի ազգութեան հետ :

« Բնակչութեան մը կարեւորութիւնը կը չափուի ոչ միայն իր թիւով, այլ մա— նաւանդ իր տնտեսական կարողութեամբ եւ իր մշակոյթի աստիճանով : Սոյն կըր— կին տեսակէտներով հայ տարրը կը ներ— կայացնէ վեց վիլայէթներու կեանքին շատ անգին կարեւորութիւն մը» :

Վիճակագրութիւնները ցոյց կուտան Հայերու առեւտրական եւ ճարտարար — ուեստական գործունէութիւնը, վեց վի — լայէթներէն ամէնէն նուազ Հայութիւն ունեցող Սվազի մէջ առեւտուր եւ ճար — տարարուեստ Հայերու ձեռքն են :

« Կրթութիւնը անհամեմատելիօրէն շատ աւելի յառաջացած է Հայերու մէջ քան Թուրքերուն մէջ : Թուրք կառավարու — թեան գանձած կրթական տուրքը կը տը— րամադրուի Թուրք դպրոցներու : Հայ ժողովուրդը կը հոգայ կրթական հաս — տատութեանց ծախսերը : Կառավարու — թիւնը կը մերժէ դպրոցի մը բացումը, ամէն արգելք կը հանէ Հայերու կրթու — թեան, ուսուցիչներուն կ'արգիլէր ուսու— ցումը՝ յայտնելով թէ վկայական չունին: Նոր ռեժիմին տակ հայ դպրոցները բազ— մապատկուեցան, մասնաւորաբար Թուրք Հայաստանի մէջ, ուր պետութիւնը գո— ցառելի թիւով դպրոցներ կը պահէ, իսկ Քիւրտերը ոչ մէկ դպրոց ունին » :

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(2 Շար.)

ՃՈՒԶԵՓՓԷ ՎԵՐՏԻ

« Ես, Սթեֆանօ Բուալեթթի, նորոգե— ցի եւ կաշիով պատեցի այս նուագարա — նին մրճիկները : Ես այս բոլորը ձրի ը — րի, տեսնելով այն մեծ ընդունակութիւ— նը, որ ի յայտ կը բերէ այս նուագարա— նին վրայ նուագել սորվող փոքրիկ Վեր— տին : Այսքանը ինծի համար բաւական է : 1821, Ք. Հ.» :

Երբ իտալացի հասարակ գեղջուկ մը այս մակագրութիւնը կ'արձանագրէր, Վերտի ութ տարեկան էր, գիւղացիի զա— ւակ ,որ կ'ապրէր Աւստրիացիներու իշխա— նութեան տակ հեծող Լոմպարտիայի չոր ու ցամաք գիւղի մը մէջ, չարքաշ կեան— քով :

Այդ օրերուն Իտալիա իր ազգային ան— կախութեան կը ձգտէր եւ մեծ հայրենա— սիրութիւններու ու յեղափոխական փո — թորիկներու երկիր մը նէր : Ու նաեւ՝ ե— րաժշտութեան երկիր մը, օփերայի օր — րան մը, մեծն Ռոսինիի, Պելլինիի եւ Տոնիցեթթիի հայրենիքը : Մինչեւ իսկ ա— մէնէն հասարակ իտալացին կ'երգէր օփե— րայի հատուածներ, զանոնք վերածելով հայրենասիրական երգերու : Բայց մեռած է արդէն հերոսական «Նորմայի»ն հեղի — նակը, իսկ Ռոսինի լուռ էր : Եւ իտալա — կան յեղափոխութեան առաջնորդը՝ Ճ. Մացցինի կը գրէր գիրք մը, որ կը կոչ— ուէր «Երաժշտութեան փիլիսոփայու — թիւնը » : Երկիրը կը սպասէր օփերայի ե— րաժշտութեան իր նոր հերոսին, իտալա — կան յեղափոխութեան երաժշտական ա — ռաջնորդին :

1842 Մարտ 9ին, Սքալայի մէջ արտա— սովոր դէպք մը պատահեցաւ : Կը ներկա— յացուէր սկսնակ երգահանին երրորդ օ— փերան, որ կը կոչուէր « Նապուքքօ », այսինքն Նաբուգոդոնոսոր : Բեմին վրայ հրեայ ժողովուրդը կը պայքարէր բաբե— լոնեան բռնակալին դէմ, իսկ սրահին մէջ նստած իտալացի ժողովուրդը այդ պայ— քարին մէջ իր պայքարը տեսնելով, խե— լայեղ ցնծութեամբ ողջունեց գործը :

« Նապուքքօ » օփերայով ծնաւ «իտա— լական յեղափոխութեան մայեսթրօն», ինչպէս կոչեցին զինքը յետագային : Հա— կառակ որոշ թերութիւններուն, Վերտիի օփերան իր լակոնական պարզութեամբ, խորունկ յուզականութեամբ եւ անկեղ— ծութեամբ, մեղեդիներու ժողովրդա— նութեամբ, երգչախումբի, երգերու միա— ձոյլ ամբողջականութեամբ, նուագա— խումբին զօրաւոր եւ տրամադրական հնչողութեամբ եւ վերջապէս իր բովան— դակութեամբ յեղաշրջեց իտալական օփե— րային արուեստը :

Բայց այս օփերան նախակարապետն էր Վերտիի յետագայ գլուխգործոցներուն : Երիտասարդ երգահանը մէկը միւսին ե— տեւէն գրեց նոր օփերաներ, որոնք նոյն հայրենասիրական ոգեւորութեամբ ող— ջունուեցան ամբողջ իտալացի ժողովուր— դին կողմէ :

Բայց երգահանը չբաւարարուեցաւ : Ա— րովհետեւ կ'ուզէր աւելի լուրջ գործեր արտադրել : Ներկայացնել մարդկային զօրաւոր եւ իրաւ յոյզեր : Այս նպատակով կը փնտռէ մեծ գրագէտներու գործեր : Այդ փնտռտուքին արդիւնքը եղաւ «Էռ— նանի» օփերան, որ իր գեղարուեստական աւելի բարձր մակարդակով համեւրոպա— կան հռչակ բերաւ երգահանին : Յաջորդ նուաճումն էր «Մակպէթ», արդէն իս— կական երաժշտական ողբերգութիւն մը,

ԵՍ ՏԷՐ-ԶՕՐԻ ԴԺՈԽՔԷՆ ՓԱԽԱԾ ԵՄ

Ի՞նչ ընեմ, սպանդանոցէն փախած կեն— դանին անգամ կը ծառանայ, չի հնազան— դիր այլեւս ու կը մերժէ կրկին մտնել սը— պանդանոց :

— Թող զարնեն զիս, մէկ գնդակ բա — ւական է որ վերջ տրուի այս կեանքիս , ալ չեմ կրնար դիմանալ :

Կեանքիս վերջին վայրկեանները կ'ապ — րիմ : Հոգիիս խորէն կը խօսիմ ընտանի — քիս անդամներուն հետ, վերջին բառերս կ'արտասանեմ , մնաք բարով կ'ըսեմ, կը համբուրեմ զիրենք ու կը բաժնուիմ :

Բաժանումի այս վայրկեաններուն յու— զումը պղտորած է աչքերս, իսկ ես այն— քան թաղուած եմ սիրելիներուս յիշա — տակներուն մէջ, որ ոչ քալելս գիտեմ , ոչ ժամանակը գիտեմ, ոչ ալ ո՛ւր գըտ — նուիլս գիտեմ :

Գիտեմ միայն որ շուտով պիտի հաս — նինք Տէր — Զօր՝ եթէ ինքզինքս չնետեմ ճամբէն դուրս : Հոն եմ մեռեր, հոս եմ մեռեր, կ'ըսեմ, ու կուլամ :

— Աստուած՜, Աստուա՛ծ, նէրէ ինծի, կ'ըսեմ :

Յանկարծ ձայն մը լսեցի ներսէս .

— Մի՛ քնանար, աչքդ բաց, շուրջդ նայէ :

Քունէն ընդոստ արթնցողի մը պէս՝ խելքս գլուխս կանչեցի, սկսայ դիտել շուրջս : Տեսայ թէ ժանտարմաները չեղեր են բուն ճամբէն, ճամբան կարճցնելու համար արահետ մը ընտրեր են, եզերք— ները մացառուտ :

Առջեւի պահակը գլուխը առած կ'եր — թայ՝ խումբին առջեւէն : Ետեւն անգամ չի նայիր : Արդէն խլեակներ դարձած ենք, իրենց միտքէն անգամ չեն անցըներ թէ կը փախչինք : Փախէք ըսեն՝ փախչե— լու ի վիճակի պիտի չկարծէին մեզ :

Ետեւս նայեցայ : Միւս երկու ժանտար— մաները եւս, ձիերէն իջնելով, ջուր կը թափէին մացառի մը ետեւ : Իսկ մենք ա — նօթի, յոգնած , դժուարաւ կը քալենք , մնացեր ենք առջեւէն գացող ժանտարմա— յին եւ ետեւէն եկող ժանտարմաներուն միջեւ, բաւական հեռաւորութեամբ մը բաժնուած :

— Ահա պատեհութիւնը , ըսի :

Մեծ ապահովութիւն չէր ներկայացըր — ներ : Բայց կ'արժէր փորձ մը ընել : Եթէ ետեւի ժանտարմաները տեսնէին փա — խուստս, միթէ պատրաստ չէի՞ գըն— դակին : Հինգ վայրկեան առաջ, հինգ վայրկեան ետքը,— ահա կը մօտենանք Տէր — Զօրի սպանդանոցին, քաջութի՛ւն , ըսի եւ ընկերներէս բաժնուեցայ : Քանի մը քայլ ճամբէն դուրս ելայ, աջ կողմը : Ջուր թափելու ձեւով կանգնեցայ :

Ընկերներս այդ վայրկեանին միտքէ չէին կրնար անցընել թէ փախուստի փորձ մը կը կատարեմ : Անանկ վիճակի մը հա— սած էինք, որ քալելու կարողութիւն մը— նացած չէր մեր վրայ :

Ընկերներս ետեւ անգամ չնայեցան : Իսկ ես կը շարունակեմ մնալ ջուր թափե— լու ձեւով՝ ճամբուն մէկ կողմը : Խումբը հեռացաւ 50 — 60 մեթրի չափ :

Անմիջապէս պառկեցայ երեսն ի վար ճամբէն 5 — 6 մեթր դուրս : Մացառուտ տեղ մըն էր, բայց շատ կարճ էր բուսա — կանութիւնը : Ժանտարմաները ձիերով է— ին, անցած առեն պիտի տեսնէին զիս :

— Հո՞գս , ըսի :

Կամաց մը վերցուցի գլուխս : Ընկեր — ներս բաւական հեռացած էին, կը քալէին գլխահակ, առանց նայելու իրենց շուրջը : Քիչ ետք լսեցի ձիերուն ոտքի դոփիւ — նը : Ետեւ մնացած ժանտարմաներն էին որ կը հասնէին, արագ արագ կը մօտենա— յին : Անցան մօտիկէս : Չտեսան զիս , հաւանաբար ուշադրութիւն չըրին՝ ուշա— ցած ըլլալով : Անոնց աչքը թերեւս ուղ — ղուած էր խումբին, որ բաւական յառա — ջացած էր :

— Աստուծոյ մատը կայ, ըսի միտքէս :

Անգամ մը եւս բարձրացուցի գլուխս : Դեռ պահակները հասած չէին ընկերնե— րուս :

Երբ հասնէին, պիտի հասկնային թէ մէկ հոգի պակաս է : Եւ անմիջապէս վերադառնալով՝ պիտի փնտռէին զիս :

Առանց ժամանակ կորսնցնելու, ելայ եւ ա— սողալով ճամբէն դուրս՝ հեռացայ եւ մօ— տակայ ժեռուտ բլուրի մը վրայ բարձրա— նալով՝ երկու խոշոր քարերու միջեւ բացուած խոռոչէ մը ներս մտայ : Նեղ էր ճեղքը, որքան ալ շատ նիհարցած էր զիս Աստուած՝ այսուհանդերձ դժ— ուար խրեցի մէկի մարմինս քարերու ճեղքէն ներս : Կրցածիս չափ իջայ բան մը չըն ի վար : Տեսայ թէ կպչուն բան մը կայ ձեռքիս վրայ :

Ետքէն հասկցայ թէ արիւն է, քարե— րուն քսուելով՝ վիրաւորուեր եմ, բայց ցաւ չեմ զգար : Ականջս վեր առնած՝ ձայնի կը սպասեմ :

Լռութի՛ւն, լռութի՛ւն :

Սպասեցի որ մութը իջնէ, գիշերը [illegible]— նի, յետոյ գիշերուան մէջ քալեցի մի— նակ, քալեցի , քալեցի :

ՎԵՐՋ ՅՈՒՇԵՐՈՒՍ ԱՅՍ ՄԱՍԻՆ

ՍՏԵՓԱՆ ՄԻՍՔՃԵԱՆ

(23 եւ վերջ)

«ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ»

Շաբաթ, Յունիս 12ին, Մշակոյթի Տան մէջ տեղի ունեցաւ դասախօսութիւն մը, կազմակերպութեամբ Համազգայինի Փարիզի մասնաճիւղին :

Տիկին Տ. Սէրէնկիւլեան հանդամանօք երկար եւ կարելի մանրամասնութիւններով ներկայացուց Ամերիկայի հայ գաղութը իր ազգային, ընկերային, անհատական երեսներով :

Գաղութներու այդ խառնարանին մէջ, այսօր, երեք հարիւր հազար հոգի ունի գաղութ մը ունինք, որ տարիներու իր անցեալով, նուիրումի եւ զոհարերութեան իր պատրաստակամութեամբ, ինչպէս նաեւ իր միութիւններու, ակումբներու, եկեղեցիներու եւ պարբերաթերթերու լայն ցանցով որ իր հոգեբանական պահանջներով տեղ կը հասնէր Շէյքսփիրի խորութեան :

Արդէն հասունցած վարպետ էր վէր – պին : Եւ տուաւ իր առաջին դասախոսութիւնը՝ «Փիկոլեթթօ» : Ապա՝ Թրովաթոռէցի եւ Թրավիաթաճ : Գրախոսութեանց այդ եռեակը վերտիպ անունը եւ հնչակը տարածեց ամբողջ աշխարհի մէջ : Հան – ճարիկ երգահանը արդէն տեղծած էր իր օփերան, որ իր երաժշտական կուռ կառոյցով, մարդկային նկարագիրներու եւ կիրքերու վառ պատկերացումով եւ, մանաւանդ պարզ, սրտամօտ եւ դեղեցիկ երգայնութեամբ դրաւեց լայն դանդուածներուն սէրը բոլոր երկիրներու մէջ : «Երաժշտութիւնս դէշ կամ լաւ, երբեք պատահականութեան արդիւնք չէ : Ես միշտ կը ձգտիմ որոշակի նկարագիր մը տալ անոր», կ'ըսէր Վերտի :

Սուրբ Ջրանցքին բացման առիթով յօրինեց իր ամէնէն դեղեցիկ օփերաներէն մէկը՝ «Այտան», ուր ան, հանճարի ներ – քին զարմանալի յատակատեսութեամբ մը, մնալով դուս խաւարի իր ստեղծած երաժշտութեան մէջ, դրեթէ չօշափելի ձեւով վերակենդանացուց հին Եգիպտոսի առասպելական աշխարհը : Երկու տարի եռք, խաւարի ականաւոր դրադէտ եւ հայրենասէր Ալեսանդրօ Մանձոնիի մահէն վշտահար, յօրինեց իր ամէնէն ցնցող երկերէն մէկը՝ «Ռեքքիեմ» :

Երկար լռութենէ մը եռք, յօրինեց «Օթելլո»ն, երբ արդէն 74 տարեկան էր :

Այս օփերան վերտիպ ամէնէն մեծ դործն է, որուն համար աշխատեցաւ վեց տարի չարունակ :

Վերտի մինչեւ այսօր կը մնայ ամէնէն աւելի առողջ եւ ամէնէն աւելի ժողովրդական հանճարներէն մէկը : Գուցէ այն պատճառով, որ ան ժողովուրդին մարդն էր մինչեւ ուղն ու ծուծը, խաւարի էր, որ մինչեւ կեանքին վերջը սիրեց իր «անապատն ու երկինքը» :

Կ. ՍՈՒՐԻՆԵԱՆ

պատկառելի տեղ մը կը դրաւէ արտասահմանի մէջ :

Դասախօսուհին նախ ներկայացուց երկերը իր բարքերով եւ կենցաղով, ընկերային եւ անհատական երեսներով, Ամերիկա ապրող Հայը, մանաւանդ, ան որ հոն ծնած է, մեծապէս տպդուած է ամերիկեան բարքերէն եւ մտայնութիւններէն :

Գաղութը անհատական պետնի վրայ բարդաւած է : Աւելին՝ հարուստ է : Ամերիկահայը հասատատած է հարուստ եւ բարդաւած անհատութիւն մը : Գոհ է իր վիճակէն : Կ'ապրի ազատ պայմաններու տակ :

Դժբախտաբար ապազգայնացումը հասած է մեծ չափերու : Ամէն ընտանիքէ ներս գրեթէ կայ օտար հարս մը կամ փեսայ մը : Միջին եւ նոր սերունդներուն անծանօթ է հայերէնը : Ազգային ոգիէ պարպուած Հայերու թիւը մեծ է : Բարեբախտաբար կայ նաեւ մեռնալին միւս կողմը, այսինքն այն դանդուածը, որ վաթսուն տարիներէ ի վեր օրինակելի նախանձախնդրութեամբ մը փարած է ազգային կեանքին : Այդ դանդուածն է, որ ի դին մեծ զոհողութիւնները կը հիմնէ եւ կը պահէ միութիւններ, եկեղեցի – ներ, ակումբներ եւ թերթեր ու ամսա – թերթեր : Միեւնոյն ատեն լայն չափերով կ'օժանդակէ արտասահմանի իր եղբայրներուն Պէյրութէն մինչեւ Իրան, Յու – նաստանէն մինչեւ Ցորդանան :

Դասախօսուհին զոհունակութեամբ մատնանշեց երկու դրական երեւոյթներ : Առաջինը Ցեղակրօն սերունդին (իմա՛ Հայ Երիտասարդ Դաշնակցութիւն) ունեցած հայեցի դրօմն է, նկարագիրը : Երկ – րորդը՝ այն չարժումը, որ ծայր առած է ազգային վարժարաններ հիմնելու ա – ռաջադրութեամբ :

Արդէն իսկ հիմնուած է վարժարան մը՝ 44 աշակերտներով, երկրորդ մը՝ աւելի մեծ, իրականութիւն դառնալու վրայ է :

Ամերիկահայը, բաւ ի մէջ այլոց դա – սախօսուհին, եկեղեցին կը նկատէ ազ – գապահպանման հիմնական ապդակ եւ, այդ համոզումով ալ միշտ կը հիմնէ եկե – ղեցիներ :

Տիկին Տ. Սէրէնկիւլեան խանդավառ – ուած արտայայտուեցաւ Հ. Օ. Մ.ի ա – ռաքելութեան եւ դործունէութեան չուրջ : Հայ կանացի այս մեծ կազմակերպութիւ – նը նախախնամական դեր կատարած է ո՛չ միայն Ամերիկայի, այլեւ գաղթաշխարհի բոլոր կեդրոններուն մէջ :

Մարդասիրական եւ ազդասիրական վեհ նպատակներ ունեցող կազմակերպութիւն մըն է Հայ Օգն. Միութիւնը :

Դասախօսութիւնը ունկնդրուեցաւ մեծ հաճոյքով :

Համազգայինի անունով ընկեր Ս. Յովհաննիսեան եւ օրուան նախագահը՝ ընկ. Կ. Մեհեան չնորհաւորեցին եւ եզրակա – յուցին արտայայտուած միտքերը :

ՆԵՐԿԱՅ ՄԸ

ՄՏԵՐՄԱԿԱՆ ՇԻՐՎԱՆԶԱԴԷՆ

Մի օր մեր դերասաններէն մէկը Շեր – վանդազէին հարցրեց .

— Վարպետ, յիրաւի՞ Ադամեանը մե – ծութիւն էր :

— Ինչ է, կասկածում է՞ս ...

— Ը... դիտէք... ը, այդպէս ասած, ը ...

Շերվանդազէն կարուկ ընդհատեց նը – րան եւ հեղնանքով նկատեց .

— Ասում են ձեղանից ամանք դոնդոան անկիւններում այն միտքն են զարդացը – նում, թէ նա ուռդրած մեծութիւն է ... Ամօթ նրանց ...

Ապա ուժդին չէչտով եւ հատ – հատ .

— Մեր Ադամեանը մի հոյակապ ա – դամանդ էր... բայդ ափսոս որ ապու – յարանը, իր որակով, չէր համապա – տասխանում նրան ...

« Ապուցարան » ասելով, Շերվանզա – զէն ակնարկում էր Ադամեանի օրերի հայ բեմը, հայ թատերական մշակոյթը :

×

Տարիներ առաջ մեր թատրոններից մէ – կը փորձեց Շէյքսփիրից բեմադրել մի ողբերդութիւն : Բեմադրիչը սակայն, ցանկանալով դաղափարական վերամշա – կութեան ենթարկել այն՝ որոշեց կազմա – լուծել նրա կառուցուածքը : Մեծ թատե – րադիրին այլ դործերից ամբողջ տեսա – րաններ եւ պատկերներ փրցնելով՝ միա – դրեց բեմադրուելիք դործի բնադրին : Այդ խառնակոյտ դարձել էր հասարա – կական կրքոտ ասուլիսի առարկայ :

Շերվանզազէն հիւանդութեան պատ – ճառով չկարողացաւ տեսնել ներկայա – ցումը : Բայդ մի անդամ մանրամասն ծա – նօթանալով յիշեալ բեմադրիչին կազմած « դրական նոր ստեղծադործութեան », դայրացած դոչեց .

— Անդլիացի նշանաւոր թատերադիր եւ քննադատ Տրայտէնը Շէյքսփիրի վրայ յարձակուելով ցանկացաւ ոչնչացնել նը – րան, բայդ ուժը չդատեց : Մեծ Վոլթէրը խիստ քննադատեց, ինչպէս ինքն էր ա – սում՝ «Հանճարեղ բարբարոսին», բայդ չկարողացաւ նսեմացնել նրան : Հանճա – րեղ Թոլսթոյը անողոք հարուածներ տե – դաց տիտանին, սակայն չկարողացաւ նը – րան դետին տապալել : Իսկ այդ բեմա – դրիչն անպատման կը տապալի, եթէ դեռ չի տապալել :

Ս. ՄԵԼԻՔՍԷԹԵԱՆ

« Սով. Արուեստ »

ԿԱՐԴԱՑԷՔ ՏԱՐԱԾԵՑԷՔ «ՅԱՌԱՋ»Ը

ՕՐԻՆԱԿԵԼԻ ԱՇԽԱՏԱՆՔ

Փարիզի հայաչատ արուարձաններէն Իսիի մէջ տարիներէ ի վեր կը դործէ Կապոյտ Խաչի Երիմեան վարժարանը :

Ներկայիս կայ սեբունդ մը, որ իր մայրենի լեզուն սորված է այդ վարժա – րանին մէջ :

Դպրոցին պիւտճէն կը դոցուի տարե – կան ձեռնարկով մը եւ պանապան նուիրա – տուութիւններով :

Այս տարուան ձեռնարկը տեղի ունեցաւ անցեալ երեքշաբթի : Ներկայացուեցաւ դասէյա մը՝ «Անուշ փորձանք»ը, բեմա – դրութեամբ դերասան Անտոնեանի :

Ցաչող խաղարկութիւնը դոհ ձդեց ներկաները :

Ուրախալի է դիտել տալ, որ Կապոյտ Խաչի տեղւոյն վարչութեան անդամակ – ցած են երիտասարդ ուժեր, որոնք կը խոստանան չարունակել իրենց մայրե – րան դժուարին դործը :

ՏԻԳՐԱՆՈՒՀԻ ՅՈՎՍԷՓԵԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ

ԱՒ. ԻՍԱՀԱԿԵԱՆԻ ՅԻՇԱՏԱԿԻՆ

Յունիս 12ին Երեւանի մէջ բացումը կատարուեցաւ Աւ. Իսահակեանի արձանին : Այս առթիւ խօսեցան դրադէտ – ներ եւ պետական դէմքեր : Բանաստեղծ Գեղամ Սարեան յայտարարեց ի մէջ այ – լոց . «Միայն կրանիտից չէ կերտուած այս արձանը : Այն ստեղծադործուած է մեր ամբողջ ժողովրդի աւիւնով ու ե – ռանդով, նրա սիրոյ եւ երախտադիտու – թեան ջերմ դդացմունքներով, նրա ջերմ սրտի բաբախումներով » :

ՆՈՐԵՐՈՒ ՅԱՋՈՂՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Քոլոմպէն Վարուժան Գէորգեան յաջո – ղութեամբ աւարտած է բժշկական հա – մալսարանը :

ՍՏԱՑԱՆՔ

ԲԱՆԱՍՏԵՂԾՈՒԹԻՒՆՆԵՐ եւ պատ – մուածքներ (հատընտիր), դրեց Զօրայր Մխրզեան, (Նոր էջ թիւ 14), Թեհ – րան, 1965 :

ԿԵՐԻ ** ԱՍՏՂԵՐԸ

— Չեմ գիտեր թէ արդեօք ուրիշներու առջեւ կրնա՞մ ըսել ով ըլլալս ,— բաւ եւս յողնած ձայնով : — Ոչ թէ Տիկին Պալոկին վրայ կը կասկածիմ , այլ չեմ գիտեր թէ դուք , տիար բեբդակալ , պիտի ուղե՞ք որ անունս գիտցուի :

Տոպօյի նշանին վրայ դինակիրը դուրս ելաւ, տիկին Պալոկն ալ :

Եւս սկսաւ .

— Ես Գրիգոր Պոնեմխասյի կինն եմ. — ու աչքերէն արցունք սկսաւ հոսիլ :

Տոպօյի ձեռքէն դանակը ինկաւ : Եւս մտահոգ նայուածքով չարունակ կեց .

— Գիտեմ թէ նման տեղեր ու պարա – դաներու մէջ լաւ է որ կիները ներկայ չըլլան: Բայց հաւատացէք, տիար բեր – դակալ, ոչ թէ ձեզի բեռ ըլլալու համար եկած եմ, եւ ոչ ալ ամուսինս լացերուս համար :

— Շնորհակալ եմ : Ես ալ փոխադարձ կը խոստանամ ամէն միջոց բանեցնել որ – պան դոնելու համար : Ինդրեմ հմայեակը ինծի տուէք :

Եւան յանձնեց :

Տոպօ սաղաւարտը անցուց ու ձեռնոց – ները քաշելէ առաջ ձեռք երկարեց տիկ – նոջ :

— Ներողամիտ եղէք եթէ այսքան բիրտ կը դառնամ ձեզի հանդէպ : Բայց ներ – կայիս ուրիչ կերպ չի կրնար ըլլալ : Կնո – ջոս սենեակը եւ ապրանքները ձերը նկա – տեցէք :

— Դեռ բան մըն ալ, տիար հրամանա – տար. Տիկին Պալոկին ի՞նչ ըսեմ :

— Ըսէք ինչ որ կ'ուղէք, կը բաւէ որ Գրիգոր չիմանայ :

— Պիտի չիմանայ :

Տոպօ բարեւեց դինքը ու դռնէն ելլելով ձին ուղեց :

×

Երեկոյեան հով մը ելաւ ու մարդն ու մոխիրը մաքրեց բերդէն: Պաշարումէն ի վեր մարդ չէր աւլեր հոն, ամէն կողմը աղտոտութիւն ու դիակի հոտ բոնած էր . իսկ բերդէն դուրս ...

Տոպօ պայթումին պատճառած վիա – տակին քով կանչել տուաւ օրմնադիրներն ու դիւղացիները :

ԿԵՋԱ ԿԱՐՏՈՆԻ

(Շար.)

ՀԱՅ ՄՇԱԿՈՅԹԻ ՏԱՆ

Այրի Տիկին Սիրանոյշ Թուֆանեան, Տէր եւ Տիկին Նիկողոս Նիկողոսեան, Տէր եւ Տիկին Օննիկ Թուֆանեան, Տէր եւ Տիկին Գէորգ Թուֆանեան 20ական ֆ. կը նուիրեն՝ փոխան ծաղկեպսակի, Մշակոյթի Տան նորոգ հանգուցեալ իրենց տալին եւ քեռկնոջ

Զարմինէ Մանիկեանի

(ծնեալ Ժամկոչեան)

Կրբնապլը

մահուան տխուր առթիւ:

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆԻ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ

Ընկեր Հայկ Սարգսեանի Հայաստան այցելութեան առթիւ քաշած գունաւոր լուսանկարներու ցուցադրութիւն:

Տեղի կ'ունենայ 2 Յուլիս ուրբաթ գիշեր ժամը 9ին Մշակոյթի Տան Շ. Միսաքեան սրահին մէջ:

Կը ցուցադրուի նաեւ Ապրիլեան Յիսնամեայ Եղեռնին առթիւ Հայաստանի օփերային մէջ տեղի ունեցած ոգեկոչումը:

Մուտքը ազատ է:

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Յուլիս 4ին, Խրիմեան սրահը:
Մանրամասնութիւնները յետագային:

ԼԻՈՆԻ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Այս կիրակի, Հայ Ազգ. Միութիւնը, հանդիսաւոր շուքով պիտի նշէ Հայ Առաքելական Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ օծման երկրորդ տարեդարձի յիշատակը:

Օրուան արարողութեանց կը նախագահէ եւ պատարագ կը մատուցանէ, Արեւմտեան Եւրոպայի Կաթողիկոսական Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿԵԱՆ:

(Պատարագը պիտի երգէ տեղւոյն Կոմիտաս երկսեռ երգչախումբը):

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8ին: Պատարագ ժամը 10ին: Հոգեհանգիստ ժամը 12ին:

Յաւարտ պատարագի ճաշ: Մանրամասնութեանց համար դիմել Ազգ. Տան գրասենեակը հեռաձայն՝ 60-47-18:

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Կապոյտ Խաչի Մարսէյլ քաղաքի վարչութիւնը շնորհակալութեամբ ստացած է Տիկին Պայծառ Կարապետեանէ (Ամերիկա), 50 ֆրանք, Տիկին Հայրապետեանէ ողբացեալ Տիկին Վարդերեսեանի յիշատակին:

×

Ֆ. Կապոյտ Խաչի միջմասնաճիւղային դիւանը շնորհակալութեամբ ստացած է, ի նպաստ Կապոյտ Խաչի կայանի տասնամեակին, Տիկին Վառնաճեանէ 100 ֆր. Տիկին Թէրզիպաշեանէ 50, Տիկին Պէզիրճեանէ 20, Պ. Նազար Նազարեանէ (Գերմանիա) 100 ֆրանք:

ՆՈՒԷՐ

Տէր եւ Տիկին Պետրոս Զալուքեան 20 ֆրանք կը նուիրեն «Համազգային»ի իրենց կնքահօր՝ ընկ. Մկրտիչ Պարսամեանի մահուան առթիւ, փոխան ծաղկեպսակի:

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ
ՕԴԱՓՈԽՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Հ. Կար. Խաչի Օդափ. կայանը կը բացուի Յուլիս երեքին, Շաբաթ օր: Մանուկներու Ա. խումբը կը մեկնի նոյն օրը, ժամը 16ին, Րընօ Օրօքարերու *կայանէն,* Փորթ Մայօ:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ԼԻՈՆ.— «Հերոսներու Օր»ը, նախաձեռնութեամբ «Վարանդեան» կոմիտէի, կիրակի 25 Յուլիս: Դաշտահանդէս: Մանրամասնութիւնները յետագային:

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի արձանագրութիւնները սկսած են: Անոնք անոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկները ղնել վարժարան այժմէն իսկ պէտք է դիմեն ընեն հաստատութեան տնօրէնութեան, 1 Պուլվ. տիւ Նօռ, լը Րէնսի, *(Սէն է Ուազ), հեռ.* 927-01-72:

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Կապ. Խաչի Իսիի մասնաճիւղին համագումարին առթիւ եղած են հետեւեալ նուէրները, զորս մասնաճիւղը շնորհակալութեամբ ստացած է.— 50 ֆր. Տիկին Շաքէ Պետրոսեանէ, ինչպէս նաեւ 10 ֆր. Տէր եւ Տիկ. Զ. Զատիկեանէ:

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՅՈՑ
ԹԵՄԻ ԱԶԳ. ԵՐԵՍՓՈԽԱՆԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Տեղի կ'ունենան կիրակի, Յուլիս 4ին:

ԸՆՏՐՈՂԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

21-6-965

(ԿՆԻՔ)

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1965 – 66 *ուսումնական տարեշրջանի արձանագրութիւններու համար դիմել վարժարանի Տեսչութեան*

1966 – 1967

Ուսումնական տարեշրջանին, կանոնաւորապէս պիտի բացուին

ԱՒԱՐՏԱԿԱՆ ԴԱՍԱՐԱՆՆԵՐ

CLASSE TERMINALE,
SCIENCES EXPERIMENTALES,
MATHEMATIQUES ELEMENTAIRES

ճիւղերով

Հասցէ.—
26, Rue Troyon
SEVRES (S. et O.)
Tél.: 027-18-28

Կ'ՈՒԶՈՒԻ՝

Պարսկաստանի համար 40 տարեկանէն վար, ամուրի այր մը որ առեւտրական լաւ պատրաստութիւն ունենայ, պատասխանատու տնօրէնութեան պաշտօնի մը համար:

Քուրիքուլում վիթէն *դրկել հետեւեալ հասցէին.—*

COMORIENT
65, Rue Montagne
Aux Herbes Potagères
BRUXELLES

ՏԱՐԵԿԱՆ ԱՅՑԵԼՈՒԹԻՒՆ
ԼՈՒՐՏ եւ ՍՊԱՆԻԱ

Մեկնում՝ Օգոստոս 2ին
Վերադարձ՝ 29ին

Արձանագրութեան համար դիմել՝ հետեւեալ հասցէներուն՝

Պ. ԱՐՍԷՆ ՄԱՆԿԵԱՆ
40, Rue Dunkerque, PARIS (9e)

Յ. ՊԱՍՄԱՃԵԱՆ
128, Rue de Flandre, PARIS (19e)
chez M. Reval — (Métro Crimée)
(Մուտքին դիմացի դուռը)

Հ. ԱԹԱՆԱՍ ՎՐԴ. ՔԷՍԷՃԵԱՆ
69, Avenue Henri-Barbusse
ARNOUVILLE-LES-GONESSE (S. et O.)
Tél.: 15-56 Gonesse

ԿԱՐԵՒՈՐ՝

Ֆրանսահպատակները բաւ է ունենան իրենց նորոգուած անցագիրը իսկ գաղթականները (Նանսէնեան), *նորոգուած անցագիր սպանական* վիզայով:

Տեղերը սահմանափակ ըլլալով կը խնդրուի այժմէն տեղեկանալ եւ արձանագրուիլ:

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
33, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՍՑԷԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Կը յիշեցնենք մեր բաժանորդներուն թէ հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է անպայման ղրկել հին *հասցէն եւ՝ 3 ֆր., վերջնական փոփոխութեան պարագային եւ 5 ֆրանք առժամեայ կամ արձակուրդի փոփոխութեան պարագային:*

Վերոյիշեալ պայմանները չլրացնող դիմումները նկատի չեն առնուիր:

Շնորհակալութեամբ
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ԿԱՐԴԱՑԷ՛Ք

CONTES ET LEGENDES ARMENIENS

Ֆրանսերէնով պատրաստուած՝
Շ. Տէր-Մելքոնեանի կողմէ

Գունաւոր կողք, մաքուր տպագրութիւն, պատկերազարդ:

Գին՝ 5 ֆրանք
Առաքման ծախքերով 6.50

Ստանալու համար դիմել Հ. Սամուէլեան գրատունը, եւ կամ՝

Mme C. DER-MELKONIAN
11, Rue Gabriel Péri
CHATILLON s/BAGNEUX (Seine
C. C. P. PARIS 19668-59

Կարելի է նաեւ անձամբ դիմել Յառաջի խմբագրութեան:

Հ. Յ. Դ.

ՏԷՍԻՆ.— Հ. Յ. Դ. Տէսինի կոմիտէի ընդհ. ժողովը Ուրբաթ (2 Յուլիս), ժամը 20.30ին: Կարեւոր օրակարգ: Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշտ է: Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ:

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կոմիտէն, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, այս ուրբաթ իրիկուան ժամը 20,30ին, սովորական հաւաքատեղին: Կարեւոր օրակարգ, պարտաւորիչ ներկայութիւն:

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՎԱԼԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Յուլիս 18ին: Անձրեւելու պարագային Յուլիս 25ին, սովորական վայրը: Մանրամասնութիւնները յետագային:

×

ՀԵՐՈՍՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Շաւիլի անտառին մէջ Յուլիս 25ին:

×

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Հերոսներու օրը կը տօնուի Խանասորի արշաւանքին 68րդ տարեդարձին առթիւ: Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Տէսինի կոմիտէին եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Դրօ խումբին: 25 Յուլիսի Կիրակի ամբողջ օրը, Քաֆէ Մարկի *հսեւի դեղատեսիլ պուրակին մէջ, Լա Ռիվ գետակի ափին:*

Մանրամասնութիւնները շուտով:

ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ
ԱԶԳԱՅԻՆ ՈՒԽՏԱԳՆԱՑՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԼՈՒՐՏ

Բարձր հովանաւորութեամբ ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԳՐԻԳՈՐ – ՊԵՏՐՈՍ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆԻ

Նախագահութեամբ ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻԻ

ՕԳՈՍՏՈՍ 2 – 7

Արձանագրութեանց եւ պայմաններուն համար դիմել Իւրաքանչիւր քաղաքին — Փարիզ, Առնուվիլ, Մէզոն, Լիոն, Վիէն, Սէն – Շամոն, Վալանս, Մարսէյլ Հայ Կաթողիկէ ժողովրդապետ վարդապետներուն:

Արձանագրութեան վերջին պայմանաժամն է Յուլիս 1:

21 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ

ՀԱՅԱՍՏԱՆ ԵՒ ՄՈՍԿՈՒԱ
— ԱՅՑԵԼԵՑԷՔ —

4 ՕՐ ՄՈՍԿՈՒԱ

AEROFLOT SUR TU 114 A REACTEUR

ՓԱՐԻԶ – ՄՈՍԿՈՒԱ – ԵՐԵՒԱՆ ՎԵՑ ԺԱՄԷՆ ԵՒ ՎԵՐԱԴԱՐՁ

Մասնաւոր վարձուած օդանաւով

Ճամբորդութիւնը կազմակերպուած է Հ.Մ.Ը.Մ.ի, Պր. ԼԵՒՈՆ ԱՆՏՈՆԵԱՆԻ եւ ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԼՈՅՏ ԸՆԿ. կողմէ աջակցութեամբ Աէռոֆլոթի *Թիւ* 114 *օդանաւին*

Մեկնում Յուլիս 30ին վերադարձ Օգոստոս 23ին

ՈՒՇԱԴՐՈՒԹԻՒՆ

ՄԻԱԿ ՄԵՐ ԽՈՒՄԲՆ Է ՈՐ ՁԵԶ ԿԸ ՎՍՏԱՀԵՑՆԷ

21 ՕՐ ԵՐԵՒԱՆ

Արձանագրուեցէք այժմէն: Նուազագոյն ծախքով եւ ընկերական հաճելի ու հանգստաւէտ Հայրենիք այցելութեան մը մէկ ապահով եւ վստահելի միջոցը:

Օդային ճամբորդութիւն, պանդոկ, ճաշ, պտոյտ եւ այցելութիւն

ՄԷԿ ԳԻՆ 2650 ՖՐ. ՄԱՐԴ ԳԼՈՒԽ

Ամէն տեղեկութեանց համար անցագիր, սօֆ-քոնտիւի, վիզա եւայլն, դիմել կազմակերպիչներուն

Mr. ANDONIAN LEON, 17, Ave. des Acacias, CLAMART (Seine) — Tél. 642-58-39

Մարսէյլի շրջանին համար դիմել

Mr. ALEXANIAN, 18 Rue d'Aix, MARSEILLE 1er — Téléphone: 20-63-45

ՅԱՌԱՋ

ՕՐԱԹԵՐԹ

Հիմնադիր՝ ՇԱՒԱՐՇ ՄԻՍԱՔԵԱՆ

LE PREMIER QUOTIDIEN ARMENIEN EN EUROPE

HARATCH

Directrice : ARPIK MISSAKIAN

RÉDACTION - ADMINISTRATION : 32, RUE DE TRÉVISE - PARIS (9e)

Fondé en 1925 — Tél. : PROvence 86-60

R. C. Seine 57 A 2731 — C.C.P. Paris 15069-82

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

Ֆրանսա՝ Տար. 60 Ֆ. — Վեցամսեայ՝ 35 Ֆ.

Արտասահման՝ Տար. 80 ֆր. — Հատը 0.30 Ֆ.

ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ 30 ՅՈՒՆԻՍ

MERCREDI 30 JUIN 1965

LE NUMÉRO : 0,30 FR.

41ՐԴ ՏԱՐԻ — Թիւ 10344

Fondateur : SCHAVARCH MISSAKIAN

41e ANNÉE — No 10.344

ՕՐՈՒԱՆ ԴԷՊՔԵՐԸ

ԱՓՐԻԿԵԱՆ ՀՈՂԵՐ

—o—

ՊՈՒՄԵՏԻԷՆԻ ԾՐԱԳԻՐԸ

—o—

Գահիրէի մէջ, Նասրի հետ տեսակցութիւն ունեցած են Փաքիստանի նախագահ, Շու Էն Լայ եւ Սուքարնօ: Այս տեսակցութենէն անմիջապէս յետոյ, Այուպ Խան Քարաչի վերադարձած է, մինչ միւս երեք ղեկավարները նոր հանդիպում մը պիտի ունենային յաջորդ օրը: Թէեւ Շու Էն Լայի համար ափրօ-ասիական ժողովին յետաձգումը ձախողութիւն մը կը նկատուի, բայց «Նոր Չինաստան» մամուլի գործակալութիւնը հաղորդագրութիւն մը հրապարակած է ուր կը յայտնէ թէ այդ յետաձգումը դրական գործ մըն է եւ կը նշանակէ աշխարհակալներու եւ յետադիմականներու պարտութիւնը:

Մինչ կը կարծուէր թէ այս յետաձգման մէջ, մաս ունի Նասր, իր յանկարծակի յեղաշրջումով, կը թուի թէ իրականին մէջ բուն դեր խաղացողը եղած է Փաքիստանի Արտաքին նախարարը, որ Ալժէ հասած էր Շաբաթ օր: Սպառնալիքէն համագումարն անցնելով, արտաքին նախարարը յաջողած է համոզել Ալժերիոյ արտաքին նախարարը: Փաքիստան, ըլլալով հանդերձ Համապետականութեան անդամ, յարմարագոյն երկիրն է իրաւարարի դեր խաղալու համար:

Ալժէի մէջ, Երկուշաբթի իրիկուն տեղի ունեցած է fասրոլներու կարգ «նուագահանդէս» մը ինչպէս կը նախատեսուէր: «Ուկթան»ն (Ալժերացի Աշխատաւորներու Ընդհ. Միութիւն) ղեկոյց մը հրապարակած է ուր իր համաձայնութիւնը տալով հանդերձ Պէն Պելլայի հեռացման համար, որուն վերապահութիւն ցոյց կուտայ նոր խմբակցութեան նկատմամբ: Բաւական լուրջ վերապահութիւն մը կը յայտնուի նաեւ բանակին հանդէպ: Այս ան որուն վարկ մը կուտայ այն պրոյցներուն ըստ որոնց Ուկթան կը պատրաստուի ընդհանուր գործադուլի հրահանգ տալ, Ալժերիոյ մեծ քաղաքներուն մէջ:

Տակաւին յայտնի չէ նաեւ թէ ո՞վ են Յեղափոխութեան Խորհուրդին անդամները: Կը թուի թէ Պումետիէնի եւ իր անմիջական գործակիցներուն գլխաւոր նպատակն է նախական ձեւի վարչակարգ մը ստեղծել: Յեղափոխութեան Խորհուրդին գլխաւոր դժուարութիւնները միջազգային գետնի վրայ են: Ֆրանսական յայտարարութիւնները չմեղմած են եւ Պումետիէն կը պնդէ կրկին թէ պետական հարուած տեղի չէ ունեցած Ալժէի մէջ, այլ պարզապէս կուսակցութեան հաւաքական ղեկավարութիւնը հեռացուցած է քաղաքագէտ մը, որ երկիրը անհնութեան կ'առաջնորդէր: Ալժերացիք չեն հաւնիր «յեղափոխական» կարգ մը երկիրներու բռնած դիրքը: Կասկած են նման անհասկացողութեան մը առջեւ եւ իրենց «սխրիմ թշնամիները զարմած են «Մոբուտուները», Փարիզի Խմանիթէն եւ Համի Ունիթան:

X Նասր նոր դեր մը գրկած է Պումետիէնի Պէն Պելլայի մասին: Եգիպտական իշխանութիւնները միշտ մտահոգ են անոր մասին, հակառակ ալժերական իշխանութեանց տուած ապահովութեանց: Կը թուի թէ մտեջալ Ամէր, երբ Ալժէ էր, փորձած է Պէն Պելլան տեսնել, առանց յաջողելու:

X Խմանիթէի Ալժէի թղթակիցը հրաւէր ստացած է հեռանալու երկրէն: Փարիզի համայնավար պաշտօնաթերթը կը չնչէ կրկին թէ Պումետիէն բոլորովին կղզիացած է ներքին թէ արտաքին ճակատներու վրայ:

ՎԱԶԳԷՆ ԿԱԹՈՂԻԿՈՍ

ՊՈՒԼԿԱՐԻՈՅ ԵՒ ՌՈՒՄԱՆԻՈՅ ՄԷՋ

—o—

Ամենայն Հայոց Կաթողիկոսը Յունիս 12ին Պլովտիւ այցելեց, ընկերակցութեամբ Ադրբէյջանի եւ Պուլկարիոյ առաջնորդներուն, ինչպէս նաեւ Թրնովոյի մետրոպոլիտ Ստեֆանի, Պուլկարիոյ Հայ գաղութի թեմական խորհուրդի անդամներուն:

Պլովտիւի մէջ կաթողիկոսը ընդունուեցաւ Պուլկարիոյ Կիրիլ պատրիարքին, հոգեւորական եւ աշխարհական դէմքերու եւ խուռն բազմութեան մը կողմէ: Վազգէն Հայրապետ պատարագեց եւ քարոզեց Հայոց եկեղեցիին մէջ, որմէ ետք բազում մը կատարեց Մեծ Եղեռնի զոհերու յիշատակին կառուցուած յուշարձանին, Հայոց գերեզմանատան մէջ:

Յունիս 17ին, Ռումէն օրթոտոքս եկեղեցիի պատրիարք Եուսթինեանի հրաւէրով Պուքրէշ ժամանած է Ամենայն Հայոց կաթողիկոսը:

Օդակայանին մէջ կաթողիկոսը դիմաւորուած է Եուսթինեան պատրիարքին, ռումէն եւ հայկ. եկեղեցիներու հոգեւոր ներկայացուցիչներուն եւ աստուածաբանութեան փրոֆէսորներու կողմէ:

Օդակայանէն, հիւրերը ուղղուած են Ռումէն պատրիարքարանի Մայր եկեղեցին, ուր տեղի ունեցած է ընդունելութեան հանդիսաւոր արարողութիւն:

Այս առթիւ խօսք առած են Վազգէն կաթողիկոս ու Պատրիարքը:

ՔԱՆԻ ՄԸ ՏՈՂՈՎ

ՓԵՇԱՅԷՆ կը հաղորդեն որ Քասսըր, հրաժարած է եւ երկրին նոր վարչապետն է՝ Կուլիտ Քայլայը: Ոմանց համար ըր նորհաղորդում մըն է բայց Քասսըր կը մնայ կուսակցութեան ընդհ. քարտուղարը:

ՓԱՐԻԶ ժամանած է Թանզանիոյ նախագահը՝ Նիէրէր, որ ընդունուած է նախագահ տը Կոլի կողմէ: Նիէրէր ոչ մարքսիստ ընկերվարական մըն է, կաթոլիկէ է եւ 44 տարեկան: Թանզանիան կազմուած է 1964ին Թանկանիքայի եւ Զանզիպարի միացումով: Տարածութիւնըն է մէկ միլիոն քառակուսի քիլոմեթր, տասը միլիոն բնակիչ ունի որու մեծ մասը Պանթու ցեղին կը պատկանի:

ԱԻՍՏՐԻՈՅ վարչապետը կը յաջորդէ Նիէրէրի իբրեւ պաշտօնական հիւր Ֆրանսայի: Տոքթ. Քլաուս Փարիզ պիտի մնայ մինչեւ Յուլիս 3:

ԹՈՒՆՈՒԶԻ Ներքին նախարարը յանկարծամահ եղած է առջի օր, չաքարախտի հետեւանքով: Կարեւոր կորուստ մը կը նկատուի Պուրկիպայի համար որ Ներքին դժուարութիւններ ունի արդէն:

ԱՆԳԼԻԱՅԷՆ կը հաղորդեն որ վարչապետ Ուիլսըն պաշտօնական այցելութիւն մը պիտի կատարէ Խորհ. Միութիւն Օգոստոս 9ին:

ՀՈԼԱՆՏԱՅԻ թագուհին պաշտօնապէս յայտարարած է իր անդրանիկ աղջկան՝ գահաժառանգ իշխանուհի Պէաթրիքսի նշանախօսութիւնը գերման դիւանագէտի մը հետ, հակառակ այն բուռն ընդդիմութեան որ կը տիրէր շաբաթներէ ի վեր հանրային կարծիքին մէջ, տրուած ըլլալով որ փեսացուն կը մեղադրուէր իր գործունէութեան համար պատերազմի ընթացքին: Քլաուս Ֆոն Ամսպերկ բանակին մէջ ծառայած է: Ամուսնութիւնը նախատեսուած է Դեկտեմբերին:

ԱՄԵՐԻԿԱ դիւանագիտական նոր փաստաթուղթեր կը հրատարակէ: 1944 Մայիս 31ին, Ռուզվէլթ կը գրէր Չըրչիլի — «Եթէ տը Կոլ Ուաշինկթըն գալ եւ ուզէ զիս տեսնել, սիրով կ'ընդունիմ: Բայց ես չեմ կրնար զինքը հրաւիրել, միայն կոմիտէի մը նախագահն է, ոչ պետութեան մը կամ կառավարութեան մը»:

Օրէ Օրին

Ո՞Վ ՊԷՏՔ Է ԽՕՍԻ ՃԱՌԸ

—o—

Պզտիկ ժողովուրդներու fաղաfականդատը միջազգային օրակարգի նիւթ դարձած կ'ըլլայ միայն այն ատեն, երբ անոր մասին մտածեն ու արտայայտուին մեծ պետութեանց պաշտօնի վրայ գտնուող դէմfերը: Կառավարութիւնները:

Ծերակուտականներու, լորտերու, երեսփոխաններու, մտաւորականներու, մարդասէրներու կամ Աղfատախնամ ընկերութեանց ներկայացուցիչներու սրտցաւ խօսfերը, հանդիսաւոր օրերու, որեւէ բան չեն նշանակեր եւ որեւէ իրաւունf չեն տար խնդրոյ առարկայ «պզտիկ»ին որ ցնծագին կանչեր արձակէ:

Մեծ ազգերու fաղաfականութիւնը վարողները ո՛չ անոնց ծերակուտականներն ու երեսփոխաններն են, ո՛չ ալ անոնց մտաւորականները, որոնf միջազգային անցուդարձին ներfին ծալfերուն ծանօթ չեն:

Չափազանցութեան չվերագրէf այս տեսութիւնը: Անգլիոյ — կամ Ֆրանսայի — նման մեծազօր երկրի մը ընտրական այսինչ շրջանէն մայրաfաղաf ղրկուած «գաւառացի» երեսփոխա՞նը ով է, վերջապէս, որ տեղեակ ըլլայ կառավարութեան գաղտնիfներուն:

Ծերակոյտներու եւ խորհրդարաններու հարիւրաւոր անդամներէն միայն fանի մը տասնեակ «հատընտիր»ներ աւելի բան գիտեն այդ գաղտնիfներուն մասին, fան իրենց պաշտօնակիցները:

Ըսել կ'ուզեմ որ մեծ պետութեանց fաղաfականութիւնը վարողը օրուան դահլիճն է, որուն կռնակը — թանձր վարագոյրի մը ետին — դիրf բռնած է գաղտնի Սպասարկութիւնը, որ ունի հազար աչf ու ականջ՝ աշխարհի չորս ծագերուն վրայ:

Անգլիոյ արտաfին fաղաfականութեան վարիչ հաստատութիւնն է Ծովակալութիւնը, որուն աղբիւրէն է որ ջուր կ'առնէ օրուան դահլիճը:

×

Բայց, ինչո՞ւ այս Յառաջաբանը:

Որպէսզի, կարենամ յայտարարել որ մեր խնդիրը, մեր թնճուկը, միջազգային օրակարգի նիւթ չէ այսօր, fանի որ ո՛չ մէկ կառավարութիւն ի պաշտօնէ կ'արտայայտուի անոր մասին:

Միջազգային օրակարգի նիւթ են Վիէթնամը, Քուպան, Պերլինը, Ալժերիան, Տոմինիկեան հանրապետութիւնը եւ ուրիշ ցաւեր: Բայց, դժբախտաբար, այդ պատիւին արժանացած չեն Հայաստանն ու Վրաստանը, Ուկրայնան ու Ղազախստանը: Կամ Պալթեան «մանրանկար»ները:

Մահացու մեղf մը գործած պիտի չըլլայի եթէ աւելցնէի թէ նոյնիսկ 1945էն ետf երկաթէ Վարագոյրին անդին կողմը մնացած նախկին անկախներու դատը, տակաւ առ տակաւ, հրատապ հարցերու ցանկէն դուրս fշելու տրամադրութիւն մը նկատելի է ամէն տեղ:

Եթէ այսպէս է անախորժ իրականութիւնը, ալ ինչպէ՞ս կրնանf յոյսեր ունենալ թէ մեր խնդիրն ալ ուշադրութեան պիտի արժանանայ շուտով, որովհետեւ Ծերակուտական այսինչը «աղուո՛ր բաներ ըսաւ մեր մասին»:

Պէտf է, միանգամընդմիշտ, համոզուինf որ մեր մտանանշած «սրտցաւ»ներէն շատերը կ'արտասանուին ո՛չ թէ հաւատfով, այլ մեզի հանդէպ պատեհապաշտ քաղաքավարութեամբ:

Շատ մը անուշ խօսfեր կ'արտասանուին թութակաբար: Մատի վրայ կըրնանf համրել երէկուան եւ այսօրուան Ֆէյտիները, որոնf համոզումով — ո՛չ թէ ապսպրանfով — բարեկամ մնացին մեզի: Անկեղծ ու հաւատարիմ բարեկամ:

×

Անժխտելի ճշմարտութիւն մըն է որ Լօզանի դաշնագրին ստորագրութենէն ետf —1923— միջազգային fաղաfական կըրկէսը մոռցաւ մեզ ու մեր դատը:

Ու երբ զանգատեցանf, պատասխանեցին.

— Եղածով գոհացէf ... Սեւրի դաշնագիրը չի կրնար գործադրուիլ ...

Այս ձեւով նամբու դրուելէ ետfն էր որ, կարծեմ, սկսանf fիչ մը աւելի կարեւորութիւն տալ հայանպաստ ճառերու:

Բայց, խօսfը մէջերնիս, ի՞նչպէս կը խօսուին այդ ճառերը: Ըսե՛մ:

Ազգին կողմէ դիմում կը կատարուի օտար հանրային դէմfին եւ կը խնդրուի իրմէ որ այսինչ օրը Հայերուն մասին ճառ մը խօսի՝ Հայերով լեցուն սրահի մը կամ դալարագեղ դաշտի մը մէջ:

Ինչ՞ն մարդը կ'ընդունի հրաւէրը, թէեւ շա՛տ աւելի ուրախ պիտի ըլլար, եթէ «սա Հայերն ալ» այդ պատիւը ընէին ուրիշի մը:

Բայց, ընտրութեան տարի է: Ընտրական այն շրջանին մէջ, ուր ինf տուն ունի, բազմաթիւ Հայեր կան, որոնf fուէ ունին: Պէտf է անոնց «աչfը մտնել»: Ամէնէն դիւրին ձեւն է ճառը:

Մարդը նիւթին ծանօթ չէ: Հայերը ո՞ւրկէ եկած են, ո՞ւր են, ո՞ւր կ'երթան: Պատմութիւն ունի՞ն, լեզու ունի՞ն, fանի՞ հոգիէ կը բաղկանայ իրենց ցեղախումբը: Ո՞ւր վրան նետած են — Պալfանեան թերակղզի՞ն թէ Փաքրակոնիոյ մօտերը:

Ա՛ս ալ մտածելիf բան ըլլար:

Ո՛ղջ ըլլայ Մատենադարանը, որուն կը դիմէ մեր «հայասէր»ը եւ կը խնդրէ fիչ մը հում նիւթ, որ չ'ուշանար:

Հում նիւթը ճառի վերածելէն դիւրին գործ չկայ, երբ fարտուղարուհին ալ վարժ մեfենագրող է:

Կիրակի կէսօրէն ետf, «հայասէր»ը աnof փառօf կ'առաջնորդուի հանդիսավայրը, ուր Տիզրան թագաւորի թոռները ծափերով կ'ողջունեն զինfը:

Իհարկէ, «հայասէր»ին ճառը Մատենադարանէն ղրկուած չորուցամաf նիւթը չէ, այլ fաղցրահնչիւն բառերով զեղազարդուած Ալելուիա մը: Հայ ժողովուրդին ալ չուզա՛ծը ...

Երբեմն, այս արարողութիւնը կը համեմուի «փորձանf»ով մը: Արդարեւ, օտար հիւր մը, անգամ մը, մոռնալով իր ունկնդիրներուն «հայ»ութիւնը, կ'ըսէ.

— Դո՛ւf, սիրելի Ռումէյնիրններ ...

Երբ փէշէն կը fաշեն, կը սրբագրէ.

— Ըսել կ'ուզեմ, Արմինիրններն ու Ռումէյնիրնները ...

Կրնայի թուլբերանութիւն ընել եւ ուրիշ պատկերազարդ գաղտնիfներ ալ երեւան հանել՝ նիւթս աւելի ճոխացնելու համար, բայց պատին վրայ ճանճ կայ:

×

Մեր Դատը — մեր դարտը — մեծ ու պզտիկ ազգերու ուշադրութեան առարկայ ընել տալէ առաջ, պէտf է ուշադրութեան առարկայ ընենf մեր «ինfնութեան վկայականը», որուն միւս անունն է Մշակոյթ:

Մինչեւ չհասկցնենf թէ ուրկէ կու գանf, ո՛ւր հասեր ենf եւ ո՛ւր երթալու համար ճամբայ ինկեր ենf, ո՛չ մեր դատը օրակարգի նիւթ կ'ըլլայ, ո՛չ ալ մեր երեսը կը նային:

Ճառերը մե՛նf պիտի խօսինf, մեր մասին իրենց համար: Ոչ թէ իրենf՝ մեր մասին մեզի համար:

ԽԻՐՈՊԱՅԻ

ԲԱՐԵՆՈՐՈԳՈՒՄՆԵՐՈՒ ՀԱՐՑԸ

—*—

Գ.

Ջօհրապ կը յայտնէ որ «Թուրք կառավարութիւնը կ'ընդունի բարենորոգումներու առիթողականութիւնը, կը թուի թէ կը ցաւի որ 35 տարիէ ի վեր գործադրուած չեն, այս անգամ Թուրք կառավարութիւնը վճռած է անյապաղ իրականացնել, ինչ որ կը պահանջէ Եւրոպայէն չմիջամտել իր ներքին գործերուն եւ յարգել իր վեհապետութիւնը, արդէն յայտարարեց, թէ յանձնախումբ մը պիտի դրկէ Անատոլու: Օտար մասնագէտներ պիտի ուղէ, կը մտածէ ոստիկան–զինուորութիւնը կազմակերպել, հրատարակեց վիլայէթներու նոր օրէնք մը վարչական ապակեդրոնացման հիման վրայ»:

Անմիջապէս կ'աւելցնէ սակայն. «Թուրք կառավարութիւնը սոյն միջոցներուն կը դիմէ ամէն անգամ, երբ կը վախնայ եւրոպական միջամտութենէ մը»:

Յանձնախումբի մը առաքումը վստահութիւն չի ներշնչեր, կէս դարէ ի վեր օտար մասնագէտներ ունի, որոնցմէ օգտուած չէ: Նոր օրէնքն ալ կը ջնջէ հինին առաւելութիւնը, որովհետեւ քրիստոնեաներու թիւը հաւասար պիտի չըլլայ մահմետականներու թիւին, իրենց թիւին համեմատութեամբ քրիստոնեաները պիտի չկարենան պատուիրակներ ղրկել: Երկրորդ կարգի ընտրողները, խորհրդարանի ընտրութեանց համար նշանակուած, պիտի նշանակեն կուսակալութեան ընդհանուր խորհուրդին պատուիրակները (յօդ. 104): Ասիկա կը նշանակէ որ հայ տարրը պիտի զրկուի ամէն ներկայացուցչութենէ, բացի կառավարական բարեացակամութեամբ, որպէս շնորհ, տրուած պատուիրակութիւն մը:

Հանրային պաշտօններու համեմատական բաշխումն ալ չկայ բնակչութեան զանազան տարրերու միջեւ:

«Իր պատմութեան ամբողջ ընթացքին Օսմ. կայսրութիւնը կարողացած չէ քրիստոնեայ եւ մահմետական հպատակներուն կեանքը ապահովել եւ արդարութիւնը գործադրել: Ոչ բնակիչներու ըմբռնումները, ոչ անդամահատումները դժբախտ պատերազմներու հետեւանքով ծառայած են եղանակները փոխելու: Քաղաքական պատմութիւնն ալ քանի մը բառերու մէջ կը կայանայ՝ բարենորոգումներ խոստանալ եւ զանոնք չգործադրել: Ամէնուն համոզումն է թէ այս չարիքէն պիտի մեռնի Օսմ. կայսրութիւնը»:

Այս չարիքին բաղաձական պատճառներն են.

Քրիստոնեաները միշտ պահած են անկախութեան հասնելու գաղափարը, ատկէ կասկածի եւ սեղմ հսկողութեան քաղաքականութիւն մը, ատկէ քրիստոնեաներու հեռացումը հանրային պաշտօններէ: Թուրք կառավարութիւնը ջանացած է նուաղեցնելու քրիստոնեաներու թիւը, տկարացնելու անտեսական կարողութիւնը, արգիլելու ազգային մշակոյթը:

Տնտեսական պատճառներն են.

Մահմետականութիւնը կրօնական պարտականութիւնը կը նկատէ աշխարհակալութիւնը, նուաղագոյն ճիգի օրէնքով Թուրքը կը նախընտրէ պատերազմի արհեստը ուրիշ ամէն զբաղումէ վեր: Երբ գրաւումներու շրջանը վերջ գտած է, Թուրքը դարձած է պաշտօնեայ, քրիստոնեան եղած է արտադրող միակ տարրը:

Ո՞րն է այս չարիքին դարմանը: Վարժեցնելու է Թուրքը ինքնիր վրայ յենլու եւ աշխատանքով օրապահիկը ճարելու: Այն ատեն միայն կրնայ մրցիլ քրիստոնեային հետ եւ աւելի ուշ եւրոպական ցեղերու հետ, փրկութիւնը հող է, կառավարութիւնը չի մտածեր այդ մասին: Թուրքին գերադասութիւնը պահելու համար շնորհներ բաշխած է, պաշտօններ յանձնած է: «Առանց ցեղի եւ կրօնի խտրութեան» տարազը ընդունայն ճիգ մըն է ճշմարտութիւնը ծածկելու համար: Քիւրտ պետեր գիւղեր եւ հօտեր ունին շնորհիւ կառավարութեան բարեացակամութեան եւ մահմետական ըլլալնուն:

«Վարչական օգնութիւնը, դատարաններու կողմնակալութիւնը չկրցան մահմետականներուն ապահովել քրիստոնեաներէն աւելի բարեկեցութիւնը: Պէտք էր այն ատեն զանգուածային կոտորածներ յապաղեցնելու համար քրիստոնեայ տարրին գործունէութիւնը, պարտաւորելու համար գաղթելու՝ լքելով իր ինչքերը մահմետականներուն: Հայերու հողային հարցը այդ քաղաքականութեան հետեւանքն է: Կոտորածները պատահական աղէտներ չեն, այլ անտեսական երեւոյթներ»:

Թուրք մտայնութիւնը չի կրնար ընդունիլ քրիստոնեայ տարրին հաւասարութիւնը, կը նկատէ ստորադաս էակներ բոլոր քրիստոնեաները, որոնք այս պայմաններու տակ յարած չեն կայսրութեան:

Ասոնցմէ զատ վարչական արդի մեթոդներուն ծանօթ պաշտօնեայ մը չկայ Թուրքիոյ մէջ: Ոչ մէկը կը հետաքրքրուի երկիրը ծաղկեցնելու, չկայ գիտակից պաշտօնեայ:

«Օրէնքները չեն որ կը պակսին, այլ մարդիկը: Էականը նոր օրէնքներ հրատարակելը չէ, այլ զանոնք լաւ կիրարկելն է, մանաւանդ անկողմնակալ ոգիով, նոր պահանջներու հասկացողութեամբ: Թուրքիոյ կը պակսի կրօնական եւ ցեղային նախապաշարումներէ զերծ վարչութիւն մը»:

X

Դարմանելու համար այս կացութիւնը, Ջօհրապ կ'առաջարկէ եւրոպացի վալի մը, Հայերու մասնակցութիւնը հանրային պաշտօններու եւ ապակեդրոնացում:

«Բարենորոգումներու գործադրութիւնը կարելի կ'ըլլայ միայն հայկական նահանգներու վարչութիւնը յանձնելով եւրոպական վալիի մը: Ասոր ընտրութեան համար Թուրք կառավարութիւնը խորհրդակցելու է Եւրոպայի հետ՝ համաձայն 61րդ յօդուածի վերջին տրամադրութեան:

«Վալին պաշտօնավարելու է որոշ ժամանակ մը, ունենալու է կատարեալ ազատութիւն աշխատակիցներն ընտրելու, պաշտօնեաներ անուանելու եւ պաշտօնանկ ընելու, դատաւորներ նշանակելու եւ պաշտօնէ հեռացնելու, օրէնքներու գործադրութիւնն ապահովելու համար վարչական կանոնադրութիւններ մշակելու եւ իրաւունք՝ ապահովութեան ուժ ունենալու իր տրամադրութեան տակ»:

«Այս վայրկեանին Հայերու դէմ կոտորածներու սպառնալիքներ տարածուած են ամբողջ Անատոլուի մէջ» (1913ին):

Ջօհրապ կը վստահեցնէ որ եւրոպական վալի մը արեւելեան նահանգներու վրայ չի նշանակեր ո՛չ «բաժանում», ո՛չ «ինքնավարութիւն», ո՛չ ալ «մասնաւոր ռեժիմ»: Թուրք վալիին մօտ եւրոպական խորհրդականներ հաստատելը ոչ մէկ արդիւնք կրնայ տալ, ի զուր է նաեւ եւրոպական հսկողութիւնը, չարիքը դարմանելու է կամ հրաժարելու է դարմանումի ամէն յոյսէ:

Այս պիտի ըլլայ նաեւ ռուս դեսպանատան ծրագիրը, որ պիտի մերժուի միւս պետութիւններէն:

Կը նախատեսէ Թուրքիոյ մէջ ներքին տագնապ մը, որովհետեւ կուսակցութեանց ատելութիւնները Թուրք աշխարհը կը բաժնեն անհաշտ թշնամիներու: Կարելի է հաստատել, թէ հայկական բարենորոգումները պիտի ազդուին անխուսափելիօրէն: «Եւրոպական վալիի մը անուանումը պիտի ներկայացնէ այն առաւելութիւնը, որ ներքին անհամաձայնութիւնները պիտի չկարենան խանգարել այս նահանգներու վարչութիւնը, ոչ ընդհատելու իրենց վերակազմութեան գործը»:

ԽՈՐԷՆ ԳԱԲԻԿԵԱՆ

(Շար. – 3)

ԹՈՒՐՔԸ ՑԵՂԱՍՊԱՆ

24 Ապրիլ 1915 Եղեռնին յաջորդող յիսուն տարիներու ընթացքին, յաճախակի արծարծուած եւ բացորոշ կերպով յայտարարուած է, թէ Թուրքը մեղք կը պարտի միջազգային պարտամուրհակով, վնասուց հատուցում եւ մեր պապենական հողերու վերադարձ:

Ամբողջ յիսուն տարի խուլ եւ համր ձեւացող Թուրքը, այսօր սարսափի մատնուած է եւ յիմար դարձած: Ցեղասպանութեան յիսնամեակին առթիւ, ի սփիւռս աշխարհի, չորս միլիոն Հայութիւնը՝ մէկ մարդու պէս կանգնած, անսասանելի եւ խաղաղ ցոյցերէն ղողահար, չի գիտեր ուր՛ւ դիմել եւ հրաբորբոք սրտին դարման փնտռել:

Ծնունդով վայրենաբարոյ, նման բռ–բենիներու, մէկուկէս միլիոն անդէն, անպաշտպան եւ սակայն քաղաքակիրթ, բարձր մշակոյթով օժտուած, երկսեռ Հայութիւնը, օրօրոցի մանուկէն՝ նոյնիսկ հաշմանդամ ծերերը, կողոպտեց, ջարդեց, ըկեց եւ ջանք չխնայեց արմատախիլ ընել հրէշածին դահիճներու ձեռքով:

Դահիճներուն համակիր եւ գաղափարակից մնացորդները, որոնք անխուէթօրէն տակաւին կ'ապրին այսօր, կը ջանան ուրանալ եւ անգիտանալ կը ձեւացնեն իրենց ժամանակակից դարհուրելի պատմութիւնը, սնուցանելով ամենադարշելի եւ ստոր զգացումներ:

Ցեղասպանութեան 1915 Ապրիլ 24 այս թուականը՝ անջնջելի կը մնայ, ոչ միայն իրերայաջորդ հայ սերունդի սրտին՝ այլ եւ քաղաքակիրթ ազգութեան տարեգրութեան մէջ:

Թուրքիան եղած է դարերէ ի վեր աշխարհի ծանօթ՝ սահմռկեցուցիչ եւ մեծագոյն սպանդանոցը մարդկութեան, ասիկա փաստացի իրողութիւն մըն է, որ անկարելի է ուրանալ:

Սեբրը, Պուլկարը, Յոյնը եւ Ռումանացին, ամբողջ Պալքանեան հողամասը, անմասն չէ մնացած Թուրքին եաթաղանէն: Ու Թուրքը այսօր տակաւին կ'ողբայ այդ հողամասերուն կորուստը ու կ'երգէ.— «Ազօթքի կոչերը այլեւս չեն լսուիր, մինարէներուն գագաթը խաչ է անկուած, մարդասպան Պուլկարը՝ ազգային դրօշ է պարզեր մզկիթներուն վրայ եւ ամէն կողմ — եւ կը վերջացնէ ինթիգա՛մ (վրէժ) պոռալով»:

Դժբախտաբար երբ մեր պապենական հողերը բաժնուեցան Ռուսիոյ, Պարսկաստանի եւ Թուրքիոյ միջեւ, այս վերջինը եղաւ ամէնէն վայրագը, արիւնարբուն, եւ անողորմ մարդասպանը, ինչպէս կը վկայէ նաեւ քաղաքակիրթ ազգերու պատմութիւնը, ուր մանրամասնօրէն արձանագրուած են նաեւ Թուրքին 12 դարերու բարբարոսութիւնները:

Հետեւաբար կեանքի, ինչքի անապահովութիւնը մեծագոյն եւ ահաւոր պատճառը եղաւ, որ Հայութիւնը դիմէ արտագաղթի: Դարերու ընթացքին՝ մայրենի հողին վրայ կոտորուելով մեր անոր թիւը սկսաւ նուազիլ, եւ սեփական հողերն ալ աստիճանական կերպով ամայացան:

Ցեղասպանութեան այս հանդիսաւոր յիսնամեակին առթիւ, պետութիւնները, միջազգային մամուլը, անխտիր ձայնակցեցան իրենց վաւերական վկայութիւններով, եւ ոգեկոչեցին մեր անմահները, անգամ մը եւս սրտաբաց գոչելով թէ չուշանար արժանի արդարութիւնը ի նը–

ԼԵՒՈՆ ԹԱԳԱՒՈՐԻՆ

– ՍՈՒՐԸ –

ՎԵՐՅԻՇՈՒՄՆԵՐ

— Այսօր ալ Անկախութեան պատերազմին Թանգարանը երթանք պտըտինք, ըսաւ մէկը, երբ ցերեկուան ճաշը լմընցնելէ ետքը, օրուան մնացորդը ինչպէս անցնելնիս կը խորհէինք:

Փախստականներու խումբ մըն էինք, Աթէնքի մէջ. ոմանք քանի մը տարիէ ի վեր հոն էին, մէկ երկուքը վեց եօթը ամիսէ ի վեր, իսկ մնացածը 96ի Օգոստոսի ջարդերէն փախած: Տարօրինակ ու այլազան խումբ մը որուն անդամները առանց որեւէ ներքին նմանութեան, առանց ձգողական ուժին, ակամայ, գրեթէ ըսի, եկած միացած էին իրարու: Նիւթական բարեկեցութիւն մը — բարեկեցութիւն՝ Նպաստամատոյց Յանձնաժողովներու կարօտ չըլլալու աստիճան — միակ կապն էր մեր խմբին անդամները միացնող:

Մէջերնիս կար հացագործ մը, գաւառացի վաճառական մը, դրաշար մը, օտապաշի մը, տէօխթ մը, նկարիչ մը, սպասաւոր մը, խմբագիր մը, դերձակ մը, ատաղձագործ մը եւ Գալուստ անուն երիտասարդ մը:

Երբ ոտքի ելանք մեկնելու համար, Գալուստ կը մրափէր աթոռին վրայ, իր սովորութեան համեմատ: Ձայն տուինք իրեն:

— Գալո՛ւստ մէկտեղ չե՞ս ի գար, Թանգարանը պիտի երթանք:

Ոտքի ելաւ, ապուշ նայուածք մը ըրաւ ու զանուիլը հասկնալու համար, յետոյ դէմքը ծամծռեց տխուր ժպիտ մը ձեւացնելով եւ ըսաւ:

— Հայդէ՛, կուգամ, հա՛, հա՛, հա՛...

Քսանը վեց տարեկանի մօտ գաւառացի փախստական մըն էր, նիհար, գունատ այտերով: Հազիւ տարիէ մը ի վեր թողած էր իր գեղը եւ Պոլիս եկած՝ եղբօրը քով — որ խանի մը մէջ խահուէճի է եղեր,— գեղին գպրոցը ստացած նախնական ուսումնէքը քիչ մըն ալ առաջ տանելու եւ մարդ ըլլալու համար: Իր տարիքը եւ գիտութեան չափը չեն ներեր իրեն որ եւ է դպրոց երթալու եւ սկսեր է մասնաւոր դասեր առնել խանին մէջ, շրջանաւարտ աղքատ ուսանողէ մը:

Օգոստոս 14ին, Պոլսոյ կողմը, իր խանին խցիկը քաշուած կ'աշխատի եղեր, երբ շփոթութիւնը ծագեր ու ջարդողները ձգեր փախեր ու միայն քանի մը բեռնակիր, խումբ մը գաւառացի. օտապաշին, խահուէճին ու Գալուստը մնացեր են, որոնք դուռը գոցեր ու փակուեր են մէջը:

Ըսի թէ մեր խմբին մէջ օտապաշի մը կար. ճիշդ այդ խանինն էր: Իրմէ լսած էինք այդ չարաշուք օրերուն պատմութիւնը:

— Մինչեւ մութը կոխելուն հանգիստ մնացինք, ըսած էր, բայց ժամը գիշերուան 2ին խանին դուռը սկսան կոտրել. բաւական դիմացկուն էր, ժամ մը աշխատեցան բանալու համար: Քառասուն հոգիի չափ լեցուն խանին մէջ եւ սկսան ծակուծուկը խուզարկել: Ես, Գալուստը, իր եղբայրը խահուէճի Վարդան եւ ուրիշ ընկեր մը, Անգղիացի վաճառականի մը պատկանող գրասենեակի մը մէջ պահուըտած էինք, դուռը աղէկ մը կղպած: Դիմացի սենեակը ուրիշ երեք հոգի կային որոնք նոյնպէս պահուըտած էին, վարըն ալ քանի մը հոգի կը գտնուէր: Լոյսը մարած՝ մութին մէջ՝ ահուդողով կ'աղօթէինք, զէնք մը չի կար քովերնիս:

Ու ահա յարձակողները վեր կ'ելլեն, վարի մարդոց «գործը լմնցնել»է ետքը: Գրասենեակին դուռը ափ կ'առնեն:

— Բացէք, բան չըլլար ընենք:

Պատասխան տուող չկայ: Օտապաշին մեծկակ դարանի մը մէջ կը մտնէ ու դուռը գոցել կուտայ դրսէն: Գալուստ որ նախապէս տախտակամածի փայտերէն մէկը տեղէն խախտած էր, ծակին մէջ կը սմքի, փայտը գլխին ծածկելով: Խահուէճի Վարդան գրամարկղին ետեւը կը կծկտի, իսկ միւս ընկերնին պատուհանին քով պատրաստ կը կենայ որպէս զի դուռը բացուելուն պէս ինքզինք փողոց նետէ:

Դրսէն ոտքի հարուածներ կը տեղան դրան, ատեն ատեն ոռնալով.

— Բացէք, մի յոգնեցնէք մեզի:

Վերջապէս կղպանքին տրուած լախտի ուժով հարուած մը կը խորտակէ զայն եւ խուժանին մէկ մասը, — ութը հոգի,— իր յաղթական մուտքը կ'ընէ:

Ներս մտնողներուն առաջին գործը կ'ըլլայ գրասեղանին վրայ դրուած աշտանակը վառել եւ պատուհանին քով կեցող Հայը, որ ժամանակ չէր ունեցած կամ վարանած էր ինքզինք վար նետելու, բռնել:

Գալուստ, ինչպէս ըսի, տախտակամածին տակ կծկուած, տախտակը գլխին, պզտիկ ծակէ մը ամէն բան կը տեսնէր եւ ամէն բան կը լսէր:

— Ո՞րունն է այս գրասենեակը, հարցնէ ոճրագործներուն պարագլուխը խօսքը ձեռքը ինկած Հային ուղղելով:

— Պ. Ճօնսըն Անգղիացիին, կը պատասխանէ խեղճը դողահար:

— Սուտ ես:

ԵՐՈՒԱՆԴ ՕՏԵԱՆ

(1 Շար.)

պատ Հայութեան, փոխան վրէժի՝ Թուրքէ ցեղասպանութեան: Գոհունակութեամբ եւ զքանչացումով յայտարարեցին Հայուն իմաստուն եւ շինարար ոգին, ինչպէս նաեւ քաջութիւնը զինուորական շարքերուն, նպաստելով ասպնջականութիւն ցոյց տուող երկիրներու յաղթանակին:

Միայն քաղաքակիրթ ազգ մը կարող է գնահատել եւ գոհացութեան ենթարկուիլ՝ որակով բարձր եւ քանակով փոքր ազգի մը մեծարժէք յատկութիւնները եւ առաքինութիւնները տեսնելով, որ ինչպէս կը մարմնացնէ անժխտելի կերպով հը–գարը Հայութիւնը:

Ներկայիս Թուրքը կ'ուրանայ իր 1915ի եղեռը, իր ուսուցիչները ժամանակակից պատմութիւնը կը դասախօսեն դպրոցներու մէջ յերիւրանքով եւ անպատկառութեամբ: «Յիսուն տարի առաջ մեր երկրին մէջ կ'ապրէին Հայեր՝ վատահամբաւ, չարագործ եւ ջարդարար, բարեբախտաբար ամբողջ երկիրը մաքրեցինք (աքսորելով եւ ջարդելով) եւ մնացեալներն ալ երկրէն արտաքսեցինք»:

Թուրքը՝ լրբենի եւ շնական պատմութիւններով ունեցաւ իր բարոյական անկումը, տեսնելով եւ ստուգելով թէ այդ «վատահամբաւ»? Հայութիւնը, նուիրուած խաղաղ աշխատանքի, յիսուն տարուան ընթացքին տուաւ հանրածանօթ ակադեմականներ, փրոֆեսէօրներ, ճարտարապետներ, թեքնիքէն մասնագէտներ, փաստաբաններ, մշակոյթի ծառայող բարձրորակ մտաւորականներ, որոնք պատիւ կը բերեն մեր ազգին, օժանդակելով նաեւ համաշխարհային քաղաքակրթութեան: Քառասուն եւ հինգ տարիներու ընթացքին, մեր երկիրը Հայաստան՝ նախանձելի դիրք գրաւեց որպէս պետական ժողովուրդ, յառաջդէմ եւ շինարար անխոնջ մարդերու մէջ: Թուրքը 11 դարերէ ի վեր եւ մինչեւ այսօր, ուր որ ոտքը դրաւ ջարդ ու աւեր սփռեց:

Հոն ուր որ Հայը կայ կը ծաղկի, կը բարգաւաճի: Անջրդի վայրերու մէջ ջուրը յորդահոսան կը ժայթքէ, ապառաժոտ լեռները՝ հացահատիկներով կը լեցուին: Յիսուն տարիէ ի վեր Հայկական նահանգներուն մէջ անապատային լռութիւն եւ չքաւորութիւն կը տիրէ: Երկնակամարին վրայ այլեւս չեն թռչտիր ծիծեռնակները եւ կռունկները: Այդ աւերակներուն վրայ բորեններ կը ոռնան եւ միայն բուերն են որ կը հիւսեն: Թուրքը՝ ծանօթ իր բարբարոսութեամբ, կորսնցուցած է իր վարկը քաղաքակրթութեան օրրանին մէջ, եւ իր աննախընթաց, զարհուրելի ցեղասպանութեան անջնջելի արատը կ'ուզէ մաքրել, եւ կը փնտռէ մեղմացուցիչ պարագաներ արդարանալու համար:

Տակաւին այսօր, իրենց չահագործած մեր տուները, վաճառատուները, խաները եւ բազմաթիւ չահաբեր անշարժ կալուածները կը պատկանին ջարդուած եւ անլուր չարչարանքով մահացած Հայերէրուն, մայրերուն եւ անոնց հարազատներուն:

Թուրքը՝ անպատկառօրէն տեղաւորուելով մեր ստացուածքներուն վրայ, մեր հացովն է որ կը կշտանայ եւ կը պահէ հասութաբեր կալուածներ որպէս յենակ գոյք: Մեր եկեղեցիները, վանքերը, բոլոր սրբատեղիները, ախոռի եւ շտեմարաններու փոխուած, գարշահոտութեան բոյն դարձած են: Յիշատակարաններ եւ պանծալի կոթողներ տակաւին այսօր իսկ աւերակի կը վերածեն Հայութեան հետքը կորսնցնելու համար: Լքեալ գոյք, գոյութիւն չունի, բայց միայն մեր աշխատանքի արդիւնաբերութիւնը որ արժանաւորապէս Հայութեան կը պատկանի:

Տակաւին կը մնան պալատներ, կառավարական շէնքեր, գլուխ գործոց ճարտարութեան, մեծամասնութեամբ կը պատկանին հայ ճարտարապետութեան հանճարին:

Ծոյլ եւ այլասերած Թուրքը՝ դարերէ ի վեր խորշած է աշխատանքէն, իր ցեղային նկարագիրն է, իրեն համար աւելի հեշտ է կեանքը ապրիլ Հայուն քրտնաթոր վաստակով եւ արդիւնաբերութեամբ:

Քաղաքակիրթ պետութիւններու դիւանատուներուն մէջ պահուած կը մնան Թուրքերու կողոպուտի, ջարդի եւ ցեղասպանութեան պաշտօնական վկայագիրը, քսաներորդ դարու արիւնարբու ժողովուրդին: Յայտնի իրենց ծիծաղելի բարեշրջումներով՝ ինչպէս ֆէսը՝ գլխարկի փոխել, լատինական տառեր ընդունիլ, դեմոկրատ ներկայանալ:

Այս բոլորը ջնարակներ են, որոնց տակը միշտ քօղարկուած կը մնայ բարբարոս Թուրքը:

ՆՈՒՊԱՐ ԱՂԱՄԱԼԵԱՆ

(Մնացեալը յաջորդով)

«ԱՆԱՀԻՏ»

ԳՐԱԿԱՆ ՄՐՑԱՆԱԿԻՆ ԱՌԻԹՈՎ

—o—

Մայիսի վերջին օրերուն, մամուլին մէջ յայտարարուեցաւ Անահիտ գրական մրցանակի բաշխումը: Ամէն տարի, դպրոցական եղանակի վերջին ամսուն, մինչ մտաւորական կեանքը կը կորսնցնէ իր համեմատական կենսունակութիւնը գաղութէ գաղութ՝ թերթերը արձագանգ կը հանդիսանան, հոն չէ թէ սահմանափակ ծիրի մէջ, այս գրական մրցանակին, որ ահա կուգայ իր վեցերորդ մրցանակաւորին անունը հրապարակելու.— Պոլսահայ երիտասարդ բանաստեղծ՝ Զարեհ Խրախունի: Երեւոյթը, իր անզգմուկ ճշգապահութեամբ ուշագրաւ արդէն, իր եռին կ'ենթադրէ սրտառուչ հաւատարմութիւն մը՝ հայ գիրի մերօրեայ, Աղբալեան պիտի ըսէր «ջերմանոցային» արտադրութիւններուն՝ եւ գեղեցիկով տեսլահար անոր սակաւաթիւ կոչեցեալներուն հանդէպ:

Պ. Վրացեան, «Համազգային»ի Կեդր. վարչութեան անունով, կը նախագահէ Անահիտ գրական մրցանակի յանձնախումբին: Ուստի տեսակցութեան մը համար գացինք իր մօտ: Զինքը գտանք ճեմարանի պարտէզին մէջ, յամփիջօրէի ստուերներուն տակ նստած:

ՀԱՐՑ.— Կը հաճի՞ք, Պ. Վրացեան, տեղեկութիւններ տալ ԱՆԱՀԻՏ մրցանակի հաստատման պարագաներու մասին:

ՊԱՏ.— Անահիտ գրական մրցանակը հիմնուած է 1957ին, ամերիկահայ Տիկին Անահիտ Գարակէօզեանի անունով, մահացած՝ նոյն թուականին, Սան Ֆրանսիսկոյի մէջ: Վանեցի էր, կինը՝ Սան Ֆրանսիսկոյի մեր ծանօթ ընկերներէն՝ Աւետիս Գարակէօզեանի: Օժտուած հանրային հետաքրքրութիւններով եւ հայ մշակոյթի սիրով, գործօն անդամուհիներէն էր Քալիֆորնիոյ Հ. Օ. Միութեան մասնաճիւղին: Իր յուղարկաւորութեան առթիւ կատարուած հանգանակութենէ մը հայթայթուեցաւ շուրջ 1500 տոլար, որ հիմքը կազմեց Անահիտ գրական մրցանակին:

Հ.— Իսկ մրցանակի նպատակն ու ձըգտումնե՞րը . . . :

Պ.— Մրցանակի նպատակն է քաջալերել նորահաս գրական ուժերը եւ վարձատրել Սփիւռքի վաստակաւոր գրողները: Թէեւ անհատական նախաձեռնութիւն, կատարուած ընկ. Աւետիս Գարակէօզեանի կողմէ, ան կը վայելէ հովանաւորութիւնը «Համազգային»ի: Կազմուած է Կեդր. վարչութեան կողմէ, բաղկացած՝ հայ գրականութեամբ եւ ընդհանրապէս հայ մշակոյթով հետաքրքրուող անձերէ, — մեծ մասամբ գրող, ուսուցիչ եւայլն: Նկատի կ'առնուին տարուան ընթացքին լոյս տեսած բոլոր գործերը, բայց մրցանակ ստացող նոր գործէն անդին՝ գրագէտին ընդհանուր արժէքն ալ գնահատումին մէջ ունի իր դերը: Ասկէ անկախ՝ որոշ նախապատուութիւն կը տրուի նոր ուժերու:

Հ.— Եւ կարելի՞ է ըսել, որ մրցանակը իր ձգտումներուն համապատասխան արդիւնքի հասած է:

Պ.— Դժբախտաբար կարելի չէ այդ հարցին ամբողջութեամբ դ ր ա կ ա ն պատասխան տալ: Առաջին՝ յանձնախումբը ցարդ ի վիճակի չէ եղած տարուան ընթացքին լոյս տեսած բոլոր գործերը ունենալու իր տրամադրութեան տակ, հակառակ անոր որ այդ իմաստով յայտարարութիւններ տրուած են մամուլին: Փափաքելի է, որ հեղինակները ինքնաբերաբար իրենց նոր գործերէն մէկական օրինակ ուղարկեն յանձնախումբին, Պէյրութ, «Համազգային»ի հասցէով (10 Ռիւ Հիւսէյին Պէյհում):

Երկրորդ՝ յանձնախումբը մինչեւ վերջերս առիթ չունեցաւ մրցանակը յատկացնելու երիտասարդ գրագէտի մը, հակառակ անոր որ սկզբնական ծրագիրը նախապատուութիւն կուտար նոր անուններու: Այս տարի միայն մրցանակը տրուեցաւ երիտասարդ բանաստեղծի մը, որ, լոյս ունինք, մեր գրականութեան մէջ հետզհետէ աւելի կարեւոր տեղ կը գրաւէ:

Հ.— Կրնա՞ք գաղափար մը տալ մրցանակի գումարին եւ հիմնադրամի տնօրինումին մասին:

Պ.— Ինչպէս ըսի, գումարը սկզբնապէս 1500 տոլարի կը հասնէր: Այս գումարէն վեց տարիէ ի վեր Անահիտ մրցանակին կը յատկացուի տարեկան 100 տոլար: Իսկ 50 լիր. ոսկի ալ Փալանճեան ճեմարանի լսարանական թերթ՝ «Ջահակիր»ի մէջ լոյս տեսած ընթացիկ տարուան երկու լաւագոյն գրութիւններուն: Բնականաբար հիմնադրամի միայն տոկոսը բաւաբար չէ եւ մրցանակի մայր գումարը հետզհետէ կը նուազի: Փափաքելի պիտի ըլլար անշուշտ, ապահովելու համար մրցանակին գոյատեւումը, նախ հիմնադրամը հասցնել նուազագոյն ինքնաբաւութեան մը, որուն շնորհիւ յանձնախումբը կարենար մրցանակին տրամադրել տոկոսը միայն, մայր գումարը պահելով անձեռնմխելի:

Հ.— Որո՞նք են անցնող վեց տարիներու մրցանակաւորները:

Պ.— 1957էն ի վեր, ամէն տարուան Մայիս 28ին յայտարարուած են Անահիտ մրցանակաւորներու անունները, հետեւեալ կարգով.

1957ին՝ Համաստեղ, իր «Ալօթարան»ին առիթով: 1958ին՝ Ն. Պէշիկթաշլեան — որպէս գնահատութիւն իր ամբողջական գործին: 1959ին՝ Եդուարդ Տարօնեան, իր «Համասփիւռ»ին առիթով: 1961ին՝ Արսէն Երկաթ, իր «Քերթուածներ»ուն առիթով: 1962ին՝ Արամ Հայկազ, իր «Չորս Աշխարհ» պատմուածքներու հատորին առիթով: 1963ին՝ Շ. Նարդունի, իր «Մըտակ Առաւօտ» հատորին առիթով: Իսկ 1964ի մրցանակաւորը պոլսահայ բանաստեղծ՝ Զարեհ Խրախունի:

Հ.— Վեց տարուան գոյութենէ մը ետք, կարելի՞ է ըսել թէ ի՛նչ հեռանկարներ կը պարզուին ԱՆԱՀԻՏ մրցանակին եւ յանձնախումբին առջեւ:

Պ.— Անահիտ մրցանակի ապագան ապահովելու համար անհրաժեշտ է անշուշտ, ինչպէս քիչ առաջ կ'ըսէի, նախ ապահովել անոր նիւթական վիճակը: Ան մասնաւոր նախաձեռնութիւն է միայն, ընկ. Գարակէօզեանի կողմէ կատարուած, եւ, հակառակ «Համազգային»ի հովանաւորութեան, նիւթապէս կը մնայ սահմանափակ տարողութեան մէջ: Փափաքելի է, որ ունենայ աւելի մնայուն ու ապահով վիճակ: Պէտք է գիտնալ որ մանաւանդ Սփիւռքի մէջ, գրականութիւնը զարգացնելու եւ նոր ուժեր գրականութեան բերելու համար, գրական մրցանակը կարող է կարեւոր դեր կատարել, որպէս արտայայտութիւն հանրային հետաքրքրութեան: Այդ հետաքրքրութեան ստեղծումն է միայն, որ կրնայ կեանք եւ հարատեւութիւն տալ՝ դժուարին պայմաններու մէջ գոյատեւող Սփիւռքահայ գրականութեան:

Յ. Ք.

«ՅԱՌԱՋ»Ի ԹԵՐԹՕՆԸ (256)

ԷԿԵՐԻ ** ** ԱՍՏՂԵՐԸ

— Ցիր ու ցան ինկած քարերը ժողովեցէք. ու այնպէս մը շարեցէք պարիսպին վրայ որ քարերը միշտ ծածկեն ձեզ:

Յետոյ զինակիրին դառնալով ըսաւ.

— Գնա, Վլաս, կնքամոմ եւ մոմ մը բեր:

Ու գնաց Պապա Թնդանօթին քով ու վրան նստելով սկսաւ թուղթի կտորի մը վրայ գրել կամացով.

« Լսէ Տերվիշ բէկ: Հազիւ թէ Պոռնեմիսայի տղան գտնես, իմաց տուր մեզի կապոյտ – կարմիր դրօշակ մը պարզելով այն կողմակին վրայ որ առուակին քով կը բարձրանայ, բերդին հիւսիսակողմը: Մատանիդ դրոշմը նամակին վրան է: Տղան սպիտակ դրօշակով պատգամաւոր մը բերէ: Ոչ միայն մատանին պիտի ընդունիս այլ նաեւ մեր քով գերի ինկած թուրք տղեկ մըն ալ »:

Մեքչէին կանչեց ու գրութիւնը ձեռքով ծածկելով ըսաւ.

— Ստեփան, ստորագրութիւնդ դիր հոս:

Մեքչէի առանց առարկութեան ստորագրեց:

Վլասն ալ հասաւ կնքամոմն ու մոմը բերելով:

Տօպօ մէկդի ծռեցաւ՝ եւ կաթեցուց կնքամոմը նամակին վրայ, Մեքչէի անունին տակ. Մեքչէի իր մատանիին կնիքը դրոշմեց վրան. յետոյ առանց բան մը հարցնելու թէ ինչո՞ւ եւ որո՞ւն ուղղուած է, հեռացաւ:

Տօպօ նամակը ծալեց ու դուրսէն թըրքական մատանիին կնիքը դրոշմեց: Մահիկն ու աստղերը որոշ կ'երեւէին կնիքին վրայ: Ու Վարչանին կանչել տուաւ:

— Սիրելի Վարչանիս, — ըսաւ ժըպտելով .— հիմա կը հասկնամ թէ ինչո՞ւ բերդ չես դառնար դու. ինչո՞ւ գաս, քանի որ նորէն անմիջապէս դուրս պիտի ղրկեմ քեզ: Կը ճանչնա՞ս Տերվիշ բէկը:

— Մուճակիս պէս, — պատասխանեց զուարթօրէն Վարչանի:

— Ահա նամակ մը. ճարտարութեամբ անոր վրանին մէջ դիր, կամ գլխուն մէջ, կամ ալ գաւաթին մէջ. ինչպէս որ կարելի ըլլայ:

Հասկցայ:

— Յետոյ Սարիմաշքօ կ'երթաս եւ կը սպասես Նիկոլոս Վաչէին.ան ալ պէտք է գայ:

— Եւ ի՞նչպէս բերդ պիտի մտնենք:

— Դոնապանին պատուիրէ որ ամէն գիշեր չուան մը կախէ. կը գտնես ու կը քաշես. ծայրը զանգակ մը պիտի ըլլայ:

Վարչանի նամակը լաթի մը մէջ փաթթելով ծոցը դրաւ:

Աղեքսանդրի ամրոցին վրայ առատօրէն կը տեղային գնդակները: Տօպօ տեսաւ որ խառնակութիւն եղած է հոն, ու զինուորները խառն ի խուռն կը փախչէին:

Թուրքերը իմացեր են թէ արտաքին բերդը փոքրիկ դուռով մը միացած է ներքինին հետ: Սակայն ի՞նչպէս կրցան իմանալ: Անոնք երկու սանդուխ իրարու հետ կապած Արքայանիստ լերան վրայ տնկեցին. ու Թուրք մը վրան ելլելով տեսաւ թէ փոքրիկ դռնէն կը մտնէին ու կ'ելլէին զինուորները: Անմիջապէս թընդանօթ քաշեցին վեր ու սկսան ռմբակոծել:

Ժամ մը չանցած դրան քով հունգարացի վիրաւորներու բազմութիւն մը կար. հինգ հոգի ալ ինկան:

— Տախտակներ քաշեցէք,— գոչեց Տօպօ: — Ցանկապատը աւելի բարձրացուցէք:

Բայց ուր տեղ բարձրացուցին, Թըրքական թնդանօթները այնպէս մը կեցած էին որ գնդակները տախտակներուն ու ցանկապատին վրայէն ալ անցնելով հոն կը հասնէին:

— Ասիկա քունթալ մը վառօդ կ'ուզէ, — մրթմրթաց Տօպօ.— ու ճիշդ հիմա:

Գրիգոր վազելով եկաւ անկիւնի աշտարակէն:

— Տէր բերդակալ, — կը հեւար, — չենք կրնար այսպէս թողուլ դուռը, լաւագոյն զինուորներս կը զոհուին:

— Բան մը կը մտածենք, — պատասխանեց Տօպօ, եւ մեղմաձայն աւելցուց. — պէտք է սպասենք մինչեւ վառօդի պատրաստութիւնը սկսի. չենք կրնար կըռուել:

Գնդակները կարկուտի պէս կը տեղային:

— Տէր բերդակալ, հրաման տուէք ուրիշ տեղ մը դուռ բանալու, կամ տակէն անցք մը բանալու:

— Դուն յատուկ հրաման առնելու պէտք չունիս, Գրիգոր. գիտցածդ ըրէ:

Գրիգոր պարիսպին մէջ ծակ բանալ տըւաւ, ու զինուորները անկէ սկսան երթեւեկել:

Թուրքերը շարունակեցին զարնել իրենց գնդակները, պարապ դրան նշան առնելով. այնքան որ կարելի էր դրան շուրջը գնդակները աւելով հաւաքել:

ԿԷԶԱ ԿԱՐՏՕՆԻ

(Շար.)

ՆՈՒԷՐՆԵՐ

Պերլինէն Տիկին Փառանձեմ Մովսէս – եան յիսունական դերմանական ֆրանք կը նուիրէ, Մեծ Եղեռնի յիշատակին առ – թիւ, ի յիշատակ իր նահատակ ծնողքին, Ս– Թէվլիրեանի յուշարձանին եւ Փարիսի Ս. Յովհ. Մկրտիչ եկեղեցիին :

(«Ցառաջ»ի միջոցաւ) :

ՇՆՈՐՀԱԿԱԼԻՔ

Այրի Տիկին Սահեան Մարզպետեան, Տէր եւ Տիկին Լեւոն Մարզպետեան եւ զաւակները Տէր եւ Տիկին Գառնիկ Զիլին – կիրեան եւ զաւակները եւ ընտանեկան պարագաները շնորհակալութիւն կը յայտնեն բոլոր անոնց որոնք անձամբ, ծաղկեպատկով, փոխան ծաղկեպատկի նը– ւէրներով, ղրկած յատկութիւն յայտ– նեցին իրենց սիրեցեալ մահուանին, հօր եւ մեծ հօր՝

ՍՏԵՓԱՆ ՄԱՐԳԱՐԵԱՆԻ

կսկծալի մահուան առթիւ :

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ԱՆԿԱԽՕՒԹԵԱՆ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ ԻՍԻԻ ՄԷՋ

Կիրակի, Յուլիս 4ին, Խրիմեան սրահը :

Մանրամասնութիւնները յետագային :

ՀԱՄԱԶԳԱՅԻՆ ԴԱՍԱԽՕՍՈՒԹԻՒՆԸ

Ընկեր Հայկ Մարզոեանի Հայաստան այցելութեան առթիւ քաշած դուռաւոր լուսանկարներու ցուցադրութիւն :

Տեղի կ'ունենայ 2 Յուլիս ուրբաթ դի – չեր ժամը 9ին Մշակոյթի Տան Շ. Մի – սաքեան սրահին մէջ :

Կը ցուցադրուի նաեւ Ապրիլեան Յիս– նամեայ եղեռնին առթիւ Հայաստանի օ– դերային մէջ տեղի ունեցած ողեկոչումը :

Մուտքը ազատ է :

ԼԻՈՆԻ ԵԿԵՂԵՑԻՈՅ ՏԱՐԵԴԱՐՁԸ

Այս կիրակի, Հայ Ազգ. Միութիւնը, հանդիսաւոր չուքով պիտի նչէ Հայ Առա– քելական Ս. Յակոբ Եկեղեցւոյ օծման երկրորդ տարեդարձի յիշատակը :

Օրուան արարողութեանց կը նախագա– հէ եւ պատարագ կը մատուցանէ, Արեւ – մըտեան Եւրոպայի Կաթողիկոսական Պատուիրակ ՍԵՐՈՎԲԷ ԱՐՔ. ՄԱՆՈՒԿ – ԵԱՆ :

(Պատարագը պիտի երգէ տեղւոյն կա – միտաս երկսեռ երգչախումբը) :

Սկիզբ ժամերգութեան ժամը 8ին : Պա– տարագ ժամը 10ին : Հոգեհանգիստ ժամը 12ին :

Ցաւարտ պատարագի ճաշ : Մանրա – մասնութեանց համար դիմել Ազգ. Տան ղրասենեակը հեռաձայն՝ 60–47–18 :

ԿՈՉ ՎԻԷՆԻ ՀԱՅՈՒԹԵԱՆ

ՅԱՌԱՋԻԿԱՅ ԸՆԴՀ. ԺՈՂՈՎԻ

ԱՌԹԻԻ

Վարչութիւնը իր Յունիս 11ի նիստին խորհրդակցելէ յետոյ, որոշեց հետեւեալ ձեւով կարգադրել կազմուած վարչու – թեան չուրջ տարաձայնութիւնները լու – ծելու եւ ըսի – բաւները վերջնականա – պէս հարթելու համար :

Մօտերս տեղի պիտի ունենայ ընդհ. անդամական ժողով, եւ նոր վարչութիւն պիտի ընտրուի, առանց մասնաւոր կու – սակցութեանց ներկայացուցիչներ նշանա– կելու վարչական կազմին մէջ :

Ընդհանուր ժողովին ընտրուած վար – չութիւնը օրինաւոր եւ բոլորին քուէ – ձանքին համաձայն ըլլալ, ու նաեւ ընտ– րելու եւ ընտրուելու իրաւունք ունենան, կոչ կ'ընենք անխտիր Վիէնի բոլոր ար – գային հայերուն, որպէսզի գան եւ անդիմա – պէս արձանագրուին հետեւեալ ազդային– ներուն մօտ : Ահարոն Գալայճեան (Քր – բուա Բուժի չրջան), Մեսրոպ Ձիվէրճի– եան (Փոնթէվիկ), Պետոն Ձիհանչահեան (Այն Մարթէն), Մուշեղ Մուրատեան, Յովակիմ Դանիէլեան (քարտաքիս կեդրո– նը), Արմէն Մինասեան, Գրիգոր Կարա – պետեան (Լոթրէկէն), Հրանդ Թորոսեան (Շան տը Մարս – Լիլ) :

ՄԱՆՕԹ.— Կը յուսանք որ ձեր ազդա – յին պիտակցութեամբ կը յարդէք մեր յայտարարութեան ոգին :

(ԿՆԻՔ)

IMPRIMERIE SPÉCIALE
DU JOURNAL « HARATCH »
38, Rue de Trévise, PARIS (9e)

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՅԱՅՏԱԳԻՐ

ՖՐԱՆՍԱԿԱՆ ՉԱՅՆԱՍՓԻՒՌԻՆ ԵՒ ՀԵՌԱՏԵՍԻԼԻՆ

ԱՅՍ ՇԱԲԱԹ իրիկուն, ժամը 23·15ին Ֆրանս – Փիլթիւռ կայանէն : *Տեսակցու– թիւն Պ. Լ. Իւթիւճեանի եւ Օր. Սիրար – վի Տէր – Ներսէսեանի հետ, նիւթ՝ հայ– կական արուեստը :*

ԿԻՐԱԿԻ, առաւօտ, ժամը 9·30ին հե – ռաւեսիլի Ա. կայանէն «Ս. Մեսրոպի կեանքն ու գործը», կը խօսին.— Փրոֆ. Արփիարեան, Սեւրի Մուրատեան վար – ժարանի տեսուչ՝ Հ. Նիկողոս Քէհեայ – եան, եւ Փրոֆ. Ֆէյտի :

ՀԱՐԱՒԱՅԻՆ ՖՐԱՆՍԱՅԻ ՀԱՅՈՑ ԹԵՄԻ ԱԶԳ. ԵՐԵՍՓոԽԱՆԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ

Տեղի կ'ունենան կիրակի, Յուլիս 4ին :

ԸՆՏՐՈՂԱԿԱՆ ՅԱՆՁՆԱԽՈՒՄԲ

21–6–965

(ԿՆԻՔ)

ԸՆՏԱՆԵԿԱՆ ՄԵԾ ԴԱՇՏԱՀԱՆԴԷՍ ՏԷՍԻՆԻ ՄԷՋ

Հերոսներու օրը կը տօնուի Խանասորի արշաւանքին 68րդ տարեդարձին առթիւ : Նախաձեռնութեամբ Հ. Յ. Դ. Տէսինի կոմիտէին եւ մասնակցութեամբ Հ. Յ. Դ. Դրօ խումբին : 25 Յուլիսի կիրակի առ – աջին մէջ, Լա Ռիլ գետակի ա– փին :

Մանրամասնութիւնները չուտով :

ՓԱՐԻԶԻ ՀԱՅ ԱԻԵՏԱՐԱՆԱԿԱՆ ԵԿԵՂԵՑԻ

ԿԻՐԱԿՆՕՐԵԱՅ ՊԱՇՏԱՄՈՒՆՔ՝

ԺԱՄԸ 10,45ԻՆ

Այս կիրակի կը խօսի՝

ՊԱՏ. ՍԻՄԷԱՆ

8 BIS, RUE DES TERNES

PARIS (17e)

Métros : Porte Maillot ou Champerret

ԿԱՐՄԻՐ ԽԱՉ

ՕԴԱՓՈՒԹԵԱՆ ԿԱՅԱՆ

Հ. Կար. Խաչի Օգափ. կայանը կը բացուի Յուլիս երեքին, Շաբաթ օր : Մանուկներու Ա. խումբը կը մեկնի նոյն օրը, ժամը 16ին, Րքւս Օթօֆարերու կա– յանէն, Փորթ Մայօ :

ՍԱՄՈՒԷԼ ՄՈՒՐԱՏԵԱՆ ՎԱՐԺԱՐԱՆ

1965 – 66 *ուսումնական տարե – շրջանի արձանագրութիւններու հա– մար դիմել վարժարանի Տնօրէնեան*

1966 – 1967

Ուսումնական տարեշրջանին, կա – նոնաւորապէս պիտի բացուին

ԱԻԱՐՏԱԿԱՆ ԴԱՍԱՐԱՆՆԵՐ

CLASSE TERMINALE,
SCIENCES EXPERIMENTALES,
MATHEMATIQUES
ELEMENTAIRES
ճիւղերով

Հասցէ.—

26, Rue Troyon
SEVRES (S. et O.)
Tél. : 027-18-28

Կ'ՈՒԶՈՒԻ

Պարսկաստանի համար 40 տարեկանէն վար, ամուրի այր մը որ առեւտրական լաւ պատրաստութիւն ունենայ, պատաս– խանատու տնօրէնութեան պաշտօնի մը համար :

Գործիքուրւմ վիթէն ղրկել հետեւեալ հասցէին.—

COMORIENT
65, Rue Montagne
Aux Herbes Potagères
BRUXELLES

ԾԱԽՈՒ Է

Հիւանդութեան պատճառաւ, ծախու է կօշկակարի բանուկ խանութ մը, հոգով եւ պատերով, կարելի է նաեւ ուրիշ գործ ընել : Մեթրօ Մարսէլ Սամպայի մօտ :

Հեռաձայնել 642 – 46 – 71 կամ ներկա– նալ՝ Մարզպեան,
6, Rue Troyon
SEVRES (S. et O.)

ՀԱՄՁԻ ՓՈՓՈԽՈՒԹԻՒՆ

Կը յիշեցնենք մեր բաժանորդներուն թէ հասցէի փոփոխութեան համար պէտք է անպայման ղրկել հին հասցէն եւ՝ 3 ֆր., վերջնական փոփոխութեան պարագային եւ 5 ֆրանք առժամեայ կամ արձակուրդի փոփոխութեան պարագային :

Վերոյիշեալ պայմաններէն չվրացնող դիմումները նկատի չեն առնուիր :

Շնորհակալութեամբ
ՎԱՐՉՈՒԹԻՒՆ

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

Լիոն.— «Հերոսներու Օր»ը, նախա – ձեռնութեամբ «Վարանդեան» կոմիտէի, կիրակի 25 Յուլիս : Դաշտահանդէս : Ման– րամասնութիւնները յետագային :

ԴՊՐՈՑԱՍԷՐ

Դպրոցասէր Տիկնանց վարժարանի ար – ձանագրութիւնները սկսած են : Ամէն ա– նոնք որոնք կը փափաքին իրենց աղջիկ – ները դնել վարժարան այժմէն իսկ պէտք է դիմում ընեն հաստատութեան անօրէ – նութեան, 1 Պուլվ. տիւ Նօր, լը Բէնսի, (Սէն է Ուազ), հեռ. 927–01–72 :

Հ. Յ. Դ.

ՏԻՍԻՆ.— Հ. Յ. Դ. Տէսինի կոմիտէի ընդհ. ժողովը Ուրբաթ (2 Յուլիս) ժո– ղովը կը կայանայ 20·30ին : Կարեւոր օրակարգ : Բոլոր ընկերներու ներկայութիւնը անհրաժեշ – տ է : Կը խնդրուի ճշդապահ ըլլալ :

ԼԻՈՆ.— Հ. Յ. Դ. «Վարանդեան» կո– միտէն, ընդհ. ժողովի կը հրաւիրէ իր բոլոր ընկերները, այս ուրբաթ իրիկուն ժամը 20,30ին, սովորական հաւաքա– վին : Կարեւոր օրակարգ, պարտաւորիչ ներկայութիւն :

ՆԿԱՏԻ ՈՒՆԵՆԱԼ

ՀԵՐՈՄՆԵՐՈՒ ՕՐԸ ՎԱՂԱՆՍԻ ՄԷՋ

Կը տօնուի Յուլիս 18ին : Անձրեւալու պարագային Յուլիս 25ին, սովորական վայրը : Մանրամասնութիւնները յետա– գային :

×

ՀԵՐՈՄՆԵՐՈՒ ՕՐԸ

Շաւիլի աւետարին մէջ Յուլիս 25ին :

ՄԵԾ ԵՂԵՌՆԻ ՅԻՍՆԱՄԵԱԿԻՆ ԱՌԹԻՒ ԱԶԳԱՅԻՆ ՈՒԽՏԱԳՆԱՅՈՒԹԻՒՆ ԴԷՊԻ ԼՈՒՐՍ

Բարձր հովանաւորութեամբ ԿԱՐԴԻՆԱԼ ԳՐԻԳՈՐ – ՊԵՏՐՈՍ ԱՂԱՃԱՆԵԱՆի

Նախագահութեամբ ԿԱՐԱՊԵՏ ԵՊԻՍԿ. ԱՄԱՏՈՒՆԻի

ՕԳՈՍՏՈՍ 2 – 7

Արձանագրութեանց եւ պայմաններուն համար դիմել Իւրաքանչիւր քաղաքին — Փարիզ, Ալեւուվիլ, Մէօտօն, Լիոն, Վիէն, Սէն – Շամոն, Վալանս, Մարսէյլ Հայ Կաթողիկէ Ժողովը դապետ վարդապետներուն :

Արձանագրութեան վերջին պայմանաժամը է Յուլիս 1 :

ՖՈՅԻ ԲԱՆԱԿՈՒՄՆԵՐԸ — 20ՐԴ ՏԱՐԻ

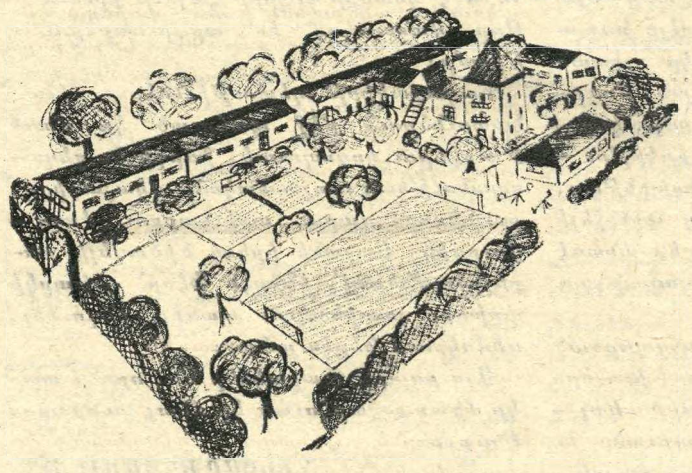

Ա. Շրջան 5 – 31 Յուլիս, 7էն 15 տարեկան մանչերու եւ աղջիկներու համար :

Բ. Շրջան, 2 – 15 Օգոստոս, 14էն վեր եղողներու համար :

Արձանագրութեան հա– մար դիմել
ԺԷՕՆԷՍ Է ԱՒՍԻՈՆի
Վեր. Յ. Հէլվաճեան,
6, Place de la Rotonde
St.-Jérôme - Marseille 13
Tél. : 62-85-10

ԼՈՑԸՐ ԳՈՑՆ Է···· ԳՈՑՆԸՐ ԼՈՑՍ Է
ՁԵՐ ՏԱՆԸ ԼՈՑՍ ՏՈՒԷ՛Ք···· ԹՈՄԼԱՔԻ ԳՈՑՆ ՏՈՒԷ՛Ք
Ձեր բնակարանը կը լուսաւորուի
եթէ ներսը եւ դուրսը
ՎԵՐԱՆՈՐՈԳԷՔ – ԶԱՐԴԱՐԷՔ – ՆԵՐԿԷՔ
ԹՈՄԼԱՔ ՀԱՅԱՍՏԱՆԵԱՆ ԱՊՐԱՆՔՆԵՐՈՎ
PEINTURES THOMLAC
16 bis, Bd. Sébastopol, Paris 4e
Tél. ARC 26-61 – Métro : Halles et Chatelet

136, RUE DES BOURGUIGNONS — ASNIERES - BOIS COLOMBES (Seine)
Tél : GRE. 09-47

11, BD. DE LA REPUBLIQUE — LA GARENNE (Seine)
Tél. : STA. 19-06

ԱՆՄՐՑԵԼԻ ԳԻՆԵՐՈՎ

Ամէնէն արդիական, նուրբ եւ ընտիր ճաշակով պատրաստուած՝ առաջնա – կարգ ներկեր : Բնական եւ արուեստական բազմերանգ գոյներու մեծ ընտրու– թիւն : Նորոյթ իւղաներկեր, պատի գեղեցիկ թուղթերու ճոխ ընտրութիւն : Գետնի համար՝ ամէն տեսակ — լինոլէում եւ փլասթիֆ — ծածկոցներ. —
TAPIFLEX — TAPISOM — CARPETTE
Ձեր բնակարաններուն արտաքին եւ ներքին խնամքներուն համար անհրաժեշտ բոլոր նիւթերը :

Ամէն գնորդի կը նուիրուի յատուկ տետրակ մը, որու շնորհիւ կրնայ 10–30 առ հարիւր գեղջ ունենալ :

ՄԱՍՆԱՃԻՒՂԵՐ

52, RUE CHALON, PARIS 12e — 64, BLD. DE BELLEVILLE, PARIS 20e
166, AV. ARISTIDE BRIAND — PAVILLONS - SOUS-BOIS (Seine)
4 bis, RUE PAUL VAILLANT COUTURIER — ARGENTEUIL (S. et O.)
24, RUE PAUL VAILLANT-COUTURIER — ALFORTVILLE (Seine)
48 bis, RUE DALAVRAC — FONTENAY – SOUS – BOIS (Seine)